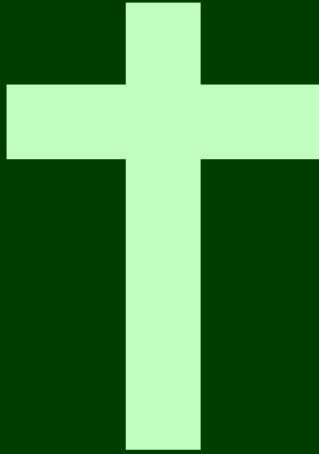

Diiloŋ-nelma
Tobisĩfelenni

New Testament in Cerma (UV:eme:Cerma)

Diilon-nelma Tobisífelenni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Cerma)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

All rights reserved.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
5ffe1c98-1ba9-54d8-8f4c-03a7c12fba11

Contents

Matie sebe	1
Marke sebe	40
Like sebe	63
Nsaa sebe	101
Yesu popuorbiemba maacemma	128
Oromutaamba sebe	162
Korēntitaamba sebedielāño	178
Korēntitaamba sebehāalño	193
Galasitaamba sebe	203
Efesitaamba sebe	209
Filiputaamba sebe	214
Kolositaamba sebe	218
Tesaloniketaamba sebedielāño	222
Tesaloniketaamba sebehāalño	226
Timote sebedielāño	228
Timote sebehāalño	233
Tite sebe	237
Filemō sebe	239
Ebire ba sebe	241
Sake sebe	254
Pier sebedielāño	258
Pier sebehāalño	263
Nsaa sebedielāño	266
Nsaa sebehāalño	270
Nsaa sebesielño	271
Yuda sebe	272
Ampigāama	274

Matien nyegāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Matie waa Yesu *hāalābiloŋo (9.9; 10.3). U nyegāan u sebe-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigāan-ba wuɔ nuharunŋu si dii, Diilonŋ unŋ pāa nuŋgu-i aa saan *Koŋkortienŋo man, u yaa Yesu-i. Aa Diilonŋ unŋ waanŋ mamanŋ *Tobisicɔlɔnninŋ-sebe-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesuŋ huɔŋ dumaa, Matie duɔŋ u sebe-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batemu-i ka cor baa *Sitāninŋ juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hɛkuraanŋu-na (sap. 1-4).

Ku huonŋu-na, u dii u nuŋgu-i Yesuŋ ciɛ u maacemma-i dumaa *Galile-i-na: U waanŋ Diilonŋ-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U ciɛ gberɛ-wɛima bɔi (sap. 5-18). U siire kusuonŋ-nu'i a kɔ *Yerusalɛmu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Baŋ fiɛ ko-yo, Diilonŋo siire-yuɔ u temma-i (sap. 19-28).

Yesu waanŋ nelma bɔi a kɔ *Diilonŋ-nellentesinni kɔŋgu-na.

Matie huɔnu u sebe-i sɔmma ndii: Bamanŋ hɔyāa Diilonŋ-maama-i baŋ saaya ba ta ba wuɔ dumaa (sap. 5-7). Yesuŋ puɔraa u *hāalābiemba-i ba ka waŋ *Dillonŋ-bāanŋu maama-i kusuonŋ-nu (sap. 10). Gbāncini manŋ pigāanŋ Diilonŋ-nellentesinni-i (sap. 13). Diilonŋ-dūŋ-baambaŋ saaya ba bel ba-naa dumaa (sap. 18), baa miwaanŋo timmanŋ-maama-i (sap. 24-25).

*Yesu bincɔmbaŋ cuu ba-naa dumaa
(Like 3.23-38)*

¹ Yesu-Kirsa bincɔmbaŋ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi hāayɛlmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu hāayɛlmba-na.

² Abiramu siire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bisɔlmba namba.

³ Yuda sire da Perɛsi baa Sera. Bisɔlŋ daaba nyu-i ba taa ba bi-yo Tamar.

Perɛsi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacɔɔŋo.

Naacɔɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba bi-yo Araabu.

Bosi sire da Obɛdi. Obɛdi nyu-i ba taa ba bi-yo Uruti.

Obɛdi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi faŋo yaa juɔ ce nellentienŋo-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri ciɛŋo'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoramu.

Yoramu sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amɔ sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisɔlmba namba.

Huonŋu faŋgu'i nuɔ-i baŋ bilaa *Isirahel-baamba-i kɔ baa-ba *Babiloni-i-na.

¹² Baŋ kɔa Babiloni-i-na, Yekoniya wuɔ ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asɔr.

¹⁴ Asɔr sire da Sadaki.

Sadaki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matã.

Matã sire da Yaköbu.

¹⁶ Yaköbu sire da Yosefu. Yosefu sire bie cieŋo.

U cieŋo-i ba taa ba bi-yo Maari.

Maari fanjo yaa huonj Yesu man ban bin-yonj *Kirs-a-i.

¹⁷ Kuu dii njaa a donj Abiram-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba cincieliu ba naa-i dii. Aa a donj Davidi-i-na a ji hi ban bilaa *Isirahel-baamba-i huonjgu man nuu-i, tonaamba cincieliu ba bi naa-i dii. A donj huonjgu fanjgu-na, ji hi Kirs-a homma-i, tonaamba cincieliu ba bi naa-i tiraa ba ye dii holma-na.

Yesu-Kirs-a homma-i

(Like 2.1-7)

¹⁸ Yesu-Kirs-anj huonj homma man, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u döŋjo. Huonjgu nanju juo hi, *Diilonj-Yal die ce kusunju yiera Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suu-yo cieŋo yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfefeiŋo. Uŋ daa kusunju yieraaya u döŋjo-na dumaanjo-na, u sa taara u dii senserre yuo; wuo tuo taara u hiel u gboluonju-i u maama-na molo baa suu. ²⁰ Uŋ diyaa mafamma-i u huonjga-na, Itienjo *döŋpöuorbilono nanj wuo carrayuo dānsaan-nu a wanj baa-yo wuo: «Yosefu, *Davidi hāayēl nuu, *Diilonj-Yalle yaa cie kusunj daaku yiera Maari-i-na; baa kälälä, bie-yo. ²¹ U ka honj naacombilono. Duu honj-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yunju yaa wuo konjortienjo. U yaa ka kor u nellenj-tobimba-i ba āmbabalma-na.»

²² Itienj unj cie u *pöuorbilono wanj maman, ma'i sa cieŋ daama-i wei? Pöuorbilono waan-ma wuo:

²³ «Bilonjnyuro ka ce kusunju a honj naacombilono.

*Ba ka ta ba bi-yo Emaniel.»**

Ku yunju yaa wuo Diilono dii baa-ye.

²⁴ Yosefuj juo sire duofümmu-na, wuo ce Itienjo döŋpöuorbilono unj waanj maman baa-yo aa u döŋjo käläl jo ji tlena baa-yo. ²⁵ Maariŋ kälälä jo, u juo böŋo dumaa Yosefu saa suu-yo cieŋo. Uŋ buura, Yosefu wuo haa bilono yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terienju-i

¹ Yesu huonj Betelemu, dii *Yude mara nuu. Huonjgu fanjgu-na, *Erödi yaa waa *Yude yunju-na. Uŋ huonj, hiriemba namba waa bäpagunju-na; baa sire a jo *Yerusalemu-i-na ² a ji ta ba yuure u küŋgu-i wuo: «*Yuifu ba nellentienjo man huonj felemma-i uu dii hie? I daa u mæle-i bäpagunju-na ku'i cie i sire tie jo die ji jaal-o.»

³ Erödin nuu nel daama-i, u huonj kaa pänj cu ka hel baa Yerusalemutaamba-i hiere. ⁴ Wuo bi *Diilojigāntaamba yuntaamba manj waa nelle-na hiere baa *ānjnamma pigāntaamba-i a ji yuu-ba wuo: «Diilonj unj pāa nunju-i wuo u ka saanj *Konjortienjo* man, u saaya u honj terienj haku-i nuu-i?» ⁵ Baa cira: «U saaya u honj Betelemu dii Yude mara nuu. *Diilopöuorbilono nyegān ma yaa-i wuo:

⁶ *Betelemutaan namaa,*

baa na ta na ne wuo sl Yude nilēŋa-na hiere namaa nelle yaa huonj-nu de!

*Umanj ka waa *Isirahel-baamba yun-nu, umanj ka ta mi baamba yaan-na tuo ne-ba, u ka honj namaa nelle yaa nuu-i.»†*

⁷ Erödin juo suu *Kirs-a munjhommuŋ-terienju-i, wuo cuo bi hirienj daaba-i a ji yuu-ba suu mæel daadenj duonj ta di hel huonjgu man nuu-i. ⁸ Uŋ juo yuu ba piye tūnu-yuo, wuo cira: «Kāan Betelemu-i-na na ka yuure u küŋgu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tūnu muonjo-i mi bi kã ka jaal-o.»

⁹ Erödin piye baa-ba tŋ, baa sire ta ta ba kã Betelemu-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mæel daade-i ba yaanjo-na di wuo di kã. Baa ta ba nyaanu-die. Dinj kaa hi bilonj unj waa terienju man nuu-i, die yiera ku yudöŋ-i-na. ¹⁰ Ba honj muu gbuu pänj fē. ¹¹ Baa har suur ka da bilono-i baa u nyu-i. Baa düuna jaal-o aa naa fir ba congorni-i hiel sēne hã-yo baa wusunano a naara *miir-namma.

¹² Ban juo'a ba bir, Diilonj wuo piye baa-ba dānsaan-nu wuo ba baa kã Erödi terienju-na ka tūnu-yuo. Baa pänj bie ba denj hūmelle.

* 1:23 Isayi (Ésaïe) 7.14

* 2:4 Banj gbēŋ Yuifu ba nellentienjo man, baa Konjortienjo-i, nelduonjo yaa-i bande-i-na.

† 2:6 Mise (Michée) 5.1

Yosefubaa-ba gbaraa ka Esipi

¹³ Hirien banj taa, Itienjo *dɔrpɔurbilon wuɔ carra Yosefu-i dānsāan-nu a wanj baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Erɔdi ka sire wuɔ u taara naacombilonjo-i ko-yo. Sire ŋ gbar baa-yo baa nyunjo-i hiere na ka tɛna Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» ¹⁴ Yosefu wuɔ bi sire isuanɔ fangu-na a biɛ naacombilonjo-i baa u nyu-i huu ŋ ha-mi! Esipi. ¹⁵ U kaa ka tɛna kusuan-nu'i Erɔdi ji tuɔ ku. Itienj unj cie u *pɔurbilonjo wanj nelma manj, ma'i sa juɔnj daama-i wei? Pɔurbilonjo waan-ma wuɔ:

«Mi cie mi bienjo hel Esipi-i-na.»[‡]

Erɔdinj cie karaanɔ manj baa Betelɛmutaamba-i

¹⁶ *Erɔdinj juɔ niya naa, wuɔ suɔ wuɔ hirien daaba taalaa-yo aa cor ba denj. U huɔnj kaa gbuu pɔnj da. Wuɔ cira ba wuɔra ko naacombiamba manj saa cor bienja hai yogo Betelɛmu-i-na hiere baa niliɛna manj u kotɔnni-na. Hiriamba naa pigaan-yo huɔnɔ fangu yaa-i wuɔ mɔele duɔnj ta di hel. ¹⁷ *Diilonj unj puɔraa *Seremi wanj manj, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waan-ma wuɔ:

¹⁸ «I nu molo kaal Arama-i-na;

kutienjo kaal kuliin-kaalunɔ.

Arasɛl yaa kaalaan wuɔ ba kuɔ u bisalmba.

U sa nu gbɛnyɛmma.

U bisalmba taa aa yanj-yo.»[§]

Yosefubaa-ba siire ka tɛna Nasarɛti

¹⁹ *Erɔdinj juɔ ku, Itienjo *dɔrpɔurbilonjo nanj wuɔ carra Yosefu-i dānsāan-nu dii Esipi-i-na ²⁰ a wanj baa-yo wuɔ: «Bamanj taa ba taara ba ko naacombilonjo-i ba kuu. Sire ŋ bie-yo baa nyunjo-i na bir na kɔ *Isirahel-na.» ²¹ Yosefu wuɔ bi sire a biɛ naacombilonjo-i baa u nyu-i ba bir kɔ Isirahel-na. ²² Erɔdi bienjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosefuj kaa, wuɔ nu-ma wuɔ tuɔnj unj kuu, u yaa cie nellentienjo-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa sie duɔ kɔ ka tɛna terienɔ-nu. Diilonj wuɔ piiye baa-yo dānsāan-nu wuɔ u kɔ u ka tɛna *Galile mara nuɔ. ²³ Wuɔ kɔ ka tɛna Galile nelle nande-na ba bi-de Nasarɛti. *Diilopɔurbiebamba waan-ma wuɔ: «Ba ka ta ba bi *Konjortienjo-i Nasarɛtiyenjo», ma bi cie.

3*Nsaa-Batise andaanɔ-i*

(Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsaa 1.19-28)

¹ Ku huɔnɔ-nu, *Nsaa-Batise wuɔ ji sire tuɔ wanj Diilonj-nelma-i baa nuɔmba-i dii *Yude *hɛkuraanɔ-nu. U taa u piiye wuɔ: ² «Naananj na cilɔbabaalanjo-i, *Diilonj-baanɔ piyaa ti!»

³ Diilonjo puɔraa *Isayi wanj Nsaa fuɔ maama yaa wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraanɔ-nu wuɔ:

*Migaan Itienjo humienja-i

Caan-yanj na viinu-yɛi.»^{*}

⁴ Jonjoruo manj waa Nsaa nuonɔ-nu, baa sũ-yo baa nyɔgɔmekuɔsɔnni aa u taa u pɛyɛ u negelle-i baa caanun-kpɔnkpaanɔ. U taa u wuɔ dũngbermba baa sɔllu. ⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa bamanj waa *Yurdɛ nuoraanɔ kotɔnni-na hiere ba taa ba kɔ u wulaa ⁶ ba kɔ ba wanj ba calmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ *batisen-ba Yurdɛ nuoraanɔ-nu.

⁷ Nsāan juɔ da *Fariɛɛbaa-ba-i baa *Sadusɛbaa-ba kũɔl ba-naa ba jo u wulaa wuɔ u batisen-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nelbalaan namaa temma-i daana-i! Hai juɔ tũnu-nei wuɔ da na batisen Diilonjo sie ka gɔnj baa-na?» ⁸ Yaan aa na ta na ce kumanj faa, ku yaa ka pigaan wuɔ na naana na cilɔbabaalanjo-i kelkel. ⁹ Baa na da nie si *Abiramunj yenj na bincɔinjo Diilonjo sie ka gɔnj baa-na. Mi tũnu-nei: Nanj fie da tɔmpɛnɔ manj daaya-i, Diilonjo gbɔa bir-a ce-ya Abiramu hɔayɛlmba namaa fuonɔ-nu. ¹⁰ Maale nunɔ saaraa jina. Tibiinɔ manj da ku saa manj biefeɛinɔ, ku jũn aa senu. ¹¹ Muɔmi batisen-na baa humma yonj da mi pigaan wuɔ na naana na cilɔbabaalanjo-i; ŋga molo ka jo mi huonɔ-nu. Kutienjo fɔnɔgũ jlenya mei wuonjo-i. Mei saa pierɛ na nataanɔ-i. Fuɔ ka batisen-na baa *Diilonj-Yalle baa daamu. ¹² Kɔkɔruonɔ dii u nanɔga-na. U ka pe u dimma-i. Duɔ ji pe-ma ti hiere torre-na, u ka kũɔl belle-i dii-de inɔnɔgɔ-na aa senu fuoru-i baa daamu. Daamu fammu sa dinj dede.»

Yesu batiseema-i

(Marke 1.9-11; Like 3.21-22)

¹³ Nsáa unj taa u *batisen nuomba-i huonngu-na, Yesu wuo sire *Galile-i-na a ka *Yurdë-i-na u duo ka batisen-yo. ¹⁴ Nsáa wuo ka muo jánj wuo fuo sie ce-ma. Aa naa tuo piye baa-yo wuo: «Nuonei saaya nj batisen muo, nuo da nj bir yanj aa jo wuo meí ji batisen-ni, mi batisen-ni nie?»

¹⁵ Yesu wuo cira: «Diilonj unj'a ma ce dumaa, yanj i ce-ma dumei. Yanj aa nj ce-ma njaa minj waanj-ma dumaa.» Nsáa wuo naa wuo huu-ma.

¹⁶ Bañ juo batisen Yesu-i tí aa u hel hümma-na, doró wuo puur. Wuo u ne da *Diilonj-Yalle hilaa konjhuruñ temma jo ji diire-yuo. ¹⁷ Baa nu molo piye doró-i-na wuo: «Mí Biéño yaa daayo-i; u maama sa suo aa dolnu-mie. U yaa fleñ mi huonnga-i.»

4

Sitáni taara duo guol Yesu gbeini-i
(Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

¹ Ku huonngu-na, *Diilonj-Yalle ká baa Yesu-i *hékuraanngu-na *Sitáni duo ka guol u gbeini-i. ² Unj káa, wuo ce bāanj-yinni komuonja háí baa isuoyinni komuonja háí u saa dii kuuwuonngu u nurngu-na. Yinj daaninj juo cor, nyulum sire cuol-o. ³ Sitáni wuo jo ji wanj baa-yo wuo: «Da kuó Diilonj-Biéño yaa nuonjo-i kelkel, ce támplej daaya bir niwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuo cira: «Ma nyegāanj Diilonj-nelma-na wuo: *«Níiwuoni-i yonj, ni sie gbaa ce nelieñ nuo nj ba. Ny saaya nj bi ta nj nu Diilonoñ nuñ-āndaanngu-i hiere naara.»**

⁵ Unj piye dumaanjo-na, Sitáni wuo ká baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuo doró-i-na ⁶ aa naa cira: «Da kuó Diilonj-Biéño yaa nuonjo-i kelkel, tie nj diire i ne! Ma sí ma nyegāanj Diilonj-nelma-na wuo: *«Diilonoñ ka ce *dorpɔpuərbiemba tūu-ni ba nammu-na nj baa ji tístñ nj feré»*† ké?»

⁷ Yesu wuo cira: «Ma bi nyegāanj Diilonj-nelma-na wuo: *«Baa danj Itienoñ-i Diilonoñ-i nj ne.»*‡

⁸ Sitáni wuo tiraa ká baa-yo tianunngu nanngu doró-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigāanj-yo nileinja-i hiere baa a huoya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da nj dūuna jaal-mi, ninj daa nileinja manj daaya-i hiere mi ka há-ni baa-ya.»

¹⁰ Unj waanj mafamma-i, Yesu wuo cira: «Sitáni, ká nj filieñ nj halanj! Ma nyegāanj Diilonj-nelma-na wuo: *«Ny saaya nj ta nj dūuna nj jaal Itienoñ-i Diilonoñ-yaa-i, aa ta nj cáa u yaa u diei yonj.»*§

¹¹ Sitáni wuo naa u ta aa yanj-yo. Unj taa, dorpɔpuərbiemba namba jo ji ta ba káyá-yuo.

Yesuñ duonj u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)

¹² Huonngu nanngu juo hí, baa bel Nsáa-i dii-yo kaso. Yesu wuo nu-ma aa bir ká *Galile-i-na. ¹³ Unj káa, u saa ka tiena Nasareti-i-na, wuo ká ka tiena Kafarnamu, dii dalanja caanngu-na. Terienngu fanngu-i, Sabuló hlema, fuo baa Nefutali. ¹⁴ Diilonj unj puoraa *Isayi wanj mamanj, ma'i sí daama-i wei? ¹⁵ Isayi waanj-ma wuo:

*«Sabuló hlema-na, Nefutali nelle-na,
dii dalanja caanngu-na,
ká ka hel dii *Yurdë nuoraanngu bomborma-na,
a bié Galile-i hiere, *niéraamba nelle-i,
bamanj waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.»*

¹⁶ Bamanj waa kukulmanj-nelle-na kulinjgu nammu-na, baanngu paa-bei.»*

¹⁷ Yesuñ káa dumaanjo-na, wuo donj tuo wanj Diilonj-nelma-i baa nuomba-i wuo: «Naananj na cilobabalanjo-i, *Diilonj-bāanngu piyaa tí!»

Yesu bié gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)

¹⁸ Yiinngu nanngu-na, Yesu wuo ji tuo cor a da gbosobaa-ba namba nanj juonjo *Galile dalanja-na. Ba waa ba háí; nelieño baa u háanjo. Ba bí mólho-i Simo, u yerre nande yaa Pier, aa bí háanjo-i Andere. ¹⁹ Yesu wuo gbë-ba wuo: «Juonj i ta, mi ka ce-na nelbilieñ-gbosobaa namaa.»

²⁰ Baa bí pāñ nanna ba jónaamba-i aa cu Yesu huonj-nu. ²¹ Ba'a ba ká yaannga-na, a tiraa da naacolho nanjo baa u háanjo a naara ba to. Ba bí tuonjo-i Sebede aa bí bepomólho-i Sake aa háanjo-i Nsáa. Ba waa beñ-na ta ba migāanj ba jónaamba. Yesu wuo bí bepumba-i. ²² Bafanj baa tiraa nanna ba beño-i baa ba to-i aa cu u huonj-nu.

Yesu waanj Diilonj-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuora *Galile-i-na hiere u wanj Diilonj-nelma-i *Diilonelhāaládünni-na, aa tuo wanj *Diilonj-bāanngu *Neldóolma-i, aa bi tuo sire jaamba-i ba sínni-na hiere u ká. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sínni-na

* 4:4 Anjinamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 8.3 † 4:6 Gbeliemanj-nalāanngu (Psaume) 91.11-12 ‡ 4:7 Anjinamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 6.16 § 4:10 Anjinamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 6.13 * 4:16 Isayi (Ésaie) 8. 23-9.1

hiere ba jo ba hã u tuo sire-bei. *Jinabaa-bañ waa bamañ nuo-i ba waa, kurmarõntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuo sire-bei kpõmmu! ²⁵ Nuõñ baa sire kũl banaanã ta ba nyaanu-yuo; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdẽ bapagũngu-na jo.

5

Bamañ yunni-i dõlaa (Like 6.20-23)

¹ Yesuñ daa nuõmbañ kũlãa ba-naa ta ba nyaanu-yuo dumaanjo-na, wuo kã ka nyugũñ tãnuñgu nanñgu-na tãena. U *hãalãbieñ baa jo ji cãilã-yuo. ² Wuõ dorñ tuõ piye baa-ba wuo:

³ «Bamañ kaalaan baa Diilonjo-i, ba yunni dõlaa;

*Diilonj-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamañ dii kaalũngu-na, ba yunni dõlaa;

Diilonjo ka hur ba nyinyõlma-i.

⁵ Hõhĩnantaamba yunni dõlaa;

hẽma ka ce ba maama.

⁶ Bamañ kuuyenj kuuviĩngu cemma-i, ba yunni dõlaa;

ma ka dõl-ba.

⁷ Hujarrenj yej bamañ nuo-i, ba yunni dõlaa;

Diilonjo ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamañ hõmmu-i kuõñ, ba yunni dõlaa;

ba ka da Diilonjo-i.

⁹ Bamañ fiej ba muntfẽnammu-i, ba yunni dõlaa;

Diilonjo ka tuõ bi ba yaa u bisãlmba-i.

¹⁰ Bañ ceñ bamañ kpãncõlgũõ ba viisĩnni maama-na, ba yunni dõlaa;

Diilonj-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sũlma, aa haa balaangu sĩnni-i hiere nei mei maama-na, na yunni dõlaa. ¹² Taa na gbu na nye aa na fẽ na hõmmu-i; Diilonjo ka pã-na boi dõrõ-i-na. Na saa da, *Diilopõpuõrbiemba manj siire namaa yaanga-na, ba cie-ba sũlma dumei.»

Namei dãmma, namei cecerma (Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)

¹³ «Namei dii dãmma-i hẽma-na. Nga dãn da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce nie ce kpõnne? Ma sie gbãa fa weĩma; ba bie ka kũnna fuorenj.

¹⁴ «Namei fitĩmbaa namaa hẽma-na. Na saa da, nelle manj da di waa tãnuñ dõrõ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuo ba sa celienj fitĩnuo-i aa bie bĩnkũngu cure-yuo. Ba haa-yo dõrõ terienj ce hiere da gbaa. ¹⁶ Fitĩnuõñ ceñ gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumei nuõmba hõlma-na; ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dõrõ-i-na.»

Yesu saa jo baa u denj hũmelle

¹⁷ Ku huõngu-na, Yesu wuo cira: «Baa na da nie sĩ *Moisi-i baa *Diilopõpuõrbiembanj nyegãan mamañ hã-na wuo na ta na ce, mi juõ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i sĩ. Mi juõ da mi ji pigãan-na nelma famma belle yaa-i. ¹⁸ Yaan mi wanj ninsoñõ-i baa-na: Dorõ-i baa hẽma-i da ni gbãñ waa tĩ, nelma diei sie gbãa gbuo nel daama-na. Halle cekũõ, ma sie gbãa gbuo, fuõ miwaanjo tĩmma. ¹⁹ Terienj fangu-na, halle nelma manj yuraanu yaj nel daama-na, umanj duõ saa wuo ma hũmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuõ temma-i, u yaa ka waa huõngu-na *Diilonj-nelle-na. Nga umanj duõ wuo ma hũmelle-i, aa ce banamba ce fuõ temma-i, kutienjo ka ce nelbuõ Diilonj-nelle-na. ²⁰ Mi tũnu-nei: Da na saa vii yaj *ãnĩnamma pigãataamba-i baa *Farisẽbaa-ba-i, na cerra na suur Diilonj-nelle-na.»

Yesuñ waan mamañ a kã hõdulle-na (Marke 11.25; Like 12.57-59)

²¹ «Nanj siire, na nuõ wuo ma waan baa i bĩncuõmba-i wuo molo saa saaya u ko u nanoljo.* Da ñ ko ñ nanoljo-i ba saaya ba bi-ni fãamaanj ba terienj-nu. ²² Nga ma mĩñ ka wanj mamañ baa-na ma yaa daama: Nuõni manj da ñ nyõ ñ nuõngu baa ñ nanoljo-i, ba saaya ba bi-ni fãamaanj ba terienj-nu. Umanj duõ tuora u nanoljo-i wuo mimilãño, ba ka bi kutienjo-i fãamaanj ba terienj-nu. Umanj duõ bi gbẽ u nanoljo-i wuo nelsõsõñjo, ba ka caa kutienjo-i. ²³ A ce dumaanjo-na, da ñ fie kã baa bĩnkũngu da ñ ka pã-ku hã Diilonjo-i, aa ka ne da weĩma

* 5:21 Helmanj-sebe (Exode) 20.13; Anjĩnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 5.17

dii nuõ baa molonj hõlma-na, ²⁴ yanj ku bĩnkũngu-i dii mumbuolmunj-terienju caanju-na aa njõ na ji nuu na-naa baa kutienjo-i igõna aa njõ suõ njõ kã njõ ka pã-ku njõ hã Diilonjo-i.

²⁵ «Molonj cẽmel da di waa-nie aa wuõ u ka bi-ni, gbãnj baa-yo; baa yanj ãndaanju hi faamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka hã fõngõtaamba-i baa-ni, fõngõtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. ²⁶ Mi wanj ninsojõ-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da njõ saa ji pã njõ cẽmelle ti hierie, njõ ceraa njõ da munjhelmu.»

Yesuj waanj mamanej a ka cakũngu-na
(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)

²⁷ «Nanj siire, na nuõ ba ciẽra wuõ njõ saa saaya njõ ce *fuocesinni.† ²⁸ Njõ ma minj ka wanj mamanej baa-na ma yaa daama: Nuõni manj da njõ ne molonj ciẽnjõ-i baa yufelle nande, kuu dii njõ njõ gaala baa-yo ti njõ huõnjga-na. ²⁹ Terienju fangu-na, da njõ da njõ nadieyufelle dii-ni kuubabalaanju cemma-na, hiel-de njõ fara njõ nanna dii daalei. Da njõ suur yufeduõla nuõ Diilonj-nelle-na, ku bõyaa ba da ba ka caa-ni baa njõ yufienja-i a hã-i-na. ³⁰ Da njõ da njõ nadienanga dii-ni kuubabalaanju cemma-na, kar-ka njõ fara njõ nanna dii daalei. Da njõ suur nagãduõla nuõ Diilonj-nelle-na, ku bõyaa ba da ba ka caa-ni baa njõ nammu-i mu hã-i-na.»

Yesuj waanj mamanej a ka ãnsorre bõrõmma-na
(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)

³¹ «Nanj siire, na nuõ ba ciẽra wuõ: «Umanj duõ nanna u ciẽnjõ-i, u saaya u nyegẽnj sebe hã-yo. Sebe manj pigãanj wuõ ba ãnsorre buõra.»‡ ³² Njõ ma minj ka wanj mamanej baa-na ma yaa daama: Ciẽnjõ manj duõ u sa wuõra u ce bẽmba, aa u bõlõ nanna-yuõ, kuu dii njõ njõ diyaa-yo *fuocesinni-na. Aa da ba bi nanna ciẽnjõ manj aa njõ bie-yo, njõ saa wuõ Diilonj-hũmelle; njõ cie fuocesinni-i dumaanjõ-na.»

Yesuj waanj mamanej a ka Diilonj-yerre bĩmma-na

³³ «Nanj siire, na nuõ wuõ ma waanj baa na bĩncuamba-i wuõ: «Da njõ pã nuõnjõ aa bi Diilonjo yerre-i wuõ njõ ka ce mamanej, ce-ma; baa yanj-ma.»§ ³⁴ Njõ ma minj ka wanj mamanej baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce weima aa u bi Diilonjo yerre-i u nuõnjõ-na gbula. Molo baa hiel u niele dõrõ-i-na; Diilonj-muntienammu. ³⁵ Molo baa bi hiel u niele hĩema-na; Diilonj gbeinij-munjĩnammu. Molo baa bi cira fuõ baa *Yerusalemu; Itienjo nelle yaa difande-i. ³⁶ Molo sie gbãa ce halle kuõsĩngu diei pusũnj u yunju-na, u sie bi gbãa ce ku biil; terienju fangu-na, molo baa bi cira fuõ baa u yunju. ³⁷ Da ba yuu-na mamanej, da kuõ ma yaa-i, na cira: «Uu, ma yaa-i.» Da kuõ ma'i sĩ, na cira: «E'e, ma'i sĩ.» Baa na cira: «Muõ baa Diilonjo mi saa ce daama-i!» *Sitãni-nelma-i mafamma-i.»

Yesuj waanj mamanej a ka sõlaanjõ maama-na
(Like 6.29-30)

³⁸ «Nanj siire, na nuõ ba ciẽra umanj duõ muonu u nanolnj yufelle, ba bi muonu kutienjo diele-i ku sõlaanjõ. Umanj duõ ka u nanolnj nyilãanjõ, ba bi ka u kũngu-i ku sõlaanjõ.* ³⁹ Njõ ma minj ka wanj mamanej baa-na, ma yaa daama: Unanj nuõ njõ baa ji ce njõ nanolnjõ-i kuubabalaanju wuõ njõ suu sõlaanjõ. Umanj duõ caa njõ nadietũngu-i, bir daaku-i njõ hã-yo. ⁴⁰ Umanj duõ u ka bi-ni fõngõtaanj-terienju-nu a hũu njõ jonjoryelle-i, hã-yo baa-yo baa njõ jonjorbuõ-i hierie. ⁴¹ Fõngõtienjo manj duõ haa conjõruõnjõ hã-ni wuõ njõ tũu saanj-yo cõlle, saanj-yo njõ maa baa-yo. ⁴² Umanj duõ cãrã njõ wulaa, hã-yo. Umanj duõ jo wuõ njõ hor-o, baa balan-jõ.»

Taa na dõl baa na bigaarãamba-i
(Like 6.27-28,32-36)

⁴³ «Nanj siire, na nuõ ba ciẽra wuõ: «Njõ saaya njõ ta njõ dõl baa njõ nanuõmba-i† aa bigãanj njõ bigaarãamba-i.» ⁴⁴ Njõ ma minj ka wanj mamanej baa-na, ma yaa daama: Taa na dõl baa na bigaarãamba-i, taa na cãrã Diilonjo-i na hã bamanj ciẽnjõ-nanj kpãncõlgũõ-i, ⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i dõrõ-i-na u bej namaa kelkel. U yaa hielaanj baaanjõ-i u hã nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hierie aa bi tuõ dãa u hã nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hierie. ⁴⁶ Da na ta na dõl na dõdõltaamba yõnj, yunj haku-i dii-kuõ? Halle nelbabalaamba‡ gbã ba dõl ba dõdõltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fielnu na jaal na sõsustaamba yõnj, hai molonjo-i sie gbãa ce

† 5:27 Helmanj-sebe (Exode) 20.14; Anjĩnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 5.18. ‡ 5:31 Anjĩnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 24.1 § 5:33 Niej Bulmanj-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; Kãmmaj-sebe-i-na (Nombres) 30.3; Anjĩnamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24. *

5:38 Niej Helmanj-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Bulmanj-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; Anjĩnamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21. † 5:43 Bulmanj-sebe (Lévitique) 19.18

‡ 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyegãanj girekimma-na wuõ: «Halle *nampohũtaamba gbã ba dõl baa ba dõdõltaamba-i.» Bafamba taa ba kãnj nampohũtaamba-i nelbabalaamba. Niej ãnfirnumma-na.

kufanɔŋu-i? Bamanɔ sa suyaanɔ Diilonɔŋo-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaanɔ aa na ta na ce kumanɔ faa, ɔaa na To manɔ dɔɔ-i-na unɔ ceɔ duma.

6

Ba ha molonɔ-i bɔŋkɔŋgu-i niɛ?

¹ Ku huonɔŋu-na Yesu wuɔ cira: «Baa na ta na wuɔ na Diilonɔŋ-humelle-i wuɔ nuɔmba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dɔɔ-i-na u siɛ ka pɔ-na. ² Da ɔ da bɔŋkɔŋgu da ɔ ha sɔntienɔ-i, baa ce ɔaa yetaarataambanɔ ceɔ duma *Diilonelhaalɔdɔnni-na baa nellenɔ-huonɔŋa-na; ba taara nuɔmba da-ba aa cira bafamba faa. Mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Bamanɔ ciɛɔ kufanɔŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tɔ. ³ Nɔga da ɔ'a ɔ ha molonɔ-i bɔŋkɔŋgu-i, ha-yo aa ɔ baa yanɔ halle ɔ ɔɛkpekpeɔlɔ suɔ, ⁴ ku yaa ma siɛ hel bomborma-na. Niɔ ciɛ kumanɔ, ɔ To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka pɔ-ni ku sɔlaanɔ.»

Diilonɔ unɔ saaya u carɔ duma

⁵ «Da na'a na carɔ Diilonɔŋo-i baa na ta na ce ɔaa yetaarataambanɔ ceɔ duma. Yetaarataanɔ da ba'a ba carɔ Diilonɔŋo-i *Diilonelhaalɔdɔnni-na, halle baa nellenɔ-huonɔŋa-na, ba sire yiɛra ba gbeiniɔ nuɔmba da ba da-ba. Mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Bamanɔ ciɛɔ kufanɔŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tɔ. ⁶ Da ɔ'a ɔ carɔ Diilonɔŋo-i, suur dɔŋ-nu aa ɔ bɔŋ-ku ɔ ferɛɔ nuɔ, ɔ To dii terienɔŋu fanɔŋu-na, carɔ-yuɔ. Niɔ fuyaa ta ɔ ce kumanɔ u daa-ni, u ka pɔ-ni.

⁷ «Da na ta na carɔ Diilonɔŋo-i, baa na ta na piye pirri ɔaa bamanɔ sa suyaanɔ Diilonɔŋo-i banɔ ceɔ duma. Bafamba daa niɛ si da ba piye agaga ku yaa Diilonɔŋo ka nu ba nuɔŋu-i. ⁸ Baa na suur ba nallu-na. Na saa da, namaanɔ-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na carɔ, na To suyaa kumanɔ maama-i dii-nei tɔ.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na carɔ Diilonɔŋo-i dumande:

ɔ To nuɔni manɔ dii dɔɔ-i-na,
yanɔ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonɔŋo nuɔŋo-i.

¹⁰ Pa ɔ baanɔŋu-i yiɛ.

ɔ Huonɔŋanɔ ceɔ duma dɔɔ-i-na, yanɔ ka ta ka ce dumei hiɛma-na.

¹¹ Ha-ye nyunɔŋu ku niwuoni-i i wuɔ.

¹² Ce jande yiɛ ɔaa miɛ inɔ ceɔ jande-i duma bamanɔ calaanɔ-yeɔ.

¹³ Baa yanɔ weima gbɔa taal-e dii-ye kuubabalaanɔ cemma-na. Huu-ye *Bigaarɔnɔ nyisɛnni-na.

[Fɔŋgɔ dii baa nuɔnei honni-na hiere baa himma-i aa ɔ tiraa waa boi.]

¹⁴ «Na saa da, molonɔ duɔ cal-ni aa ɔ yanɔ ma tɔ, nuɔ da ɔ bi cal ɔ To-i dɔɔ-i-na, u ka bi yanɔ ma tɔ. ¹⁵ Nɔga namaa da na'a na siɛ yanɔ banamba maama tɔ, na To ce niɛ aa yanɔ namaa maama tɔ u huonɔŋa-na?»

Yesunɔ waanɔ mamanɔ a ka sunɔŋu yanɔŋa-na

¹⁶ «Da na dii sunɔŋu-i, baa na va na yammu-i ɔaa yetaarataambanɔ ceɔ duma. Yetaarataanɔ da ba dii sunɔŋu-i, ba va ba yammu-i nuɔmba da ba suɔ wuɔ bafamba diyaa sunɔŋu. Mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Bamanɔ ciɛɔ kufanɔŋu-i, ba daa ba maacemma sullu-i tɔ.

¹⁷ Nɔga da ɔ dii sunɔŋu-i, saar ɔ yaanɔŋa-i da welewele aa ɔ migaanɔ ɔ yukuosinni-i fafamma, ¹⁸ ku yaa molo siɛ suɔ wuɔ ɔ diyaa sunɔŋu. Nɔga ɔ To manɔ fuyaa, u yaa ka suɔ u diei yonɔ. U da mamanɔ fuyaa hiere. U ka pɔ-ni.»

Yesunɔ waanɔ mamanɔ a ka weisinni yanɔŋa-na

(Like 12.33-34)

¹⁹ «Baa na ta na bɔgbarra miwaanɔ daayo weisinni huonɔ-nu. Na saa da, nyɛinɔ dii, gbɛllɔ bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu dɔnni-i. ²⁰ Yaanɔ aa na ta na taara dar-niini yaa-i. Nyɛinɔ si dii terienɔŋu-na duɔ ji wuɔ-ni, gbɛllɔ si dii, cuobaa-ba bi si dii. ²¹ Na saa da, neliɛɔ nuɔ da ɔ tiera kusuonɔ-nu, ɔ huonɔŋa dii kusuonɔ-nu'i.»

Yufelle-i baa fitnuɔ-i kuuduonɔŋu yaa-i

(Like 11.34-36)

²² «Neliɛɔ nuɔ ɔ yufienɔ yaa ɔ ferɛɔ kerre fitnuɔ-i. ɔ yufienɔ da a fa, ɔ waa cecerma-na. ²³ Nɔga ɔ yufienɔ da a saa fa, ɔ waa kukulma-na. Kumanɔ ciɛɔ cecerma-i ku ha nuɔ, da ku dɔŋ aa yanɔ-ni, ɔ ce niɛ ɔ siɛ waa kukulberre-na?»

Diilonɔŋo-i baa gbeina-i nanɔ par bige-i?

(Like 16.13)

²⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Neliɛ siɛ gb̃aa tuɔ c̃aa nuɔmba h̃ai. N̄ ka da u big̃aŋ u diei aa d̃ɔl u diei; u ka waa baa u diei aa c̃ina u diei. Ku yaa ŋaa namaa k̃unɔŋu-i, na siɛ gb̃aa ta na kuye Diilonɔŋo-i aa bi ta na kuye gbeɲa-i terduɔŋgu fanɔŋu-na.

(Like 12.22-31)

²⁵ «Baa na ta na tie holle baa na niwuonin̄-k̃unɔŋu-i baa na niidiin̄in̄-k̃unɔŋu-i. Neliɛŋ nuɔ ŋ yunɔŋ saa buɔ niwuoni-na wei? Aa ŋ k̃uɔma saa buɔ niidiini-na wei? ²⁶ Neliɛŋ huriimba-i d̃ɔɔ-i-na, ba sa guona, aa inɔŋgɔbaa-ba s̄i baa-ba, ŋga na To-i d̃ɔɔ-i-na u h̃a ba ta ba wuo. Namaa saa buɔ huriimba-na titirre wei? ²⁷ Namaaŋo-na, hai moloŋo-i baa u h̃oculle-i u gb̃aa naara kunaŋgu u yinni-na? ²⁸ Mafammaŋ yaraa-na, bige-i ciɛ na h̃ommu ta mu cu baa na niidiin̄in̄-k̃unɔŋu-i? Na sa ne h̄ɛŋɔŋuŋ pun fafamma duma wei? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi s̄u jonɔrbaa. ²⁹ Mi t̃unu-nei: *Salomɔ-i baa u weiŋinni-i hiere u saa ji dii kompanga maŋ faa yii baa p̃ulma-i dede. ³⁰ H̄ɛŋɔŋu maŋ h̄ɛŋɔŋu, Diilonɔŋ duɔ diiya-kuɔ fafamma nyunɔŋo-i na diiyaŋ daama temma-i, aa bis̄inuɔ d̃aamu waa da mu caa-ku, namaa namaŋ nelbilieŋ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na naŋga-i Diilonɔŋo-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: «I ka wuo bige-i? I ka nyɔŋ bige-i? I ka dii bige-i?», ³² Bamaŋ sa suyaan̄ Diilonɔŋo-i, ba yaa gbagbaraayan̄ nifanni huonɔŋ-nu. Ŋga namaa To-i d̃ɔɔ-i-na, u suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³³ Yaan̄ *Diilon-nelle maama yaa yu na h̃ommu-i ig̃ena aa na ta na ce u huɔŋga-i, na ka da u h̃aa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaan̄ bis̄in̄ ku maama-i na h̃a bis̄in̄ ku yiin̄gu baa-ma. Yiin̄gu yiin̄gu, baa ku yunɔŋ-maama.»

7

Yesuŋ waan̄ mamaŋ a k̃a c̃alma yan̄ga-na

(Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na c̃al banamba-i ku yaa Diilonɔŋo siɛ ka c̃al-na. ² Nan̄ c̃al nuɔmba-i duma, Diilonɔŋo bi ka c̃al-na dumei. Aa nan̄ fiŋ baa kekerien̄gu maŋ na h̃a nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i h̃a namaaŋo-i. ³ Nan̄ ciɛ niɛ da h̄ỹaŋo-i unan̄ yufelle-na, aa daabolma maŋ nan̄ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i nan̄ yufelle-na j̄nnu dumand̄-i, ŋ bir gb̄ɛ ŋ nabentien̄o-i wuo: «Yan̄ mi hiel h̄ỹaŋo-i ŋ yufelle-na h̃a-ni!» ⁵ Angb̄angb̄aama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na ig̃ena ku yaa ŋ ka ta ŋ da d̄ei a gb̃aa hiel h̄ỹaŋo-i ŋ nabentien̄o yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na h̃a juoraamba-i Diilonɔŋ-b̄imb̄inni-i. Da na h̃a-ba baa-ni, ba gb̃aa sire pu baa-na. Baa na ta na nanna na niibilenni-i perm̄ba h̃olma-na, ba ka fiɛna-niɛ muonu-niɛ h̃a-na.»

Yesuŋ waan̄ mamaŋ a k̃a Diilocaralle-na

(Like 11.9-13)

⁷ «C̃aar̄an̄! Ba ka h̃a-na. Taaraayan̄! Na ka da. Biɛŋ! Ba ka siɛ-na. ⁸ Uman̄ duɔ tuɔ c̃ar̄a, ba h̃a u yaa-i, uman̄ duɔ tuɔ taara, u yaa daan̄, aa uman̄ duɔ tuɔ bi, ba siɛ kufan̄gu tien̄o yaa-i. ⁹ Namaaŋo-na, hai moloŋ biɛŋo-i duɔ c̃ar̄a *buruo u wulaa, u yan̄-yo aa biɛ t̃amp̄elle h̃a-yo? ¹⁰ Ni ma-i s̄i, duɔ c̃ar̄a teterien̄o, u yan̄-yo aa bel j̄ɛŋo h̃a-yo? ¹¹ Namaa namaŋ balaan̄, da na ta na suɔ-ma na h̃a na bis̄almba-i b̄imb̄ifafanni, ku ce niɛ aa na To-i d̃ɔɔ-i-na, bamaŋ c̃aar̄an̄ b̄imb̄ifafanni-i u wulaa, u siɛ h̃a-ba baa-ni?

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kumaŋ ba h̃a-na, taa na ce ku temma na h̃a banamba-i. *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

H̄umeyelle baa h̄umbuɔ

(Like 13.24)

¹³ «Suuriin̄ baa dumelle maŋ wullu-diele yaa-i, baa na suur baa diman̄ gb̃aa-diele-i, difande k̃a d̃aamu-na. H̄umelle maŋ bi k̃aan̄ d̃aamu-na dii bi dii gb̃aa dumei. Nuɔmba boi cor baa di yaa-i. ¹⁴ Ŋga h̄umelle maŋ k̃aan̄ Diilon-nelle-na, di wuɔsaan̄gu jan̄, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nuɔmba boi sa biɛ difande-i.»

Ba suɔ nelf̄eɲo-i u ciluɔ yaa nuɔ-i

(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba maŋ wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, bilaan̄ na fere bei. Da ŋ da-ba, ŋ cira nelfafaamba, ŋga ba hammu sa suɔ aa don̄ ŋaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluɔ-i, na ka p̄an̄ suɔ-ba. Namaa daa ba yagal mus̄ieŋa kaapugammu-na wei? Aa ba sa bi biɛra h̄al̄eɲa caatterren̄-yun̄-nu. ¹⁷ Tibifafaan̄gu maŋ biefefeɲa, aa tibibabalaan̄gu maŋ biebabaleɲa. ¹⁸ Tibifafaan̄gu siɛ gb̃aa maŋ biebabaleɲa, aa tibibabalaan̄gu siɛ bi gb̃aa maŋ biefefeɲa. ¹⁹ Tibiin̄gu maŋ da ku saa maŋ biefefeɲa ba ka j̄un̄-ku aa s̄enu-ku. ²⁰ Terien̄gu fan̄gu-na, coikartaamba maŋ wuɔ bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

A bɪ mi yerre-i aa ce mi huɔŋga-i kuuduɔŋgu sɪ
(Like 13.25-27)

²¹ «Baa na da niɛ sɪ bamaŋ hilaan ba bɪ-mi yinni maŋ jon ɪtie, ɪtie», ba'i ka suur *Diilon-nelle-na de! Ba'i sɪ. Bamaŋ ciɛŋ mi To maŋ dɔɔ-i-na u huɔŋga-i, ba'i ka suur. ²² Gɛŋgeryiŋ da ku ji hi, nuɔmba bɔi ka cira: ɪtie, i saa tie ce Diilopɔpuɔrunɔŋu-i naŋ yerre yaa nuɔ-i wɛi? I taa i gbuuse nuɔnei aa tie donya *jɪnabaa-ba-i. I cie gbɛɛ-weima-i baa naŋ yerre yaa-i.»
²³ Da ba waŋ mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: ɪkaan na halaŋ mi caaŋ-nu; mi sa suɔ-na! Na hieroŋ-i ɔmbabalmanciraan namaa.»

Jaagɔciraamba hai maama
(Like 6.47-49)

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutieno-i mi gbɔa saa-yo baa cɛcɛmuntieno maŋ maa u dɔŋgu-i tɔmpɛllen. ²⁵ Diilon uŋ juɔ tɔ, kanni gbar, fafalmu sire mu siremna-i dɔŋ daaku saa sagalla. ²⁶ Nga umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutieno saa baa mimilɔŋ maŋ maa u dɔŋgu-i hiɛmugaaŋ-nu. ²⁷ Diilon uŋ juɔ tɔ, kanni gbar, fafalmu sire, ku paŋ cii hiere bɪŋkɔŋgu saa tie!»

²⁸ Yesuŋ juɔ piiye tɪ, u nel maa cu nuɔmba haŋmu-i. ²⁹ U taa u piiye baa bibɛsɪnni u yaŋ *aŋjɪnamma pigɔataamba-i.

8

Yesu siire wontoroŋo naŋo
(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

¹ Yesuŋ juɔ piiye tɪ, wuɔ hiire taŋuŋgu-na tuɔ kɔ. Nuɔŋ baa sire cu u huɔŋ-nu. ² *Wontoroŋo naŋ wuɔ jo ji dɔuna u yaanɔga-na aa naa cira: «ɪtie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, ku sɛ yar-ni.»

³ Yesu wuɔ haa u naŋga-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolɔŋo jarma paŋ ta-yuɔ terduɔŋgu faŋgu-na. ⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa tɔnu neliɛŋo baa-ma de! Mamaŋ dii, kɔ *Diilɔjigantieno wulaa u ka ne-ni aa ŋ pa niikonni maŋ dii paŋma ŋ ha-yo ŋaa *Moisiŋ nyegaaŋ-ma dumaa* ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma ta-niɛ.»

Yesu siire sorosi ba yuntienoŋo naŋo maacembiloŋo-i
(Like 7.1-10)

⁵ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kɔ Kafarnamu. Uŋ kaa tuɔ suur nelle-na, *Orome ba sorosi ba yuntienoŋo naŋ wuɔ kɔ u wulaa ⁶ ka cira: «ɪtie, mi maacembiloŋo naŋo gaala dii ciŋgu-na u sa gbɔa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kɔyɔ-miɛ!»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi ka kɔ ka sire-yuɔ.»

⁸ Sorosi ba yuntienoŋo cira: «ɪtie, nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur mei temman-temma dumelle-na. Nga yaŋ aa ŋ waŋ nelma diei yon, mi maacembiloŋo ka sire. ⁹ ŋ saa da, ma miŋ yɛŋ terienɔŋu maŋ nuɔ-i, nuɔmba dii mi yuŋ-nu; aa mei bi dii banaŋ yuŋ-nu. Da mi gbɛ umaŋ miɛ: ɪka! ŋ da u kɔa. Da mi bi cira: ɪjo! ŋ da u juɔ. Da mi bi gbɛ mi maacembiloŋo-i miɛ: ɪce daama! ŋ da u ciɛ-ma.»

¹⁰ Yesu wuɔ kar da haŋmu! Naacolɔŋ uŋ juɔ piiye tɪ, Yesu wuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Isirahɛl-baamba-na, mi saa da umaŋ haa u naŋga-i miɛ *nieryɛŋ daayo temma-i! ¹¹ Mi tɔnu-nei: Nieraamba bɔi ka hel baŋagɔŋgu-na baa baasuɔrunɔŋu-na a ka tɛna baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diilon-nelle-na ta ba gbu ba ce ba baanɔŋu-i. ¹² Aa bamaŋ naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoren dii kukulmana. Kaaluŋgu sɛ waa dei terienɔŋu-na!»

¹³ Uŋ piiye dumaanɔ-na, wuɔ bir waŋ baa sorosi ba yuntienoŋo-i wuɔ: «Bir ŋ kɔŋ, niŋ haa ŋ naŋga-i miɛ ma ka dɔl-ni.» Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, maacembiloŋ wuɔ sire dii ciŋgu-na.

Yesu siire jaamba bɔi
(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)

¹⁴ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ta kɔ Pier dumelle-na kɔ ka da Pier cura‡ si dii hiŋni. U kɔma gbuu huol da paŋpaŋpaŋ, u galla. ¹⁵ Yesu wuɔ bel u naŋga-i, fafal muɔ paŋ da-yuɔ terduɔŋgu faŋgu-na. Wuɔ sire a tuɔ ce u nersɪnni-i.

¹⁶ Baanɔŋu juɔ suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, baa fɔnuŋ jo baa *jɪna ba nuɔmba-i ji ha Yesu-i. Wuɔ donya jɪnabaa daaba-i baa u nuŋ-andaanɔŋu aa naa bi sire jaamba maŋ waa hiere. ¹⁷ Diilon uŋ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sɪ daama-i wɛi? Isayi waan-ma wuɔ:

«U hɔyda i mulɛma-i ce-ma u maama.

* **8:4** Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 14.2-32 † **8:11** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegaaŋ girekimma-na wuɔ... a ka tɛna baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakɔbu dii *Diilon-nelle-na. ‡ **8:14** Curanɔ waa ciɛŋo a saanu baa mamaŋ nyegaaŋ girekimma-na.

U siire-yiɛ i jarma-na.»[§]

Nuɔmba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i
(*Like 9.57-62*)

¹⁸ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ yuu-yuɔ dumaŋo-na, wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ ba jāal kā dalanga bomborma namma-na. ¹⁹ *Anjɪnamma pigāatienjo naŋ wuɔ piɛ a waŋ baa-yo wuɔ: «Hāalātie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niŋ kāŋ terni maŋ nuɔ-i hiere.»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi j̄ɛ, ne! Muncɔmmu dii baa b̄urāamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nga terienju s̄i baa *Molonj-Bienjo-i u duɔ tuɔ cɪnu u yungu-i.»

²¹ U hāalābilonjo naŋ wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ t̄i, mi ka suɔ jo i ji tiɛ wuɔra.»

²² Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Jo i ta aa ŋ yaŋ, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

Yesu yieraaya fafalbuɔ naŋo
(*Marke 4.35-41; Like 8.22-25*)

²³ Yesuŋ piye dumaŋo-na, wuɔ kā ka suur beŋo-na baa u *hāalābiemba-i ta ba karnu dalanga-i. ²⁴ Ba'a ba hi yaanga-i Yesu wuɔ duɔf̄uŋ. Fafalmu naŋ temma sire suuye-bei dii dalanga-na, ta mu pe h̄umma-i mu dii beŋo-na. ²⁵ Hāalābienj baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii diɛ ku!»

²⁶ Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaŋo-na? Na saa haa na naŋga-i Diilonjo-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa h̄umma-i niɛ kā ka ciire. ²⁷ Kuɔ cu hāalābiemba h̄ommu-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Nelienj hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa h̄umma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

Yesu siire pepetaamba hāi
(*Marke 5.1-20; Like 8.26-39*)

²⁸ Yesubaa-baŋ karaanu kā bomborre maŋ nuɔ-i, ba b̄i nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hāi. Ba taa ba cɔ cɪnuɔŋ-na. Baa naa silaa balan cor, a ce molo saa tuɔ siɛ u cor baa h̄umelle fande-i. *Jɪnabaa-ba'i naa cie-ba dumaŋo-na. Baŋ juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jārā-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasŋ wuɔ: «Diilonj-Bie, i cie-ni niɛ? Njuɔ da ŋ ji haa kakālle-i yiɛ a ne da ku yiŋgu saa hi yogo.»

³⁰ Persālle nande waa ba yaanga-na ta di wuɔra. ³¹ Jɪnabaa baa ta ba cārā Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yaŋ i hel ka suur p̄erŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaŋ na kā!» Baa hel ka suur p̄ermba-na. P̄erŋ baa p̄aŋ ta ba gbar ba hiire ba kā ba tie ba suur dalanga-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ p̄erŋ daaba-i. Baŋ gbaraa ka kunu hiere dumaŋo-na, kutaŋ baa gbar ka waŋ-ma cɪngu-na. Pepetaŋ daaba maama yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuɔŋ baa hel hiere da ba ji ne Yesu-i. Baŋ juɔ ji da-yo, baa cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halaŋ ba terienju-na.

9

Yesu siire murgu naŋo
(*Marke 2.1-12; Like 5.17-26*)

¹ Baŋ birii Yesu-i dumaŋo-na, wuɔ bie beŋo-i a karnu kā ba nelle-na.* ² Baa jo baa murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu ji hā-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba naŋga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jeinjo-i wuɔ: «Mi j̄ɛ, baa tie holle. Ŋ āmbabalma hurii hiere.» ³ Uŋ piye dumaŋo-na, *anjɪnamma pigāataamba namba ta ba piye ba huɔŋ-na wuɔ: «Naacolj daa u tuora Diilonjo-i dɛ!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na jɔguŋ nelbabalaŋ daama temma-i na h̄ommu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na hama-i ce f̄ɛu yaŋ? ⁶ Mi ka sire naacolj daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonjo hāa *Molonj-Bienjo-i ku f̄ɔŋḡuɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ bie ŋ kuugallaŋgu-i ŋ k̄uŋ.» ⁷ Naacolj wuɔ bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallaŋgu-i tuɔ wuɔ u k̄uŋ. ⁸ Korma bir yaŋ aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piye wuɔ: «Diilonjo-i bibienjo! Hin daama temma-i u hāa nelbiliemba baa-ma.»

Matie ciɛ Yesu haalabilonjo
(*Marke 2.13-17; Like 5.27-32*)

⁹ Yesuŋ hilaa terienju-na, wuɔ u cor da *nampoh̄utienjo naŋo t̄ienaana u maacemmanj-d̄ungu-na. Ba taa ba b̄i-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huonju-nu.

¹⁰ Yiinggu nanngu-na, Yesu wuo ji waa baa u *haalabiemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niwuoni. Nampohuutaamba boi waa a naara ambabalmanciraamba namba. ¹¹ *Fariſiebaa-ba daa mafamma-i ce nie? Baa ta ba piye baa Yesu haalabiemba-i wuo: «Bige-i cie na haalatieŋo tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?»

¹² Yesu wuo nu ban piyen; wuo wan baa-ba wuo: «Da η waa hinni, η ka ce bige-i perruntien terien-nu? ¹³ Diilonjo ciera: *Taa na ce hujarre na-naa nu, ku yaa dɔlaa-minj ku yan na niikonni-i.*† Kaan na ka taara nelma famma yungu-i. Na saa da, muomi saa jo nelfafaan maa-na, mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

Kuucolaanŋu saa saaya ku guɔl baa kuufelienŋu-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)

¹⁴ Ku huonŋu-na, *Nsaa-Batſi *haalabien baa jo Yesu wulaa ji cira: «Haalatie, miɛŋo-i baa *Fariſiebaa-ba-i i hinu i dii sɔngu, bige-i cie nan haalabiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuo cira: «Ŋ jien duɔ tuɔ jɔ cieŋo, η gbɔa kɔ ka vaa η yaanga-i tɛna wei? Ku yaa ηaa bafamba kungu-i: Da mi saa ji waa ba holma-na yiinggu man nuɔ-i, ba ka suɔ dii sɔngu-i.» ¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelenŋa a nar jonŋorɔlonjo. Da η ce-ma, jonŋorɔlonjo migaan tuɔ taalnu u ka. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duvɛnfelenjo cirkpɔɔlon-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔɔ na muonu aa duvɛŋo tiraa kɔnna. Nga da η'a η dii duvɛnfelenjo-i, η saaya η dii-yo cirkpɔfelen-na, ni yaa gbɛ baa ni-naa.»

Yesu yieraaya cieŋo nanj tamma aa sire bikulonjo nanjo
(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)

¹⁸ Nelma saa ji tɛ Yesu nunŋu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntienjo nanjo juɔ ji dɔuna u yaanga-na aa naa cira: «Mi bilonjo jarma yaraa-yo, ηga jo i ta η ka haa η nanŋa-i yuɔ u ka sire.» ¹⁹ Yesu wuo sire baa u *haalabiemba-i ba ta ta ba ka baa naacolŋo-i.

²⁰ A ne da cieŋo nanjo waa ba holma-na, u tamma taa ma kɔnna ku bien cɔncieluo baa a hai waa belle fandena. Wuo pie Yesu huon-yanŋa a yieya u jonŋoruo tɔngu-i. ²¹ U taa u piye u huon-na wuo: «Da mi gbɔn hi yieya u jonŋoruo-i yon, mi kuraa.» ²² U η yieyaaya-yuɔ dumaanjo-na, Yesu wuo miel da-yo, wuo cira: «Mi bilo, baa tie holle, nin haa η nanŋa-i mie, η kuraa.» Terduonŋu fangu-na, cieŋo tanj maa pan yiera.

²³ Ban kaa hi Yuifu ba yuntienjo ciinggu-i, baa da niimarnintaamba, aa da nuamba haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal terni-na hiere. ²⁴ Yesu wuo wan baa-ba wuo: «Biriin na kɔn, bilonjo saa ku, u duɔfɔn.» Baa bir yan aa ta ba cɔmuon-yo. ²⁵ Baa hiel nuamba-i kulon u η waa dɔnggu man nuɔ-i aa Yesu wuo suur. U η suurii, wuo bel bilonjo nan-na, wuo bi sire. ²⁶ Nelma fanj maa pan gbuo terienŋu fangu-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hai yufienŋa

²⁷ Yesu juɔ hel tuɔ kɔn, yiriemba namba cu u huon-nu. Ba waa ba hai; ta ba fara ba piye baa-yo wuo: «*Davidi haayɛl ηuɔ, jande ce hujarre-yie aa η puur i yufienŋa-i.» ²⁸ U η kaa hi ciinggu-i, baa jo ji yiera u caanŋu-na. Wuo yuu-ba wuo: «Na huɔyaa-ma wuo mi gbɔa puur na yufienŋa-i wei?»

Baa cira: «Itie, i huɔyaa-ma.»

²⁹ Yesu wuo yieya ba yufienŋa-i aa naa cira: «Ma ce ηaa nan huɔyaa-ma duma!» ³⁰ Ba yufien aa bi pan puur. Yesu wuo wan-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yan ma hel. ³¹ Ban taa, ba saa gbɔa finan-mei, baa wuora gbuo nelle-i hiere baa-ma.

Yesu cie bobo nanjo gbɔa tuɔ piye

³² Yirien daaban birii ta ba hel, baa jo baa bobo nanjo Yesu wulaa. *Jina'i naa cie-yo dumaanjo-na. ³³ Yesu wuo donya jina daayo-i naacolŋo-na. Naacolŋ wuo pan don tuɔ piye. Kuɔ ce nuamba-i gbɛɛ. Baa ta ba piye wuo: «Ŋ siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahel-na!»

³⁴ *Fariſiebaa-ban'a ba ka wan maman, baa bir yan aa ta ba piye wuo: «Jina ba yuntienjo‡ yaa haa-yo himma famma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i nuamba-na.»

Nuamba hujarre bilaa Yesu-i

³⁵ Yesu taa u wuora niŋŋa-na hiere u wan Diilon-nelma-i *Diilonelhaaladunni-na aa tuɔ wan *Diilon-baanŋu *Neldɔɔlma-i aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sinni-na hiere u ka. ³⁶ Nuamba naa mulien aa ba kɔma naa tiraa kara ηaa tɔlmba man tienjo si-bei. Yesu daa-ba dumaanjo-na, ba hujarre gbuu bel-o. ³⁷ Wuo wan baa u *haalabiemba-i wuo: «Dimma dii boi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cɔarɔn suontienjo-i u puɔr nuamba namba naara.»

10

*Yesu haa u haalabiemba-i himma**(Marke 3.13-19; Like 6.12-16)*

¹ Uj waan mafamma-i, wuɔ bi u *haalabienj cincienuo ba hai baamba-i a ha-ba himma ba da ba gbāa ta ba donya *jinabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sinni-na hiere. ² U haalabiemba fama yaa u *pɔpuɔrbiemba-i. Ba yireinja yaa daaya: Dielā-wuonjo yaa Simo, baa u hāaŋo-i Andere. Simo yerre nande yaa Pier. A naara Sebede bamba-i ba hāi-i-na: Sake baa Nsāa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohutienjo. A naara Sake manj Alfe bienjo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simo manj taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juɔ hel Yesu huonju-na.

*Yesu puɔraa u pɔpuɔrbiemba-i**(Marke 6.7-13; Like 9.1-6)*

⁵ Yesuj hāa u *pɔpuɔrbiemba-i himma-i, wuɔ puɔr-ba aa naa wanj baa-ba wuɔ: «Mi saa cira na kā *nieraanj wulaa, mi saa bi cira na kā *Samari. ⁶ Kāanj *Isirahel-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tūlmba. ⁷ Da na hi terienju terienju, na wanj baa nuɔmba-i wuɔ *Diilonj-bāanju piyaa ti. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuɔrmba-i. Taa na donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na. Na daa ku fɔŋgū-i gbāngbānj, taa na bi ce na hā nuɔmba-i gbāngbānj. ⁹ Da na'a na ta, molo baa biε gbeinja, ¹⁰ molo baa biε buɔra, molo baa biε jonjoruo nanjo a naara uj diyaa umanj, molo baa biε naatenni, molo baa bi biε buɔle. Maacembilonjo saaya baa u yerrenj kalaanju.

¹¹ «Da na suur nelle manj nuɔ-i, na taara hartiefefeiŋo baa na fere igēna. Da na da hartienjo, na fiēna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fande-na. ¹² Da na suur dumelle manj nuɔ-i, na cira: <Tiyāanj dēl!> ¹³ Da ba siε na har dumelle fande-na, Diilo yanj na jaalungu kāyā di taamba-i; ŋga da ba saa siε na har-bei, Diilo yanj ba tiε ba temma-i. ¹⁴ Da na kā terienju manj nuɔ-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yanj-ba. ¹⁵ Mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Bamanj da ba ce mafamma-i, Diilonj duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiiŋju manj nuɔ-i, uj ka haa kumanj kutaamba-na, ku ka balan yanj Sodɔmutaamba kŋŋu-i baa Gomɔrtaamba kŋŋu-i.»*

*Multema manj dii Diilonj-maacemma-na**(Marke 13.9-13; Like 21.12-19)*

¹⁶ «Na saa da, miŋ puɔraa-na dumandε-i, kuu dii ŋaa mi ciεnj tūlmba ka dii-ba maamunaamba-na. Terienju fanju-na, taa na suɔ na ferenj belma, aa na baa yanj ba da cālmuɔ haa-nei. ¹⁷ Yaanj mi gboya-nei jina: Ba ka bi-na faamaamba-ba wulaa ka ger-na. Ba ka muo-na *Diilonelhaalādūnni-na. ¹⁸ Ba ka kā baa-na fɔŋgōtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Na ka hi-ba kusuwɔŋ-nu'i baa *nieraaamba-i hiere a piyye nanj suonuj kumanj mei kŋŋu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuɔ na siε ka suɔ nanj ka wanj mamanj; yaanj mafamma-i na hā Diilonjo, u kaa pigāanj-na baama terduonju fanju-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma fama-i namaa kusūnniŋ-maama'i kaa waa dε! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hɔmmu-na na wanj-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba ferenj hāmba hā-ba wuɔ ba ko-ba, banamba ba ferenj mɔlbaa, banamba ba bisālmba, banamba bi sire pu baa ba bincuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuɔmba-i hiere ba ka bigāanj-na mei maama-na. Ŋga umanj duɔ nyaar ka hi ku bālma-i, kutienjo ka kor. ²³ Da ba donya-nei nel daade-na, na gbar na kā daade-na. Mi wanj ninsoŋo-i baa-na: *Molonj-Bienjo ka bir jo ji da na saa hi *Isirahel nileinja-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *haalābilonjo sa maar u haalātienjo-i, aa maacembilonjo sa bi maar u yuntienjo-i. ²⁵ Haalābilonjo jɔguɔnj u ce u haalātienjo temma aa maacembilonjo jɔguɔnj u ce u yuntienjo temma. Da ba gbε dumellentienjo-i wuɔ *Belsebul† ba ka tuora u dumellen-baamba-i ka hi hie?»

*Umanj saaya khaalamma**(Like 12.2-9)*

²⁶ Yesuj waan mafamma-i wuɔ cira: «Terienju fanju-na, baa na ta na khaalā nuɔmba-i. Mamanj fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo wanj mamanj baa-na, hilaanj na muonu-mei na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na khaalā bamanj gbāa ko-na aa ba siε gbāa ce binjŋungu na yaleinja-na. Umanj dii khaalamma, u yaa ŋaa Diilonjo-i; u yaa gbāa caa-na baa na yaleinja-i hiere. ²⁹ Tigalāamba hāi sully saa cor warbelle diei; a ne da na To duɔ saa hūu-ma, u diei siε gbāa par diire. ³⁰ Halle na yukuɔsinni manj daani-i, Diilonjo kāanj-ni hiere. ³¹ Terienju fanju-na, baa na ta na tie holle; na boyya tigalāamba-na titirre.

* **10:15** Sodɔmutaamba kŋŋu-i baa Gomɔrtaamba kŋŋu-i: Nierj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 18-19.

† **10:25** *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. Nierj 12.24-28.

³² «Umanj duɔ yiera-mei nuɔmba yaanga-na wuɔ mei wuonjo, muɔmi ka bi yiera-mei mi To manj dɔrɔ-i-na u yaanga-na wuɔ kutienjo-i mei bi wuonjo. ³³ Nga umanj duɔ cɪna-mie nuɔmba yaanga-na, muɔmi ka bi cɪna kutienjo-i mi To manj dɔrɔ-i-na u yaanga-na.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle
(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuɔ sɪ mi juɔ baa yaafɛlle hɛma-na; mi saa jo baa yaafɛlle, mi juɔ baa berru. ³⁵ Mi juɔ da mi ji gbo bepuɔmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biemba-i baa ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba huɔbaa-ba-i. ³⁶ Nanj fereɲ dɔŋ-baamba ka bigaan-ni.†

³⁷ «Umanj duɔ dɔl u bɪncuɔmba-i yanj muɔŋo-i, kutienjo sie gbɔa cu mi huonj-nu. Umanj duɔ bi dɔl u bisɔlmba-i yanj muɔŋo-i, kutienjo sie gbɔa cu mi huonj-nu. ³⁸ Aa umanj duɔ u sa sie mulɛma-i baa kuliŋgu-i, u sie gbɔa cu mi huonj-nu. ³⁹ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yunɲu yonj, kutienjo ka kɔsuɔŋ u fere. Nga umanj duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere mei maama-na, u ka da cicɛlma manj sa tɛŋ dede-i.»

Anfafamma pɔ ma tierjo-i
(Marke 9.41)

⁴⁰ «Umanj duɔ suɔ na belma, kutienjo suyaa mei belma yaa-i. A ne da umanj duɔ suɔ muɔmi belma, u suyaa mi pɔpuɔrtienjo belma yaa-i. ⁴¹ Umanj duɔ ne *Diilopɔpuɔrbilɔŋo maacemma-i aa bel-o fafamma, Diilonj unj ka pɔ u pɔpuɔrbilɔŋo-i dumaa, u ka bi pɔ kutienjo-i dumei. Umanj duɔ bel nelviinjo-i fafamma wuɔ nelviinjo, Diilonjo ka pɔ kutienjo-i a saa baa nelviinjo-i. ⁴² Umanj duɔ ne mi *hɛalɔbilɔŋo-i baa u yornumma-i aa hɛ-yo hɔŋkolɔŋo-i yonj u nyɔŋ, mi wanj ninsoŋo-i baa-na, u sie naa u daluɔ-i Diilonjo wulaa.»

11

Nsaa-Batɪsi puɔraa ba jo Yesu wulaa
(Like 7.18-23)

¹ Yesunj juɔ piye tɪ baa u *hɛalɔbiɛŋ cɪncieluo ba hɛi baamba-i, wuɔ sire suur nileinɲa-na tuɔ wuɔra u wanj Diilonj-nelma-i. ² Nsɔa wuɔ tɛe dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsanj ceŋ mamanj hiere. Wuɔ puɔr u hɛalɔbiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo ³ keɛ *Konkortienjo manj saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisɔ uu dii huonj-nu? Baa kɔ ka hi Yesu-i baa-ma. ⁴ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kɛaŋ na ka tɔnu Nsɔa-i baa nanj nunj mamanj baa nanj danj mamanj; ⁵ Yiriemba yufieŋa puurii, murgubaa-ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa-bei, tugbentaamba tɔnni puurii, bikuomba siire aa sɔntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma.* ⁶ Umanj gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonɲu-na, kutienjo yunɲu dɔlɔa.»

Nsaa-Batɪsi stni-i
(Like 7.24-35)

⁷ Nsɔa pɔpuɔrbiembanj taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigɛaŋ nuɔmba-i Nsɔa sinni-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kɔa ka ne bige-i hɛŋgu-na? Fafalmunj sagallan hɛŋgu-i dumaa, na kɔa ka ne ku yaa wei? ⁸ Namaa kɔa ka ne bige-i? Na kɔa ka ne umanj diyaa bimbifafanni wei? Ma sɪ bamanj diyaan bimbifafanni-i baa dii tɛna fɔŋgɔtaamba dɔnninj ke? ⁹ Nga namaa kɔa ka ne bige-i? Ma sɪ na kɔa ka ne *Diilopɔpuɔrbilɔŋo-i ke? Aa naacolɔŋo fanjo-i, mi tɔnu-nei: U maaraa Diilopɔpuɔrbilɔŋo-i. ¹⁰ Ma nyegɛaŋ Diilonj-nelma-na wuɔ:

*«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilɔŋo wuɔya ta η yaan-na
ka caa η hɔmelle-i,†*

ba gbɛ Nsɔa yaa-i. ¹¹ Mi wanj ninsoŋo-i baa-na: *Nsɔa-Batɪsi temma saa hi hoŋ yogo caanjiemba-na. A ne da umanj si dii baa yunɲu *Diilonj-nelle-na, u maaraa Nsɔa-i. ¹² A donj dii Nsɔa-Batɪsi baan-nu, ji hi baa nyunɲo, nelbabalaamba cɪnaana *Diilonj-nellentesinni-i aa ta ba taara ba huɔ u nelle-i ce-de ba diele.‡ ¹³ Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere ka hel baa *Moisi-i ba sire piye Diilonj-nellentesinni maama a ji hi Nsɔa-Batɪsi baangu-i. ¹⁴ Na saaya na suɔ wuɔ banj wanj *Eli manj maama-i wuɔ u ka jo, u yaa juɔ Nsɔa-i. ¹⁵ Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁶ Aa naa cira: «Mi gbɔa saa fieɛe ku nuɔmba-i baa haba-i? Mi gbɔa saa-ba baa bisɔlmba manj tɛnaana ponsanatigerrenj. Banamba ta ba wanj baa banamba-i wuɔ:

¹⁷ «I hulii tulammu hɛ-na, na saa nyɛŋ.

I hɛl kuliŋ-nɛini hɛ-na, na saa kaal.»

¹⁸ Nsɔa juɔ, u sa dii dɪbelle u nunɲu-na, u sa nyɔŋ kolma, na cira wuɔ *jina dii u yunɲu-na. ¹⁹ *Molonj-Bieŋ unj wuɔ aa tuɔ nyɔŋ, na sire ta na piye wuɔ: «Naacolɔŋ daa fuɔ bi yii

‡ **10:36** Mise (Michée) 7.6 * **11:5** Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † **11:10** Malaki (Malachie) 3.1 ‡ **11:12** Girekimma-na terienj daaku gbɔa bi nu nunj daama-i: Dii Nsɔa-Batɪsi baan-nu ji hi baa nyunɲo *Diilonj-nelle kpakpaa di humelle-i di hiel-de. Aa nuɔmba gbɔaŋ kpelle da ba suur-die.

baa niwuoni yaa-i yonj baa konyolle! Aa tiraa sire bel j̄eru baa *nampohūutaamba baa nelbabalaamba.» Nga Diilonj-nelma fafaan̄gu da u maacem̄ma'i nuō-i.»

Sulma haraa n̄ileiŋa nan̄a-na
(Like 10.13-15)

²⁰ Yesuŋ cie gber̄e-weima b̄oi n̄ileiŋa maŋ nuō-i, a taan̄ baa sa hūu-ma nanna ba cilobabalaŋo-i. Yesu wuō doŋ tuō waŋ baa-ba wuō: ²¹ «Korasitaŋ namaaŋo-i, sulma haraa-nei! Gber̄e maŋ cie namaa h̄olma-na, kuō uu naa ce Tiir nelle yaa nuō-i baa Sidō nelle-na, dii yiinaa baa naa k̄unna cuon̄gu ba fer̄eŋ nuō aa dii buor ba jon̄gorbaa a piḡaan wuō ba naana ba cilobabalaŋo-i! ²² Terien̄gu fan̄gu-na, mi t̄nu-nei: Diilon̄ duō ji tuō yuu nuōmba-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balan̄ yan̄ Tiirtaamba k̄un̄gu-i baa Sidōtaamba k̄un̄gu-i hiere. ²³ Kafarnamutaŋ namaaŋo-i, na daa niē s̄i na kaa da Diilon̄o-i wei? Na t̄aal na fer̄e, na ta na k̄ā d̄āamu-na. Gber̄e maŋ cie namaa nelle-na*, kuō uu naa ce Sod̄omu yaa nuō-i, nyun̄go daayo-na, nelle fande naa waa yogo.† ²⁴ Terien̄gu fan̄gu-na, mi t̄nu-nei, kumaŋ ka haa-nei ḡeŋger̄yiin̄gu-na, Sod̄omu k̄un̄gu ka waa h̄aan̄o.»

(Like 10.21-22)

²⁵ Ku huon̄gu-na, Yesu wuō cira: «Baba, nuōnei Yuntien̄ nuō d̄oro-i-na baa h̄ema-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huon̄ga-i c̄eēm̄untaamba-na baa sebesuotaamba-na aa cer piḡaan bis̄ambiembra-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu b̄oi. ²⁶ Ninsoŋo, ŋ cie ŋ huon̄ga yaa dumaan̄o-na, Baba.»

²⁷ Aa naa waŋ baa nuōmba-i wuō: «Mi To birii weima-i hiere h̄ā-mi. Da ma hel Tuon̄o-na, molo sa suō Bepol̄o-i, aa da ma bi hel Bepol̄o-na baa uŋ taaran̄ u piḡaan bamaŋ baa-yo, molo sa suō Tuon̄o-i.»

Fiisaan̄gu dii Yesu huon̄gu-na

²⁸ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, wuō cira: «Namaa namaŋ t̄ȳāa con̄gorni ta ni ko-na, juōŋ mi ji har-na na fiisa. ²⁹ Mi huon̄ga sa doŋ, aa mi sa teter̄ mi fer̄e. Juōŋ mi ji haa mi con̄goruon̄gu-i h̄ā-na na cu mi huon̄-nu ku yaa na ka da fiisaan̄gu. ³⁰ Mi con̄goruon̄gu si dii yonduo, mi tusalle dii fiēfiēfiē.»

12

Yit̄len̄an̄gu maama-i

(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

¹ Yibien̄a faŋa-na, *yit̄len̄an̄gu nan̄gu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *h̄aal̄abiembra-na. Baa doŋ ta ba kar bile-i ba wuō. ² *Fariis̄ebaa-ba daa mafamma-i ce niē? Baa sire ta ba piye baa Yesu-i wuō: «Ne ŋ h̄aal̄abiembra-i, kumaŋ saa saaya ku ce yit̄len̄an̄gu-na ba ce ku yaa-i!»

³ Yesu wuō cira: «Nyulmu nan̄ bilaa *Davidi-i baa u nuōmba-i wuō ce kumaŋ, ma s̄i na kalaan̄-ku kē? ⁴ Davidi suurii Diilon̄-d̄un̄gu-na a bie Diilon̄-buruo-i ba wuō baa u nuōmba-i.* A ne da a saa baa miē Diilon̄-h̄umelle-i, da kuō *Diil̄ojiḡantien̄ nuō s̄i, ŋ sie gb̄aa wuō buruo fan̄o-i. ⁵ Ma s̄i na bi kalaan̄ *an̄jin̄amma-i kē? Wuō nelie saa saaya u ce maacem̄ma yit̄len̄an̄gu-na, ŋga Diil̄ojiḡantaamba ce maacem̄ma-i *Diil̄odubuō-i-na aa molo sa k̄an̄-ku wuō c̄almuō. ⁶ A ne da bande-i-na, kuan̄gu dii kumaŋ maaraa Diil̄odubuō-i. ⁷ Diilon̄o ciera wuō: «Taa na ce hujar̄e na-naa nuō ku yaa d̄laan̄-miŋ ku yan̄ na niikonni-i.† Kuō na taa na suō nel daama yun̄gu-i, naa naa saa ta na c̄al nuōmba-i na yun̄-nu. ⁸ A tiraa naara kufan̄gu-i: *Molon̄-Bien̄o yaa yit̄len̄an̄gu tien̄o-i.»

Yesu siire nagaduōla nan̄o

(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)

⁹ Yesuŋ juō piye baa *Fariis̄ebaa-ba-i t̄i, wuō ta k̄ā *Diilon̄elhaal̄ādun̄gu-na. ¹⁰ Naacol̄o nan̄o waa ba h̄olma-na, u nan̄ga diei naa min̄aŋ. Fariis̄ebaa baa ta ba taara an̄t̄aal̄amma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaan̄o-na baa yuu-yo wuō: «A saa baa miē Diilon̄-h̄umelle-i, ŋ gb̄aa sire jein̄o *yit̄len̄an̄gu-na wei?»

¹¹ Yesu wuō cira: «Namaan̄o-na, uman̄ duō waa baa t̄umaan̄o diei yon̄ u k̄und̄un̄gu-na aa t̄umaan̄ daayo par suur fuon̄-nu yit̄len̄an̄gu-na, kutieno ka yan̄-yo dii fuon̄gu-na wuō yit̄len̄an̄gu wei? ¹² Nelbilon̄o-i baa t̄umaan̄o-i, hai b̄oyaa? Terien̄gu fan̄gu-na, an̄fafamma gb̄aa ce yit̄len̄an̄gu-na, weima si dii.» ¹³ Aa naa waŋ baa naacol̄o daayo-i wuō: «Fara ŋ nan̄ga-i.» Naacol̄o wuō bi fara u nan̄ga-i, kaa firnu kan̄an̄ga temma-i. ¹⁴ Fariis̄ebaa baa p̄an̄ hel ka ta ba da ba-naa Yesu komman̄-k̄un̄gu-na.

§ 11:22 Kumaŋ haa Tiirtaamba-na baa Sidōtaamba-na: Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebe-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebe-i-na (Amos) 1.9-10. * 11:23 Niēŋ 8.5-17; 9.1-8; na ka da gber̄e-weima namma.

† 11:23 Sod̄omu: Niēŋ u k̄un̄gu-i Miwaan̄o j̄in̄naman̄-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28. * 12:4 Niēŋ Samiel sebed̄el̄an̄o-na (1 Samuel) 21.2-7. † 12:7 Ose (Osée) 6.6

Yesu yaa Itienjo cdaarŋo-i

¹⁵ Yesuŋ juɔ suɔ wuɔ ba taara ba ko-yo, wuɔ ta halan terienju-na. Nuɔŋ baa kɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. Jaamba waa ba hɔlma-na. Wuɔ sire-bei hiere ¹⁶ aa naa wan-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yan molo suɔ wuɔ u yaa siire-bei. ¹⁷ Diilon un puɔraa *Isayi wan maman, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ:

«Diilonjo ciera wuɔ:

¹⁸ *Mi hielaa mi cdaarŋo yaa daayo.*

U maama sa suɔ aa dɔlnu-mie.

U yaa fɛŋ mi huɔŋga-i.

*Mi ka hɔ-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigaan nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere baa hɔmeviile-i.

¹⁹ *U sie gɔŋ baa moloŋo.*

U sa jo duɔ ji hohuola baa moloŋo.

Molo sie nu u piye hɔŋbeŋenniŋ.

²⁰ *U sie perien terre man kaanu tɪ, aa u sie dɪŋ daamu man kusiriye tɪ.*

U ka waa ma yaa nuɔ-i fuɔ nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba ji hɔu viistni maama-i.

²¹ *Nuɔmba-i hiere ba ka haa ba nanŋa-i yuɔ.»*‡

Yesu hilaa baa u himma-i hie?

(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)

²² Ku huonŋu-na, baa ji jo baa bobo-yironjo nanjo-i Yesu wulaa. *Jinabaa-ba'i naa cie-yo dumaŋo-na. Yesu wuɔ puur u yufienja-i aa naa ce u tuɔ gbɔ u piye. ²³ Kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa ŋaa *Davidi hɔayɛŋo yaa-i?» ²⁴ *Fariŋɛbaa-ban juɔ nu-ma, baa gbɛ-ku dumaa wuɔ: «Jina ba yuntienjo-i *Belsebul[§] yaa haa naacolŋ daayo-i himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.»

²⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduɔlen-baan namaanjo-i na sa gbo, yiinŋu dii baa yiinŋu na nelle ka muonu. Da na bi waa ciinŋu-na sisɔ dumelle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumelle ka muonu. ²⁶ *Sitani duɔ tuɔ donya fuɔ ferɛŋ baamba-i, ma sɪ kuu dii ŋaa u gɔŋ baa u ferɛ ke? Dumaanjo-na, u fɔŋgɔ ce nie aa cɔ u wulaa? ²⁷ Na gbɛ-ku dumaa wuɔ Belsebul yaa haa muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa nuɔmba fuɔ, hai moloŋo-i haa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa ferɛŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁸ Muɔ fuɔ, *Diilon-Yalle yaa haa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigaan wuɔ *Diilon-baangu paa-nei tɪ.

²⁹ «Hai moloŋo-i gbɔaa suur u nabien dɔŋŋu-na a biera u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabienjo yan-yo dumaa? Nŋa kutien duɔ bel u nabienjo-i vaa-yo igɛna, u gbɔaa suur biera u bimbinni-i hiere ta baa-ni.

³⁰ «Uman duɔ uu si dii baa-mi, kuu dii ŋaa kutienjo bigaan-mi; aa uman duɔ u sa tigiin baa-mi, kuu dii ŋaa u pisalla.

³¹ «Mi tɔnu-nei: Nelbiliembanj cɔl Diilonjo-i aa ta ba haa tuosinni man yuɔ hiere, u gbɔaa ce jande bei aa yan ma tɪ. Nŋa uman duɔ tuora u *Yalle-i, jande cɛraa u ce-yuɔ hɛma-na, jande cɛraa u ce-yuɔ dɔrɔ-i-na. ³² Uman duɔ wan andababalaangu hɔ *Moloŋ-Bienjo-i, ma gbɔaa tɪ. Nŋa uman duɔ piye andaparaangu hɔ Diilon-Yalle-i, ma sie tɪ nyunŋo, ma sie tɪ bisɪnuɔ.

³³ «Tibifafaangu yaa manj biefɛiŋa-i. Tibibabalaangu manj biebabaleiŋa. Ba suɔ tibiinŋu-i ku bienja yaa nuɔ-i. ³⁴ Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Nan balaan, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Nelien nuɔ ŋ huonŋan yuu baa maman, ma yaa hilaan ŋ nunŋu-na.

³⁵ Nelfɛiŋ u anfafamma hel u hɔfafanŋa'i nuɔ-i. Aa nelbabalan u maacembabalamma hel u hɔbabalaŋga'i nuɔ-i. ³⁶ Mi tɔnu-nei: Gɛŋgeryiinŋu-na, bamanj waan andasɔnni-i hiere, Diilonjo ka gɔŋ baa-ba. ³⁷ Diilonjo ka ne nanj ferɛŋ nun-andaangu yaa-i aa cira ŋ cɔlɔa sisɔ ŋ saa cɔl.»

Nuɔmba ciera Yesu ce himma ba ne

(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)

³⁸ Yesuŋ juɔ piye tɪ, *anjinamma pigaaataamba namba-i baa *Fariŋɛbaa-ba namba cira: «Hɔalɔtie, i taara ŋ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fieŋie ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku! Ba gbɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Bɪŋkɔŋŋu sa ce dii hɔ-na. *Yonasin cie maman, ma ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonasin cie yinni sie-i dumaa terierenjo kusunŋu-na*, *Moloŋ-Bienjo ka bi ce yinni sie-i dumɛi hɛma-na. ⁴¹ Ninivetamba nuɔ Yonasi nungu-i aa nanna ba cilobalaŋo-i†, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Yonasi-i aa na yagar wuɔ na

‡ 12:21 Isayi (Ésaïe) 42.1-4 § 12:24 *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. * 12:40 Nienj Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1.

† 12:41 Yonasi (Jonas) 3.5-10

sie nu u nuŋgu-i! Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma. ⁴² Gɛŋgeryiŋgu-na, Seba nellentienɔ[‡] ka da nuŋgu fiefie ku nuɔŋ namaaŋo-na. Fuɔ siire termaanɔ daaku-na a karnu nileiŋa-i hiere ji nu *Salomɔ nelma-i, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umanɔ maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i!»

Jina duɔ bir jo u sa fa
(Like 11.24-26)

⁴³ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «*Jina duɔ waa moloŋo-na aa ji hel, u ká ka tuɔ wuɔra u bɪŋ hɛŋ-nu duɔ taara muntɛnammu. ⁴⁴ Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir ká mi muntercolommu-na.» Aa bi bir. Duɔ ká ka da bɪŋkɪŋgu si dii kutienɔ huɔŋga-na, aa u gbuu migáan-ka da welewele aa tigiŋ-ka, ⁴⁵ u bir ka bɪ u najɪnabaa niehái, bamanɔ balaanɔ yanɔ ufaŋo-i ba jo ji suur tɛna-kei. Da ba suur tɛna dumaanɔ-na, ku migáanɔ balaŋ kutienɔ-na a yanɔ dielá-kɪŋgu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefie ku nuɔmba-i; ba saa fa.»

Yesu baamba juɔ da ba ji ne-yo
(Marke 3.31-35; Like 8.19-21)

⁴⁶ Yesuŋ waa tuɔ piiye baa nuɔmba-i, u nyu wuɔ jo baa u hámba-i da ba ji ne-yo. Banɔ juɔ ji da u piiye, baa yiera gɔŋgúŋ-nu. ⁴⁷ Naacolɔŋo nanɔ wuɔ da-ba aa naa pie wanɔ baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hámba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii yiera gɔŋgúŋgu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ naacolɔŋo-i wuɔ: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hámba-i wei?» ⁴⁹ Aa naa wuɔra pigáanɔ u *háalábiemba-i baa u nanɔga aa cira: «Mi nyu-i baa mi hámba yaa daaba. ⁵⁰ Bamanɔ cieŋ mi To manɔ dɔɔ-i-na u huɔŋga-i, ba yaa mi hámba-i, ba yaa mi túɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

13

Fumanarɔŋo nanɔ maama
(Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹ Yinduɔŋgu fanɔgu-na, Yesu wuɔ sire hel ká ka tɛna dalanɔ nanɔgu-na. ² Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugúŋ berɔ nanɔ-na tɛna aa nuɔmba waa bomborma-na. ³ Uŋ tɛnaana, wuɔ bie gbáneini tuɔ nanɔ baa-ba wuɔ: «Naacolɔŋo nanɔ káa ka nanɔ fúma u suɔŋgu-na. ⁴ Fúma nanɔ ká ka diire hómellen-huɔŋ-na, hurúimba jo ji wuɔ ufaŋo-i. ⁵ Unanɔ ká ka diire támpɛllen-terien-nu. Híema saa waa boi terienɔgu-na; a ce u pa yanɔ unanɔ-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasɪnni saa gbáa suur ká yaanɔ-na. Báanɔguŋ juɔ doŋ ta ku jo, wuɔ kuol hiere kpɛmmu! ⁷ Unanɔ ká ka diire hɛŋ-nu. Híenɔgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Umanɔ diiriye suɔŋ-huɔŋga-na munterfafammumu-na, u sire gbuu kpatalla: unanɔ biera komuɔŋa da-a-ndii, unanɔ biera komuɔŋa sa-a-sieɪ, unanɔ komuɔŋa baa cɪncielbaa.»

⁹ Yesuŋ waanɔ mafamma-i wuɔ cira: «Umanɔ duɔ u ka nu, u nu!»

Kumanɔ cie Yesu tuɔ nanɔ gbáneini-i
(Marke 4.10-12; Like 8.9-10)

¹⁰ Yesuŋ juɔ nanɔ tɪ, u *háalábiemba pie u caanɔ-nu ka cira: «Itie, bige-i cie ŋ ta ŋ nanɔ gbáneini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ cie baa namaanɔ-i. U *nellentesɪnni maama manɔ fuyaa, u pigáanɔ namaanɔ-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kunanɔgu meɪ. ¹² Umanɔ duɔ tuɔ suɔ yienɔgu, kunanɔgu ka ta ku naara u sɔsuɔmunɔgu-i; ŋga umanɔ duɔ u sa suɔ bɪŋkɪŋgu, celle-kɪŋgu manɔ unɔ suɔ-kunɔ, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kumanɔ cie mi ta mi nanɔ gbáneini-i baa-ba, yufienɔ dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Túnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelmanɔ kán yanɔga manɔ nuɔ-i. ¹⁴ Diilonɔ unɔ puɔraa *Isayi wanɔ mananɔ, ma i sɪ daama-i wei? Isayi waanɔ-ma wuɔ: «Diilonɔ ciera wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,

ŋga na sie ta na suɔ ma yaanɔga-i.

Na ka ta na ne colcol, ŋga na sie ta na da bɪŋkɪŋgu.

¹⁵ *Hama-i nuɔ-i?*

Bande ku nuɔmba nyaaya ba ferɛ cor;

ba suunu ba túnni-i

aa suuye ba yufienɔ-i.

Ba sa taara ba da bɪŋkɪŋgu.

Ba sa taara ba nu weima.

*Ba sa bi taara ba suunu kunanɔgu aa jo mi wulaa mi ji kor-ba.»**

‡ 12:42 Nellentien daayo waa cicienɔ a saanu baa mananɔ nyegaan girekimma-na.

* 13:15 Isayi (Ésaie) 6.9-10

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufienja-i aa ta na nu baa na tɔnni-i. ¹⁷ Mi waɲ ninsoŋo-i baa-na: *Diilopɔpuɔrbiemba bɔi baa nelviimba bɔi taa ba taara ba da naɲ daɲ kumaɲ, aa nu naɲ nuɲ mamaɲ, ŋga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

Yesu firinu fumanarɔŋo gbɔnalɔaɲgu-i
(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)

¹⁸ Yesuɲ waɲ mafamma-i, wuɔ cira: «Karaɲ na tɔnni-i na nu fumanarɔŋo gbɔnalɔaɲgu yungu-i. ¹⁹ Nuɔmba naɲ hɔmmu dii ŋaa hɔmellen-huɔŋga; da ba nu *Diilon-baɲgu maama-i ba sa bel-ma nammu hɔi, ba yaɲ *Bigaarɔŋo jo ji hiel-ma aa yaɲ-ba. ²⁰ Banaɲ hɔmmu dii ŋaa tɔmpɛllen-teriɲgu; da ba nu Diilon-nelma-i ma pɔɲ dɔlnu-bei ba huɔ-ma. ²¹ Ŋga ma sie gbɔa naɲ kaasɔnni. A ce dumaɲo-na weiɲ da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. ²² Banaɲ hɔmmu dii ŋaa hien-teriɲgu; da ba nu Diilon-nelma-i ba yaɲ ɔɲjogu-ma-i baa gbein-maama jo ji suuye-mei; a ce ma sa da belle ba wulaa. ²³ A ne da banaɲ hɔmmu dii ŋaa hiefafamma; da ba nu Diilon-nelma-i ba suɔ ma yungu-i aa wuɔ ma hɔmelle-i diɲ saaya di wuɔ dumaa. Kufanɲu taamba yaa dii ŋaa fuma maɲ gbuu sire kpatalla; unɔŋo bienja komuɔŋa da-a-ndii, unɔŋo bienja komuɔŋa sa-a-siei, unɔŋo komuɔŋa baa cɔncielbaa.»

Suontienɔ naɲo baa u bigaarɔŋo

²⁴ Yesu wuɔ tiraa naɲ gbɔnalɔaɲgu naɲgu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesɔnni dii ŋaa molonɔ maɲ siire ka duu dimma u suonɲu-na aa jo ji tɛna. ²⁵ Isuɔɲgu naɲgu-na, u bigaarɔŋo naɲo yaɲ nuɔmba duɔfɔɲ aa sire ka naɲ hɛbiena dimma hɔlma-na. ²⁶ Dimmaɲ juɔ ta ma hɔɲ huɔɲgu-na, suontienɔ maacemiemba da hien daaku-i. ²⁷ Ba jo ji ta ba yuu suontienɔ-i wuɔ: «Yuntie, ma sɪ ŋ duu dimma'i ma kula suonɲu-na ke, hienɲu maama nie?»

²⁸ «Suontienɔ gbɛ-ba wuɔ: «Unɔŋo sɪ, mi bigaarɔŋo naɲo'i cie mafamma-i.»

«Maacemiemba cira: «I kɔ ka for-ku nanna wei?»

²⁹ «Suontienɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaɲ-kun, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dimma namma. ³⁰ Yaɲ ni vaa hiere. Diɲ da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igɛna a tigiɲ-ku caa-ku aa suɔ kar mi dimma-i dii-ma inɔŋɔ-na ha-mi.»

Diilon-nellentesɔnni dii ŋaa mutardi-belle

(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)

³¹ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ tiraa naɲ gbɔnalɔaɲgu naɲgu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesɔnni dii ŋaa mutardi-belle maɲ baɲ duu-de. ³² Mutardi-belle yaa yuraanu yaɲ hiere, ŋga da di pa, di sire maar niifielu-i hiere a ce tibiɲgu hurimba ta ba jo ba se kamma kuɔ.»

Diilon-nellentesɔnni dii ŋaa konsiini

³³ Aa naa tiraa cira: «*Diilon-nellentesɔnni dii ŋaa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du burjɔmmu-i kolloyufienja siei baa-ni, ni sire-muɔ hiere.»

Kumaɲ cie Yesu tu naɲ gbɔneini-i?

(Marke 4.33-34)

³⁴ Yesu waɲ nel daama-i hiere baa nuɔmba-i gbɔneiniɲ; duɔ puur duɔ piye gbɔnalɔaɲgu, a puur duɔ piye gbɔnalɔaɲgu. ³⁵ *Diilopɔpuɔrbilon un waɲ mamaɲ ma'i sɪ daama-i wei? Diilopɔpuɔrbilonɔ waɲ-ma wuɔ: «Diilonɔ ciera wuɔ:

«Mi ji ta mi piye baa-ba gbɔneiniɲ.

Mamaɲ naa fuo dii miwaɲo domma-na,

mi ka waɲ-ma baa-ba.»†

Yesu firnu suontienɔ-i baa u bigaarɔŋo-i ba gbɔnalɔaɲgu-i

³⁶ Yesuɲ juɔ piye tɪ, wuɔ yaɲ nuɔmba-i aa naa ta kɔɲ. U *hɔalɔbiemba kɔ u wulaa ka cira: «Niɲ naaɲ gbɔnalɔaɲgu maɲ wuɔ suontienɔ naɲo duu dimma aa u bigaarɔŋo kɔ ka naɲ hɛbiena dimma hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yungu-i wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bienɔ yaa suontienɔ-i; u yaa duu dimma-i. ³⁸ U suonɲu yaa miwaɲo-i. Dimma yaa bamaɲ cuu Diilonɔ huon-nu aa hɛbiena yaa bamaɲ cuu *Bigaarɔŋo huon-nu. ³⁹ Suontienɔ bigaarɔŋo yaa *Sitani-i. U yaa kaa ka naɲ hɛbiena-i dimma hɔlma-na. Dikara-huonɲu yaa miwaɲo tɔmmaɲ-huonɲu-i aa dikartaamba yaa *dɔrɔpuɔrbiemba-i.

⁴⁰ Baɲ kaal hienɲu-i ba caa-ku dumaa, miwaɲo tɔmma-na, ku ka waa dumɛi. ⁴¹ Yiɲɲu fanɲu-na, Molon-Bienɔ ka ce u dɔrɔpuɔrbiemba jo ji bel bamaɲ guɔlaɲ nuɔmba gbeini-i baa bamaɲ cieɲ ɔmbabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba dɔɲgboguɔɲgu-na. Kaaluɲgu sie ji waa dei. ⁴³ Ŋga bamaɲ wuɔyaɲ Diilon-hɔmelle-i, ba ka waa huonɲu fanɲu-na ba To nelle-na ta ba gbu ba caa ŋaa bɔansɛniɲgu. U maɲ duɔ u ka nu, u nu!»

Diilon-nellentesɔnni dii ŋaa sɛne

† 13:35 Gbeliemaɲ-nalɔaɲgu (Psaume) 78.2

⁴⁴ «*Diilonj-nellentesinni dii n̄aa s̄ēne man̄ fuyaa suon̄gu nan̄gu-na, naacol̄ho nan̄o k̄a ka paya-yūo. U huon̄ga gbuu f̄e, u miḡaan̄ fuo-yo aa k̄a ka suor u naḡan̄-niini-i hiere a jo ji s̄aa suon̄gu fan̄gu-i.»

Diilonj-nellentesinni dii n̄aa niibilien̄gu

⁴⁵ «*Diilonj-nellentesinni tiraa ni ye n̄aa torgocer̄on̄o man̄ taaraayan̄ niibilefafanni dūo s̄aa. ⁴⁶ U jūo da sukpekpellun̄-kun̄gu nan̄gu-i, u k̄a ka suor u naḡan̄-niini-i hiere a s̄aa-ku.»

Diilonj-nellentesinni dii n̄aa jūon̄o

⁴⁷ «*Diilonj-nellentesinni tiraa ni ye n̄aa tetebeljūon̄o. Da ba nan̄ jūon̄o-i, dūo hi teterien̄o teterien̄o, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba h̄umma-na, ba k̄a ka t̄ena fiel baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaan̄o t̄imma ka waa dumei: *D̄or̄p̄ūor̄biemba ka jo ji fiel nelbabalaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba d̄anḡb̄ogūon̄gu-na. Kaalun̄gu siē ji waa dei.»

⁵¹ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, wūo yuu u *h̄aal̄abiemba-i wūo: «Min̄ waan̄ maman̄, na nūo-ma hiere wei?»

Baa cira: «Ūu, i nūo-ma.»

⁵² Yesu wūo cira: «*An̄jn̄amma piḡaatien̄o man̄ dūo h̄uu-ma h̄aal̄ Diilonj-nellentesinni kun̄gu-i, uu dii n̄aa dumellentien̄o man̄ hielaan̄ b̄imb̄if̄el̄enni-i baa niic̄ol̄n̄ni-i u muntierammu-na u h̄a nūomba-i.»

Ns̄aa-Batisin̄ kuu kuliinḡu man̄

(Marke 6.1-6; Like 4.16-30)

⁵³ Yesun̄ jūo nan̄ gb̄an̄eini-i t̄i, wūo ta terien̄gu fan̄gu-na ⁵⁴ a k̄a ba nelle-na[‡]. Un̄ k̄aa, wūo k̄a ba *Diilonel̄h̄aal̄ad̄un̄gu-na ka tūo wan̄ Diilonj-nelma-i baa-ba. Kūo cu ba hammu-i. Baa ta ba piye wūo: «Fuō kaa hel baa nel̄n̄ul̄ daade-i hie? U ciē niē tūo gb̄a u ce hin̄ daama temma-i? ⁵⁵ Ma s̄i f̄anan̄o bīen̄o yaa ke? Maari bīen̄o'i s̄i wei? Fuō h̄aan̄o nan̄o yaa ban̄ b̄in̄-yon̄ Sake-i, unan̄o-i Yosefu, unan̄o-i Sim̄o aa unan̄o-i *Yuda. ⁵⁶ U t̄ūobaa-ba dii baa-ye t̄enam̄ma-na. Fuō kaa hel baa hin̄ daama-i hie?»

⁵⁷ Kun̄ ciē dumaan̄o-na, ba saa gb̄aa h̄uu Yesu nelma-i. Yesu wūo gb̄e-ba wūo: «Ba k̄an̄ *Diilop̄ūor̄bilon̄o-i terni-na hiere; n̄ga u nellen̄-baamba-i baa u d̄un̄-baamba sa k̄an̄-yo.» ⁵⁸ Ban̄'a ba saa h̄uu u nelma-i dumaan̄o-na, u saa ce gb̄er̄e-weima b̄oi terien̄gu-na.

14

Ns̄aa-Batisin̄ kuu kuliinḡu man̄

(Marke 6.14-29; Like 9.7-9)

¹ Yibien̄a fan̄a-na, f̄aamaan̄o man̄ waa *Galile yun̄gu-na, wūo nū ba piye Yesu maama-i. Ba taa ba b̄i-yo *Er̄odi-Antipasi. ² Wūo gb̄e u maacembiemba-i wūo: «Naacol̄h̄ daayo-i mi suyaa miē *Ns̄aa-Batisi yaa birii jo. U hilaa kuon̄-nelle-na jo, ku'i ciē u hi hin̄ daama temma-i.» ³ A ne da Er̄odi fūo f̄er̄e yaa naa ciē ba bel Ns̄aa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodidiadi maa-na. Erodidiadi fan̄o waa u m̄ol̄o c̄ien̄o aa u h̄u-yo m̄ol̄ho wulaa. Ba taa ba b̄i m̄ol̄ho-i Filipu. ⁴ Un̄ h̄uȳaa-yo dumaan̄o-na, Ns̄aa wūo wan̄-ma baa-yo wūo fūo uudiin̄o s̄i. ⁵ Er̄odi wūo tūo taara u ko-yo. N̄ga nūomba-i hiere baa naa sūo wūo Ns̄aa waa *Diilop̄ūor̄bilon̄o. Er̄odi dūo ne terien̄gu fan̄gu-i, korma da-yo baa nūomba-i.

⁶ Yiinḡu nan̄gu-na, Er̄odi wūo ji tūo ce u homman̄-yiin̄gu ponsaan̄gu-i aa naa b̄i u j̄enaamba-i. Erodidiadi bilon̄ wūo nyen̄ Er̄odi j̄enaamba yaan̄ga-na ponsaan̄ daaku-na; kūo f̄in̄un̄ d̄ol̄nū Er̄odi. ⁷ Wūo p̄a nun̄gu baa bilon̄o-i wūo fūo baa Diilon̄o, ker̄e un̄ taaran̄ kuman̄, u wan̄-ma, u ka h̄a-yo baa-ku. ⁸ Bilon̄o nyu wūo gbo-yo wūo u cira u taara Ns̄aa-Batisi yun̄gu. Bilon̄ wūo bi cira: «Mi taara ij̄ kar Ns̄aa-Batisi yun̄gu-i a dii-ku tasaan̄-na jo baa-ku ji h̄a-mi bande.» ⁹ F̄aamaan̄o yaan̄ kaa p̄an̄ bir ka den̄ birma; n̄ga u ka ce-ma nie? U yaa p̄aa nun̄gu-i baa-yo nūomba-na. Wūo naa wūo cira: «Weima s̄i.» ¹⁰ Aa naa pūor̄ ba k̄a ka kar Ns̄aa-Batisi yun̄gu-i dii kaso-i-na ¹¹ a dii-ku tasaan̄o-na ji h̄a bilon̄o-i baa-ku. Bilon̄ wūo h̄uu-ku h̄a nyun̄o-i baa-ku. ¹² Ns̄aa *h̄aal̄abien̄ baa k̄a ka bīe u bomborre-i ka fuure-diē aa naa k̄a ka t̄unū Yesu-i baa-ma.

Yesu h̄aa nelp̄un̄gu nan̄gu wūo ye

(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Ns̄aa 6.1-14)

¹³ Yesun̄ nūo nel̄ daama-i, wūo bīe ben̄o ta tūo k̄a u den̄. Nūon̄ baa yagar nu-ma aa naa hel nil̄ein̄a-na a bella nuoraan̄gu nun̄gu-i ta ba nyaanu-yūo. ¹⁴ Un̄ k̄a hi, wūo hūol̄, wūo u ne da nelp̄un̄gu nan̄ temma u yaan̄ga-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wūo don̄ jūo sire jaamba man̄ waa baa-ba.

[‡] 13:54 Ba nelle yaa Nasarteti. Nien̄ Like 4.16.

¹⁵ Baaṅguṅ juo hir huonṅu-na, u *haalabiemba pie ka u wulaa ka cira: «Baaṅgu tte ti, aa ii dii hien-nu, ṅ sa ce nuamba boro ka nileiṅa maṅ kotonni-na ka taara niwuoni saa wuo wei?»

¹⁶ Yesu wuo cira: «Yunṅu si dii ba da ba ka; namei saaya na ha-ba niwuoni-i ba wuo.»

¹⁷ U haalabien baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yon baa titiraamba hai.»

¹⁸ Yesu wuo cira: «Junṅ baa-ni na ji ha-mi.»

¹⁹ Baa jo baa-ni, wuo ce nuamba tlena hienṅu-na, aa naa bie buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hai baan daaba-i a ciir u yunṅu-i doro-i-na a jaal Diilonṅo-i aa naa bulnu buruo-i a ha u haalabiemba calnu-yuo ha nuamba-i. ²⁰ Nuonṅ baa wuo nie yar-ba. Baa gburu ni boini-i a dii segeyufien cincieluo a hai. ²¹ Baman naa waa, ba gbaa yu nuamba neifiera hai nuosiba ndii temma. Caamba nunṅu si baa bisalmba-i.

Yesu wuoyaa humma doro

(Marke 6.45-52; Nsaa 6.16-21)

²² Ban bi wuyaa niwuoni-i, Yesu wuo guor u *haalabiemba bie beṅo-i ta u yaan-na ta ba karnu ba ka bomborre nande-na aa fuo wuo tlena duo ce nuamba boro kunṅ ba cinninṅ. ²³ Nuomban juo boro hiere, wuo ka ka nyugun tanunṅu-na tuo cara Diilonṅo-i. Baaṅguṅ fie ji ti, wuo tlena dii u da-u-diei tuo cara Diilonṅo-i. ²⁴ A ne da huonṅu fanṅu-na, u haalabiemba naa maa baa beṅo-i. Fafalmu nanṅ temma sire ta mu jara-bei. Hunṅ maa ta ma sagalla beṅo-i baa-ba. ²⁵ Cicanjaale-na, Yesu wuo sire a tuo wuo humma doro-i-na u ka ba wulaa. ²⁶ Ban juo'a ba ne da u wuo u jo humma doro-i-na, ba huleiṅa gbuu pan caar wuo si isuotienṅ. Baa donṅ ta ba kaasiṅ.

²⁷ Yesu wuo cira: «Baa na tie holle, muamei!»

²⁸ Pier wuo cira: «Tie, da ku nuonei kelkel, ce mi wuo humma doro-i-na ka ṅ wulaa.»

²⁹ Yesu wuo cira: «Jo!» Pier wuo hel beṅo-na tuo wuo humma doro-i-na u jara-yuo. ³⁰ Unṅ juo jognun fafalmu maama-i, u holle pan caar, wuo donṅ tuo nyiera humma-na. Unṅ nyieraṅ dumaṅo-na, wuo tuo kaasiṅ wuo: «Tie, kor-mi o! Kor-mi!» ³¹ Yesu wuo fara u nanṅa-i a bel-o aa naa cira: «ṅ saa haa ṅ nanṅa-i mie ku haama ku'i cie. Bige-i cie ṅ ce ṅ hommu-i mu hai?»

³² Unṅ bilaa u nanṅa-i dumaṅo-na, baa ka ka suur beṅo-na, fafal muo bi pan yiera.

³³ Baman waa beṅo-na, baa jo ji duna Yesu yaanṅa-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuonei Diilonṅ-Bienṅ nuonṅo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesareti-i-na

(Marke 6.53-56)

³⁴ Fafalmun yieraaya, Yesubaa baa perienṅ karnu ka Genesareti. ³⁵ Genesaretitaamban daa Yesu-i, baa suo-yo aa naa wuara tinnu ba-naa ka hel baa kotonniṅ-nileiṅa-i hiere. Nuonṅ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere ³⁶ ji ta ba cara-yuo wuo u ce jande aa u yanṅ ba yiera u jonṅoruo tunṅu yaa yonṅ. Ku waa umanṅ duo yiera u jonṅoruo tunṅu-i, kutienṅ panṅ sire da yeryer.

15

Bincunṅ-humelle maama

(Marke 7.1-13)

¹ Ku huonṅu-na, *Fariṅbaa-ba namba-i baa *anjnamma pigataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a ka Yesu wulaa ² ka yuu-yo wuo: «Bige-i cie ṅ *haalabiemba sa wuo bincunṅ-humelle-i? Da ba'a ba wuo niwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

³ Yesu wuo cira: «Bige-i bi cie namaa na yanṅ Diilonṅo unṅ waanṅ mamanṅ aa ta na ce na bincunṅ-maama? ⁴ Diilonṅo ciera: «*Ta ṅ dii ṅ bincunṅa nunṅu-i.*» * Aa tiraa cira: «*Uman duo wanṅ andparaanṅu ha u to-i sisu u nyu-i, kutienṅ saaya komma.*»[†] ⁵ Nga namaa birii cira wuo umanṅ duo wanṅ baa u bincunṅo-i wuo: «Minṅ ṅa naa da kumanṅ da mi kayā-nie, mi paa-ku ha Diilonṅo.» Kerε umanṅ duo ce mafamma-i aa u saa ji fenṅ da binṅunṅu ha u bincunṅo-i weima si. ⁶ Terienṅu fanṅu-na, na huraa Diilonṅ-nelma-i baa na bincunṅ-maama. ⁷ Huhurmantaanṅ namaa temma-i daana-i; *Isayinṅ fii-na baa kumanṅ, na yuu-ku. Isayi waanṅ-ma wuo: «Diilonṅo ciera wuo:

⁸ «*Nel daade taamba kanṅ-mi ba nunṅ-nu yonṅ.*

Mi maama si dii ba hommu-na.

⁹ *Banṅ pigaanṅ nuamba-i humelle maṅ, bafamba diele.*

A ce dumaṅo-na, yunṅu si dii ba Diilojaale-na.»[‡]

Kumanṅ gbāa gwala nelienṅ nuonṅo-i

(Marke 7.14-23)

* 15:4 Helmanṅ-sebe (Exode) 20.12; Anjnannanṅ-sebe 5.16 † 15:4 Helmanṅ-sebe (Exode) 21.17 ‡ 15:9 Isayi (Ésaie) 29.13

¹⁰ Yesuŋ piye mafamma-i, wuɔ bɪ nuɔmba-i a ji cira: «Karaan na tūnni-i fafamma na nu mi nelma-i: ¹¹ Kumanj suuriinj nelieŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku sie gbāa guɔla-nie Diilonj-hūmelle-na. Kumanj hilaan, ku yaa gbāa guɔla-nie.»

¹² U *hāalābiemba piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Ŋ saa suɔ wuɔ ŋ nelma jaan *Fariŋsebba-ba-i wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Mi To manj dɔɔ-i-na, uŋ'a u saa sū tibinni manj hiere, ni ka fuur halan.

¹⁴ Yaan-ban, baa dii ŋaa yiriemba manj hilaa ba nayirienj nammu. Na suyaa kerre yironj duɔ bel u nayironj nanŋa, ba ka par suur fuonj-nu ba hāi-i-na hiere.»

¹⁵ Piɛr wuɔ cira: «Ninj waŋ nelma manj daama-i i saa suɔ ma yaanŋa-i; firnu-mei baa-ye.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Bisālmba'i namaanjo-i yogo wei? ¹⁷ Namaa saa suɔ wuɔ kumanj suuriinj nelieŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na ku ká ŋ kusūŋ-nu aa cor ka ce binieŋa wei? ¹⁸ A ne da nelieŋ nuɔ ninj waŋ mamanj ŋ nuŋgu-na, ma hel ŋ huonŋa'i nuɔ-i; ma yaa gbāa guɔla-nie Diilonj-hūmelle-na. ¹⁹ Anjogɔbabalamma hel nelieŋ nuɔ ŋ huonŋa'i nuɔ-i: Ŋ huonŋa'i diyaan-ninj nelkolle-na, *fuocesinni-na, biŋwosinni-na, cuosinni-na, coikarre-na, baa yebienande-na. ²⁰ Daama temma yaa guɔlaayanj nelieŋ nuonjo-i. Nga a wuo niwuoni-i ŋ saa saara nammu-i, kufanŋu sie gbāa guɔla-nie.»

*Nercieŋo nanjo haa u nanŋa Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)*

²¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta terienŋu fanŋu-na a ká Fenisi mara nuɔ. ²² A ne da nercieŋo* nanjo waa terienŋu fanŋu-na. Yesuŋ káa, cieŋ daa wuɔ cu u huonj-nu tuɔ fara u piye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi háayēŋ nuɔ, jande ce hujarre-mie! *Jina nanjo dii mi bilonjo yunŋu-na, kuu si dii-yuɔ deŋ.» ²³ Yesu saa seŋ sūnuŋgu yuɔ. U *hāalābiemba piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Itie, ŋ sa bir cieŋ daayo-i i huonŋu-na wei? Ŋ saa da uŋ ceŋ ijieni-i u nyaanu-yie wei?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Diilonjo puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yonj, baa dii ŋaa tūlmba manj baala.»

²⁵ Cieŋ daa wuɔ jo ji dūuna u yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-mie!»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ bie bisālmba niwuoni-i hā juoraamba baa-ni ku saa fa.»

²⁷ Cieŋ wuɔ cira: «Itie, ŋ waan ninsonjo, ŋga ma sɪ juoronjo tienj duɔ wuo niwuoni-i aa nimanj diire, juoronjo wuo-ni ke?»

²⁸ Uŋ waan mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, ŋ haa ŋ nanŋa-i mie kelkel! Ninj taaran kumanj, Diilo ka hā-ni baa-ku.»

Terduonŋu fanŋu-na, bilonj wuɔ bi pāŋ da u fɛɛɛ.

Yesu siire jaamba bɔi

²⁹ Yesu wuɔ ta terienŋu fanŋu-na a ká *Galile dalanŋa-na ka nyugūŋ tānuŋgu nanŋu-na tɛna. ³⁰ Nuonj baa kūɔl ba-naa ta ba ká u wulaa baa ba jaamba-i: Cisɛduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa deŋ. Umanj duɔ jo baa u wuonjo, u jo ji jina-yuɔ Yesu caanŋu-na. Yesu wuɔ sire-bei hiere kpɛmmu! ³¹ Bobobaa-ba piye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, cisɛduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienja puurii. Kuɔ ce nuɔmba-i gbɛɛɛ. Baa ta ba gbɛlieŋ *Isirahel-baamba Diilonjo-i.

*Nuɔmba neifeŋa hāi wuyaa buruo niehāi yar-ba
(Marke 8.1-10)*

³² Yesuŋ waa dalanŋa-na, yiinŋu nanŋu-na, wuɔ bɪ u *hāalābiemba-i a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Nuonj daaba hujarre ko-mi; ba yinni siei yaa de-i baa-mi ba saa da biŋkūŋgu wuo. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl ba hūmelle-na.»

³³ U hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «I ka da niwuoni-i hie hieŋ daaku-na die hā nelpūŋ daaku da ku wuo ye?»

³⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u nie dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehāi baa tetebiemba namba.»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ ba tɛna hieŋa-na ³⁶ aa naa bie buruo niehāi daayo-i baa tetebienj daaba-i a jaal Diilonjo-i aa naa bɪlnu-nie hā u hāalābiemba calnu-nie hā nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hiere baa wuo nie yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufienj niehāi. ³⁸ Bamanj naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifeŋa hāi temma. Caamba nuŋgu sɪ baa bisālmba-i. ³⁹ Banj juɔ wuɔ tɪ, Yesu wuɔ ce ba bɔɔ kūŋ ba cɪnnij aa fuɔ wuɔ ká ka bie berjo tuɔ ká Magadā.

§ 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sɪ ma nyegāan girekimma-na wuɔ «Tiir baa Sidɔ mara». Nieleŋa fanja dii Fenisi huonj-na. * 15:22 Cieŋ daayo bɪncuɔmba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girekimma-na. Ku pigāan wuɔ ba saa waa *Yuiɪubaa.

16

*Yesu suwaaaya**(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)*

¹ Ku huongu-na, *Fariſiebaa-ba namba-i baa *Sadusiebaa-ba namba siire kā Yesu wulaa wuɔ ba ka piye cure-yuɔ. Banj kaa, baa cira: «Haalatie, ce himma namma i ne, mamanj pigaanj wuɔ ŋ juɔ Diilonj-jomma.»

² Yesu wuɔ cira: «Baanj da ku ta ku suur huongu manj nuɔ-i, da na ne diilonj yaanga-i da-ka daa, na cira: «Diilonj sie daa, terienj ka fa.» ³ Aa da na sire cucuuyungu-na a da diilonj yaanga saa fa, na cira: «Diilonj ka daa nyungo-i-na.» Na cie nie ta na suɔ diilonj yammu-i na boɔ-muɔ aa na sa suɔ mamanj ciej fiefie-i-na ma yungu-i? ⁴ Fiefie ku nuɔmba saa fa, ba jenaamba sa ku. Ba gbie-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Binjkungu sa ce dii ha-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Unj waanj mafamma-i, wuɔ ta aa naa yanj-ba.

*Yesu gbuɔya u haalabiembra-i**(Marke 8.14-21)*

⁵ Yesubaa-banj taa terienj-nya, baa ka ba bie benjo ta ba karnu ba ka dalanga yiengunjanj-nya. A ne da banj'a ba ta, ma saa fienu u *haalabiembra bie *buruo. ⁶ Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Jande, bilaanj na fere *Fariſie ba siini-na baa *Sadusie ba bi niini-na.»

⁷ U haalabienj baa donj ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Inj'a i saa bie buruo ku'i cie u tuɔ piye de-i-na.»

⁸ Yesu wuɔ suɔ banj wanj mamanj. Wuɔ cira: «Na saa haa na nanja-i mie ku haama. Na bilaa-ma nie aa cira nanj'a na saa bie buruo ku'i cie mi ta mi piye de-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaanga-i yogo wei? Nanj calaanu buruo u ndii manj ha nuɔmba neifienja hai nuosiba ndii ba wuɔ u yar-ba, * u maama karaanu-nei wei? Aa nanj biyaa segeyufienja manj ta ku yiinguna, a maama karaanu-nei wei? ¹⁰ A naara buruo niehai manj nanj calaanu-yuɔ ha nuɔmba neifienja hai ba wuɔ u yar-ba, † mafamma karaanu-nei wei? A tiraa naara segeyufienja manj nanj biyaa-ya ta kufanjg yinguna a maama karaanu-nei wei? ¹¹ Naa naa gbē na suɔ wuɔ minj ciera na bel na fere Fariſie ba siini-na baa Sadusie ba niini-na, mi sa wanj bur-maama!» ¹² Terienjg fanjg-na, u haalabiembra suɔ suɔ wuɔ u saa cira ba bel ba fere siini-kerrenj, nga wuɔ ba bel ba fere Fariſie ba nelma'i nuɔ-i baa Sadusie ba maama-na.

*Yesu sinni yaa hani-i?**(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)*

¹³ Yesubaa baa kaa kunanjg-i Sesare manj Filipu wuonjo-na. Yesu wuɔ ka yuu u *haalabiembra-i wuɔ: «Nuonj ba'a hai moloŋo-i *Molonj-Bienjo-i?»

¹⁴ U haalabienj baa cira: «Banamba ciera nuɔnei *Nsaa-Batisi-i; bananj ba'a nuɔnei *Eli-i; bananj ba'a *Seremi; bananj ba'a *Diilopopuɔrbilong nanj nuɔ.»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmei?»

¹⁶ Simo-Pier wuɔ cira: «Diilonj unj paa nungu-i aa saanj *Konjortienjo manj, u yaa wuonjo-i. CiceImantienjo Bienjo yaa nuɔŋo-l.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Pier, Nsaa bienj nuɔ, nanj yungu dolaa, ninj waanj mamanj daama-i nanj kusun-nya maama si, mi To manj doɔ-i-na, u yaa diyaa-ma ŋ nungu-na.» ¹⁸ Aa naa cira: «Pier, ŋ yerre yungu yaa wuɔ tãmpelle. Mi tũnu-nie: Mi ka fu mi dũng-u tãmpelle fande yaa nuɔ-i. *Sitani yufelle kuɔ, u sie gbãa ce-ku binjkungu. ¹⁹ Mi ka ha-ni *Diilon-nelle dierja-i: Da ŋ cina kumanj hẽma-na bande-i-na, ba ka cina ku binjkungu-i doɔ-i-na; da ŋ bi sie kumanj hẽma-na bande-i-na, ba ka bi sie ku binjkungu-i doɔ-i-na.» ²⁰ Aa naa wanj-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yanj ma hel wuɔ Diilonj unj saanj *Konjortienjo manj u yaa ufanjo-i.

*Yesu kaal u mulẽma-i baa u haalabiembra-i**(Marke 8.31-9.1; Like 9.22-27)*

²¹ A donj huongu fanjg-na, Yesu wuɔ donj tuɔ piye u pigaanj u *haalabiembra-i wuɔ: «Da ku fie ce nie nie, fuɔ mi kã *Yerusalemu-i-na. Da mi kã, nelle bincumba-i baa *Diilojigantaamba yuntaamba-i a naara *anjInamma pigãataamba ka ce-mi sũlma aa komi. Nga da ba ko-mi, mi ka ce yinni hai yon hẽma-na, sielinj-yiing-u, mi ka sire hel jo.» ²² Unj waanj mafamma-i, Pier wuɔ bi-yo ba kã ba denj ka tuɔ wanj baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ŋ piye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo sie hũu-ma ma ce.»

²³ Yesu wuɔ ne-yo da fie aa naa cira: «*Sitani, kã ŋ halanj mi caanj-nu! Nj taara ŋ guɔl mi gbeini-i wuɔ nie? Nj kusun-nya maama-i Diilonj-maama si, nelbilienj-maama.»

²⁴ Ku huongu-na, Yesu wuɔ gbē u haalabiembra-i wuɔ: «Umanj duɔ tuɔ taara u cu mi huonj-nu, kutienjo saaya u cina u fere, aa u bi saaya u sie mulẽma-i baa kuliing-u. ²⁵ Umanj duɔ

* 16:9 Nieŋ 14.15-21. † 16:10 Nieŋ 15.32-38.

tuɔ kaal baa u yungu yon, kutienjo ka kɔsuɔŋ u fɛrɛ; nga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fɛrɛ mei maama-na, kutienjo ka da cicɛlma man sa tɛŋ dede-i. ²⁶ Neliɛŋ nuɔ da ŋ da ŋ yufien-ŋiini-i hiere miwaaŋo-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? Neliɛŋ nuɔ ŋ gbɔa sɔa ŋ yungu-i baa bige-i Diilonjo wulaa? ²⁷ *Molon-Bienjo ka jo baa u To fɔngɔ-i baa u *dɔrɔpɔurbiemba-i. Duɔ jo, u ka pɔ nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba sie hi ku, ba ka da Molon-Bienjo juɔ u fɔngɔtesinnin-jomma-i.»

17

Yesu birii u denj birma

(Marke 9.2-13; Like 9.28-36)

¹ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niediei ku huongu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pier baa Sake a naara Sake hɔaŋo-i Nsɔa, ba kɔ ba denj ka nyugunɔ tanujaataama nanjo-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u denj birma: U yaanga caa duma ka fɛrɛŋ nuɔ ŋaa bɔaŋgu, u jonjorbaa-ba bir baapiɛlmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bei ta ba piye baa Yesu-i. ⁴ Pier wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na de! Da ŋ sie, ŋ yan mi ce gbuganni siei: ku diei nan kɔnggu, ku diei Moisi kɔnggu, aa ku diei kɔnggu nanju-i Eli kɔnggu.» ⁵ Nelma saa ji tɛ u nunju-na, nyaasinni nanni jo ji cinnu-bei. Ba'a ba ne da, molo piye ni huanga-na wuɔ: «Mi Bienjo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-mie. U yaa fɛŋ mi huanga-i. Taa na nu u nunju-i!»

⁶ Molon daa un piye, *hɔalɔbiemba kɔɔma pɔn ta ma nyɛŋ; baa dɔuna hiere nisɔn ba yunni-i hɛma-na. ⁷ Yesu wuɔ pie a wuɔra haa u nanja-i bei aa naa cira: «Baa na kɔalɔ; siireŋ!» ⁸ Ba ciiri ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yon.

⁹ Ban juɔ ta ba hiire tanungu-na, Yesu wuɔ wan ma kuola-ma baa wuɔ *Molon-Bienjo duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wan nel daama-i baa molono.

¹⁰ U hɔalɔbiɛŋ baa cira: «Ma sɛ *anjinamma pigɔataamba ciɛra wuɔ Eli yaa saaya u bir jo igɛna aa Diilon un pɔa nunju-i wuɔ u ka saan *Konjortienjo man, u suɔ jo ke?» *

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migɔan weima-i hiere, ¹² nga mi tɔnu-nei: Eli juɔ tɛ. Un juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba bɔaŋgu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba bɔaŋgu-i Molon-Bienjo-na dumɛi.» ¹³ Terienju fangu-na, u hɔalɔbiemba suɔ suɔ wuɔ u gbɛ *Nsɔa-Batisi yaa dumaŋo-na.

Yesu duɔnya jɛna naacombilonjo nanjo-na

(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)

¹⁴ Ban hiiriye tanungu-na ka hi nuamba terienju-i, naacoljo nan wuɔ pie ka dɔuna Yesu yaanga-na aa naa cira: ¹⁵ «Tie, jande ce hujarre mi bienjo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmɔrɔŋo dii-yuɔ, ku si dii-yuɔ dei. Da ku sire-yuɔ de-i-na, kunie u ci suur daamu-na, kunie u ci suur hɔmma-na. ¹⁶ Mi juɔ baa-yo ŋ *hɔalɔbiemba wulaa, nga u maama yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Fieŋe ku nuon namaaŋo-i na sa hɔu neliɛŋ maama, na saa fa! Na daa nie sɛ mi ka tɛna baa-na gbula wei? Namaa ji hɔu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilonjo-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombilonjo-i. *Jina'i naa ciɛ-yo dumaŋo-na. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor u hel naacombilonjo-na. Jina wuɔ bi hel. Naacombilonj wuɔ da u fɛrɛ.

¹⁹ Jinaŋ hilaa, hɔalɔbiemba pie ba kula a yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ mie i saa gbɔa donya-yuɔ?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na nanga-i mie ku haama ku'i ciɛ. Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Halle da na fie haa na niele-i mie yon, weima sie gbɔa yar-na cemma: Na gbɔa gbɛ tanun daaku-i wuɔ ku sire kɔ dii daalei, aa ma bi ce.» [²¹ Aa naa cira: «Jina daayo temma-i, da na saa dii sunju aa carɔ Diilonjo-i na sie gbɔa donya-yuɔ.]]

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i

(Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

²² Yiŋgu nanju-na, Yesu-i baa u *hɔalɔbiemba waa ta ba wuɔra *Galile huanga-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yiŋgu dii baa yiŋgu, ba ka bei *Molon-Bienjo-i hɔ nuɔmba-i baa-yo ²³ ba ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hɔi yon hɛma-na, siɛlin-yiŋgu-i u ka sire hel jo.» U hɔalɔbiemba nuɔ mafamma-i ce nie? Baa gbuu pɔn vaa ba yammu-i.

Nampo kɔnggu

²⁴ Ban kaa hi Kafarnamu-i, baman hɔyɔan *Diilodubuɔ nampo-i, baa pie yuu Pier wuɔ: «Na hɔalɔtienjo pɔ Diilodubuɔ nampo-i wei?»

²⁵ Pier wuɔ cira: «U sa pɔ-yo wuɔ bige-i ciɛ?»

Pierŋ juɔ jo ji tuɔ suur, Yesu wuɔ sɛŋ-yo cira: «Pier, nan wulaa haba-i pɔan nampo-i ba hɔ fɔngɔtaamba-i hɛma-na bande-i-na? Ba bisalmba'i pɔan-yon waa nieɛraamba'i pɔan-yon?»

²⁶ Pier wuɔ cira: «Nieraamba'i paaŋ-yoŋ.»

Yesu wuɔ cira: «Kuu dii ŋaa ba bisalmba nuŋgu si dii nampo pamma-na; dumɛi sɪ wɛi? ²⁷ Ŋga, mi sa taara i guɔla Diilodubuɔ yaataamba hɔmmu-i. Kã nuoraangu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterienjo maŋ dielã-wuonjo-i, ŋ gbaar u nuŋgu-i, ŋ ka da warbelle nande, ŋ hiel-de ŋ ka pã mei nampo-i baa naŋ bi wuonjo-i hiere; di ka gbɛ.»

18

Hai moloŋo-i nelbuɔ-i Diilonj-nelle-na?

(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huɔŋgu fangu-na, Yesu *haalãbienj baa piɛ u caaŋ-nu ka cira: «Itie, hai nelbuɔ-i *Diilonj-nelle-na?» ² Yesu wuɔ bi bisãmbilɔŋ naŋjo a ji yiera-yuɔ ba hɔlma-na ³ aa naa cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa bir ce bisãmbienj temma, na cɛraa na suur Diilonj-nelle-na. ⁴ Umanj duɔ hiire u fɛɛ a ce u fɛɛ cɛkũɔ bisãmbilɔŋ daayo temma-i, kufangu tienjo yaa nelbuɔ-i Diilonj-nelle-na. ⁵ Na saa da, umanj duɔ ne muɔŋo-i aa bel bisãmbilɔŋ daayo temma-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa mei fɛɛ yaa-i.

⁶ «Bisãmbiamba maŋ haa ba nanga mie daaba-i hiere, umanj duɔ guɔl unanj gbeini bei Diilonj-humelle-na, sũlma haraa kutienjo-na! Kuɔ baa na to namelle u nuonju-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu u ciire, kuu naa buɔ-yuɔ.

⁷ «Sũlma haraa nelbiliemba-na; ba sie gbãa naa kuubabalaangu muncemmu-i, ŋga umanj duɔ dii u nanolŋo-i ku cemna-na, sũlma haraa kutienjo-na.

⁸ «Da ŋ da ŋ nanga dii-ni kuubabalaangu cemna-na, sisɔ ŋ gboluonju, kar-ku ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur Diilonj-nelle-na ba nanga diei, sisɔ baa gboluonju diei, ku boyya ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hai-i-na, sisɔ baa ŋ gbeini-i ni hai-i-na.

⁹ «Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaangu cemna-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalei! Da ŋ suur Diilonj-nelle-na baa yufelle diei, ku boyya ba ka caa-ni baa ŋ yufienja-i a hai-i-na.»

Diilonjo sa sieya u bisalmba-i

(Like 15.3-7)

¹⁰ Ku huonju-na, Yesu wuɔ cira: «Niɛŋ, taa na kãŋ bisãlŋ daaba-i hiere, baa na yaŋ u diei. Mi tũnu-nei: *Dɔrɔpɔuɔrbiemba maŋ nieyanj-bei, baa dii baa mi To-i dɔrɔ-i-na bãangu-i baa isuonju-i. [¹¹ *Molonj-Bienjo juɔ duɔ ji taara bamanj baala a kor-ba.] » ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tũlmba komuɔŋja ndii da ba waa baa umanj, aa u diei balla-bei, kutienjo sie yaŋ komuɔŋja naa baa cĩncieluo nennaa maŋ tɩyãa ba ta ba wuora* aa kã ka taara u diei-wuonj daayo-i wɛi? ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu fɛ. A ne da komuɔŋja naa baa cĩncieluo nennaa maŋ tɩyãa ba saa balla, bafamba kũngu saa gbãa fɛ u huonja-i fɛŋ daama temma-i. ¹⁴ Ku yaa ŋaa na To maŋ dɔrɔ-i-na u kũngu-i; u sa taara u diei balla bisãmbienj daaba-na.»

Nelmaŋ saaya ma ta ma fiɛlnu dumaa

¹⁵ Ku huonju-na, Yesu wuɔ cira: «ŋ natobinj duɔ cãl, kã u wulaa ŋ ka pigãan-yo unj cãlãa kusuwɔŋ-nu; na hã-na-hãi. Duɔ hũu-ma wuɔ u cãlãa, na cor baa na horre-i. ¹⁶ Duɔ saa hũu-ma, ŋ yaŋ-yo aa ŋ taara nelduɔŋo ŋ naara ŋ fɛɛ, sisɔ nuɔmba hãi na kã u wulaa na ka fiɛlnu-mei ŋaa Diilonj-nelmaŋ waanj-ma dumaa wuɔ: «Siertaamba hai sisɔ ba siei da ba da nelma maŋ nuɔ-i, ma ka fiɛlnu.»[†] ¹⁷ Duɔ saa ka hũu bafamba maama-i, kã ŋ ka hi Diilonj-dũnj-baamba-i baa-ma. Duɔ saa nu Diilonj-dũnj-baamba nuŋgu-i, baa tiraa ŋ ta ŋ kãŋ-yo na horre-na; ta ŋ kãŋ-yo baa *nieraamba sisɔ ŋ ta ŋ kãŋ-yo baa nelbabalaamba.[‡]

¹⁸ «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cĩna bĩŋkũngu bĩŋkũngu hĩɛma-na bande-i-na, ba ka cĩna-kuɔ dɔrɔ-i-na. Da na bi sie bĩŋkũngu bĩŋkũngu hĩɛma-na bande-i-na, ba ka sie-ku dɔrɔ-i-na. ¹⁹ Aa mi tũnu-nei: Na hɔlma-na, bamanj da ba nunu ba-naa hĩɛma-na bande-i-na aa cãrã bĩŋkũngu mi To-i dɔrɔ-i-na u wulaa, u ka hã-ba baa ku bĩŋkũngu-i. ²⁰ Na saa da, nuɔmba hãi sisɔ nuɔmba siei da ba tigiŋj ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hɔlma-na.»

Diilonjo taara i tie ce jande i-naa nuɔ

²¹ Yesuj waanj mafamma-i, Pier wuɔ piɛ yuu-yo wuɔ: «Itie, moloŋ duɔ tuɔ cãl-mi aa mi ta mi yaŋ ma ta ma tɩ, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pɛ? Da ku ji hi niehãi wɛi?»

²² Yesu wuɔ cira: «Mi sie cira niehãi yoŋ de! Ŋga mi ka cira da ku hi komuɔŋja siei baa cĩncieluo a tir sɔmma niehãi.»

* **18:12** Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «Kutienjo sie yaŋ komuɔŋja naa baa cĩncieluo nennaa maŋ tɩyãa dii tãnuŋgu-na.» Bafamba hĩɛma-i hiere tãnni. † **18:16** Anjɩnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 19.15 ‡ **18:17** Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «... ta ŋ kãŋ-yo baa *nieraamba sisɔ *nampohũtaamba.» Bafamba taa ba kãŋ nieraamba-i baa nampohũtaamba-i nelbabalaamba. Niɛŋ Anfirnumma-na.

²³ Aa naa cira: «Na saa da, *Diilonj-nellentesinni dii njaa nellentienjo manj taaraayan duw yuu u cemienja-i u maacemiembra wulaa. ²⁴ U ce ba ta ba bi-ba ba ha-yo u tuw yuu-ba. Ku juw hi unajo-i u cemelle waa gbege-diele. ²⁵ U saa naa waa duw gbãa pã-de. Nellentienjo cira: «Da ma waa dumaano-na, suoraan-yon baa u cienjo-i baa u bisãlmba-i a naara u nagãnj-niini-hiere na suu u cemelle-i.»

²⁶ «Naacolho kã ka dũna nellentienjo yaanga-na aa cira: «Jande, ne Diilonjo-i aa nj fẽ nj huongga-i, mi ka gbãnj kpelle suu-de.» ²⁷ U nj piye dumaano-na, u hujarre ko nellentienjo-i, u cira u yanj u baa tiraa u pã bñkjũngu aa u sire u kã.

²⁸ «Maacembilonj daa u bi hilaa ku yaa nuw-i a suu baa u nabentienjo nano. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cemelle waa u nabentienjo fanjo-na. Di saa bi waa boi.* U pãnj njonj u nuhoen-na aa cira: «Jo baa mi gbeija-i!» ²⁹ U nabentienjo dũna u yaanga-na aa cira: «Jande, ne Diilonjo-i aa nj fẽ nj huongga-i mi ka gbãnj kpelle suu-de.» ³⁰ Naacolnj wuu ma sa ti. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuw duw saa suu cemel daade-i u sa da hel. ³¹ Ku saa dõnu u nabaamba-i. Baa kã ka tũnu nellentienjo-i baa-ma. ³² Nellentienj wuw ce ba bi u jo. U nj juw, nellentienj wuw cira: «Nelbabanj nuw nanj temma-i daani-i, ma si nanj cãarã-muw meci ce nanj yanj meci gbeija-i ke?» ³³ Ma minj cie hujarre-i nuw-na dumaa, nanj saa waa nj ce hujarre-i nj nabentienjo-na dumei wei?» ³⁴ U huongganj guõlaaya baa-yo cor dumaano-na, wuw pãnj saanj-yo u ka tuw ce partomma duw suu u cemelle-i.»

³⁵ Yesunj waanj mafamma-i, wuw cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuw, mi To manj daro-i-na u bi ka ce-na dumei.»

19

Bige-i gbaa biɛna ansorre-i?

(Marke 10.1-12)

¹ Yesunj juw waanj nel daama-i ti baa nuamba-i *Galile-i-na, wuw ta kã *Yude ka waa dii *Yurde bomborma namma-na. ² Nuonj baa sire kũl ba-naa kã u wulaa baa ba jaamba-i. Wuw sire-bei hã-ba.

³ *Fariſeɓaa-ba nanj baa ta ba ne wuw si ba ka gbãa piye cure-yuw. Baa piɛ u caanj-nu a yuu-yo wuw: «A saa baa miɛ Diilonj-hũmelle-i, da ku dõl-ninj nj gbãa nanna nj cienjo-i wei?»

⁴ Yesu wuw cira: «Namaa saa kalanj mananj nyegãanj Diilonj-nelma-na wei? Ma si ma waanj Diilonj-nelma-na wuw Diilonj unja u jina miwaano-i «u maa biɛno baa cienjo»* ⁵ aa cira: «A ce dumaano-na bibienjo ka yanj u blncuamba-i aa waa baa u cienjo ba gbonu ce kuuduɔngju.» ⁶ Da ba waa dumaano-na, ba sa tiraa kanj-ba nuamba hai, ba kanj-ba njaa nelduono. Terienju fangu-na, Diilonj duw gbonu kumanj, nelbilo saa saaya u boro-kuw.»

⁷ Fariſeɓaa baa yuu-yo wuw: «Manj yerj dumaano-na, bige-i cie *Moisi wuw umanj duw nanna u cienjo-i u nyegãnj sebe hã-yo a pigãanj wuw ba ansorre buora?»[†]

⁸ Yesu wuw cira: «Diilonj unj taa u ma miwaano-i u saa naa dii mafamma-i u huongga-na, nja Moisi daa na tũnni sa nu, ku'i cie u hã-na hũmelle-i wuw na ta na nanna na caamba-i. ⁹ Nja mi tũnu-nei: Umanj cienjo-i duw u sa ce bamba fuw aa u nanna-yuw aa jã unajo, kutienjo saa wuw Diilonj-hũmelle; u cie *fuocesinni'i dumaano-na.»

¹⁰ U nj waanj mafamma-i, u *hãalãbiembra cira: «Da kuw maa dii dumei, ba'a nj bie cienjo-i tiingju wei? Nj sa yanj aa tle serj nuw bõlbõl wei?»

¹¹ Yesu wuw cira: «Diilonj duw hã bamanj ku fõngũo-i ba'i gbãa hũu nel daama-i, da ma'i si nuamba-i hiere ba maahũuma si. ¹² Na saa da, banamba huonj baa ba sersinni-i, banamba nelbiliembra'i diyaa-ba nie, banamba Diilonj-maama'i diyaa-ba nie. Umanj duw u ka gbãa hũu-ma u hũu-ma.»

Yesu caara Diilonjo-i ha bisambiembra namba

(Marke 10.13-16; Like 18.15-17)

¹³ Ku huonggu-na, baa jo baa bisãmbiembra namba-i Yesu wulaa wuw ji haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonjo-i hã-ba. *Hãalãbienj baa sire ta ba nuola bamanj juw baa-ba. ¹⁴ Yesu wuw cira: «Yaanj bisãlmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, bamanj dii bafamba temma-i, *Diilonj-nelle dii bafamba diele.» ¹⁵ Aa naa haa u nammu-i bei aa cãrã Diilonjo-i hã-ba. U nj cie mafamma-i, wuw ta halanj terienju-na.

§ 18:24 Cemelle manj waa-yuw di gbãa pã gonjuonaamba neifienja ndii a ka hi bienj cinciɛluo a ndii a saa baa gbeinj nunju manj ble girekimma-na. * 18:28 Girekimma-na ba ciera u cemelle waa «*deniebaa komuonja ndii». A ne da ba taa ba pã gonjuonano-i denie diei baɗuɔngju-na. A ce dumaano-na caamba siei baa yinni cinciɛl maacemmanj-sullu'i waa-yuw.

* 19:4 Miwaanoj jɛnammanj-sebe (Genèse) 1.27 † 19:5 Miwaanoj jɛnammanj-sebe (Genèse) 2.24 ‡ 19:7 Anjɛnamma tiyemmanj-sebe 24.1

Weinjo nanj maama
(Marke 10.17-31; Like 18.18-30)

¹⁶ Banj taa dumaanjo-na, naacoljo nanj wuɔ piɛ tuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Haalatie, mi saaya mi ce anfafan hama-i da mi gbāa da cicɛlma manj sa tɛnɛ dede-i?»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ɲ ta ɲ yuu-mi baa anfafammanj-maama? Nelduɔnjo diei dii umanj faa; u yaa Diilonjo-i. Da ɲ ta ɲ taara ɲ da cicɛlma manj sa tɛnɛ dede-i, ɲ saaya ɲ ta ɲ wuɔ un'la i tie wuɔ hūmienja manj.»

¹⁸ Naacolj wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuɔ cira: «*Baa ko nelienjo, baa ce *fuocestnni, baa cuo, baa kar coima ɲ haa molo-na, 19 ta ɲ dii ɲ to-i baa ɲ nyu-i ba nunju-i, ta ɲ dɔl ɲ nanoljo-i ɲaa ninj dɔl ɲ ferɛ duma.*»^S

²⁰ Naacolj wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hierɛ mi ciɛ-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Da ɲ ta ɲ taara ɲ gbuo-ma ma tuole-na hierɛ, kã ɲ ka suor ɲ nagãɲ-niini-i hierɛ aa ɲ cal gbeinja fanja-i ɲ hã sūntaamba baa-ya, ku yaa ɲ ka ce weinjo nuɔ dɔrɔ-i-na; aa ɲ jo ɲ ji ta ɲ nyaanu-miɛ.» ²² Naacolj daayo naa silaa waa weinjo cor. Yesunj juɔ warj mafamma-i, wuɔ pãɲ vãa u yaanɲa-i aa naa ta.

²³ Yesu wuɔ tuɔ piye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yaanj mi warj ninsoŋo-i baa-na: Kumanj ka ce weinjo duɔ gbãa suur *Diilonj-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁴ Na suyaa wuɔ kumanj ka ce nyogõme duɔ gbãa cor misɛnɛ-fuonɲu-na kuu dii kpelle dɛ! Nɲa mi tūnu-nɛi: Kumanj ka ce weinjo duɔ gbãa suur Diilonj-nelle-na, kufanɲu dii kpelle yanj.»

²⁵ Uɲ waanj mafamma-i, u hãalãbiemba hɔɲ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piye wuɔ: «Dumaanjo-na, hai moloŋo-i ka gbãa suur Diilonj-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wulaa ma siɛ gbãa ce, ɲga weima sa yar Diilonjo-i.»

²⁷ Terienɲu fanɲu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, miɛ manj yaanj i weima-i hierɛ aa tie nyaanu-niɛ i ka da bige-i kuɔ?»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaanj mi warj ninsoŋo-i baa-na: Bimbɲɲ da ni ji bir hierɛ niiflenni, *Molonj-Bienjo ka tɛna u fɔŋgɔtesɛnni-na aa namaa namanj nyaanunɲ-miɛ cɪncieluo baa na hãi, na ka bi tɛna fɔŋgɔtesɛnni-na ta na fiɛlu *Isirahel dūnni cɪncieluo ni hãi niini yun-maama-i. ²⁹ Aa umanj duɔ ta aa yanj u dumelle-i, u hãmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tũɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisãlmba-i, u sonni-i mei maama-na, unj taa aa yanj niman, u ka da ni temma sɔmma komuɔnɲa ndii. Aa u ka tiraa da cicɛlma manj sa tɛnɛ dede-i. ³⁰ Na saa da, bamanj taa yaanɲa fiefiɛ-i-na, ba bɔi ka bir waa huonj-nu, aa bamanj dii huonɲu-na fiefiɛ-i-na, ba bɔi ka ta yaanɲa.»

20

Suontienjo nanjo baa u maacenciraamba

¹ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilonj-bãanɲu dii ɲaa suontienjo manj siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suonɲu-na. ² Uɲ daa maacenciraamba-i ba warj ma saa wuɔ u pã-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bãduɔnɲu-na aa ce ba kã suonɲu-na.

³ «Bãanɲun juɔ boŋ, u kã nellenj-huonɲa-na ka tiraa da banamba wuɔra ba bɲɲ ba sa ce bɲɲkūɲɲu. ⁴ U gbɛ-ba wuɔ: «Kãanj mi suonɲu-na, mi ka pã-na, mi siɛ du-na.» ⁵ Bafanj baa bi ta kã.

«Bãanɲun juɔ huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kã. Batarunɲu-na, maaduɔma. ⁶ U juɔ tiraa hel bãanɲ-yufellenj kãɲ suurma huonɲu-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na tɛna nanj bãanɲu-i na saa ce bɲɲkūɲɲu?»

⁷ «Baa cira: «I saa da maacemma ku'i ciɛ.»

«Suontienj wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ma waa dumaanjo-na, kãanj mei suonɲu-na.»

⁸ «Bãanɲun juɔ tɛ huonɲu-na, suontienj wuɔ warj baa u suonj-tayaana-i wuɔ: «Bɪ maacenciraamba-i ɲ pã-ba. N donj baa bamanj juɔ huonɲu'i nuɔ-i ɲ ka bãl baa dɛlã-baamba-i.» ⁹ Bamanj juɔ bãanɲun kãɲ suurma-i huonɲu-na, ba bɪ bafamba jo, ji hã-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunnɲ. ¹⁰ Kunj juɔ hi dɛlã-baamba-i, bafamba da nie si ba ka da maar bamanj juɔ huonɲu-na; ba hã-ba kuuduɔnɲu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹ Baa sire ta ba waana baa suontienjo-i ¹² wuɔ: «Bamanj juɔ huonɲu-na ba saa da ce bɲɲkūɲɲu aa bãanɲu tɛ aa ɲ bel diilonjo-i pã-ba kuuduɔnɲu baa miɛ manj juɔ dii cucuuyun-nu, bãanɲu ye-ye nanj bãanɲu!»

¹³ «Suontienj wuɔ gbɛ unanjo-i wuɔ: «Mi jɛ, mi saa du-ni. Ma si i naa saa-ma wuɔ dãnambãanɲu-na mi pã-ni denie u diei ke? ¹⁴ Nj gbeinja'i si a nunju-na wei? Bie-ya ɲ kã. Muɔmei ciɛra mi ka hã umanj juɔ huonɲu-na kuuduɔnɲu baa umanj juɔ yaanɲa-i, nanj nunju

§ 19:19 Helmanj-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anjɲnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 5.16-20; Buolmanj-sebɛ (Lévitique) 19.18 * 20:2 Ba taa ba pã gonɲuonanj-o denie diei bãduɔnɲu-na.

dii-kuo wei? ¹⁵ Mei gbeija-i, mi baa ce kumanɔ dolaanu-mie baa-ya wei? Siso minj cie anfafamma-i ma'i jaa-ni?»

¹⁶ Yesunj waɗj mafamma-i wuo cira: «Na saa da, bamanɔ dii huonɔgu-na, ba ka ta yaanɔga, aa bamanɔ dii yaanɔga-na, ba bir tɛ huonɔ-nu.»

Yesu tira a tir u kuliŋgu maama-i
(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)

¹⁷ Yesunj juo bie hümelle-i tuo ka *Yerusalemu-i-na, wuo bi u *håalåbienj cincielluo ba hæi baamba-i ba denj a waɗj baa-ba wuo: ¹⁸ «Na daa inj kanj Yerusalemu-i-na ke. Die ka, ba ka bel *Molon-Bieɗo-i a hæ *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *anjɔnamma pigåataamba-i baa-yo. Da ba hæ-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa bel-o hæ *nieraamba-i baa-yo ba nyε-yo sũlma aa muo-yo aa gbu-yo *daaɗ-nu ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hæi yonj hɛma-na aa sielinj-yiɗgu-i u ka sire hel jo.»

Nelbuo saaya u ce u fεε maacembilonɔ
(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)

²⁰ Ku huonɔgu-na, Sebede cieɗ wuo pie Yesu caaɗ-nu baa u bepuomba-i ba hæi-i-na† ka dũuna duo cåra. ²¹ Yesu wuo yuu-yo wuo: «Ŋ taara bige-i?»

Wuo cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellentesinni-i, ŋ yarj mi bepuonj daaba-i ba hæi-i-na unarj tɛna ŋ nadienɔga-na unarj-o-i ŋ nanyuonɔgu-na.»

²² Yesu wuo cira: «Na saa suo nanj cårån kumanɔ de! Yaahuolo manj ka haa-mie, namaa ka sie u temma haa-nei wei?»

Bisålnj daa baa cira: «Uu, i ka sie u haa-yie.»

²³ Yesu wuo cira: «Yaahuolo manj ka haa-mie, u ka haa-nei ninsonɔ, nga mei sie gbåa på nungu wuo melɔo'i ka tɛna mi nadienɔga-na aa melɔo'i ka tɛna mi nanyuonɔgu-na. Mi To unj tigiɗj muntɛnammu fammu-i tuo cie bamanɔ, ba yaa ka da-mu.»

²⁴ U *håalåbienj cincielluo baamba namanj juo nu nel daama-i, ba hoɗ muo pån guola baa ba hæi-baanj daaba-i. ²⁵ Yesu wuo bi-ba hiera a ji tuo piiye baa-ba wuo: «Na suyaa wuo faamaambaa-ba ce hålmaangu baa ba faamaansinni-i aa nelbõmbõmbaa-ba ta ba haa fõɗgũ-o-i nuomba-na. ²⁶ Nga ku saa saaya ku waa dumaanɔ-na namaa na wulaa. Umanɔ duo tuo taara u ce nelbuo-i na hõlma-na, kutienj saaya u ce u fεε na maacembilonɔ, ²⁷ aa unarj duo tuo taara yaanɔga-i, u saaya u ce u fεε na kõrieɗo. ²⁸ Na saa da, *Molon-Bieɗo juo jomma famma yaa-i hɛma-na duo ji cåa nuomba-i, aa på u fεε duo såa nuomba bõi yunni, u saa jo ba da ba ji cåa-yo.»

Yesu puurii yiriemba nanj yufienj
(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)

²⁹ Banj siire Yeriko-i-na, nelpunɔgu nanj temma cu Yesu huonɔ-nu. ³⁰ Yiriemba namba waa tɛna hümelle tunɔgu-na, baa tũnu-bei wuo Yesu yaa curaan. Ba waa ba hæi. Baa pån donj ta ba piiye da gbagaga wuo: «Itie, *Davidi hæayɛlnj nuo, jande ce hujarre yie!» ³¹ Nuonj baa ta ba nuola-bei wuo ba budii. Baa migåanj ta ba kaasɗj ba naara wuo: «Itie, Davidi hæayɛlnj nuo, jande ce hujarre yie!»

³² Yesu wuo yiera aa naa yuu-ba wuo: «Na taara mi ce bige-i hæ-na?»

³³ Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufienj-a-i.» ³⁴ Banj piiye dumaanɔ-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuo wuora yieya ba yufienj-a-i. Terduonɔgu fanɔgu-na, aa pån puur. Anj puurii dumaanɔ-na, baa cu u huonɔ-nu.

21

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsåa 12.12-19)

¹ Yesubaa-banɔ kaa pie *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivi-tibinni-tånunɔgu hõlma-na, Yesu wuo waɗj baa u *håalåbiemba hæi wuo: ² «Kåanj nelle manj i yaanɔga-na daade-i, na ka da ba vaa kakũncieɗo nanj baa u bilonɔ. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Umanɔ duo yuu-na, na cira: «Itienj-o'i puaraa-ye.» Da na waɗj mafamma-i, ba ka yarj na ta baa-ba.» ⁴ *Diilopõpuorbilonj unj waɗj mananɔ ma'i sa cieɗ daama-i wei? Diilopõpuorbilonj waanɔ-ma wuo:

⁵ «Waanj baa *Sinyotaamba-i wuo:

*Nieɗ, na nellentienj-o'i juonj daayo na wulaa,
uu dii hõhnantienj.*

*U nyugåanj tɛna kakũnyun-na, baa kakũmbilon-na.»**

† 20:20 Sebede bepuonj daaba-i ba gbε Sake baa Nsåa. Nieɗ 4.2.
nyugunj kakũmuo-i-na ku pigåan wuo u hiiriye u fεε.

* 21:5 Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentienj manj duo

⁶ Håalåbierj baa kã ku yaa nuo-i, ka bi da-ma ñaa Yesuñ waan-ma dumaa. ⁷ Baa jo baa kakũmuo-i baa u bilono-i. Banñ juo baa-ba, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuo nyugũñ tiena. ⁸ Nuomba manñ waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hũmelle-na Yesu tuo wuo ba dõrõ. Banñ baa kar fielu ta ba jina. ⁹ Bamanñ naa waa u yaanga-na baa u huonju-na hiere, baa ta ba piye da gbagaga wuo:

«*Davidi hãayẽlño temma si dii!

Itierj uñ saañ umañ u jo, Diilo baa-yo!

Dõrwuonjo temma si dii!»[†]

¹⁰ Yesuñ kãa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere die sire yiera di gbeiniñ. Da ba cor kusuon-nu, nuomba ta ba yuu wuo: «Hai moloño-i?» ¹¹ Baa ta ba sie-ba wuo: «Yesu manñ Diilopõpõrbilono yaa-i. U hilaa Nasareti, dii *Galile.»

Yesu duonya torgociraamba-i Diilodubuo-i-na

(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsaa 2.13-22)

¹² Yesuñ kãa *Yerusalemu-i-na, wuo kã ka suur *Diilodubuo-i-na a donya niisuorn-intaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa kã ka tisñ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa se bamanñ suorañ nõnsõr ba huriimba-i ba titienja-i nanna. ¹³ Uñ cie mafamma-i, wuo cira: «Ma nyegãñ Diilon-nelma-na wuo: «*Ba ka ta ba bi mi dũngu-i Diilojaaldũngu*»[‡], ma sinni nie namaa ce-ku cuo ba terienju?»

¹⁴ Yesuñ suuri Diilodubuo-i-na, yiriemba namba-i baa ciseduõlbaa-ba namba kã u wulaa u ka sire-bei. ¹⁵ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *anjnamma pigãataamanñ daa uñ ceñ gbere-weima-i, aa bisalmba manñ waa baa-yo ba ta ba piye gbagaga Diilodubuo-i-na, ku saa dõlnu-bei. Bisalñ daaba taa ba piye wuo: «*Davidi hãayẽlño temma si dii.» ¹⁶ Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa anjnamma pigãataañ baa ta ba piye baa Yesu-i wuo: «ñ nuõ bisalmbañ manñ manñ wei?»

Yesu wuo cira: «Mi nuõ.» Aa naa cira: «Diilon-nelmanñ piye terienju manñ nuõ-i wuo: «*ñ cie halle bisalmba-i baa tontobaa-ba tuõlnu nuõnei*»[§] namaa saa kalanñ terienju fangu-i dede wei?» ¹⁷ Uñ waanñ mafamma-i, wuo ta kã Betani aa naa yan-ba. U kaa cõ kusuon-nu-i.

Yesu cie yensãangu nangju kuol

(Marke 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuo sire cucuuyunju-na tuo jo nellen-huonja-na, a ne da nyulmu waa-yuo. ¹⁹ U juo hi hõlma namma-i a da *yensãangu nangju-i hũmelle tũngu-na. Wuo pie kã ka da fiegbãngbãnlãndu. Wuo gbẽ yensãangu-i wuo: «Ma bålãa nyunjo, nanñ ceraa ñ ji manñ bienja!» Terduonju fangu-na, yensãangu pãñ kuol. ²⁰ Kuõ cu u *håalåbiemba hõmmu-i. Baa ta ba yuu-yo wuo: «Itie, ku cie ceñ hama-i aa yensãañ daaku kuol hõdõmma dumandẽ-i-na?»

²¹ Yesu wuo cira: «Yaanñ mi wanñ ninsoño-i baa-na: Da na saa ce na hõmmu-i mu hã, aa haa na nanja-i mie, minñ cie kumanñ daaku-i na gbãa ce ku temma. Halle na gbãa gbẽ tãnuñ daaku-i wuo: «Juur ñ halanñ bande-i-na ñ ka suur nuoraangu-na, ñ da ma bi cie. ²² Da na cãrã bĩnkũngu bĩnkũngu Diilonjo wulaa, aa haa na nanja-i yuo, na ka da ku bĩnkũngu-i.»

Hai hãa Yesu-i hũmelle-i u tuõ ce u maacemma-i?

(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)

²³ Yesuñ juo ji hi, wuo suur *Diilodubuo-i-na donñ tuo wanñ Diilon-nelma-i baa nuomba-i. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuonñ baa pie yuu-yo wuo: «Niñ ceñ kumanñ daaku-i, hai moloño-i hãa-ni hũmelle-i ñ ta ñ ce-ku?»

²⁴ Yesu wuo cira: «Muõmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na sie-mi, mi ka pigãañ-na umañ hãa-mi hũmelle-i. ²⁵ Hai moloño-i puõraa Nsãa jo ji tuõ *batisenñ nuomba-i? Diilonjo'i puõraa-yo waa nelbilibemba'i puõraa-yo?» Baa donñ ta ba piye ba-naa nuõ wuo: «Die cira Diilonjo'i puõraa-yo, u ka cira: «Nanñ suyaa-ma dumaanjo-na bige-i cie na saa hũu u nelma-i?» ²⁶ Die bi har-ma cira: «Nelbilibemba'i puõraa-yo», bamanñ dii bande-i-na hiere ba suyaa wuo Nsãa waa *Diilopõpõrbilono, ba sie yan-ye.» ²⁷ Baa naa baa cira: «I saa suõ umañ puõraa-yo.»

Yesu wuo cira: «Muõmi sie bi pigãañ-na umañ hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce kumanñ daaku-i.»

Bepuõmba hãa maama

²⁸ Ku huonju-na Yesu wuo cira: «Niñ, naacolño nanjo waa baa bepõmba hã. Yiinju nangju-na, wuo ji gbẽ mõño-i wuo: «Sire ñ kã suonju-na.»

²⁹ «Naacombilon wuo: «Mi sie kã.» Aa ji jõguonñ aa ta kã.

³⁰ «Tuonñ wuo kã ka ce maaduõma baa hãanjo-i. Hãanñ wuo: «Baba, weima sí, mi ka kã.» Aa u saa ji kã.»

³¹ Yesu wuo yuu-ba wuo: «Ba hãi-i-na, hai moloño-i nuõ tuonjo nunju-i?»

Baa cira: «Diēlā-wuonjo yaa-i.»

Yesu wuo cira: «Mi wanj ninsonjo-i baa-na: *Nampohūutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanga nei *Diilonj-nelle-na. ³² Na saa da, Nsāa juo ji pigāan-na hūmeviile-i na yagar na saa hūu u nelma-i, nga nampohūutaamba-i baa saasorbaa-ba hūyāa-ma. Mafammanj fie ce na da-ma, ku saa janj-na na nanna na cilōbabaalajo-i aa hūu Nsāa nelma-i.»

Suontienjo nanjo baa u maacembaliema
(Marke 12.1-12; Like 20.9-19)

³³ Ku huonju-na, Yesu wuo cira: «Yaaj mi tiraa nanj gbānalāanjanu nanju baa-na: Naacoljo nanjo diyaa *eresē-suonju aa kalla-kuo. Unj kalaaya-kuo, u hñj fuonju ba da ba ta ba kāmāl eresē-i aa ce felge ba ta ba nyugunj ba niya suonju-i. Unj cie mafamma-i, u bie maacenciraamba jina-kuo aa ta kā nelle.

³⁴ «Eresēj juo hi karma, u puor u maacembaliema siei maacenciraamba wulaa wuo ba ji hūu fuo yufelle-i ka hā-yo. ³⁵ Maacembaliemanj juo, maacenciraamba bel diilonjo-i a muo unajo-i aa ko ba hāi-baamba-i. Ba naanj unajo-i baa tāmpēlēina'i ko-yo. ³⁶ Suontienjo tiraa puor maacembaliema namba. Bafamba maaraa diēlā-baamba-i. Banj juo, maacenciraamba tiraa ce-ba ŋaa banj cie diēlā-baamba-i dumaa. ³⁷ Suontienjo naa u puor u bienjo yaa wuo u jo u fere ba wulaa. U taa u ne wuo si bepōlj duo jo, ba ka kānj-yo.

³⁸ «Banj juo'a ba ne da bepōlj-o-i, ba piye baa ba-naa wuo: «Ciiluwuotienjo yaa juonj daayo! Yaaj i ko-yo aa ciilunju ce mie kūng!» ³⁹ Ba siire ku yaa nuo-i a bel naacombilonjo-i hel baa-yo suonju-na ka ko-yo.»

⁴⁰ Yesu wuo cira: «Namaa wulaa, suontienj duo jo, u ka ce maacenciraanj daaba-i nie?»

⁴¹ Baa cira: «Kartaanj daaba-i! Duo jo, u ka ko-ba hiera aa hā banamba baa suonju-i. Bafamba ka ta ba hā-yo u yufelle-i ku huonj-nu.»

⁴² Yesu wuo cira: «Na saa kalanj nel daama-i Diilonj-nelma-na wei? Ma nyegāanj wuo: *«Dumaraambanj ctinaana kpānjkpāra manj, u yaa juo bella dūngju-i.*

Itienjo yaa wuo ma ce dumaano-na.

*Mie fuo ku cie nerma i wulaa.**

⁴³ «Ku'i cie mi ta mi tūnu-nei mie: Ba ka hūu *Diilonj-nelle-i na wulaa a hā *nieraaamba manj nuonj Diilonjo nunju-i baa-de. [⁴⁴ Nga minj waanj kpānjkpāra manj maama-i, umanj duo par diire nanj u fere yuo, u ka kara u fere; duo bi par nanj umanj, u ka putienu kutienjo-i.]»

⁴⁵ Yesunj naanj gbāncini manj daani-i, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Farišebaa baa pānj suo wuo u gbē ba yaa-i. ⁴⁶ Baa ta ba taara ba bel-o. Nga nuomba naa suo wuo *Diilopōpuorbilonjo, a ce dumaano-na Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Farišebaa-ba taa ba kāalā-bei.

22

Nellentienjo nanjo baa u jēnaamba
(Like 14.15-24)

¹ Yesu wuo cor baa u gbāncini-i wuo: ² «*Diilonj-nellentesinni dii ŋaa nellentienjo manj jāanj cienjo duo hā u bienjo aa bi nuomba boi. ³ Niiwuoni-juonj hūonju juo hi, u puor u maacembaliema-i wuo ba ka wanj baa nuomba jo. Maacembaliema kā, nuomba ka yagar wuo ba sie jo. ⁴ Nellentienjo tiraa puor u maacembaliema namba ba wulaa wuo: «Kāanj na ka wanj baa-ba wuo mei ciera mi hūyāa boi aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kerē ba jo, niiwuoni bie ti.» ⁵ Pupuorbiemanj kāa, nuomba saa gbuu suo dii wuo ba wanj weima, ba borō hiera kā ba munjāmmu: Banamba kā sonninj, banamba kā torguonj-nu. ⁶ Banamba bir yanj aa bel nellentienjo maacembaliema-i muo-ba da dei aa ko-ba. ⁷ Nellentienjo huonj kaa pānj guōla. Wuo ce u sorosibaa-ba kā ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Unj cie mafamma-i, wuo wanj baa u maacembaliema-i wuo: «Niiwuoni bie ti, nga minj ŋa naa bi bamanj, ni saa naa waa bafamba niini. ⁹ Kāanj hūngbesenni-na, da na ka da nelienjo nelienjo, na ce u jo.» ¹⁰ Maacembaliema taa ku yaa nuo-i kā hūngbesenni-na ka bi nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiera ji dii nellentienjo dūngju yu. ¹¹ Nellentienjo suur wuo u ka ne-ba, kā ka da naacoljo nanjo diyaa jonjorgbāngbālāno tēna, a ne da ba hāa-ba jonjorbaa ma yerrenj. ¹² Wuo yuu-yo wuo: «Mi jē, nanj cie nie suur bande-i baa jonjorgbāngbālāno-i?» Naacoljo saa da weima wanj. ¹³ Nellentienj wuo wanj baa u maacembaliema-i wuo: «Bilaanj naacolj daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbēini-i aa na tētenj-yo na nanna-yuō fuorenj dii kukulma-na. Duo tē dii terienju-na, kaalungu sie gbuu waa dei.» ¹⁴ Yesu wuo cira: «Na saa da, ba bie nuomba boi, ŋa banj fiēlaa bamanj ba saa ciinu.»

* 21:42 Gbeliemanj-nalāanju (Psaume) 118.22-23

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wɛi?
(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

¹⁵ Yesuŋ piye dumaanjo-na, *Fariisɛbaa baa kã ka da ba-naa ban ka ce duma cure-yuɔ bel-o fuɔ fereŋ nuŋ-ãndaanjo-na. ¹⁶ Ban juɔ nuu ba-naa tɪ, baa puar ba *hãalãbiemba-i u wulaa baa *Erɔdi baamba namba. Baa kã ka gbɛ-yo wuɔ: «Hãalãtie, i suya wuɔ ŋ wan ninsoŋ yaa-i; ŋ gbu ŋ pigãan nuamba-i baa Diilon-hümelle yaa kelkel, ŋ sa kãalã neliŋo baa ŋ ninsoŋ-o-i, ŋ sa bi ce ciɛluɔ.» ¹⁷ Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ hümelle-i, ku saaya i tie pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wɛi?»

¹⁸ Yesu wuɔ suɔ ba kusun-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmei wɛi? ¹⁹ Nan pãŋ nampo-i baa warbienja man, hãa-minj di diei mi ne.» Baa hã-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuɔ hũu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yunju-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jãmatigi yunju.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyegãan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegãan Oromɛ ba jãmatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kuman da ku waa jãmatigi künju-i, pãŋ-kun na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kuman da ku bi waa Diilon-künju-i na bi pã-ku na hã Diilonjo-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hõmmu-i, baa naa baa ta aa naa yan-yo.

Kuomba sireman-künju-i
(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)

²³ *Sadusɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Yinduonjo fanju-na, banamba piɛ Yesu-i a yuu-yo wuɔ: ²⁴ «Hãalãtie, *Moisi ciɛra wuɔ uman duɔ saa da bilonjo baa u ciɛŋo-i aa ku, u hãanjo saaya u biɛ ciɛŋo-i a hon bilonjo hã kulonjo-i.» ²⁵ A ne da i hõlma-na, naacombiamba namba waa niehã ba nyu wulaa. Mõljo sire jã ciɛŋo, u saa da bilonjo baa-yo aa ku. Uman cuu-yo u biɛ ciɛŋo-i ²⁶ u saa da bilonjo baa-yo. Siɛlin-wuonjo-i maaduɔma. Ba ciɛ dumɛi ka ku gbuo hiere niehã-i-na molo saa ji da bilonjo baa ciɛŋ daayo-i. ²⁷ Ku huonju-na, ciɛ fuɔ fere u suɔ tuɔ nyaanu-bei. ²⁸ Ba hieronjo-na, ban diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuon da ba ji sire yiinju man nuɔ-i, u ka ce hai wuonjo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piɛra! Na saa suɔ Diilon-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. ³⁰ Na saa da, kuon da ba ji sire, cadiile siɛ ji waa, ba ka waa ŋaa *dõrõpõuarbiemba.» ³¹ Aa naa cira: «Kuman ŋaa kuomba sireman-künju-i, na saa kalan Diilon-nelma-i wɛi? ³² U ciɛra wuɔ: «*Abiram Diilonjo yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonjo yaa muɔŋo-i, *Yakõbu Diilonjo yaa muɔŋo-i.»[†] Ku pigãan wuɔ Diilonjo-i ciɛlmantaan-wuonjo; bikuon-wuonjo sɪ.» ³³ Baman waa terienju-na nu nel daama-i maa gbuu suurnu-bei.

Nelma man dii yunju Diilon-nelma-na
(Marke 12.28-34; Like 10.25-28)

³⁴ *Fariisɛbaa-ban juɔ nu-ma wuɔ Yesu piye yar *Sadusɛbaa-ba-i, baa ne ba-naa kã u wulaa ³⁵ da ba ka piye cure-yuɔ. *Anjinamma pigãatienjo nanjo waa ba hõlma-na, wuɔ biɛ ãndaanjo-i wuɔ: ³⁶ «Hãalãtie, Diilon unja i tie wuɔ hümienja man, hade-i yunju?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Ŋ saaya ŋ dõl Itienjo-i Diilonjo-i baa ŋ huonja-i hiere, baa ŋ kusunju-i hiere, baa ŋ anjaguma-i hiere.*»[‡] ³⁸ Hümelle fande yaa yunju aa tiraa maar ananja-i hiere. ³⁹ Hãalŋ-diele man nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: *Ŋ saaya ŋ dõl ŋ nanoljo-i ŋaa nin dõl ŋ fere duma.* ⁴⁰ *Moisi hümienja-i hiere a yunju dii hümien daaya-i nuɔ-i a hã-i-na baa *Diilõpõuarbiemba nelma-i hiere.»

Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?
(Marke 12.35-37; Like 20.41-44)

⁴¹ *Fariisɛbaa-ban tigin ba-naa dumaanjo-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: ⁴² «Namaa na'a Diilon un pã nunju-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo man, u ka hon dũŋ haku-i nuɔ-i?»

Baa cira: «*Davidi dũŋ-nu, u ka waa *Davidi hãayɛlŋo.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «A ma ce niɛ *Diilon-Yalle ce Davidi bɪ-yo u Tienjo? Ma sɪ Davidi fuɔ fere ciɛra wuɔ:

⁴⁴ *Itienjo gblɛ mi Tienjo-i wuɔ:*

«Jo ŋ ji tɛna mi caan-nu

*aa ŋ yan mi mal ŋ bigaaraamba-i hã ŋ ce ŋ baanjo-i bei.»**

⁴⁵ Diilon un pã nunju-i aa saan Konkortienjo man, Davidi fuɔ fere duɔ tuɔ bɪ-yo u Tienjo, u ce niɛ aa ce u hãayɛlŋo yon?» ⁴⁶ Un piye dumaanjo-na, molo saa da nelma duɔ siɛ-yo. A bãl dii yiinju fanju-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

* 22:24 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 25.5-6 † 22:32 Helman-sebe (Exode) 3.6 ‡ 22:37 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5 § 22:39 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 * 22:44 Gbelieman-nalãanjo 110.1

23

Baa na suur ʼanjɪnamma pigāataamba kuuceŋgu-na

(Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huonɣu-na, Yesu wuɔ wanj baa nuomba-i baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ² «*Moisiŋ'a i tiε wuɔ hūmienja man, *ʼanjɪnamma pigāataamba-i baa *Fariŋɛbaa-ba yaa saaya ba ta ba pigāan nuomba-i a wuɔsaŋgu-i. ³ A ce dumaanjo-na, da ba wan man baa-na, na ce-ma; ŋga baa na suur bafamba kuuceŋgu-na. Ban wan man ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa conɣorni-i hā nuomba ta ba kpekpele aa yagar wuɔ ba sie kāyā-bei ba migāan tūu. ⁵ Ba ce ba weima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuɔlbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa ban nan kompammu man, bafamba muumu comienja dii pōmpɔr banamba waanja-na. ⁶ Da ba kā kalle man nuɔ-i, siso *Diilonelhāalādunɣu man nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁷ Aa da ba waa nuomba-na, ba taara ba ta ba piε ba jaal-ba aa ta ba bi-ba hāalātaamba. ⁸ Jande, namaanjo-i, baa na yan ba ta ba bi-na hāalātaan namaa. Namei baaduɔŋ namaa aa na hāalātienjo dii u diei yon. ⁹ Mi baa da na biε moloŋo hīema-na wuɔ na to. Na To dii u diei yon, u yaa dɔrɔ-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bi-na yuntaan namaa. Na yuntienjo dii u diei yon, u yaa *Kirsa-i. ¹¹ Uman na yunɣu-na, u saaya u ce u fεrε na maacembiloŋo. ¹² Na saa da, uman duɔ tuɔ tetɛŋ u fεrε, ba ka hiire-yuɔ, ŋga uman duɔ tuɔ hiire u fεrε, ba ka tetɛŋ-yo.»

Sulma haraa huhurmantaamba-na

(Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47)

¹³ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «*ʼanjɪnamma pigāataan namaanjo-i baa *Fariŋɛbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Na suu *Diilon-nelle hūmelle-i, namaa fεrε-i na sie suur, baman taaraayan da ba suur na suu-de bei.

[¹⁴ «ʼanjɪnamma pigāataan namaanjo-i baa Fariŋɛbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diilonjo-i a hūu bikulcaamba nagan-niini-i a wuoni, aa da na'a na cārā Diilonjo-i, na cārā-yuɔ da agaga wuɔ ba cira namaa faa. Kuman ka haa-nei, ku ka balan cor.]

¹⁵ «ʼanjɪnamma pigāataan namaanjo-i baa Fariŋɛbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuɔra gbuo terni-i hiere a taara nuomba-i dii-ba na hūmelle-na. ŋga uman duɔ gbāŋ suur tɛ, na bir-o na birma a ce u bir balan yan namaa fεrε-i titirre.

¹⁶ «Namaa yirii aa bi cira na pigāan banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gbɛ-ku dumaa wuɔ moloŋ duɔ pā nunɣu aa bi *Diilodubuɔ yerre-i, duɔ fiε'a u saa ji gbāa ce-ma, weima sɪ. ŋga uman duɔ cira: «Muɔ baa sēne man Diilodubuɔ-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fiε balan niε niε, u saaya u ce-ma. ¹⁷ Mimiεl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yan-na. Diilodubuɔ-i baa sēne-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Sēne un yerj Diilodubuɔ-i-na ku'i saa ce-yo Diilon-wuonjo wei?

¹⁸ «Da na bi ce na ta na piye wuɔ moloŋ duɔ pā nunɣu aa bi mumbuolmun-terienɣu yerre-i, duɔ fiε'a u saa ji gbāa ce-ma, weima sɪ, ŋga uman duɔ cira: «Muɔ baa tāmman-kunɣu man mumbuolmun-terienɣu dɔrɔ-i-na mi ka ce daama-i», da ku fiε gbāŋ niε niε, u saaya u ce-ma. ¹⁹ Mimiεl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yan-na. Mumbuolmun-terienɣu-i baa tāmman-kunɣu-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Tāmman-kunɣuŋ yerj mumbuolmun-terienɣu dɔrɔ-i-na, ku'i saa ce-ku Diilon-kunɣu wei?

²⁰ «Uman duɔ pā nunɣu aa bi mumbuolmun-terienɣu yerre-i, kuu dii ŋaa u biε baa niman dii ku dɔrɔ-i-na hiere. ²¹ Uman duɔ pā nunɣu aa bi Diilodubuɔ yerre-i, kuu dii ŋaa u biε baa ku tienjo-i hiere. ²² Uman duɔ pā nunɣu aa hiel u niele dɔrɔ-i-na, kuu dii ŋaa kutienjo biε Diilonjo yerre-i baa u muntɛnammu-i hiere.

²³ «ʼanjɪnamma pigāataan namaanjo-i baa Fariŋɛbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na dii Diilonjo *yufelle-i ka cor baa niifiεlu-i du sinni-na hiere, a ne da kuman yunɣu *ʼanjɪnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kuman vii, na sie bi tiraa ce kuman faa, na sa wuɔ Diilon-hūmelle-i. Naa naa saaya na yu nyolma baa ma yaa igēna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ. ²⁴ Namaa yirii aa bi cira na pigāan banamba hūmelle. Da na ce na seŋ hūmma-i wuɔ na sa taara na nyon baa kilekilebaa, a ne da nan nyon baa niman ni saa baa nyɔgōmεbaa-ba-i.

²⁵ «ʼanjɪnamma pigāataan namaanjo-i baa Fariŋɛbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ŋaa nelienjo man saaraa kalni honni-i aa yan ni hōmmu yu baa duganni. Da na ce na migāan na kūma yaa da welewele aa yan na hōmmu yu baa cuosinni

* 23:5 *Yufubaa-ba taa ba ce Diilon-nelma-i ba pūu kuɔlbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonjo-i ba biε kuɔlbaa-ba famba-i a vaa-ba: unanjo ba napuon-na, unanjo ba yaadamma-na. Ba ce mafamma-i wuɔ Diilon unj haa-ba *ʼanjɪnamma man, ma maama baa karaanu-bei.

baa nenemuŋgu. ²⁶Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Saaraan kalni hõmmu yaa igēna, na ka da ni honni bi kuɔŋ.

²⁷«Āŋjɛnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhurmantaan namaa; sũlma haraa-nei! Naa dii ŋaa cɛncuɔŋa maŋ baŋ puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hommu yuu baa kokonni baa hũlababalaanŋu. ²⁸Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i. Nuɔŋ da ba da-na, ba cira: «Bamaŋ wuɔyaan Diilon-ɥumelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hõmmu yuu baa huhurma baa balaanŋu.

²⁹«Āŋjɛnamma pigāataan namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhurmantaan namaa; sũlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba cɛncuɔŋa-i aa ta na tuɔlɛnu bamaŋ siire wuɔ Diilon-ɥumelle-i fafamma aa ku ba waanɔ-i ³⁰aa ta na piye wuɔ: «Kuɔ ii naa waa i bɛncuɔmba baanŋu-na, ii naa saa cu ba huon-nu Diilopɔpuɔrbiemba komma-na.»

³¹Terienŋu fanŋu-na, na pigāan wuɔ bamaŋ kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa bɛncuɔmba. ³²Ku faa! Gbaan na cor baa na bɛncuɔmba maacemma-i na ka bāl-ma. ³³Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Diilonŋo ce nie aa u sie ka caa namaa? ³⁴Nieŋ, mi ka saan Diilopɔpuɔrbiemba hā-na, baa nelnuraamba a naara ānjɛnamma pigāataamba namba. Da ba ká, na ka ko banamba bei, aa gbu banamba dɛnniŋ aa muo banamba na *Diilonelhaaládunni-na. Na ka nyaa ba huon-nu nileiŋa-na hiere ce-ba kpáncɔlgũ. ³⁵Terienŋu fanŋu-na, baŋ fieŋ bamaŋ ko-ba hiere a don Abel-na a ji hi Barasi bieŋo-i Sakari-i, naŋ kuɔ uman mumbuolmũ-terienŋu hõlma-na baa Diilodubuɔ-i, Diilonŋo ka haa-ma hā namei baa-ma hiere. ³⁶Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Diilonŋo ka haa nuɔŋ daaba kuliŋgu maama-i hiere hā fiefie ku nuɔŋ namei baa-ma.»

Yesu kũma sieŋ baa Yerusalemutaamba-i
(Like 13.34-35)

³⁷Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuɔŋ *Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonŋo duɔ saan uman hā-na, na bel diilonŋo-i naŋ kutienŋo-i baa tãmpɛleiŋa ko-yo. Mei cie ji gbɛ; mi na'a mi tigiin-na ŋaa kũnanan un tigiin u biemba-i dumaa aa pũl-bei. Ŋga na saa hũu-ma. ³⁸Kun hii terienŋu maŋ fiefie-i-na, Diilonŋo ka yaŋ na nelle-i hā-na. ³⁹Aa mi tũnu-nei, da na saa ji ta na cira: *Itien un saan uman u jo, Diilo baa-yo*† na sie tiraa da mi yufelle.»

24

Mamaŋ ka da nelbiliemba-i aa miwaanŋo suɔ duɔ ti
(Marke 13.1-13; Like 21.5-19)

¹Yesuŋ juɔ hel *Diilodubuɔ-i na tuɔ ta, u *hãalãbiemba ká u wulaa ka ta ba piye baa-yo wuɔ u ne Diilodubuɔ-i keɛɛ u mamma faa. ²Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ daa dũŋgu maŋ daaku-i, yiinŋu dii baa yiinŋu ku ka fara hiere hẽma-na!»

³Un kaa hi *Olivi-tibinni tanunŋu-i, wuɔ fiɛna. U hãalãbiemba pie ká u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuɔ: «Itie, niŋ waan nelma maŋ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suɔ ŋ jommaŋ-huonŋu-i baa miwaanŋo tɛmmaŋ-huonŋu-i?»

⁴Yesu wuɔ cira: «Baa na yaŋ molonŋo ji pira-nei. ⁵Nuɔmba bɔi ka jo ji bie mi yerre-i ce-de ba diele. Uman duɔ jo, u ka cira Diilonŋ un saan *Konkortienŋo maŋ, u yaa ufanŋo-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁶Na ka da berru ce terni-na hiere. Ŋga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, ŋga miwaanŋo tɛmma'i sie pãŋ waa huonŋu fanŋu-na. ⁷Nuɔmba kaa ta ba gãŋ siyaabaa siyaabaa, baa nileiŋa nileiŋa. Nyulmu kaa ta mu suur aa hẽma kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸Nifanni-i daani-i hiere hãanŋo. Ku domma'i dumaanŋo-na.

⁹«Ba kaa bel-na ce-na sũlma aa ko-na. Ba ka bigãan-na nileiŋa-na hiere mei maama-na. ¹⁰Huonŋu fanŋu-na, nuɔmba bɔi kaa nanna Diilon-ɥumelle-i. Ba kaa hel ba-naa honniŋ aa bigãan ba-naa. ¹¹Nuɔmba bɔi ka jo ji ta ba tãal nuɔmba-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ¹²Ambabalma kaa ta yaanŋa nuɔmba-na a ce ba bɔi sie tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³Ŋga uman duɔ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutienŋo ka kor. ¹⁴*Diilonŋ-baanŋu *Neldɔdalma ka wuɔra waŋ terni-na hiere nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba suɔ-ma aa fiefie-i-na miwaanŋo tɛmma suɔ da ma hi.»

(Marke 13.14-23; Like 21.20-24)

¹⁵«Nuɔni maŋ da ŋ kalaŋ terienŋ daaku-i, ŋ gbãŋ kpelle ŋ suɔ ku yunŋu-i. Diilonŋ un puɔra Daniel waŋ Terbiɛnatiŋo maŋ maama-i,* da na ji da u juɔ ji fiɛna *Diilodubuɔ-i-na, ¹⁶bamaŋ da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba ká tãnniŋ. ¹⁷Uman duɔ ji waa u dũŋgu dɔrɔ-i-na, u hiere u tuɔ gbar, u baa cira u suur bie bɛŋkũŋu. ¹⁸Uman duɔ ji waa suon-nu, u baa cira u jo ciin-nu ji bie waan-joŋgoruɔ.

† 23:39 Gbelieman-nalãanŋu (Psaume) 118.26

* 24:15 Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11

¹⁹ «Kusüntaamba-i baa biantaamba-i sulma haraa-bei yinni fanni-na. ²⁰ Taa na cārā Diilono-i ku baa ji ce waan-huongu aa ku baa ji waa *yiftenanngu. ²¹ Diilonj uŋ j̄lena miwaanjo-i ji hi baa nyungo, yaahuolo manj temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. ²² Kuɔ Diilonoj saa naa hiel kunanngu yinj daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen hilaa bamanj nuɔ-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yinj daani-i.

²³⁻²⁴ «Coikartaamba ka ta ba jo. Umanj duɔ jo, u ka cira Diilonj uŋ saanj *Konjortienjo manj, u yaa ufaŋo-i. Bananj ba'a bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba. Ba ka ce nelma boi baa himma boi da ba gb̄nj pira halle Diilonoj yufellen hilaa bamanj nuɔ-i. A ce dumaanjo-na, umanj duɔ ji gb̄e-na wuɔ Diilonj uŋ saanj Konjortienjo manj, uu dii bande, sisɔ uu dii daalei, baa na hūu-ma; u taal-na. ²⁵ Muɔ fuɔ, meɪ gbuɔya-nei j̄ina.

²⁶ «Terienngu fanngu-na, molonj duɔ ji gb̄e-na wuɔ: «*Kirsaa juɔ; uu dii hienngu-na», baa na ká; u taal-na. Da ba bi gb̄e-na wuɔ: «Nienj, uu dii fuo bande», ba taal-na; baa na hūu-ma. ²⁷ Diilonj uŋ nyiesɩŋ dumaa nuɔmba da-yo a donj b̄apagunngu-na ka j̄unj b̄asuurungu-na, *Molonj-Bienj duɔ jo, ba ka da-yo dumei. ²⁸ Bin̄k̄ukuliinj da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiinj kusuɔŋ-nu'i.»

(Marke 13.24-31; Like 21.25-33)

²⁹ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ b̄al, b̄aanngu ka bir cure, ceɩŋo ka ce da bintuu. M̄ɔɩŋa ka par diire, aa b̄imb̄inni manj dii d̄ɔɔ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.† ³⁰ Huonngu fanngu'i nuɔ-i *Molonj-Bienjo d̄anyuɔ ka carra d̄ɔɔ-i-na. Duɔ carra, nuɔmba-i hiere h̄ema-na ba ka haa ba nammu-i ba yunninj ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiire u jo baa duherru. Ba ka ba da u yuntesɩni-i baa u bob̄ɔma-i. ³¹ Huonngu fanngu-na, na ka da ba buu yerre manj b̄amb̄aale diele-i. Da ba bu-de terienngu manj nuɔ-i, u ka ce u *d̄ɔɔɔpuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere a tigiinj u yufellen hilaa bamanj nuɔ-i ba waa terduɔŋ-nu.

³² «Na saa da *yens̄aangu-i wei? Da na ji da ku caa fielu-i huonngu manj nuɔ-i, na bi suɔ kerre ifelle hii t̄l. ³³ Kuuduonngu yaa-i, da na bi ji da maaŋan daama duɔŋ ta ma ce huonngu manj nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ Molonj-Bienjo jomma piyaa. ³⁴ Yaan mi wanj ninsonjo-i baana: Nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³⁵ D̄ɔɔ-i baa h̄ema-i ni ka gbuo, n̄ga meɪ nelma sa ji gbuo dede.»

(Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36)

³⁶ «N̄ga kumanj n̄aa yiinggu fanngu fere-i, baa huonngu-i, molo sa suɔ-ku. Halle *d̄ɔɔɔpuɔrbiemba famba fere-i d̄ɔɔ-i-na baa Beɔolj fuɔ fere-i ba sa suɔ-ku. U To yaa suyaan-kunj u diei yonj. ³⁷ Kumanj cie *Nowe b̄aangu-na, *Molonj-Bienj duɔ u bir jo, ku temma ka ce. ³⁸ Nowe b̄aangu-na, aa diilobuɔ suɔ duɔ d̄aa, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejalle a ji hi yiinggu manj Nowenj suurii begubuɔ-i-na. ³⁹ Ba saa suɔ wuɔ weima jo dii. Ba juɔ'a ba ne da diilopepetienjo nanjo-i duɔŋ tuɔ d̄aa. H̄umma wuɔ-ba hiere kp̄emmu!‡ Molonj-Bienj duɔ ji'a u jo, ku ka tugol nuɔmba-i dumei. ⁴⁰ Nuɔmba h̄ai gb̄aa waa ta ba guona, ba bie u diei ta, aa yanj unanjo-i. ⁴¹ Caamba h̄ai gb̄aa waa ta ba sɔŋŋ, ba bie u diei ta, aa yanj unanjo-i. ⁴² Terienngu fanngu-na, baa na gonya duɔf̄ummu, na saa suɔ na Tienj jommanj-yiinggu-i. ⁴³ Na saa da, da n̄ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-nie huonngu manj nuɔ-i isuonngu-na, n̄ ka t̄ena cie-yo, n̄ sie yanj u ji kanu n̄ d̄unngu-i. ⁴⁴ Terienngu fanngu-na, na saaya na tigiinj na fere. Nanj'a na saa t̄ena baa-ma wuɔ Molonj-Bienjo ka jo huonngu manj nuɔ-i, u bi jo huonngu fanngu'i nuɔ-i.»

Maacembiemba h̄ai maama

(Like 12.41-48)

⁴⁵ «Da n̄ nu wuɔ maacembielonjo manj vii aa tuɔ c̄e, u yaa umanj u yuntienjo k̄aa nelle aa haayo u namaacembiemba namba yun-nu u tuɔ h̄a-ba niwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntienj duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuɔ yungu d̄ɔlaa. ⁴⁷ Mi wanj ninsonjo-i baana: Yuntienjo ka haa-yo u naḡan-niini yun-nu hiere. ⁴⁸ Nga da ku waa maacembiobabalano, u ka tuɔ joguonj wuɔ u yuntienjo sie jo fiɛfiɛ, ⁴⁹ aa donj tuɔ muo u nabaamba-i, aa t̄e tuɔ wuɔ aa tuɔ wuɔra u nyonj kolma baa konyɔr̄aamba. ⁵⁰ Unj'a u saa t̄ena baa yiinggu manj maama-i, baa huonngu manj maama-i, u yuntienjo jo huonngu fanngu'i nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaanjo-na, banj ka haa kumanj huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaalungu sie gbuu waa dei.»

25

Nyonyuriimba nanj maama

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ nanj gb̄anal̄aŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «*Diilonj-nelle suurmanj-kunngu ka waa n̄aa biemba c̄incieluo nanj kunngu: Ba siire isuonngu nanngu-na a bie ba fit̄imbaa-ba-i wuɔ ba ka j̄ar̄a d̄ɔrbienjo. ² Ba holma-na, ba ndii c̄e aa ba ndii baamba namba sa c̄e.

† 24:29 Nienj Isayj sc̄be-i-na (Ésaïe) 13.10 baa 34.4.

‡ 24:39 Miwaanjo j̄inammanj-sc̄be (Genèse) 6-7

³ Bamañ sa caañ ba biyaa ba fitimbaa-ba-i aa ba saa bie namma bel ba nañ-na. ⁴ Bamañ caañ, bafamba bie ba baamba-i aa bie namma bel ba nañ-na wuo ba sa suw weimañ maana. ⁵ Bañ kaa, dorbienjo jomma ka ce panna, ba kor duofun hiere.

⁶ «isuahollen juo hi, ba nu molo piye da gbagaga wuo: «Dorbienjo'i juon daayo! Hilaan na jara-yuo!» ⁷ Ba sire ku yaa nuo-i ba hieronjo-i, ta ba migaan ba fitimbaa-ba-i. ⁸ Bamañ saa bie namma-i, ba ta ba piye baa bamañ biyaa wuo: «I namma tle, i fitimaa-ba ce da ba din; na sa ha-ye manamma wei?» ⁹ Bamañ biyaa namma-i ba cira: «Mie in biyaa mamañ, ma sie gbē i calnu-me. Kumañ bayaa, kaañ na ka saa manamma na jo.» ¹⁰ Ba sire ku yaa nuo-i da ba ka saa. Bañ taa, dorbienjo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo kallen-dungu-na aa ba gbonu-kuo. ¹¹ Daaban kaa jo, ba jo ji ta ba wuo dungu-i wuo ba hll-ku ba suur. ¹² Dorbienjo gbē-ba wuo: «Mi sa suw namañjo-i, mi sie fuo-ma nei!»

¹³ Yesu wuo miel gbē u *haalabiembra-i wuo: «Terienjo fanjo-na, baa na gonya duofummu. Na sa suw *Molon-Bienjo jommañ-yiingjo ka feñ bi u jommañ-huonjo.»

Ba sa biera japungu hien-nu gbangban
(Like 19.11-27)

¹⁴ «*Diilon-nelle kungjo ka waa nja naacoljo mañ wuo u ka nelle aa bi u maacembiemba-i a ji ha-ba u gbeina-i. ¹⁵ U haa unajo-i tamabaa-ba* ndii, aa ha unajo-i ba hai, aa ha sielin-wuonjo-i u diei. U nie ba fongobaa-bañ hii ba ce mamañ aa ha-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Uman daa tamabaa-ba ndii-i, u pan ka ka donj tuo bibirre u nanja baa u waanja-i ji da u gbeinyuonj temma. ¹⁷ Uman daa tamabaa-ba hai maaduuma; fuo-i a bi ji da u gbeinyuonj temma. ¹⁸ Uman daa u diei u bir yan aa ka ka hin fuonjo fuo u wuonjo-i.

¹⁹ «Ba yuntienj unj taa dumañjo-na, u kaa vaaya. Un juo jo, u bi-ba ji tuo yuu-ba. ²⁰ Un nja naa ha umañ tamabaa-ba ndii-i, u pie pigaan-jo tamabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, nin nja naa ha-mi tamabaa-ba ndii mañ, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

²¹ «U yuntienjo gbē-yo wuo: «Ku faa, maacembiloviiyonj nu. Ninj suyaa cekwo kungjo belma, mi ka ha-ni bambaaale kungjo. Jo n ji ta n ce n baangjo-i baa-mi.»

²² «Un nja naa ha umañ tamabaa-ba hai, u pie aa cira: «Yuntie, nin nja naa ha-mi tamabaa-ba hai mañ, mi daa ba hai najo naara-bei, ba yaa daaba.»

²³ «U yuntienjo gbē-yo wuo: «Ku faa, maacembiloviiyonj nu. Ninj suyaa cekwo kungjo belma, mi ka ha-ni bambaaale kungjo. Jo n ji ta n ce n baangjo-i baa-mi.»

²⁴ «Un nja naa ha umañ u diei, u pie aa cira: «Yuntie, mi suyaa mie nañ kungjo dii kpelle, nu da n saa ku suonjo mañ, n kar kufanj dimma yaa-i; da n saa duu dimma mañ, n kar ma yaa-i. ²⁵ Mei kaalaaay aa ka ka hin fuonjo fuo n gbeina-i, a yaa daaya.»

²⁶ «U yuntienjo gbē-yo wuo: «Maacembilobabalan nu nañ temma-i daani-i, yentienj nuoni mañ daani-i, nii naa suw da mi saa ku suonjo mañ, mi kar kufanj dimma yaa-i; aa da mi saa duu dimma mañ, mi kar ma yaa-i, ²⁷ bige-i cie n saa ka ka jina mi gbeina-i gbeindun-ju? Min juo de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hu-ya wei?» ²⁸ Aa naa cira: «Huyaan tama mañ u wulaa na ha umañ daa tamabaa cinciueluo-i baa-yo! ²⁹ Uman duw da, kuanjo ka naara u kungjo-i a ce ku yure baa-yo, nga umañ duw saa da, celle kungjo mañ dii baa-yo, ku hu. ³⁰ Aa maacembilono fanjo-i daayo-i, u sie bi gbaa cii muonu canja, hielañ-yonj fuorenj dii kukulma-na. Duw tle dii terienjo-na, kaalunjo sie gbuu waa dei.»

Da n duu kumañ, n ji kar ku yaa-i

³¹ Yesuñ wañ mafamma-i, wuo cira: «*Molon-Bienj duw ji jo u fongotesinnin-jomma-i baa *darpapurbiemba-i u ka tlena u fongotesinni-na. ³² Nuomba-i nileina-na hiere ba ka tigiñ u yaanga-na u fiel nelfafaamba-i hiel-ba nelbalaamba-na nja ancinañ unj fiel tulmba-i dumaa hiel-ba yermba-na ³³ a jina tulmba-i u nadienja-na aa yermba-i u nanyuonj-nu.

³⁴ «Bamañ da ba ji waa u nadienja-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbē-ba wuo: «Juon, mi To cie baa namañjo-i. *Diilon-nelle migaan dii miwaanjo jnamañ-huonjo ta di cie-na, juon na ji ta na ce na baangjo-i die. ³⁵ Na saa da, nyulmu taa mu ko mu, na ha-mi niwuoni mi wuo. Hunkwošinni waa-mie, na ha-mi humma mi nyon. Mi kaa na wulaa, na hu-ma mi har-nei. ³⁶ Mi waa bebelle, na ha-mi nyarkpatanni mi cinnu mi kuma-i. Mi taa mi jan, na ka ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na ka ka jaal-mi.»

³⁷ «Duw wañ mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuo: «Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i ha n wuo? Yiin haku-i nuo-i hunkwošinni waa-nie aa i ha-ni humma-i n nyon?»

³⁸ Yiin haku-i n juo i wulaa i hu-ma n har-yie? Aa yiin haku-i i daa-ni bebelle i ha-ni nyarkpatanni-i n cinnu n kuma-i? ³⁹ Nj taa n jan yaku-i aa n waa kaso-i-na yaku-i i ka ka ne-ni?»

⁴⁰ «U ka gbē-ba wuo: «Yaan mi wañ ninsonjo-i baa-na: Nañ taa na ce-ma na ha mi baamba-i baa ba haasimma-i, kuu dii nja na taa na ce-ma na ha muomei.»

* 25:15 Bafamba tama diei gbaa pa gonjuonajo-i bien cinciueluo baa a ndii.

⁴¹ «Ku huongu-na, u ka bir wanj baa bamanj dii u nanyuonjgu-na wuo: «Halaanj mi caanj-nu, Diilonj gaanj baa namaa fuo! Dajngboguonjgu manj diyaa ta ku cie *Sitani-i baa u papuwrbiemba-i, taa na ka ku yaa nuo-i! ⁴² Na saa da, nyulmu taa mu ko-muo, na saa ha-mi niuwuoni mi wuo. Hujkuoslnni waa-mie, na saa ha-mi humma mi nyonj. ⁴³ Mi kaa na wulaa, na saa hu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa ha-mi nyarkpatanni mi cinnu mi kuama-i. Mi taa mi janj, na saa ka ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa ka ka jaal-mi.»

⁴⁴ «Duo wanj mafamma-i, ba ka cira: «Itie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuo i sie ha nj wuo? Yiinj haku-i nuo-i hujkuoslnni-i waa-nie aa i balanj-ni humma-i? Yiinj haku-i nuo-i nj juo i wulaa aa i saa hu-ma nj har-yie? Aa yiinj haku-i nuo-i i daa-ni bebelle i saa ha-ni nyarkpatanni-i nj cinnu nj kuama-i? Nj taa nj janj yaku-i aa nj waa kaso-i-na yaku-i aa i saa ka ka ne-ni?»

⁴⁵ «U ka gbē-ba wuo: «Yaanj mi wanj ninsoj-o-i baa-na: Nanj nj naa ta na yagar ma cemma da na ha mi baamba-i baa ba haasimma-i, kuu dii njaa na taa na yagar da na ce-ma ha muomei.» ⁴⁶ Terienjgu fanjgu-na, bafamba ka ta ba ka daamunj-nellenj aa nelfafaamba ta ba ka Diilonj-nellenj.»

26

Ba saa Yesu belmanj-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsaa 11.47-53)

¹ Yesunj juo wanj nel daama-i hiere ti, wuo wanj baa u *haalabiemba-i wuo: ² «Ma si na suyaa wuo yinni hai tyaa aa *korslnni timmanj-ponsaanjgu da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Molonj-Biejn-o-i a ha ba gbu-yo *daanj-nu ko-yo.»

³ Yibienja fanja-na, *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa nelle bincuanj baa tigiinj ba-naa *Diilojigantaamba yuntienj dumelle-na, ba taa ba bi-yo Kayifu, ⁴ a saa-ma banj ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piiye wuo: «I saa saaya i bel-o ponsaanjgu yinni-na ni ma'i si ku ka du.»

Cienj nanj kuona natikolo-humma Yesu yunju-na

(Marke 14.3-9; Nsaa 12.1-8)

⁶ Huonjgu fanjgu-na, Yesu waa Betani, *jardamanj waa Simo manj nuo-i u dumelle-na. ⁷ Cienj nanj wuo ka u wulaa baa sukpepellunj-natikolo nanj *alabati-kamoelenj. Yesubaa-ba waa ta ba wuo niuwuoni. Wuo ka ka kunnayuo Yesu yunju-na. ⁸ *Haalabiemanj daa kufanjgu-i, ba hommu gbuu panj guola. Baa ta ba piiye wuo: «Bige-i cie u biena natikolofejinj daayo-i? ⁹ U naa gbaa suor-o a da gbeibu a calnu ha suntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuo suo baa-ba; wuo cira: «Bige-i cie na ta na piiye na guola cienj huonjga-i? Unj cie kumanj mie daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, suntaamba dii baa-na baanjgu-i baa isuanjgu-i, njga muami sie tlena baa-na gbula. ¹² U kuona natikolo daayo-i mie tuo cie mi kuliinj-yiinju yaa-i. ¹³ Mi wanj ninsoj-o-i baa-na: *Neldodol daama da ma wanj terienjgu terienjgu hitema-na bande-i-na, cienj daa unj cie mamanj daama-i, ma ka bi wanj nuamba suo-ma.»

Yuda suora Yesu-i

(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)

¹⁴ Ku huongu-na, Yesu *haalabienj cinciuelo ba hai baamba-na, banj binj umanj *Yuda-Isikaro-i, fuo wuo sire ka *Diilojigantaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuo: «Da mi kayā-nei na bel Yesu-i, na ka ha-mi bige-i?» Baa kanj bafamba warbienj komorre baa cinciuelo a ha-yo. ¹⁶ A donj huongu fanjgu-na, Yuda wuo donj tuo ne unj ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Korslnni timmanj-ponsaanjgu tigiima-i

(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)

¹⁷ *Banj a ba sa dii siini-i *buruo manj nuo-i u ponsaanjgu yidielanjgu-na, Yesu *haalabiemba yuu-yo wuo: «Itie, nj taara i ce *korslnni timmanj-ponsaanjgu niuwuoni-i hie a ha-ni?»

¹⁸ Yesu wuo cira: «Kaanj nellenj-huonjga-na melj daayo wulaa, na ka wanj baa-yo wuo: «Haalätienj wuo ku hui u wulaa ti, u ka ce korslnni timmanj-ponsaanjgu-i nanj terienj-nu'i baa u haalabiemba-i.»

¹⁹ Haalabiemba ta ka nellenj-huonjga-na njaa Yesunj bi waanj-ma dumaa ka ce korslnni timmanj-ponsaanjgu niuwuoni-i.

Korslnni timmanj-ponsaanjgu niuwuoni wuoma-i

(Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsaa 13.21-30)

²⁰ Baanjgunj juo suur huonjgu manj nuo-i, Yesu-i baa u *haalabienj cinciuelo ba hai baamba ka ka tlena ta ba wuo niuwuoni-i. ²¹ Yesu wuo wanj baa-ba wuo: «Yaanj mi wanj ninsoj-o-i baa-na: Na holma-na unaa ka hel mi huonj-nu.»

²² Ba yammu panj vaa hiere; baa donj ta ba yuu-yo, bulawula wuo: «Itie, muomei wei?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Umanj wuyaanj baa-mi kaladuɔngu-na u yaa ka hel mi huonj-nu. ²⁴*Molon-Bieŋo ka ku ŋaa manj nyegāanj Diilonj-nelma-na dumaa; ŋga umanj ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sūlma haraa-yuɔ! Bɔlbɔl uu naa baa honj.»

²⁵*Yuda wuɔ suuye u yufienja-i aa naa cira: «Hāalätie, muɔmei wei?»

Yesu wuɔ cira: «ŋ suɔ-ma ŋ yarj muɔ.»

(Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dte. 11.23-25)

²⁶ Banj waa ta ba wuo niwuoni-i, wuɔ bie *buruo aa jaal Diilonjo-i aa bulnu-yuɔ hā u hāalābiemba-i aa cira: «Hūyāanj mi kūoma yaa-i daama na wuo.» ²⁷ Ku huonjgu-na, wuɔ bie duvɛŋo ciinj-na, aa jaal Diilonjo-i aa hā-ba baa-yo aa cira: «Nyuɔnj hiere, ²⁸ mi tamma yaa-i, *tobisinnij-tamma yaa-i. Ma ka kūnna pir nuamba boi āmbabalma. ²⁹ Mi tūnu-nei: Da ma hel fiefie-i-na, ni mi To nellerj sɪ, mi sie tiraa nyonj duvɛŋo baa-na.»

³⁰ Ku huonjgu-na, baa hāl neini gbeliej Diilonjo-i aa sire ta ba kā *Olivi-tibinni-tanungu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka cina-yuɔ

(Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsaa 13.36-38)

³¹ Banj kānj hūmelle-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Mamanj nyegāanj Diilonj-nelma-na wuɔ:

Mi ka ko anctinajo-i

*aa yarj tūlmba pisalla hiere.**

ma yaa ka da-mi isuonj daaku-na. Na ka nanna-mie na hieronjo-i hiere. ³² ŋga da mi sire, mi ka kā ka cie-na *Galile-i-na.»

³³ Pier wuɔ cira: «Bananj da ba fie nanna-nie hiere, muɔ fuɔ, mi cɛraa mi nanna-nie gbula.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Pier, mi wanj ninsonjo-i baa-ni: Isuonj daaku-na, kɔhɔldielāŋo sie hi bu, ŋ ka cina-mie da i siei wuɔ nanj sa suɔ-mi.»

³⁵ Pier wuɔ dii u nanjga-i dāamu-na wuɔ da ba fie'a ba ka ko-ba ba hā-i-na, fuɔ cɛraa u cira sa sa suɔ-yo. Hāalābiemba namba-i hiere baa bi wanj maaduɔma.

Yesubaa-ba hii Getisemane

(Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsaa 18.1)

³⁶ Yesubaa-ba kaa hi terienjgu nanjgu-i ba bi-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Tiɛnaananj bande aa mi kā dii daalei ka cārā Diilonjo-i aa bir jo.»

³⁷ Aa naa kā baa Pier baa Sebede bepuamba-i ba hā-i-na.† Uj kaa terienjgu-na, u huonjga donj ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi huonjga si dii huonjga, tiɛnaananj bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfūŋ.» ³⁹ Aa kā yaanj-na celle ka dūuna nislj u yunjuŋ-i hīema-na aa cira: «Baba, da ŋ'a ŋ ka gbāa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. ŋga baa cira ŋ fer-muɔ, ce-ma niŋ taaranj ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huonjgu-na, wuɔ bir jo u hāalābiemba siei baanj daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfūŋ. Wuɔ pŋj-ba aa naa tuɔ piiye baa Pier wuɔ: «Halle na saa gbāa tiɛna da huonjgu celle baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfūŋ, taa na cārā Diilonjo-i weima baa gbāa taal-na dii-na kuubalaanngu cemma-na. Anfafamma cemmanj-maama dii nelbilonjo huonjga-na, ŋga ku fāŋgūo yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uj waanj mafamma-i, wuɔ bir ta ka cārā Diilonjo-i. Uj waanj mamanj gboluonjgu fangu-na, u ciera: «Baba, da kuɔ yaahuolo daayo saaya u da-mi, weima sɪ, ma ce niŋ taaranj ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hāalābiemba wulaa jo ji da duɔfūmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cārā Diilonjo-i baa āndaduonj daaku yaa-i. Ku ce i siei. ⁴⁵ Uj juɔ kufanngu-i, wuɔ jo ji gbɛ u hāalābiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfūmmu-na wei? Ku piyaa. Ba ka hā āmbabalmanciraamba-i baa *Molonj-Bieŋo-i. ⁴⁶ Siirenj i ta! Umanj ka hā-ba baa-mi u'i juonj daayo, u saa maa!»

Yesu belma hii

(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsaa 18.2-12)

⁴⁷ Nelma saa ti Yesu nunju-na; ba'a ba ne da banj bŋj umanj *Yuda-i u *hāalābijenj cincielluo ba hāi baamba-na, u juɔ ji tuɔ yiera baa nelpungu nanju u huonjgu-na. Banamba waa baa jigāmmu, banamba bɛŋa. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bŋncuamba yaa puɔraa-ba. ⁴⁸ A ne da banj'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuɔ: «Da mi ka pūrā umanj da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Banj kaa ka hi, Yuda wuɔ pānj pie Yesu caanj-nu aa cira: «Hāalätie, jaalunju yaa-i!» Aa kā ka pūrā-yuɔ.

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jŋe, niŋ juɔ mamanj nuɔ-i ce-ma.»

Bamanj juɔ baa Yuda-i baa pānj pie bel Yesu-i. ⁵¹ Bamanj waa baa Yesu-i, umanj wuɔ fa u jigāngā-i hiel-ka a jafūŋj *Diilojigāntaamba yuntienjo maacembilonjo tūngu-i a kar-ku.

* 26:31 Sakari (Zacharie) 13.7 † 26:37 Sebede bepuonj daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsaa. Nierj 4.2.

⁵² Yesu wuɔ cira: «Dii ŋ jigāŋga-i ka foguŋgu-na. Ŋ saa da, uman̄ duɔ tuɔ ce beŋru-i baa jigāŋga, jigāŋga'i ji wuyaŋ-yon̄. ⁵³ Ŋ daa nie sɪ mi sie gbāa muo mi natiŋa mi To-i na wei? Aa da ŋ bi da mi muyaa mi natiŋa yuɔ, hoi huŋgu-i baa huŋgu-i, un̄ ka saan̄ *dɔrɔpɔurbieamba man̄ ba ji kāyā-mie, ba ka cor pūnni cɪncieluo baa ni hāi. ⁵⁴ Ŋga da ba jo, maman̄ nyegāŋ Diilon̄-nelma-na ma ka ce nie aa gbāa ce? Diilon̄ wuɔ ma ce de'i nuo-i.»

⁵⁵ Aa naa wan̄ baa nuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bɔŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo wuɔ. Yinni man̄ jon̄ mi wan̄ Diilon̄-nelma-i baa nuɔmba-i *Diilodubuo-i-na, bige-i cie na saa bel-mi terien̄gu-na? ⁵⁶ Ŋga *Diilopɔurbieambaŋ wan̄ maman̄ Diilon̄-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i cie.» Hāalābieamba gbar hiere aa nanna-yuo.

Ba kaa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsaa 18.12-14,19-23)

⁵⁷ Ban̄ bilaa Yesu-i, baa kā baa-yo Kayifu terien̄-nu. U yaa waa *Diilojigāntaamba yuntien̄o-i. *Anjinamma pigāntaamba-i baa nelle bɪncuɔmba waa tigiŋ kusuŋ-nu'i. ⁵⁸ Ban̄ kāŋ baa Yesu-i, Pier wuɔ yan̄ ba maa aa suɔ cu ba huŋ-nu. Ban̄ kaa hi Diilojigāntaamba yuntien̄o cɪŋgu-i, wuɔ suur tɛna baa maacembieamba-i duɔ ne kuŋ ka cor dumaa.

⁵⁹ Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara āntaalamma da ba haa Yesu-i-na da ba gbāa ko-yo, ⁶⁰ ŋga ma saa dɔl-ba. Nuɔmba bɔi juɔ ji kar coima haa-yuɔ. Ku huŋgu-na, banamba sire ba hāi ⁶¹ ta ba piye wuɔ: «U ciera wuɔ fuɔ gbāa muonu *Diilodubuo-i aa ma-yo yinni siei.»

⁶² Diilojigāntaamba yuntien̄ wuɔ sire yiɛra aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, ban̄ cāl-nin̄ nan̄'a nie?» ⁶³ Yesu saa seŋ sūnūgu yuɔ. Diilojigāntaamba yuntien̄ wuɔ cira: «Diilon̄ un̄ paa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ *Kɔŋkortien̄o man̄, u yaa nuŋgo-i wei? Nuɔnei Diilon̄-Bieŋ nuŋgo-i wei? Da kuɔ nuɔnei, hiel ŋ niele-i Ciceɪmantien̄o-na aa ŋ sie-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmei. Aa mi gbar-ma baa-na: A don̄ fiefie daayo-na, na ka da *Molon̄-Bieŋ tɛnaana Itien̄o caaŋgu-na, na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ jo baa duherru.»[‡]

⁶⁵ Terien̄gu fangu-na, Diilojigāntaamba yuntien̄o huŋ kaa pāŋ guɔla. Wuɔ pāŋ fa fuɔ fɛɛŋ jon̄gorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diilon̄o-i! Ii si dii die ka tiraa yuu molon̄o; ma cie mie fɛɛ-i i yufellen!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Un̄ tuoraaya Diilon̄o-i, namaa na'a nie?»

Nuɔŋ baa cira: «U cālāa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaan̄ga-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u tūnni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilon̄ un̄ saan̄ *Kɔŋkortien̄o man̄ u yaa nuŋgo-i, suɔ uman̄ muyaa-ni i ne!»

Pier cɪnaana Yesu-i

(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Ban̄ taa ba muo Yesu-i huŋgu-na, Pier waa tɛna dumellen̄-huŋga-na. Maacembilon̄ S nan̄o pie kā u wulaa ka cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ bi waa baa Galiletaan̄ Yesu daayo-i ke?» ⁷⁰ Pier wuɔ hel-kuɔ nuɔmba yaan̄ga-na hiere. U birii yuu cien̄o-i wuɔ: «ŋ taara ŋ wan̄ wuɔ nie?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ kā fondumelle-na. Cien̄o nan̄o tira da-yo aa tuɔ piye baa baman̄ terien̄gu-na wuɔ: «Naacolŋ daa u waa baa Nasaretitaan̄ Yesu-i.»

⁷² Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilon̄o, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce celle, baman̄ waa, baa pie Pier caan̄-nu ka cira: «Coima saa fa, unan̄o'i nuŋgo-i. Da ŋ ta ŋ piye, ba pāŋ suɔ nin̄ hilaa kusuŋ-nu.»

⁷⁴ Pier wuɔ pāŋ cira: «Muɔ baa Diilon̄o, mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yan̄-mi!» Un̄ taa u wan̄ mafamma-i huŋgu man̄ nuɔ-i, kɔhɔldɛlāŋo don̄ tuɔ bu. ⁷⁵ Yesuŋ ŋa naa wan̄ maman̄ baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldɛlāŋo sie hi bu, ŋ ka cɪna-mie da i siei wuɔ nan̄ sa suɔ-mi», maa pāŋ tɛnu-yuɔ. Wuɔ hel gbuu pāŋ tuɔ kaal.

27

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Marke 15.1; Like 23.1; Nsaa 18.28)

¹ Ku cuo kaala-i-na kāŋkāŋkāŋ, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle bɪncuɔmba wan̄-ma aa yiɛra-mei wuɔ ba ko Yesu-i. ² Aa bel-o vaa-yo kā baa-yo ka hā *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yun̄gu-na.

Yuda kuɔ u fɛɛ

(Pɔpɔur: 1.16-20)

[‡] 26:64 Gbelieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13

§ 26:69 Maacembilon̄ daayo waa cicien̄o a saanu

baa maman̄ nyegāŋ girekimma-na.

³*Yudan juo da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suuraa-yo baa-ba, kuo ce-yo binjangu. Ban haa-yo komorre baa cncieluo* man, wu bic-ya bir ka baa-ya ba wulaa ⁴ka cira: «Mi saa ce maacenfafamma; mi bilaa diilonjo-i ha-na nelienjo man saa ce binjangu na da na ko-yo.»

Baa bir gbē-yo wuo: «Maasūmp! Ma sūlma dii ŋaa nuōnei.» ⁵Yuda wuo nanna gbein-a *Diilodubuo-i-na aa ta ka nuŋ u ferē.

⁶*Diilojigantaamba yuntaamba biera gbein-a aa naa cira: «Gbein daaya-i tammaŋ-gbein, a saa baa mie hūmelle-i, i sie gbāa dii-ya Diilon-waan-ja-na.» ⁷Baa saa-ma, aa ka ka sāa bitomarāŋo suonju-i baa-ya, wu ba ce terienju-i ta ba fuure niraamba ku. ⁸Ku'i cie na da a ji hi baa nyunjo, ba bi suonju fanju-i «tammaŋ-suonju.» ⁹*Diilon uŋ puōraa *Seremi wan mamaŋ, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waan-ma wuo:

«Ba biyaa komorre baa cncieluo daayo-i.

*Sirahel-baamba naa kar u sullu-i dumei.

¹⁰Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarāŋo suonju-na
ŋaa Itien uŋ ŋa na'a mi ce-ma dumaa.»[†]

Pilati tlenaana Yesu andaangu-na

(Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsaa 18.29-40; 19.4-16)

¹¹Ban kaa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wu yuu-yo wuo: «*Yuifu ba nellentienjo yaa nuōŋo-i wei?»

Yesu wuo cira: «Muōmei.» ¹²*Diilojigantaamba yuntaamba-i baa nelle bincuōmba donj ta ba cal-o. Wu finan u sa wan weima. ¹³Pilati wuo cira: «Ban cal-nin ŋ sa nu wei?» ¹⁴Yesu saa ji seŋ sūnunu yu. Ku bir yan aa cu u huōŋga-i.

¹⁵Belle belle, Yuifu ba *korsinni tammaŋ-ponsaan da ku hi, Pilati ce ba pigāan kasobilonjo diei u nanna-yu. ¹⁶A ne da naacolŋo nanjo waa huōŋgu fanju-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba bi-yo Yesu-Barabasi. ¹⁷Pilati wuo yuu nuōmba-i wuo: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu man ban binjo-yo *Kirsai-i, na taara mi nanna hai?» ¹⁸Pilati wuo suyaa wuo nenemunju'i cie ba bel Yesu-i ka ha-yo baa-yo.

¹⁹Uŋ waa tuō ger āndaan daaku-i, u cienjo puō ba ka tūnu-yu wuo u baa dii u nuŋgu Yesu āndaangu-na, u saa ce binjangu, keŋe isuōŋgu man curaa u mulāan fuo dānsaangu-na.

²⁰Diilojigantaamba yuntaamba-i baa nelle bincuōŋ baa gbo nuōmba ta ba piye wuo ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. ²¹Pilati wuo tiraa yuu-ba wuo: «Na taara mi nanna hai ba hai-i-na?»

Baa cira: «I taara ŋ nanna Barabasi yaa-i!»

²²Pilati wuo cira: «Aa Yesu man ban binjo-yoŋ *Kirsai-i mi ce ufanjo-i nie?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daan-nu!»

²³Pilati wuo cira: «U guōlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migāan dii kunanju naara wuo: «U saaya u gbu daan-nu! U saaya u gbu daan-nu!»

²⁴Pilatin juo da ijieni maara ni kaa, wu ne da fuo jān vakulon-juuru. Wu bic hūmma a saar u nammu-i nuōmba yaannga-na aa naa cira: «Da na ko naacolŋ daayo-i, na da-na-diei, mi nuŋgu si.»

²⁵Baa sie hiere wuo: «I hūyaa-ma! Die ko-yo, mie yun-maama-i baa i bisāmba!» ²⁶Pilati wuo nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa ha-ba baa-yo wuo ba ka gbu-yo daangu-na.

Sorosibaa-ban haa kumanj Yesu-i-na

(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsaa 19.2-3,17-22)

²⁷*Pilatin haa-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba hūu-yo suur baa-yo ciin-huōŋga-na aa bi ba nabaamba-i hiere ba jo. ²⁸Ban cie mafamma-i, baa hiel u jongorbaa-ba-i aa dii jongorbuo nanjo ha-yo. Jongorbuo fanjo waa daa-wuonjo. ²⁹Aa ce huani sū nyantuoluo a dii u yunju-na aa ha-yo gboruonju u nadienja-na u bella. Ban cie mafamma-i, baa ta ba dūna u yaannga-na ba jaal-o. Ba taa ba nyē-yo'i dumaanjo-na. Uman duō dūna wuo: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰Ba taa ba tu taalni yu aa hūu gboruonju-i u nanja-na ta ba muo-yo baa-ku u yun-nu. ³¹Ban gbuu ji nyē-yo ye huōŋgu-na, baa hiel jongorbuo-i aa bir dii fuo ferēŋ bimbinni yaa ha-yo aa ka baa-yo da ba ka gbu-yo *daangu-na.

³²Ban ŋ'a ba hel nellen-huōŋga-na, baa suu baa Sireniyenjo nanjo, ba bi-yo Simo. Baa guor u tuu daangu-i. ³³Ba kaa hi terienju man ban binjo-kun «Golgota-i» ku yunju yaa wuo yukolun-terienju. ³⁴Baa guo begege kungu nanju baa dūvēŋo a ha Yesu-i wuo u nyōŋ. Yesu wuo daa ne aa naa cira u sie nyōŋ.

³⁵Ban juo gbu Yesu-i daangu-na ti, baa ful tienja a cal u jongorbaa-ba-i ³⁶aa naa tēna ta ba niya-yu. ³⁷Ban gbuu-yo yunju man nuo-i, baa nyegēŋ-ku jina u yudoro-i-na wuo: «Uman

* 27:3 Nieŋ 26.15. † 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémie) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentienjo yaa-i.»³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo; unanjo-i u nadienga-na unanjo-i u nanyuonngu-na.

³⁹ Hūncortaamba ta ba misirra ba yunni-i aa ta ba tuora-yu. ⁴⁰ Ba taa ba piye wu: «Nuoni man cira nan gbāa muonu *Diilodubu-i aa ma-yo yinni siei hōlma-na, kor ŋ fere i ne! Da ku Diilon-Bienjo yaa nuonjo-i, hiire daangu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *anjlnamma pigāataamba-i a naara nelle bincumba taa ba bi nye-yo aa ta ba piye wu: ⁴² «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u sie gbāa kor u fere! Da ku u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienjo-i u hiire fiefie daangu-na i ne ku yaa i ka hūu-ma. ⁴³ Ma si u haa u nanja-i Diilonjo'i nu-i aa cira fuo Diilon-Bienjo ke? Da ku Diilonjo dōl-o, u kor-o i ne!»⁴⁴ Ban ŋa nan gbuu cuobaa-ba man baa-yo, baa bi kā ba ta ba tuora-yu hiere.

Yesu kuliŋgu-i

(*Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsaa 19.25-30*)

⁴⁵ Bāanŋun juo hi yuhonja-i huonju man nu-i, ba'a ba ne da terienju cuure hiere. Ku tiyaa dumei fuo bāanju ji tereŋ. ⁴⁶ Bāanŋun juo tereŋ, Yesu wu kaasiŋ da gbagaga wu: «Eli, Eli, lama sabatani?» Ku yunju yaa wu: «Diilo, Diilo, bige-i cie ŋ nanna-mie?»⁴⁷ Baman waa, banamba ta ba piye wu: «U bi *Eli!»⁴⁸ Unanjo pan gbar ka bie kansaarma namma a nyie-ma niisaarnin aa ful-ma gboruon-nu a kā baa-ma Yesu nunju-na wu u mōsūnya. ⁴⁹ Banamba bir yan aa gbē-yo wu: «Yan i ne si Eli ka jo ji kor-o!»⁵⁰ Yesu wu tiraa kaasiŋ da gbagaga aa bi pan hūu u fere.

⁵¹ Hoduonju fangu-na, kompanja man naa karnu *Diilodubu-i kaa pan taalnu somma hāi; a don doro-i-na ji hel cicaara-i-na. Hien maa sagalla; tñ nīe wuara muo hiere,⁵² cincuon aa puur. Baman waa Diilon-baamba-i aa ku, ba fōngūo baa sire. ⁵³ Yesun juo sire, baa hel ba cincuonja-na a suur *Yerusalemu-i-na. Ban suuri, nuomba boi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba man taa ba niya Yesu-i baa ba yuntienjo-i, ban juo da hēma sagalaaya a naara maman taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piye wu: «Naacolj daayo waa Diilon-Bienjo kelkel!»

⁵⁵ Caamba boi waa yiera da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kāyā-yu. ⁵⁶ Maari man taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duonjo-i Sake ba nyu-i⁵ a naara Sebede cienjo-i.

Yesu fuuremma-i

(*Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsaa 19.38-42*)

⁵⁷ Bāanŋun juo hir huonju man nu-i, weino nanjo jo. Ba taa ba bi-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuo bi waa Yesu huonju-na. ⁵⁸ Un juo, wu kā *Pilati wulaa ka cārā kulonjo-i. Pilati wu hā-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wu kā ka har-o a finya-yu baa kompafelenja⁶⁰ aa kā ka fuure-yu fuo fereŋ cincorreŋ. Wu cie ba hīŋ-de felemma; di waa tāmpellen. Un fuuriye-yu, wu būmal tāmpēkankarre nande-i a suuye di nunju-i aa ta. ⁶¹ Maari man ta u hel Magidala-i-na wu tēna cincorre yaanja-na baa u duonjo-i hiere.

⁶² Yesun kuu yiingu man nu-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiin ba *yitfenanju-i yiingu fanju'i nu-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigantaamba yuntaamba kūl ba-naa kā Pilati wulaa baa *Farisēbaa-ba-i. ⁶³ Ban kāa ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartien daayo naa cira wu da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hēma-na aa sielin-yiingu-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i cie i tie jo ŋ wulaa yie ŋ hā-yo nuomba ba ka ta ba niya u cincorre-i yin daani-i ni sie-i-na, ni ma'i si u *hālābiemba gbāa kā ka hiel-o ka fuo-yo aa tāal nuomba-i wu u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balan yan kulon un cie maman.»

⁶⁵ Pilati wu cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Nan taaran ba ka niya-die dumaa, kāan baa-ba ba ka niya-die.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nu-i baa sorosibaa-ba-i kā cincorre terienju-na. Ban kāa ka hi, ban ŋa naa būmal tāmpelle man suuye cincorre nunju-i, baa tiela-die aa ce sorosibaa-ba tēna ta ba niya-die.

28

Yesu siire hel kuomba hōlma-na

(*Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsaa 20.1-2*)

¹ *Yitfenanŋun juo cor, ku cuo kaala waa jumaansi. Maari man taa u hel Magidala-i-na, baa u duonjo-i, baa naar sire ta ba kā da ba ka ne cincorre-i. ² Ba'a ba ne da hēma sagalaaya hoduonju baa fōngūo! Itienjo *dōrpōuōrbilonjo nanjo hiire jo ji būmal tāmpelle-i halan-de aa bel nyugūŋ tēna di doro. ³ U taa u caa ŋaa diilon duo nyiesin un caa dumaa, aa u jongorbaa-ba

‡ **27:46** Gbelieman-nalānju (Psaume) 22.2
girekimma-na wu: Sake baa Yosefu ba nyu.

§ **27:56** Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāan
* **27:62** Yesun kuu yiingu man nu-i ku waa jumayiingu.

pusuŋ ŋaa ceikoiŋo. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cɪncorre-i fuo ba kũma ta ma nyen; baa galla ŋaa bikuomba. ⁵ Darɔpuorɔbilon wuɔ tuo piye baa caaŋ daaba-i wuɔ: «Baa na yaŋ korma da-na. Mi suyaa miɛ baŋ gbuu Yesu maŋ *daaŋgu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ŋaa uŋ ŋa naa waŋ-ma baa-na dumaa. Juoŋ na ji da, ba ŋa naa galla-yuɔ terienɔ maŋ nuɔ-i ku yaa daaku. ⁷ Biriin na kũŋ donduo na ka tũnu u *hãalãbiemba-i wuɔ u siire hel kuomba hõlma-na. U ta duɔ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuɔŋ-nu'i. Ma yaa waa mi da mi waŋ-ma baa-na.»

⁸ Caaŋ daaba saa tiraa yiera, baa pãŋ gũnu ta ba gbar ba kũŋ da ba ka waŋ baŋ kaa da mamaŋ baa hãalãbiemba-i. Korma'i daama, hõfelle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloŋo-i juoŋ daayo-i ba yaaŋga-na? Yesu fuo ferɛ yaa-i. Wuɔ cira: «Mi jaalaa-na!» Baa piɛ kã ka dũuna u yaaŋga-na aa pũrã u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yaŋ korma da-na. Kãaŋ na ka waŋ baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caaŋ daabaŋ curaa ta ba kũŋ, sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cɪncorre-i, banamba sire kã nellen-huɔŋga-na ka tũnu *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa mamaŋ curaa hiere. ¹² Diilojigãntaamba yuntaamba tigiin ba-naa baa nelle bɪncuɔmba-i a waŋ ma saa, aa naa hã sorosibaa-ba-i gbeibuɔ. ¹³ aa gbɛ-ba wuɔ: «Wuɔraayan na waŋ baa nuɔmba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔfũŋ isuɔŋgu-na, u hãalãbiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huɔŋgu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fie nu-ma, i ka suɔ iŋ ka waŋ mamaŋ baa-yo u baa gãŋ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba hũu gbeinã-i dii ba jufanniŋ aa bi wuɔra ce baŋ'a ba ce kumaŋ. A ji hi baa nyuŋgo, da ŋ cor terienɔ terienɔ, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunnã-na ba ta ba waŋ-ma.

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsaa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

¹⁶ Yibienã faŋa-na, *hãalãbien cɪncieluo u diei maŋ tɪyãa, baa sire kã Yesuŋ ŋa na'a ba ta ba jã ba-naa tãnuŋgu maŋ nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Baŋ ka'a ba ne da-yo, baa dũuna hiere. Banaŋ hõmmu saa hũu-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ piɛ ba caaŋ-nu aa naa cira: «Diiloŋo hãa-mi dɔrfõŋgũ-i baa hɛmaŋ-wuɔŋo-i hiere. ¹⁹ Terienɔ fãŋgu-na, kãaŋ nilɛiŋa-na hiere na ka gbãŋ baa nuɔmba cu mi huɔŋ-nu. U maŋ duɔ hũu-ma, na *batiseŋ-yo Tuoŋo-i baa u Biɛŋo-i a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Miŋ ciera na ta na ce mamaŋ hiere, na bi hãalã-bei ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Nieŋ, mi ka waa baa-na yinni maŋ jon a ji hi miwaanjo tɪmma.»

Marken nyegáan Yesu maama man Nelmuoyamma

Marke nyegáan u sebe-i a vii *nieraamba baa-yo, u saa nyegēn-yo hā *Yuifubaa. Sebe domma-na, u waan-ma wuɔ Yesu-i Diilon-Bieŋo. Nga wuɔ Yesu saa tuɔ taara nuɔmba gbāana suɔ u sinni-i a ce u taa u hinu u bi u fere «*Molon-Bieŋo». U juɔ ku yaa aa sire, ku suɔ kaala dei wuɔ Diilon-Bieŋo.

*Nsāa-Batisin tigiin nuɔmba-i dumaa hā Yesu-i, Marke duɔn u sebe-i baa ma yaa-i, aa suonu-mei baa Yesu batisemman-kungu-i, ka cor baa *Sitānin taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hēkuraanġu-na. Uŋ hila ma famma-na, u wan-ma kaala-mei wuɔ biŋkungu sa yii baa Yesu-i: Duɔ bi uman wuɔ u nyaanu-yuɔ kutienjo sie gbāa yagar; duɔ cira jeiŋo man sire, u bi sire; duɔ donya *jina man u bi ta; duɔ pir āmbabalma man, ma bi halan (sap. 1.1-8.30). Yesuŋ gbuɔya u *hāalābiemba-i baa u kuliin-maama-i kusuon-nu, u nunġu hii-ma (sap. 8.31-10.52).

U piraan u sebe-i baa Yesu kuliin-maama yaa-i. U suurma-i *Yerusalemu-i-na, nuɔn ban jaarā-yuɔ fafamma dumaa, Yuifu ba yuntaamban bigāan-yo dumaa, ban gbuu-yo *daanġu-na dumaa ko-yo, aa Diilon uŋ siire-yuɔ dumaa, u nunġu hii-ma hiere (sap. 11-16).

*Nsāa uŋ tigiin Yesu jomma-i dumaa
(Matie 3.1-12; Like 3.1-18; Nsāa 1.19-28)*

¹ Yesu *Kirsa *Neldɔdɔlma duɔn bande yaa nuɔ-i. U yaa Diilon-Bieŋo-i.

² Ma duɔn ŋaa man bi nyegáan dumaa *Isayi* sebe-i-na wuɔ: «Diilonjo ciera:
*Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonjo ta ŋ yaan-na
ka cāa ŋ hūmelle-i.*†

³ U ka ká ka tuɔ hohuola baa nuɔmba-i *hēkuraanġu-na wuɔ:
*«Migāan Itienjo hūmien-a-i.
Cāan-yan na viinu-yei.»‡»*

⁴ Pɔpuɔrbilonjo faŋo yaa juɔ jo Nsāa-i, a ji ká ka waa hēkuraanġu-na tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanan na cilɔbalaŋo-i aa na jo na ji *batisen, ku yaa Diilonjo ka hur na āmbabalma-i.» ⁵ Yudetaamba-i hiere ka hel baa Yerusalemutaamba-i ba taa ba ká u wulaa ba ká ba wan ba cālmuɔ-i baa-yo aa u tuɔ batisen-ba *Yurdē nuoraanġu-na.

⁶ Nsāan taa u dii jonġoruso man, baa sūo-yo baa nyegōmekuɔsinni, aa tuɔ pēyē u negelle-i baa cāanun-kpāŋkpaanġu. U taa u wuɔ dūŋbermba, baa sellu. ⁷ U taa u piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Molo ka jo mi huonġu-na. Kutienjo fōŋgū jlenya mei wuonjo-i, mei saa piere u natāanġu-i.

⁸ Muɔmi batisen-na baa hūmma yon, ŋga fuɔ duɔ jo, u ka batisen-na baa *Diilon-Yalle.»

*Yesu batisemma-i
(Matie 3.13-4.11; Like 3.21-22; 4.1-13)*

⁹ Nsāa uŋ waa *Yurdē-i-na tuɔ *batisen nuɔmba-i, Yesu wuɔ hel Nasareti-i-na, dii *Galile mara-i-na a ká u wulaa u ka batisen-yo. ¹⁰ Uŋ baatisen aa u tuɔ hel hūmma-na, wuɔ u ne da dɔɔ puurii aa *Diilon-Yalle hel konhuruŋ temma jo ji diire-yuɔ. ¹¹ Baa nu molo piye dɔɔ-i-na wuɔ: «Mi Bieŋo yaa nuonjo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-mie; nuɔnei fleŋ mi huonġa-i.»

¹² Diilon-Yalle pān ce Yesu ta ká *hēkuraan-nu. ¹³ Uŋ kāa, *Sitāni wuɔ ka tuɔ taaal-o duɔ guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuɔŋa hāi bīmbaamba hōlma-na. *Dɔrɔpɔuɔrbiemba taa ba kāyá-yuɔ.

*Yesu biē nuɔmba naa cu u huon-nu
(Matie 4.12-22; Like 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ Huonġu nanġu juɔ hi, baa bel Nsāa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ sire ká *Galile-i-na ka tuɔ wan *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. ¹⁵ U taa u piye wuɔ: «Ku hii, *Diilon-bāanġu piyaa. Naanan na cilɔbalaŋo-i aa na sie Neldɔdɔlma-i.»

¹⁶ Yiinġu nanġu-na, wuɔ ji bella Galile dalanġa nunġu-i tuɔ wuɔ u ká, a ka da gbosobaa-ba namba nan juonjo; nelienjo baa u hāanjo. Ba bi mōŋo-i Simo aa bi hāanjo-i Andere. ¹⁷ Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Juonj i ta, mi ka ce-na nelbilien-gbosobaa namaa.» ¹⁸ Baa bi pān nanna ba jonaamba-i aa cu u huon-nu. ¹⁹ Ba'a ba ká yaanġa-na, a da naacolġo nanjo-i ba bi-yo Sebede, u tlenaana baa u bepuɔmba hāi beŋo nanjo-na ta ba migāan ba jonaamba. Ba bi bepolġo-i

* 1:2 Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuɔ *Diilopɔuɔrbilonjo. † 1:2 Malaki (Malachie) 3.1 ‡ 1:3 Isayi (Ésaie) 40.3

Sake, aa bi hãaŋo-i Nsãa. ²⁰ Yesu wuɔ bi-ba. Baa yanj tuoŋo-i beŋo-na baa maacembiemba waa, aa sire cu u huonj-nu.

Yesu duonya jina nanjo
(Like 4.31-37)

²¹ Ku huonjgu-na, Yesubaa-ba ji kã Kafarnamu. *Yitienanjanj juɔ hi, Yesu wuɔ kã *Diilonelhãalãdũngu-na ka tuɔ wanj Diilon-nelma-i u pigãanj nuɔmba-i. ²² U ta u piye baa bibesinni u yanj *anjnamma pigãataamba-i; a ce dumaanjo-na, u nelma ta ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ²³ Naacolŋo nanjo waa ba hõlma-na, *jina waa u yunju-na. Wuɔ kaasɩŋ wuɔ: ²⁴ «Nasaretitaan Yesu, i cie-ni nie? Nj juɔ da ŋ ji kɔsuonj-ye wuɔ bige-i cie? Mi suɔ-ni; Diilon-nolŋo yaa nuɔŋo-i.»

²⁵ Yesu wuɔ nuola-yuɔ wuɔ: «Suuye ŋ nunju-i aa ŋ cor hel naacolŋo-na.» ²⁶ Jina wuɔ gbuu sagalla naacolŋo-i aa naa kaasɩŋ da gbagaga aa suɔ hel-yuɔ. ²⁷ Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbere, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i dumandɛ-i? Naacolŋ daayo hii de! Anfelenjo-i daayo-i. Halle baa jnabaa-ba-i hiere ba nu u nunju-i.» ²⁸ Kunj cie dumaanjo-na, Yesu yer die panj gbuo *Galile-i hiere.

Yesu siire jaamba bõi
(Matie 8.14-17; Like 4.38-41)

²⁹ Ku huonjgu-na, Yesu wuɔ hel *Diilonelhãalãdũngu-na, fuɔ baa Sake baa Nsãa, a kã Simo baS dumallenj. ³⁰ Simo cura saa waa hinni; u kũma naa gbuu huol da pãmpãpanj, u galla. Ba himma-i, baa tũnu Yesu-i wuɔ cieŋ daayo si dii hinni. ³¹ Yesu wuɔ kã ka bel u nanj-na u sire; terduonju fangju-na, fafal muɔ panj da-yuɔ. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersinni-i.

³² Bãanjanj juɔ suur huonju manj nuɔ-i, nuɔmba kã baa jaamba-i baa jina ba nuɔmba-i hiere Yesu wulaa. ³³ Nuɔmba-i hiere nelle-na baa hel kã ka yu dumelle yaannga-i. ³⁴ Yesu wuɔ sire jaamba bõi ba jarma-na, aa bi donya *jnabaa bõi hiel-ba nuɔmba-na. Jnabaa-ba ta ba suɔ Yesu-i, a ce dumaanjo-na u saa tuɔ yanj ba ta ba da ba piye.

Yesu wuora Galile-i-na u wanj Diilon-nelma-i
(Like 4.42-44)

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ naar sire cicãnjãale-na kã hienj-nu ka tuɔ cãrã Diilonjo-i. ³⁶ Simo-i baa u nabentaambanj juɔ sire naa-yo, baa hel ta ba taara-yuɔ. ³⁷ Banj kaa da-yo, baa cira: «Itie, nuɔmba-i hiere ba taara-nie.»

³⁸ Yesu gbẽ-ba wuɔ: «Yaanj i ta i halanj bande-i-na mi bi ka wanj Diilon-nelma-i nileinjan manj dii kotõnni-na; mi jommanj-yunju yaa kufangu-i.» ³⁹ Ba ta ku'i nuɔ-i a wuora gbuo *Galile *Diilonelhãalãdũnni-i hiere u tuɔ wanj Diilon-nelma-i aa tuɔ donya *jnabaa-ba-i nuɔmba-na.

Yesu siire wontorŋo nanjo
(Matie 8.1-4; Like 5.12-16)

⁴⁰ Yiinju nanju-na, *wontorŋo nanjo kãa ka dũna Yesu caanju-na aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-mie, ku sie yar-ni.» ⁴¹ U hujarre gbuu bel Yesu-i. Wuɔ haa u nanja-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta-nie.» ⁴² Naacolŋo jarma panj ta-yuɔ terduonju fangu-na. ⁴³ Yesu wuɔ hã-yo hũmelle-i aa naa wanj-ma kuola-meɩ baa-yo wuɔ: ⁴⁴ «Baa tũnu nelienjo baa-ma de! Yanj aa ŋ kã *Diilojigãntienjo wulaa u ka ne-ni, aa ŋ pã niikonni manj dii pãmma ŋ hã-yo u migãanj ŋ yunj-maama-i ŋaa *Moisɩnj nyegãanj-ma dumaa*, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-nie.» ⁴⁵ Naacolŋo taa ku yaa nuɔ-i, u saa ka gbãa fiinanj, wuɔ wuora wanj-ma baa nuɔmba-i hiere. A ce dumaanjo-na, Yesu wuɔ kã ka tɛna u deŋ dii hienj-nu u sa sie suur nileinjan-na. Uŋ fie ce mafamma-i, nuɔmba ta ba hel terni-na hiere ba kã u wulaa.

2

Yesu siire murgu nanjo
(Matie 9.1-8; Like 5.17-26)

¹ Yesunj siire *wontorŋ daayo-i, ku saa da yinni wuɔ bir kã Kafarnamu-i-na. Nuɔmbanj juɔ nu-ma wuɔ u juɔ, ² baa kã ka suur yu unj waa dũngu manj nuɔ-i ka hel baa gɔŋgũonju-i hiere, halle gboluonj-munjinammu saa waa. Yesu wuɔ donj tuɔ wanj Diilon-nelma-i baa-ba. ³ Ba juɔ'a ba ne da nuɔmba naa tũyãa murgu nanjo-i ta ba jo baa-yo Yesu wulaa. ⁴ Banj juɔ ji da nuɔmba yuu dũngu-i dumaanjo-na, ba saa da munsuurmu. Baa nyugũnj dũngu dõrõ-i-na, a ne Yesunj waa hõlma manj nuɔ-i aa kaasɩŋ dũngu-i a dii jeinjo-i baa u kuugallangu-i hiere. ⁵ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanja-i yuɔ cor. Wuɔ gbẽ ba jeinjo-i wuɔ: «Mi jle, ŋ ambabalma hurii hiere.» ⁶ *Anjinamma pigãataamba namba waa tɛna terienju-na. Ba nuɔ mafamma-i ce nie? Baa

§ 1:29 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãanj girekemma-na wuɔ: Ba kãa Simo baa Andere ba dumellenj. * 1:44 Nienj Buolmanj-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

donj ta ba jɔguɔŋ wuɔ: ⁷ «Bige-i cie naacolŋ daayo tuɔ tuora Diilonj-o-i tuoranj daama temma-i? Da ma hel Diilonj-na, hai gb̄aa hur u nanolŋ ɔmbabalma?» ⁸ Yesu wuɔ p̄n̄j suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na jɔguɔŋ nel daama temma-i na hɔmmu-na?» ⁹ A hur u ɔmbabalma-i, baa a ce u sire bie u kuugallanju-i tuɔ wuɔ-i, ma h̄ai-i-na, namaa daa hama-i ce f̄ɛu yanj? ¹⁰ Nga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonj h̄aa *Molon-Bieŋj-o-i ku f̄ɔnḡuɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba ɔmbabalma-i.» Aa naa gb̄ɛ murgu daayo-i wuɔ: ¹¹ «Sire ŋ bie ŋ kuugallanju-i ŋ k̄ɔŋ, muɔmei waan-ma dumaa.» ¹² Naacolŋ wuɔ bi p̄n̄j sire nuamba yufelle-na a bie u kuugallanju-i ta tuɔ k̄ɔŋ. Kuɔ ce nuamba-i hiere gb̄ere, baa ta ba gb̄elienj Diilonj-o-i aa ta ba piiye wuɔ: «ŋ huɔŋ, i saa da nel daama temma dede.»

*Yesu bie Levi
(Matie 9.9-13; Like 5.27-32)*

¹³ Ku huonju-na, Yesu wuɔ ji bir k̄a *Galile dalanja-na. Nuamba k̄uɔl ba-naa k̄a u wulaa. Wuɔ tuɔ wanj Diilonj-nelma-i u piḡaanj-ba. ¹⁴ Wuɔ u cor a da Alfe bieŋj manj *nampohutuŋtieŋj-o-i, u f̄lenaana u maacemman-d̄ɔngju-na. Ba taa ba bi-yo Levi. Yesu wuɔ cira: «Levi, sire i ta!» Levi wuɔ bi sire cu u huonj-nu.

¹⁵ Nuamba boi taa ba nyaanu Yesu-i. Yiingu nanju-na, wuɔ ji k̄a Levi wulaa ba ka ta ba wuɔ niwuoni baa u *h̄aalabiemba-i. Nampohutuamamba waa boi a naara ɔmbabalmanciraamba namba. ¹⁶ *Anjinamma piḡaataamba manj waa *Faris̄lebaa-ba-i, ba daa mafamma-i ce nie? Baa ta ba piiye baa u *h̄aalabiemba-i wuɔ: «Bige-i cie na h̄aalatieŋj tuɔ wuɔ niwuoni-i baa nelbalaan daaba temma-i?» ¹⁷ Yesu wuɔ nu banj piiyenj; wuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Da ŋ waa h̄inni, ŋ ka ce bige-i perruntienj terienj-nu? Mi saa jo nelfafaan maana, ŋga mi juɔ nelbalaan maana.»

*Kuuc̄laanju saa saaya ku guɔl baa kuufelienju-i
(Matie 9.14-17; Like 5.33-39)*

¹⁸ Yiingu nanju-na, *Ns̄aa-Batisi *h̄aalabiemba-i baa *Faris̄lebaa-ba naa dii s̄ɔngju. Baa jo ji yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i cie Ns̄aa h̄aalabiemba-i baa Faris̄lebaa-ba ta ba dii s̄ɔngju aa nanj h̄aalabiemba sa dii?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa daa d̄ɔrbieŋj j̄ɛnaamba gb̄aa dii s̄ɔngju a ne da d̄ɔrbieŋj dii ba h̄olma-na wei? Na suyaa wuɔ ma sie gb̄aa ce! ²⁰ Nga yiingu dii baa yiingu, ba ka bel d̄ɔrbieŋj-o-i ta baa-yo. Kufanju yiingu' niwu-i banj ka dii s̄ɔngju-i.» ²¹ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelienja a nar jonjgorc̄ɔlɔŋj. Da ŋ ce-ma, kompafelienja ka taalnu jonjgorc̄ɔlɔŋj-o-i naara. ²² Aa ba sa bi dii duv̄ɛnf̄elienj-o-i cirkp̄ɔc̄ɔlɔŋ-na. Umanj duɔ ce-ma, cirkp̄uɔ ka muonu aa duv̄ɛŋj tiraa k̄ɔnna. Duv̄ɛnf̄elienj gb̄ie baa cirkp̄ɔf̄elaamba.»

*Yitlenanju maama-i
(Matie 12.1-8; Like 6.1-5)*

²³ *Yitlenanju nanju-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. U *h̄aalabiemba ta ba kar bile-i ba wuɔ ba k̄a. ²⁴ *Faris̄lebaa-ba ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Bige-i cie ŋ h̄aalabiemba ta ba ce kumanj saa saaya cemma yitlenanju-na?»

²⁵ Yesu wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nanj bilaa *Davidi-i baa u nuamba-i wuɔ ce kumanj, ma s̄i na kalaanj-ku Diilonj-nelma-na ke?» ²⁶ U suurii Diilonj-d̄ɔngju-na Abiyataanj waa *Diilojiḡantaamba yuntienj-o-i huonju manj nuɔ-i, a bie Diilonj-buruo-i wuɔ-yo. A ne da a saa baa mie Diilonj-h̄umelle-i, bamanj si dii *Diilojiḡantaamba, ba saa saaya ba wuɔ buruo fanj-o-i. Nga Davidi suurii bie-yo wuɔ, aa bi h̄a u nuamba wuɔ.»

²⁷ Ŋj waanj mafamma-i, wuɔ cira: «Ku saa ce ŋaa Diilonj hielaan nelbilonj-o-i a h̄a yitlenanju de! Nga u hielaan yitlenanju yaa h̄a nelbilonj. ²⁸ A ce dumaanj-na, *Molon-Bieŋj yaa yitlenanju tienj-o-i.»

3

*Yesu siire nagaduɔla nanj
(Matie 12.9-14; Like 6.6-11)*

¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ ji bir k̄a *Diilonelh̄aalad̄ɔngju-na. Naacolŋ nanj waa ba h̄olma-na u nanja naa minanj. ² *Faris̄lebaa-ba f̄lena ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire naacolŋ daayo-i *yitlenanju-na ba ka da ɔnt̄aalamma haa-yuɔ. ³ Yesu wuɔ gb̄ɛ naacolŋ-o-i wuɔ: «Sire ŋ ji yiera nuamba yaanja-na.» Naacolŋ wuɔ sire k̄a ka yiera. ⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «A saa baa mie Diilonj-h̄umelle-i, bige-i faa cemma yitlenanju-na? Anfafamma'i faa cemma waa ɔmbabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor kutienj-o-i waa ku saaya ŋ yanj u ku?» Ba saa senj s̄unungju yuɔ. ⁵ Ba h̄odor die du Yesu huonja-i, wuɔ wuura ne ba yammu-i aa naa

* 2:25 Nienj Samiel sebedlelɔŋj-na (1 Samuel) 21.2-7.

gbɛ naacolŋo-i wuo: «Fara ŋ nanŋa-i.» Naacolŋ wuo bi fara u nanŋa-i, kaa bir ka temma-i. ⁶ Farisɛbaa-ba pɔŋ hel ka ta ba da ba-naa baa *Erɔdi baamba-i Yesu komman-kunŋu-na.

Nuomba kɔɔlaa ba-naa jo Yesu wulaa

⁷ Ku huonŋu-na, Yesu wuo ji ta baa u *haalabiimba-i a kɔ Galile dalanŋa-na. Nuomba kɔɔl ba-naa cu ba huonŋ-nu. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, ⁸ banamba *Yerusalemu, banamba Idume, banamba karnu *Yurdɛ-i jo, banamba hel nileiŋa manj Tiir baa Sidɔ-i a kotɔnni-na. Baa nuɔ Yesu maama-i ku'i cie ba kɔɔl ba-naa ta ba jo u wulaa dumaanŋo-na. ⁹ Ban juɔ ji yu-yuɔ dumaanŋo-na, wuo wanj baa u haalabiimba-i wuo ba ne beŋo nanŋo hɔ-yo, jaamba baa ji tiŋŋ-yo nanna. ¹⁰ U taa u sire-bei bɔmbɔŋ a ce ba ta ba nii-yo hiere da ba yiɛya-yuɔ. ¹¹ *Jinabaa-banj waa bamanj nuɔ-i, da ba da Yesu-i ba kɔ ka dɔuna u yaanŋa-na aa piye da gbagaga wuo: «Diilonj-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel!» ¹² Da ba wanj mafamma-i, Yesu siel u yufienj-a i a wanj baa-ba wuo ba baa wanj u sinni-i baa molo.

Yesu fiɛlaa pɔpuɔrbiemba

(Matie 10.1-4; Like 6.12-16)

¹³ Ku huonŋu-na, Yesu wuo kɔ ka nyugunj tanunŋu nanŋu-na aa naa bi u yufellenj-nuomba kɔ u wulaa. ¹⁴ Ban kaa, wuo hiel nuomba cinciuelo ba hɔi bei a ce-ba u *pɔpuɔrbiemba. U hielaa-ba ba da ba waa u caan-nu u tuɔ puɔr-ba baa *Neldɔdɔlma-i ¹⁵ aa duɔ hɔ-ba himma ba ta ba donya *jinabaa-ba-i nuomba-na.

¹⁶ Uj hielaa nuomba cinciuelo ba hɔi manj, ba yireiŋa yaa daaya: Simɔ, Yesu taa u bi Simɔ fanŋo-i Pier, ¹⁷ baa Sebede bemba-i ba hɔi-i-na Sake-i a naara Nsaa-i, Yesu taa u bi-ba wuo «Buwamerjɛsi», ku yunŋu yaa diilonj-naarmaj-bemba, ¹⁸ baa Andere, baa Filipu, baa Batelemi, baa Matie, baa Toma, baa Alfe bieŋo-i Sake, baa Tade, baa Simɔ manj taa u kuye u nelle maama-i ¹⁹ a naara *Yuda-Isikaro manj juɔ hel Yesu huonŋu-na.

Yesu hilaa baa u himma-i hie?

(Matie 12.22-32; Like 11.14-23; 12.10)

²⁰ Ku huonŋu-na, Yesu wuo ta kunj baa u *haalabiimba-i. Banj kaa hi, nuomba tiraa kɔ ka yu-bei a ce halle ba sa da ba ferɛ wuo niwuoni-i. ²¹ U nyu-i baa u hɔmbanj nuɔ mafamma-i, baa ta ba piye wuo u yunŋu si dii; aa sire wuo ba ka bel-o kunj baa-yo.

²² A ne da *anjnamma pigɔataamba namba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Bafanj baa ta ba piye wuo: «*Jina ba yuntienŋo-i *Belsebul* yaa dii u yunŋu-na. U yaa hɔa-yo himma-i u tuɔ gbɔ u donya jinabaa-ba-i nuomba-na.» ²³ Banj piiyenj dumaanŋo-na, Yesu wuo bi ba jo ji tuɔ piye baa-ba wuo†: «Namaa daa *Sitani sie tuɔ donya fuɔ ferɛŋ-baamba-i wei? ²⁴ Nelle manj di nuomba bigaŋj ba-naa, yiinŋu dii baa yiinŋu, nelle fande ka muonu. ²⁵ Aa da na bi da dumelle manj di nuomba sa dɔl ba-naa, yiinŋu dii baa yiinŋu dumelle fande ka muonu. ²⁶ Sitani duɔ bir tuɔ gɔŋj baa fuɔ ferɛŋ-baamba-i, da ba gɔŋj bɔrɔ hiere, u fɔŋgɔ ce nie aa cɔ u wulaa? ²⁷ Hai moloŋo-i gbɔa suur u nabieŋj dunŋu-na a biera u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabieŋj yanj-yo dumaa? Nga kutienj duɔ bel u nabieŋj-o-i vaa-yo igɛna, u gbɔa suur biera u bimbinni-i hiere ta baa-ni.»

²⁸ Yesuj waan mafamma-i, wuo gbɛ-ba wuo: «Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Nelbiliem-banj cie ambabalma manj cor hiere, halle baa banj wanj andaparni manj ba hɔ Diilonj-o-i, Diilonj gbɔa ce jande bei aa yanj ma ti. ²⁹ Nga umanj duɔ tuora *Diilonj-Yalle-i, kutienj calaa bɔi cor; jande sie gbɔa ce-yuɔ.»

³⁰ Banj taa ba piye wuo jina dii Yesu yunŋu-na, ku'i cie u tuɔ wanj mafamma-i baa-ba.

Yesu nyu-i baa u hamba kaa u wulaa

(Matie 12.46-50; Like 8.19-21)

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu nyu-i baa u hamba jo u wulaa dii unj waa kusuŋŋ-nu a ji yiɛra fuorenj aa puɔr wuo ba bi-yo hɔ-ba. ³² Nuomba waa bɔi tɛna cilɔl Yesu-i. Ba jo ji gbɛ-yo wuo: «Tie, ŋ nyu-i baa ŋ hamba-i [a naara ŋ tɔɔbaa-ba] dii yiera fuore-na ta ba cie-ni.»

³³ Yesu wuo cira: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hamba-i wei?» ³⁴ Aa wuɔra ne nuomba yammui aa cira: «Mi nyu-i baa mi hamba yaa mi yaanŋa-na daaba-i. ³⁵ Na saa da, bamanj cieŋ Diilonj huonŋa-i, ba yaa mi hamba-i, ba yaa mi tɔɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

4

Nuombanj bel Diilonj-nelma-i dumaa

(Matie 13.1-23; Like 8.4-15)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo ji bir kɔ Galile dalanŋa-na ka tuɔ wanj Diilonj-nelma-i. Nuomba kɔɔl ba-naa kɔ u wulaa. Wuo bel nyugunj tɛna beŋo nanŋo-na dii humma-na aa nuomba

* 3:22 *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. † 3:23 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nysgaŋj girekimma-na wuo:... ba jo ji tuɔ nanj gbaneŋj daani-i baa-ba wuo...

waa yiera nuŋgu-na. ² U piye nelma boi baa-ba gbānēiniŋ. Uŋ'a u doŋ, u gbīe nuamba-i wuo: «Karaaŋ na tūnni-i deŋ na nu: ³ Naacolŋo naŋo kaa ka naŋ fūma u suonŋu-na. ⁴ Fūma naŋo kaa ka diire hūmellen-huonŋ-na. Huriimba jo ji wuo-yo. ⁵ Unaŋo kaa ka diire tāmpellen-terienŋ-nu. Hīema si dii boi terienŋu-na, a ce u pa yaŋ unaŋo-i. ⁶ Uŋ paa dumaŋo-na, u kaasinni saa gbāa suor kaa yaŋ-na. Bāaŋuŋ juo ta ku jo huonŋu-na, u kuol hiere kpēmму! ⁷ Unaŋo kaa ka diire hīeŋ-nu. Hīeŋu tu suuye-yuo a ce u saa gbāa dii belle. ⁸ Umaŋ diiriye suon-huonŋ-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unaŋo bien komuonŋa baa cīncielbaa, unaŋo bien komuonŋa sa-a-siei, unaŋo bien komuonŋa da-a-ndii.» ⁹ Uŋ waan mafamma-i, u cira: «Umaŋ duo u ka nu, u nu!»

¹⁰ Bamaŋ taa ba nyaanu-yuo koko baa u *hāalābien cīncieluo ba hāi baamba-i, ban juo waa ba kula-i baa-yo, baa ta ba piye wuo ba saa suo u gbānēini yaanŋa-i baa ni huonŋu-i. ¹¹ Yesu wuo cira: «Diilonŋo cie baa namaanŋo-i. U *nellentesinni maama maŋ fuyaa, u pigāan namaanŋo-i baa-ma, ŋga ma piye baa banamba-i gbānēiniŋ,

¹² a ce da ba ne-ma, ba sie da ma terienŋu-i,
da ba nu-ma, ba sie suo ma yuŋgu-i.

Kuo maa naa kaala ba wulaa, baa naa cu Diilonŋo huonŋ-nu

*aa ban calaa-yo baa mamaŋ hiere, uu naa hiel-ma u huonŋa-na.**

¹³ Uŋ waan mafamma-i, wuo bir yuu-ba wuo: «Naŋ'a na saa suo gbānalāan daaku yuŋgu-i, na ka ce nie gbāa suo ninanni yunni-i? ¹⁴ Fūma yaa Diilonŋ-nelma-i. ¹⁵ Banaŋ hommu dii ŋaa hūmellen-huonŋa, da ba nu Diilonŋ-nelma-i ma sa co; ba yaŋ *Sitāni jo ji hiel-ma aa yaŋ-ba. ¹⁶ Banaŋ hommu dii ŋaa tāmpellen-terienŋu, da ba nu Diilonŋ-nelma-i, ma pāŋ dalnu-bei ba hūu-ma. ¹⁷ Ŋga ma sie gbāa naŋ kaasinni. Weiŋ da ma da kutaamba-i, sišo da ba ji ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jīna. ¹⁸ Banaŋ hommu dii ŋaa hīeŋ-terienŋu; ¹⁹ da ba nu Diilonŋ-nelma-i, ba yaŋ ānŋoguoma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusūŋ-maama jo ji suuye-mei a ce dumaŋo-na ma sie gbāa dii belle. ²⁰ A ne da banaŋ hommu dii ŋaa munterfafammu; da ba nu Diilonŋ-nelma-i, ba jārā-mei hūu-ma nammu hāi a wuo ma hūmelle-i diŋ saaya di wuo dumaa. Kufanŋu taamba yaa dii ŋaa fūma maŋ diyaa bien komuonŋa baa cīncielbaa-ba-i, komuonŋa sa-a-siei-i a naara komuonŋa da-a-ndii-i.»

Fitŋ-gbānalāanŋu
(*Like 8.16-18*)

²¹ Yesu wuo tiraa yuu-ba wuo: «Namaanŋo-na, hai moloŋo-i duo celien fitnuo-i u ce bīŋkūŋgu cure-yuo? Sišo u dii-yo muŋgallammun-tuolen? Ma si da na celien-yo, na haa-yo doro ke? ²² Na saa da, ku weiima si dii mamaŋ sie ji hel, aa ku nelma si dii mamaŋ sie ji nu. ²³ Umaŋ duo u ka nu, u nu!»

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, wuo cira: «Naŋ nuŋ nelma maŋ, taa na ne-ma torro. Niŋ fiŋ baa kekerienŋu maŋ ŋ hā banamba-i, ba ka fi baa ku yaa a bi hā wuonŋo-i aa naara kunanŋu kuo. ²⁵ Kuŋ yeŋ baa umaŋ, ba ka hā-yo naara, aa umaŋ kuu si baa-yo, celle kūŋgu maŋ dii baa-yo, ba ka hūu-ku aa yaŋ-yo.»

Diilonŋ-nellentesinni dii nie?
(*Matie 13.31-32; Like 13.18-19*)

²⁶ Yesu wuo tiraa cira: «*Diilonŋ-nellentesinni dii ŋaa nelienŋo baa u dīmma. U duu-ma, ²⁷ aa kaa ka tuo ce u deŋ-maama. Dīmman paŋ dumaa baa maŋ vāa dumaa, u sa suo kunanŋu kuo. ²⁸ Hīema yaa cien dīmma pa ma fere, aa ce ma vāa a ji dii bienŋa. ²⁹ Da ma ji vāa hi karma-i, u jo ji kar-ma.»

³⁰ Aa tiraa cira: «i ka naŋ gbānalāan haku-i a pigāan Diilonŋ-nellentesinnin yeŋ dumaa? I gbāa saa-ni baa bige-i? ³¹ I gbāa saa-ni baa mutardi-belle, di yaa yuraanu yaŋ. ³² Ŋga da ŋ duu-de, di sire pa a hiel negemmu a maar niifelu-i hiere, huriimba gbāa jo ji se kamma mu.»

³³ Yesu naan gbānēin daani temma boi a pigāan nuamba-i Diilonŋ-nelma-i a saa baa ba nelnulle-i. ³⁴ Yesu saa tuo waŋ Diilonŋ-nelma-i aa u saa dii gbānalāanŋu hōlma-na. Duo puur duo piye, gbānalāanŋu, a puur duo piye, gbānalāanŋu. Ŋga da ba ji waa ba kula-i baa u *hāalābiemba-i u suo firnu-nie hiere baa-ba.

Yesu yieraaya fafalmu
(*Matie 8.23-27; Like 8.22-25*)

³⁵ Bāaŋuŋ juo hir huonŋu maŋ nuo-i, Yesu wuo fie dii beŋo-na aa gbē u *hāalābiemba-i wuo: «Yaan i karnu i kaa bombor damaale!» ³⁶ U hāalābien baa yaŋ nuamba-i terienŋu fanŋu-na aa naa suur baa Yesu-i uŋ waa beŋo maŋ nuo-i a ta ba karnu ba kaa. Benni nanni bi waa terienŋu-na, nuamba naŋ baa bie nifanni-i a cu ba huonŋ-nu. ³⁷ Ba'a ba ne da fafalmu naŋ temma siire ta mu pe hūmma-i mu dii beŋo-na. Hoi huonŋu-i baa huonŋu-i beŋ wuo tuo yii

* 4:12 Isayi (Ésaie) 6.9-10

duo yu. ³⁸ Yesu waa galla beŋo huon-yanŋa-na a kuo u yunŋu-i yukuodaan-*nu* tuo duofun. U haalabiemba pin-yo aa cira: «Haalatie, i tie yii die ku, aa nanj waa galla ta ŋ duofun ŋaa weima si dii.»

³⁹ Yesu wuo yiye sire nuola fafalmu-i aa wanj baa humma-i wuo ma ciire. Terduonŋu fanŋu-na, nie ka ka ciire. ⁴⁰ Wuo gbē u haalabiemba-i wuo: «Bige-i korda-kunŋu fuo? Ku ce ŋaa na saa haa na nanŋa-i Diilonŋo-na wei?» ⁴¹ Ba kūo maa paŋ ta ma nyen, baa ta ba yuu ba-naa wuo: «Neliŋ hayo-i temma-i dumande-i? Fuo dii nie aa duo nuola fafalmu-i baa humma-i ni ka ka ciire ni temma-i?»

5

Yesu duonya jinabaa naacolŋo nano-na
(*Matie 8.28-34; Like 8.26-39*)

¹ Yesubaa-ban taa ba karnu dalanŋa-i ba ka bomborre manj nuo-i, ba bi nelle fande-i Geres. ² Banj kaa hi huol, Yesu wuo u ne da naacolŋo nano hila cincuonŋa-na tuo jarā-yuo. Naacolŋo fanŋo-i *jina waa u yunŋu-na. ³ U taa u cō cincuonŋa yaa nuo-i. Ku bibie saa waa umanj gbāa bella-yuo u tēna terduonŋu-na. Da ba fie vaa-yo baa jolgobaa u kar-ba. ⁴ Nuomba cie u maama yar-ba. U waa da ba ce ba bel-o dii kollu u gbeini-na aa vaa u nammu-i baa jolgobaa wuo u baa kā terienŋu. Da ba vaa-yo, u kar jolgobaa-ba-i aa kara kollu-i hiel-du u gbeini-na aa sire ta. ⁵ U waa da ŋ saa da-yo cincuonŋa-na, ŋ ka da-yo tanni-na. Bāanŋu-i baa isuonŋu-i uu dii tuo wuora u biŋ yaa-i u kaasŋ ŋaa tuo ce tāmpienŋa-i u posol u fere.

⁶ Uŋ juo fara da Yesu-i, wuo gbar jo ji dūuna u yaanŋa-na ⁷ aa naa piye da gbagaga wuo: «Yesu, Dərwuonŋo Bieŋ nuo, mi cie-ni nie? Jande, baa ce hədorre baa-mi; ne Diilonŋo-i aa ŋ yanj-mi.» ⁸ Yesu wuo nuolaaya jina-i wuo u cor hel-yuo ku i cie wuo tuo piye dumaanŋo-na. ⁹ Yesu wuo yuu-yo wuo: «Ba bi-ni nie?»

Wuo cira: «I ciinu, ba bi-mi Salle.» ¹⁰ Aa gbuu tuo cārā Yesu-i wuo u ce jande aa u baa donya-bēi hiel-ba nelle-na.

¹¹ A ne da pərsalle nande waa ta di wuora tənunŋu-na. ¹² Jinabaa baa gbē Yesu-i wuo: «Jande, ŋ sa yanj i hel ka suur pərn daaba-na wei?» ¹³ Yesu wuo hā-ba hūmelle-i. Baa hel naacolŋo-na ka suur pərnba-na. Pərn daaba naa yu pərnba neifelle-i. Baa paŋ ta ba gbar ba hiire ba kā ba suur dalanŋa-na ba kunu.

¹⁴ Nuomba waa ta ba ceŋ-ba. Banj juo da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanŋo-na, baa pisallā baa gbarunŋu; banamba kā nellen-huonŋa-na, banamba kā sonni-na ka tūnu nuomba-i. Nuomba hel da ba ji ne. ¹⁵ Banj juo ji hi da naacolŋ daayo diyaa bimbinni tēna da welewele Yesu caanŋu-na, korma paŋ ta ma da-ba. ¹⁶ Bamanj waa da manj cie duma hie, baa suur ma yaanŋa-na wanj-ma. ¹⁷ Nuon baa cārā Yesu-i wuo u ce jande aa u ta u halan ba terienŋu-na. ¹⁸ Yesu wuo kā ka tuo nyugun beŋo-na duo bir. Uŋ duonya jinabaa-ba-i naacolŋo manj nuo-i, wuo cārā-yuo wuo u yanj u kā baa-yo. ¹⁹ Yesu wuo wanj baa-yo wuo: «Yan aa ŋ kūn ŋ ka tūnu ŋ baamba-i Itien ŋ cie hujarre nie aa ce baa-ni dumaa.» ²⁰ Naacolŋ wuo ta ka tuo wuora Dekapol-na u wanj Yesuŋ cie kumanj yuo hiere. Umanj duo nu nel daama-i, ma ce-yo gbere.

Yesu yieraaya cieŋo nanj tamma aa sire bikulonŋo nano
(*Matie 9.18-26; Like 8.40-56*)

²¹ Yesubaa-ban birii karnu dalanŋa-i kā bomborre nande-na, nuomba kūl ba-naa kā u wulaa dii hūmma nunŋu-na. ²² *Diilonelhaaladunŋu yuntienŋo nano-i ba taa ba bi-yo Yarusi; wuo kā ka dūuna Yesu caanŋu-na ²³ aa naa cira: «Itie, mi bilonŋo ka ku mi wulaa, jande kā ŋ ka haa ŋ nammu-i yuo ŋ kor-o ŋ hā-mi.» ²⁴ Yesu wuo kā ba ta. Nuon baa sire hiere ta ba kā baa-ba. Ba nogol Yesu-i terni-na hiere dumaa.

²⁵ Cieŋo nano waa ba halma-na, u tamma taa ma kūna ku bieŋ cinciueluo baa a hāi waa belle fande-na. ²⁶ U cie perrumbaa-ba-i ji gbē. U gbeinŋa ji tē hiere aa ku migān ta ku hor-yuo ku kā. Perru boi mulaan-yo. ²⁷ Uŋ juo nu Yesu maama-i, wuo suur nuomba holma-na a cor u huon-yanŋa ka yieya u jonŋoruo-i. ²⁸ U taa u piye u huon-na wuo: «Da mi gbāŋ hi u jonŋoruo-i yieya-yuo yon, mi kuraa.» ²⁹ U tən maa paŋ yiera. Terduonŋu fanŋu-na, wuo paŋ suw wuo fafalmu daa-yuo. ³⁰ Hoduonŋu fanŋu-na, Yesu wuo suw wuo fōŋgōo nano hilaa fuo-i-na. Wuo miel yuu nuomba-i wuo: «Hai moloŋo-i yieyaaya-mie?» ³¹ U *haalabier baa cira: «Itie, nuomba yuu ta ba nogol-ni terni-na hiere ŋ bir ta ŋ yuu wuo: «Hai moloŋo-i yieyaaya-mie?»» ³² Yesu wuo yanj-ba aa tuo wuora u nira nuomba-na umanj yieyaaya-yuo. ³³ Cieŋ daa uŋ suyaa wuo fafalmu daa-yuo, ku ce-yo kūonyelle. Wuo pie dūuna Yesu caanŋu-na aa naa wanj ma yaanŋa-i hiere baa-yo; u saa fuo ma diei. ³⁴ Yesu wuo cira: «Mi bilo, ninj haa ŋ nanŋa-i mie, ŋ kuraa. Kā ŋ kā fiei; ŋ ceraa ŋ ji nunu janj daama-i.»

³⁵ Yesuŋ taa u wanj mafamma-i huonŋu manj nuo-i, nuon baa hel Diilonelhaaladunŋu yuntienŋo cinŋu-na ji ta ba piye baa-yo wuo: «Baa yanj haalatieŋo mulen u fere, ŋ bilonŋo jarma yaraa-yo.» ³⁶ Yesu wuo nu-ma. Wuo wanj baa Yarusi-i wuo: «Baa tie holle. Haa ŋ

nanġa-i miε yonj.» ³⁷ Aa naa bir nuamba-i hiere aa waŋ Piεr, baa Sake a naara Sake hāaŋo-i Nsāa ba yaa cu u huonj-nu yonj.

³⁸ Baŋ kaa hi cingju-i, baa da nuamba haa ba nammu-i ba yunninj ta ba kaal hiere. ³⁹ Yesu wuɔ suur aa naa gbε-ba wuɔ: «Bige-i maacemma-i na wulaa dumaanjo-i? Bilonjo saa ku, u duɔfūŋ.» ⁴⁰ Baa bir waŋ aa ta ba cōmuonj-yo. Wuɔ ce ba hel hiere aa naa ce fuɔ baa bilonjo bincuamba-i a naara u hāalābiemba'i suur bilonjonj waa dūngu maŋ nu-i.

⁴¹ Baŋ suurii, wuɔ bel bilonjo nanj-na aa naa cira: «Talita kumi.» Ku yunġu yaa wuɔ: Bilo, sire, muɔmei waanj-ma dumaa! ⁴² Terduonġu fanġu-na, bilonj wuɔ paŋj sire tuɔ wuɔ. Ku ce-ba gbεrε. Bilonj daa u waa baa bienj cīncieluo a hāi. ⁴³ Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa waŋ nel daama-i baa moloŋo. Aa naa cira ba hā bilonjo-i bīŋkūngu u wuɔ.

6

Nasarētitaamba cīnaana Yesu-i

(Matie 13.53-58; Like 4.16-30)

¹ Ku huonġu-na, Yesu wuɔ sire terienj daaku-na baa u *hāalābiemba-i a kā ba nelle-na*.
² *Yitienanġuŋ juɔ hi, wuɔ kā *Diilonelhāalādūngu-na ka tuɔ waŋ Diilonj-nelma-i. U nelma taa ma ce nuamba-i gbεrε, a ne da ba saa waa dei baa yuliingju-i. Baa ta ba piije wuɔ: «Fuɔ hilaa baa nel daama-i hie? Fuɔ kaa da nelnul daade-i hie baa hiŋj daama-i? ³ Ma sī Maari bienj maŋ fānaŋo-i, u yaa kε? Fuɔ hāaŋo naŋo yaa Sake-i, baa Yose-i, baa *Yuda-i a naara Simɔ-i. Halle u tūbaa-ba dii baa-ye tīenamman-na.» Kuŋ cie dumaanjo-na ba saa gbāa hūu Yesu nelma-i. ⁴ Yesu wuɔ gbε-ba wuɔ: «Ba kāŋ *Diilopɔpuɔrbilonjo-i terni-na hiere; ŋa u nellenj-baamba-i baa u dūŋj-baamba sa kāŋ-yo.» ⁵ Kuŋ cie dumaanjo-na, Yesu saa gbāa ce gbεrε-weima terienġu-na. Uŋj cie kumanj, ku yaa ŋaa a haa u nammu-i jaamba namba-na a sire-bei ba jarma-na. ⁶ U nellenj-baambaŋ'a ba saa hūu u nelma-i kuɔ ce-yo gbεrε.

Yesu puɔraa u hāalabiemba-i

(Matie 10.5-15; Like 9.1-6)

Ku huonġu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hāalābiemba-i tuɔ wuɔra nilēiŋa maŋ Nasarēti kotonni-na u waŋ Diilonj-nelma-i baa nuamba-i. ⁷ Yiinġu nangu-na, wuɔ ji bī u hāalābienj cīncieluo ba hāi baamba-i a puɔr-ba ba hā-ba-hāi aa hā-ba-himma ba ta ba gbā ba donya *jīnabaa-ba-i, ⁸ aa naa gboya-bei wuɔ ba tamma-na, molo baa bie bīŋkūngu: Molo baa bie niuwuoni, molo baa bie buora, molo baa bie gbeinj; kere ba bie gborni yonj. ⁹ Wuɔ ba dii naatenni aa molo baa bie jonġorbaa-ba hāi. ¹⁰ U taa u bi piije wuɔ: «Da na har dumelle maŋ nuɔ-i, na tīena dumelle fande-na fuɔ na tamma. ¹¹ Da ba ka cira ba sa taara ba da na yufelle terienġu maŋ nuɔ-i, na pir na nallu-i na ta, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.»

¹² Hāalābiemba taa ku yaa nuɔ-i ka ta ba waŋ Diilonj-nelma-i baa nuamba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbalaŋo-i. ¹³ Ba bi hii donya jīnabaa bɔi nuamba-na aa hure namma jaamba bɔi-na sire-bei ba jarma-na.

Nsāa-Batisinj kuu kuliingju maŋ

(Matie 14.1-12; Like 9.7-9)

¹⁴⁻¹⁵ Huonġu fanġu-na, Yesu yer diε wuɔra gbuo terni-i hiere. Bananj ba'a *Nsāa-Batisi'i siire hel kuomba hɔlma-na jo, ku'i cie u hi hiŋj daama temma-i. Bananj ba'a *Eli yaa siire jo. Bananj ba'a yiinataanġ *Diilopɔpuɔrbilonjo naŋo-i juɔ. *Erɔdi wuɔ nu-ma. U yaa waa *Galile yunġu-na. ¹⁶ Wuɔ cira: «Nsāa yaa-i! Ŋ sie suɔ wuɔ mi cie ba kar u yunġu-i, ŋga u'i siire jo daayo.» ¹⁷ Ninsie ninsie, fuɔ fere yaa naa cie ba bel Nsāa-i dii-yo kaso Erodijadi maa-na. Erodijadi faŋo-i u mɔlɔ cienjo'i waa aa wuɔ hūu-yo mɔlŋo wulaa dii-yo. Ba taa ba bī mɔlŋo-i Filipu.

¹⁸ Uŋ hūyāa u mɔlɔ cienjo-i, Nsāa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiinjo sī. ¹⁹ Cienj wuɔ paŋj cɔ Nsāa-i aa naa tuɔ taara-yuɔ baa komma. Ŋga ma saa naa waa ma gbāa ce. ²⁰ A haa hama-i nuɔ-i? Erɔdi taa u kālāl Nsāa-i. Uu naa suɔ wuɔ nelviinjo aa tiraa suɔ wuɔ Diilonj-nolŋo, a ce dumaanjo-na u saa tuɔ sieya-yuɔ. Nsāa nelma taa ma surnu-yuɔ ma cor. Ŋga u waa duɔ tuɔ piije, Erɔdi holle paŋj caar.

²¹ Erodijadi maamanj'a ma ka baa dumaanjo-na, Erɔdi ji tuɔ ce u hommanj-yiinġu ponsaanġu aa bī u kuoyataamba-i, faa sorosi ba yuntaamba-i, baa Galile yuntaamba-i hiere. ²² Erodijadi bilonj wuɔ nyen nyemungu nanj temma, kuɔ gbuu dɔlnu Erɔdi-i baa bamanj waa hiere. Erɔdi wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ŋ taara bige-i mi hā-ni baa-ku?» ²³ Aa naa cira: «Muɔ baa Diilonjo, niŋ taaranj kumanj mi ka hā-ni baa-ku. Halle da ŋ fiε cira mi cal mi nelle-i somma hāi, a hā-ni somma diei, mi ka ce-ma.»

²⁴ Bilonj wuɔ hel nuamba-na ka yuu nyunjo-i. Nyunj wuɔ cira: «Kā ŋ ka cira ŋ taara Nsāa-Batisi yunġu.» ²⁵ Bilonjo gūunu baa gbarunġu kā nellentienjo wulaa ka cira: «Mi taara ŋ kar

* 6:1 Ba nelle yaa Nasarēti. Nieŋ Like 4.16.

Nsāa-Batise yunġu-i dii-ku tasaan-na hā-mi fiēfiē!»²⁶ Nellentienjo yaan kaa pān bir ka denj birma. Nga u ka ce-ma niē, u yaa pāa nuġu-i baa-yo nuōmba-na.²⁷ Wuō naa wuō bi pān puor sorosiyienjo naŋo-i wuō u kā ka kar Nsāa-Batise yunġu-i ji hā-yo baa-ku. Sorosiyien wuō bi ta kā kasodunġu-na ka kar Nsāa yunġu-i²⁸ a dii-ku tasaan-na jo baa-ku ji hā bilonjo-i baa-ku. Bilon wuō hūu-ku ka hā nyunjo-i baa-ku.²⁹ Nsāa *hāalābiemban juō nu-ma wuō ba karaa ba yuntienjo yunġu-i, baa kā ka biē u bomborre-i ka fuure-die.

Yesu hāa nelpunġu nanġu wuo ye
(Matie 14.13-21; Like 9.10-17; Nsāa 6.1-14)

³⁰ Yesu *popuorbiemban kaa bir jo, baa jo ji tūnu Yesu-i baa ban kaa ce mamanj hiere.
³¹ A ne da nuōmba bōi taa ba jo u wulaa, a ce halle fuō baa u *hāalābiemba-i ba sa da ba fiere ba wuo niwuoni-i yere. Yesu wuō gbē u hāalābiemba-i wuō: «Yaan i kā hien-nu na ka fiisa celle.»³² Baa sire ku yaa nuō-i a biē beŋo-i ta ta ba kā.

³³ Ban taa dumaanjo-na, nuōmba bōi daa-ba aa suō ban kān kusuon-nu. Baa hel terni-na hiere a gbar ta yaanġa bei.³⁴ Yesuġ huōlāa hūmma-na, wuō u ne da nelpunġu nanj temma u yaanġa-na; ba ne ŋaa tūlmba manj tienjo sī bei. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuō pān donj tuō wanj Diilonj-nelma-i baa-ba. U piye baa-ba vaaya.

³⁵ Bāanġun juō ta ku hir huōnġu manj nuō-i, u hāalābiemba piē u caan-nu a wanj baa-yo wuō: «Itie, ŋ suyaa wuō ii dii hien-nu de? Bāanġun hir ku kā³⁶ ŋ sa yanj nuōmba kā nilienġa manj kōtōnni-na ka taara niwuoni sāa wuo wei?»

³⁷ Yesu wuō cira: «Namei saaya na hā-ba niwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «Itie, die fiē sāa niwuoni-i *deniebaa nuōsūō, ni siē gbē!»

³⁸ Yesu wuō cira: «Kāan na ka ne, *buruo u niē dii baa-na?»

Baa kā ka ne aa jo ji cira: «Buruo u ndii a naara titiraamba hāi.»

³⁹ Yesu wuō cira ba ce nuōmba calnu tlena hiebnānġu-na.⁴⁰ Nuōn baa tlena. Banamba komuōŋa da-a-ndii, banamba komuōŋa hā-a-hāi baa cīncielbaa.

⁴¹ Yesu wuō biē buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baan daaba-i a ciir u yunġu-i dōrō-i-na aa jaal Diilonjo-i aa būlnu-yuō hā u hāalābiemba calnu-yuō a hā nuōmba-i. Aa bi calnu titiraamba-i hā-ba hiere.⁴² Nuōn baa wuo ye hiere.⁴³ Baa gbura ni boini-i a dii-ni segeyufienj cīncieluo baa a hāi.

⁴⁴ Nuōmba manj waa, bibemba-i yonj, ba kā nuōmba neifeŋa hāi nuōsiba ndii temma nuō.

Yesu wuōyaa hūmma dōrō
(Matie 14.22-33; Nsāa 6.16-21)

⁴⁵ Ban bi wuyaa niwuoni-i, Yesu wuō guor u *hāalābiemba biē beŋo-i ta u yaan-na ta ba kā Betisada yanġa aa fuō wuō tlena duō ce nuōmba bōrō kūn ba cīnnin.⁴⁶ Nuōmban juō bōrō hiere, wuō kā ka nyugūn tānunġu-na tuō cārā Diilonjo-i.

⁴⁷⁻⁴⁸ Bāanġun juō suur, Yesu yaa waa yonj bomborma-na. A ne da fafalnu taa mu jārā u hāalābiemba-i. Wuō fara da ba ce sūlma-i dii hūmma holle-na baa beŋo-i. Cuo kaalmanġanġu-na, wuō sire tuō wuō hūmma dōrō-i-na u kā ba wulaa. Uŋ kaa hi, wuō ce ŋaa u ciel-ba duō cor.⁴⁹ Hāalābien ba'a ba ne da hai moloŋo-i wuōyaan hūmma dōrō-i-na daayo-i! Baa donj ta ba kaasŋ wuō sī isuōtienjo.⁵⁰ Ban daa-yo, ba hulēŋa caara. Yesu wuō cira: «Baa na tie holle, muōmei!»⁵¹ Aa kā ka bel beŋo-i suur. Fafal muō bi pān yiera. Hāalābien baa kar da hāmmu!⁵² Niwuonin-kūnġu manj fiē ce cor, ba saa suō ku yaanġa-i. Nelma famma yaraa-ba suoma.

Yesu siire jaamba Genesareti-i-na
(Matie 14.34-36)

⁵³ Fafalmanj yieraaya, Yesubaa-ba perienj karnu kā Genesareti.⁵⁴ Ban hii bi huōl, nuōmba pān suō Yesu-i⁵⁵ aa gbagbarra tūnu ba-naa terni-na hiere. Da ba nu wuō u dii kusuon-nu, ba biē ba jaamba-i ba niigallanni-na gbar kā u wulaa.

⁵⁶ Yesu waa duō cor terienġu terienġu, nuōmba biē ba jaamba-i ka jīna ponsanatigerre-na aa cārā-yuō wuō u yanj ba yieya-yuō; da ku fiē'a u jonġoruō tūnġu, ku ka saanu. Ninsie ninsie, ku waa jeinjo manj duō yieya-yuō fafalnu pān da-yuō.

7

Bīncuōŋ-hūmelle saa saaya di buonu Diilonj-hūmelle-i
(Matie 15.1-9)

¹ Yiinġu nanġu-na, *Farišēbaa-ba-i baa *anġinamma pigāataamba manj naa hilaa *Yerusalemu-i-na jo, baa kūlāa ba-naa kā Yesu wulaa.² Ba'a ba ne da Yesu *hāalābiemba namba wuo niwuoni-i a ne da ba saa saara ba nammu-i a saanu baa *Yuiifu ba bīncuōŋ-hūmelle-i.³ A ne da Farišēbaa-ba-i baa Yuiufubaa-ba-i hiere ba sa puona baa ba bīncuōŋ-maama-i: Ba sa sie wuo niwuoni-i ni ba saa saara ba nammu-i.⁴ Aa da ba hel sanġa-na kūn,

ba ce hūmma'i igēna aa suō wuo niwuoni-i. Ba bīncuōŋ-maama'i saa waa mafamma-i yonj: Hūŋkaacimmuŋ-saarma waa ma deŋ, būnammuŋ-saarma waa, bitonniŋ-saarma bi waa.

⁵ Barj daa ba wuo niwuoni-i dumaanjo-na, baa yuu Yesu-i wuo: «Bige-i cie ŋ hāalābiemba sa wuo bīncuōŋ-hūmelle-i? Ku cie nie ba saa saara ba nammu-i aa ta ba wuo niwuoni-i?»

⁶ Yesu wuo cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, *Isayin fii-na baa kuman, na yuu-ku. Isayi waan-ma wuo: «Diilonjo ciera wuo:

«Nel daade taamba kaŋ-mi ba nuŋ-nu yonj.

Mi maama si dii ba hōmmu-na.

⁷ Barj pigaaŋ nuōmba-i hūmelle manj, bafamba diele.

A ce dumaanjo-na yuŋgu si dii ba Diilojaale-na.»* »

⁸ Yesu wuo cira: «Na birii yanj Diilonj unj waan manj aa vaa na fere baa na bīncuōŋ-maama ta na ce. ⁹ Maa namaa ca! Na yagaraa Diilonjo nuŋgu-i aa bir bel na bīncuōŋ-maama yaa nammu hāi. ¹⁰ Ma sī *Moisi waan-ma wuo na ta na dii na bīncuōmba nunni-i ke? Aa tiraa cira umanj duō waŋ āndaparaangu hā u to, sisō u nyu, kutienjo saaya baa komma. ¹¹ Nga namaa birii cira wuo umanj duō waŋ baa u bīncuōŋ-i wuo: «Min ŋa naa da kumanj da mi kāya-nie ku cie «kōrbā»; ku yuŋgu yaa wuo mi paa-ku hā Diilonjo.» Wuo kere umanj duō ce mafamma-i aa u saa ji fie da bīŋkūŋgu hā u bīncuōŋ-i weima sī. ¹² Terienju fanju-na, na ce nuōmba ta ba yanj ba bīncuōmba-i ba sa kāya-bei. ¹³ Na birii bie na bīncuōŋ-maama yaa-i a dii-ma Diilonj-nelma fuonju-na ta na hāalā na-naa baa-ma. Na cie ma temma bōi cor tī a ne da ma saa fa.»

*Kumanj gbāa guōla nelienj nuōŋo-i
(Matie 15.10-20)*

¹⁴ Ku huonju-na, Yesu wuo tiraa bī nuōmba-i ji tuō piye baa-ba wuo: «Karaan na tūnni-i fafamma na nu mi nelma-i. ¹⁵ Kumanj suuriinj nelienj nuō ŋ nuŋgu-na, ku sie gbāa guōla-nie Diilonj-hūmelle-na; kumanj hilaan, ku yaa gbāa guōla-nie. [¹⁶ Umanj duō u ka nu, u nu!]»

¹⁷ Uŋ juō hel nuōmba hōlma-na kūŋ cīŋgu-na, u *hāalābiemba cira u firnu nel daama-i pigaaŋ-ba. ¹⁸ Wuo cira: «Bisālmba'i namaanjo-i wei? Namaa saa suō wuo kumanj suuriinj nelienj nuō ŋ nuŋgu-na ku sie gbāa guōla-nie wei? ¹⁹ Kumanj suuriinj ŋ nuŋgu-na ku sa kā ŋ huonj-na, ku kā ŋ kusūŋ-nu ka ce biniēŋa a hel.» Terienju fanju-na, Yesu taara duō pigaaŋ wuo niwuoni-i hiere ni gbāa wuo. ²⁰ Aa naa tiraa cira: «Mamanj dii nelienj nuō ŋ huonja-na, ma yaa gbāa guōla-nie Diilonj-hūmelle-na. ²¹ Anjogōbabalamma hel nelienj nuō ŋ huonja'i nuō-i: ŋ huonja'i diyaan-ŋin bīŋwosīnni-na, cuosīnni-na, nelkolle-na, ²² *fuocesīnni-na, cāncāya-i-na, hōdorre-na, nuōŋ-tāalma-na, kakarkuonjo-na, nenemuŋgu-na, yebīenande-na, bombolma-na, ānyagarma-na. ²³ Nelbalaŋ daama-i hiere ma hel nelienj nuō ŋ huonja'i nuō-i. Ma yaa guōlaayan-nie Diilonj-hūmelle-na.»

*Nieryienjo nanjo haa u nanja Yesu-i-na
(Matie 15.21-28)*

²⁴ Ku huonju-na, Yesu wuo ji ta halan terienju-na a kā Tiir: Uŋ kāa, wuo suur dūŋgu nanju-na duō fuo nuōmba baa da-yo. Nga u saa gbāa. ²⁵ Cienjo nanj wuo nuō u maama nelle fandena, a ne da *jina waa u bilonjo-na. Yesu bi himma-i, cienj daa wuo jo ji dūuna u yaanjan-na ²⁶ a cārā-yuō wuo u donya jina daayo-i u bilonjo-na. Cienj daa u waa *nieryienjo. U taa u hel Fenisi manj dii Siiri mara-i-na. ²⁷ Yesu wuo cira: «Da ŋ bie bisālmba niwuoni-i hā juoraamba baa-ni ku saa fa. Yanj da ba wuo ye, ŋ suō ŋ bie boini-i ŋ hā juoraamba-i.»

²⁸ Cienj wuo cira: «Itie, ma sī bisālmban wuo aa jubienjan manj ta a diire hīema-na, juoraamba biera-yei ba wuo ke?» ²⁹ Uŋ waan mafamma-i, Yesu wuo cira: «Niŋ suyaa mafamma-i waŋ-ma, bir ŋ kūŋ, jina taa halan ŋ bilonjo-na.» ³⁰ Cienjo birii ku yaa nuō-i kūŋ, kā ka da bilonjo gaala u mungallamma-na: Jina taa.

Yesu cie bobo nanjo tuō piye

³¹ Ku huonju-na, Yesu wuo sire Tiir-na a hel Sidō aa bir hiire kā ka karnu Dekapol niēŋa-i kā ka hel Galile dalangan-na. ³² Baa jo baa bobo nanjo-i a ji cārā-yuō wuo u haa u nanjan-i yuō a firnu u jumelle-i aa puur u tūnni-i. ³³ Yesu wuo bel-o hel baa-yo nuōmba-na. Barj hila, wuo dii u niēŋa-i naacoljo tūnni-na aa ce u taalunju-i hure u jumelle-na. ³⁴ Uŋ cie mafamma-i, wuo ciir u yuŋgu-i aa fiisa da fūō aa cira: «Efata!» Ku yuŋgu yaa wuo: Puur! ³⁵ Terduonju fanju-na, naacoljo tūŋ nie pāŋ puur aa u jumel die bi pāŋ firnu u tuō piye da welewele ŋaa u'i sī. ³⁶⁻³⁷ Kuō fūnuŋ cu nuōmba hōmmu-i. Baa ta ba piye wuo: «Naacolj daa u maacemma faa cor! U puur tugbentaamba tūnni-i aa tuō ce bobobaa-fa ta ba gbā ba piye.» Yesu wuo tuō piye baa-ba wuo ba baa yanj ma hel. Duō waŋ mafamma-i, ku ce ŋaa u kaa namma dii dāamu-na.

* 7:7 Isayi (Īsaie) 29.13

8

Nuɔmba neifienja hai wuyaa buruo niehai yar-ba
(Matie 15.32-39)

¹ Yibienja fanja-na, nuɔmba tiraa kɔɔl ba-naa ka tigiin Yesu caanɔ-*na*. A ne da niwuoni saa waa baa-ba. Yesu wuɔ bi u *haalabiemba-i ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: ² «Nuɔɔ daaba hujarre gbu di ko-mi; ba yinni sei yaa de-i baa-mi ba saa da binɔkɔngu wuɔ. ³ Banamba hilaɔ termaan-nu jo, da mi yan ba bir baa nyulmu-i ku kaa nuɔl-ba hɔmelle-na.»

⁴ U haalabiemba cira: «Itie, i ka da niwuoni-i hie hien daaku-na die ji ha nelpɔɔ daaku temma da ku wuɔ ye?»

⁵ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u nie dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehai.» ⁶ Yesu wuɔ ce nuɔmba tɛna hɛma-na aa naa bie buruo niehai daayo-i a jaal Diilonɔ-i aa bɔlnu-yuɔ ha u haalabiemba-i wuɔ ba calnu-yuɔ ha-ba. U haalabiemba hu-yo bi calnu-yuɔ. ⁷ Tetebiemba namba bi waa, wuɔ tiraa bie bafamba-i a jaal Diilonɔ-i aa ha u haalabiemba-i baa-ba wuɔ ba calnu-bei ha nuɔmba-i.

⁸ Nuɔmba man waa hiere, baa wuɔ ye. Baa gbura ni boini-i dii-ni segeyufien niehai. ⁹ A ne da nuɔmba man waa, ba gbɔa yu nuɔmba neifienja hai temma.

Ban juɔ wuɔ ti, Yesu wuɔ ha-ba hɔmelle-i wuɔ ba kɔn ba cɔnni ¹⁰ aa fuɔ baa u haalabiemba-i baa bie beno-i ta ba ka Dalmanuta.

Nuɔmba ciera Yesu ce himma ba ne
(Matie 16.1-12)

¹¹ Yesubaa-ban kaa Dalmanuta-i-na, *Fariɛbaa-ba namba jo ji ta ba fanu ba-naa baa-yo. Baa ji cira wuɔ da kuɔ Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ce himma ba ne. Ba taa ba wan mafamma-i wuɔ si ba ka gbɔa cure-yuɔ. ¹² Yesu wuɔ fiɛsa da fuɔ aa naa cira: «Bige-i cie fiefie ku nuɔɔ namaanɔ-i na'a mi ce himma pigaan-na ku yaa na ka su wuɔ Diilonɔ'i puɔraa-mi? Mi wan ninsoɔ-i baa-na, binɔkɔngu sa ce dii pigaan-na!» ¹³ Aa naa pan ta baa u *haalabiemba-i ka suur beno-na ta ba karnu ba ka dalanga yienɔ ngu-na.

¹⁴ A ne da ma saa naa tɛnu u haalabiemba bie *buruo. Buruo diei waa baa-ba yon beno huɔnga-na. ¹⁵ Yesu wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Jande, bilaan na fere Fariɛ ba siini-na baa *Eɔdi bi niini-na.» ¹⁶ Haalabiemba don ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Na saa da, in'a i saa bie niwuoni ku'i cie u tuɔ piye de-i-na.» ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na piye wuɔ mi daa na saa bie niwuoni ku'i cie mi ta mi piye de-i-na? Ku ce nɔa a ji hi baa nyunɔ, minj wan nelma man na saa hi ta na da ma terienɔ-i wei? ¹⁸ Na sa da baa na yufienja-i wei? Aa na sa nu baa na tunni-i wei? Ma karaanu-nei wei? ¹⁹ Minj bulaanu buruo u ndii-i a ha nuɔmba neifienja hai nuɔsiba ndii-i, na bieraaya boini-i segeyufienja nie ta?» Baa cira: «Segeyufien cɔncieluo a hai.»

²⁰ Wuɔ cira: «Aa minj bulaanu buruo niehai a ha nuɔmba neifienja hai ba wuɔ, segeyufienja nie juɔ tɛ?»

Baa cira: «Segeyufien niehai juɔ tɛ.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Ji hi baa nyunɔ na saa hi suɔ ku yaanɔga-i yogo wei?»

Yesu puurii yironɔ nanɔ yufienja-i

²² Yesubaa-ban kaa hi Betisada-i, baa jo baa yironɔ nanɔ ji ha-yo wuɔ u ce jande aa u haa u nanɔga-i yuɔ a puur u yufienja-i. ²³ Yesu wuɔ bel yironɔ daa u nan-na ba hel nellen-huɔnga-na a ka ba den. Ban kaa hi, wuɔ ce taalunɔ a hure naacolɔ yufienja-na aa ce u nammu-i cuye-yei ku ce celle aa suɔ halar-mu. Un halar-mu, wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ da wei?» ²⁴ Naacolɔ wuɔ ne aa naa cira: «Mi da nuɔmba-i nɔa mi sa da-ba dei; mi da-ba nɔa tibinni aa ta ni wuɔ.» ²⁵ Yesu wuɔ tiraa bir cu u nammu-i naacolɔ yufienja-na. Un juɔ halar-mu kufanɔ-i, naacolɔ wuɔ pan tuɔ da fafamma. ²⁶ U yufien an puurii, Yesu wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Ta n kɔn cin-nu, baa tiraa n suur nellen-huɔnga-na.»

Yesu stni yaa hani-i?

(Matie 16.13-20; Like 9.18-21)

²⁷ Ku huɔngu-na, Yesu-i baa u *haalabiemba ji ta ba ka nilein man dii Sesare man Filipu wuɔnɔ-i u kɔtɔnni-na. Ban kan hɔmelle-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba ciera hai moloɔnɔ-i muɔnɔ-i?»

²⁸ U haalabiemba cira: «Banamba ciera wuɔ nuɔnei *Nsaa-Batise-i, banan ba'a nuɔnei *Eli-i, banan ba'a *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔnɔ-i muɔnɔ-i.»

²⁹ Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloɔnɔ-i muɔnɔ-i?»

Pier wuɔ cira: «Diilon un pan nuɔngu-i aa saan *Kɔnkortienɔ man, u yaa nuɔnɔ-i.» ³⁰ Yesu wuɔ wan-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel molo nu-ma.

Yesu kaal u mulɛma-i

(Matie 16.21-28; Like 9.22-27)

³¹ A donj huɔŋgu fangu-na, Yesu wuɔ donj tuɔ piye u pigāan u *hāalābiemba-i wuɔ *Molon-Bieŋo ka mulienj da dei! Nelle bincuamba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, a naara *anjɪnamma pigāataamba ka ciina-yuɔ aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hēma-na, sielinj-yiingu-i u ka sire hel jo. ³² Yesu wuɔ waan nel daama-i kaala-mei baa-ba. Pier wuɔ bi-yo ba kā ba denj ka tuɔ wanj baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta η piye dumaa, ku saa fa.» ³³ Yesu wuɔ miel ne u hāalābiemba-i aa naa gbē Pier wuɔ: «*Sitāni, kā η halan mi caan-nu! Nj kusɔŋ-maama-i Diilonj-maama sɪ, nelbilienj-maama.»

³⁴ Ku huɔŋgu-na, wuɔ bi nuɔmba-i baa u hāalābiemba-i ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Nuɔni manj da η ta η taara η nyaanu-mie, η saaya η ciina η fere, aa η saaya η sie mulima-i baa kuliingu-i. ³⁵ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yungu yonj, u ka kɔsuɔŋ u fere, nga umanj duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere mei maama-na baa *Neldɔɔɔlma maama-na, kutienj ka da cicelma manj sie ji ti dede. ³⁶ Nelienj nuɔ, da η da η yufienj-niini-i hiere miwaanjo-na aa ka caa, yunj haku-i diikuɔ? ³⁷ Nelienj nuɔ, η gbāa sāa η yungu-i baa bige-i Diilonjo wulaa? ³⁸ Na saa da, fiefie ku nuamba saa fa, ba jēnaamba sa ku. Umanj duɔ tuɔ ce senserre bei u sa taara ba suɔ wuɔ mei wuonjo, u sa bi taara u wanj mi maama-i baa-ba, Molon-Bieŋo duɔ ji jo baa u To fɔŋgūo-i baa *dɔrɔpɔurbiemba-i, u ka bi ce senserre baa kutienj maama-i.»

9

¹ Aa naa cira: «Yaan mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilonj-bāanngu-i aa suɔ da ba ku. Diilonjo ka ce u bāanngu-i baa fɔŋgūo.»

Yesu birii u denj birma

(Matie 17.1-13; Like 9.28-36)

² Yesunj waan mafamma-i, yinni niediei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Sake a naara Nsāa ba kā ba denj ka nyugunj tɔnujaataama nanjo-na. Ba'a ba ne da Yesu birii u denj birma. ³ U jonjorbaa-ba birii baapielmba ta ba caa da kpoikpoi; halle molo sie gbāa ce bɪŋkūngu pusunj dumaanjo-na. ⁴ *Hāalābieŋ ba'a ba tiraa ne, a da *Eli baa *Moisi ba caraaya-bei ta ba piye baa Yesu-i. ⁵ Pier wuɔ gbē Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na dei! Nj sa yanj i ce gbuganni siei wei? Ku diei nanj kūngu, ku diei Moisi kūngu, aa ku diei kūngu nanju-i Eli kūngu.» ⁶ Korma'i naa bilaa Pierbaa-ba-i a ce u tuɔ piye dumaa u yun-nu u sa suɔ unj wanj mamanj. ⁷ Duherru nandu jo ji cɪnnu-bei. Baa nu molo piye du huɔŋga-na wuɔ: «Mi Bieŋo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-mie, taa na nu u nunngu-i.» ⁸ Hāalābiemba wuɔra ne terni-na hiere ba saa da molonjo baa Yesu-i.

⁹ Banj juɔ ta ba hiire tɔnunngu-na, Yesu wuɔ wanj-ma kuola-mei baa-ba wuɔ *Molon-Bieŋo duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wanj nel daama-i baa molonjo! ¹⁰ Hāalābiemba sie aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «A sire hel kuomba hɔlma-na, ku yungu yaa wuɔ nie?»

¹¹ Banj kaa hi yaannga-i, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Ma sɪ *anjɪnamma pigāataamba ciera wuɔ Eli saaya u bir jo igēna aa Diilonj unj paa nunngu-i wuɔ u ka saanj *Konjortienj manj u suɔ jo ke?»*

¹² Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima; Eli saaya u jo igēna ji migāan weima-i hiere. Nga bige-i cie Diilonj-nelma cira wuɔ: «Molon-Bieŋo ka mulienj da dei aa ba sie ta ba kāŋ-yo?» ¹³ Mi tɪnu-nei: Eli juɔ ti. Unj juɔ, nuɔmba cie ba bāanngu-i yuɔ. Diilonj-nelmanj waan-ma dumaa, ba bi cie-ma dumei.»

Yesu duɔnya jɪna naacombilonjo nanjo-na

(Matie 17.14-21; Like 9.37-43)

¹⁴ Yesubaa-banj hiiriye ka hi u *hāalābiemba namba terienngu-i, baa da nuɔmba juɔ ji yu ba caanngu-na, aa da *anjɪnamma pigāataamba namba juɔ ba ji ta ba fanu ba-naa baa-ba. ¹⁵ Nuɔmba juɔ'a ba ne da Yesu jo, kuɔ ce-ba gbere, baa gbar jārā-yuɔ ka ta ba jaal-o.

¹⁶ Yesunj juɔ ji hi, wuɔ yuu u hāalābiemba-i wuɔ: «Na fanu na-naa baa-ba nel hama-i nuɔ-i?» ¹⁷ Naacolnjo nanjo fie dii nuɔmba-na aa cira: «Hāalātie, *jɪna nanjo dii mi bieŋo yungu-na a ce-yo bobo. Mi juɔ baa u yaa-i η wulaa. ¹⁸ Duɔ sire-yuɔ terienngu terienngu, u mal-o. Duɔ mal-o, sɔmpugaaru ta du hel u nunngu-na, aa η da u wuɔ u nyieni-i aa kuola da girri. Mi waan baa η hāalābiemba-i mie ba donya-yuɔ, ba saa gbāa.»

¹⁹ Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Fiefie ku nuonj namaanjo-i, na sa hūu nelienj maama. Na daa nie sɪ mi ka tiena baa-na gbula wei? Namaa ji hūu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Jɔunj baa naacombilonjo-i.» ²⁰ Baa ta ta ba kā baa-yo da ba ka hā-yo. Jɪnanj kaa cira u ne da Yesu-i, wuɔ pānj bel naacombilonjo-i gbuu sagalla-yuɔ. Naacombilonj wuɔ hel cii tuɔ bɪmallā aa sɔmpugaaru ta du hel u nunngu-na.

²¹ Yesu wuɔ yuu tuonjo-i wuɔ: «jɪna daayo dii-yuɔ ku bāanngu cuɔ wei?»

* 9:11 Malaki (Malachie) 3.23

Tuonj wuɔ cira: «Uu dii-yuɔ dii u bisänsinnij. ²² Duɔ ce u ce u suur dāamu-na sisɔ hūmma-na duɔ ko-yo hä-mi. Da ŋ'a ŋ ka gbāa, jande ne Diilonjo-i aa ŋ kāyā-yi.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ŋ'a da miɛ mi ka gbāa? Umanj duɔ haa u nanja-i Diilonjo-na, wɛima-i hiere ma gbāa ce hä kutienjo-i.»

²⁴ Yesuj waɗj mafamma-i, naacombilonjo to wuɔ pānj cira: «Mi haa mi nanja-i Diilonjo-na ŋga kāyā-miɛ ni mei sɪ kuu dii kpelle.»

²⁵ Baŋ tɔyāa kufanġu-na, nuɔŋ baa ta ba jo ba naara. Yesuj daa ba kūlāa ba-naa ta ba jo dumaanjo-na, wuɔ cira: «Jina nuɔ, ma'a ŋ'a ŋ gbāŋ ce nuɔmba-i bobobaa baa tugbentaamba? Cor ŋ hel naacombilonjo-na, mi sa taara mi tiraa da-ni yuɔ gbula.» ²⁶ Jina wuɔ kaasɪŋ da gbagaga aa naa gbuu sagalla naacombilonjo-i aa suɔ hel-yuɔ. Naacombilonj wuɔ galla ŋaa u kuu. Nuɔmba manj waa hiere baa da niɛ sɪ u kuu. ²⁷ Yesu wuɔ bel u nanj-na sire-yuɔ u yiɛra u gbeiniŋ.

²⁸ Yesuj juɔ kūŋ baa u hāalābiemba-i ba ka waa ba kula-i, baa yuu-yo wuɔ: «Hāalātie, bige-i ciɛ miɛ i saa gbāa donya jina daayo-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Jina daayo temma-i Diilocārālɛ' i gbāa donya-yuɔ yonj.»

Yesu tirii u kuliŋġu maama-i

(Matie 17.22-23; Like 9.43-45)

³⁰⁻³¹ Ku huonġu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire terienġu-na a suur *Galile huonġu-na ta ba karnu ba kā. Yesu taa u piye Diilonj-nelma-i u pigāanġ u hāalābiemba-i a ce dumaanjo-na u saa tuɔ taara molo suɔ ba saanġu. U taa u piye baa-ba wuɔ: «Ba ka bel *Molonj-Bieŋjo-i hä nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni häi yonj hīema-na, sielinj-yiinġu-i u ka sire hel jo.» ³² Hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanġa-i; ŋga ba siɛ bi siɛ yuu-yo.

Hai molonjo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?

(Matie 18.1-5; Like 9.46-48)

³³ Yesubaa-banġ kaa hi Kafarnamu-i a suur ba dūŋġu-na, Yesu wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Inj jonj hūmelle-na, na taa na fanu na-naa nel hama-i nuɔ-i?» ³⁴ A ne da hūmelle-na, ba taa ba fanu ba-naa da ba suɔ umanj nelbuɔ-i ba hōlma-na. Yesuj yuu-ba dumaanjo-na, ba fiinanġ ba saa waŋ wɛima. ³⁵ Yesu wuɔ bir tɛna aa bi-ba cncieluo ba häi-i-na hiere a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Na hōlma-na umanj duɔ tuɔ taara u waa na yaanġa-na, kutienjo saaya u jina u fere na hieronjo huonj-nu aa tiraa ce u fere na maacombilonjo.»

³⁶ Uj waɗj mafamma-i, wuɔ bel bisāmbilonjo nanjo-i jo baa-yo ba hōlma-na. Uj juɔ baa-yo, wuɔ tūu-yo aa cira: ³⁷ «Umanj duɔ bel bisāmbilonj daayo temma-i fafamma mei maama-na, kuu dii ŋaa u bilaa mei fere yaa-i, aa umanj duɔ bel muonjo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienjo bilaa umanj puɔraa-mi.»

Umanj duɔ saa bigaanj-ye, uu dii baa-ye

(Like 9.49-50)

³⁸ Ku huonġu-na, Nsāa wuɔ cira: «Hāalātie, i daa naacolnjo nanjo gbuuse-niɛ aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i, miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛŋjo-i i ce u yanj.»

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo. Na saa da, molo siɛ gbāa gbuuse-miɛ a ce gberɛ-wɛima aa tiraa bir bi mi yebabalande-i terduonġu fanġu-na. ⁴⁰ Umanj duɔ saa bigaanj-ye, uu dii baa-ye. ⁴¹ Aa umanj duɔ ne muonjo-i aa hä-na hūmma-i na nyonj wuɔ *Kirsaa baanġ namaa, da ku fiɛ waa ciyufelle yonj, coima saa fa, kutienjo siɛ naa u daluɔ-i Diilonjo wulaa.»

Kunanġu bəyaa kunanġ-na

(Matie 18.6-9; Like 17.1-2)

⁴² «Bisālmba manj hūyāa mei maama-i, umanj duɔ guɔl umanj gbeini bei Diilonj-hūmelle-na, sūlma haraa kutienjo-na. Kumanj ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to nammelle u nuonġu-na aa se-yo dii-yo nuoraanġ-nu, kuu naa ce bōlbōl yuɔ. ⁴³ Da ŋ da ŋ nanġa dii-ni kuubabalaanġu cemmana, kar-ka ŋ nanna. Da ŋ suur Diilonj-nelle-na baa nanġa diei, ku bəyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu häi-i-na. [⁴⁴ Jamba manj wuyaanj nuɔmba-i terienġu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dŋj.] ⁴⁵ Da ŋ da ŋ gboluonġu dii-ni kuubabalaanġu cemmana, kar-ku ŋ nanna. Da ŋ suur Diilonj-nelle-na baa gboluonġu diei, ku bəyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ gbeini-i ni häi-i-na. [⁴⁶ Jamba manj wuyaanj nuɔmba-i terienġu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dŋj.] ⁴⁷ Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaanġu cemmana, hiel-de ŋ nanna. Da ŋ suur *Diilonj-nelle-na baa yufelle diei, ku bəyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ yufienġa-i a häi-i-na. ⁴⁸ Jamba manj wuyaanj nuɔmba-i terienġu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dŋj.

⁴⁹ «Na saa da, dāamu ka dii dāmma yiɛ hiere.

⁵⁰ «Dāmma-i biŋkūfafaanġu; ŋga da ma ji saara, namaa gbāa ce-ma niɛ ma tiraa ce kpɛnnɛ? Diyaanj dāmna na fereŋ nuɔ aa na bel na-naa fafamma.»

10

*Ansorre bərəmmanj-kūṅgu-i
(Matie 19.1-12; Like 16.18)*

¹ Ku huongu-na, Yesubaa-ba sire terienḡu-na a kā *Yude, kā ka waa dii *Yurdē bomborma namma-na. Nuomba tiraa kūl ba-naa kā u wulaa. Wuṵ doṅ tuṵ piye Diilonj-nelma-i u pigāan-ba ṅaa uṅ cemmaṅ duma a koko. ² *Fariṣeḡbaa-ba namba ta ba taara ba cure-yuṵ baa nelma-i, baa pie a yuu-yo wuṵ: «A saa baa miē Diilonj-hūmelle-i, nelieṅ nuṵ ṅ gbāa nanna ṅ cieṅo-i wēi?»

³ Yesu wuṵ bir yuu-ba wuṵ: «*Moisi hāa-na hama-i wuṵ na ta na ce?»

⁴ Baa cira: «Moisi hāa-ye hūmelle-i wuṵ i gbāa tie nanna i caamba-i; ṅga da ṅ'a ṅ nanna-yuṵ ṅ nyegēṅ seḡe ṅ hā-yo igēna umāṅ pigāan wuṵ na ānsorre buṵra.»

⁵ Yesu wuṵ cira: «Moisi daa na tūnni sa nu ku'i cie u nyegēṅ mafamma-i hā-na. ⁶ Da ma'i sī Diilonj uṅ'a u jīna miwaaṅo-i u maa bieṅo baa cieṅo. ⁷ A ce dumaanjo-na, bibieṅo ka yarj u bñcuṵmba-i aa waa baa u cieṅo ⁸ ba gbonu ce kuuduṅgu. ^{*} Da ba waa dumaanjo-na, ba sa tiraa kān-ba nuomba hāi, ba kān-ba ṅaa nelduṅo. ⁹ Terienḡu fangu-na, Diilonj duṵ gbonu kumaṅ, nelbilo saa saaya u bōro-kuṵ.»

¹⁰ Baṅ juṵ kūṅ ciṅgu-na, u *hāalābiemba tiraa sire nel daama-i ta ba yuu-yo. ¹¹ Yesu wuṵ cira: «Umanj duṵ nanna u cieṅo-i aa jā unāṅ, kutieṅo cie *fuocesinni, u calāa cedieḡāṅo-i. ¹² Cieṅo manj duṵ bi hel u bōlō wulaa aa kā ka soṅ yanḡa naṅga, cieṅo fanjo cie fuocesinni'i dumaanjo-na.»

*Yesu caara Diilonjo-i ha bisambiemba namba
(Matie 19.13-15; Like 18.15-17)*

¹³ Ku huongu-na, baa jo baa bisāmbiemba namba-i Yesu wulaa wuṵ u ji haa u nammu-i bei a caara Diilonjo-i hā-ba. U *hāalābiemba sire ta ba nuola bamanj juṵ baa-ba. ¹⁴ Ku saa dōlṅ Yesu-i, wuṵ tuṵ piye baa-ba wuṵ: «Yaan bisāmba ta ba jo mi wulaa, baa na cie-ba. Bamanj dii bafamba temma-i, *Diilonj-nelle dii bafamba diele-i. ¹⁵ Yaan mi warj ninsoṅo-i baa-na: Umanj duṵ u saa siē *Diilonj-nellentesinni-i ṅaa bisālāanjo, kutieṅo siē gbāa suur *Diilonj-nelle-na.» ¹⁶ Ku huongu-na, wuṵ tūu bisālṅ daaba-i aa haa u nammu-i bei aa caara Diilonjo-i hā-ba.

*Weinjo nanj maama
(Matie 19.16-30; Like 18.18-30)*

¹⁷ Ku huongu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire bie hūmelle-i ta ba kā. Naacolṅo nanjo gbar jo ji dūuna Yesu yaanḡa-na aa cira: «Hāalātiefefēi, mi saaya mi ce bige-i da mi gbāa da cicēlma manj sa tḡeṅ dede-i?»

¹⁸ Yesu wuṵ cira: «Bige-i cie ṅ ta ṅ bi-mi nelfefēiṅ muṵ? Da ma hel Diilonjo-na, nelfefēiṅo dii wēi? ¹⁹ Diilonj uṅ'a i tie wuṵ hūmieṅa manj, ma sī ṅ suṵ-ya ke? *«Baa ko nelieṅo, baa ce *fuocesinni-i, baa cuo, baa kar coima ṅ haa molonj-na, baa du molonjo, ta ṅ dii ṅ to-i baa ṅ nyu-i ba nunḡu-i.»*†»

²⁰ Naacolṅ wuṵ cira: «Hāalātie, mi duṵṅ dii mi bisānsinning ta mi ce mafamma-i hiere.»

²¹ Uṅ piye dumaanjo-na, u maama gbuu pāṅ dōlṅ Yesu-i; wuṵ ne-yo aa naa cira: «Ma tīyāa ma diei: Kā ṅ ka suor ṅ nagāṅ-niini-i hiere aa ṅ cal gbeinḡa fanja-i ṅ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ṅ ka ce weinḡ nuṵ dōro-i-na. Da ṅ ce mafamma-i, ṅ jo ṅ ji ta ṅ nyaanu-mie.» ²² Naacolṅ daayo naa silaa waa weinjo cor. Yesuṅ juṵ warj mafamma-i, wuṵ pāṅ vāa u yaanḡa-i aa ta. ²³ Uṅ taa, Yesu wuṵ wuṵra ne u hāalābiemba-i aa cira: «Kumaṅ ka ce weinjo duṵ gbāa suur *Diilonj-nelle-na kuu dii kpelle.»

²⁴ Nel daama cu u hāalābiemba hōmmu-i. Yesu wuṵ tiraa tir-ma wuṵ: «Mi jēnaaṅ namaa, Diilonj-nelle suurma dii kpelle de! ²⁵ Na suyaa wuṵ nyogōme duṵ gbāa cor miṣēne-fuonḡu-na kuu dii kpelle de! Nḡa weinjo duṵ gbāa suur Diilonj-nelle-na kufangu dii kpelle yanj.»

²⁶ Nel daama migāan cu u hāalābiemba hōmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuṵ: «Dumaanjo-na, hai molonjo-i ka gbāa kor?»

²⁷ Yesu wuṵ ne-ba aa cira: «Nelbiliemba wulaa ma siē gbāa ce, ṅga weima sa yar Diilonjo-i.»

²⁸ Pier wuṵ cira: «Hāalātie, aa miē manj naana i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie fuṵ?»

²⁹ Yesu wuṵ cira: «Mi warj ninsoṅo-i baa-na: Umanj duṵ ta aa yarj u dumelle-i, u hāmba-i, u mōlbaa-ba-i, u tūṵbaa-ba-i, u nyu-i, u to-i, u bisāmba-i, siṣo u sonni-i meī maama-na baa *Neldōdōlma maama-na, ³⁰ kutieṅ uṅ ka da nimaṅ hīēma-na bande-i-na, ni ka maar uṅ taa aa yarj nimaṅ sōmma komuṵṅa ndii. U ka da dumieṅa-i, hāmba-i, mōlāmba-i, nyunaamba-i, bisāmba-i, sonni-i, aa bi da mulēma-i naara. Aa bisinuo-i-na, u ka da cicēlma manj sa tḡeṅ dede-i. ³¹ Na saa da, bamanj taa yaanḡa fieḡe-i-na, ba bōi ka bir waa huonj-nu, aa bamanj dii huongu-na fieḡe-i-na, ba bōi ka ta yaanḡa.»

* 10:8 Miwaaṅo jīnammanj-sebe (Genèse) 2.24 † 10:19 Helmanj-sebe (Exode) 20.12-17

Mamanj dii ta ma cie Yesu-i Yerusalemu-i-na
(Matie 20.17-19; Like 18.31-34)

³² Ku huongu-na, Yesubaa-ba ji sire ta ba ká *Yerusalemu. Yesu wuɔ ta nuɔmba yaan-na hiere. Banj kãnj dumaŋo-na, korma doŋ ta ma da u *hãalãbiemba-i baa bamanj naa cuu ba huonj-nu hiere. Yesu wuɔ bi u hãalãbienj cinciuelo ba hãi baamba-i ba denj ka tuɔ piye baa-ba wuɔ: ³³ «Na daa inj kãnj Yerusalemu-na ke? Die kã, ba ka bel *Molonj-Bieŋo-i hã *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjlnamma pigãataamba-i baa-yo. Da ba hã-ba baa-yo, ba ka cira wuɔ u saaya komma aa bir-o hã *niẽraamba-i baa-yo ³⁴ ba nye-yo sũlma aa tu taalni yuɔ aa muo-yo aa suɔ ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi hĩema-na, sieliŋ-yiingju-i u ka sire hel jo.»

Sebede bẽmanj muyaa ba natiẽŋa Yesu-i-na
(Matie 20.20-28)

³⁵ Ku huongu-na, Sebede bẽmba manj waa baa Yesu-i, ba taa ba bi unãŋo-i Sake aa bi unãŋo-i Nsãa, baa piẽ Yesu caan-ju na cira: «Hãalãtie, i juɔ die ji cãrã bĩŋkũngu nangu ŋ wulaa, jande baa yagar.»

³⁶ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na'a mi ce bige-i hã-na?»

³⁷ Baa cira: «I taara da ŋ ji waa ŋ fõŋgũo-i-na, ŋ yanj miẽŋo-i, u diei tĩena ŋ nadieyangna-na aa u diei bi tĩena ŋ nanyuɔyangna-na.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nanj cãrãŋ kumanj de! Yaahuolo manj ka haa-mie na ka sie u temma haa-nei wei? Na ka sie muliẽŋ meĩ temma-i wei?»

³⁹ Baa cira: «Ūu, i ka sie.»

Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo manj ka haa-mie, baa muliẽma manj ka bi haa-mie, ni ka bi haa-nei ninsoŋo. ⁴⁰ Nga meĩ sie gbãa pã nuŋgu wuɔ meljo'i ka tĩena mi nadieyangna-na aa meljo'i ka tĩena mi nanyuɔŋgu-na. Muntĩenammu fammunj tigiin ta mu cie bamanj, ba yaa ka da-mu.»

⁴¹ Ba nahãalãbienj cinciuelo baambaŋ juɔ nu nel daama-i, ba hõmmu pãŋ du baa-ba. ⁴² Yesu wuɔ bi-ba hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fãamaambaa-ba ce hãlmaangju baa ba fãamaanslnni-i aa nelbõmbõmbaa-ba ta ba haa fõŋgũo-i nuɔmba-na. ⁴³ Nga ku saa saaya ku waa dumaa namaa na wulaa. Umanj duɔ tuɔ taara u waa nelbuɔ-i na hõlma-na, kutieŋo saaya u ce u ferẽ na maacembilonj; ⁴⁴ aa umanj duɔ tuɔ taara yaanga-i, kutieŋo saaya u ce u ferẽ na korieŋo. ⁴⁵ Na saa da, *Molonj-Bieŋo juɔ kufangju jomma yaa-i hĩema-na duɔ ji cãa nuɔmba-i aa pã u ferẽ duɔ sãa ba boi yunni; u saa jo ba da ba ji cãa-yo.»

Yesu puurii Bartime yufieŋa-i
(Matie 20.29-34; Like 18.35-43)

⁴⁶ Ku huongu-na, Yesu wuɔ kã kã hi Yeriko. A ne da nelpũngu nanj temma taa ku nyaanu-yuɔ a naara u *hãalãbiemba-i. Banj juɔ ta ba hel Yeriko-i-na da ba ta, yironj nanj waa tĩena hũmelle tũngu-na tuɔ cãrã. Ba taa ba bi-yo Bartime aa bi u to-i Time. ⁴⁷ Yironj daa unj nuɔ nuɔmba piye ba cor, wuɔ yuu. Baa cira wuɔ Nasaretitaan Yesu yaa curaan. Wuɔ pãŋ sire tuɔ fara u bi da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hãayẽlŋ nuɔ, jande ce hujarre mie!» ⁴⁸ Uŋ faranj u bi dumaŋo-na, nuɔmba boi baa yanj aa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u budii. Wuɔ migãan dii kunangju naara wuɔ: «Davidi hãayẽlŋ nuɔ, jande ce hujarre mie!» ⁴⁹ Yesu wuɔ yieŋa aa naa cira: «Bieŋj u jo.»

Baa cira: «U bi-ni, fẽ ŋ huongu-i aa ŋ sire ŋ kã.» ⁵⁰ Yironj wuɔ pãŋ nanna u jonjoro-i aa tie sire ta tuɔ kã. ⁵¹ Uŋ kaa hi, Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara mi ce bige-i hã-ni?»

Wuɔ cira: «Hãalãtie, mi taara ŋ puur mi yufieŋa-i.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «Kã! Niŋ haa ŋ nanjga-i mie, ŋ kuraa.» Terduangju fangju-na, naacoljho yufieŋa pãŋ puur. Wuɔ cu Yesu huonj-nu ba ta ba kã.

11

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Matie 21.1-11; Like 19.28-40; Nsaa 12.12-19)

¹ Yesubaa-banj kaa ta ba piẽ *Yerusalemu-i, a saanu baa nilieŋa nanja hõlma-i, dii *Olivitibinni-tãnuŋgu-na, ba bi dinande-i Betifage aa bi dinande-i Betani. Yesu wuɔ wanj baa u *hãalãbiemba hãi wuɔ: ² «Kãanj nelle manj i yaanga-na daade-i, na suurma-i, na ka da ba vaa kakũmbilonj nanj, molo saa nyugũŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³ Umanj duɔ yuuna, na cira: «Itieŋo yaa wuɔ i ji fir-o ka hã-yo; wuɔ u ka bir jo baa-yo fiefie.»

⁴ Baa kã ka bi da ba vaa kakũmbilonj nanj-o-i dumelle nande yaanga-na; hũmelle tũngu-na. Baa ture ta ba fir-o. ⁵ Nuomba waa, banamba ta ba piye baa-ba wuɔ: «Haba-i daaba-i! Na ce bige-i dumaŋo-na?» ⁶ Yesuŋ waanj mamanj baa-ba, baa bi wanj ma yaa-i baa-ba. Banj piye dumaŋo-na, baa yanj ba ta baa-yo.

⁷ Banj kãa baa-yo, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa u huongu-na aa Yesu wuɔ nyugũŋ tĩena-yuɔ. ⁸ Nuomba fõŋgũo baa hiel ba jonjorbaa-ba-i fara-bei hũmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dõrõ u

kā. Banamba kar fielu ta ba jina. ⁹ Bamanj waa u yaanġa-na baa u huonġu-na hiere baa ta ba piiye da gbagaga wuo:

«Diilonġo temma si dii.

Itierj uŋ saanġ umanj jo, Diilo baa-yo!^{*}

¹⁰ I bincainġo-i *Davidi fġonġu temma yaa juonġ!

Diilo migaanġ-yo hā-ye.

Dorwuonġo temma si dii!»

¹¹ Yesuŋ kaa suur Yerusalemu-i-na, wuo kā *Diilodubuġo-i-na ka wuora ne kumanġ cġenġ hiere. Bāanġu naa tġi tġi, wuo ta baa u hāalābieŋġ cġincieluo ba hāi baamba-i a kā Betani.

Yesu cġe yensāanġu nanġu kuol

(Matie 21.18-19)

¹² Ku cuo kaala-i-na, Yesubaa-ba sire Betani-i-na ta ba kā *Yerusalemu-i-na, a ne da nyulmu waa Yesu-i-na. ¹³ Ba kaa hi halma namma-i, wuo da *yensāanġu nanġu fielu gbu caa da fafamma ŋaa ku maanġ, a ne da ku mammanġ-huonġu'i saa waa huonġu fanġu-na. Yesu wuo haar duġ ka ne sġi u ka da bieŋa kuġ. Uŋ kaa piġ, wuo da fiegbāŋġbāŋlāndu yonġ du kula. ¹⁴ Wuo gbġe yensāanġu-i u *hāalābiemba yufelle-na wuo: «Ma balāa nyunġo; nanġ cġeraa ŋ ji manġ bieŋa hā molo wuo.»

Yesu duanya torgociraamba-i hiel-ba Diilodubuġo-i-na

(Matie 21.12-17; Like 19.45-48; Nsaa 2.13-22)

¹⁵ Yesubaa-banġ kaa hi *Yerusalemu-i, wuo kā *Diilodubuġo-i-na ka donya niisuornintaamba-i baa niisāanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa kā ka tiŋŋ gbeihortaamba taabalebaaba-i nanna, aa se bamanġ suoraanġ nōnsor ba huriimba-i ba titiŋa-i nanna, ¹⁶ aa cie-ba wuo molo baa suur baa kuusuorŋġu Diilodubuġo dumelle-na. ¹⁷ Uŋ cie mafamma-i, wuo bie Diilonġ-nelma-i tuġ piiye u pigāanġ-ba wuo: «Ma nyegāanġ Diilonġ-nelma-na wuo: *«Ba ka ta ba bi mi dūŋġu-i niliŋa-i hiere a Diilojaaldanġu.»*[†] Ma sġinni nie namaa ce-ku cuo ba terienġu?» ¹⁸ Nel daama kā ka hi *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānġinamma pigāataamba-i. Baa pāŋ ta ba taara-yuo baa komma. A ne da u nelma taa ma suurnu nuomba-i ma cor, a ce dumaanġo-na ba taa ba kāalā-yuo. ¹⁹ Bāanġuŋ juġ suur huonġu manġ nuġo-i, Yesu-i baa u *hāalābieŋġ baa hel nellenġ-huonġa-na.

A haa ŋ nanġa-i Diilonġo-na ku fa weima

(Matie 21.20-22)

²⁰ Ku cuo kaala-i-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba naar sire bie hūmelle-i. Banġ kaa hi *yensāanġu terienġu-i, ba'a ba ne da ku kuolaa baa ku yunġu-i hiere. ²¹ Mamanġ cġe cor hiere ba kāmma-na *Yerusalemu-i-na, maa tġenu Pier. Wuo tuġ piiye baa Yesu-i wuo: «Hāalātie, ne, niŋ waasaanġ yensāanġu manġ, ku kuolaa hiere.»

²² Yesu wuo gbġe-ba wuo: «Haanġ na nanġa-i Diilonġo-na. ²³ Yaanġ mi wanġ ninsonġo-i baa-na: Da na haa na nanġa-i Diilonġo-na, na gbāa gbġe tānuŋ daaku-i wuo: «Juur ŋ halaŋ bande-i-na ŋ ka suur nuoraanġu-na», aa ma bi ce. Ŋga nanġ waanġ mamanġ, da na saa hūu-ma wuo ma gbāa ce, ma sie bi ce. ²⁴ Ku'i cie mi ta mi piiye baa-na mie: Da na ta na cārā kumanġ Diilonġo wulaa, na saaya na hūu-ma wuo na daa ku bġŋkūŋġu-i tġi. Da na hūu-ma, ku yaa Diilonġo ka hā-na baa-ku. ²⁵ Aa da ŋ'a ŋ cārā Diilonġo-i, a ji ne da molo cālāa-ni, ce kutienġo-i jande aa ŋ hiel-ma ŋ huonġa-na, ku yaa nuġ niŋ cie mamanġ, na To manġ dorġo-i-na u ka bi ce-ni jande aa hiel-ma u huonġa-na. [²⁶ Ŋga da na'a na sa hiel nuorġ-maama-i na hōmumu-na, na To manġ dorġo-i-na, u sie bi hiel namaa maama-i u huonġa-na.]»

Hai hāa Yesu-i hūmelle-i u tuġ ce u maacemma-i?

(Matie 21.23-27; Like 20.1-8)

²⁷ Yesubaa-banġ kaa hi *Yerusalemu-i, baa kā *Diilodubuġo-i-na. Yesu wuo tuġ wuora u bġŋ dumellenġ-huonġa-na. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānġinamma pigāataamba-i a naara nelle bġncuomba sire jo u wulaa ²⁸ ji yuu-yo wuo: «Niŋ ceŋ mamanġ daama-i, hai moloŋo-i hāa-ni hūmelle-i ŋ ta ŋ ce-ma?»

²⁹ Yesu wuo cira: «Mi ka bi yuu-na baa nelma diei, da na sie-mi, mi ka pigāanġ-na umanj hāa-mi hūmelle-i.» ³⁰ Aa naa yuu-ba wuo: «Hai moloŋo-i naa puor Nsāa jo ji tuġ *batisenġ nuomba-i? Diilonġo'i naa puor-o waa nelbiliemba'i naa puor-o?» ³¹ Baa dorġ ta ba piiye baa ba-naa wuo: «Die cira Diilonġo'i puoraa-yo, u ka cira: «Nanġ suyaa-ma dumaanġo-na bige-i cie na saa hūu u nelma-i?» ³² I sie bi sie cira nelbiliemba'i puoraa-yo.» Nuomba-i hiere baa suyaa wuo Nsāa waa *Diilopuorbilonġo, da ŋ da ba cġera nelbiliemba'i puoraa-yo, maacemma haraa-bei. ³³ Baa naa ba cira: «I saa suġ moloŋo manġ naa puor-o.»

* 11:9 Gbeliermanġ-nalāanġu (Psaume) 118.25-26 † 11:17 Isayi (ġsaie) 56.7

Yesu wuɔ bi cira: «Muɔ mi sie bi pigāan-na uman̄ hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce min̄ cen̄ man̄an̄ daama-i.»

12

Suontien̄o nan̄o baa u maacenciraamba

(*Matie 21.33-46; Like 20.9-19*)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ bie gbāneini tuɔ nan̄ baa-ba wuɔ: «Naacol̄no nan̄o diyaa *εεεē-suon̄gu aa kalla-kuɔ. Un̄ kalaaya-kuɔ, u h̄n̄ fun̄gu ba da ba ta ba kāmāl εεεē-i, aa ce felge ba ta ba nyugūn̄ ba niya suon̄gu-i. Un̄ cie mafamma-i, u bie maacenciraamba j̄na-kuɔ aa ta kā nelle.

² «Tibibien̄a karman̄ juɔ hi, wuɔ puɔr u maacembilon̄o nan̄o-i maacenciraamba wulaa, wuɔ u ji hūu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. ³ Maacembilon̄ un̄ juɔ, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o ba saa hā-yo b̄n̄kūngu. ⁴ U tiraa puɔr maacembilon̄o nan̄o ba wulaa. Baa muo ufan̄o-i kaas̄nya-yuɔ aa naa tuora-yuɔ. ⁵ U tiraa puɔr maacembilon̄o nan̄o ba wulaa. Baa ko ufan̄o-i. Ba muyaa ba f̄n̄gūɔ aa ko ba f̄n̄gūɔ. ⁶ Maacembien̄ba ji t̄i suontien̄o wulaa aa ku t̄ie u beduɔla yaa-i. U cira: «F̄ie f̄ie fuɔ, mi ka puɔr mi beduɔla yaa ba wulaa. Fuɔ duɔ kā, ba ka k̄n̄-yo.» Aa ce b̄epol̄no sire ta. ⁷ Maacenciraamban̄ juɔ'a ba ne da b̄epol̄no jo, baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwootien̄o yaa juɔn̄ daayo, yaan̄ duɔ jo i ko-yo aa ciilun̄gu ce mie k̄n̄gu.» ⁸ Ba siire ku yaa nuɔ-i, naacombilon̄ un̄ h̄i, a bel-o ko-yo, aa hel baa-yo suon̄gu-na ka nanna.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontien̄ daa u ka ce bige-i f̄ie f̄ie-i-na? U ka jo ji ko maacenciraan̄ daaba-i aa hā banamba baa suon̄gu-i. ¹⁰ Na saa kalan̄ nel daama-i Diilon̄-nelma-na wei wuɔ:

*«Dumaraamban̄ c̄inaana k̄p̄n̄k̄para man̄,
u yaa juɔ bella d̄n̄gu-i.*

11 Ku cie nerma mie i wulaa.

*Itien̄o yaa wuɔ ma ce dumaan̄o-na.» **

¹² *Yuifu ba yuntaamba p̄n̄ suɔ wuɔ Yesu naan̄ gbānalān̄ daaku-i hā ba yaa-i. Baa ta ba taara ba bel-o. A ne da ba taa ba k̄ālā nuɔmba-i, baa naa ba yan̄-yo aa ta.

Nampo saaya u p̄ hā j̄amatigi-i wei?

(*Matie 22.15-22; Like 20.20-26*)

¹³ Ku huon̄gu-na, baa ji puɔr *Faris̄iebaa-ba namba-i baa *Erɔdi baamba namba-i Yesu wulaa, wuɔ ba ka gb̄n̄ baa-yo bel-o fuɔ f̄erēn̄ nūn̄-āndaan̄gu-na. ¹⁴ Ban̄ k̄āa, baa cira: «H̄ālāt̄ie, i suyaa wuɔ n̄ wan̄ nin̄sōno yaa-i, n̄ sa k̄ālā nel̄ien̄o baa n̄ nin̄sōno-i, n̄ sa bi ce cieluɔ. N̄ gbu n̄ pigān̄ nuɔmba-i Diilon̄-hūmelle yaa kelkel.» Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saanu baa mie hūmelle-i, ku saaya i t̄ie p̄ nampo-i i hā *Orom̄e ba *j̄amatigi-i wei?»

¹⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gb̄ē-ba wuɔ: «Na taara na cure muɔmei wei? H̄āa-min̄ warbelle mi ne.» ¹⁶ Baa hā-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba cie hai yun̄gu-i die?»

Baa cira: «Ba cie Orom̄e ba j̄amatigi yun̄gu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyegān̄ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegān̄ Orom̄e ba j̄amatigi yerre'i die.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Kuman̄ da ku waa j̄amatigi k̄n̄gu-i, p̄an̄-kun̄ na hā j̄amatigi-i baa-ku, aa kuman̄ da ku bi waa Diilon̄-k̄n̄gu-i, na bi p̄a-ku na hā Diilon̄o-i baa-ku.» U k̄n̄ kuɔ cu ba h̄mmu-i.

Kuomba sireman̄-k̄n̄gu-i

(*Matie 22.23-33; Like 20.27-40*)

¹⁸ *Sadus̄iebaa-ba wulaa kuomba sie sire. Banan̄ baa kā ka gb̄ē Yesu-i wuɔ: ¹⁹ «H̄ālāt̄ie, *Moisi nyegān̄ nelma namma hā-ye wuɔ: «*Uman̄ duɔ saa da bilon̄o baa u cien̄o-i aa ku aa yan̄-yo, u h̄aan̄o saaya u bie-yo a hon̄ bilon̄o hā kulon̄o-i.*» ²⁰ A ne da naacombien̄ba namba waa nieh̄ai ba nyu wulaa. M̄ol̄no sire j̄ā cien̄o, u saa da bilon̄o baa-yo aa ku. ²¹ Uman̄ cuu-yo, u bie cien̄o-i u saa da bis̄almba baa-yo, fuɔ u ku aa yan̄-yo. Sielin̄-wuon̄o-i maaduɔma. ²² Ba kuu dumei ka gbuo hiere unaa saa ji da bilon̄o baa cien̄o daayo-i. Ku huon̄gu-na, cie fuɔ f̄erē suɔ tuɔ nyaanu-bei. ²³ Ba hieron̄o-na ban̄ diyaa-yo ba cien̄o cor, kuon̄ da ba ji sire, u ka ce hai wuon̄o-i?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Na p̄iera. Aa na suyaa kuman̄ cie na pira wei? Na saa suɔ Diilon̄-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i cie. ²⁵ Na saa da, kuon̄ da ba ji sire, cadiile sie waa. Ba ka waa n̄aa *dorp̄opuɔrbiemba. ²⁶ Kuman̄ n̄aa kuomba sireman̄-k̄n̄gu-i, Moisin̄ piiye d̄āamu nan̄ bilaa p̄er̄fieluɔ man̄ du maama-i Diilon̄-nelma-na terien̄gu man̄ nuɔ-i, na saa kalan̄ ku

* 12:11 Gbelieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 118.22-23 † 12:19 An̄j̄namma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 25.5-6 ‡ 12:26 Helman̄-sebe (Exode) 3.2-6

terienḡu-i wɛi? Ma nyegāan terienḡu-na wuɔ: Diilonḡo gbɛ Moisi-i wuɔ: †**Abiramu Diilonḡo yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonḡo yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilonḡo yaa muɔŋo-i.*§ 27 Ku pigāan wuɔ Diilonḡo-i ciɛl̄mantaan-wuɔŋo, bikuon-wuɔŋo sɪ. Na piɛra boɪ.»

*Nelma maŋ dii yunḡu Diilon-nelma-na
(Matie 22.34-40; Like 10.25-28)*

28 *Anj̄namma pigāatienḡo maŋ un daa Yesu suyaa *Saduslebaa-ba siɛma, wuɔ piɛ u caan-nu a yuu-yo wuɔ: «Diilonḡ un ciera i tiɛ wuɔ hūmienḡa maŋ hiere, hade-i yunḡu?»

29 Yesu wuɔ cira: «Hūmelle maŋ yunḡu, di yaa daade: †**Isirahɛl-baan namaa, karaan na tūnni-i! Diilonḡo yaa Itienḡo-i u diei yonḡ.* 30 *Ŋ saaya ŋ dɔl Itienḡo-i Diilonḡo-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusunḡu-i hiere, baa ŋ anḡoḡuɔma-i hiere, baa ŋ fɔŋḡuɔ-i hiere.*» * 31 Mamanḡ cuu mafamma-i ma yaa daama: *Ŋ saaya ŋ dɔl ŋ nanolḡo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛ duma.*† Diilonḡ un'a i tiɛ wuɔ hūmienḡa maŋ hiere, a hāi-waanḡ daaya yaa yunḡu.»

32 Anj̄namma pigāatienḡ wuɔ cira: «Hāalátie, ŋ waanḡ ninsoŋo, Diilonḡo dii u diei yonḡ, unanḡo si dii yanḡa nanḡa. 33 Terienḡu fanḡu-na, ku saaya nelienḡo nelienḡo, u dɔl-o baa u huɔŋga-i hiere, baa u anḡoḡuɔma-i hiere, baa u fɔŋḡuɔ-i hiere; aa u saaya u dɔl u nanolḡo-i ŋaa un dɔl u fɛɛ duma. Kufanḡu boya tāmman-niini pāmna-na.» 34 Yesu wuɔ ne da u siyaa-yo baa cɛcɛmunḡu. Wuɔ cira: «Ŋ saa maa baa *Diilon-nelle-i.» A hel mafamma-na, molo saa tiraa siɛ yuu-yo baa wɛima.

*Konḡortienḡo bige-i baa Davidi-i?
(Matie 22.41-46; Like 20.41-44)*

35 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ biɛ Diilon-nelma-i tuɔ piiye u pigāan nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na aa ji yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonḡ un pāa nunḡu-i aa saanḡ *Konḡortienḡo maŋ, *anj̄namma pigāataamba ta ba piiye wuɔ u ka waa *Davidi hāayɛlḡo? Ba taara ba waŋ wuɔ niɛ dumaaŋo-na? 36 Ma sɪ Davidi fuɔ fɛɛ-i, *Diilon-Yalle ciɛ u nyɛgɛŋ-ma wuɔ:

Ŋtienḡo gbɛ mi Tienḡo-i wuɔ:

«ŋo ŋ ji tɛna mi caan-nu

aa ŋ yanḡ mi mal ŋ bigaaraamba-i hā ŋ ce ŋ baanḡu-i beɪ.»‡

37 «Diilonḡ un pāa nunḡu-i aa saanḡ Konḡortienḡo maŋ, Davidi fuɔ fɛɛ bi-yo u Tienḡo, u ce niɛ aa ce u hāayɛlḡo yonḡ?»

*Yesu firiiye anj̄namma pigāataamba-i
(Matie 23.1-36; Like 20.45-47)*

Nuɔmba boɪ waa ta ba nu Yesu tuɔ piiye. U nelma taa ma dɔlnu-beɪ ma cor. 38 Wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Bilaanḡ na fɛɛ, baa na ta na ce *anj̄namma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonḡorbɔmbɔmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. 39 Da ba suur *Diilonelhāaládunḡu-na, siso da ba ká kalle maŋ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaanḡ-na. 40 Da ba ce ba bel diilonḡo-i a hūu bikulcaamba nagān-niini-i wuonni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonḡo-i ba cārā-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanḡ ka haa-beɪ, ku ka balanḡ cor.»

*Bikulciɛŋo nanḡo maama
(Like 21.1-4)*

41 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ ká ka tɛna kekerienḡu caanḡu-na *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ne nuɔmba ta ba dii ba gbeɪna-i ba hā Diilonḡo-i. Waamba boɪ taa ba ká ba dii gbeɪbɔmbɔmbaa. 42 Bikulɛsuntienḡo nanḡo jo ji dii tāmabienḡa hāi. 43 Yesu wuɔ bi u *hāalābiemba-i a tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Yaanḡ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Cienḡ daa un diyaa kumanḡ, ku maaraa banambanḡ diyaa kumanḡ hiere. 44 Bafamba paraa dii aa yanḡ boluonḡu; ŋga cienḡ daa un diyaa kumanḡ, ku yaa waa u yunḡu-na yonḡ; kunanḡu si dii yanḡa nanḡa.»

13

*Mamanḡ ka da nelbiliemba-i aa miwaanḡo suɔ duɔ tɪ
(Matie 24.1-2; Like 21.5-6)*

1 Yesuḡ juɔ tuɔ hel *Diilodubuɔ-i-na, u *hāalābilonḡo nanḡo tuɔ piiye baa-yo wuɔ: «Hāalátie, ne dubuɔ daayo temma-i! Ne banḡ maa-yo baa tāmpleŋa maŋ! A faa cor!»

2 Yesu wuɔ cira: «Ŋ daa dūnḡu maŋ daaku-i kɛ? Yiinḡu dii baa yiinḡu ku ka fara hiere hɛma-na!»

(Matie 24.3-14; Like 21.7-19)

3 Banḡ kaa hi *Olivi-tibinni-tānunḡu-i, Yesu wuɔ tɛna bir u yaanḡa-i *Diilodubuɔ-i-na. A ne da huonḡu fanḡu-na, Pier baa Sake baa Nsāa, a naara Andere, ba yaa waa baa-yo yonḡ. Baa

§ 12:26 Helman-sebe (Exode) 3.2,6 * 12:30 Anj̄namma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.4-5 † 12:31 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 ‡ 12:36 Gbelieman-nalāanḡu (Psaume) 110.1

yuu-yo wuɔ: ⁴ «Hāalátie, ninj waan nelma manj daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suɔ baa cemmanj-huɔŋɔ-i?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Gbāan molo baa ji pira-nei. ⁶ Nuɔmba bɔi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de bafamba diele. Umanj duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonj unj pāa nunɔɔ-i wuɔ u ka saanj *Konkortiejo manj, u yaa ufaŋɔ-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁷ Da na ji da berru ce terni-na hiere, baa na tie holle. Mafamma saaya ma ce, ŋga miwaanjo tɔmma'i sie pān waa huɔŋɔ fangɔ-na. ⁸ Nuɔmba kaa ta ba gān siyaabaa siyaabaa, baa nilieŋa nilieŋa. Hɛma kaa ta ma wuora ma sagalla. Nyulmu kaa bi waa. Nifanni-i daani-i hiere hāanjo. Ku domma'i dumaanjo-na.

⁹ «Namaanjo-i, mi ka gbuya-nei jina. Ba ka bɔi-na fāamaambaa-ba wulaa. Ba ka muo-na *Diilonelhāalādūnni-na. Ba ka kā baa-na fɔŋgɔtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Huɔŋɔ fangɔ'i nuɔ-i na ka da na fere piye mi maama-i baa-ba. ¹⁰ Aa miwaanjo suɔ duɔ fi, nuɔmba-i nilieŋa-na hiere ba saaya ba nuɔ *Neldɔdɔlma-i ka saa. ¹¹ Da ba ji bel-na ta ba kā baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa na tie holle wuɔ na sie ka suɔ nanj ka wanj mamaj. Da na ka hi, mamaj da ma ka par hā-na, na wanj ma yaa-i. Ma sie ji hel namaa hōmmu-na, ma kaa hel *Diilonj-Yalle huɔŋɔ-na.

¹² «Banamba kaa bel ba fereŋ hāmba-i a hā ba ko-ba, banamba ba fereŋ molbaa, banamba ba bisāmba, banamba bi sire pu baa ba bɔncuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ¹³ Nuɔmba-i hiere ba kaa bigāan-na mei maama-na. Ŋga umanj duɔ nyaar ji hi ku bālma-i, kutiejo ka kor.»

(*Matie 24.15-28; Like 21.7-19*)

¹⁴ «Nuɔni manj da ŋ kalan terieŋ daaku-i, ŋ gbān kpelle ŋ suɔ ku yunɔɔ-i. Da na ji da Terbiɛnatiejo juɔ ji tɛna terieŋu manj u saa saaya u tɛna-kuɔ*, namaa namaj da na ji waa *Yude-i-na, na ta na gbar na kā tannin. ¹⁵ Umanj duɔ ji waa u dūŋɔ dɔrɔ-i-na, u hiere u tuɔ gbar; u baa cira u suur biɛ bɔŋkūŋɔ dūŋɔ-na. ¹⁶ Umanj duɔ ji waa suonj-nu, u baa cira u jo ciŋ-nu ji biɛ waan-jonɔroo. ¹⁷ Kusūntaamba-i baa biantaamba-i, sūlma haraa-bei yinni fanni-na. ¹⁸ Taa na carā Diilonjo-i ku baa ji ce waan-huɔŋɔ. ¹⁹ Diilonj unj jɛna miwaanjo-i ji hi baa nyunɔɔ, yaahuolo manj temma-i saa da nelbilibiamba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa da ma hel ufaŋɔ-na, u temma sa ji da-ba. ²⁰ Kuɔ Itiejo saa naa hiel kunanɔɔ yin daani-na, molo naa saa kor. Ŋga u yufellen hilaa bamanj nuɔ-i, u nie ba yaa-i aa hiel kunanɔɔ nie.

²¹⁻²² «Na saa da, coikartaamba ka ta ba jo; umanj duɔ jo, wuɔ Diilonj unj pāa nunɔɔ-i wuɔ u ka saanj *Konkortiejo manj, u yaa ufaŋɔ-i, banamba ka cira bafamba *Diilopɔpuarbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa gberɛ-weima bɔi da ba pira halle Diilonjo yufellen hilaa bamanj nuɔ-i. A ce dumaanjo-na, umanj duɔ ji gbɛ-na wuɔ Diilonj unj pāa nunɔɔ-i wuɔ u ka saanj Konkortiejo manj unj dii bande, siso u dii daalei, baa na hūu-ma, u taal-na. ²³ Terieŋu fangɔ-na, bilaanj na fere, mi gbuɔya-nei jina.»

(*Matie 24.29-31; Like 21.25-28*)

²⁴ «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bāl, *bāanɔɔ ka bir cure, ceŋjo ka ce da bintuu*. ²⁵ *Mɔɛŋa ka par diire, bimbinni manj dɔrɔ-i-na hiere ni ka halan ni fonni-na*. †

²⁶ «Huɔŋɔ fangɔ'i nuɔ-i ba ka da *Molonj-Biejo jo duherru-na. Ba ka da u yuntesinni-i baa u bɔbɔima-i. ²⁷ Duɔ jo, u yufellen hilaa bamanj nuɔ-i, u ka ce *dɔrɔpuarbiemba wuora terni-na hiere baa hɛma-na hiere a tigiin-ba terduɔŋ-nu.»

(*Matie 24.32-35; Like 21.29-33*)

²⁸ «Na saa da *yensaangɔ-i, da na ji da ku caa fielu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii. ²⁹ Kuuduɔŋɔ yaa-i, da na bi ji da mamaj daama ce, na saaya na suɔ wuɔ *Molonj-Biejo jomma piyaa. ³⁰ Mi wanj ninsoŋo-i baa-na, nel daama ka ce hi fiefe ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³¹ Dɔrɔ-i baa hɛma-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(*Matie 24.36-44*)

³² «Ŋga kumanj ŋaa yiingu fangɔ fere-i, siso huɔŋɔ fangɔ fere-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dɔrɔpuarbiemba famba fere-i dɔrɔ-i-na baa Bepoln fuɔ fere-i, ba sa suɔ-ku. Tuonjo yaa suyaanj-kunj u diei yon. ³³ Nan'a na sa suɔ yiingu-i, baa na duɔfūŋ. ³⁴ Mi gbāa saa-ku baa naacoljo nanj maama. U taa u kā nelle. Unj'a u ta, u dii u dumelle weima-i hiere u maacembiemba nanj-na; nelieŋo nelieŋo baa u maacemma. Unj cie mafamma-i, u wanj baa umanj taa u niya fondumelle-i wuɔ: «Baa duɔfūŋ!» ³⁵ Terieŋu fangɔ-na, baa na bi duɔfūŋ, na sa suɔ dumellentieŋ unj ka jo huɔŋɔ manj nuɔ-i: U ka jo dānambāan-nu wa, isuɔhollenj wa, kɔhɔlaamba-na wa, cucuuynj-nu wa, na sa suɔ. ³⁶ Duɔ fie jo huɔŋɔ huɔŋɔ, na baa yanj u jo ji da na duɔfūŋ. ³⁷ Minj waanj mamaj daama-i baa-na, mi bi wanj maaduɔma famma yaa-i baa nuɔmba-i hiere wuɔ ba baa duɔfūŋ.»

* **13:14** Daniel (Daniel) 9:27; 11:31; 12:11 † **13:25** Nienj Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13:10; 34:4.

14

Ba saa Yesu belmanj-maama-i
(Matie 26.1-5; Like 22.1-2; Nsaa 11.45-53)

¹ *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa *anjɪnamma pigāataamba taa ba taara nelma da ba cure Yesu-i gbāa bel-o ko-yo. *Korsɪnni tɪmmanj-ponsaanɟu-i, baa *ban' a ba sa dii siini-i *buruo manj nuɔ-i u kɪngunj juɔ tɛ yinni hāi aa da ni hi, ² baa ta ba piye wuo: «I saa saaya i bel-o ponsaanɟu hɔlma-na ni ma'i sɪ ku ka du.»

Cieŋo nanjo kūna natikolo Yesu yungu-na
(Matie 26.6-13; Nsaa 12.1-8)

³ Yibienja fanja-na Yesu waa Betani baa u *hāalābiemba-i tuɔ wuo niwuoni *jardāamanj waa Simɔ manj nuɔ-i u dumelle-na. Cieŋo nanjo jo baa natikolo nanjo *alabati-kamoelej. Natikolo fanjo cie baa *naar-yomma ma kula. U sullu waa kpelle. Uj juɔ, wuo kaya kamoele nunɟu-i aa kūna natikolo-i Yesu yungu-na. ⁴ Nuɔmba manj waa, banamba hɔmmu pɔnj du baa cieŋ daayo-i. Baa ta ba piye wuo: «Bige-i cie u bɛna natikolofefeiŋ daayo-i temma-i? ⁵ U naa gbāa suor-o *deniebaa nuɔsɔɔ komuɔŋa ndii a kāyā sūntaamba-i.» Aa ta ba waana. ⁶ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Yaaj cieŋo fiisa! Bige-i cie na ta na guola u huɔŋga-i? Uj cie kumanj mie daaku-i, ku faa. ⁷ Sūntaamba-i dii baa-na bāanɟu-i baa isuɔŋgu-i; na gbāa kāyā-bei huɔŋgu manj dolaanu-nei. Nga muɔmi si dii baa-na gbula. ⁸ Cieŋ daayo cie u kuusaanunɟu yaa-i: U kūna natikolo-i mie tuɔ cie mi kuliŋj-yiŋgu yaa-i. ⁹ Yaaj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔlma da ma wanj terienɟu terienɟu hɛma-na bande-i-na, cieŋ daa uj cie mamanj daama-i, ba ka bi ta ba wanj-ma nuɔmba ta ba suɔ-ma.»

Yuda suuraa Yesu-i
(Matie 26.14-16; Like 22.3-6)

¹⁰ Yesu *hāalābienj cɪncieluo ba hāi baamba-na, ba nanj blɪŋ umanj *Yuda-Isikaro-i, wuo ta ka wanj baa *Diilojigantaamba yuntaamba-i wuo fuɔ gbāa kāyā-bei ba bel Yesu-i. ¹¹ Kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei. Baa pā nunɟu baa-yo wuo duɔ gbāa ce-ma, ba ka hā-yo gbeinja. Yuda wuo donj tuɔ taara uj ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Yesu ce korsɪnni tɪmmanj-ponsaanɟu-i baa u hāalābiemba
(Matie 26.17-25; Like 22.7-14,21-23; Nsaa 13.21-30)

¹² *Ban' a ba sa dii siini-i *buruo manj nuɔ-i u ponsaanɟu yidielɔŋgu-na, banj konj *korsɪnni tɪmmanj-ponsaanɟu niikonni-i yiŋgu manj nuɔ-i, Yesu *hāalābiemba yuu-yo wuo: «Hāalātie, ŋ taara i ka ce korsɪnni tɪmmanj-ponsaanɟu niwuoni-i terienj haku-i nuɔ-i a hā-ni?» ¹³ Yesu wuo wanj baa ba hāi wuo: «Kāanj nellenj-huɔŋga-na na ka da naacolŋo nanjo tūyāa hūmmanj-būnanɟa, na cu u huɔŋ-nu. ¹⁴ Duɔ ka suur dumelle manj nuɔ-i, na suur baa-yo. Da na suur, na wanj baa dumallentienjo-i wuo hāalātienj wuo u pigāanj-na dūngu manj uj ka hā-yo baa-ku u wuo korsɪnni tɪmmanj-ponsaanɟu niwuoni-i baa u hāalābiemba-i. ¹⁵ U ka pigāanj-na dubuɔ nanjo dorɔ-i-na. U tigiŋj tɪ; bimbɪnni-i dii-yuo. Na ce niwuoni-i kusuɔŋ-nu' i i ka wuo.» ¹⁶ Hāalābiemba ta. Banj kāa ka hi, ba bi da-ma ŋaa Yesuŋ waanj-ma dumaa. Baa ce niwuoni-i.

¹⁷ Bāanɟunj juɔ suur, Yesu wuo jo baa u hāalābienj cɪncieluo ba hāi baamba-i. ¹⁸ Banj juɔ tɛna ta ba wuo niwuoni-i, Yesu wuo cira: «Yaaj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Na hɔlma-na, unaa ka hel mi huɔŋ-nu; kutienjo-i dii tuɔ wuo baa-mi bande-i-na.» ¹⁹ Ba yammu pɔnj vāa. Baa ta ba yuu-yo ba da-ba-diei. Umanj duɔ puur wuo: «Hāalātie, muɔmei wei?»

²⁰ Yesu wuo cira: «Kutienjo dii hāalābienj cɪncieluo ba hāi baan namaa hɔlma yaa nuɔ-i; kutienjo wuo baa-mi kaladuɔŋ-nu. ²¹ *Molonj-Bieŋo ka ku ŋaa Diilonj-nelmanj waanj-ma dumaa, nuharunɟu si dii-mei. Nga umanj ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sūlma haraa kutienjo-na; bɔlbɔl uu naa baa honj.»

(Matie 26.26-30; Like 22.15-20; Kor. dɛ. 11.23-25)

²² Banj waa ta ba wuo niwuoni-i, Yesu wuo ji bie *buruo, aa jaal Diilonjo-i aa bɪlnu-yuo hā-ba aa cira: «Hūyāan, mi kūma yaa daama.» ²³ Ku huɔŋgu-na, u bie duvēŋo ciŋj-na aa jaal Diilonjo-i aa hā-ba baa-yo ba nyɔŋ hiere. ²⁴ Banj juɔ nyɔŋ tɪ, wuo cira: «Mi tamma yaa-i; tobisifelenŋj-tamma yaa-i. Ma ka kūna nuɔmba bɔi maa-na.» ²⁵ Aa cira: «Yaaj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Ni *Diilonj-nellenj sɪ, mi sie tiraa nyɔŋ duvēŋo.» ²⁶ Ku huɔŋgu-na, baa hāl neini gbelenj Diilonjo-i aa sire ta kā *Olivi-tibinni-tānunɟu-na.

Yesu gboya Pier wuo u ka cɪna-yuo
(Matie 26.31-35; Like 22.31-34; Nsaa 13.36-38)

²⁷ Yesubaa-banj kāa *Olivi-tibinni-tānunɟu-na, Yesu wuo tuɔ piye baa u *hāalābiemba-i wuo: «Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo: *«Mi ka ko anctinanjo-i aa yanj tulmba pisalla.»* * Yesu

* 14:27 Sakari (Zacharie) 13.7

wuɔ cira: «Terienġu fanġu-na, namaa na ka nanna-mie hiere. ²⁸ Nġa da mi ji sire, mi ka ká ka cie-na *Galile-i-na.»

²⁹ Pier wuɔ cira: «Banamba da ba fie nanna-nie, muɔ fuɔ mi cɛraa mi nanna-nie.»

³⁰ Yesu wuɔ cira: «Pier, mi wan ninsoŋo-i baa-ni, nyunġo daayo-na, isuɔduɔŋ daaku-na, koholdielanġo sie hi tir bu, ŋ ka cina-mie da i siei wuɔ nanj sa suɔ-mi.»

³¹ Pier wuɔ dii u nanġa-i dāamu-na wuɔ da ba fie'a ba ka ko-ba ba hāi-i-na, fuɔ cɛraa u cira u sa suɔ-yo. Banamba bi wan maaduɔma.

Yesubaa-ba kaa Getisemane

(Matie 26.36-46; Like 22.39-46)

³² Ku huonġu-na, Yesubaa-ba sire ká terienġu nanġu-na ba bi-ku Getisemane. Banj kaa, Yesu wuɔ wan baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Tenaanan bande mi ka cārā Diilonġo-i aa jo.»

³³ Uŋ'a u ta, wuɔ ta baa Pier, baa Sake a naara Nsāa. Banj kanj hūmelle-na, u holle donj ta di tie, korma ta ma da-yo. ³⁴ Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Mi huonġa si dii huonġa; tēnaanan bande na cie-mi. Baa na duɔfūŋ!» ³⁵ Aa ká yaan-na celle ka dūna tui cārā Diilonġo-i wuɔ duɔ sie u baa wan yaahuolo daayo haa-yuɔ. ³⁶ Uŋ wanj manj ma yaa daama, u ciera: «Baba, weima si dii manj gbāa yar-ni cemma, jande maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋġa baa fer-muɔ, ce-ma niŋ taaranj ma ce dumaa.»

³⁷ Ku huonġu-na, wuɔ sire duɔ ji ne Pierbaa-ba-i; a jo ji da ba kuraa duɔfūŋ. Wuɔ cira: «Simɔ, ŋ duɔfūŋ wei? Halle ŋ saa gbāa tēna da huonġu celle, ŋ wanj duɔfūmmu nuɔl-ni. ³⁸ Baa na duɔfūŋ, taa na cārā Diilonġo-i weima baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaanġu cemma-na. Anfafamma cemanj-maama dii nelbilonġo huonġa-na, ŋġa ku fōŋgūɔ yaa si dii-yuɔ.» ³⁹ Uŋ wanj mafamma-i, wuɔ tiraa bir ta ka cārā Diilonġo-i baa nelduɔŋ daama yaa-i.

⁴⁰ Uŋ kaa cārā tī aa bir jo hāalābiemba wulaa, wuɔ jo ji da duɔfūmmu yirii-ba. Ba saa suɔ banj ka wanj manj baa-yo. ⁴¹ Wuɔ tiraa bir ta. Uŋ kaa bir tuɔ jo sielinj-jomma-i, wuɔ jo ji gbē-ba wuɔ: «Na saa duɔfūŋ ye dumaa wei? Ku hii. Ba ka hā āmbalalmanciraamba baa *Molonj-Bienġo-i. ⁴² Siirenj i ta, umanj ka hā-ba baa-mi u' i juonj daayo.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Like 22.47-53; Nsaa 18.3-12)

⁴³ Nelma saa ji tī Yesu nunġu-na, ba'a ba ne da *Yuda juɔ ji tuɔ yiera baa nelpunġu nanġu u huonġu-na. Yuda nunġu waa baa u *hāalābienj cincieluo ba hāi baamba-i. Bamanj waa baa-yo, banamba waa baa jigāmmu, banamba bōeŋa. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *anjnamma pigātaamba-i, a naara nelle bincuɔmba yaa naa puɔraa-ba.

⁴⁴ A ne da banj'a ba jo, Yuda gbuɔya-bei wuɔ: «Da mi ka purā umanj jaal-o, u yaa-i, na bel-o fafamma na ká baa-yo.» ⁴⁵ Banj juɔ ji hi, wuɔ pie Yesu caan-nu aa naa cira: «Hāalātie» aa purā-yuɔ jaal-o. ⁴⁶ Bamanj waa u huonġu-na baa bi pāŋ pie bel Yesu-i. ⁴⁷ Hāalābilonġo nanj wuɔ pāŋ fa u jigāŋa-i hiel-ka a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntienġo maacembilonġo tūŋġu-i a yer-ku. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōeŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁴⁹ Ma si i da i-naa yinni manj jonj *Diilodubuɔ-i-na ke? Mi ká mi wanj Diilonj-nelma-i mi pigāan nuɔmba-i kusunġu-nu'i. Bige-i cie na saa sie bel-mi? Nġa manj nyegāan Diilonj-nelma-na, ma saaya ma ce ku'i cie.» ⁵⁰ Hāalābiemba gbar hiere aa yanġo.

⁵¹ Banj bilaa Yesu-i ta ba ká baa-yo, naacombilonġo nanj cu ba huonj-nu. Naacombilonġo fanj wuɔ nanj kompanġa jonj u kūɔma-na. Bamanj bilaa Yesu-i, baa ká nii-yuɔ da ba bel-o. ⁵² Wuɔ nanna kompanġa-i hā-ba aa gbar tāmporuonġu.

Ba kaa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Matie 26.57-68; Like 22.54-55,63-71; Nsaa 18.13-14,19-24)

⁵³ Banj bilaa Yesu-i, baa ká baa-yo *Diilojigāntaamba yuntienġo cingġu-na. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bincuɔmba-i, a naara *anjnamma pigātaamba-i, baa jānu ba-naa terienġu-na. ⁵⁴ A ne da banj taa ba ká baa Yesu-i, Pier wuɔ wanj ba maa aa suɔ cu ba huonj-nu ká ka suur baa-ba Diilojigāntaamba yuntienġo cingġu-na. Uŋ suurii, wuɔ ká ka tuɔ yiraan dāamu baa bamanj nieyanj dumelle-i. ⁵⁵ Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara āntaalamma da ba haa Yesu-i-na da ba gbāa ko-yo, ŋġa ma saa dɔl-ba. ⁵⁶ Nuɔmba boi taa ba kar coima-i ba haa-yuɔ, ŋġa ba nelma taa ma hel ma-naa honniŋ. ⁵⁷ Banaŋ baa sire baa coinj daama-i ta ba piije wuɔ: ⁵⁸ «i nuɔ u ciera wuɔ: «Nelbiliembanj maa *Diilodubuɔ manj daayo-i, mi ka muonu-yuɔ aa ma uufelenġo yinni siei hōlma-na; ufanġo sie waa nelbilienj uumanġo.» ⁵⁹ Halle banj fie wanj mafamma-i, ma saa ce kuuduonġu. ⁶⁰ Diilojigāntaamba yuntienj wuɔ sire yiera nuɔmba-na aa naa cira: «Naacolj nuɔ, banj cāl-niŋ nanj'a nie?» ⁶¹ Yesu saa serj sūnunġu yuɔ. Wuɔ cira: «Diilonj uŋ pāa nunġu-i wuɔ u ka saanj *Konkortienġo manj, u yaa nuonġo-i wei? Inj tuɔlnuŋ Diilonġo manj, fuɔ bienġo'i nuonġo-i wei?»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» Aa naa cira: «Yiingu dii baa yiingu na ka da *Molon-Bienjo tɛnaana Itienjo caangu-na. Na ka da u hilaa dɔɔ-i-na duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo.» ⁶³ Uŋ waan mafamma-i, Diilojigantaamba yuntienjo huɔŋ kaa pɔŋ du; wuɔ fa fuɔ ferɛŋ jonɔrbaaba-i taalnu-bei aa naa cira: «Ii si dii die ka tiraa yuu molonjo! ⁶⁴ Uŋ tuoraaya Diilonjo-i namaa na'a nie?» Baa sire hiere wuɔ u cɔlɔa, kere u saa baa kuliingu. ⁶⁵ Banamba pɔŋ ta ba tu taalni yuɔ, aa naa vaa u yufienja-i aa ta ba dudul-o. Da ba dudul-o, ba yuu-yo wuɔ: «ŋ suyaa uman muyaa-ni wei? Bi kutienjo yerre-i i ne!» Baman naa nieyan dumelle-i, baa bel-o ta ba caa u tunni-i.

Pier ctinaana Yesu-i

(Matie 26.69-75; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ban taa ba ce Yesu-i kpɔncɔlgɔɔ faŋo-i, Pier waa yoo hɛma-na[†] dumellen-huɔŋga-na. *Diilojigantaamba yuntienjo maacembilonjo[‡] nanjo jo ⁶⁷ ji da u yiraan daamu-i. Wuɔ ne-yo da kelkel aa cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ waa baa Nasaretitaan Yesu-i ke?»

⁶⁸ Pier wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, mei saa suɔ ŋ nelma yaanɔga-i; ŋ taara ŋ wan wuɔ nie?» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ pɔŋ hel ka yiera fondumelle-na. [Kɔhɔldielɔŋ wuɔ don tuɔ bu.]

⁶⁹ Uŋ kaa ka yiera fondumelle-na, maacembilon daayo daa-yo. Wuɔ tuɔ piye baa baman waa dumelle-na wuɔ: «Unanjo yaa yieraaya daayo-i.» ⁷⁰ Pier wuɔ tiraa ju-ma wuɔ coima. Celle, baman waa, baa gbɛ-yo wuɔ: «Ma sɪ Galileyien nuɔ ke? N ju-ma gbɔŋgbɔŋ, unanjo-i nuɔŋo-i.»

⁷¹ Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonjo mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi karaa coima, Diilonjo baa yan-mi!» ⁷² Uŋ taa u wan mafamma-i huɔŋgu man nuɔ-i, kɔhɔldielɔŋ wuɔ don tuɔ bu hɔalŋ-bumma-i. Yesuŋ ŋa naa wan maman baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldielɔŋo sie hi tir bu, ŋ ka ctina-mie da i siei wuɔ nan sa suɔ-mi» nelma famma pɔŋ tɛnu-yuɔ. Wuɔ pɔŋ nan yunɔu tuɔ kaal.

15

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Matie 27.1-2,11-14; Like 23.1-5; Nsaa 18.28-38)

¹ Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigantaamba yuntaamba naar tigiin ba-naa, baa nelle bɪncuɔmba-i, a naara *anŋɪnamma pigɔataamba-i. Kuu dii ŋaa *Yuifu ba *nellentaamba yaa naa naaraa tigiin ba-naa, a da ba-naa, aa bel Yesu-i vaa-yo kɔ baa-yo ka hɔ *Pilati-i baa-yo. ² Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Yuifu ba nellentienjo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» ³ Diilojigantaamba yuntaamba don ta ba cɔl-o baa nelma boi.

⁴ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ban cɔl-nin balbalbal nan'a nie?» ⁵ Yesu saa ji sen sɔnɔnɔŋ yuɔ. Kuɔ bir yan aa cu Pilati huɔŋga-i.

Pilati haa-ba Yesu-i wuɔ ba ka ko-yo

(Matie 27.15-26; Like 23.13-25; Nsaa 18.39-19.16)

⁶ Belle belle, *karsɪnni tɪmman-ponsaan da kuɔ hi, *Pilati nanna kasobilonjo diei. Nuɔmba yaa pigaan ba yufellen-nolŋo u nanna-yuɔ. ⁷ Naacolŋo nanjo waa kaso-i-na, ba taa ba bi-yo Barabasi. U waa baa bubɔlaamba namba. Ijieni nan nie cie nelle-na bafamba hi ko nelienjo, baa bel-ba ka suuye-bei. ⁸ Nuɔmba sire kɔ Pilati wulaa dii u ciŋgu-na ka ta ba cɔrɔ-yuɔ wuɔ u hɔ-ba kasobilonjo-i ŋaa uŋ jo u hɔ-ba dumaa koko. ⁹ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna *Yuifu ba nellentienjo yaa wei?» ¹⁰ Fuɔ fere wuɔ suyaa wuɔ nenemungu'i cie *Diilojigantaamba yuntaamba bel Yesu-i ka hɔ-yo. ¹¹ Pilatin yuu dumaanjo-na, Diilojigantaamba yuntaamba gbo nuɔmba-i wuɔ ba cira u nanna Barabasi. ¹² Pilati wuɔ tiraa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Na'a mi ce nan bɪŋ uman Yuifu ba nellentienjo-i nie?»

¹³ Baa kaasɪŋ hiere wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu!»

¹⁴ Pilati wuɔ yuu-ba wuɔ: «U guɔlaaya bige-i?»

Baa migaan ta ba kaasɪŋ bɔmbɔŋ nan wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!» ¹⁵ Pilati wuɔ hiel Barabasi-i kaso-i-na duɔ fɛ ba hɔmmu-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa suɔ hɔ-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daanɔgu-na.

Sorosibaa-ban cie karaanɔ man baa Yesu-i

(Matie 27.27-31; Nsaa 19.2-3)

¹⁶ *Pilatin haa-ba Yesu-i, sorosibaa baa huu-yo suur baa-yo ciŋ-huɔŋga-na aa naa bi ba nabaamba jo hiere. ¹⁷ Ban juɔ, baa bie jonɔrboɔ nanjo dii hɔ-yo. Jonɔroɔ faŋo waa daa-wuɔŋo, aa naa ce huɔni sɪ nyantuoluo dii u yunɔu-na. ¹⁸ Ban cie mafamma-i, baa ta ba nyɛ-yo aa cira ba jaal-o. Uman duɔ puur wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!» ¹⁹ Aa ta ba

[†] 14:66 Ba waa baa Yesu-i sɔŋkɔnsɔ-dɔɔ. [‡] 14:66 Maacembilon daayo waa cicienjo a saanu baa maman nyegaan girekimma-na.

muo u yunġu-i baa gboruonġu aa ta ba tu taalni wuɔ, aa naa ta ba cor ba dūuna u yaanġa-na. ²⁰ Baŋ juɔ nye-yo ye huonġu maŋ nuɔ-i, baa hiel ba jongorbuɔ-i u nuonġu-na aa bir dii fuɔ feretŋ bimbinni-i hā-yo aa hel baa-yo da ba ka gbu-yo *daanġu-na.

Yesu gbummaŋ-huonġu hii

(Matie 27.32-44; Like 23.26-43; Nsaa 19.17-27)

²¹ Sorosibaa-baŋ hilaa baa Yesu-i ta ba ká da ba ka gbu-yo, baa suu baa Sireniyiɛŋo naŋo hilaa suon-nu tuɔ jo. Ba taa ba bi-yo Simɔ. U bamba waa ba hái; ba taa ba bi unano-i Alesándire aa bi unano-i Urufusi. Baŋ taa ba ká baa *daanġu maŋ da ba ka gbu Yesu-i, baa bel u yaa-i a haa-ku hā-yo. ²² Baŋ káa baa Yesu-i terienġu maŋ nuɔ-i, ba bi-ku Gólgota, ku yunġu yaa wuɔ yukoluon-terienġu. ²³ Baŋ hii, baa guɔl *miir baa duvɛŋo a hā-yo wuɔ u nyonġ. Wuɔ yagar wuɔ u sie nyonġ. ²⁴ Baa gbu-yo daanġu-na aa naa ful tienġa a cal u jongorbaa-ba-i. ²⁵ Baŋ gbuu Yesu-i huonġu maŋ nuɔ-i, báanġu naa bonġ tí. ²⁶ Baŋ gbuu-yo yunġu maŋ nuɔ-i, baa nyegɛŋ-ku jina u yudɔɔ-i-na wuɔ: «*Yuifu ba nellentienġo.» ²⁷ Baa bi gbuu cuobaa-ba hái baa-yo. Unano-i u nadienġa-na, unano-i u nanyuonġu-na. [²⁸ Mamanġ nyegáan Diilonġ-nelma-na wuɔ: «*Ba diyaa-yo baa nelbabalaamba**», ma'i saa ce daama-i wei?]

²⁹ Hünccortaamba ta ba mislrrá ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. Ba taa ba piye wuɔ: «Hai daayo-i! Naŋ saa cira wuɔ naŋ ka muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni siei wei? ³⁰ Kor ŋ ferɛ i ne! Hiire daanġu-na i ne!» ³¹ *Diilojigántaamba yuntaamba-i, baa *anġnamma pigáataamba taa ba bi nye-yo aa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u sie gbáa kor u ferɛ. ³² Da kuɔ u yaa-i *Konkortienġo-i Diilonġ unġ saanġ-yo, da kuɔ u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienġo-i, u hiire fiefie daanġu-na i ne, ku yaa i ka hūu u maama-i.» Baŋ ŋa naŋ gbuu bamanġ baa-yo, baa ká ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliŋġu-i

(Matie 27.45-56; Like 23.44-49; Nsaa 19.28-30)

³³ Bāanġuŋ juɔ hi yuhuonġa-i, ba'a ba ne da terienġu cuure hiere. Ku tlyáa dumei fuɔ báanġu ji teretŋ. ³⁴ Kunġ juɔ teretŋ, Yesu wuɔ kaasŋŋ da gbagaga wuɔ: «*Eloyi, Eloyi, lama sabatani?*» Ku yunġu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i cie ŋ nanna-mie? ³⁵ Bamanġ waa, bananġ baa ta ba piye wuɔ: «Niɛŋ, u bi *Eli.» ³⁶ Unanġ wuɔ gbar ká ka nyie kánsaarma namma-i niisaarniŋ aa to-ma gboruonġu-a hā-yo wuɔ u mɔsūnya hīŋ, aa naa cira: «*Yaanġ mi hā u mɔsūnya, aa i ne si Eli ka jo ji har-o *daanġu-na.*» ³⁷ Yesu wuɔ tiraa kaasŋŋ da gbagaga, aa bi pāŋ hūu u ferɛ.

³⁸ Kompāŋa maŋ naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pāŋ taalnu sɔmma hái; a donġ dɔɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. ³⁹ Sorosi ba yuntienġo naŋo waa yiera Yesu caanġu-na. Unġ juɔ da u kuu kuliŋŋ daaku-i, wuɔ cira: «*Naacolŋ daayo waa Diilonġ-Bienġo kelkel.*»

⁴⁰ Caamba namba bi waa yiera yargaa ta ba fara ba ne. Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba baa u duonġo-i Sake bisaláanġo-i ba nyu-i†. A naara Salome bi waa. ⁴¹ Ba yaa naa cuu Yesu huon-nu ta ba káyá-yuɔ unġ waa *Galile-i-na. Caamba namba naa bi nyaa u huon-nu jo *Yerusalemu-i-na. Caamba fanġ baa ciinu.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Like 23.50-56; Nsaa 19.38-42)

⁴² Yesuŋ hüyáa u ferɛ huonġu maŋ nuɔ-i, báanġu naa ta ku ká suurma-na. Aa ba *yitfenanġu waa ŋaa bisŋŋ ku temma, a ce dumaanġo-na ba waa gbagbarramma-na. ⁴³ Naacolŋo naŋ wuɔ donġ holle ká *Pilati wulaa ka cárá kulonġo-i. Ba taa ba bi-yo Yosefu, u taa u hel Arimate. U waa nelbuɔ *Yuifu ba *nellentaamba hɔlma-na. U taa u niya *Diilonġ-bāanġu domma-i. ⁴⁴ Pilatiŋ nuɔ wuɔ Yesu kuu, kuɔ ce-yo gberɛ. Fuɔ wulaa u kuu donduo. Wuɔ ce ba bi sorosi ba yuntienġo-i a ji yuu-yo da kuɔ u kuu yiinaa. ⁴⁵ Sorosi ba yuntienġ wuɔ suur ma yaanġa-na a wanġ-ma baa-yo. Wuɔ suɔ há Yosefu-i hūmelle-i wuɔ u ka har-o. ⁴⁶ Yosefu wuɔ ká ka sáa kompāŋa-i aa ká ka har-o *daanġu-na a flinya-yuɔ aa ká baa-yo ka fuure-yuɔ cincorre nande-na baa naa hīŋ-de támpɛllenġ.

Baŋ kaa nanna tí, wuɔ búmal támpɛlle nande-i a suuye cincorre nunġu-i. ⁴⁷ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na baa u duonġo-i Yose ba nyu-i, baa yiera ne baŋ gaala Yesu-i kusuonġ-nu.

16

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(Matie 28.1-8; Like 24.1-12; Nsaa 20.1-10)

¹ *Yitfenanġuŋ juɔ cor, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duonġo-i Sake ba nyu-i, a naara Salome-i, baa sáa natikolo wuɔ ba ka kúnna Yesu-i-na. ² Ku cuo kaala-i-na*, baa naar

* **15:28** Isayi (Ésaie) 53.12 † **15:40** Ku birii a saanu baa cerna. Ma nyegáan ġirekimma-na wuɔ: Sake bisaláanġo-i baa Yose ba nyu-i. * **16:2** Ku cuo kaala waa jumaansi.

bie hümelle-i ta ba kā cīncorre-na. ³ Baŋ kāŋ, baa ta ba piye wuɔ: «I kaa da hai u būmal tāmpēlle-i halaŋ-de cīncorre nungu-na hā-ye?»

⁴ Baŋ kaa pie, baa fara da tāmpēlle būmalāa halaŋ. A ne da di maama saa naa fa baa bōboima-i. ⁵ Baa kā ka suur cīncorre-na. Ba'a ba ne da naacoloŋo naŋo tēnaana ba nadieyaŋga-na baa joŋgorpilaŋo. Korma pāŋ ta ma da-ba. ⁶ Naacoloŋ daa wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Baa na yaŋ korma da-na, mi suyaa mie baŋ gbuu Nasareṭitaanŋ Yesu maŋ *daaŋgu-na ko-yo, na taara u yaa-i. Uu si dii bande-i-na, u siire hel kuomba holma-na. Niēŋ, baa naa galla-yuɔ bande yaa nuɔ-i. ⁷ Kāaŋ na ka tūnu u *hāalābiemba-i baa Pieŋ, wuɔ u taa duɔ ka cie-na *Galile; na ka da-yo kusuŋ-nu'i ŋaa uŋ ŋa naa waŋ-ma baa-na dumaa.» ⁸ Caanŋ daaba kūama gbuu ta ma nyēŋ; baa hel baa gbarunŋu ta. Baŋ taa dumaanŋo-na, ba saa ka gbāa waŋ weima baa moloŋo korma nammu-na.

Yesu caraaya Maari-i

(Matie 28.9-10; Nsaa 20.11-18)

[⁹ Yesuŋ naaraa sire jumaansi cucuuyunŋu-na, u caraaya Magidalataanŋ Maari yaa igēna. Wuɔ duɔnya *jinabaa niehāi fuɔ-i-na. ¹⁰ U yaa kāa ka tūnu Yesu wuɔrataamba-i. U kāa ka da-ba kuliinŋ-kaaluŋgu-na yogo. ¹¹ Wuɔ cira: «Yesu siire, mi daa-yo nuɔ baa mi yufelle!» U wuɔrataamba saa hūu-ma wuɔ ninsoŋo.

Yesu caraaya u hāalābiemba-i

(Matie 28.16-20; Like 24.13-49; Nsaa 20.19-23)

¹² Ku huonŋu-na, Yesu *hāalābiemba hāi baamba namba ji ta ba kā neyelle nande-na; Yesu wuɔ bir u deŋ birma carra-bēi. ¹³ Hāalābieŋ daaba bir ka waŋ-ma baa ba nabaamba-i. Ba saa tiraa hūu bafamba maama-i.

¹⁴ Kufanŋuŋ curaa, Yesu fuɔ fere wuɔ yaŋ u hāalābiemba maŋ tiyāa cīncieluo baa u diei wuonŋo-i ba tēna ta ba wuɔ niwuoni aa u carra-bēi tuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Bige-i cie miŋ siire ba da-mi aa jo ji waŋ-ma baa-na na saa hūu-ma?» ¹⁵ Aa naa cira: «Kāaŋ nileiŋa-na hiere na ka waŋ *Neldodolma-i baa nuumba-i hiere. ¹⁶ Umanŋ duɔ hūu-ma aa *batisenŋ, u kuraa. Ŋga umanŋ duɔ saa hūu-ma, kutieŋo ka caa. ¹⁷ Bamaŋ da ba hūu-ma, baŋ ka ta ba suɔ-ba dumaa ku yaa daaku: Ba ka ta ba gbuuse-mie aa ta ba donya *jinabaa-ba-i, ba ka ta ba piye nelfemma-na; ¹⁸ da ba fie bel jienŋo-i, u sie gbāa ce-ba biŋkūŋgu, aa da ba fie nyonŋ puɔsōŋo-i, u sie gbāa ce-ba weima. Ba ka ta ba haa ba nammu-i jaamba-na aa ta ba cārā Diilonŋo-i ba sire-bēi.»

Yesu tamma-i duɔ kā dorɔ-i-na

(Like 24.50-53; Pəpuɔ: 1.9-11)

¹⁹ Itienŋo-i Yesuŋ juɔ piye baa-ba tī, wuɔ nyugūŋ ka tēna Diilonŋo caanŋ-nu. ²⁰ Uŋ taa dumaanŋo-na, u *hāalābiemba ta ka ta ba wuɔra terni-na hiere ba waŋ *Neldodolma-i. Itienŋ wuɔ tuɔ kāyā-bēi ba maacemma-na aa bi tuɔ kāyā-bēi ba ta ba ce gbere-weima ba pigāanŋ nuumba-i ba da ba suɔ wuɔ baŋ waŋ mamaŋ ninsoŋo.]

Liken nyegáan Yesu maama man Nelmuoyamma

Like nungu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiebma-na, ŋga fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilon-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyegáan Yesu pɔpuɔrbiebma maacemma sebe-i. Yesu siire ce manan hiere, u wuɔraaya yuure ma yaanga-i aa suɔ nyegɛŋ-ma. U sebe-i-na, u pigaan wuɔ Yesu yaa *Konkortienjo-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuufubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hiere ambabalma nammu-na. U waan Yesu nelnyulmun-kungu-i boi u sebe-i-na. Wuɔ nuamba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarɛ ko-yo, baa jaamba-i baa sũntaamba-i hiere.

U duan u sebe-i baa *Nsaa-Batisi homman-kungu ka cor baa Yesu homman-kungu (sap. 1-2). Ku huongu-na, u piye Nsaa-Batisi *baatisen Yesu-i dumaa baa *Sitaniŋ taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hɛkuraangu-na (sap. 3.1-4.13). Kufangu huongu-na, u suɔ dii u nungu-i Yesu nun-ãndaangu-na baa u ancemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14-9.50). Yesu taa dumaa Galile-i-na kã *Yerusalemu-i-na, u nungu hii-ku. U waan nelma boi u sebe-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51-19.27).

U piraan u sebe-i baa manan daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daan-nu ko-yo, Diilonjo yan-ba aa sire-yuɔ. Kufangu huongu yaa nuɔ-i un nyugáan kã Tuonjo wulaa (sap. 19-24).

Like piye un nyegáan u sebe-i yungu man nuɔ-i

¹ Tofil, mi ninsontien nuɔ, Yesu siire ce nelma man i hɛlma-na, nuamba boi duɔŋ ta ba nyegɛŋ-ma. ² Baman waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, ban waan-ma baa-ye dumaa, nuamba bi nyegáan-ma dumei. ³ Ku'i cie, mei fere-i, mi bi sire wuɔra yuure-mei fafamma a ne man cie dumaa. Min juɔ suɔ ma yaanga-i, mi da ku saaya mi gburamei nyegɛŋ-ma hã-ni ⁴ ŋ da ŋ suɔ wuɔ ban waan manan baa-ni u maama-na coima si.

Dɔrpɔpuɔrbilonjo caraaya Sakari-i

⁵ *Erɔdin waa nellentesinni-na huongu man nuɔ-i *Yude-i-na, *Diilojigãntienjo nanjo waa Abiya baamba-na, ba taa ba bi-yo Sakari. U cienjo waa *Aarɔ hãayɛŋjo; ba taa ba bi-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u cienjo-i baa naa vii baa Diilonjo-i. Ba taa ba nu u nungu-i aa ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma. ⁷ Nga Elisabeti waa cnyeiŋjo, a ce ba ji vaa ba hai-i-na hiere ba saa da bilonjo baa ba-naa.

⁸ Yiingu nangu-na, Sakari wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ce u maacemma-i, bafamba yiingu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi baman, ba hiel nelduɔ suur ka ce manan dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusũnanjo-i. ¹⁰ Nuɔŋ baa yiera gɔngũɔngu-na ta ba carã Diilonjo-i. ¹¹ Sakari juɔ'a u ne da Itienjo *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo-i u caan-nu. Dɔrpɔpuɔrbilonjo waa yiera wusũnan-igãŋga nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pãŋ caar, u kũoma ta ma nyen. ¹³ Dɔrpɔpuɔrbilonjo cira: «Sakari, baa yan korma da-ni. Nin carãŋ kuman Diilonjo wulaa, u ka hã-ni baa-ku. N cienjo ka ce kusũngu, a hoŋ naacombilonjo. Duɔ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Nsãa. ¹⁴ U homma ka dɔlnu-niɛ aa fɛ ŋ huɔŋga-i ŋaa bige-i! Ku ka bi dɔlnu nuamba boi. ¹⁵ U ka waa nelbuɔ Diilonjo wulaa. U siɛ ji tuɔ nyɔŋ kolma man gbãa bel nelienjo. *Diilonjo-Yalle ka yu u huɔŋga-i aa u suɔ duɔ hoŋ. ¹⁶ U ka ce *Isirahel-baamba boi bir jo ba Tienjo-i Diilonjo wulaa. ¹⁷ U ka ce Diilonjo maacemma-i baa *Eli huɔŋga temma, baa u himma bi temma a dii bisãlmba-i baa ba bĩncuamba-i ba-naa nuɔ. Baman sa nuɔŋ Diilonjo nungu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiiŋ nuamba hɛmmu-i a ce ba ta ba niya Itienjo jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi cienjo-i i vãa ti, de-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ŋ wan ninsonjo?»

¹⁹ Dɔrpɔpuɔrbilonjo wuɔ cira: «Ba bi-mi Gabiryel. Mii dii baa Diilonjo-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji tũnu-niɛ baa neldɔdɔl daama-i. ²⁰ Nga nin'a ŋ saa hũu mi nelma-i, ŋ ka ce bobo nuɔ, ŋ siɛ gbãa ta ŋ piye a ji hi man ka ce yiingu man nuɔ-i. Min waan-ma baa-ni dumaa, ma yiin da ku hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuŋ cie dumaanjo-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔŋga-na. A ne da nuamba taa ba cie u helma-i gɔngũɔngu-na. Un vaaya dumaanjo-na, kuɔ cu ba hɛmmu-i. ²² Un juɔ hel, u saa gbãa duɔ puur u nungu-i piye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piye baa u nammu. Baa pãŋ suɔ wuɔ bĩnkũngu cie-yo dii dũŋ-huɔŋga-na.

²³ Un juɔ bãl u maacemma-i, wuɔ kũŋ. ²⁴ Yinni saa da, kusũngu yiera u cienjo-na. Wuɔ ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuɔ piye u huɔŋ-na wuɔ: ²⁵ «Diilonjo niɛ mi yaan-na; senserre man taa di da-mi baa nuamba-i, u hurii-de.»

Dɔrpɔpuɔrbilonjo caraaya Maari-i

* 1:17 Malaki (Malachie) 3.23-24

²⁶ Caamba niediei ku huongu-na, Diilonj wuo puor *dorpapuribilonjo-i* *Galile nelle nande-na ba bi-de Nasareti, ²⁷ bilonyonyurojo nano wulaa ba bi-yo Maari. Baa naa bel-o dorrunj ti. U dorrjo-i ba taa ba bi-yo Yosefu. U waa jamatigi *Davidi haayeljo.

²⁸ Dorpapuribilonjo ka suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbuñ fe ñ huonga-i; Itienjo cie baa-ni. U kuonu u huonga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama cu Maari huonga-i, u tuo piye u huon-na wuo: «Nel hama-i temma-i dumande-i?»

³⁰ Dorpapuribilonjo gbẽ-yo wuo: «Diilonjo cie baa-ni, baa yanj korma da-ni. ³¹ Nj ka ce kusungu a hon naacombilonjo. Da ñ hon-yo, ñ haa u yerre-i Yesu. ³² U ka waa nelbuo, ba ka ta ba bi-yo Dørwuonjo Biejo. Diilonjo ka ce-yo fõngõtienjo u haayienjo-i Davidi temma. ³³ U ka tlena *Isirahel-baamba yun-nu gbula, aa u fõngũ sa ji ti dede.»

³⁴ Maari wuo cira: «Muomi sa bi suo bibienjo yogo, ma ka ce nie gbãa ce?»

³⁵ Dorpapuribilonjo gbẽ-yo wuo: «*Diilonj-Yalle ka jo ñ wulaa, Dørwuonjo ka hã-ni ku fõngũ-i. Ku'i cie mie ninj ka hon naacombilonjo manj, ba ka ta ba bi-yo Diilonj-Biejo. ³⁶ Nj daa na horonjo-i Elisabeti-i ke! Naacombilonj-kusungu yieraaya-yoo; ñ sie suo wuo u yaanja cãa. Banj taa ba gbẽ umanj wuo cenyeyinjo, u caamba niediei yaa dei kunj yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonjo-i.»

³⁸ Maari wuo cira: «Mii dii Itienjo nanj-na, u yanj ma ce ñaa ninj waanj-ma dumaa.» Unj waanj mafamma-i, dorpapuribilonjo bir ta.

Maari kãa Elisabeti terien-nu

³⁹ Yibienja fanja-na, Maari wuo sire gbãana kã *Yude nelle nande-na duo ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa tãnninj. ⁴⁰ Unj kaa hi dii u gboluongu-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilonjo panj sagalla Elisabeti kusungu-na. *Diilonj-Yalle panj yu Elisabeti huonga-i. ⁴² U tuo piye baa Maari-i da gbagaga wuo: «Diilonjo cie baa-ni a yanj caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonjo manj ñ kusungu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har mei temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Minj nuõ ñ jaaluñgu-i, ku gbuu dõlnu bilonjo-i mi kusungu-na; u sagalla. ⁴⁵ Itienj unj puõraa ba ji wanj mamanj baa-ni, ninj hũyãa-ma wuo ma ka ce, nanj yunju dõlaa.»

⁴⁶ Maari wuo bi panj donj tuo hãl wuo:

«Mei gbu mi jaal Itienjo yaa mi huonga-na.

⁴⁷ Diilonjo manj kuraanj-minj,

mi huonga gbuu fe baa-yo da hĩninni!

⁴⁸ U nie u maacombilonjo yaanj-na.

Coima saa fa, a donj fiefie-i-na, nuõmbar sirenj ba jo dumaa, ba ka cira mi yunju dõlaa.

⁴⁹ Itienjo cie baa-mi cor.

U fafaanjo temma si dii.

⁵⁰ Bamanj kãalãayãñ-yuo, u ka tuo ce baa-ba banj sirenj ba cu ba-naa dumaa.

⁵¹ U cie bemma;

u duõnya bombolmantaamba-i.

⁵² U hũyãa fõngũ-i fõngõtaamba wulaa

aa ce nawalaamba da yunju.

⁵³ Nyulmunj waa bamanj nuõ-i, u hãa ba wuo ye,

aa bir waamba-i u saa hã-ba bĩnkũngu.

⁵⁴ U juõ ji kãyã *Isirahel-baamba-i.

U juõ ji kor u cãarãamba-i.

U saa yanj u ãnafamma cemma-i

⁵⁵ *Abiramu-i-na baa u huonj-baamba-na.

Uu naa pã nunju fanju yaa baa i bĩncuõmba-i.»

⁵⁶ Maarinj kãa Elisabeti terienju-na, u cie caamba siei temma aa suo bir kunj.

Nsãa homma-i

⁵⁷ Elisabeti kusungunj juõ vãa, wuo bõrõ naacombilonjo. ⁵⁸ U caantaamba-i baa u hu-raamba nu-ma wuo u buõra. Kuõ gbuu dõlnu-bei wuo Diilonjo firiinu u huonga-i baa-yo. ⁵⁹ Yinni niehã cor, niisiei-yiingun-na, ba *jã bilonjo-i² aa haa tuonjo yerre yaa yuo wuo Sakari. ⁶⁰ Nyunjo yagar aa cira: «I ka tie bi-yo Nsãa.»

⁶¹ Baa cira: «Ba bi nanj dũñ-wuonj hayo-i dumaanjo-na?» ⁶² Aa yuu tuonjo-i bobomma-na unj taaranj u haa yerre manj u biejo-na. ⁶³ Tuonj wuo ce ba hã-yo yilaanjo. Unj hũyãa yilaanjo-i wuo nyegẽnj wuo: «U yerre yaa Nsãa.» Kuõ cu ba hõmmu-i hiere. ⁶⁴ Terduonjo fanju-na, u jumelle panj firnu, wuo donj tuo piye aa tuo gbelielj Diilonjo-i. ⁶⁵ Korma panj bel ba nellenj-baamba-i baa-yo. Yibienja fanja-na, nelma famma yaa waa *Yude nilenja fanja-na hiere. ⁶⁶ Diilonjo naa silaa ce baa naacombilonj daayo-i cor, a ce umanj duo nu nel daama-i, kutienjo tuo yuu u fere wuo: «Aa naacombilonj daayo duo ji waa nie?»

Diilonɔ diyaa nalaaŋgu Sakari nuŋgu-na

⁶⁷ Terduɔŋgu faŋgu-na, *Diilonɔ-yalle pɔŋ yu Sakari huɔŋga-i. Diilon wuɔ dii nel daama-i u nuŋgu-na u tuɔ hɔl-ma nalaaŋgu wuɔ:

⁶⁸ «Itienɔ gbɛ baa jaaluŋgu.

*Isirahel-baamba Diilonɔ temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

⁶⁹ U hɔa-ye ninsoŋ-konkortienɔ.

U hielaa-yo *Davidi hɔayɛlmba-na.

U hielaa-yo u caaraŋɔ dɔŋ-nu hɔ-ye.

⁷⁰ Wuɔ ciɛ u *ɔɔpuɔrbiemba wan ma yaa dii ku huɔŋgu-na

⁷¹ wuɔ u ka hɔu-ye i bigaaraamba nammu-na.

⁷² Diilonɔ firiinu u huɔŋga-i baa i bincɔmba-i.

Uŋ paa nuŋgu man u *tobisinni-na, ku maama saa karaanu-yuɔ.

⁷³ U paa nuŋgu faŋgu yaa baa i bincɔiŋo-i *Abiramu-i

⁷⁴ wuɔ u ka hɔu-ye i bigaaraamba nyisenni-na

aa ce i tie caa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

⁷⁵ I ka waa nelfafaan mie baa nelviin mie yinni man jon a ji hi i kuliŋgu.»

⁷⁶ Aa gbɛ bepɔŋo-i wuɔ:

«Mi biɛ, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaanɔa Itienɔ-na

ka caa u hɔmelle-i, §

a ce dumaanɔ-na ba ka ta ba bi-ni Dɔrwuonɔ ɔɔpuɔrbilonɔ nuɔ.

⁷⁷ Ŋ ka ce u baamba suɔ wuɔ

Diilonɔ ka hur ba ambabalma-i a kor-ba.

⁷⁸ Mie Diilonɔ faa aa u tiraa waa hujantienɔ.

U ka pa bafɛliɛŋgu ye.

Ku ka waa ŋaa baansɛniɛŋgu.

⁷⁹ U ka pa-ku hɔ baman dii kukulma-na.

U ka pa-ku hɔ baman dii kuliŋ-hɔmelle-na.

Bafɛliɛŋgu faŋgu ka dii-ye yaafɛllen-hɔmelle-na.»*

⁸⁰ Naacombilonɔ wuɔ tuɔ vaa u jo, kunanɔ kuɔ bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa fiɛna hiɛŋ-nu. Huɔŋgu nanɔ juɔ hi, u donɔ tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i

(Matie 1.18-25)

¹ Maari kusɔŋguŋ juɔ vaa, kuɔ saanu baa *Oromɛ ba *jamatigi wuɔ ba kɔŋ nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bi-yo Ogisi. ² Nuɔkɔl daade temma saa ce dede. Huɔŋgu faŋgu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yuŋgu-na. ³ Nelienɔ nelienɔ, u saaya u kɔ u nehollen ka nyegɛŋ u yerre-i. ⁴⁻⁵ Yosefu waa *Davidi hɔayɛlɔ. U waa fiɛna Nasareti, dii *Galile huɔŋ-na. Fuɔ wuɔ sire terienɔ-na tuɔ kɔ u tonelle-na duɔ ka nyegɛŋ u yerre-i baa u dɔŋɔ-i Maari-i. Ba bi ba nelle-i Betelemu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huɔŋ-na. ⁶ Ban kaa, Maari kusɔŋgu ka bel-o dii terienɔ-na ⁷ u honɔ u bilodɛlanɔ-i naacombilonɔ. Ba saa naa da munɔmmu niraan-dɔŋgu-na. Wuɔ ce nyarkpɔtanni fiɛna bilonɔ-i aa galla-yuɔ kunanɔ-na.

⁸ Nelle kɔtuɔŋgu-na, aŋciinaamba namba waa ta ba cɔ ba tɔlmba caan-nu ba niya-bei. ⁹ Ba juɔ'a ba ne da Itienɔ *ɔɔɔpuɔrbilonɔ nanɔ-i ba yaanɔa-na; u caraaya-bei baa cecerma nan temma; ba huleŋa pɔŋ caar. ¹⁰ Dɔɔɔpuɔrbilonɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma da mi ji tɔnu-nei. Ma ka fiɛ nuɔmba hɔmmu-i hiere: ¹¹ Isuɔŋ daaku-na, na konkortienɔ huɔŋ Davidi ba nelle-na. Diilonɔ uŋ paa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienɔ man u yaa-i, aa u yaa Itienɔ-i. ¹² Nan ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fiɛna bilodɛlanɔ nanɔ baa nyarkpɔtanni aa galla-yuɔ kunanɔ-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da dɔɔɔpuɔrbiemba namba juɔ ji naara daayo-i, ba ta ba hɔl ba tuɔlɔnu Diilonɔ-i. Ba maama saa waa dei baa yuliŋgu-i. Ba taa ba hɔl wuɔ:

¹⁴ «Diilonɔ gbɛ baa tuɔlɔnumma dii dɔɔ-i-na,

aa uŋ dɔlaa nelbiliemba-i, yaafɛlle waa hiɛma-na.»

¹⁵ Dɔɔɔpuɔrbiemban juɔ hɔl ti, ba ta nyugun dɔɔɔ. Ban taa, aŋciinaamba cira: «Yaanɔ i kɔ nellen-huɔŋga-na i ka ne Diilonɔ uŋ puɔraa ba ji wan mamanɔ baa-ye man ciɛ dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbɔana kɔ ka da Maari-i baa Yosefu-i baa bilodɛlanɔ-i kunanɔ-na. ¹⁷ Ban daa bilonɔ-i, baa donɔ ta ba piye dɔɔɔpuɔrbilonɔ uŋ waanɔ mamanɔ u kɔŋgu-na. ¹⁸ Uman duɔ nu-ma, ku ce-yo gbɛɛɛ. ¹⁹ Maari wuɔ bella nel daama-i hiere u huɔŋ-na tuɔ jɔguɔŋ-ma; u saa yan ma

diei karaanu-yuɔ. ²⁰ Ku huɔŋgu-na, ǎnciinaamba bir gũunu. Dɔrɔpɔuɔrbilonɔ ŋɔr waan-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hǎl nɛini ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i ba kũŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonɔ ŋɔr juɔ da yinni niisɛi-i, baa *jǎ-yo*[†] aa haa u yerre-i Yesu[†]. *Dɔrɔpɔuɔrbilonɔ naa pigǎan Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusũŋgu suɔ da ku yiera-yuɔ.

Yesu pamma-i da ba hǎ Diilonɔ-i

²² Naacombilonɔ u bĩncuɔmba yuŋ-maama migǎaman-yiingun juɔ hi ŋaa man waan dumaa *Moisi*[‡] ǎnjĩnamma-na[‡], baa bi kǎ baa naacombilonɔ-i *Diilodubuɔ-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pǎ-yo hǎ Diilonɔ-i²³ ŋaa man bi nyɛgǎan dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «Naacombilodielɛŋɔ saaya u pǎ hǎ Diilonɔ.»[§] ²⁴ Baa naa bi saaya ba pǎ niikonni a saa baa ǎnjĩnaduɔŋ daama-i: konhურიimba hǎi sisɔ nɔnsɔr ba huriiimba hǎi.

²⁵ A ne da bĩncɔŋɔ nanɔ waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bĩ-yo Siminyɔ. U taa u nu Diilonɔ nuŋgu-i aa tiraa vii baa-yo. Uman naa saaya u jo ji kor *Isirahɛl-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilonɔ-yalle waa-yuɔ. ²⁶ Dii naa tũnu-yuɔ wuɔ Itier ŋɔr ka saan *Konkortierɔ man, u ka da-yo baa u yufelle aa suɔ ku. ²⁷ Diilonɔ-yallen waa-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ kǎ Diilodubuɔ-i-na. Ban kǎ baa Yesu-i da ba ka pǎ-yo hǎ Diilonɔ-i ŋaa man nyɛgǎan dumaa ǎnjĩnamma-na, ²⁸ Siminyɔ wuɔ hũu-yo tũu-yo aa naa cira:

²⁹ «Itie, fiɛfiɛ fuɔ, niŋ waan maman ma ciɛ.

Ŋ cǎarǎŋɔ huɔŋga fiɛ; ŋ gbǎa hũu-yo dumaa.

³⁰ Mi daa Konkortierɔ-i baa mi yufelle.

³¹ Niŋ saan uman hǎ nelbilibiimba-i hiere, mi daa-yo.

³² U yaa *nieraamba fitũnuɔ-i.

U yaa ka ce ba suɔ ŋ saanɔ.

Aa ce ŋ baamba-i Isirahɛl-baamba da yerre.»

³³ Kuɔ cu naacombilonɔ bĩncuɔmba hɔmmu-i. ³⁴ Siminyɔ wuɔ cǎrǎ Diilonɔ-i hǎ-ba aa naa gbɛ nyuŋɔ-i wuɔ: «Ŋ biɛŋɔ jomma ka kɔsuɔŋ nuɔmba bɔi *Isirahɛl-na aa bi kor nuɔmba bɔi. U ka pigǎan Diilonɔ sĩnni-i, ŋga nuɔmba ka bigǎan-yo. ³⁵ A ce dumaanɔ-na, u ka puure nuɔmba bɔi kusũŋ-maama. Aa nuɔ fuɔ, ciɛŋ nuɔ, ǎnjɔgɔma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilodubuɔrbilonɔ nanɔ bi waa ba taa ba bĩ-yo Ani. Aɛr dũŋ-wuonɔ'i waa. Ba taa ba bi u to-i Faniel. Uu naa gbuu vǎa ce cicorɔ. Uŋ siire u bilosĩnni-na aa naacolɔŋ man jǎ-yo, naacolɔŋ ciɛ biɛŋ niehǎi baa-yo aa ku aa yan-yo. ³⁷ U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sũŋgu-i aa tuɔ cǎrǎ Diilonɔ-i bǎanɔ-gu-i baa isuɔŋgu-i. A ne da u biɛŋ komuɔŋa naa baa a naa'i waa belle fande-na. ³⁸ Fuɔ wuɔ bi jo huɔŋgu fanɔ-gu-na ji da naacombilonɔ-i. Wuɔ jaal Diilonɔ-i aa naa tuɔ piye u maama baa baman taa ba niya Yerusalemu korman-yiinggu-i.

³⁹ Maman nyɛgǎan ǎnjĩnamma-na, Yesu bĩncuɔmban kaa ce-ma tĩ, baa bir kǎ Nasareti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacombilonɔ wuɔ tuɔ vǎa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diilonɔ naa firnu u huɔŋga-i baa-yo.

Ba kǎa baa Yesu-i ponsaan-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bĩncuɔmba taa ba kǎ ba ce *kɔrsĩnni tĩmman-ponsaanɔ-gu-i *Yerusalemu-i-na. ⁴² Yesu juɔ da biɛŋ cĩncieluo a hǎi, baa kǎ baa-yo. ⁴³ Ponsaanɔŋuŋ kaa bǎl, baa gũunu. Yesu wuɔ yan-ba aa tĩna dii Yerusalemu-i-na ba saa suɔ. ⁴⁴ Nuɔmba naa maara cor hũmelle-na. Ban naa-yo, ba da nie sĩ u dii nuɔmba hɔlma-na. Ba wuɔ yiiffiinggu, molon yufelle saa haa-yuɔ. Ba don ta ba taara-yuɔ nuɔmba-na ⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kǎ Yerusalemu-i-na. ⁴⁶ Yinni hǎi cor, siɛliŋ-yiinggu-i, ba kǎ ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u tĩnaana *ǎnjĩnamma pigǎataamba hɔlma-na tuɔ yuu-ba ba ta ba piye u tuɔ nu. ⁴⁷ Baman waa hiere, u maama cu ba hɔmmu-i. ⁴⁸ U bĩncuɔmban kaa da-yo dumaanɔ-na, kuɔ ce-ba gbɛrɛ. Nyuŋ wuɔ cira: «Naacombilo, ŋ ciɛ bige-i yiɛ dumandɛ-i-na? Ŋ ciɛ i huleiŋa fũnuŋ caar i sire tiɛ taara-niɛ.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na taara-miɛ? Na saa suɔ wuɔ mi saaya mi waa mi To dũŋgu-na wei?»

⁵⁰ Ba saa suɔ u nelma yuŋgu-i. ⁵¹ Wuɔ naa wuɔ sire ba ta Nasareti-i-na. U taa u nu u bĩncuɔmba nuŋgu-i. Maman ciɛ cor hiere, nyuŋɔ saa yan ma diei karaanu-yuɔ.

⁵² Yesu wuɔ tuɔ vǎa u jo aa kunanɔ bi ta ku naara u nelnullɛ-i. U maama taa ma dɔlnu Diilonɔ-i aa bi ta ma dɔlnu nuɔmba-i.

* 2:21 Buolman-sebe (Lévitique) 12.3 † 2:21 Nieŋ Like 1.31. ‡ 2:22 Nieŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 12.3-8.

§ 2:23 Helman-sebe (Exode) 13.2,12

3

Nsaaj cie u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsaa 1.19-28)

¹ *Oromɛ ba *jamatigi manj ba nanj binj-yonj Tiber, unj daa bienj cinciueluo baa a ndii-i belle manj nuɔ-i fɔngɔɔ-i-na, belle fandena *Pöse-Pilati yaa waa *Yude yungu-na aa *Erɔdi waa *Galile yun-nu, u mlɔs-i Filipu fuɔ waa Iture yun-nu baa Tirakoniti bi yun-nu, Lisaniyasi fuɔ waa Abileni yun-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilojigantaamba yuntaamba-i. Belle fandena nuɔ-i Diilonj unj caraaya Sakari bienjo-i Nsaa-i *hɛkuraangu-na a piye baa-yo. ³ Unj piye baa-yo dumaango-na, wuɔ tuɔ wuɔra nileinja manj *Yurdɛ kotɔnni-na u wanj baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa ba *batisenj ku yaa Diilonjo ka hur ba ambabalma-i. ⁴ Diilonj unj puɔraa *Isayi wanj mamanj, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraangu-na wuɔ:

Migaan Itienjo hümienja-i.

Caan-yaj na viinu-yei.

⁵ *Diyyaanunj fonni-i!*

Tanninj yejj terni manj nuɔ-i baa tantünni-i,

na herra-nie na saanu-nie.

Hümienaj mielaa terni manj nuɔ-i, na viinu-yei,

aa amanj cuolaanu, na diinu-yei.

⁶ *Nuɔmba-i hiere ba ka da Diilonj unj ka kor-ba dumaa.»**

⁷ Nuɔmba bɔi taa ba jo Nsaa tuɔ batisen-ba. Wuɔ tuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i, hai juɔ tünun-nei wuɔ da na batisen Diilonjo sie ka gänj baa-na? ⁸ Taa na ce kumanj faa, ku yaa ka pigaanj wuɔ na naana na cilɔbabalaŋo-i kelkel. Baa na ta na ne wuɔ sɪ *Abiramun yejj na bincɔinjo Diilonjo sie ka gänj baa-na! Mi tünun-nei, nanj fie da tämpɔɔnja manj daaya-i, Diilonjo gbäa bir-a ce-ya Abiramu häayɛlmba namaa fuonjgu-na[†]. ⁹ Maale nunju saaraa jina. Tibiinju manj da ku saa manj biefefɛinja, ku jünj aa senu.»

¹⁰ Nuɔnj baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Kufanju terienju-na, i saaya i ce bige-i?»

¹¹ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jonjgorbaa-ba häi da ba waa baa nuɔni manj, umanj saa da binjkünju nj hä-yo u diei, aa niwuonj da ni bi waa baa nuɔni manj, umanj saa da duɔ wuɔ nj hä-yo.»

¹² *Nampohütaamba namba naa bi jo u duɔ ji batisen-ba, bafanj baa yuu-yo wuɔ: «Häalatie, mie i saaya i ce bige-i?»

¹³ Wuɔ gbɛ bafamba-i wuɔ: «Nuɔmbanj saaya ba ta ba pä kumanj ba hä-na, baa na ta na hüu na cor kufanju-i.»

¹⁴ Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «Aa mie fuɔ, i saaya i ce bige-i?»

Wuɔ gbɛ bafamba-i wuɔ: «Baa na ta na du nuɔmba-i na hüu ba gbeinja-i. Taa na yii baa na cufalunju yaa yonj.»

¹⁵ Diilonj unj paa nunju-i wuɔ u ka saanj *Konjkortienjo manj, nuɔmba taa ba niya u jomma-i. Banj juɔ da Nsaa-i ba da nie sɪ u yaa-i. ¹⁶ Nsaa wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi batisen-na baa hümma yonj, nga unaa jo dii, u fɔngɔɔ jlenya mei wuonjo-i, mei saa piera u nataangu-i. Fuɔ ka batisen-na baa *Diilonj-Yalle baa däamu. ¹⁷ Kɔkɔruonju dii u nanja-na. U ka pe u dimma-i. Duɔ ji pe-ma tɪ hiere torre-na, u ka küɔl belle-i dii-de inɔngɔ-na aa senu fuoru-i baa däamu. Däamu fammu sa dñj dede.»

¹⁸ Nsaa taa u dii nelma bɔi nuɔmba tünni-na, a ce dumaango-na u taa u wanj *Neldɔdɔlma-i baa-ba. ¹⁹ Erɔdi wuɔ hüya u mlɔs cienjo a dii-yo. Ba taa ba bɪ cienjo-i Erodidiadi. Aa naa tiraa ce weima bɔi ma saa fa. U yaa waa nellentienjo-i Galile-i-na. Nsaa wuɔ fulnu-yuɔ wuɔ u maacemma saa fa. ²⁰ Wuɔ ce baa bel Nsaa-i dii-yo kaso, a migaanj tuɔ naara kunanju u cälmuɔ-i-na.

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

²¹ Nuɔmba-i hiere ba kää ka *batisenj. Banj taa ba batisen huonju-na, Yesu wuɔ bi kää ba ka batisen-yo. Banj baatisen-yo tɪ, wuɔ tuɔ carä Diilonjo-i. Dɔrɔ wuɔ puur. ²² *Diilonj-Yalle hel konjhurunj temma jo ji diire-yuɔ. Baa nu molo piye doro-i-na wuɔ: «Mi Bienjo yaa nuonjo-i, nj maama sa suɔ aa dɔlnu-mie; nuɔnei fienj mi huonja-i.»[‡]

Yesu bincɔmbanj cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku

(Matie 1.1-17)

²³ Yesunj duonj u maacemma-i huonju manj nuɔ-i, u waa baa bienj komorre baa cinciuel temma. Nuɔmba taa ba jɔguonj wuɔ Yosefu bienjo.

* 3:6 Isayi (Ésaie) 40.3-5 † 3:8 Niej Nsaa sebe-i-na 8.33-39. ‡ 3:22 Gbelimanj-naläänju (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaie)

Yosefu to-i ba taa ba bi-yo Eli.
²⁴ Eli to-i ba taa ba bi-yo Mata.
 Mata to-i ba taa ba bi-yo Levi.
 Levi to-i ba taa ba bi-yo Melki.
 Melki to-i ba taa ba bi-yo Yanai.
 Yanai to-i ba taa ba bi-yo Yosefu.
²⁵ Yosefu faɲo to-i ba taa ba bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi to-i ba taa ba bi-yo Amōsi.
 Amōsi to-i ba taa ba bi-yo Nahomu.
 Nahomu to-i ba taa ba bi-yo Esili.
 Esili to-i ba taa ba bi-yo Nagai.
²⁶ Nagai to-i ba taa ba bi-yo Maatɲo.
 Maatɲ to-i ba taa ba bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi faɲo to-i ba taa ba bi-yo Semiε.
 Semiε to-i ba taa ba bi-yo Yoseki.
 Yoseki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.
²⁷ Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.
²⁸ Neri to-i ba taa ba bi-yo Melki.
 Melki faɲo to-i ba taa ba bi-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.
²⁹ Er to-i ba taa ba bi-yo Yesu.
 Yesu faɲo to-i ba taa ba bi-yo Elieser.
 Elieser to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi-yo Mata.
 Mata faɲo to-i ba taa ba bi-yo Levi.
³⁰ Levi faɲo to-i ba taa ba bi-yo Siminyo.
 Siminyo to-i ba taa ba bi-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi-yo Yosefu.
 Yosefu faɲo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.
³¹ Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.
 Natamu to yaa *Davidi.
³² Davidi to yaa Yese.
 Yese to yaa Yobedi.
 Yobedi to yaa Bosi.
 Bosi to yaa Sala.
 Sala to yaa Nasō.
³³ Nasō to yaa Aminadabu.
 Aminadabu to yaa Adime.
 Adime to yaa Arni.
 Arni to yaa Esirōmu.
 Esirōmu to yaa Perəsi.
 Perəsi to yaa *Yuda.
³⁴ Yuda faɲo to yaa *Yakōbu.
 Yakōbu to yaa *Isaki.
 Isaki to yaa *Abiramu.
 Abiramu to yaa Tera.
 Tera to yaa Nahor.
³⁵ Nahor to yaa Seruge.
 Seruge to yaa Erehu.
 Erehu to yaa Pelēgi.
 Pelēgi to yaa Eber.
 Eber to yaa Sala.

36 Sala faŋo to yaa Kanamu.
 Kanamu to yaa Arpasadi.
 Arpasadi to yaa Sɛmu.
 Sɛmu to yaa *Nowe.
 Nowe to yaa Lemɛki.
 37 Lemɛki to yaa Matusalɛmu.
 Matusalɛmu to yaa Enɔki.
 Enɔki to yaa Yerɛdi.
 Yerɛdi to yaa Maleleyɛl.
 Maleleyɛl to yaa Kenamu.
 38 Kenamu to yaa Enɔsi.
 Enɔsi to yaa Seti.
 Seti to yaa Adāma.
 Diilonj unj hielaa miwaanjo-i u maa Adāma faŋo yaa jina.

4

Sitani taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
(Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)

1 *Diilonj-Yalle naa yu Yesu huɔŋga-i. Unj hilaɔ *Yurdɛ-i-na, die kã baa-yo *hɛkuraanɔŋu-na.
 2 Unj kãa terienɔŋu-na, *Sitāni wuɔ nyaanu-yuɔ duɔ ka guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuɔŋa
 hã baa-yo tãalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii kuuwuɔŋgu u nuŋgu-na. Ku huɔŋgu-na,
 nyulmu sire cuɔl-o. 3 Sitāni wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonj-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, ce
 tãmpɛl daade bir kuuwuɔŋgu i ne!»

4 Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Ni wuɔni-i yonj, ni sie gbãa ce neliɛŋ nuɔ
 ŋ ba.»*» 5 Unj waan mafamma-i, Sitāni nyugũŋ baa-yo dɔrɔ a ka pigãan-yo nileiŋa-i hiere
 hɛɛma-na da hɔhɔhɔl 6 aa cira: «Niŋ daa nileiŋa manj daaya-i hiere baa a huɔya-niini-i, mei
 waanɔ; da miɛ mi ka ce kumanj baa-ya mi ce. 7 Da ŋ dũuna jaal-mi, mi ka hã-ni baa-ya.»

8 Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Ŋ saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itieŋo-i
 Diilonjo yaa-i; aa ŋ ta ŋ cãa u yaa u diei yonj.»*†»

9 Sitāni wuɔ hiire baa-yo a kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na
 aa cira: «Da kuɔ Diilonj-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire hɛɛma-na i ne. Ma si ma nyegãan
 Diilonj-nelma-na wuɔ:

10 *«Diilonjo ka ce u *dɔrɔpɔrɔrɔbiemba ta ba niya-niɛ.»*

11 Aa tiraa cira:

*«Ba ka tũu-ni ba nammu-na
 ŋ baa ka tistŋ ŋ fɛɛ terienɔŋu.»*‡»

12 Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãan Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Baa danj Itieŋo-i Diilonjo-i ŋ ne.»*§»

13 Sitāni wuɔ ce ji gbɛ; u saa ji gbãa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yanj-yo tuɔ cie
 huɔŋgu nanɔŋu.

Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

14 *Sitāniŋ juɔ ta aa yanj Yesu-i, wuɔ bir kã *Galile-i-na baa *Diilonj-Yalle fɔŋgũ-i.
 Unj kãa, baa funuŋ ta ba gbeliɛŋ-yo terni-na hiere. 15 U taa u wanj Diilonj-nelma-i *Di-
 ilonelhãalãdũnni-na. Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

16 Yiinɔŋu nanɔŋu-na, wuɔ ji kã Nasarɛti-i-na. U vãa kusuɔŋ-nu-i. *Yitɛnanɔŋu juɔ hi, wuɔ
 kã *Diilonelhãalãdũnɔŋu-na. U taa u kã koko. Diilonj-nelmanj juɔ hi kalamma, wuɔ sire duɔ
 kalanj. 17 Baa hã-yo *Diilɔpɔrɔrɔbilonjo-i *Isayi sebɛ yaa wuɔ u kalanj. Wuɔ puur terienɔŋu
 manj unj nyegãan wuɔ:

18 *«Itieŋo *Yalle dii mi yunɔŋu-na.*

Na saa da, u hielaa-mi

*mi da mi wanj *Neldɔdɔlma-i baa sũntaamba-i.*

U puɔraa-mi

mi da mi wanj baa kɔraamba-i wuɔ kɔrstnni tɛ,

aa wanj baa yiriemba-i wuɔ ba yufieŋa ka puur;

aa bamanj dii pɔrtamma-na wuɔ pɔrtamma tɛ,

19 *aa wanj baa-ba wuɔ Diilonjo ka firnu u huɔŋga-i baa nuɔmba-i fiefie-i-na.»**

* 4:4 Anjinamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 8.3 † 4:8 Anjinamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 6.13 ‡ 4:11
 Gbeliemanj-nalãanɔŋu (Psaume) 91.11-12 § 4:12 Anjinamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 6.16 * 4:19 Isayi (Ésaïe)
 61.1-2

²⁰ Uŋ kalaan tɪ, wuɔ suuye sebɛ-i aa hã Diilonelhãalãdũngu maacenceronjo-i baa-yo aa tɛna. Nuɔmba-i hiere baa dɪŋ-yuɔ ta ba ne-yo. ²¹ Wuɔ cira: «Miŋ kalaan nelma man daama-i, ma ciɛ nyunjo daayo'i nuɔ-i.» ²² Nuɔmba kar da hãmmu! Wuɔ cor tuɔ piiye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hõmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosefu biɛŋo'i sɪ wei?»

²³ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, na ka nan gbãnalãan daaku-i baa-mi wuɔ: «Perruntie, sire ŋ fere i ne!» Aa na ka cira: «I nuɔ nin ciɛ maman hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma nan fereŋ nelle-na i ne.» ²⁴ Aa tiraa gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilõŋo-i, u nellen-baamba sa kãŋ-yo. ²⁵ Yaan mi tũnu-nei, *Eli bãanngu-na, bikulcaamba boi waa *Isirahel-na, Diilon wuɔ ce biɛŋa sɛi baa caamba niediei u saa dãa. Nyul muɔ suur nelle-na[†]. ²⁶ Nga Diilon wuɔ yan bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛŋo nan wulaa Sarɛputa, dii Sidã[‡]. ²⁷ Aa Diilopɔpuɔrbilõŋo-i Elise bãanngu-na, *wontuɔrmba boi waa Isirahel-na, nga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan bafamba-i aa sire uman naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo Naama[§].»

²⁸ Ban juɔ nu mafamma-i, ba hõmmu pãŋ guɔla hiere. ²⁹ Ba nelle waa tãnuŋ-nu. Baa sire tisɪŋ-yo hiel-o Diilonelhãalãdũngu-na, a hel baa-yo nellen-huɔŋga-na, a nyugũŋ baa-yo tãnuŋgu dɔrɔ-i-na wuɔ ba ka sɛ-yo nanna. ³⁰ Yesu wuɔ yan-ba aa yegɛl hel ba hõlma-na ta.

Yesuŋ siire jaamba-i duma Kafarnamu-i-na

(Marke 1.21-28)

³¹ Yesuŋ hilaa Nasarɛti-i-na, wuɔ ta kã Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uŋ kãa, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũngu-na *yitɛnanngu-na ka tuɔ wan Diilon-nelma-i. ³² U taa u piiye baa bibɛsɪnni u yan *ãnjɪnamma pigãataamba-i; a ce dumaanjo-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ³³ Naacolŋo nanjo waa ba hõlma-na, *jɪna waa u yunngu-na. Wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: ³⁴ «Nasarɛtitaan Yesu! I ciɛ-ni niɛ? N juɔ da ŋ ji kosuɔŋ-ye wuɔ bige-i ciɛ? Mi suɔ-ni, Diilon-nolŋo yaa nuɔŋo-i.»

³⁵ Yesu wuɔ cira: «Suuye ŋ nuŋgu-i aa ŋ cor ŋ hel naacolŋo-na.» Jɪna wuɔ mal naacolŋo-i nuɔmba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaanngu yuɔ. ³⁶ Kuɔ ce nuɔmba-i gbɛrɛ, baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo hii dɛ! Baa jɪnabaa-ba-i hiere u donya-bei baa u nun-ãndaanngu.» ³⁷ Kun ciɛ dumaanjo-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

³⁸ Uŋ hilaa *Diilonelhãalãdũngu-na, wuɔ kã Simo cɪŋ-nu. Simo cura sa waa hɪnni; u kũɔma naa gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. Ba cãrã Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ. ³⁹ U kã ka ture ciɛŋo yudɔrɔ-i-na, a nuola jarma-i. Ciɛŋo pãŋ da u fere terduɔŋgu fanngu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersɪnni-i.

⁴⁰ Bãangun juɔ ta ku suur huɔŋgu man nuɔ-i, jaamban waa baa baman hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ tuɔ haa u nammu-i bei u sire-bei. ⁴¹ Jaan daaba hõlma-na, *jɪnabaa-ba waa nuɔmba boi-na. Duɔ donya uman baamba-i, ba ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Diilon-Biɛŋo yaa nuɔŋo-i kelkel!» Jɪnabaa-ba naa suɔ wuɔ Diilon uŋ pãa nuŋgu-i aa saan *Konjortieŋo man, u yaa Yesu-i; a ce dumaanjo-na Yesu tuɔ nuola-bei, u sa yan ba da piiye.

(Marke 1.35-39)

⁴² Cuon juɔ kaal, u sire kã hɛŋ-nu. Nuɔmba taara-yuɔ ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuɔ u baa da ta aa yan-ba. ⁴³ Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Mi saaya mi wuɔra wan *Diilon-bãanngu *Neldɔdɔlma-i nilɛŋa nanja-na hiere; Diilonjo puɔraa-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuɔ wuɔra *Yude *Diilonelhãalãdũnni-na u wan Diilon-nelma-i.

5

Gbɛrɛ-tetebelle

¹ Yiingu nanngu-na, Yesu kãa Genesarɛti dalanga-na. Nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. ² Wuɔ da benni nanni-i ni hãi hũmma nuŋgu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jonaamba-i. ³ Wuɔ kã ka suur kunangu-na, Simo kũŋgu'i waa aa ce u forra-kuɔ cɛllɛ konjondaanngu-na. Uŋ furaaya-kuɔ, Yesu wuɔ tɛna a don tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigãan nuɔmba-i.

⁴ Uŋ juɔ piiye tɪ, wuɔ gbɛ Simo-i wuɔ: «Kã pututu terienngu-na, na ka nan na jonaamba-i.»

⁵ Simo wuɔ cira: «Hãalãtie, i naan juɔŋo-i cɔ i saa da bɪŋkũŋgu bel, nga nin waan-ma dei, mi sɛ yagar ŋ nuŋgu-i.» Aa naa ta. ⁶ Ban kãa ka nan ba jonaamba-i, baa bel titiraamba-i jonaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bɪ ba jo baa ba benjo-i a ji kãya-bei ba jul titiraamba-i. Ban julii-ba, benni-i ni hãi-i-na niɛ yu ta ni yii da ni nyierã hũmma-na. ⁸ Simo-Pierŋ daa mafamma-i, wuɔ kã ka dũuna Yesu caanngu-na aa

[†] 4:25 Jãmatigi ba sebɛdɛlãŋo (1 Rois) 17.1

[‡] 4:26 Jãmatigi ba sebɛdɛlãŋo (1 Rois) 17.8-16

[§] 4:27 Jãmatigi ba

sebɛhãalŋo (2 Rois) 5.1-14

naa cira: «Itie, muoŋo-i ämbabalmanceron muo, baa pie-mi.» ⁹ Titiraan daaba ciinumma diyaa korma yuo baa baman waa baa-yo hiere beŋo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuomba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bi unanjo-i Sake aa bi unanjo-i Nsaa. Yesu wuo wan baa Simo-i wuo: «Baa yan korma da-ni, a don nyungo, ŋ ka yan tetebelle-i aa ta ŋ dii nuomba-i Diilon-hünun-nu.» ¹¹ Yesun waan mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yan-ni aa cu u huon-nu.

Yesu siire wontorŋo naŋo
(Matie 8.1-4; Marke 1.40-45)

¹² Yiingu nanŋu-na, Yesu kaa nelle nande-na. *Wontorŋo naŋo da-yo aa pie ka düuna u caan-nu aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-mie, mi suyaa mie ku sie yar-ni.» ¹³ Yesu wuo haa u nanŋa-i yuo aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta.» Naacolŋo jarma paŋ ta yuo terduonŋu fanŋu-na. ¹⁴ Yesu wuo wan-ma kuola-mei baa-yo wuo u baa yan ma hel; aa u kã *Diilojigantienjo wulaa u ka ne-yo, aa u pä niikoni manj dii pämma u hä-yo u migaan u yun-maama-i ŋaa *Moisin nyegaan-ma dumaa*. Ku yaa nuomba ka suo wuo u jarma taa-yuo kelkel.

¹⁵ Kufanŋuŋu cie, Yesu yerre migaan ta di du di kã. Nuomba boi taa ba jänu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cãrã-yuo u tuo sire-bei ba jarma-na. ¹⁶ Nga huonŋu naŋ-nu düo ce, u yan-ba aa ta kã u den ka cãrã Diilonjo-i aa bir jo.

Yesu siire murgu naŋo
(Matie 9.1-8; Marke 2.1-12)

¹⁷ Yiingu nanŋu-na, Yesu taa u wan Diilon-nelma-i u pigaan nuomba-i. A ne da *Fariŋebaa-ba namba waa tlena ba hõlma-na, baa *änjnamma pigäataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienjo fõngüo waa baa-yo u tuo sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tüu murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu jo baa-yo, wuo ba ji suur jina-yuo Yesu caanŋu-na. ¹⁹ A ne da nuomba naa yu düŋgu-i, ba saa suo ban ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugün düŋgu dorõ-i-na, aa kaasın-ku dii-yo baa u kuugallaŋgu-i nuomba hõlma-na jina-yuo Yesu caanŋu-na. ²⁰ Yesu wuo ne da ba haa ba nanŋa-i yuo cor, wuo gbẽ ba jienjo-i wuo: «Mi jie, ŋ ämbabalma hurii hiere.» ²¹ Änjnamma pigäataamba-i baa Fariŋebaa-ba don ta ba piye wuo: «Hai moloŋo-i daayo-i aa u tuo tuora Diilonjo-i? Da ma hel Diilonjo-na, hai moloŋo-i gbã hur u nanolŋo ämbabalma-i?»

²² Yesu wuo suo baa-ba, wuo gbẽ-ba wuo: «Bige-i cie na ta na jõguon nel daama temma-i na hõmmu-na? ²³ A hur u ämbabalma-i, baa a ce u sire a tuo wuo-i, ma häi-i-na, namaa daa hama-i ce fẽu yan? ²⁴ Nga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suo wuo Diilonjo hãa *Molon-Bienjo-i ku fõngüo-i hõlma-na u tuo hur nelbilibemba ämbabalma-i.» Un waan mafamma-i, wuo gbẽ murgu-i wuo: «Sire ŋ bie ŋ kuugallaŋgu-i ŋ küŋ, muomei waan-ma dumaa.»

²⁵ Naacolŋo bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallaŋgu-i tuo gbelien Diilonjo-i u küŋ. ²⁶ Maa ce-ba hiere gberẽ; baa ta ba piye wuo: «Diilonjo-i bibienjo!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piye wuo: «I daa gberẽ-weima nyungo-i-na.»

Yesu bie Levi-i
(Matie 9.9-13; Marke 2.13-17)

²⁷ Yesun hilaa terienŋu-na, wuo da *nampohütienjo naŋo tlenaana u maacemman-dünŋu-na, ba taa ba bi-yo Levi. Wuo wan baa-yo wuo: «Levi, sire i ta.» ²⁸ Levi bi paŋ nanna u maacemma-i aa sire cu u huon-nu.

²⁹ Ku huonŋu-na, Levi wuo ce kalle u dumelle-na Yesu yerren aa bi u jo ba ji ta ba wuo niwuoni-i. Nuomba boi waa baa-ba. Nampohütitaamba waa ba hõlma-na. ³⁰ *Fariŋebaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *änjnamma pigäataamba-i? Kuõ gbuu jan-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piye baa Yesu *hãalãbiemba-i wuo: «Bige-i cie na ta na wuo aa ta na nyon baa nelbabalaan daaba temma-i?»

³¹ Yesu wuo gbẽ-ba wuo: «Da ŋ waa hlnni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-nu? ³² Mi saa jo nelfafaan maa-na, nga mi juo nelbabalaan maa-na ba da ba nanna ba cilobabalaŋo-i.»

Yesu piye süŋgu maama
(Matie 9.14-17; Marke 2.18-22)

³³ Ban waa mafamma-na, *Fariŋebaa-ba namba yuu-yo wuo: «*Nsã-Batisei *hãalãbiemba dii süŋgu-i aa ta ba cãrã Diilonjo-i, mie baamba bi dii aa ta ba cãrã, bige-i cie nanj baamba sa dii?»

* 5:14 Nien Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

³⁴ Yesu wuɔ siɛ-ba baa gbānalāanɔ wuɔ: «Nɛliɛ gbāa tuɔ jā cɛnɔ aa na ce u jēnaamba dii sɔŋgu ku yiingɔ-na dɔrbiɛnɔ yufelle-na wɛi? ³⁵ Nga yiingɔ dii baa yiingɔ, ba ka bel dɔrbiɛnɔ-i ta baa-yo. Kufanɔ yinni'i nuɔ-i ban ka dii sɔŋgu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa nan gbānalāanɔ nanɔ baa-ba wuɔ: «Ba sa taal jonɔrfelɛnɔ-i a nar uucɔlɔnɔ. Da n ce-ma, jonɔrfelɛnɔ kompanɔa siɛ biɛ baa uucɔlɔnɔ kaanɔa-i, u yaa daayo u taalaa tɩ. ³⁷ Ba sa bi dii duvɛnfɛlɛnɔ-i cirkpɔcɔlɔn-na. Umanɔ duɔ ce-ma, cirkpɔa ka muonu aa duvɛnɔ ka kɔnna. ³⁸ Nga da n'a n' dii duvɛnfɛlɛnɔ-i, n saaya n dii-yo cirkpɔfɛlɛn-na. ³⁹ Na saa da, umanɔ duɔ tuɔ nyɔn duvɛncɔlɔnɔ-i uufɛlɛnɔ sa dɔlnu-yuɔ a ce dumaanɔ-na u sa taara-yuɔ.»

6

Yitɛnanɔ maama

(Matie 12.1-8; Marke 2.23-28)

¹ *Yitɛnanɔ nanɔ-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *hāalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natiɛnɔ-na ba wuɔ. ² *Fariɛlɛbaa-ba namba ta ba wan baa-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na ce kumanɔ saa saaya cemma yitɛnanɔ-na?»

³ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i wuɔ ce kumanɔ baa u nuɔmba-i*, ma sɩ na kalaan-ku kɛ? ⁴ U nan suurii Diilonɔ-dɔŋgu-na dumaa a biɛ Diilonɔ-buruo-i ba wuɔ. A ne da a saa baa miɛ Diilonɔ-humelle-i, baman si dii *Diilɔjigāntaamba, ba saa saaya ba wuɔ buruo fanɔ-i.» ⁵ Uɔn wanɔ hufamma-i, wuɔ cira: «*Molonɔ-Biɛnɔ yaa yitɛnanɔ tienɔ-i.»

Yesu siire nagaduwa nanɔ

(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)

⁶ *Yitɛnanɔ bi nanɔ-na, Yesu wuɔ suurii *Diilonɔhāalādɔŋgu-na tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i. A ne da naacolɔnɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, u nadienɔa naa minan. ⁷ *Anɔjɩnamma pigāataamba-i baa *Fariɛlɛbaa-ba ká ka tɩna ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sɩre jɛinɔ yitɛnanɔ-na ba da āntāalamma haa-yuɔ. ⁸ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ naacolɔnɔ-i wuɔ: «Sɩre n jo n ji yiera nuɔmba yaanɔa-na.» Naacolɔnɔ wuɔ sɩre jo ji yiera. ⁹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi yuu-na nelma diei: A saa baa miɛ Diilonɔ-humelle-i, bige-i faa cemma yitɛnanɔ-na? Anfafamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da n da molo yii duɔ ku, ku saaya n kor-o waa ku saaya n yan u ku?» ¹⁰ Aa naa wuɔra ne ba yammu-i hiere aa wan baa naacolɔnɔ-i wuɔ: «Fara n nanɔa-i.» Naacolɔnɔ wuɔ bi fara u nanɔa-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hammu gbuu pān du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «I ka ce Yesu daayo-i niɛ?»

Yesu fiɛlaa u pɔpuɔrbiemba-i

(Matie 10.1-4; Marke 3.13-19)

¹² Yibienɔ fanɔa-na, Yesu wuɔ ká tɔnɔnɔ nanɔ-na ka cārā Diilonɔ-i cɔ u yufien-na. ¹³ Cuonɔ juɔ kaal, wuɔ bi u *hāalābiemba-i a fiɛl cɩncieluo ba hāi bɛi, a tuɔ bi-ba *pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Uɔn fiɛlaa baman ba yireinɔ yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bi Simɔ fanɔ yaa Pier-i,) baa u hāanɔ-i Andere, baa Sake, baa Nsāa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe biɛnɔ-i Sake, baa Simɔ man taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake biɛnɔ-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro man juɔ hel Yesu huonɔnɔ-na.

Jaamba bɛi juɔ Yesu ji sɩre-bɛi

(Matie 4.23-25)

¹⁷ Yesu n juɔ fiɛl u *pɔpuɔrbiemba-i tɩ, wuɔ hiire baa-ba tɔnɔnɔ-na ka yiera baa-ba kpankɔpataanɔ nanɔ-na. U *hāalābiemba namba waa terienɔ fanɔnɔ-na, baa sa waa dei baa yuliingɔ-i a naara nelpɔnɔnɔ nanɔ. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii dāmanɔ-nuoraanɔ caanɔ-nu. ¹⁸ Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sɩre jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jɩnabaa-ba-i u hiel-ba nuɔmba yunni-na. ¹⁹ Fɔnɔgɔ nanɔ taa u hel Yesu-i-na u sɩre-bɛi ba jarma-na, a ce dumaanɔ-na, baa ta ba taara ba yieya-yuɔ hiere.

Yesu gboya u haalabiemba-i

(Matie 5.1-12)

²⁰ Nuɔmban nii Yesu-i-na da ba yieya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hāalābiemba-i aa naa cira: «Sɩntaan namaanɔ-i, na yunni dɔlaa;

*Diilonɔ-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmunɔ yɛn namaa namanɔ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa;

niiwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namanɔ kaalaan fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa;

na kaa waa nyɛmbɩnnɩnɩ.

* 6:3 Nicn Samiel sɛbedɛlɛnɔ-na (1 Samuel) 21.2-7.

22 Nuonj da ba bigaan-na,
da ba nanna-nei,
da ba ta ba tuora-nei,

siso da ba ta ba biena na yirciŋa-i *Molon-Bicŋo maama-na, na yunni dolaa.

23 Taa na gbu na nyɛ yiinŋu fanŋu-na, aa na ta na muora na gbugbanni-i; Diilonŋo kaa pã-na boi dorɔ-i-na. Na saa da, ba bincũmba cie karaanŋu fanŋu temma yaa-i baa *Diilopɔpuorbiemba-i.

24 Nŋa waan namaanŋo-i, sũlma haraa-nei;
na cie na baaŋu-i ti.

25 Niiwuonin haaya baa namaa naman fiefie-i-na, sũlma haraa-nei;
na kaa waa nyulmu-na.

Namaa naman dii nyɛmbinni-na fiefie-i-na, sũlma haraa-nei;
na kaa waa kuliin-kaalun-nu.

26 Nuomba-i hiere da ba ta ba bi na yefafalle,

ŋaa ba bincũmba nan biŋ coikartaamba man naa cie ba fere Diilopɔpuorbiemba
ba yefafalle-i dumaa, sũlma haraa-nei.»

Taa na dol na bigaaraamba-i

(Matie 5.38-48; 7.12)

27 «Namaa naman karaa na tũnni-i ta na nu mi nelma-i, yaan mi tũnu-nei: Taa na dol na bigaarãamba-i, taa na ce ãnfafamma baman diyaan lunŋu nei. 28 Umanj duɔ haa u nubabalaanŋu nuoni man nuɔ-i, baa waasa kutienŋo-na, yan aa ŋ ta ŋ jɔgɔŋ kuufafaanŋu baa-yo. Taa na cãrã Diilonŋo-i na hã bamanj ciɛŋ-nan kuujanŋu-i. 29 Umanj duɔ caa ŋ tũŋ daaku-i, bir daaku-i ŋ hã-yo. Umanj duɔ bie ŋ jonŋorbuɔ-i, baa cie-yo ŋ jonŋoryelle-na. 30 Umanj duɔ cãrã ŋ wulaa, hã-yo. Aa umanj duɔ bie biŋkũŋu ŋ wulaa, baa yuu-yo ku maama. 31 Nan taaran nuomba ta ba ce kumanj ba hã-na, taa na ce ku temma na bi hã-ba. 32 Da na ta na dol na dɔdɔltaamba yon, na jaalunŋu sɪ Diilonŋo wulaa. Na saa da, halle bamanj sa wuɔyaan Diilonj-hũmelle-i ba dol ba dɔdɔltaamba-i. 33 Da na ta na bi ce ãnfafamma-i bamanj ciɛŋ ãnfafamma-i nei yon, na jaalunŋu sɪ Diilonŋo wulaa. Halle bamanj sa wuɔyaan Diilonj-hũmelle-i ba ce kufanŋu-i. 34 Aa da na ta na dii cẽmieŋa-i nan suyaa wuɔ bamanj ka gbãa suu-ya, na jaalunŋu sɪ Diilonŋo wulaa. Halle bamanj sa wuɔyaan Diilonj-hũmelle-i, da ba suɔ wuɔ umanj ka gbãa suu cẽmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. 35 Nŋa, taa na dol na bigaarãamba-i, taa na ce ãnfafamma bei, taa na hã aa na baa ta na cie ku solaanŋu huonŋu-na. Ku yaa Diilonŋo ka pã-na boi. Aa na ka waa Dorwuonŋo beŋ namaa. U yaa faa. U faa baa nuomba-i hiere ka hel baa bamanj sa suyaan ãnfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. 36 Na saaya na waa hujantaan namaa, ŋaa na Tonj yer hujantienŋo dumaa.»

Yesun waan manj a kã cãlmuɔ yanŋa-na

(Matie 7.1-5)

37 «Baa na ta na cãl na-naa, ku yaa Diilonŋo sie ka cãl-na. Baa na ta na haa cãlmuɔ-cãŋkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diilonŋo sie ka haa cãlmuɔ-cãŋkuɔle nei. Umanj duɔ cãl nuoni man, ce jande aa ŋ yan-yo, ku yaa nuɔ da ŋ bi cãl Diilonŋo-i u ka ce jande aa yan-ni. 38 Nin finj baa kekerienŋu man ŋ hã nuomba-i, ba ka fi baa ku yaa hã-ni, terienŋu fanŋu-na, yan ŋ nanŋa ta ka fara, ku yaa ba ka fi nanj kũŋu-i aa fẽl-ku ku yu kũna hã-ni.»

39 Yesu wuɔ nanj gbãnalãanŋu baa-ba wuɔ: «Namaa daa yiro gbãa bel u nayironj nagãŋ-na ba kã terienŋu aa ba sie ka par suur fuon-nu wei? 40 *Hãalãbilonŋo sa suu u yanj u hãalãtienŋo-i, ŋga hãalãbilonŋo manj duɔ hãalã ka hi u fuonŋu-i, u ka tuɔ su ŋaa u hãalãtien ŋ suu dumaa.

41 «Nanj cie nie da hũyãŋo-i unanj yufellen aa daabolma-i nanj yufelle-na ŋ saa da-ma? 42 Daabolma-i nanj fereŋ yufelle-na jũnu dumandɛ-i ŋ bir ŋ gbɛ ŋ nabentienŋo-i wuɔ: «Yan mi hiel hũyãŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni.» Anŋãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna, ku yaa ŋ ka ta ŋ da dei a gbãa hiel hũyãŋo manj ŋ nabentienŋo yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

43 «Tibifafaanŋu sa manj biebabaleiŋa, tibibabalaanŋu sa bi manj biefefeiŋa. 44 Ba suɔ tibinni-i ni biena'i nuɔ-i. Ba sa yagal musleŋa kaapugammu-na, aa ba sa bi biera hãleiŋa caaterren-yun-nu. 45 Nleien nuɔ ŋ huonŋan yuu baa manj, ma yaa hilaan ŋ nunŋu-na. Nelfeiŋo-i u ãnfafamma hel u hɔfafaŋga'i nuɔ-i aa nelbalaanŋo-i u maacembabalamma hel u hɔbabalaŋga'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hã maama

(Matie 7.24-27)

46 «Bige-i cie na ta na bi-mi «Itie, Itie», aa da mi wan manj baa-na, na sie ce-ma? 47 Umanj duɔ jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigãan-na kutien ŋ saa baa umanj; 48 U saa baa nelienŋo manj wuɔ u ma dũŋu, aa hĩŋ ka hi tãmpẽlle-i jina ku tuole-i. Ku tuolenj jina

fafamma aa u ma-ku, diilonɔŋ juɔ tá, kanni gbar, hümma bŷŋ ka narŋ-ku, ma saa gbãa naara-ku. ⁴⁹ Nga umar juɔŋ u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umar wuɔ u ma dŷŋgu aa u saa hiŋ jina ku tuole-i aa ma-ku. Diilonɔŋ juɔ tá, hümma bŷŋ ka narŋ-ku, ku paŋ cii hiere, biŋkŷŋgu saa tɛ.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntienɔ nanɔ maacembilonɔ-i
(Matie 8.5-13)

¹ Yesuŋ juɔ piye u nelma-i tɛ baa nuɔmba-i, wuɔ ta kã Kafarnamu. ² *Oromɛ ba sorosi ba yuntienɔ nanɔ waa nelle fande-na, u maacembilonɔ nanɔ maama waa kpelle yuɔ. Maacembilonɔ daayo tuɔ janɔ. U jarma waa kpelle. ³ Yesuŋ juɔ, sorosi ba yuntienɔ daayo nu-ma. Wuɔ puɔr *Yuifu ba biŋcuɔmba namba-i u wulaa, wuɔ ba ka cãrã-yuɔ u ji sire u maacembilonɔ-i hã-yo. ⁴ Biŋcuɔŋ daaba kã ka ta ba cãrã Yesu-i aa ta ba piye wuɔ: «Naacolŋ daayo saaya kãyãmma. ⁵ Yuifubaa miɛ i maama dɔlnu-yuɔ; ŋ saa da, u'i maa i *Diilonelhaalãdŷŋgu-i hã-ye.»

⁶ Yesu wuɔ ta tuɔ kã baa-ba sorosi ba yuntienɔ ciŋgu-na. Baŋ kaa piɛ ciŋgu-i, ba suu baa sorosi ba yuntienɔ tiraa puɔr u jãnaamba namba Yesu wulaa. Baa wan baa Yesu-i wuɔ: «tɛ, i jɛŋ wuɔ i ji wan baa-ni, wuɔ ŋ baa mullɛŋ ŋ fɛrɛ; kɛrɛ nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur fuɔ temma dumelle-na ⁷ ku'i ciɛ ŋ da u saa siɛ jo u fɛrɛ ŋ wulaa. Nga da ŋ siɛ, ŋ wan nelma diei, u maacembilonɔ ka sire. ⁸ Wuɔ fuɔ fɛrɛ-i nuɔmba dii u yuŋ-nu, aa fuɔ bi waa banar yuŋ-nu. Duɔ gbɛ umar wuɔ: «Kã ŋ ka ce daaku!» Ŋ da kutienɔ kãa. Duɔ bi gbɛ umar wuɔ: «Jo bandel!» Ŋ da kutienɔ bi juɔ. Duɔ bi tiraa gbɛ u maacembilonɔ-i wuɔ: «Ce daama!» Ŋ da u ciɛ-ma.»

⁹ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolŋ uŋ juɔ piye tɛ, Yesu wuɔ bir u yaanga-i nuamba-na aa naa cira: «Yaar mi tũnu-nei; *Isirahel-na hiere, mi saa da umar haa u nanɔa-i miɛ naacolŋ daayo temma-i.» ¹⁰ Sorosi ba yuntienɔ pɔpuarbiɛŋ baa bir ta ba kŷŋ. Baŋ kaa hi ciŋgu-i, baa da maacembilonɔ daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulciɛŋ nanɔ biɛŋo kuu Yesu sire-yuɔ

¹¹ Ku huonɔŋ-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã nelle nande-na, ba bi-de Nayine. U *hãalãbiemba waa baa-yo a naara nelpŷŋgu nanɔ. ¹² Baŋ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tũyãa bikulonɔ nanɔ ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombilonɔ, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yarŋ-ba. Nuɔmba bɔi taa ba ka u fuuremma-na. ¹³ Yesuŋ daa nyuŋo-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Ciɛŋ nyɔ, budii; baa kaal.» ¹⁴ Aa naa piɛ ka haa u nanɔa-i kulonɔ-na. Bamarŋ naa tũyãa-yo baa yiera. Wuɔ wan baa-yo wuɔ: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuɔ bi yiye sire tɛna, aa donɔ tuɔ piye. Yesu wuɔ gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Biɛ ŋ biɛŋo yaa-i.» ¹⁶ Korma paŋ bel-ba hiere terienɔ faŋgu-na. Baa ta ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i aa ta ba piye wuɔ: «*Diilonɔpɔpuarbilobuɔ hilaa-yiɛ. Diilonɔ juɔ ji kãyã u nuamba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nileiŋa marŋ u kɔtɔnni-na.

Nsãa-Batisti puɔraa u hãalãbiemba-i Yesu wulaa
(Matie 11.2-6)

¹⁸ Yesuŋ ciɛ mamar hiere, Nsãa *hãalãbiemba kã ka tũnu-yuɔ baa-ma. ¹⁹ Wuɔ bir puɔr ba hãi Yesu wulaa wuɔ ba ka yuu-yo kɛrɛ *Konkortienɔ marŋ saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei siɔ u dii huonɔ-nu? ²⁰ Baa kã ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsãa-Batisti puɔraa-ye ŋ wulaa, wuɔ i ji yuu-ni kɛrɛ Konkortienɔ marŋ saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i wei siɔ u dii huonɔ-nu?» ²¹ A ne da huonɔŋ faŋgu-na. Yesu waa tuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na aa tuɔ donya *jɛnabaa-ba-i nuamba yunni-na aa bi tuɔ puur yiriemba yufienɔ-i. ²² Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Kãar na ka tũnu Nsãa-i baa narŋ daa kumar, baa narŋ nuɔ mamar: Yiriemba yufienɔ puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, *wontuɔmɔmba jarma taa bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma-i.* ²³ Umarŋ gbɛini-i da ni saa ji guɔl mi huonɔŋ-na kutienɔ yuŋgu dɔlaa.»

Nsãa-Batisti sɛnni-i
(Matie 11.7-19)

²⁴ Nsãa pɔpuarbiɛŋ baŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãar nuamba-i baa Nsãa sɛnni-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i *hɛkuraanɔŋu-na? Fafalmun sagallaŋ hiɛŋgu-i dumaa na kãa ka ne ku yaa wei? ²⁵ Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne umar diyaa biŋbifafanni wei? Ma si bamar diyaar biŋbifafanni-i aa ta ba ce ba bãanɔŋu-i baa dii jãmatigi ba dũnniŋ kɛ? ²⁶ Nga namaa kãa ka ne bige-i? Ma si na kãa ka ne *Diilonɔpɔpuarbilonɔ-i kɛ? Aa naacolŋo faŋo-i, mi tũnu-nei, u maaraa Diilonɔpɔpuarbiemba-i. ²⁷ Mamarŋ nyegãar Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «Mi ka puɔr mi pɔpuarbilonɔ wuɔya ta ŋ yaar-na ka cãa ŋ hũmelle-b†, ba gbɛ Nsãa yaa-i.

* 7:22 Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1. † 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

28 Yaari mi tūnu-nei, Nsāa temma saa hi hoŋ caaŋ-biamba-na yogo, a ne da umari si dii baa yunŋu *Diilonj-nelle-na u maaraa Nsāa-i. 29 Nuamba-i hiere ka hel baa *nampohūutaamba-i ba nuō Nsāa nelma-i aa suō wuō Diilonj maacemma vii, ba ce Nsāa *batisen-ba. 30 Nga *Farisēbaa-ba-i baa *aŋjinamma pigāataamba yagaraa wuō Nsāa baa batisen-ba. A ce dumaanjo-na, Diilonj uŋ taa u taara u ce kumaŋ hā-ba, ba ciinaana-ku.»

31 Yesu wuō tiraa ciŋ: «Mi gbāa saa fieŋe ku nuamba-i baa haba-i? 32 Mi gbāa saa-ba baa bisāmba maŋ tēnaana ponsanatigerrenj. Banamba ta ba waŋ baa banamba-i wuō:

«I hulii tulammu hā-na, na saa nyenj,
i hāl kuliin-neini hā-na, na saa kaal.»

33 *Nsāa-Batisin juo aa u sa dii dibelle u nuŋgu-na, u sa nyonj kolma, na cira wuō *jina dii u yunŋu-na. 34 *Molonj-Bienj uŋ wuō aa tuō nyonj, na tiraa sire ta na piiye wuō: «Naacolj daa fuō bi yii baa niwuoni yaa yonj baa konyalle, aa tiraa sire bel jēru baa nampohūutaamba baa nelbalaamba.» 35 Nga bamaŋ siyaa Diilonj nelma-i ba suyaa wuō ma faa.»

Yesu kaa Simo ciŋ-nu

36 *Farisēyienjo nano waa, ba taa ba bi-yo Simo. Yiingu nanŋu-na, wuō ji bi Yesu-i wuō ba ka wuō niwuoni u terienŋu-na. Yesu wuō kā ba ka ta ba wuō. 37 A ne da saasorciēno nano waa nelle fande-na. Wuō nu-ma wuō Yesu dii Simo terienŋu-na ba ta ba wuō niwuoni. Wuō kā baa natikolo-hūmma *alabati-kamoelenj 38 ka yiēra saanu baa Yesu gbeini-i tuō kaal. Uŋ kaal dumaanjo-na, nyinyolma ta ma kūnna Yesu gbeini-na. Wuō ce u yukuōsinni-i a hurrenie aa pūrā-nie nammu hāi aa ce natikolo-hūŋ daama-i a kūnna-nie.

39 Simo daa mafamma-i ce bige-i, u paŋ tuō piiye u huōŋ-na wuō: «Kuō naacolj daayo waa *Diilopuorobilonj ninsonjo, ciēno maŋ yiēyaayanj-yuō daayo-i uu naa suō wuō cefefēinjo si.»

40 Yesu wuō cira: «Simo, nelma dii mi da mi waŋ-ma baa-ni.»

Simo wuō: «Hāalātie, waŋ-ma.»

41 Yesu wuō cira: «Naacoljo nano cēmelle waa nuamba hāi nuō; diēlā-wuonjo-i neifierj-komuŋa hāi ba cīncieluo, hāalīŋ-wuonjo-i neifierj ndii. 42 Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yaŋ-ya. Ba hāi-i-na, cēmellentienjo maama ka dōlnu hai yaŋ?»

43 Simo wuō cira: «Mei huōŋ-na, umari gbeina-i waa boi u maama ka dōlnu u yaa yaŋ.»

Yesu wuō cira: «Ŋ waan ninsonjo.» 44 Aa naa bir u yaanŋa-i ciēno-na, aa gbē Simo-i wuō: «Ŋ daa ciēŋ daayo-i kē? Minj diyaa mi gboluonŋu-i ŋ dumelle-na, ŋ saa hā-mi hūmma mi saara mi gbeini-i. Nga fuo kaalaa kūnna u nyinyolma-i mi gbeini-na a saara-nie hā-mi, aa hurrenie baa u yukuōsinni-i. 45 Ŋ saa jārā-mie pūrā-mie, nga fuo-i, dii uŋ suurii ŋ dumelle-na ji hi baa fieŋe, u saa yaŋ mi gbeini pūrāmma-i. 46 Ŋ saa hure namma mi yunŋu-na, nga ciēŋ daayo kūna natikolo-hūmma mi gbeini-na. 47 Ku'i cie mi ta mi tū-nin mie: Mi maamanj dōlaanu-yuō dōlnumma maŋ daama-i, ku pigāan wuō u āmbabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Nga umari āmbabalma-i da ma saa hur boi, mi maama sa dōlnu kutienjo-i boi.» 48 Aa naa waŋ baa ciēno-i wuō: «Ŋ āmbabalma hurii.» 49 Bamaŋ waa juwuoterienŋu-na baa doŋ ta ba jōguŋ wuō: «Naacolj daa fuō hilaa hie aa tuō gbā u hur āmbabalma-i?» 50 Yesu wuō waŋ baa ciēno-i wuō: «Nin haa ŋ nanŋa-i mie ŋ kuraa, kā fiei.»

8

Caamba namba taa ba kaya Yesu-i baa u hāalabiamba-i

1 Ku huonŋu-na, Yesu wuō ji sire tuō wuōra nileina-na hiere u waŋ *Diilonj-baanŋu *Neldodōlma-i u kā. U *hāalābienj cīncieluo ba hāi baamba waa baa-yo 2 a naara caamba namba. Wuō duōnya *jinabaa halan-ba caamba famba yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bi unanjo-i Maari. Fuō taa u hel Magidala. Jinabaa niehāi naa hilaa fuo-i-na. 3 Aa bi unanjo-i Sani. Fuō bōlo waa *Erōdi dumelle maacembiamba yuntienjo nano, ba taa ba bi-yo Kusa. Aa ta ba bi unanjo-i Susani a naara capūŋgu nanŋu. Ba taa ba ce ba nagāŋ-niini-i ba kāyā Yesu-i baa u hāalabiamba-i.

Nuomban bel Diilonj-nelma-i dumaa

(Matie 13.1-23; Marke 4.1-20)

4 Nuamba taa ba hel nileina-na hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiingu nanŋu-na, wuō nanj gbānalāan daaku-i baa-ba wuō: 5 «Naacoljo nano kāa ka nanj fūma u suonŋu-na. Unanjo kā ka diire hūmellenj-huōŋ-na. Nuamba ta ba cor ba fēna-yuō; huriimba jo ji wuō-yo hiere.

6 Unanjo kā ka diire tāmpellenj-terienj-nu a pa, kpekpelma ce u ku. 7 Unanjo kā ka diire hīēŋ-nu; hīēŋu tu suuye-yuō. 8 Umari diiriye suonj-huōŋga-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesuŋ waan mafamma-i, u piiye da gbagaga wuō: «Umari duō u ka nu, u nu!»

9 U *hāalābiemba yuu-yo wuō: «Gbānalāan daaku yunŋu yaa wuō nie?»

10 U cira: «Diilonjo cie baa namaanjo-i. U *nellentesinni maama maŋ fuyaa, u pigāan namaanjo-i baa-ma. Nga ma piiye baa banamba-i gbāneininj; a ce dumaanjo-na, da ba ne-ma, ba sie da ma terienŋu-i,

*aa da ba nu-ma, ba sie suɔ ma yungu-l.**

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāanḡu yungu yaa daaku: Diilonḡ-nelma yaa fūma-i, aa nuɔmba hɔmmu yaa u mundiiremmu-i. ¹² Nuɔmba nanḡ hɔmmu dii ḡaa hūmellenḡ-huɔḡga, da ba nu Diilonḡ-nelma-i, ba yanḡ *Sitāni jo ji hiel-ma ba hɔmmu-na, a ce dumaanḡo-na ba sie da hūu-ma aa kor. ¹³ Bananḡ hɔmmu dii ḡaa tāmpellenḡ-terienḡu, da ba nu Diilonḡ-nelma-i, ma gbuu dɔlnu-bei; ba hūu-ma. Nga ma sie gbāa nanḡ kaasinni. Da ku ji huol, ba har jina. ¹⁴ Bananḡ hɔmmu dii ḡaa hienḡ-terienḡu, da ba nu Diilonḡ-nelma-i, ba yanḡ ānjɔḡuoma-i baa gbeinḡ-maama-i a naara ba kusunḡ-maama jo ji suuye-me-i. A ce dumaanḡo-na ma sie gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Bananḡ hɔmmu dii ḡaa hiefafamma, da ba nu Diilonḡ-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hɔfafanḡa aa nyaar ta ba wuɔ ma hūmelle-i diḡ saaya di wuɔ duma.»

Fitinḡ-gbānalāanḡu
(*Marke 4.21-25*)

¹⁶ Yesu wuɔ tiraa nanḡ gbānalāanḡ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ba sa celienḡ fitinuɔ-i aa ce binḡkūḡu cure-yuɔ. Da ba celienḡ-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ḡ da dūḡ-huɔḡga cie gbāa hier. ¹⁷ Ku weima si dii mamanḡ sie ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii mamanḡ sie ji nu. ¹⁸ Kunḡ yerḡ baa umanḡ, ba ka hā-yo naara, aa umanḡ kuu si baa-yo, celle kūḡu manḡ unḡ haa u nanḡa-i kuɔ, ba ka hūu-ku aa yanḡ-yo. Terienḡu fanḡu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hamba juɔ u wulaa
(*Matie 12.46-50; Marke 3.31-35*)

¹⁹ Yesuḡ waa tuɔ wanḡ Diilonḡ-nelma-i, u nyu-i baa u hamba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuɔmba yuu, ba saa gbāa da ba pie u caanḡ-nu. ²⁰ Baa wanḡ ba Yesu-i wuɔ: «Ŋ nyu-i baa ḡ hamba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gōḡḡuḡu-na.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Bamanḡ nuɔḡ Diilonḡ-nelma-i aa ce-ma, ba yaa me-i nyubaa-ba-i, ba yaa me-i hamba-i.»

Yesu yiɛraaya fafalmu
(*Matie 8.23-27; Marke 4.35-41*)

²² Yiinḡu nanḡu-na, Yesu wuɔ ji bel nyugūḡu beḡo nanḡo-na baa u *hāalābiemba-i aa naa cira: «Yaanḡ i karnu dalanḡa-i i kā bombor damaalei-l.» Baa bi ta ta ba karnu ba kā. ²³ Ba'a ba kā yaanḡa-na, Yesu wuɔ duɔfūḡ. Ba kaa hi hɔlma namma-i, fafalmu nanḡ temma sire suuye-bei. Hūmma dɔḡ ta ma suur beḡo-na. Baa ta ba yii da ba kunu. ²⁴ Hāalābiemba ta ba kaasīḡ wuɔ: «Hāalātie, sire, i yii die kul!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hūmma-i nie kā ka ciire. ²⁵ Kuɔ cu ba hɔmmu-i, ba kūḡuḡ maa ta ma nyenḡ. Wuɔ wanḡ baa-ba wuɔ: «Namaa na'a na haa na nanḡa-i mie hie?» Baa ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Neliḡ hayo-i temma-i dumande-i? Fuɔ dii nie aa duɔ nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

Yesu duɔnya jnabaa naacolḡo nanḡo-na
(*Matie 8.28-34; Marke 5.1-20*)

²⁶ Yesubaa-banḡ karaanu ka hi Geres-a dii Galile dalanḡa bomborma namma-na, baa huol. ²⁷ *Jina ba nolḡo nanḡo waa nelle fande-na, u bāanḡu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u binḡ tāmporunḡu aa tuɔ kā u cɔ cīncuɔḡ-nā. Yesubaa-banḡ huolaa u da-ba, u ta tuɔ jārā-bei. ²⁸ Unḡ juɔ hi, u kaasīḡ aa dūuna Yesu caanḡu-na aa piye da gbagaga wuɔ: «Dɔrwuonḡo Biḡn nuɔ, mi cie-ni nie? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuɔ nuolaaya jnabaa-ba-i wuɔ ba hel-yuɔ ku'i cie wuɔ tuɔ piye dumaanḡo-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yiinḡu manḡ nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa jɔḡɔbaa jina. Nga da ba fie vaa-yo, u kar jɔḡɔbaa-ba-i aa suur hienḡ-nu. ³⁰ Jnabaa daaba naa ciinu cor u yunḡu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bi-ni nie?»

Wuɔ cira: «Ba bi-mi Sālle.»

³¹ Jnabaa-ba bir yanḡ aa ta ba cārā Yesu-i wuɔ u baa donya-bei ba kā yaahuol-terienḡu-na.

³² A ne da persālle nande waa ta di wuora tānungu-na. Jnabaa-ba cārā Yesu-i wuɔ u yanḡ ba ka suur permba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ hā-ba hūmelle-i. ³³ Baa hel naacolḡo-na a kā ka suur permba-na. Permba pāḡ ta ba gbar ba hiire, ba kā ba kunu dalanḡa-na.

³⁴ Nuɔmba waa ta ba cenḡ-ba. Banḡ juɔ da ba gbaraa ka kunu hier dumaanḡo-na, baa pisāllā baa gbarunḡu; banamba kā nellenḡ-huɔḡga-na, banamba kā sonni-na ka wanḡ-ma. ³⁵ Nuɔmba hel da ba ji ne. Banḡ juɔ ji hi, baa da naacolḡ daayo diyaa bimbīni tēna da welewele Yesu caanḡu-na. Korma pāḡ ta ma da-ba. ³⁶ Bamanḡ waa da banḡ duɔnya jnabaa daaba-i duma naacolḡo-na, baa ta ba piye ba tūnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halanḡ ba terienḡu-na. Wuɔ kā ka nyugūḡu beḡo-na duɔ bir. ³⁸ Unḡ duɔnya jnabaa-ba-i naacolḡo manḡ nuɔ-i, wuɔ cārā-yuɔ wuɔ u yanḡ u kā baa-yo. Yesu wuɔ cira: ³⁹ «Yanḡ aa ḡ kūḡ ḡ ka tūnu nuɔmba-i Diilonḡ unḡ cie kumanḡ nie.» Naacolḡ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u wanḡ Yesuḡ cie kumanḡ yuɔ hier.

* 8:10 Isayi (Ésaie) 6.9

Yesu yieraaya ciɛŋo naŋ tamma aa sire bikuloŋo naŋo
(*Matie 9.18-26; Marke 5.21-43*)

⁴⁰ Yesuŋ hilaa Geresa-i-na jo, nuɔmba kũɔl ba-naa kã ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacolŋo naŋo waa, ba taa ba bɪ-yo Yarusi. U waa *Diilonelhãalãdũngu yuntienŋo. Wuɔ jo ji dũuna Yesu caangu-na a tuɔ cãrã-yuɔ wuɔ u kã u dumelle-na ⁴² kere u biloduɔla yii baa u yungu. Biloŋo bienŋ cɪncieluo baa a hãi waa belle fande-na. Yesu wuɔ ta ba ta ba kã. Nuɔmba fũnuŋ yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Ciɛŋo naŋo bi waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kũnna. Ku bienŋ cɪncieluo baa a hãi waa belle fande-na. U ciɛ perru-i ji gbɛ. U gbeinŋ tiraa tɪ aa tamma saa yiera. ⁴⁴ Ciɛŋ daayo pie Yesu huonŋ-yanga a yieya u jonŋoruo tũngu-i. Uŋ yieyaaya jonŋoruo-i terienŋu maŋ nuɔ-i, tamma pãŋ yiera. ⁴⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ molo yieyaaya-yuɔ. Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i yieyaaya-mie?»

Wulawula wuɔ fuɔ sɪ, wulawula wuɔ fuɔ sɪ. Pier wuɔ cira: «Hãalãtie, molo saa yieya-nie, nuɔmba yaa yuu ta ba tisɪŋ-ni.»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Molo yieyaaya-mie. Mi daa kunanŋu paraaya-mie ku'i ciɛ mi suɔ.»

⁴⁷ Ciɛŋ daa uŋ daa Yesu suyaa dumaanŋo-na, u kũoma doŋ ta ma nyenŋ. Wuɔ pie dũuna u yaanŋa-na, aa naa piieye nuɔmba-i hiere ba yufelle-na kumanŋ ciɛ u yieya-yuɔ. Aa fafalmuŋ daa-yuɔ terduonŋu fanŋu-na dumaa, wuɔ tiraa waŋ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Mi bilo, niŋ haa ŋ nanŋa-i mie, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiei.»

⁴⁹ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huonŋu maŋ nuɔ-i, moloŋ wuɔ hel Diilonelhãalãdũngu yuntienŋo ciɛŋu-na ji waŋ baa-yo wuɔ: «Baa yaŋ hãalãtienŋo mulɛŋ u fere, ŋ bilonŋo jarma yaraa-yo.» ⁵⁰ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ waŋ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i mie, ŋ bilonŋo ka sire.» Uŋ waanŋ mafamma-i, baa cor ta ba kã. ⁵¹ Baŋ kaa hi ciɛŋu-i, u saa sie molo suur baa-yo dũngu-na. U ciɛ fuɔ baa Pier baa Nsãa baa Sake a naara bilonŋo to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yonŋ. ⁵² Nuɔmba-i hiere ba waa kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔfũŋ.» ⁵³ Baa bir yaŋ aa ta ba cõmuonŋ-yo. Bafamba wulaa ma tɛ. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel bilonŋo nanŋa-i, aa naa piieye da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Bilonŋ wuɔ puur u yufienŋ-i aa pãŋ yieye sire. Yesu wuɔ cira ba hã-yo bɪŋkũngu u wuɔ. ⁵⁶ Kuɔ ce u bɪncuamba-i gberɛ. Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ma hel.

9

Yesu puɔraa u hãalãbiemba-i
(*Matie 10.5-15; Marke 6.7-13*)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ tigiinŋ u *hãalãbienŋ cɪncieluo ba hãi baamba-i a hã-ba himma baa fɪŋgũɔ ba da ba gbãa ta ba donya *ɪnabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra waŋ *Diilonŋ-bãanŋu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa bie bũɔle, molo baa bie buɔra, molo baa bie niwuoni, molo baa bie gbeinŋ, molo baa bi bie jonŋorbaa-ba hãi. ⁴ Da na kã terienŋu terienŋu, aa ba ka hã-na dũngu wuɔ na ta na cõ, na tɛ dũngu fanŋu-na fuɔ na tamma. ⁵ Nga da na kã da na ka har bamanŋ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U hãalãbiemba ta ta ba wuɔra nileinŋa-na hiere ba waŋ *Neldadãlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kã.

Erɔdi huonŋa cuu
(*Matie 14.1-12; Marke 6.14-29*)

⁷ Mamanŋ ciɛŋ hiere, *Erɔdi maŋ waa *Galile yungu-na wuɔ nu-ma. Uŋ nu-ma, u huonŋ kaa cu. Banamba taa ba piieye wuɔ *Nsãa-Batise yaa siire kuonŋ-nelle-na a jo. ⁸ Bananŋ ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Bananŋ ba'a yiinataanŋ *Diilopɔpuɔrbilonŋo naŋo'i siire kuonŋ-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi ciɛ ba kar Nsãa yungu-i, hai moloŋo-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hãa nelpũnŋu nanŋu wuo ye
(*Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsaa 6.1-14*)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiembanŋ kaa bir jo, baa jo ji tũnu-yuɔ baa banŋ kaa ce mamanŋ hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellenŋ-huonŋa-na kã ba denŋ, dii nelle nande caanŋu-na ba bɪ-de Betisada. ¹¹ Baŋ fie ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huonŋ-nu. Baŋ kaa hi, Yesu wuɔ hã-ba muntɛnammu aa bie *Diilonŋ-nellentesɪnni maama-i waŋ baa-ba aa bi sire jaamba maŋ waa ba hɔlma-na.

¹² Bãanŋuŋ juɔ doŋ ta ku hir huonŋu maŋ nuɔ-i, u *hãalãbienŋ cɪncieluo ba hãi baamba kã u wulaa ka cira: «ɪtie, iŋ yenŋ hɪŋŋu-na dumandɛ-i aa bãanŋu ta ku suur, ŋ sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nileinŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niwuoni wuɔ, baa muncõmmu wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hã-ba niwuoni-i ba wuɔ.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yon̄ baa titiraamba hāi. Da η bi'a miemei ka sāa ji hā nelpūn̄ daaku-i hiere η wan̄-ma.»¹⁴ A ne da bamba man̄ waa, ba yuu nuamba neifien̄a hāi nuosiba ndii temma.

Yesu wuō cira: «Cieŋ ba fiēna nuamba komuōŋa hā-a-hāi baa cinciēlbaa.»¹⁵ U hāalābiemba ce nuamba fiēna.¹⁶ Yesu wuō biē buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baan̄ daaba-i a ciir u yungu-i dōŋ-i-na aa jaal Diilon̄o-i. Un̄ jaalaa Diilon̄o-i, wuō būlnu-niē hā u hāalābiemba calnu-niē hā nuamba-i.¹⁷ Nuamba wuo hiere niē yar-ba. Hāalābiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien̄ cinciēluo baa a hāi a ta baa-ni.

Yesu st̄nni yaa hani-i?

(Matie 16.13-28; Marke 8.27-9.1)

¹⁸ Yiin̄gu nan̄gu-na, Yesu kāa u den̄ ka tuō cārā Diilon̄o-i. U *hāalābiemba waa baa-yo. Wuō yuu-ba wuō: «Nuamba wan̄ wuō niē mei kūn̄gu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciēra wuō nuōnei *Nsāa-Bat̄si-i, banan̄ ba'a nuōnei *Eli-i, banan̄ ba'a yiin̄ataan̄ *Diilop̄uwr̄bilon̄o nan̄o'i birii jo nuōŋo-i.»

²⁰ Yesu wuō yuu-ba wuō: «Namaa fuō, na'a hai molon̄ muōmei?»

Pier wuō cira: «Diilon̄ un̄ pāa nun̄gu-i wuō u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa nuōŋo-i.»

²¹ Yesu wuō wan̄-ma kuola-mei baa-ba wuō ba baa yan̄ molo nu-ma.²² Aa naa cira: «*Molon̄-Bieŋo saaya u gbuu mulien̄. Nelle b̄incuamba-i baa *Diilojigāntaamba yun̄taamba-i a naara *ānj̄lnamma pigāataamba ka ciina-yuō aa bel-o ko-yo. N̄ga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon̄ h̄ēma-na, sielin̄-yiin̄gu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa wan̄ baa-ba wuō: «Nuōni man̄ da η ta η taara η nyaanu-miē, η saaya η ciina η fere aa η jo ta. Aa η saaya η ta η siē muliēma-i baa kuliin̄gu-i yinni man̄ jon̄.²⁴ Uman̄ duō tuō kaal baa u yun̄gu yon̄, kutien̄o ka kōsuōŋ u fere; n̄ga uman̄ duō tuō kōsuōŋ u fere mei maama-na, kutien̄o ka da ciēlma-man̄ sie ji ti dede.²⁵ Da η da η yufien̄-niini-i hiere h̄ēma-na aa ka caa, yun̄ haku-i dii-kuō?»²⁶ Uman̄ duō tuō ce senserre u sa taara ba suō wuō u cuu mi huōŋ-nu, aa bi tuō ce senserre baa mi nelma wamma-i, Molon̄-Bieŋ duō ka bir jo baa u f̄ŋgūō-i, baa u To wuōŋo-i a naara u To u d̄r̄p̄uwr̄biemba wuōŋo-i, u ka bi ce senserre baa kutien̄o maama-i.²⁷ Yaan̄ mi wan̄ nin̄soŋo-i baa-na: Banamba dii na hōlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon̄-bāan̄gu-i baa ba yufelle aa suō ku.»

Yesu birii u den̄ birma

(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)

²⁸ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, yinni niisiei temma cor, wuō ce fuō baa Pier, baa Nsāa a naara Sake ba kā t̄an̄ungu nan̄gu-na da ba kā cārā Diilon̄o-i.²⁹ Un̄ kaa tuō cārā Diilon̄o-i u yaan̄ga f̄tun̄un̄ bir ka den̄ birma aa u jon̄gorbaa-ba bir baapiēlmba ta ba gbu ba caa da muimui.³⁰ Wuō u ne da nuamba hāi juō ji ta ba piye baa-yo: *Moisi baa *Eli.³¹ D̄r̄cecerma namma'i naa dii-ba huōŋa ba ta ba piye baa Yesu-i un̄ ka ku kuliin̄gu man̄ *Yerusalemu-i-na a perien̄ u maacemma-i bāl-ma.³² N̄ siē suō wuō Pierbaa-ba naa kor duōfūŋ bir ba nammui-i ba honn̄i, n̄ga ba yagar sire da cece daama diyaa Yesu-i huōŋa baa muōŋ daaba-i ba hāi-i-na u caan̄-nu.³³ Nuōŋ daaban̄ juō ta ba ta, Pier wuō wan̄ baa Yesu-i wuō: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na de! N̄ sa yan̄ i ce gbuganni siēi wēi? Ku diei nan̄ kūn̄gu, ku diei Moisi kūn̄gu, aa ku diei kūn̄gu nan̄gu-i Eli kūn̄gu.» U taa u piye dumaa u yun̄-nu, u sa suō un̄ wan̄ maman̄.³⁴ Un̄ taa u wan̄ mafamma-i huōŋgu man̄ nuō-i, duherru nandu jo ji c̄nnu-bei. Korma ta ma da-ba.³⁵ Ba'a ba ne, da molo piye duherru-na wuō: «Mi Bieŋo yaa daayo-i, mi hiēlaa u yaa-i. Taa na nu u nun̄gu-i*».³⁶ Molon̄ daa un̄ juō piye t̄i, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yon̄; ba saa da molon̄o baa-yo. Kun̄ ciē dumaan̄o-na, ba fiinan̄ nel daama-na, ba saa wan̄-ma baa molon̄o huōŋgu fan̄gu-na.

Yesu duōnya j̄na naacombilon̄o nan̄o-na

(Matie 17.14-18; Marke 9.14-27)

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuō hiire t̄an̄ungu-na baa u *hāalābiemba-i. Nelpūn̄gu nan̄gu jo u wulaa.³⁸ Naacol̄ŋo nan̄o waa ba hōlma-na. Wuō piye da gbagaga wuō: «Hāalātie, jande, ne mi bieŋo-i, u yaa u diei yon̄ mi wulaa.³⁹ *J̄na dii u yungu-na. Duō sire-yuō dumandē-i, u tugol kaas̄ŋ. Duō kaas̄ŋ, j̄na mal-o u tuō tārā aa s̄ampugaaru ta du hel u nun̄gu-na. Duō sire-yuō, u mulien̄-yo da suu aa suō ji ciire-yuō.⁴⁰ Mi cārā η hāalābiemba-i miē ba donya-yuō, ba saa gbāa.»

⁴¹ Yesu wuō cira: «Fiefie ku nuōŋ namaan̄o-i na sa hūu nelien̄ maama; na saa fa. Na daa niē s̄i mi ka fiēna baa-na gbula a tiera na nonni-i wēi?» Aa naa gbē naacol̄ŋo-i wuō: «Jo baa η bieŋo-i bande.»⁴² Naacombilon̄ un̄ kaa tuō piē Yesu-i, j̄na wuō sire-yuō. Wuō cii p̄an̄ tuō tārā. Yesu wuō nuola j̄na-i wuō u cor hel naacombilon̄o-na. U bi siremma yaa dumaan̄o-na

* 9:35 Isayi (Ésaie) 42.1; Like 3.22

u jarma-na. Wuɔ hã u to-i baa-yo. ⁴³ Nuɔmba man̄ waa hiere kuɔ ce-ba gberɛ. Wulawula wuɔ Diilonjo hii, wulawula wuɔ Diilonjo hii.

Yesu tirii u kullĩngu maama-i
(Matie 17.22-23; Marke 9.30-32)

Yesu ancemman̄ taa ma ce nuumba-i hiere gberɛ dumaɔno-na, wuɔ wan̄ baa u *haalabiemba-i wuɔ: ⁴⁴ «Karaan̄ na tũnni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Molonj-Bienjo-i hã nelbilibemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U haalabiemba saa suɔ u nelma yaanga-i; ma yungu naa fuo-bei, ba saa gbãa da ba suɔ-ma. Ba sie bi sie da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ-i haalabiemba-na?
(Matie 18.1-5; Marke 9.33-37)

⁴⁶ Ku huongu-na, Yesu *haalabiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ uman̄ nelbuɔ-i ba hɔlma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ bie bisãmbilonjo nanjo jina u caangu-na aa naa wan̄ baa-ba wuɔ: ⁴⁸ «Uman̄ duɔ ne muɔno-i aa bel bisãmbilonj daayo-i fafamma, kuu dii n̄aa kutienjo bilaa mei ferɛ yaa-i; aa uman̄ duɔ bel muɔno-i fafamma, kuu dii n̄aa u bilaa uman̄ puoraa-mi. Na saa da, uman̄ duɔ ce u ferɛ cekũo na hɔlma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ-i.»

⁴⁹ Nsãa wuɔ wan̄ baa-yo wuɔ: «Haalatie, i daa naacoljo nanjo taa u bĩ n̄ yerre-i aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i. Mie ne da u sa nyaanu-nie baa mienjo-i, i ce u yan̄.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo, uman̄ duɔ saa bigãan̄-na, kutienjo dii baa-na.»

Yesu kamma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diilonj un̄ n̄aa saaya u hũu Yesu-i yinni man̄ nuɔ-i, nin̄ juɔ ta ni piɛ, wuɔ sire wuɔ fuɔ fuɔ kã *Yerusalemu-i-na. ⁵² Aa naa puɔr nuɔmba ta u yaan̄-na. Kutaamban̄ kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiera wuɔ ba tigiin̄ cie-yo. ⁵³ N̄ga ban̄ waa da ba cor kã Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa hũu-ma u duɔ har ba nelle-na. ⁵⁴ Ban̄ juɔ hi da-ma dumaɔno-na, Sake-i baa Nsãa-i baa cira: «Itie, n̄ sa yan̄ i ce Diilonjo naar ko-ba wei?» ⁵⁵ Yesu wuɔ bir nuola-bei.† ⁵⁶ Aa ba cor ta ba kã nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i nie?
(Matie 8.19-22)

⁵⁷ Ban̄ kan̄ hũmelle-na, naacoljo nanjo gbɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-nie nin̄ kan̄ terni man̄ nuɔ-i hiere.»

⁵⁸ Yesu gbɛ-yo wuɔ: «Muncɔmmu dii baa bũrãamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; n̄ga terienju si dii baa *Molonj-Bienjo-i u duɔ tuɔ cĩnnu u yungu-i.» ⁵⁹ Aa naa miel wan̄ baa unanjo-i wuɔ: «Jo i ta.»

Naacoljo gbɛ-yo wuɔ: «Yan̄ mi to duɔ ku mi fuure-yo tĩ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

⁶⁰ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Yan̄ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔno-i n̄ kã n̄ ka ta n̄ wuɔra n̄ wan̄ *Diilonj-bãangu maama-i baa nuɔmba-i.»

⁶¹ Unan̄ wuɔ tuɔ piiee baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mei ka ta mi nyaanu-nie, n̄ga yan̄ mi ka cãrã hũmelle-i cĩngu-na igẽna.»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Ij saa da, uman̄ duɔ tuɔ kũ baa niimba-i aa tuɔ miel u ne u huongu-na, kutienjo sie gbãa guona Diilonj-suongu-na.»

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔna siei baa cĩncieluo ba hai

¹ Ku huongu-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔna siei baa cĩncieluo ba hai a puɔr-ba ba hã-ba-hã nilein̄a-na hiere baa kã terni man̄ un̄ n̄aa saaya u kã-nie, ba da ba ta u yaan̄-na.

² Aa naa wan̄ baa-ba wuɔ: «Dĩmma dii bai n̄ga ma kartaamba saa ciinu. Cãarãnj suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.» ³ Aa naa cira: «Min̄ puɔraa-na dumande-i, kuu dii n̄aa mi cieɔn̄ tũlmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa bie gbein̄a, molo baa bie buora, molo baa bi bie naatenni. Aa da na ta na kã, molo baa ka yiera hũmelle-na wuɔ u jaal moloɔno. ⁵ Da na ka suur cĩngu man̄ nuɔ-i, maman̄ dii cemma igẽna ma yaa daama, na cira: «Tiyãan̄ dei.» ⁶ Da kuɔ yaafɛllentienjo dii cĩngu fan̄gu-na, na jaalungu ka hi-yo, da ma'i si ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jãrã-nei fafamma terienju man̄ nuɔ-i, na har na tĩena kusun̄-nu'i. Da ba hã-na kuman̄, na hũu na wuɔ. Da ba bi hã-na kuunyɔngu man̄, na hũu na nyɔn̄. Maacembilonjo saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na mun̄harmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle man̄ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hã-na kuman̄, na hũu na wuɔ fiei. ⁹ Aa jaamba man̄ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na wan̄ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilonj-bãangu piyaa-ba tĩ. ¹⁰ N̄ga na na suur nelle man̄ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hã-na muntĩenammu, na kã nellen̄-huɔnga-na na ka cira: ¹¹ «I pirii i nallu-i na nelle-na, n̄ga maman̄ dii, na saaya na

† 9:55 Banamba naaraaya wuɔ: «Na saa suɔ wuɔ na balaan̄ cor wei? *Molonj-Bienjo saa jo duɔ ji ko nuɔmba, n̄ga u juɔ duɔ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

suo wuo Diilon-baangu piyaa ti.»¹² Mi tunu-nei, baman da ba saa ka ha-na muntienammu, Diilon duo ji tuo yuu nuomba-i yiingu man nuo-i, un ka haa kuman kutaamba-na, ku ka balan yan Sodamutaamba kungu-i*.»

(Matie 11.20-24)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaan namaango-i, sulma haraa-nei! Betisadataan namaango-i, sulma haraa-nei! Gbereweima man cie namaa holma-na, ku maa naa ce Tiir nelle yaa nuo-i baa Sid5 nelle-na, dii yiinaa nileija fanja taamba naa konna cuongu ba ferer nuo aa dii buorbaa jongor ba temma a pigaan wuo ba naana ba cilobabalaango-i.¹⁴ Teriengu fanngu-na, Diilon duo ji tuo yuu nuomba-i yiingu man nuo-i, un ka haa kuman nei, ku ka balan yan Tiirtaamba kungu-i baa Sid5taamba kungu-i hiere.¹⁵ Kafarnamutaan namaango-i, na daa nie si namei ka maar nuomba-i hiere wei? Na taal na ferer; namei ka waa ba hieroango-i hiere ba huon-nu.»

¹⁶ Aa naa wan baa un hielaa baman duo puor-ba wuo: «Da na ka, uman duo ka nu na nunni-i, kutieno nuo mei nungu yaa-i; uman duo ka ciina-nei, u ciinaana muomei. A ne da uman duo ciina muoango-i, u ciinaana uman puoraa-mi.»

¹⁷ *Pupurbiemban kaa aa jo, ba jo ji ta ba nyee da musemusē aa ta ba piye baa Yesu-i wuo: «Tie, halle baa *jinabaa-ba-i hiere, die piye baa-ba aa bi n yerre-i ba nu i nunni-i.»

¹⁸ Yesu wuo cira: «Mi daa *Sitani hilaa dorō-i-na jo ji diire ŋaa diilon-nyieslmma.¹⁹ Nier, mi haa-na himma-i ninsonjo na ta na gbā na fena jēnaamba-i baa namelmba-i, aa ta na gbā na yar bigaarango-i; a ce dumaango-na binjungu sie gbāa ce kuobabalaangu nei.²⁰ Na saa da! Kuman saaya ku fe na hommu-i ku i si wuo *jinabaa-ba nu na nunni-i, ŋa ku yaa daaku: Na saaya na suo wuo na yireija nyegāan dii dorō-i-na.»

Yesu huonga fe

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Terduongu fanngu-na, *Diilon-Yalle pān ce Yesu huonga fe. Wuo cira: «Baba, nuonei Yuntien nuo dorō-i-na baa hlema-na hiere. Nin fuyaa ŋ huonga-i cecēmuntaamba-na baa sebesutaamba-na, aa cer pigaan bisambiamba-i baa-ka, ŋ jaalungu boi. Ninsonjo, ŋ cie ŋ huonga yaa dumaango-na Baba.»

²² Aa naa cira: «Mi To birri weima-i hiere hā-mi. Da ma hel Tuongo-na, molo sa suo Bepolno-i, aa da ma bi hel Bepolno-na baa un taaran u pigaan baman baa-yo, molo sa suo Tuongo-i.»²³ Aa naa bir fulnu u *hāalābiemba-i ba kula wuo: «Nan dan kuman daaku-i, baman daan-kuŋ ba yunni dolaa.²⁴ Yaan mi tunu-nei, *Diilopupurbiemba boi baa fɔngōtaamba boi taa ba taara ba da nan dan kuman, aa nu nan nunj maman, ŋga ba saa ji gbā†.»

Samariyieno nano maama

²⁵ *Anjinamma pigāatienjo nano sire yiera aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duo cure-yuo wuo: «Hāalātie, da mi ta mi taara mi ka da cicelma man sa tlen dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

²⁶ Yesu wuo yuu-yo wuo: «Ba nyegāan wuo nie *anjinamma-na?»

²⁷ Naacolŋ wuo cira: «Ba ciera wuo: *Ŋ saaya ŋ dol Itieno-i Diilongo-i baa ŋ huonga-i hiere, baa ŋ kusungu-i hiere, baa ŋ fɔngūo-i hiere, baa ŋ anjoguma-i hiere, aa ŋ bi dol ŋ nanolŋo-i ŋaa nin dol ŋ fer duma.*»²⁸

²⁸ Yesu wuo cira: «Ma yaanga yaa-i. Da ŋ ta ŋ ce mafamma-i, ŋ ka da cicelma man sa tlen dede-i.»²⁹ Ŋga anjinamma pigāatienjo tuo taara u pigaan Yesu-i wuo u nelma saa kā hlen-nu. U bir yuu-yo wuo: «Mi nanolŋo yaa hai?»

³⁰ Yesu wuo sie-yo baa nel daama-i wuo: «Naacolŋo nano hilaa *Yerusalemu-i-na a tuo hiere u kā Yeriko. Un kān hūmelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo hūu u bimbinni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Ban muyaa-yo dumaango-na, ba nanna-yuo aa ta.³¹ *Diilojigantienjo nano tuo jo ji da-yo, u ciel cor aa yan-yo.³² *Levitiyienjo nano jo ji ce maaduama.³³ *Samariyienjo nano jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo.³⁴ U yiera. Duvē waa baa-yo, u ce duvēŋ daayo-i a saar u panni-i aa hure namma nie aa vaaya-nie. Un cie mafamma-i, kakūmuo waa baa-yo; u teten-yo haa-yo u kakūmuo-i-na a kā baa-yo niraan-munharmu nammu-na ka migaan bel-o fafamma.³⁵ Ku cuo kaala-i-na, u hiel warbieŋa* hā terientienjo-i, wuo u hūu u tuo bel jeinjo-i, kerer fuo cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuo waanja u tuo bel-o, duo ji jo, u ka pā-ya hā-yo.»

³⁶ Yesu wuo yuu anjinamma pigāatienjo-i wuo: «Nan huonga-na, balan daaba-i ba siei-i-na, hayo-i nie jein daayo-i wuo u nanolŋo?»

* 10:12 Sodamutaamba kungu-i: Nier Miwaanjo jlnaman-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28. † 10:24 Nier Pier die. 1.10-12. ‡ 10:27 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 § 10:28 Nier Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 18.5. * 10:35 Ku birri a saanu baa cerma. Ma nyegāan girekimma-na wuo: «Wuo hiel *deniebaa-ba hāi hā terientienjo-i.»

³⁷ Anjinnamma pigāatien wuɔ cira: «Umanj cie hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»
Yesu wuɔ cira: «Kā nj ka ta nj ce dumei!»

Neliŋonj saaya u par mamanj

³⁸ Yesunj taa u kā *Yerusalɛmu-i-na baa u *hāalābiemba-i, ba kā ka hi nelle nande-i. Cieŋo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hāanjo waa, ba taa ba bi-yo Maari. Maari wuɔ kā ka tiena Yesu caanġu-na tuɔ nu u tuɔ piye. ⁴⁰ A ne da huonġu fanġu-na, Marti yaanġa naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hāanġonj yaanġ mi ta mi gonya mi da-mi-diei nanġ daa ku biyaa wei? Nj sa wanġ baa-yo u jo ji kāyā-mie wei?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hāa, nj huonġa yuu baa nelma boi, ku i cie nj yaanġa huol huolnj daama temma-i. ⁴² Neliŋ nuɔ nj saaya nj ne weima diei par. Danġ'a nj par, nj ne mamanj faa. Maariŋ paraa mamanj, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hūu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigāanġ u hāalābiemba-i banġ cārāŋ Diilonġo-i dumaa

(Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiinġu nanġu-na, Yesu waa terienġu nanġu-na tuɔ cārā Diilonġo-i. Unġ juɔ cārā tī, u *hāalābilonġo nanġo wanġ baa-yo wuɔ: «Itie, hāalā-yie i tie cārā Diilonġo-i njaa Nsāa unġ hāalāyā u hāalābiemba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cārā Diilonġo-i, cieŋanġ:

↓ To nuɔ,

yanġ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonġ nuɔŋo-i.

Pa nj bāanġu-i yie.

³ Ta nj hā-ye niwuoni-i yinni manġ jonġ.

⁴ Umanġ duɔ cāl miŋŋo-i i ce-yo jande.

Die bi cāl-ni nj ce-ye jande;

nj baa gāŋ baa-ye.

Baa yanġ weima gbāa taal-e dii-ye kuubabalaanġu cemma-na.»

⁵ Unġ wanġ mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanġo-na, umanj duɔ sire kā u jienġo nanġ wulaa isuɔhollenġ ka tuɔ muo dūŋġu-i yuɔ, wuɔ u sire hā-yo niwuoni, ⁶ kerɛ u jienġo nanġo haraa-yuɔ, u saa da kuuwuonġu duɔ hā-yo. ⁷ U jienġo tie dii dūŋġu-na aa cira: «Baa mulien-muo; mi gaala tī baa mi bisālmba-i aa dūŋġu tiraa gbonu, mi sie gbāa sire da mi bie niwuoni hā-ni.» ⁸ Yaanġ mi tūnu-nei, naacolġ duɔ cor tuɔ muo dūŋġu-i, u jienġ duɔ fie'a u saa ne ba jiesinni-i aa sire, unġ muo u huol u yaanġ-na u ka sire hā-yo unġ taaranġ nimanġ hiere.

⁹ «Yaanġ mi tūnu-nei: Cārāŋ! Ba ka hā-na. Taaraayanġ! Na ka da. Biŋŋ! Ba ka sie-na.

¹⁰ Umanġ cārāŋ ba hā u yaa-i, umanj taaraayanġ u yaa daanġ, aa umanj biŋŋ ba sie u yaa-i.

¹¹ «Namaanġo-na, hai molonġo biejŋo-i duɔ cārā teterienġo u wulaa, u yanġ-yo aa bel jienġo hā-yo?»

¹² Sisɔ duɔ cārā cumelle, u yanġ-yo aa bel namiŋŋo hā-yo? ¹³ Namaa namanġ balaanġ, da na ta na tuɔ-ma na hā na bisālmba-i bimbifafanni, ku ce nie aa na To-i dorɔ-i-na, bamanġ cārāŋ u *Yalle-i u sie hā-ba baa-de?»

Yesu hilaa baa u himma-i hie?

(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)

¹⁴ Yiinġu nanġu-na, Yesu waa tuɔ donya *jina nanġo-i naacolġo nanġo-na. Jina wuɔ cie naacolġo-i bobo. Unġ juɔ hel, naacolġo donġ tuɔ piye, kuɔ cu nuɔmba hōmmu-i. ¹⁵ Banamba ta ba piye wuɔ: «Jina ba yuntienġo-i *Belsebul* yaa hā-yo himma-i u tuɔ donya jīnabaa-ba-i.» ¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuɔ, baa cira wuɔ da kuɔ Diilonġo puɔraa u yaa-i, u ce binġūŋġu pigāanġ-ba ba ne. ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Da nj da neduɔleŋ-baanġ namaanġo-i na sa gbo, yiinġu dii baa yiinġu, na nelle ka muonu. ¹⁸ Namaa nanġ ciera wuɔ Belsebul hā-mi himma-i mi ta mi donya jīnabaa-ba-i hāa, *Sitāni duɔ tuɔ gāŋ baa fuɔ fereŋ baamba-i, u fōŋġu ce nie aa cɔ u wulaa? ¹⁹ Sitāni duɔ hā-muo himma-i mi ta mi donya jīnabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai molonġo-i hāa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fereŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁰ Muɔ fuɔ, Weimantienġo yaa hā-mi himma-i mi ta mi donya jīnabaa-ba-i. Ku yaa pigāanġ wuɔ *Diilonġ-bāanġu paa-nei tī.

²¹ «fōŋġōtienġo manġ jiena kuumuonġu u caanġ-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa sie suur-yuɔ. ²² Nġa umanj fōŋġu-i jienya fuɔ wuonġo-i duɔ jo, unġ haa u nanġa u kuumuonġu manġ nuɔ-i, u hūu-ku aa biŋera u bimbinni-i hiere calnu-nie hā nuɔmba.

²³ «Umanġ duɔ uu si dii baa-mi, kutienġo bigāanġ-mi, aa umanj duɔ u sa tigiinġ baa-mi, u pisallā.»

(Matie 12.43-45)

* 11:15 *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul.

²⁴ «*Jina duo hel moloŋo-na, u kã ka tuo wuora u biŋ hieŋ-nu duo taara muntienammu. Duo saa ka da, u cira: «Mi ka bir kã mi muntercolommu-na.» ²⁵ Aa bi bir: Duo kã ka da kutieno gbuu migaaŋ u huonŋa-i da welewele aa tigiin-ka, ²⁶ u bir ka bi u najinabaa niehai, bamaŋ balaan yaŋ ufanjo-i, ba jo ji suur tiena-kei. Da ba jo ji waa dumaanjo-na, ku migaaŋ balan kutieno-na a yaŋ diele-kunŋu-i.»

²⁷ Yesun taa u waŋ mafamma-i, cieŋo naŋo piye da gbagaga nuomba-na wuo: «Cieŋo maŋ huon-ni aa fie-ni u yunŋu dola!» ²⁸ Yesu wuo yaŋ aa gbẽ-yo wuo: «Cira, bamaŋ nuon Diilon-nelma-i aa wuo ma humelle-i ba yunni dola.»

Nuomba ciera Yesu ce bŋkũŋu ba ne
(Matie 12.38-42)

²⁹ Nuombaŋ gbuu ji ta ba ciinu huonŋu maŋ nu-i Yesu caanŋu-na, wuo cira: «Fieŋe ku nuon namaanjo-i na saa fa; na ciera mi ce bŋkũŋu hã na ne. Nga bŋkũŋu sa ce dii hã-na, mamaŋ daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na. ³⁰ Yonasiŋ waa kumaŋ Ninivetaamba wulaa†, *Molon-Bieŋo ka waa kufanŋu temma yaa-i namaa na wulaa. ³¹ Gẽŋgeriyinŋu-na, Seba nellentienjo ka da nuŋgu fieŋe ku nuon namaanjo-na. Fuo siire termaanŋ daaku-na a karnu nilein-a-i hiere duo ji nu *Salomo nelma-i‡, a ne da namaa holma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Salomo-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i. ³² Ninivetaamba nuo Yonasi nuŋgu-i aa nanna ba cilobabalaŋo-i§, a ne da namaa holma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuo na sie nu u nuŋgu-i. Terienŋu fanŋu-na, Diilon duo ji tuo yuu nuomba-i, Ninivetaamba ka cira na calaa cemma.»

Fitŋ-gbãnalãŋgu
(Matie 5.15; 6.22-23)

³³ «Molo sa celien fitnuo-i aa fuo-yo, sisã aa ce bŋkũŋu cure-yuo. Da ŋ celien-yo, ŋ haayo dorã dũŋ-huonŋa ce cerre hiere. ³⁴ Nelien nuo ŋ yufienŋa yaa naŋ ferẽŋ kerre fitnuo-i. N yufien da a fa, ŋ waa cecerma-na; nga ŋ yufien da a saa fa, ŋ waa kukulma-na. ³⁵ Terienŋu fanŋu-na, gbãŋ fitnuo maŋ dii baa-ni u baa ji diŋ aa yaŋ-ni. ³⁶ Da ŋ waa hiere cecerma-na, ŋ bŋkũŋu diei si dii kukulma-na, ŋ ka waa ŋaa ŋ suuri fitŋ-dũŋ-nu.»

Yesu haa calmuo Farisẽbaa-ba-na
(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

³⁷ Yesun juo piye ti, *Farisleyienjo naŋo bi-yo wuo ba ka wuo niwuoni u ciŋgu-na. Yesu wuo kã ba ka ta ba wuo. ³⁸ Un ŋa u saa saara u nammu-i aa su duo wuo niwuoni-i, ku ce Farisleyien daayo-i gberẽ. ³⁹ Yesu wuo gbẽ-yo wuo: «Farisẽbaa namaanjo-i, naa dii ŋaa nelienjo maŋ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hommu yu baa duganni. Da na ce na migaaŋ na kuoma yaa da welewele aa na hommu yu baa cuosinni baa balaanŋu. ⁴⁰ Mimiẽl namaa temma-i daana-i, umaŋ cie huonŋa-i u'i saa ce huonŋa-i wei? ⁴¹ Firiinuŋ na hommu-i baa sũntaamba-i ŋ ka da na birii nuofafaan namaa.

⁴² «Farisẽbaa namaanjo-i, sũlma haraa-nei; da na ce na dii Diilonjo *yufelle-i ka cor ba niifelu-i du sinni-na hiere aa na sie bi ce kumaŋ vii, na sie bi tiraa dol Diilonjo-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igẽna aa su haa manamma-i ma dorã.

⁴³ «Farisẽbaa namaanjo-i, sũlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhaalãdũŋgu-na, na taara na tiena yaan-na. Na taara da na waa nuomba-na, ba ta ba pie ba jaal-na. ⁴⁴ Sũlma haraa-nei; naa dii ŋaa cĩcuonŋa maŋ gbuyaanu, nuomba saa su wuo munterbabalammu, ba ta ba wuo ba cor a dorã.»

⁴⁵ *Anjĩnamma pigãatienjo naŋo gbẽ-yo wuo: «Hãalãtie, da ŋ ta ŋ piye de-i-na, ma si ŋ bi tuora mie ferẽ-i ke?»

⁴⁶ Yesu wuo cira: «Anjĩnamma pigãataaŋ namaanjo-i, sũlma bi haraa-nei; da na ce na bie congorni maŋ nelie sie gbãa tũ-ni a hã nuomba-i wuo ba tũu, aa na sie bi bel ba tũu.

⁴⁷ Sũlma haraa-nei; na bĩncuambaŋ ku *Diilopõpuarbiemba maŋ, na siire ta na ma ba cĩncuonŋa-i. ⁴⁸ Naŋ cie mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigãan wuo na bĩncuambaŋ cie kumaŋ ku faa. Bafamba ku Diilopõpuarbiemba-i aa namaa ta na ma ba cĩncuonŋa-i. ⁴⁹ Ku'i cie Diilon uŋ su weima-i hiere, u waŋ-ma gbar-ma wuo: «Mi ka saan mi põpuarbiemba namba hã-ba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpãncõlgũ.» ⁵⁰ Diilopõpuarbiemba maŋ baŋ ku-ba a don dii miwaanjo domma-na, Diilonjo kaa yuu fieŋe ku nuon namaanjo-i kumaŋ cie na ko-ba.

⁵¹ Yaan mi tũnu-nei, baŋ ku Abel* aa ko bamaŋ cu-yo hiere a ji hi Sakari† maŋ baŋ ku-yo mumbuolmuŋ-terienŋu holma-na baa *Diilodubuã-i, ba kaa yuu-na kumaŋ cie na ko-ba.

† 11:30 Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ 11:31 Jamatigi ba sebedielãŋo (1 Rois) 10.1-10 § 11:32 Yonasi (Jonas) 3.5-10 * 11:51 Miwaanjo jinammaŋ-sebe (Genèse) 4.8 † 11:51 Ancolommaŋ-sebehãalŋo (2 Chroniques) 24.20-22

⁵² «Änjnamma pigäataaj namaano-i, sülma haraa-nei! Nan fuyaa manaj gbäa ce nuomba suɔ Diilono-i; naa dii ŋaa neliɛŋo man gbuɔnu dũngu aa fuo diele-i. Fuo sie suur aa baman taaraayan ba suur u sie bi yan ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juɔ hel juwuoterienŋu-na, änjnamma pigäataamba-i baa Farisɛbaa-ba jo ji yu-yuɔ ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma boi ⁵⁴ wuɔ si u ka piye cäl ba da äntälamma haa-yuɔ.

12

Uman saaya kaalamma (Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piye baa *Farisɛbaa-ba-i, nuɔŋ baa küɔ ba-naa jo ji yu-yuɔ. Wuɔ wan baa u *håalåbiemba-i wuɔ: «Bilaaj na fere Farisɛ ba dawɔruɔ-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yan ba ji celien-na baa-yo. ² Nelma man fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fie fuo wan manaj, ma ka nu.

⁴ «Mi jēnaaj namaa, yaan mi tūnu-nei, baa na ta na kåalå uman gbåa ko-na yon aa u sie gbåa ce kunanŋu nei. ⁵ Mi ka pigaan-na nan saaya na ta na kåalå uman. Na saaya na ta na kåalå Diilono yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbåa dii-ni dåamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na kåalå u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tigålåamba ndii warbieŋa hæi yon wei? A ne da u diei maama sa karaanu Diilono-i. ⁷ Halle na yukuɔsinni man daani-i, Diilono kaŋ-ni hiere. Terienŋu fanŋu-na, baa na ta na tie holle; na boyyaa tigålåamba-na titirre.

⁸ «Mi tūnu-nei: Uman duɔ yiera-mei nuomba yaanga-na wuɔ mei wuono, *Molon-Bieŋo kaa yiera-mei *dorpɔpuɔrbiemba yaanga-na wuɔ kutieno-i fuo bi wuono. ⁹ Ŋga uman duɔ ciina-mie nuomba yaanga-na, Molon-Bieŋo kaa bi ciina kutieno-i dorpɔpuɔrbiemba yaanga-na. ¹⁰ Uman duɔ wan noparaan-åndaanŋu baa Molon-Bieŋo-i, jande gbåa ce kutieno-na, ŋga uman duɔ wan noparaan-åndaanŋu baa *Diilono-Yalle-i, jande ccræa u ce kutieno-na. ¹¹ Da ba bi-na yiinŋu yiinŋu *Diilonelhåalådünni-na, siso yaataamba wulaa, siso fåamaaj ba terien-nu; baa na yan na hõmmu cu wuɔ na sie ka suɔ nan ka wan manaj a kor. ¹² Da na ka hi, Diilono-Yalle ka pigaan-na nan saaya na wan manaj.»

Weinjo man milaan u gbånalaaŋu

¹³ Yesuŋ taa u piye, naacolŋo nano tie dii nuomba-na aa gbɛ-yo wuɔ: «Håalåtie, wan baa mi mɔlɔ-i u yan i calnu i to ciilunŋu-i.»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi jē, hai juɔ haa-mi geŋgertie wuɔ na yunŋu-na, siso caltie wuɔ, mi da mi cal namaa ciilunŋu?» ¹⁵ Aa naa wan baa nuomba-i hiere wuɔ: «Bilaaj na fere, baa na yan gweiŋ-maama yu na hõmmu-i ji cor. Na suyaa wuɔ neliɛŋ nuɔ da ŋ fie waa weiŋ nuɔ nie nie, ŋ weisinni sie gbåa haa kunanŋu ŋ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa nan gbånalåan daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weinjo nano dmma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuɔ piye u huɔŋ-na wuɔ: «Mundiimu si baa-mi, mi ka ce diŋ daama-i nie?» ¹⁸ Aa ji cira: «Mi suyaa minj ka ce kuman. Mi ka muonu mi inɔŋgõbaa-ba-i aa ma bõmbõŋ-baamba a dii-ma baa mi nagån-niini-i hiere. ¹⁹ Da mi gbåa ce mafamma-i, mi dmmar ciinu, mi ka tlena ta mi wuɔ yon aa ta mi nyon, aa bi ta mi ce mi bånŋu-i. Mi ka ce bieŋa boi, mi sie guona.» ²⁰ Diilono gbɛ-yo wuɔ: «Ŋ milaan ŋ sa cē, isuon daaku-na ŋ ka ku. Da ŋ ku, nin daa dmma man daama-i ma ka ce hai maama-i?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Kuuduwonŋu yaa baa baman gbaraan ba nyaanu miwaan daayo weisinni-i aa yan Diilono-niini-i.»

Hocugbanŋbalande (Matie 6.25-34)

²² Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *håalåbiemba-i wuɔ: «Da mi ta mi piye baa-na wuɔ na baa tie holle baa na niwuonin-kunŋu-i, baa na niidiin-kunŋu-i; ²³ kuu dii ŋaa neliɛŋ nuɔ ŋ yunŋu boyyaa niwuonin-na aa ŋ küɔma boyyaa niidiini-na. ²⁴ Nieŋ huriimba-i! Ba sa guona, aa inɔŋgõbaa-ba bi si baa-ba, ŋga Diilono hæ ba ta ba wuɔ. Na saa buɔ huriimba-na titirre wei? ²⁵ Namaano-na, hai moloŋo-i baa u hoculle-i hiere u gbåa naara kunanŋu u yinni-na? ²⁶ Ku fõŋgõ ŋ'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i cie na hõmmu ta mu cu baa na niwuonin-kunŋu-i baa na niidiin-kunŋu-i? ²⁷ Nieŋ pulman punj ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sũ jonŋorbaa. Mi tūnu-nei, halle *Salomɔ-i baa u weisinni-i hiere, u saa ji dii kompanŋa man faa yan pulma-i dede. ²⁸ Hienŋu man hienŋu, Diilono duɔ diyaa-kuɔ fafamma nyunŋo-i-na diyaan daama temma-i, aa bisnuɔ dåamu waa da mu caa-ku; namaa naman nelbilien namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanŋa-i Diilono-na ku haama. ²⁹ Baa na yan na hõmmu ta mu cu baa na niwuonin-kunŋu-i. Baa na ta na hel na joguŋ-ma. ³⁰ Baman sa suyaaj Diilono-i, ba yaa gbagbaraayan nifanni huon-nu. Namaa To suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³¹ Yaaj u maama yaa yu na hõmmu-i igēna, na ka da u hæa-na baa daani-i naara.

³² «Celle-baan namaa naman nuɔ mi babimuɔ-i, baa na yan korma da-na. Ku dolaanu na To-i u hā-na u nelle-i. ³³ Suoraan na nagān-niini-i aa na hā sūntaamba baa gbeɪŋa faŋa-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ŋaa na tieraaya gbeibuɔ jina *Diilon-nelle-na. Gbeɪŋa faŋa sa ji tɪ dede, a sa bi ji kā terienɔ. Molo si dii duɔ ji biɛ-ya na wulaa terienɔ-na, nyɛi bi si dii duɔ ji wuo-ya. ³⁴ Nelien nuɔ nin tieraaya kusuɔŋ-nu ŋ huɔŋga dii kusuɔŋ-nu'i.»

Baa na gonya duɔfumu

³⁵ «Tigiin na fere, baa na yan na fitmbaa-ba diŋ. ³⁶ Na saaya na waa ŋaa maacembiemba man ba yuntieno kaa bilohiyalle aa ba tlena ta ba cie u jomma-i wuo duɔ jo ba hll dumelle-i hā-yo. ³⁷ Ba yuntien duɔ jo ji da ba saa kor duɔfūn, ba yunni dɔlaa. Mi tūnu-nei, ŋ da ba yuntieno biyaa maacemman-jongoroɔ dii, aa ce ba tlena u hā-ba niuwuoni ba wuo. ³⁸ Duɔ fie jo isuɔhollen, sisɔ cuo kaalman-caan-nu, a jo ji da ba saa duɔfūn, ba yunni ka dɔl. ³⁹ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-nie huɔŋgu man nuɔ-i, ŋ sie yan u ji kanu ŋ dūŋgu-i. ⁴⁰ Namaa fere-i nan'a na saa tlena baa-ma wuo *Molon-Bieno ka jo huɔŋgu man nuɔ-i, u jo huɔŋgu fanɔu'i nuɔ-i. Terienɔ fanɔu-na, na saaya na tigiin na fere.»

⁴¹ Pier yuu-yo wuo: «Itie, gbānalāan daaku vii *hāalābien mie yon wei, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuo cira: «Da ŋ nu wuo maacembiemba man vii, aa tuɔ cɛ, u yaa uman u yuntieno kaa nelle aa ce u tuɔ ne u dumelle-i aa tuɔ hā u namaacembiemba namba-i niuwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntien duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i man saaya ma ce dumaa, fuɔ yunɔu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tūnu-nei, u yuntieno ka haa-yo u nagān-niini yun-nu hiere. ⁴⁵ ŋga duɔ da nie sɪ u yuntieno sie bir jo fiefie, aa don tuɔ muo u namaacembiemba-i, ku bamba-i baa ku caamba-i hiere, tuɔ wuo aa tuɔ nyɔŋ u ye; ⁴⁶ uŋ ŋ'a u saa tlena baa yiŋgu man maama-i, baa huɔŋgu man maama-i, u yuntieno jo huɔŋgu fanɔu'i nuɔ-i. Duɔ jo ji da-yo dumaan-na, uŋ ka haa kuman yuo, u'i ka suɔ-ku. U ka ce-yo ŋaa baman sa nuɔŋ Diilon-nunɔu-i ban ceŋ-ban dumaa.

⁴⁷ «Maacembiemba man suyaa u yuntienon taaran kuman, aa u saa taara u ce-ku, fuɔ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuo. ⁴⁸ ŋga maacembiemba man sa suyaŋ u yuntienon taaran kuman, duɔ ce maman saaya ba muo-yo, ba sa muo fuɔ temma-i bɔi. Da ba hā nuɔni man bɔi, ba ka yuu-ni bɔi, da ba hā nuɔni man bɔi ŋ tiera, ba ka yuu-ni cor nunɔu fanɔu-i.»

Yesu saa jo baa yaafelle
(Matie 10.34-36)

⁴⁹ «Muɔmi juɔ baa dāamu'i hēma-na. Mi taara dāan daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huɔŋga sie gbāa tlena terduɔŋ-nu.

⁵¹ «Na daa nie sɪ mi juɔ baa yaafelle'i hēma-na wei? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka don ta ba gān dūnni dūnni. Baman da ba waa ba ndii ba dūŋgu-na, ba siei ka ta ba gān baa ba hāi aa ba hāi bi ta ba gān baa ba siei. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gān baa bepuamba-i; bepuamba bi ta ba gān baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gān baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gān baa nyunaamba-i. Hūyāamba ka ta ba gān baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gān baa hūyāamba-i.*»

(Matie 16.2-3)

⁵⁴ Yesu wuo tiraa wan baa nuɔmba-i wuo: «Da na da diilonjo biilii, na cira: «U ka dāa, aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kā bāpagūngu-na, na cira: «Babāngu ka waa, aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na cie nie ta na suɔ diilonjo yammui-i na bɔrɔmuɔ aa na sa suɔ maman cien fiefie-i ma yunɔu-i? ⁵⁷ Bige-i cie na sa suɔ-ma ce kuman faa cemma? ⁵⁸ Molon cēmɛl da di waa-nie, aa kutieno bi-ni, da na ta na kā hūmelle-na, gbān baayo ŋ cārā-yuo. Ni ma'i sɪ, duɔ kā baa-ni fāamaamba-ba wulaa, ba ka hā kpāŋkpanintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tūnu-nei, da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pā ŋ cēmelle tɪ hiere, ŋ ceraa ŋ da munhelmu.»

13

Yesu wuo nuɔmba nanna ba cilɔbalaŋo-i

¹ *Pilati wuo puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ wan nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuo cira: «Na daa nie sɪ Galiletaan daaban kuu kuliŋgu man, ku pigān wuo ba yaa balaan yan Galiletaamba-i hiere wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbalaŋo-i, na ka ku kulduŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cinciɛluo niisiei man Siloe dujaataama nan cii haa-bei ko-ba, na daa nie sɪ ba yaa balaan yan Yerusalɛmutaamba-i hiere wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbalaŋo-i, na ka ku kulduŋgu baa-ba.»

* 12:53 Mise (Michée) 7.6

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolŋo naŋo diyaa *ερεσε-suonŋu, aa sū *yensaŋŋu kuɔ. Yiingu naŋgu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U waŋ baa u maacembiloŋo-i wuɔ: «Bieŋa siei yaa de-i tibiin daaku sa maŋ. Já-ku ŋ nanna! Ku tɔyāa ta ku bōnŋ hɛma-i gbāngbāŋ.» ⁸ Maacembiloŋo gbē-yo wuɔ: «Yaŋ ku cōnu bende-i-na; mi ka hɪŋ ku yuŋgu-i aa dii huɔŋgu ne ⁹ sɪ ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ já-ku nanna.»»

Yesu siire cieŋo naŋo yitlenanŋu-na

¹⁰ *Yitlenanŋu nangu-na, Yesu kaa *Diilonelhaalādūŋgu naŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilonelma-i u pigāaŋ nuɔmba-i. ¹¹ A ne da cieŋo naŋo waa baa-ba dūŋgu-na, *jina waa u yuŋgu-na a ce-yo jeiŋo. Uŋ gaala jarma-na, ku bieŋ cɪncieluo baa niisiei waa belle fande-na. U saa gbāa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bɪ u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, ŋ jarma taa-nie.» ¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuɔ. Cieŋ wuɔ bi pāŋ ciir yiera derre! Uŋ ciiri yiera dumaŋo-na, wuɔ tuɔ gbeliŋ Diiloŋo-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jeiŋo-i yitlenanŋu-na, ku saa dōnu Diilonelhaalādūŋgu yuntienŋo-i, wuɔ tuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Maacemaŋ-yinni dii yinni niediei saaholma-na* ; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuɔ-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i cie na sire jo yitlenanŋu-na?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i! Namaaŋo-na, niintaamba-i baa kakūntaamba-i, da ku waa yitlenanŋu-i ba sa kā baa-ba ba ka nyon hūmma wei? ¹⁶ Aa cieŋo maŋ daayo-i, ma sɪ *Abiramu hāayēŋo naŋo-i ke? *Sitāniŋ cie-yo jeiŋo ku bieŋ cɪncieluo baa niisiei yaa de-i. Miŋ daa-yo, mi naa yaŋ-yo baa u jarma-i wuɔ yitlenanŋu wei?»

¹⁷ Yesu bigāarāamba waa nuɔmba holma-na. Uŋ piye dumaŋo-na, sengerre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma maŋ, ma taa ma dōnu nuɔmba-i hiere.

Diilon-baanŋu doŋ tēntēŋ

(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

¹⁸ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Mi gbāa saa *Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbāa saa-ni baa mutardi-belle†. Da ŋ duu-de, di sire pa ce tibiingu, huriimba ta ba jo ba se kamma ku negemmu-na.»

²⁰ Aa tiraa cira: «Mi gbāa saa Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbāa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du farnin-jūmmu-i kolloyufienŋa siei baa-ni; ni sire ce jūmmu nyurā.»

Hūmelle maŋ kaan Diilon-nelle-na

(Matie 7.13-14,21-23)

²² Yesu wuɔ cor tuɔ suur nileiŋa-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i u kā *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacolŋo naŋ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋaa nuɔmba maŋ ka suur Diilon-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: ²⁴ «Gbāaŋ kpelle na suur baa dumelle maŋ wullu diele yaa-i. Mi tūnu-nei, nuɔmba bɔi ka cira ba suur baa-de, ŋga ba sie gbāa. ²⁵ Dumellentien duɔ ji sire a gbonu dūŋgu-i aa yaŋ namaa namaŋ gōŋgōŋgu-na, na ka doŋ ta na muo dūŋgu-i aa ta na piye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hɪl dūŋgu-i i suur!» U ka cira u sa suo-na.

²⁶ «Kufanŋu huonŋu-na, na ka doŋ ta na piye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuo aa tie nyon baa nuonei wei? Nuonei saa ta ŋ wuora ŋ waŋ Diilon-nelma-i ŋ pigāaŋ-ye nileiŋa-na wei?»

²⁷ «U ka bir waŋ baa-na wuɔ: «Kāaŋ na halan mi caaŋ-nu, mi sa suo-na, na hieronŋo-i hiere āmbabalmanciraan namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakobu-i a naara *Diilopopuorbiemba-i hiere *Diilon-nelle-na, aa ba cie namaaŋo-i wuɔ na sie da suur, na hōmmu ka gbuu guola na ta na kaal. ²⁹ Nuɔmba ka hel terni-na hiere a jo u kalle-na ji ta ba wuo aa ta ba nyon. ³⁰ Huonŋu fanŋu-na, bamaŋ dii huonŋu-na fiefie-i-na, banamba ka ta yaan-na, aa bamaŋ dii yaanŋa-na, banamba ka bir tɛ huon-nu.»

(Matie 23.37-39)

³¹ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huonŋu maŋ nuɔ-i, *Farislebaa-ba namba pie u caaŋ-nu a waŋ baa-yo wuɔ: «*Erodi taara duɔ ko-ni, ta bande-i-na ŋ kā yaŋga nanŋa!»

³² Yesu wuɔ cira: «Kāaŋ na ka waŋ baa jumellenŋo fanŋo-i wuɔ nyunŋo-i baa bisɪnuɔ-i mi donya *jɪnabaa aa sire jaamba; daakūŋgu-i, mi bal mi maacemna-i. ³³ Ŋga nyunŋo-i baa bisɪnuɔ-i baa daakūŋgu-i, mi saaya mi cor baa mi hūmelle-i ta mi kā *Yerusalemu-i-na. *Diilopopuorbieloŋo saa saaya u ku yaŋga nanŋa.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuon Diilopopuorbiemba-i. Diilon duɔ saan umar hā-na, na naŋ kutienŋo-i baa tāmpēleiŋa ko-yo. Mei cie ji gbē. Mi na'a mi tigiin-na ŋaa kōnanonŋo tigiin u biemba-i dumaa aa pūl-bei, ŋga na saa hūu-ma. ³⁵ Diilonŋo ka yaŋ na

* 13:14 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.9-10; Anjɪnamma tiyemman-sebe 5.13-14 † 13:19 Mutardi-belle dii cekūo ŋaa sarhēbelle.

nelle-i hā-na. Aa mi tūnu-nei, da na saa ji ta na cira: «Itienj unj saanj umanj u jo, Diilo baa-yo, na sie tiraa da mi yufelle.»

14

Farisē ba yuntienjo nanjo cie kalle aa bi Yesu-i

¹*Yitienanngu nanngu-na, Yesu kaa *Farisē ba yuntienjo nanjo dumelle-na ba da ba ka wuo niwuoni. Nuamba bir ka yan aa ta ba ne Yesu-i wuo si u ka ce cal. ²A ne da naacoljo nanjo waa u yaanga-na, kūnyurāmma-jarma waa-yuo. ³Wuo yuu *anjnamma pigātaamba-i baa Farisēbaa-ba-i wuo: «A saa baa mie Diilon-hümelle-i, da η sire jeinjo yitienanngu-na ku faa waa ku saa fa?» ⁴Ba saa seη sūnūngu yuo. Wuo bel naacoljo-i a sire-yuo u jarma-na, aa naa ce u kūj.

⁵Naacolj unj taa, wuo tiraa yuu-ba wuo: «Namaanjo-na, umanj bienjo-i duo par suur hūnfunjo-nu yitienanngu-na, kutienjo yan-yo dii wuo yitienanngu wei? Da ku fie waa u niinjo, u yan-yo dii hūnfunjo-nu wuo yitienanngu-na wei?» ⁶Ba saa da mumpiiyemmu.

⁷Bar bē bamanj källe-na, Yesu wuo ne da umanj duo jo, u tuo taara u tēna yaan-na. Wuo wanj baa-ba wuo: ⁸«Molon duo bi-ni u källe-na, da η kā, baa wuoja η ka tēna yaanga-na. Unj bē bamanj, kunie si unaa maaraa nuonjo-i η sa suo. ⁹Da η kā ka tēna yaanga-na, källentienjo duo ka jo ji cira η sire ka tēna huon-nu aa hā unajo teterre fande-i, η yaanga ka ce wullu. ¹⁰Da ba bi-ni, da η kā, tēna huon-nu. Ku yaa umanj bē-na duo ka jo ji da-ni huong-na, u ka cira: «Mi jē, sire η ji tēna yaan-na.» Kufanjgu huonju-na, u ka ce-ni boi nuamba-na. ¹¹Umanj duo tuo tetej u fere, ba ka hiire-yuo, nga umanj duo tuo hiire u fere, ba ka tetej-yo.»

¹²Mafammanj curaa, wuo wanj baa umanj taa u ce källe-i wuo: «Da η ta η ce källe-i, ku saa saaya η bi η jēnaamba yonj, baa η hām̄ba, baa η huraamba, baa η caantaamba manj waamba-i. Da η bi ba yaa yonj, yiinju dii baa yiinju, bafamba ka bi ce aa bi-ni. Niη cie ānfafamma manj bei, ma solaangu ka suu yiinju fangu-na. ¹³Da η'a η ce källe-i, η saaya η bi baa sūntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴Bafamba sie gbāa pā η babimuo sullu-i hā-ni. Diilonjo'i kaa pā-ni unj ka sire nelviimba-i yiinju manj nuo-i. A ce dumaanjo-na η yunju ka dol.»

¹⁵Naacoljo nanjo waa tuo wuo baa-ba, unj juo nu nel daama-i, wuo gbē Yesu-i wuo: «Jaa bamanj ka da wuo niwuoni-i *Diilon-nelle-na ba yunni ka dol dumei!»

¹⁶Yesu wuo nanj gbānalāan daaku-i baa-yo wuo: «Naacoljo nanjo taa u ce källe aa tūnu nuamba boi. ¹⁷Niūwuonin-juonjuj juo hi, u puor u maacembilonjo-i wuo u ka bi-ba. ¹⁸Maacembilonj duo kā ka bi umanj, kutienjo gbē-yo wuo u sie gbāa kā. Dielā-wuonjo gbē-yo wuo: «Mi sāa suonju, mi saaya mi kā ka ne-ku. Kā η ka wanj baa η yuntienjo-i wuo u ce jande mi sie gbāa hi baa-na.» ¹⁹U cor kā unajo wulaa, fuo ka gbē-yo wuo: «Mi sāa niikūrāamba duonj ndii, mi saaya mi kā ka kū baa-ba ne. Kā η ka wanj baa η yuntienjo-i wuo u ce jande kere mi sie gbāa hi baa-na.» ²⁰U cor kā unajo wulaa, fuo ka tiraa gbē-yo wuo: «Mi jāa cienjo felemma mi sie gbāa hi baa-na.»

²¹«Maacembilonjo bir kā ka tūnu u yuntienjo-i baa-ma. U yuntienjo huongga pānj guola, u wanj baa-yo wuo: «Baa tēna; bir η kā nellen-juongga-na η ka bi sūntaamba-i baa nagādualbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.» ²²Maacembilonjo bir ta. Unj kaa aa bir jo kufanjgu-i, u jo ji wanj baa u yuntienjo-i wuo: «Mi bē nuamba jo, nga muntienammu tīyāa yogo.» ²³U yuntienjo tiraa wanj baa-yo wuo: «Bir η kā sonnin-juonjuj-na η ka gbānj baa nuamba-i ba jo ji yu mi dūngu-i. ²⁴Yaanj mi tūnu-nei, miη bē bamanj dielū-i-na, ba sie da wuo mi niwuoni-i.»

Nj saaya η ce bige-i igēna aa suo cu Yesu huon-nu?
(Matie 10.37-38)

²⁵Nuamba boi baa cuu Yesu huon-nu ta ba kā *Yerusalemu-i-na. Yesu wuo wanj baa-ba wuo: ²⁶«Nuoni manj da η ta η nyaanu-mie, η saaya η ce-mi bōlbōl η to-i-na, baa η nyu-i-na, baa η cienjo-na, baa η bisāmba-na, baa η hām̄ba-na, baa η mōlbaa-ba-na, baa η tūbaa-ba-na, halle baa nanj fere-i-na. Ni ma'i si, η sie gbāa cu mi huon-nu. ²⁷Aa nuoni manj da η'a η sa sie mullēma-i baa kuliinju-gu-i, η sie gbāa cu mi huon-nu. ²⁸Na hōlma-na, umanj duo cira u ma dubuo, ma si u tēna igēna a ne dūngjuj ka yu duma, aa ne da kuō gbeinja manj dii baa-yo a ka gbāa baal-ku. ²⁹Ni ma'i si, duo jina ku tuole-i, aa u saa ji gbāa baal-ku, nuamba ka ta ba nyē-yo ³⁰aa ta ba piye wuo: «Bombolma sa suo aa dolnu naacolj daayo-i; u siire wuo fuo ma dubuo, u yaa daayo ku juo yar-o baalma.» ³¹Kuuduangu yaa-i baa nellentienjo manj dii baa sorosibaa neifienja ndii. Duo da berru baa u nanellentienjo manj dii baa sorosibaa neifien-cincieluo, u saaya u tēna igēna a ne da kuō fuo sorosibaa neifienja ndii ka gbāa ce berru-i baa sorosibaa neifien-cincieluo-i. ³²Duo da u sie gbāa, η da u diyaa nuamba ka cārā-yuo; u sie yanj u ji jo ji diire-yuo. ³³Mamanj dii, umanj duo saa ne u nagān-niini-i aa yanj-ni, kutienjo sie gbāa cu mi huon-nu.»

³⁴ «Damma-i bijnkufafaangu, nga da ma ji saara, ma gbāa tiraa ce nie ce kpɛnne? ³⁵ Ma sie bi gbāa ce hūngu, ma sie bi tiraa gbāa fa manamma ba bie ka künna fuorej. Uman duu u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fɛɛ Diilonjo huɔnga-i?
(Matie 18.12-14)

¹ *Nampohūutaamba-i baa āmbabalmanciraamba taa ba kā Yesu wulaa ba kā ba nu u nelma-i. ² *Farisɛbaa-ba-i baa *ānjɔnamma pigāataamba ta ba waana wuu u cie nie yanj nelbabalaamba ta ba pie-yo aa tiraa tuɔ sie u wuo niwuoni-i baa-ba?

³ Yesu wuu nanj gbānalāan daaku-i baa-ba wuu: ⁴ «Namaanjo-na, tūlmba komuɔɔna ndii da ba waa baa umanj, aa u diei balla-bei, kutienjo sie yanj komuɔɔna naa baa cɔncieluo nennaa baamba ta ba wuora aa kā ka taara umanj baala wei? ⁵ Duu ka da-yo, u huɔnga ka gbuu fɛ u tū-yo künj baa-yo ⁶ ka bi u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a wanj baa-ba wuu: «Mi daa mi tūmaanjo-i, yaan na hōmmu fɛ mei kaanja temma-i.»

⁷ Yesu yanj mafamma-i, wuu cira: «Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronjo diei duu nanna u cilɔbabalanjo-i, kunj fɛɛ Diilonjo huɔnga-i dumaa dɔɔ-i-na, nuamba komuɔɔna naa baa cɔncieluo nennaa manj saa nanna ba cilɔbabalanjo-i wuu sɪ bafamba vii, ba sie gbāa fɛ-ka dumaanjo-na.»

⁸ Aa naa tiraa cira: «Neifienj-cɔncieluo duu waa baa cieɔno manj, aa neifelle balla dūɔ-huɔngana u wulaa, u sie celienj fitnuu aa pir dūngu-i hiere a taara-die wei? ⁹ Duu da-de, u huɔnga ka gbuu fɛ u bi u jēnaamba-i baa u caantaamba-i a wanj baa-ba wuu: «Mi daa mi warbelle-i, yaan na hōmmu fɛ mei kaanja temma-i.» ¹⁰ Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronjo diei duu nanna u cilɔbabalanjo-i, *dɔɔpɔpuɔɔbiemba waa hōfelle fandɛ temma yaa nuu-i dɔɔ-i-na.»

Naacolɔno nanjo bieɔo gbara a ka bir jo

¹¹ Yesu wuu tiraa cira: «Naacolɔno nanjo waa baa bepɔɔmba hāi. ¹² Yiingu nanjo-na, bisālāanjo gbɛ tuonjo-i wuu: «Baba, mie inj saaya i da kumanj η nagān-niini-na, hā muɔ baa mi kūngu-i fieɛ.» Tuonjo cal u nagān-niini-i hā-ba. ¹³ Yinni saa da, hāanjo suor fuɔ niini-i aa bie gbeinjan fanja-i kā hienj-nu baa-ya, kā ka biēna-yei hiere kakarkuonjo-na. ¹⁴ U gbeinjan kaa tɪ huonjo manj nuu-i, nyulmu nanj temma suur nelle fandɛ-na a ce u sa da niwuoni u wuo. ¹⁵ A ne da naacolɔno nanjo waa nelle fandɛ-na tuɔ hej pɛmba, naacombilonjo kā u wulaa wuu u ka taara maacemna. Naacolɔno bie-yo u tuɔ cej u pɛmba-i. ¹⁶ Nyulmuɔ gbu mu ko-yo dumaanjo-na, u tuɔ nenu pɛmba niwuoni-i. Nga hai ka hā fuɔ baa-ni? ¹⁷ U gbuu ji tɛna joguɔɔɔ da suu, aa cira: «Maacembiemba manj dii baa mi to-i hiere, niwuoni sa tɪ-bei, aa muɔmei daami ta mi ku nyulmu-na. ¹⁸ Mi ka sire bir kā mi to wulaa ka wanj baa-yo wuu mi calāa Diilonjo-i aa tiraa cal fuɔ fere-i. ¹⁹ U baa tiraa u tuɔ kān-mi u bieɔ muɔ, u yanj aa u bel-mi ŋaa u maacembilonj muɔ.» ²⁰ Aa sire ta.

«Uɔ kaa tuɔ pie cɔingu-i, tuonjo fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jarā-yuɔ kā ka gbuu pūrā-yuɔ u ferɛɔ nuu. ²¹ Bepolɔno gbɛ-yo wuu: «Baba, mi calāa Diilonjo-i aa tiraa cal nanj fere-i, baa tiraa η ta η bi-mi η bieɔ muɔ.» ²² Tuonjo fara bi u maacembiemba-i a wanj baa-ba wuu: «Gbaraan na ka bie jongoroɔ manj faa yanj dūngu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hā-yo. ²³ Aa inj muyaa balyunjo manj, na kā na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaangu. ²⁴ Mi taa mi kān mi bieɔ daayo-i baa bikuomba, nga mi daa-yo nyunjo-i cicɛlma; uu naa balla, mi daa-yo.» Ponsaangu yaa bi duɔɔ dumaanjo-na.

²⁵ «A ne da huɔngu fangu-na, bepomolɔno waa dii suon-nu. Uɔ juɔ tuɔ jo ji pie cɔingu-i, u nu niimarni du, baa kaasɔngu. ²⁶ U bi maacembilonjo diei a yuu-yo wuu: «Bige-i cie cɔingu-na?»

²⁷ «Maacembilonjo cira: «Nj hāanjo yaa birii jo. Uɔ juɔ hinni η to ji da-yo, u huɔnga gbuu fɛ. U ce i bel balyunjo manj inj muyaa-ku ko-ku hā-yo.» ²⁸ Mɔlɔno huɔnga pān du. U ciina wuu u sie suur cɔingu-na.

«Ba kā ka tūnu tuonjo-i. U hel jo ji tuɔ cārā-yuɔ. ²⁹ Naacombilonjo gbɛ-yo wuu: «Baba, mei dii η caangu-na ta mi cāa-ni ku daa bieɔa bɔi. Mi saa yagar η nuɔ-āndaangu-i dede. Nga yinduonjo η saa ji bel-ku a cira yolonjo wuu: «Hūu η ka ko η wuo baa η jēnaamba-i.» ³⁰ Aa η bieɔo manj daayo-i, fuɔ manj kāa ka biēna η nagān-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, η ce ba bel balyunjo ko hā-yo.»

³¹ «Tuonjo gbɛ-yo wuu: «Nuu η dii baa muɔno-i bāanjo-i baa isuonjo-i, mei nagān-niini-i hai niini-i? Nanj niini sɪ wei? ³² Nj hāanjo-i, mi taa mi kān-yo baa bikuomba, nga mi daa-yo nyunjo-i cicɛlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yanj aa η künna η huɔnga-i aa i ce ponsaangu-i.»

16

Cɛcɛmuntienjo nanj maama

¹ Ku huongu-na, Yesu wanj baa u *hāalābiemba-i wuo: «Weiŋo nano waa, kombiyie waa baa-yo. Baa ji tūnu-yuo wuo kombiyien daayo fiēna u nagān-niini-i. ² Wuo hī-yo ji wanj baa-yo wuo: «Nij cenj mamanj hiere mi nu-ma. A bāl nyungo, ŋ sie tiraa gbāa waa mi kombiyien nu. Ce aa ŋ tagaaya ninj daa kumanj ŋ pigāan-mi.» ³ Kombiyieno fiēna tuō jōguon wuo: «Mi yuntieno wuo u nanna-mie maacemna-na. Duō nanna-mie, mi ka ce nie? Mi sie bi gbāa kū, aa da mie mi ta mi wuōra mi cārā, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Ahā! Mi suyaa minj ka ce kumanj da ba nanna-mie nuōmba baa bi nanna-mie.» ⁵ U yuntieno cēmienan waa baman nuō-i hiere, u tuō bī-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Dielā-wuonjo juō, u yuu-yo wuo: «Nj saaya ŋ pā nie hā mi yuntieno-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pā namma gbongboyufienj komuonja ndii.»

«Kombiyieno wanj baa-yo wuo: «Nj cēmellenj nyegāan sebe manj nuō-i, u yaa daayo. Tiena donduo ŋ nyegēŋ gbongboyufienj komuonja hāi baa cīncieluo.» ⁷ Aa bi unanjo jo. Unj juō, u yuu ufanjo-i wuo: «Nuō ŋ saaya ŋ pā nie?»

«U cira: «Mi saaya mi pā dīmma buōrbaa komuonja ndii.»

«Kombiyieno wanj baa-yo wuo: «Nj cēmellenj nyegāan sebe manj nuō-i, u yaa daayo. Nyegēŋ buōrbaa komuonja naa.» ⁸ Unj cie baa u yuntieno cēmientaamba-i cemma manj daama-i, u yuntienj unj juō nu-ma, u gbēienj-yo wuo u cē u cor.»

Yesu wuo cira: «Na saa da, bamanj sa wuōyaan Diilonj-hūmelle-i ba suō ba suuye ba-naa ba yanj bamanj wuōyaan-dej. ⁹ Mi tūnu-nēi, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbeija-i. Terienj fanju-na, gbeija manj dii baa-na hēma-na bande-i-na, cieŋ-yanj na bel jēnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiŋgu manj nuō-i, ba hā-na muntfienammu Diilonjo caangu-na. ¹⁰ Umanj duō suō bīŋkūcēkūma belma, kutienjo ka suō bīŋkūbuō belma. Umanj duō cāl bīŋkūcēkūma belma, kutienjo ka cāl bīŋkūbuō belma. ¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbeija belma, hāi ka sie hā namaa ninsonj-bīŋkūŋgu na tierā? ¹² Da ŋ cāl molonj bīŋkūŋgu belma, Diilonj unj ŋa na'a u hā nuō kumanj, u ka ce nie aa hā-ni baa-ku? ¹³ Na suyaa wuo maacembilonjo diei sie gbāa cāa nuōmba hāi. Nj ka da u bigāanj u diei aa dōl u diei, u ka waa baa u diei aa cīna u diei. Ku yaa ŋaa namaa kūŋgu-i, na sie gbāa ta na kuye Diilonjo-i aa bi ta na kuye gbeija-i terduonjgu fanju-na.»

¹⁴ Gbeija taa a dōlnu *Fariŋsebaa-ba-i a cor. Yesunj waan nel daama-i, baa bir yanj aa ta ba nyē-yo. ¹⁵ Wuo wanj baa-ba wuo: «Namaanjo-i, da na da nuōmba-i na ce na ferē nelviin namaa, ŋga Diilonjo suō na hōmmu-i. Nelbilibanjanj kaal kumanj, Diilo sa hiel u yufelle kuō. ¹⁶ Yiinaa-i-na, nuōmba taa ba nu *Moisi ānjīnamma yaa-i baa *Diilopōpuōrbiemba nelma-i aa ta ba ce ba weima-i. Ba cie kufanjo-i a ji hi Nsāa bāangu-i. A doŋ Nsāa bāangu-na, ba duonj ta ba nu *Diilonj-nelle maama-i. A ce dumaanjo-na, nuōmba-i hiere ba gbān kpelle da ba suur-die.»

¹⁷ «Dōrō-i baa hēma-i ni gbuonumma dii fēu yanj ānjīnamma nelbelle diei gbuonumma-i.

¹⁸ «Na saa da; umanj duō nanna u cieŋo-i aa jā unanjo, kutienjo cie *fuocesinni-i dumaanjo-na; aa da ba nanna cieŋo manj aa ŋ bie-yo, ŋ bi cie fuocesinni-i dumaanjo-na.»

Weiŋo baa sūntienjo

¹⁹ «Weiŋo nano waa tuō gbu u diiyya u ferē. U taa u ce u bāangu-i aa bi tuō wuo niwuofafanni yaa yinni manj jonj. ²⁰ A ne da sūntienjo nano waa tuō galla u dumelle yaanjan-na, ba taa ba bī-yo Lasaar. Pānni'i naa gbuyaa u kūōma-i hiere. ²¹ Weiŋo duō wuo aa juuru manj diire hēma-na, Lasaar tuō nenu-duō, ŋga u sie bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nallā u pānni-i? ²² Unj juō ku, *dōrpōpuōrbiemba bie-yo kā baa-yo *Abiramu caan-ŋu dii ninsonj-nelle-na. Ku huongu-na, weiŋo bi ji ku, ba fuure-yo. ²³ U kā ka tuō gbu u ce sūlma-i dāamu-na. U juō ciir u yungu-i ku yaa nuō-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caangu-na. ²⁴ U fara tuō piyye da gbagaga wuo: «Abiramu, mi to nuō, mi mulienj mi cor dāan daamu-na, jande, ce hujarre mie aa ŋ puōr Lasaar ka dii u niele-i hūmma-na a ji dii mi nunju-na mi nuhōlle ferē.»

²⁵ «Abiramu gbē-yo wuo: «Mi bie, ma sī ŋ suyaa wuo ninj waa miwaanjo-na, ŋ waa ŋ ferēŋ nuō aa Lasaar waa sūlma-na ke? Fieŋe-i-na, unj dii fiisaan-ŋu bande-i-na aa nuō ŋ cer waa sūlma-na. ²⁶ Da mi fie hūu-ma, fobāmbāale dii i hōlma-na. Molo sie gbāa hel bande-i-na a karnu kā namaa terienju-na, aa molo sie bi gbāa hel namaa terienju-na a karnu jo bande-i-na.»

²⁷ «Weiŋo gbē-yo wuo: «Da ma waa dumaanjo-na, yanj aa ŋ puōr-o mie cīŋgu-na ²⁸ u ka piyye tūnu mi hāmba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terienj daaku-na.»

²⁹ «Abiramu gbē-yo wuo: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilopōpuōrbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

³⁰ «Weiŋo cira: «Abiramu, mi to nuō, mafamma sie gbē baa-ba. ŋga molonj duō hel kuonj-nelle-na a ka piyye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilōbabaanjo-i.»

³¹ «Abiramu gbē-yo wuo: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopōpuōrbiemba maama-i, molo duō fie hel kuonj-nelle-na kā, u kāa gbāngbanj.»»

17

*Baŋ gaŋ haalabiemba-i baa nelma maŋ**(Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42)*

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *haalabiemba-i wuɔ: «Nuamba sie gbāa naa kuubabalaanŋu muncemmu-i, ŋga umanŋ duɔ dii u nanolŋo-i kuubabalaanŋu cemman-na, sũlma haraa kutienŋo-na. ² Kumanŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonŋu-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu kuu naa ce balbɔl yuɔ. ³ Terienŋu fanŋu-na, bilaanŋ na fere.

«ŋ natobinŋ duɔ cāl-ni, ŋ piiye baa-yo da yambaa. Duɔ sie u cālmuɔ-i, ŋ yanŋ ma tĩ. ⁴ Duɔ fie cāl-ni ku yu niehāi yinduonŋu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cārā-nie, baa gaŋ baa-yo.»

⁵ Yesu *pɔpuɔrbienŋ baa waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, inŋ haa i nanga-i nie dumaa, kāyā-yie kunanŋu naara-ku.»

⁶ Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Halle da ku fie waa na haa na niele'i mie yonŋ, na gbāa gbē tibiinŋ daaku-i wuɔ ku fuur ka sũ ku fere nuoraanŋu-na, aa ma bi ce.»

⁷ Aa naa cira: «Namaanŋo-na, umanŋ duɔ bie maacembilonŋo jina u suonŋu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muɔru, duɔ hel hienŋu-na jo, kutienŋo ka gbē-yo wuɔ u fena donduo wuo niuwuoni-i wei? ⁸ Ma sũ u bir gbē-yo wuɔ: «Ce mei niuwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ bie ŋ hā mi wuo igēna. Da mi wuo tĩ, nuɔ ŋ ka suɔ wuɔ.» Ma sa ce dumei wei? ⁹ Maacembilonŋ duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o tĩnŋu wei? ¹⁰ Ku yaa ŋaa namaa kũnŋu-i. Baŋ hāa-na mamanŋ, da na ce-ma, na saaya na cira: «Mienŋo-i maacembienŋ mie yonŋ, i cie i maacemma.»

Yesu siire wontuɔrmba cĩncieluo

¹¹ Yesuŋ taa u kā *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor. ¹² U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jārā-yuɔ. Ba waa wontuɔrmba cĩncieluo. Baŋ juɔ pie, baa yiera aa naa ta ba fara* ba piiye baa-yo wuɔ: ¹³ «Hāalatie, jande, ce hujarre yie.»

¹⁴ Yesu wuɔ fara waŋ baa-ba wuɔ: «Kāanŋ *Diilojigāntaamba ka ne-na.»†

Baa ta ta ba kā. Baŋ kān hũmelle-na, ba jarŋ maa ta-bei. ¹⁵ Unanŋ wuɔ bir tuɔ gbēlienŋ Diilonŋo-i da gbagaga u jo. ¹⁶ Unŋ juɔ hi Yesu caanŋu-na, wuɔ dũuna jaal-o. A ne da u waa *nieryienŋo; u taa u hel Samari. ¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Ba siire cĩncieluo-i-na hiere, ŋga nenna baamba curaa hie? ¹⁸ Bige-i cie ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diilonŋo-i ŋaa nieryienŋ daa unŋ birii ji jaal-o dumaa?» ¹⁹ Aa naa gbē naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kā! Ninŋ haa ŋ nanga-i mie ŋ kuraa.»

*Molon-Bienŋ unŋ ka bir jo dumaa**(Matie 24.23-28,37-41)*

²⁰ Yiinŋu nanŋu-na, *Fariŋbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diilonŋ-bāanŋu ka donŋ yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diilonŋ-bāanŋu sa ji donŋ domma nanŋ temma ba da-ku baa ba yufelle, ²¹ aa cira: «Ku yaa bande ku yanŋa; ku yaa de ku yanŋa.» Na saaya na suɔ wuɔ Diilonŋ-bāanŋu duonŋ tĩ na hɔlma-na.»

²² Aa naa waŋ baa *haalabiemba-i wuɔ: «Yiinŋu dii baa yiinŋu, *Molon-Bienŋo kũma kaa bel-na, ŋga na sie da-yo halle yinduonŋu. ²³ Nuamba kaa ta ba taal-na wuɔ ba daa-yo yanŋa nanŋa. Banamba ka gbē-na wuɔ: «Uu dii daalei», bananŋ ba'a: «Uu dii terienŋ daaku-na.» Da ba pigāan-na terienŋu manŋ, baa na kā; ba taal-na. ²⁴ Diilonŋ unŋ nyieŋŋ dumaa ba da-yo terni-na hiere, Molon-Bienŋ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumei terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigāanŋ molonŋo baa-yo. ²⁵ Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiefie ku nuamba ka cĩna-yuɔ aa ce-yo sũlma.

²⁶ «Mamanŋ taa ma ce *Nowe bāanŋu-na, Molon-Bienŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe bāanŋu-na, nuamba naa gonya niuwuoni baa kolma baa cejalle. Ba tĩyāa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiinŋu manŋ Nowenŋ suuri begubuɔ-i-na aa yanŋ diilopepetienŋo dāa hɔr-ba hiere.† ²⁸ Mamanŋ taa ma bi ce Lɔti bāanŋu-na, ma temma ka ce. Lɔti bāanŋu-na, nuonŋ baa bi guonya wuolalle baa nyolle, suoronŋu baa saamunŋu, kũlle baa jaaguɔ. ²⁹ Ŋga yiinŋu manŋ Lɔtinŋ hilaa Sodomu-i-na, Diilonŋ wuɔ kũnna dānŋboguonŋu nanŋ temma a kukul nuamba-i hiere.‡ ³⁰ Molon-Bienŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ³¹ Duɔ jo yiinŋu manŋ nuɔ-i, umanŋ duɔ ji waa gōnŋuonŋ-nu, u baa cira u suur dũn-nu a biera u bĩmbĩnni-i; umanŋ duɔ bi waa hienŋ-nu, u baa bi cira u bir kũnŋ. ³² Mamanŋ daa Lɔti cienŋo-i ma sũ ma tĩyāanu-nei ke?* ³³ Umanŋ duɔ tuɔ kaal baa u yunŋu yonŋ, kutienŋo ka kosuonŋ u fere; ŋga umanŋ duɔ tuɔ kosuonŋ u fere, kutienŋo ka kor u fere. ³⁴ Mi tũnu-nei, yiinŋu fanŋu-na, nuamba hāi gbāa waa galla munŋalladuomu-na, ba bie u diei ta aa yanŋ unanŋo-i. ³⁵ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔronŋ, ba bie u diei ta aa yanŋ unanŋo-i. [³⁶ Nuamba hāi gbāa waa ta ba guona, ba bie u diei ta aa yanŋ unanŋo-i.]

³⁷ Hāalābienŋ baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

* 17:12 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 13.45-46

† 17:14 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 14.2-3

‡ 17:27 Miwaanŋo

jĩnammanŋ-sebe (Genèse) 6.9-7.24

§ 17:29 Miwaanŋo jĩnammanŋ-sebe (Genèse) 18.20-19.25

* 17:32 Miwaanŋo

jĩnammanŋ-sebe (Genèse) 19.26

Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Bĩnkũkuliĩn da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiĩn kusuɔŋ-nu'i.»

18

Cacaratie sa mulleŋ

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i baa u *hāalābiemba-i duɔ pigāan-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cārā Diilonŋo-i yinni man jon; ba baa yan ba kūoma seŋ. U gbē-ba wuɔ: ² «Gēngertienŋo nanŋo waa nelle nande-na, u saa tuɔ kālā Diilonŋo-i aa u saa bi tuɔ kān moloŋo. ³ A ne da, bikulcieŋŋo nanŋo bi waa nelle fande-na. Bikulcieŋ daayo ji da weima baa moloŋo nanŋo; u ká ka bĩ kutienŋo-i gēngertienŋo wulaa. ⁴ Duɔ ká, gēngertienŋo sie ne u yaan-na. Cieŋŋo sie bi bir. Yiĩngu nangu-na, gēngertienŋo ji cira: «Mĩ suyaa mie mi sa kālā Diilonŋo-i aa mi sa bi kān nelieŋo. ⁵ Nga cieŋ daa un jo u mulleŋ-mi yinni man jon dumandē-i-na, mi ka ce ba āndaanŋu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i sí u ka tuɔ jo u huol mi yaan-na.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ gēngertiebabalan daa un wan maman ke? ⁷ Aa Diilonŋo man Diilonŋo, ku ce nie aa u yufellen hilaa baman nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāanŋu-i baa isuonŋu-i u sie ne ba yaan-na? ⁸ Mi tũnu-nei: U sie dure aa ce-ma. *Molon-Bieŋ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuomba haa ba nanŋa yuɔ wei?»

Ba sa cārā Diilonŋo-i baa bombolma

⁹ Nuomba namba taa ba ne ba ferē wuɔ ba vii, a ce dumaanŋo-na, ba taa ba ne wuɔ ba boyaa banamba-na. Yesu wuɔ nan gbānalāan daaku-i hā-ba wuɔ: ¹⁰ «*Farisēyieŋŋo nanŋo-i baa *nampohūtienŋo nanŋo-i ba kaa *Diilodubuo-i-na da ba ka cārā Diilonŋo-i. ¹¹ Farisēyieŋ wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mĩ sa ce kuubabalaanŋu ŋaa banabanŋ ceŋ duma: Mĩ sa cuo, mi huonŋa saa balan baa nelieŋŋo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohūtienŋo man yieraaya duɔlei u temma. ¹² Mi dii sũnŋu-i i hāi saaholma-na, aa da mi da bĩnkũngu bĩnkũngu, mi hiel ŋ *yufelle-i hā-ni.»

¹³ «Nampohūtienŋo wuɔ yiera dii huonŋ-nu, u saa sie duɔ ciir u yaanŋa-i, aa tuɔ muo u pāmpĩnanŋa-i aa cira: «Diilo, mi suyaa mie mi ciluɔ saa fa, jande, baa gān baa-mi.»

¹⁴ Yesu wuɔ wan baa nuomba-i wuɔ: «Yaan mi tũnu-nei, balan daaba-i ba hā-i-na, aa ba suɔ da ba bir kũn, Diilonŋo hurii nampohūtienŋo āmbabalma-i aa yan Farisēyieŋŋo maama-i. Na saa da, uman duɔ tuɔ tetēŋ u ferē, ba ka hiire-yuɔ; ŋga uman duɔ tuɔ hiire u ferē, ba ka tetēŋ-yo.»

Yesu cārā Diilonŋo-i hā bisambiema namba

(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)

¹⁵ Ku huonŋu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilonŋo-i hā-ba. U *hāalābiembanŋ daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola baman juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaan bisālma jo mi wulaa, baa na cie-ba». Ban juɔ, wuɔ cira: «Baman dii bafama temma-i, *Diilonŋ-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ saa sie *Diilonŋ-nellentesinni-i ŋaa bisālāanŋo, kutienŋo sie gbāa suur *Diilonŋ-nelle-na.»

Weinŋo nan maama

(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)

¹⁸ *Yuifu ba yuntienŋo nan wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefefei, da mi ta mi taara mi da cicēlma man sa tleŋ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ bĩ-mi nelfefeĩn muɔ? Da ma hel Diilonŋo-na, nelfefeĩnŋo dii wei? ²⁰ Diilon unŋ'a i tie wuɔ hũmieŋa man, ma sí ŋ suɔ-ya ke? Ta ŋ wuɔ a yaa-i: «Baa ce *fuocestnni, baa ko nelieŋŋo, baa cuo, baa kar coima ŋ haa moloŋ-na, aa ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunŋu-l.»

²¹ Naacolŋ wuɔ bir wan baa Yesu-i wuɔ: «Mĩ duɔŋ dii mi bisānsinninŋ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²² Un piye dumaanŋo-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tĩyāa ma diei: Suor ŋ nagān-niini-i hiere aa ŋ cal gbeĩnŋa fanŋa-i ŋ hā sũntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weĩn nuɔ dōrō-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-mie.»

²³ Naacolŋ daayo naa silaa waa weĩnŋo cor. Yesun juɔ wan mafamma-i, wuɔ gbuu pān vāa u yaanŋa-i. ²⁴ Yesu wuɔ cira: «Kumanŋ ka ce weĩnŋo duɔ gbāa suur *Diilonŋ-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁵ Na saa da, kumanŋ ka ce nyogōme duɔ gbāa cor misēne fuonŋu-na kuu dii kpelle de! Ŋga kumanŋ ka ce weĩnŋo duɔ gbāa suur *Diilonŋ-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yan.»

²⁶ Nuonŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaanŋo-na, hai moloŋo-i ka gbāa da Diilonŋo-i?»

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Maman da ma yar nuomba-i cemma, ma sie gbāa yar Diilonŋo-i.»

* 18:20 Helman-sebe (Exode) 20.12-16; Anjĩnamma tiyemmanŋ-sebe 5.16-20

²⁸ Pier wuɔ cira: «Itie, aa mie man yanj i nagān-niini-i hiere aa tie nyaanu-nie, i ka da bige-i kuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Umanj duɔ ta aa yanj u dumelle-i, u cieŋo-i, u hamba-i, u bincumba-i, u bisalmba-i Diilonj-maama-na, ³⁰ kutienj unj ka da kumanj hɛma-na bande-i-na, ku ka maar unj taa aa yanj kumanj. Aa u ka da cicɛlma manj sa tieŋ dede-i bisɛnuo-i-na.»

Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)

³¹ Ku huonjgu-na, Yesu wuɔ bi u *hāalābienj cɛncieluo ba hāi baamba-i ba denj, a wanj baa-ba wuɔ: «Na daa inj kāŋ *Yerusalemu-i-na kɛ? *Diilopɔpuɔrbiemanj nyegāanj mamanj *Molon-Bieŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hā *niɛraamba-i baa-yo ba nyc-yo sɛlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. Nɛga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, sielinj-yiinjgu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanɛa-i, ma yunjgu naa fuo-bei, a ce dumaanjo-na, ba saa suɔ unj taaranj u wanj mamanj baa-ba.

Yesu puurii yironjo nanj yufienja
(Matie 20.29-34; Marke 10.46-52)

³⁵ Yesunj kaa tuɔ pie Yeriko-i, yironjo nanjo waa tɛna hūmelle tūŋgu-na tuɔ cārā. ³⁶ Unj juɔ nu nuomba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i cie?»

³⁷ Baa cira: «Ma si Nasaretitaanj Yesu'i curaanj.»

³⁸ Wuɔ pānj tuɔ fara u piye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayēlŋ nuɔ, jande, ce hujarre mie!» ³⁹ Bamanj naa taa yaanɛa-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nunjgu-i. Wuɔ migāanj tuɔ kaasŋ u naara wuɔ: «Davidi hāayēlŋ nuɔ, jande, ce hujarre mie!»

⁴⁰ Yesunj juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiera aa naa ce ba jo baa-yo. Banj juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «ŋ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Naacolŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufienja-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufienja-i! Ninj haa ŋ nanɛa-i mie ŋ kuraa.» ⁴³ U yufien aa bi pānj puur terduonjgu fangu-na, wuɔ cu Yesu huonj-nu tuɔ gbelienj Diilonjo-i u kā. Nuombanj daa mafamma-i, ba hieronjo-i baa bi kā ba ta ba gbelienj Diilonjo-i.

19

Yesu haraa Sase terienj-nu

¹ Yesunj suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor, ² *nampohūutaamba yuntienjo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Sase. Sase waa binjkontienjo. ³ Yesunj kāa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuombanj yuu dumaanjo-na, u saa gbāa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaan-na ka nyugūnj tibiin-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesunj juɔ hi terienjgu fangu-i, wuɔ ciir u yungu-i a wanj baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔni nuɔ-i nyungo-i-na.»

⁶ Sase huɔŋ kaa pānj fɛ, wuɔ hiire da donduo kūŋ baa-yo. ⁷ Nuomba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu cie nie jo ji har nelbabalanj daayo temma wulaa? ⁸ Sase wuɔ sire yiera Yesu yaanɛa-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagān-niini-i sɔmma hāi, a hā sūntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Minj duu bamanj a hūu ba gbeinja-i, mi ka hā-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolŋ daa unj bi yej *Abiramu hāayēlŋo, konkoro suurii u dumelle-na nyungo-i-na. ¹⁰ *Molon-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamanj baala a kor-ba.»

Ba sa biera japūŋgu hien-nu gbāŋgbāŋ
(Matie 25.14-30)

¹¹ Banj kaa ta ba pie *Yerusalemu-i, nuonj baa da nie si *Diilonj-bāanjgu ka pānj donj huonjgu fangu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huonjgu fangu-na, u waa tuɔ piye baa-ba.

¹² Wuɔ nanj gbānalāanj daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ nanjo kāa nemaale ba da ba ka hā-yo nellentesinni u duɔ ji tɛna u nelle-na. ¹³ Unj 'a u ta, u bi u maacembiemba cɛncieluo a ji cal gbeinja hā-ba, aa wanj baa-ba wuɔ: «Taa na torgonj baa gbeinj daaya-i, mi kā aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellenj-baamba naa bigāanj-yo. Unj taa, ba sire puɔr nuomba u huonj-nu dii ku yunj-terienjgu-na wuɔ ba ka wanj baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesinni-i.

¹⁵ «Naacolŋ unj kaa da nellentesinni-i aa bir jo, u ce ba bi u maacembiemba manj unj ŋa naa cal gbeinja-i hā-ba wuɔ ba ta ba torgonj, duɔ ji ne banj daa kumanj. ¹⁶ Diɛlā-wuonjo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriye mi nanɛa-i baa ninj hāa-mi gbeinja manj, a da gbeinyunjo temma sɔmma cɛncieluo.»

¹⁷ «Nellentienjo cira: «Ku faa, maacembilofefin nuɔ; ninj suyaa cɛllɛ-kūŋ daaku belma, mi ka haa-ni nileinja cɛnciel yun-nu.»

¹⁸ «Hāalīn-wuonjo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriye mi nanḡa-i baa niḡ hāa-mi gbeinḡa maḡ, a da gbeinyunjo temma sōmma ndii.»

¹⁹ «Nellentienjo gbē-yo wuo: «Mi ka bi haa nuonjo-i nileinḡa ndii yun-nu.»

²⁰ «Sieliḡ-wuon wuo jo ji cira: «Yuntie, ḡ gbeinḡa yaa daaya, mii naa finya-yiē baa fōtōru jina kōtuonḡu. ²¹ Nan huonḡa doḡ ka cor a ce mei sa hīrā-niē, ku'i ciē mi finya-yiē jina kōtuonḡu. Da ḡ saa jina kumanḡ, ḡ biē ku yaa-i; aa da ḡ saa duu kumanḡ, ḡ kar ku yaa-i.»

²² «Nellentienjo gbē-yo wuo: «Maacembilobabalan nuō naḡ temma-i daani-i, ḡ piye bel ḡ fere. Niḡ suyaa wuo mi huonḡa doḡ, aa da mi saa jina kumanḡ mi biē ku yaa-i, da mi saa duu kumanḡ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciē ḡ saa kā ka jina mi gbeinḡa-i gbein-dūḡ-nu? Miḡ juō de-i-na, mii naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya wei? ²⁴ Nuōmba waa u caanḡu-na, u waḡ baa-ba wuo: «Hūyāan u gbeinḡa-i na hā umanḡ daa gbeinyunjo-i sōmma cīncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma sī fuō daa gbeinyunjo temma sōmma cīncieluo ke!»

²⁶ «U cira: «Yaḡ mi tūnu-nei, umanḡ duō da, kuanḡu ka naara u kūḡu-i, ḡa umanḡ duō saa da, cēllē-kūḡu maḡ dii, ku hūu. ²⁷ Uḡ waan mafamma-i, u cira: «Mi bigāarāamba maḡ saa ta ba taara mi waa ba yunḡu-na, bilaanḡ-ban na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»

²⁸ Yesun juō piye tī, wuo ta nuōmba yaanḡ-na ba ta ba kā Yerusalemu-i-na.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsaa 12.12-19)

²⁹ Yesubaa-ban kaa ta ba piē Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tānunḡu caanḡu-na, Yesu wuo waḡ baa u *hāalābiemba hāi wuo: ³⁰ «Kāan nelle maḡ i yaanḡa-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakūmbilonjo nanjo, molo saa nyugūḡ-yuō dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³¹ Umanḡ duō yuu-na, na cira Itienjo yaa ciēra na fir-o ka hā-yo.»

³² Uḡ puōraa bamanḡ, baa kā ka bi da kakūmbilonjo-i ḡaa uḡ waanḡ-ma dumaa. ³³ Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuo: «Bige-i ciē na ta na fir kakūmbilonjo-i?»

³⁴ Baa cira: «Itienjo yaa ciēra i fir-o ka hā-yo.» ³⁵ Aa naa fir-o ka hā Yesu-i baa-yo.

Ban kāa baa-yo, baa hiel ba jonḡorbaa-ba-i haa u huonḡu-na aa ce Yesu nyugūḡ ba ta ba wuo ba suur nelle-na. ³⁶ Nuōmba maḡ waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hīēma-na u tuō wuo ba dōro u kā. ³⁷ Ban kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tānunḡu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, hāalābiemba-i ba kūḡu-na hiere, ba hōmmu gbuu fē. Baa doḡ ta ba hāl neiḡi da kabakaba ba gbeliēḡ Diilonjo-i wuo u ciē gbere-weima boi pigāanḡ-ba. ³⁸ Ba taa ba hāl wuo:

*«Itien uḡ saan nellentienjo maḡ u jo, Diilo baa-yo!»**

I suuriinu i-naa baa Diilonjo-i

Dōrwuonjo gbīē baa tuōlnumma.»

³⁹ A ne da *Farišēbaa-ba namba waa ba hōlma-na. Ban juō da ba hāl neiḡi-i kabakaba dumaanjo-na, baa waḡ baa Yesu-i wuo: «ḡ sa waḡ baa ḡ hāalābiemba budii wei?»

⁴⁰ Yesu wuo cira: «Mi tūnu-nei, da ba fiē budii, tāmpēḡa ka sire ta a hāl ba solaanḡu-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesun kaa piē da nelle-i, wuo pāḡ tuō kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuō naa naa suō kumanḡ ka fē na hōmmu-i nyunḡo daayo-na, kuu naa fa. ḡa ku fuyaa-nei; na siē gbāa suō-ku. ⁴³ Yiinḡu dii baa yiinḡu, na bigāarāamba ka jo ji dii-na huonḡa. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na siē da muḡkormu. ⁴⁴ Diilonḡ uḡ juō duō ji kor-na aa na saa hūu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siē yaḡ dūḡu diei ku gbeiniḡ.»

Yesu donya niisuornintaamba-i Diilodubuo-i-na

(Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsaa 2.13-22)

⁴⁵ Yesun kāa ka suur *Diilodubuo-i-na da niisuornintaamba-i, wuo tuō donya-bei ⁴⁶ aa naa tuō piye baa-ba wuo: «Ma nyēgāan Diilonḡ-nelma-na wuo: «Mi dūḡu ka ce Diilojaaldunḡu.»[†] Ma sīnni niē namaa ce-ku *cuo ba terienḡu*?»

⁴⁷ Yesu taa u waḡ Diilonḡ-nelma-i u pigāan nuōmba-i yinni maḡ jonḡ Diilodubuo-i-na. *Diilojigāntaamba yuntaamban daa-ma dumaanjo-na, baa *anjīnamma pigāataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ ḡa u nelma taa ma suurnu nuōmba-i ma cor a ce ba saa suō ban ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloḡo-i hāa Yesu-i hūmelle-i u tuō ce u maacemma-i?

(Matie 21.23-27; Marke 11.27-33)

* 19:38 Gbelimanḡ-nalāanḡu (Psaume) 118.26 † 19:46 Isayi (Ésaïe) 56.7 ‡ 19:46 Seremi (Jérémie) 7.11

¹ Yesuŋ k̄aa ka tuō wan̄ *Neldōdōlma-i u pigāan̄ nuōmba-i *Diilodubuō-i-na, yiingu nangu-na, *Diilōjigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i a naara nelle bīncuōŋ baa kā ² ka cira: «Naacolŋ nuō, hai hāa-nuō hūmelle-i ŋ ta ŋ ce niŋ ceŋ kuman̄ daaku-i?»

³ Yesu wuō cira: «Muōmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigāan̄-muō uman̄ naa puōraa Nsāa tuō *batiseŋ nuōmba-i; Diilōŋo'i naa puōraa-yo sisō nelbīliemba'i naa puōraa-yo?» ⁵ Baa doŋ ta ba piye ba-naa nuō wuō: «Die cira Diilōŋo'i naa puōraa-yo, u ka cira: «Nan̄ suyaa-ma dumaan̄-na, bige-i ciē na saa hūu u nelma-i?» ⁶ Die bi hōr-ma cira nelbīliemba'i naa puōraa-yo, baman̄ dii bande-i hiere, ba suyaa wuō Nsāa waa *Diilopopuōrbilōŋo; ba ka nan̄-ye baa tāmpēlēiŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suō uman̄ naa puōraa-yo.»

⁸ Yesu wuō cira: «Muōmi siē bi pigāan̄-na uman̄ hāa-mi hūmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ kuman̄ daaku-i.»

Suontieŋo nan̄o baa u maacembiemba

(Matie 21.33-46; Marke 12.1-12)

⁹ Ku huōŋgu-na, Yesu wuō nan̄ gbānalāan̄ daaku-i baa nuōmba-i wuō: «Naacolŋo nan̄o diyaa *erešē-suōŋgu* aa biē maacenciraamba jīna-kuō aa kā nelle duō ka vaaya. ¹⁰ Tibibiēnan̄ juō hi karma, u puōr u maacembilōŋo diei maacenciraamba wulaa, wuō u ka hūu fuō yufelle-i ka hā-yo. Maacembilōŋo ta kā. Uŋ k̄aa, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o; ba saa hā-yo bīŋkūŋgu. ¹¹ Suontieŋo tiraa puōr maacembilōŋo nan̄o ba wulaa. Ba tiraa bel ufaŋo-i a muo-yo aa gbūu tuora-yuō aa bir-o; ba saa hā-yo bīŋkūŋgu. ¹² U tiraa puōr maacembilōŋo nan̄o ba wulaa ba ce ba siēi. Ba muo ufaŋo-i posol-o aa donya-yuō. ¹³ Suontieŋo cira: «Mi ka ce niē?» Aa ji cira: «Mi ka puōr mi beduola yaa ba wulaa; fuō duō kā, kunie sī ba ka kāŋ-yo.» Aa ce u biēŋo ta kā ba wulaa. ¹⁴ Ban̄ ju'a ba ne da u jo, ba piye baa ba-naa wuō: «Ciiluwuotieŋo yaa juōŋ daayo. Yaan̄ i ko-yo aa ciilūŋgu ce miē kūŋgu.» ¹⁵ Ba sire ku yaa nuō-i a bel naacombilōŋo-i hel baa-yo suōŋgu-na ka ko-yo.»

Yesu wuō cira: «Suontieŋ daa u ka ce bige-i?» ¹⁶ U ka jo ji ko-ba aa hā banamba baa suōŋgu-i.»

Nuōŋ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!» ¹⁷ Ban̄ piye dumaan̄o-na, Yesu wuō cira: «Mafamma da ma saa ce, ban̄ nyegāan̄ nelma man̄ Diilōŋ-nelma-na wuō:

Ḍumaraamban̄ cīnaana kpāŋkpara man̄,

u yaa juō bella dūŋgu-i[†],

nelma famma yuŋgu yaa haku-i? ¹⁸ Nuōni man̄ da ŋ par diire a nan̄ ŋ fere kpāŋkpara daayo-na, ŋ ka kara ŋ fere; duō bi par diire nan̄ nuōni man̄, u ka putēnu-niē.» ¹⁹ *Diilōjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataan̄ baa pāŋ suō wuō Yesu naan̄ gbānalāan̄ daaku-i hā ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huōŋgu faŋgu-na, ŋga ba taa ba k̄aalā nuōmba-i.

Nampo saaya u pā hā jāmātiŋi-i wei?

(Matie 22.15-22; Marke 12.13-17)

²⁰ A doŋ huōŋgu faŋgu-na, baa doŋ ta ba cuman̄ Yesu-i da ba bel-o. Ban̄ puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kā u wulaa ka ce ba fere nelfafaamba wuō sī ba ka gbāa ce u piye cāl ba bel-o hā fāamaambaa-ba-i baa-yo. ²¹ Ban̄ k̄aa, baa cira: «Hāalātīe, i suyaa wuō ŋ wan̄ ninsoŋo yaa-i, aa ŋ sa k̄aalā nelieŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce cieluō, ŋ gbu ŋ pigāan̄ nuōmba-i Diilōŋ-hūmelle yaa-i kelkel. ²² Ŋga, a saa baa miē hūmelle-i, ku saaya i tiē pā nampo-i i hā *Oromē ba *jāmātiŋi-i wei?» ²³ Yesu wuō sua baa-ba, wuō gbē-ba wuō: ²⁴ «Hāa-miŋ warbelle mi ne.» Baa hā-yo warbelle-i. Wuō yuu-ba wuō: «Ba ciē hai yuŋgu-i die?»

Baa cira: «Ba ciē Oromē ba jāmātiŋi yuŋgu.»

Wuō tiraa yuu-ba wuō: «Ba nyegāan̄ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegāan̄ Oromē ba jāmātiŋi yerre-i die.»

²⁵ Yesu wuō cira: «Kuman̄ da ku waa jāmātiŋi kūŋgu, pāŋ-kun̄ na hā jāmātiŋi-i baa-ku, aa kuman̄ da ku waa Diilōŋ-kūŋgu-i, na bi pā-ku na hā Diilōŋo-i baa-ku.» ²⁶ Ba saa gbāa cure-yuō bel-o nuōmba yaan̄ga-na. U nel maa bir yan̄ aa naa cu ba hōmmu-i, baa naa ba par fiinama.

Kuomba sireman̄-kūŋgu-i

(Matie 22.23-33; Marke 12.18-27)

²⁷ *Sadušebaa-ba wulaa kuomba siē sire. Banan̄ baa kā ka gbē Yesu-i wuō: ²⁸ «Hāalātīe, *Moisi nyegāan̄ nelma namma hā-ye wuō: «Uman̄ duō ku aa yan̄ u ciēŋo-i u saa da bilōŋo baa-yo, u hāan̄o saaya u biē-yo a hoŋ bilōŋo hā kulōŋo-i.[‡] ²⁹ A ne da naacombiemba namba waa nehāi ba nyu wulaa. Mōŋo sire jā ciēŋo, u saa da bisālmba baa-yo aa ku. ³⁰ Uman̄ cuu-yo, u

* 20:9 Nicŋ Isayi sebe-i-na (Ēsaie) 5.1.

† 20:17 Gbeliemān̄-nalāan̄gu (Psaume) 118.22

‡ 20:28 Anjīnamma

tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 25.5-6

bie cieŋo-i u saa da bisálmba baa-yo, fuo tiraa ku aa yan-yo; ³¹ sielin-wuonjo-i maaduoma. Ba kuu dumei niehái-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilonjo baa cieŋ daayo-i. ³² Ku huonju-na, fuo ferε u suo tuo nyaanu-bei. ³³ Ba hieronjo-na, ban diyaa-yo ba cieŋo cor, yiingu man kuon da ba ji sire, u ka ce hai wuonjo-i?»

³⁴ Yesu wuo cira: «Miwaan daayo-na cadiile dii, ³⁵ nga Diilonj unj ka fiel bamanj wuo nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba holma-na ba da ba tlena u nelle-na, bafamba sie ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula nga *dɔrɔɔpuɔrbiemba; ba sie tiraa gbáa ku. Ban siire hel kuomba holma-na ba cie Diilonj-biemba. ³⁷ Moisi bi waan kuomba siremmaŋ-kungu-i unj piye perfielu maama-i kusuon-nu wuo dáamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuo: «*Abiramu Diilonjo, *Isaki Diilonjo, *Yakɔbu Diilonjo!» ³⁸ Diilonjo-i cicélmantaan-wuonjo, bikuonj-wuonjo sí. Diilonjo wulaa nuamba-i hiere baa dii cicéлма.»

³⁹ Unj piye dumaanjo-na, *ánjnamma pigáataamba nanj baa cira: «Háalátie, η suyaa piyemma.» ⁴⁰ Aa ba saa sie da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)

⁴¹ Ku huonju-na, Yesu wuo yuu-ba wuo: «Bige-i cie Diilonj unj páa nunju-i wuo u ka saan *Konkortienjo man, nuamba ta ba piye wuo u ka waa *Davidi háayéljo? Ba taara ba wan wuo nie dumaanjo-na? ⁴² Ma sí Davidi fuo ferε waan-ma gbar-ma Gbeliemanj-neini-na wuo:

Itienjo gbe mi Tienjo-i wuo:

«Jo η ji tlena mi caan-nu,

*43 aa η yan mi mal η bigaaraamba-i há η ce η baanju-i bei.»**

⁴⁴ Diilonj unj páa nunju-i aa saan Konkortienjo man, Davidi bí-yo u Tienjo, u ce nie aa ce u háayéljo yonj?»

Yesu firiiye anjnamma pigáataamba-i

(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

⁴⁵ Ku huonju-na, Yesu wuo wanj baa u *háalábiemba-i nuamba-na wuo: ⁴⁶ «Bilaan na ferε, baa na ta na ce *ánjnamma pigáataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonjorbómbómbaa, aa da ba waa nuamba-na, ba taara ba ta ba pie ba jaal-ba. Da ba ká *Diilonelháaládunju man nuo-i, sisó kalle man nuo-i, ba taara ba tlena yaan-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonjo-i a huu bikulcaamba nagán-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cárá Diilonjo-i, ba cárá-yuo da agaga wuo nuamba cira bafamba faa. Kumanj ka haa-bei ku ka balanj cor.»

21

Bikulcieŋo nanjo cie samma

(Marke 12.41-44)

¹ Ku huonju-na, Yesu wuo ne da waamba namba dii gbeija-i kekerienju-na da ba há Diilonjo-i. ² Wuo u ne da bikulcieŋo nanjo káa ka dii támbienja hái. A ne da u waa súntienjo.

³ Yesu wuo cira: «Yaan mi wan ninsonjo-i baa-na: Cieŋ daayonj diyaa kumanj, ku maaraa banambanj diyaa kumanj hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yanj boluonju; nga cieŋ daa unj diyaa kumanj, ku yaa waa u yunju-na yonj; kumanju sí dii yanja nanja.»

Mamanj ka da nelbiliemba-i aa miwaanjo suo duo ti

(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)

⁵ Nuamba nanj baa yieraaya ta ba piye wuo: «*Diilodubuo daayo faa cor. Ba maa-yo baa támpéfeŋa, aa banj páa bímbinni man há ba tuolnu-yuo ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuo gbε-ba wuo: ⁶ «Nanj daa dúnju man daaku-i, yiingu dii baa yiingu, ku ka fara hiere híema-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuo: «Háalátie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce nie suo huonju fanju-i?»

⁸ Yesu wuo cira: «Baa na yanj molo ji pira-nei. Nuamba boi ka ta ba jo. Umanj duo jo, u ka cira wuo Diilonj unj páa nunju-i wuo u ka saan *Konkortienjo man, u yaa ufaŋo-i, aa tiraa cira, miwaanjo tmma hii. Baa na cu ba huonj-nu! Ba taal-na. ⁹ Da na ji ta na da beru ce terni-na hiere, aa nuamba ta ba cína ba yuntaamba-i, baa na yanj korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce igéna, nga miwaanjo tmma'i sie páŋ waa huonju fanju-na. ¹⁰ Nuamba kaa ta ba gán siyaabaa siyaabaa, baa nileija nileija. ¹¹ Híema kaa ta ma sagalla bómbón a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bímbinni kaa ta ni hel dɔrɔ-i-na. ¹² Nga, aa mafamma suo da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpáncólguo. Ba ka ká baa-na *Diilonelháaládunni-na ka ger-na aa dii-na kaso. Nanj cuu muomi huonj-nu, yiingu dii baa yiingu ba ka bel-na ká baa-na fáamaambaa-ba wulaa, baa fónjgátaamba wulaa. ¹³ Huonju

fanġu'i nuo-i na ka da na fere piye kumanġ cte na ta na nyaanu-mie. ¹⁴Baa na tie holle wuo na sie ji suw naġ kaa piye maaġa a kor. ¹⁵Naġ ka waġ maaġa, mei fere'i ka dii-ma na nunnina. A ce dumaano-na, da na waġ-ma, na bigaarāamba sie gbāa da manamma waġ. ¹⁶Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na molbaa-ba-i, baa na hāmba-i, baa na huraamba-i, a naara na jēnaamba ka dii-na na bigaarāamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷Nuomba-i hiere ba ka bigaan-na mei maama-na. ¹⁸Nġa, halle unaj yukuosibelle diei sie kar diire. ¹⁹Da na hīrā na kūōma-i na ka da cicelma maġ sa tēŋ dede-i.»

(*Matie 24.15-21; Marke 13.14-19*)

²⁰«Da na ji da sorosibaa-ba cilāayā *Yerusalemu-i huonġu maġ nuo-i, na saaya na suw wuo u muonumma hii tī. ²¹Bamaġ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kā tānniġ; bamaġ da ba ji waa Yerusalemu huonġa-na ba hel; aa bamaġ da ba ji waa hienġu-na, ba baa cira ba suur nelle huonġ-na. ²²Mamaġ nyegāaġ hiere Yerusalemu künġu-na Diilonġ-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuo-i. *Isirahel-baamaġ cte āmbabalma maġ, ba ka pā ma sully-i yinni fanni'i nuo-i. ²³Yiġ daani ka huol. Kusūntaamba-i baa biantaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilonġo ka pigāaġ Isirahel-baamba-i u jayāmma-i yinni fanni'i nuo-i. ²⁴Ba ka ko banamba baa jigāmmu, aa bel banamba a pisallā baa-ba jāmālābaa-ba-na hiere. *Nieraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa sere-yuo ce ba bāanġu-i.»

(*Matie 24.29-35; Marke 13.24-31*)

²⁵«Bāanġu kaa bir ku deġ birma baa ceinġo-i baa mōeġa-i hiere. * Dāmmanġ-nuoraanġu sie ji ta ku suw duma, a ce dumaano-na, nuomba hōmmu kaa cu baa-ku, korma sie ji waa dei bei. ²⁶Bimbinni maġ dii doro-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuomba da ba jōġuonġ ne maaġa ka da-ba, korma ka ce ba naġ yir. ²⁷Huonġu fanġu'i nuo-i, baġ ka da *Molon-Bieġo hilaa doro-i-na baa u fōngūo-i duherru suuye-yuo u tuw jo. ²⁸Mafamma da ma ji doġ ta ma ce, siirenġ na ta na ne u hūmelle-i, na kormanġ-huonġu piyaa.» ²⁹Aa naa waġ nel daama-i pigāaġ-ba wuo: «Nienġ *yensaangu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰da na ji da ni duonġ ta ni caa fielu-i, na bi suw kerre ifelle hii tī. ³¹Kuuduonġu yaa-i, da na bi ji da maaġa daama duonġ ta ma ce, na saaya na suw wuo *Diilonġ-bāanġu hii tī. ³²Yaan mi waġ ninsonġo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiefie ku nuomba namba aa ba suw ku. ³³Doro-i baa hēma-i ni ka gbuo, nġa mei nelma sa ji gbuo dede. ³⁴Bilaanġ na fere, baa na yaġ na hōmmu yu baa ponsanninġ-maama, baa konyollenġ-maama, baa ānġoġuma. Da na saa bel na fere, yiġ daaku ka tugol-na. ³⁵Ku ka tugol nuomba-i hiere nġa kolluġ tugol biġwuonġo duma bel-o. ³⁶Yaahuolo maġ juonġ, vaanġ na fere baa Diilocaralle-i ku yaa u ka kāyā-nei na hel-yuo. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiera Molon-Bieġo yaanġa-na a piye.»

³⁷Yesu taa u dii bāanġu-i *Diilodubuo-i-na u waġ Diilonġ-nelma-i u pigāaġ nuomba-i, aa tuw kā u co *Olivi-tibinni-tānunġ-nu. ³⁸Cuo duw kaal, nuomba naar kūol ba-naa jo Diilodubuo-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

Yuda suora a Yesu-i

(*Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsaa 11.45-53*)

¹*Baġ'a ba sa dii siini-i *buruo maġ nuo-i u ponsaanġun juw ta ku pie, ba bi bī ponsaanġu fanġu yaa *korsinni tīmmanġ-ponsaanġu-i, ²*Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataaġ baa ta ba taara ba ko Yesu-i, nġa ba taa ba kāalā nuomba-i.

³Huonġu fanġu'i nuo-i, *Sitāniġ suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nunġu waa Yesu *hāalābieġ cincielluo ba hāi baamba-na. ⁴Wuo sire kā ba ka nunu ba-naa baa Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuo niyataamba yuntaamba-i, uġ ka kāyā-bei duma ba bel Yesu-i. ⁵Kuw gbuo dōnu-bei, baa cira ba ka hā-yo gbeinġ. ⁶Yuda wuo hūu-ma aa naa tuw ne uġ ka da hōfafaanġu maġ ba bel Yesu-i nuomba baa suw.

Yesu puōraa ba da ba ka ce korsinni tīmmanġ-ponsaanġu niwuoni-i

(*Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsaa 13.21-30*)

⁷*Baġ'a ba sa dii siini-i *buruo maġ nuo-i u ponsaanġun juw hi, baġ koġ *korsinni tīmmanġ-ponsaanġu tūlmba-i yiinġu maġ nuo-i, ⁸Yesu wuo waġ baa Pier-i baa Nsāa-i wuo: «Kāanġ na ka ce ponsaanġu niwuoni-i, die ka i ka wuo.»

⁹Baa yuu-yo wuo: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰Wuo cira: «Da na ka suur nellenġ-huonġa-na, na ka da naacolġo naġo tūyāa hūmmanġ-būnanġa, na cu u huonġ-nu. Duw ka suur dumelle maġ nuo-i, na suur baa-yo. ¹¹Da na suur, na waġ baa dumellentienġo-i wuo hāalātienġ wuo u pigāaġ-na dūnġu maġ uġ ka hā-yo baa-ku u wuo korsinni tīmmanġ-ponsaanġu niwuoni-i baa u *hāalābiemba-i. ¹²U ka pigāaġ-na dubuo naġo doro-i-na; bimbinni dii-yuo tī. Na ce niwuoni-i kusuonġ-nu'i.» ¹³Pierbaa-ba ta.

* **21:25** Nienġ Isayi sebe-i-na (fśaie) 13.10; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 32.7; Yowel sebe-i-na (Joël) 3.3-4.

Barj kaa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-*ma* dumaa. Baa ce karsinni timman-*ponsaan*ŋu niwuoni-i.

(*Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. di. 11.23-25*)

¹⁴ Niiwuonin-*huon*ŋuŋ juo hi, Yesu wuo jo ji tlena baa u **pəpəwɔrbiemba*-i. ¹⁵ Wuo wan baa-ba wuo: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaan daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolo-na. ¹⁶ Yaan mi tūnu-*nei*, da ŋ da yie i da i-naa die tiraa ce ponsaan daaku-i ku sie waa bande; ku ka waa **Diilon-nellen*. Kuŋ donyan kuman kuu dii kusuɔŋ-*nu*'i.» ¹⁷ Uŋ waan mafamma-i, wuo bie duvɛŋo ciin-*na* a jaal Diilono-i, aa cira: «Hūyaaŋ na nyɔŋ tɛntɛŋ. ¹⁸ Mi tūnu-*nei*, **Diilon-baan* da ku saa ji don, mi sa ji tiraa dii duvɛŋo mi nuŋgu-na.»

¹⁹ Ku huonŋu-na, wuo bie **buruo* aa jaal Diilono-i aa būnu-yuɔ hā-ba, aa cira: «Mi kūɔma yaa-i, ma ka ce tammaŋ-kūŋgu na maama-na. Taa na ce min ciɛ kuman daaku-i mi maama ta ma tɛnu-*nei*.»

²⁰ Barj juo wuo niwuoni-i tɛ, wuo tiraa bie duvɛŋo-ciinŋa-i hā-ba aa cira: «Mi tamma man ka kūna na maama-na ma yaa daama ciinŋa-na. Diilono ka bel u **tobisifɛlenni*-i baa ma yaa-i. ²¹ Nien, uman ka hel mi huon-*nu*, uu dii tlena tuɔ wuo baa-ye bande-i-na. ²² Ba ka ko **Molon-Bien*-i ninsoŋo ŋaa Diilon un'a ma ce dumaa, ŋga uman ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sūlma haraa kutieno-na.»

²³ **Haalabien* baa don ta ba yuu ba-naa wuo: «*Mien*-na bande-i-na, hai moloŋo-i sie ce daama temma-i?»

Haalabiemba-na hai moloŋo-i yunŋu?

²⁴ Ku huonŋu-na, **haalabien* baa ta ba taara ba suɔ uman yunŋu ba hɔlma-na. Kuɔ ce ijieni. ²⁵ Yesu wuo waŋ baa-ba wuo: «*Nellentaamba* haa fɔŋgūɔ-i nuɔmba-na, fɔŋgūtaamba ta ba guor nuamba ta ba bi-ba nelfafaamba. ²⁶ Ku saa saaya ku waa dumaan-*na* namaa na wulaa. Uman duɔ waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutieno saaya u ce u fɛɛ cekūɔ, uman duɔ waa na yungu-na, kutieno ce u fɛɛ ŋaa maacembilon. ²⁷ Yaan mi yuu-na nelma diei: Nuɔ baa ŋ maacembilon-i hai nelbuɔ-i? Nuɔnei si wei? Ŋga mei dii na hɔlma-na ŋaa na maacembilon wuo. ²⁸ Min ciɛ mulɛma man cor hiere, na hɛrɛ na kūɔma-i a tlena baa-mi. ²⁹ Terienŋu fanŋu-na, mi To un hāa-mi fɔŋgūɔ-i dumaa, muɔmi ka bi hā-na baa-yo dumei, ³⁰ i die ka waa baa-i-naa mi nelle-na a tie wuo aa tie nyɔŋ baa-i-naa. Aa na ka waa **Isirahel* dūnni cinciɛluo ni hāi-niini yun-*nu*.»

Yesu gboya Simo-Pier wuo u ka cina-yuɔ

(*Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsaa 13.36-38*)

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo tuɔ piye baa Simo-i wuo: «Simo, ne! **Sitani* cāarā-*nei* Diilono wulaa duɔ sagalla-*nei* ne si u ka gbāa hūu-na mi wulaa. ³² Ŋga mei cāarā Diilono-i a hā nuɔŋo-i wuo ŋ Diilon-hūmellen-kūŋgu baa ku. Ŋ ka nanna-mie ŋga ŋ ka bir jo. Da ŋ jo, ŋ kāyɔ ŋ nabaamba-i.»

³³ Pier wuo cira: «*Itie*, da ba fie dii-ni kaso, ŋ ka bi da ba diyaa muɔŋo-i baa-ni. Halle da ku fie waa kuliinŋu, mii dii ŋ huon-*nu*.»

³⁴ Yesu wuo cira: «*Pier*, yan ŋ fɛɛ, muɔmei tūɔ-nin, isuɔduɔŋ daaku-na, kɔhɔldɛlɛŋo sie hi bu, ŋ ka cina-mie da i siei wuo nan sa suɔ-mi.»

³⁵ Ku huonŋu-na, Yesu wuo waŋ baa **haalabiemba*-i hiere wuo: «*Mi* nan puɔraa-na aa naa cira nelie baa bie gbein, nelie baa bie buɔra, nelie baa bie naatenni; binŋkūŋgu kaa naa na wulaa wei?»

Baa cira: «*E*, ma saa ka ce.»

³⁶ Wuo gbɛ-ba wuo: «*Fie*fiɛ ku kūŋgu-i kuuduonŋu si: Gbein da a waa baa uman, u bie-ya. Buɔra duɔ waa baa uman, u bie-yo. Aa nuɔni man jigāŋga si baa-ni, ŋ suor ŋ jonŋoruo-i ŋ sāa kananŋa. ³⁷ Yaan mi tūnu-*nei*, mamān nyegāan Diilon-nelma-na wuo: «*Ba ka ce-yo nelbalaŋo*», ba gbɛ muɔmei. Ma ka bi ce. Mi maama man nyegāan sebe-i-na, ma cemman-yiinŋu hii.»

³⁸ *Haalabien* baa cira: «*Itie*, jigāmmu hāi daa tɛ.»

Yesu wuo cira: «*Ku* ka saanu.»

Yesu kuliinŋu pie ku jo

(*Matie 26.36-46; Marke 14.32-41*)

³⁹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuo hel ta tuɔ kā **Olivi-tibinni-tanunŋu*-na. Ba taa ba kā koko terienŋu fanŋu-na. U **haalabien* baa bi sire cu u huon-*nu*.

⁴⁰ Barj kaa hi, wuo gbɛ-ba wuo: «*Cāarān* Diilono-i weima baa gbāa tāal-na dii-na kuuba-balaanŋu cemman-na.» ⁴¹ Aa fuɔ wuo cor kā yaan-na cɛllɛ ka dūna tuɔ cārɛ wuo: ⁴² «*Baba*, da ŋ sie ŋ maaya yaahuolo daayo-i muo-na; ŋga baa cira ŋ fer wuo, ce-ma nin taaran ma ce dumaa.» [⁴³ Huonŋu fanŋu-na, **dəpəpəwɔrbilon* nan wuo jo ji carra-yuɔ a dii holle yuɔ. ⁴⁴ U

* 22:37 Isayi (Ésaie) 53.12

huonjan ŋa na'a ka saa waa huonja dumaano-na, kunan kuɔ migaan naara u Diilocārälle-i. U cufalun kuɔ ta ku künna ŋaa tamma.]

⁴⁵ Uŋ juɔ cārā tī, wuɔ sire jo u hāalābiemba wulaa jo ji da hōculle cie ba kor duɔfūŋ. ⁴⁶ Wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na duɔfūŋ? Siireŋ na ta na cārā Diilonjo-i bīŋkūŋgu baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaanġu cemma-na.»

Yesu belma hii

(*Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsaa 18.3-11*)

⁴⁷ Nelma saa ji tī Yesu nunġu-na, ba'a ba ne da nuɔmba namba jo. Yesu *hāalābier cīncieluo ba hāi baamba-na, ban taa ba bī umanġ *Yuda-i, u yaa waa nuɔŋ daaba yaanġa-na. Ban juɔ hi, wuɔ piɛ duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Molon-Bierjo-i baa jaalun daaku yaa-i a da ŋ pigāan-ba baa-yo ba bel-o kɛ?»

⁴⁹ Baman waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiefie-i-na wuɔ ku huonġu sie fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i bie i jigāmmu-i bei wei?» ⁵⁰ Unan wuɔ pāŋ bie u kaanġa-i a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntienjo maacembilonjo nanjo nadietūŋgu-i a yer-ku. ⁵¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolġo tūŋgu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uŋ naraa-ku, wuɔ wan baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuo niyataamba yuntaamba-i, a naara bīncuamba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁵³ Ma sī yinni manġ jonġ i da i-naa Diilodubuo-i-na kɛ? Bige-i cie na saa sie bel-mi terienġu fanġu-na? Fiefie yaa namaa huonġu-i, baa *Sitāni bi huonġu-i; na gbāa ce kumanġ dolaanu-nei.»

Pier ciinaana Yesu-i

(*Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsaa 18.12-18,25-27*)

⁵⁴ Ban bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntienjo ciingū-na. Pier wuɔ yan ba maa aa suɔ cu ba huon-nu. ⁵⁵ Uŋ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraan dāamu gōŋgūŋ-huonġa-na, wuɔ kā ka tēna baa-ba. ⁵⁶ Maacembilonjo nanġ wuɔ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolġ daayo waa baa Yesu-i.»

⁵⁷ Pier wuɔ cira: «Cierġ nuɔ, mei sa suɔ-yo.»

⁵⁸ Celle, naacolġo nanjo da-yo, wuɔ cira: «Ma sī nuɔ ŋ bi waa baa-ba kɛ?»

Pier wuɔ cira: «Naacolġ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sī!»

⁵⁹ Kuɔ vaaya celle, unanġ saa hūu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolġ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

⁶⁰ Pier wuɔ cira: «Naacolġ nuɔ, ŋ wanġ wuɔ nie dumande-i?» Uŋ taa u wanġ mafamma-i, kōhōldielāno donġ tuɔ bu. ⁶¹ Yesu wuɔ miel ne-yo. Uŋ ŋa naa gboya-yuɔ baa nelma manġ wuɔ isuɔduɔŋ daaku-na, kōhōldielāno sie hi bu, kɛɛ u ka ciina-yuɔ da i siei wuɔ u sa suɔ-yo[†] maa pāŋ tēnu Pier-i. ⁶² Wuɔ hel fuorenġ gbuu pāŋ tuɔ kaal.

Ba kaa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(*Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsaa 18.19-24*)

⁶³ Ban bilaa Yesu-i aa jīna nuɔmba manġ ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nye-yo. ⁶⁴ Baa naa vaa u yufienġa-i aa ta ba muo-yo. Umanġ duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai molonjo-i muyaa-ni? Bī kutienjo yerre-i i ne!» ⁶⁵ Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

⁶⁶ Cuon juɔ kaal, *Yuifu ba bīncuamba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigātaanġ baa jānu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u āndaanġu-i.

⁶⁷ Ban juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilon unġ pāa nunġu-i wuɔ u ka saanġ *Konġortienjo manġ u yaa nuɔŋo-i wanġ-ma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fie wanġ wuɔ nie, na sie hūu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa manġ, na sie sie-mi. ⁶⁹ ŋga amanġ dii, *Molon-Bierjo ka kā ka waa Itienjo caan-nu.»[‡]

⁷⁰ Uŋ waan mafamma-i, ba hieronjo-i baa cira: «Diilon-Bierjo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁷¹ Baa cira: «Ii si dii die ka yuu molonjo, mie fere-i i nuɔ-ma u nunġu-na; wuɔ fuɔ Diilon-Bierjo.»

23

Ba kaa baa Yesu-i faamaanġ ba terien-nu

(*Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsaa 18.28-38*)

¹ Ku huonġu-na, baa sire hiera e kā baa Yesu-i *Pilati wulaa. ² Ban kaa hi, baa gbē Pilati-i wuɔ: «I daa naacolġ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pā nampo-i a hā *Oromɛ ba *jamatigi-i. Aa cira Diilon unġ pāa nunġu-i wuɔ u ka saanġ *Konġortienjo manġ, u yaa ufanjo-i aa tiraa cira fuɔ nellentienjo.»

³ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁴ Pilati wuɔ wan̄ baa *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mei saa da cǎlmuɔ naacolɔj daayo-na.»

⁵ Baa yagar aa naa ta ba kaasɔn̄ wuɔ: «U saa fa; nelghorɔŋo. U duɔn̄ baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuɔ *Yude-i hiere baa-ku, fiɛfiɛ-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bānde-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba fereŋ-maama.»

⁶ Pilati juɔ nu ba biɛ Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolɔj daayo-i Galileyeŋo-i wei?»

⁷ Baa cira: «Ūu, Galileyeŋo.» A ne da huɔngu fanɔgu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yungu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saan̄ Yesu-i a hā-yo.

⁸ Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku bāanɔgu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle nɔa u saa ji da-yo. Pilati juɔ saan̄-yo hā-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gberɛ-weima fuɔ ne. ⁹ Wuɔ yuu-yo baa nelma bɔi, nɔa Yesu saa ji seŋ sɔnɔngu yuɔ. ¹⁰ A ne da huɔngu fanɔgu-na, *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa *an̄jinamma pigāataamba waa Erɔdi terienɔgu-na gbuu ta ba kar coikānkareɔna ba haa-yuɔ. ¹¹ Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nyɛ-yo aa tuɔra-yuɔ da dei aa dii yuntaan̄-jongorɔ hā-yo ku da ku col-o aa bir saan̄-yo hā Pilati-i baa-yo.

¹² Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, nɔa yiingu fanɔgu-na, baa pān̄ bel̄jeru. (Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsaa 18.39-19.16)

¹³ Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bi *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellen-nuɔmba-i ¹⁴ a ji cira: «Namei juɔ baa naacolɔj daayo-i ji hā-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa fere-i na yufellen̄, nan̄ haa maman̄ yuɔ mi saa da-ma yuɔ. ¹⁵ Na saa da *Erɔdin̄ birii saan̄-yo hā-mi wei? Fuɔ saa bi da uŋ ciɛ kuman̄ aa ku hi u kuliingu. ¹⁶ Mi ka ce ba muo-yo yon̄ aa nanna-yuɔ.»

[¹⁷ Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kɔrsinni tɔmman̄-ponsaangu-i, Pilati nanna ba kasobilɔŋo diei.] ¹⁸ Nuɔn̄ baa sire hiere ta ba kaasɔn̄ wuɔ: «Ko naacolɔj daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» ¹⁹ Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce ijieni nanni nellen̄-huɔnɔa-na, aa naa tiraa ko nelieŋo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. ²⁰ Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piye baa-ba. ²¹ Baa yagar aa ta ba kaasɔn̄ wuɔ: «Gbu-yo *daan̄-nu! Gbu-yo daan̄-nu!» ²² Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beyufien̄a siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ ciɛ kuman̄ aa na'a i ko-yo. Maman̄ dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» ²³ Baa yagar aa naa gbuu pān̄ ta ba kaasɔn̄ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daan̄-nu ko-yo. ²⁴ Ban̄ kaasɔn̄ dumaan̄o-na, Pilati saa gbāa duɔ yagar, wuɔ naa u hūu-ma. ²⁵ Uŋ hūyāa-ma dumaan̄o-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ man̄ gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko nelieŋo, aa hā-ba Yesu-i wuɔ ba ka, kuman̄ da ku ka dɔlnuŋ-bei, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliŋ-hūmelle-na

(Matie 27.32-34; Marke 15.21-23)

²⁶ *Pilatiŋ hāa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biɛ ban̄ ka gbuŋ-yon̄ *daan̄gu man̄ nuɔ-i a haa-ku hā-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Ban̄ kān̄ hūmelle-na, baa suu baa Sirniyiɛŋo nan̄o hilaa suon̄-nu. Ba bi-yo Simɔ. Baa bel-o haa daan̄gu-i hā-yo, aa ce u cu Yesu huon̄-nu. ²⁷ Nuɔmba saa waa dei ba huɔngu-na. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunnin̄ ta ba kaal. ²⁸ Yesu wuɔ miɛl tuɔ piye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caan̄ namaa, baa na kaal mei maama-na, taa na kaal namaa fereŋ maa-na baa na bisāimba maa-na. ²⁹ Na saa da, yiingu dii baa yiingu, ba kaa cira: «Caamba man̄ saa hon̄ da, baa baman̄ saa fiɛ dede, ba yunni dɔlaa.» ³⁰ Yiingu fanɔgu-na, nuɔmba kaa ta ba gbɛ tanni-i wuɔ: «Ciŋ na haa-yiɛ!» aa gbɛ tanyiɛn̄a-i wuɔ: «Suuyɛn̄-yiɛ!» ³¹ Da ba dii daabinaan̄gu-i dāamu-na, ba ka ce daakuraangu fuɔ niɛ?»

³² Baa bilaa gburan̄gbotaamba namba ba hāi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbuman̄-huɔnɔgu hii

(Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsaa 19.17-27)

³³ Tānyelle nande dii ba bi-de Yukoluon̄gu. Ban̄ kaa hi tānyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburan̄gbotaan̄ daaba-i ba hāi-i-na. Unan̄o-i u nadien̄-na, unan̄o-i u nanyuŋ-nu.† ³⁴ Ban̄ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gān̄ baa-ba; ban̄ ceŋ kuman̄ ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jon̄gorbaa-ba-i, ba saa suɔ ban̄ ka hā uman̄ aa yan̄ uman̄. Baa naa ba ful tien̄a calnu-bei.‡ ³⁵ Nuɔn̄ baa yiera ta ba fara ba ne. *Yuifu fuɔ yuntaan̄ baa ta ba piye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u fere i ne. Duɔ kor u fere, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilon̄o uŋ pāa nuŋgu-i aa saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa ufan̄o-i.» ³⁶ Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hā-yo niisaarni wuɔ u nyon̄,§ ³⁷ aa naa cira: «Da kuɔ nuɔnei Yuifu ba nellentien̄ nuɔn̄o-i, kor ŋ fere i ne.» ³⁸ Baa nyegāan̄ u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentien̄o yaa daayo.»

* 23:30 Ose (Osée) 10.8 † 23:33 Niɛn̄ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 53.12. ‡ 23:34 Gbelieman̄-nalāangu (Psaume) 22.19

§ 23:36 Gbelieman̄-nalāangu (Psaume) 69.22

³⁹ Ba nan gbuu gburangbotaamba man, unan wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Nan saa cira wuɔ Diilonjo unj paa nunngu-i aa saan Konjorktiejo man u yaa nuɔŋo-i wei? Kor ŋ fere aa ŋ kor miɛŋo-i ke!»

⁴⁰ Ku saa dɔlnu u nawuɔŋo-i, wuɔ tuɔ wan baa-yo wuɔ: «Nan sa kaaalɔ Diilonjo-i de! Ma si dii dii mulienduɔma yaa nuɔ-i baa-yo ke? ⁴¹ Ban bilaa miɛŋo-i ba ninsoŋo. Miɛ aŋtaaramma'i diyaa-ye kuliin daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla biŋkungu ba hel-o da ba ko-yo gbangban.»

⁴² Aa naa wan baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesinni-na, ŋ baa yan mi maama karaanu-niɛ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Mi wan ninsoŋo-i baa-ni: Nyunjo daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diilonjelle-na.»

Yesu kuliingu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsaa 19.28-30)

⁴⁴ Baaŋgun juɔ hi yuhuɔŋga-i, ba'a ba ne da terienju cuure hiere da bintuu. Ku tiyaa dumei fuɔ baaŋgu ji terien. ⁴⁵ Kompanja man naa karaanu *Diilodubuo-i, kaa pan taalnu ka holle-na sɔmma hai. ⁴⁶ Yesu wuɔ kaasɔŋ da gbaga wuɔ: «Baba, huu-mi.» Aa bi huu u fere.

⁴⁷ Sorosi ba yuntienjo nan unj daa mafamma-i, wuɔ gbeliɛŋ Diilonjo-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo naa vii.» ⁴⁸ Nuumba man naa kaa ka ta ba ne, ban juɔ da-ku dumaanjo-na, baa bir ta ba misirra ba yunni-i ba kuu. ⁴⁹ Yesu sɔsuɔtaamba-i baa caamba man naa nyaanu-yuɔ a hel *Galile-i-na kaa, baa yiera da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsaa 19.38-42)

⁵⁰ Naacofefienjo nanjo waa *Yuifu ba *nellentaamba holma-na, ba taa ba bi-yo Yosefu. Yosefu naa tuɔ kaaalɔ Diilonjo-i. ⁵¹ U nabaamban cie kuman Yesu-i-na, u saa sie dii u nunngu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilonj-baaŋgu domma-i. ⁵² Yesuŋ kuu, wuɔ kaa *Pilati wulaa ka cara-yuɔ. Pilati wuɔ ha-yo baa-yo. ⁵³ Wuɔ kaa har-o a finya-yuɔ aa kaa ka fuure-yuɔ cincorre nande-na, baa hien-de tãmpellen. Baa sa fuure moloŋo die dede. ⁵⁴ Yiuŋu fanju waa jumayiingu, Yuifu ba *yitiɛnangu naa saaya ku doŋ basuurunngu-na. ⁵⁵ Caamba man naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huon-nu ka ne ban naana dumaa. ⁵⁶ Ban kaa nanna ti, baa bir kuu da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kuu-na-yuɔ. Ban'a ba ce mafamma-i baal, baaŋgu suuri ti. Yitiɛnangu hii. Baa tiena fiisa ŋaa man nyegaaŋ dumaa *anjnamma-na.*

24

Yesu siire hel kuomba holma-na

(Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsaa 20.1-10)

¹ *Yitiɛnangu cuo kaala-i-na,* caan daaba naar kaa cincorre-na baa natikolo-i ² kaa da tãmpelle man ban ŋa naa ce-de suu cincorre nunngu-i di buumalaa halan. ³ Ba suuri ku yaa-i, ba saa da kulonjo-i. ⁴ Ba heŋ muɔ cu, ba'a ba ne da nuumba hai, ba jonjorbaa-ba caa da kpeikpei. ⁵ Kor maa ta ma da-ba, baa nisɔŋ ba yammu-i. Nuɔŋ daa baa gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i cie na jo ji ta na taara uman dii cicelma-i bikuon holma-na? ⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Unj taa u wan maman baa-na *Galile-i-na, ma tiyaanu-nei wei? ⁷ Ma si uu naa cira: «Fuɔ ba ha nababalaamba baa *Molon-Bienjo-i ba gbu-yo *daan-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hai yon hieɛna-na, sieliŋ-yiuŋu-i u ka sire hel jo.»[†] Ma saa wan wei?»

⁸ Yesu nel maa pan tienu-bei. ⁹ Baa ta kuu ka tunu u *haalabiembra-i ba kuuŋu-na hiere. ¹⁰ Caamba man waa da mafamma-i ba yireŋja yaa daaya: Maari man taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duonjo-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kaa ka tunu Yesu *pɔpuɔrbiembra-i. ¹¹ Ban tuonu-bei, pɔpuɔrbiembra da nie si ba ce korni; ba saa huu-ma. ¹² Pier wuɔ sire gbar kaa cincorre-na ka gbina ne, a da kompanja yaa yon hieɛna-na. U huon kaa cu, wuɔ naa wuɔ bir kuu.

Emawusi hũmelle-na

(Marke 16.12-13)

¹³ Yinduɔŋgu fanju-na, baman taa ba nyaanu Yesu-i, ba hai baa sire ta ba kaa nelle nande-na, ba bi-de Emawusi. Di holma yuu kilobaa cinciueluo u diei temma baa *Yerusalemu-i. ¹⁴ Ba taa ba piye Yesu maama yaa-i ba kaa. ¹⁵ Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. ¹⁷ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na wan wuɔ niɛ?» Baa yiera, ba yammu gbuu vaa hiere. ¹⁸ Unanjo-i ba taa ba bi-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce nan saa nu maman cie Yerusalemu-i-na yin daani-na wei?»

* 23:56 Helman-sebe (Exode) 20.10; Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.14
jumaansi. † 24:7 Nienj 9.22; 17.25; 18.32-33.

* 24:1 Ku cuo kaala waa

¹⁹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasarɛtitaŋ Yesu-i, naŋ saa nu-ma wɛi? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbilɔŋo-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Uŋ taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dolnu Diilɔŋo-i aa bi ta ma dolnu nelbilibiamba-i. ²⁰ *Diilɔjigantaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba haa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ²¹ Ii naa haa i nanga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahɛl-baaŋ mieŋo-i. Nga ba kuɔ-yo ku yinni siei yaa nyuŋgo-i. ²² Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kã cɪncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hɔmmu-i ²³ wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔɔpɔpuɔrbiamba kaa carra-bei a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel. ²⁴ Baŋ piye dumaaŋo-na, i nabaamba namba bi sire kã ka da-ma ŋaa baŋ waŋ-ma duma. Ba saa da Yesu yufelle.»

²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaaŋo-i, na sa gbuu suɔ ku yuŋgu. Na sa hũu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiamba saa waŋ-ma baa-na wɛi? ²⁶ Ba saa waŋ-ma wuɔ Diilɔŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saaŋ *Konkɔrtieŋo maŋ, duɔ jo, u ka ce sũlma aa suɔ doŋ u yuntesĩni-i wɛi?» ²⁷ Baŋ nyegãaŋ u maama maŋ Diilɔŋ-nelma-na, wuɔ suur ma yaaŋga-na tuɔ waŋ-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi sebɛbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiamba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kã.

²⁸ Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaaŋ-na. ²⁹ Ba saa hũu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bãaŋgu tɛ tɪ, yaŋ aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

³⁰ Baŋ juɔ cira ba wuo niwuoni-i, wuɔ bie *buruo-i aa jaal Diilɔŋo-i, aa bũl-ɔŋ hã-ba. ³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terieŋgu maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piye wuɔ: «Uŋ taa u piye Diilɔŋ-sebɛ maama-i baa-ye hũmelle-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu fɛ ŋaa ba kũɔna hũŋhinaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa tɛna, baa pãŋ sire bir kã Yerusalemu-i-na kã ka da *hãalãbiamba maŋ tɪyãa cɪncieluo u diei, ba tigiiŋ ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Baŋ kãa ka da bamaŋ, baa cira: «Itieŋo siire ninsoŋo, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafambaŋ bi daa mamaŋ Emawusi hũmelle-na, baa bi suur ma yaaŋga-na waŋ-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u haalãbiamba-i

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsaa 20.19-23; Pɔpuɔr: 1.6-8)

³⁶ *Hãalãbieŋ baŋ waa ta ba piye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fɛɛ-i ba hɔlma-na. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Tɪyãaŋ dei!» ³⁷ Korma pãŋ ta ma da-ba wuɔ sɪ *jina. ³⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i kormaŋ-kũŋgu fuɔ? Bige-i ciɛ na ta na dii nuharuŋgu mie? ³⁹ Nieŋ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmei mi fɛɛ! Juɔŋ na ji yieya-mie na ne. Jina muɔ sɪ. Jina dii ŋaa fafalmu; kũɔma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, nga ni yaa daani muɔmi-na.» ⁴⁰ Uŋ taa u waŋ mafamma-i, wuɔ tuɔ pigãaŋ-ba u nammu-i baa u gbeini-i. ⁴¹ Ba hɔŋ muɔ gbuu fɛ da yogogo, nga ba saa hũu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiera kor da hãmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuɔŋgu dii baana bande-i-na wɛi?» ⁴² Teterieŋo naŋo waa boluɔŋgu, baa hɛ-ye, baa bie-yo hã-yo. ⁴³ Wuɔ hũu-yo wuo-yo ba yufelle-na. ⁴⁴ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Miŋ taa mi waŋ mamaŋ baana i wuɔramma-na, ma'i sɪ daama-i wɛi? Mi maama maŋ nyegãaŋ *Moisi *ãŋjinamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiamba sebɛbaa-ba-na a naara gbeliemaŋ-neini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi ciɛ.» ⁴⁵ Uŋ piye dumaaŋo-na, kuɔ kãyã-bei ba suɔ Diilɔŋ-nelma yaaŋga-i. ⁴⁶ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Baŋ nyegãaŋ mamaŋ, ba ciera wuɔ: Diilɔŋ uŋ pãa nuŋgu-i aa saaŋ *Konkɔrtieŋo maŋ, u saaya u ku a ce yinni hãi hɛma-na aa sielieŋ-yiŋgu-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷ aa nuɔmba ku u maama-i nilciŋa-na hiere ka saa. Ba ka doŋ ta ba waŋ-ma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabaŋo-i, ku yaa Diilɔŋo ka ce jande ba ambabalma-na hiere. ⁴⁸ Mamaŋ ciɛ daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra waŋ-ma. ⁴⁹ Terieŋgu faŋgu-na, mi To uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fãŋgũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saaŋ-yo hã-na. Baa na kã terieŋgu; tɛnaanaŋ na cie u jo igɛna.»^z

Yesu tamma-i duɔ kã dɔɔ-i-na

(Marke 16.19-20; Pɔpuɔr: 1.9-11)

⁵⁰ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huɔŋga-na a kã Betani caaŋ-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔɔr tuɔ cãra Diilɔŋo-i u hã-ba. ⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔɔr. ⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fɛ da yogogo. ⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taal ba kã ba jaal Diilɔŋo-i.

Nsáan nyegáan Yesu maama man Nelmuoyamma

Nsáa nunju waa Yesu *háalábien cinciéluo ba hái baamba-na. Duo tuo wan fuo ferej maama-i, u sa bi u yerre-i; kunie u cira «*háalábilonon nanjo» (18.15), kunie wuo «háalábilonon man maama-i taa ma dolnu Yesu-i ma yan» (13.23).

Sebe domma-na, u taara u cira wuo Yesu yaa Diilon-ándaangu-i, nga u cie u ferej nelienjo jo hie ma-na (sap. 1). Ku huongu-na, Nsáa piye gberé-weima niehá maama. Yesu cie gberé-weima famma-i a pigáan u sinni. Aa bi piye Yesu wuoraaya suu baa nuomba man ba maama. Ba suuman káayá nuomba-i dumaa baa kutaamba famba fere-i, u nunju hii-ma. *Yuifu ba yuntaamban cuo Yesu-i dumaa, ban cinaana-yuo dumaa wuo u'i sí Diilon-Konjortienjo-i, Nsáa nunju bi hii mafamma-i (sap. 2-12).

Ku huongu-na, ban bilaa Yesu-i isuonju man nuo-i, manan cie, u suurii ma yaanga-na wan-ma: Yesu diyaa nelma-i dumaa u *pɔpuɔrbiemba túnni-na, un cára Diilonjo-i dumaa (sap. 13-17), baa ban cie u ándaangu-i dumaa a ji ta ba ko-yo (sap. 18-19). Sebe periema-na, u wan Yesu siremman-kungu-i aa wan fuo un nyegáan u sebe-i yunju man nuo-i (sap. 20-21).

Nelma cie ma fere nelbilonjo

¹ Ku domma-na, Nelma naa waa tí. Nelma naa waa baa Diilonjo, aa maa naa waa Diilonjo. ² Ku domma-na, Nelma naa waa baa Diilonjo. ³ Diilonjo cie ma yaa ce bimbinni-i hiere. Bimbinni man cie hiere, ma nunju dii ni cemman-na. ⁴ Cicélma waa Nelma yaa nuo-i. Aa cicélma famma yaa waa nelbiliemba fitnuo-i. ⁵ Fitnuo un juo, kukulma saa gbáa cie-yo.

⁶ Huongu nanju juo hi, Diilonjo saan molo jo. Ba taa ba bí kutienjo-i Nsáa. ⁷ U saan-yo wuo u ji piye fitnuo maama baa nuomba-i kuman ka ce ba hu u maama-i. ⁸ Ku saa ce nja Nsáa yaa waa fitnuo-i de! Nga uu naa jo duo ji wan fitnuo maama yon baa nelbiliemba-i. ⁹ Nelma yaa waa ninon-fitnuo-i. Ma juo hie ma-na ji kaala nuomba yammu-i hiere.

¹⁰ Nelma waa tí miwaanjo-na. Ma yaa jiena miwaanjo-i. Nga nelbiliemba yagaraa-ma. ¹¹ Ma juo ma ferej nelle-na, ma nellen-baamba cina-mei. ¹² Nga banamba siyaa-ma aa hu u ma maama-i. Ma háa kufanjo taamba-i ku fongu-i ba da ba ce Diilon-bisálmba. ¹³ Diilon-bisálmba famba-i ku saa ce nja u huon-ba nelbilon temma, ku saa bi ce nja ku dalaanu molonjo-i u ce u hon-ba, nga ku dalaanu fuo fere yaa u hon-ba.

¹⁴ Nelma cie ma fere nelbilonjo jo ji waa i holma-na. I daa u fafaangu-i. U waa hujantienjo aa tiraa waa ninsowaranjo. Fafaangu fanju-i i To-i háa u Beduola-i baa-ku. ¹⁵ Nsáa yaa juo ji tuo wan u maama-i. U taa u piye baa nuomba-i wuo: «Min taa mi gbé uman mie uu dii huon-nu, u yaa daayo-i. Aa mei suo da mi hon, uu naa waa tí; a ce dumaanjo-na u maaraa muonjo-i.» ¹⁶ U cie baa-ye cor. Cuobaa-ban kaal, u bi ce baa-ye dumei. ¹⁷ *Moisi yaa juo baa *ánjinamma-i ji há-ye, nge hujarre-i baa ninonjo-i, Yesu-Kirsa yaa juo baa-ni. ¹⁸ Molon yufelle saa haa Diilonjo-na dede. Nga u Beduola pigáan-ye u sinni-i. U yaa dii tlena baa-yo.

Nsáa-Batisi ándaangu-i

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Like 3.1-18)

¹⁹ Nsáa nun-ándaangu yaa daaku. Un waa tuo *batisen nuomba-i, *Yuifu ba yuntaamba man waa *Yerusalému-i-na, baa puor *Diilojigántaamba namba-i baa *Levitibaa-ba namba-i wuo ba ka yuu u sinni-i. Ban káa ka hi, baa cira: «Naacolj nuo, nan hilaa hie?» ²⁰ Nsáa saa fuo ma diei bei; wuo cira: «Baa na ta na ne wuo sí Diilon un páa nunju-i wuo u ka saan *Konjortienjo man, u yaa juo muonjo-i, muo sí.»

²¹ Baa cira: «Nuonei *Eli-i wei?»

Nsáa wuo cira: «E'e, muo sí.»

Baa cira: «Nuonei *Diilopɔpuɔrbilon nuonjo-i wei?»

Wuo cira: «E'e.»

²² Baa cira: «A nan hilaa hie? Nuomba'i puora-ye; pigáan-ye n sinni-i i ka túnu-bei.»

²³ Nsáa wuo sic-ba baa *Isayi* ándaan daaku-i wuo:

«Muonei *hohuolaayan *hitekuraangu-na wuo:*

Siiren na cá Itienjo húmelle-i.»

²⁴ *Farišebaa-ba waa pɔpuɔrbien daaba holma-na. ²⁵ Baa cira: «ŋ ciera wuo Diilon un páa nunju-i wuo u ka saan Konjortienjo man, u'i sí nuonjo-i, aa cira Eli'i sí nuonjo-i aa tiraa cira Diilopɔpuɔrbilonjo'i bi sí nuonjo-i; a ma bilaa nie n ta n batisen nuomba-i?»

* 1:23 Isayi: Ku birii a saanu baa cerna. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuo *Diilopɔpuɔrbilonjo. † 1:23 Isayi (Ésaie) 40.3

²⁶ Nsáa wuó cira: «Muómi batisen-na baa hümma yon, nga moloŋo nanjo dii na hólma-na, na sa suó-yo. ²⁷ Mi juó yaanga kufangu tieno-na, nga mi saa piéra u natáangú-i.»
²⁸ Nel daama-i hiere ma cié Betani. Nsáa taa u batisen nuómba-i kusuon-nu'i, dii *Yurdé bomborma-na.

Yesu yaa Diilonj-Tumbilongo-i

²⁹ Ku cuo kaala-i-na, Nsáa wuó u ne da Yesu jo u wulaa. Wuó cira: «*Diilonj-Tumbilongo yaa juón daayo. U yaa piriinj nelbiliemba ámbabalma-i. ³⁰ Mi taa mi gbé u yaa-i mié uu dii huonj-nu, nga u taa yaanga muóŋo-na, a ce dumaanjo-na u maaraa-mi. ³¹ Mei saa ta mi suó-yo, nga mi juó ji ta mi *batisen nuómba-i hümma-na da mi ce *Isirahel-baamba suó-yo.»

³² Uj waanj mafamma-i, u cira: «Mi daa *Diilonj-Yalle hilaa doro-i-na konjhuruj temma jo ji diire-yuó. ³³ Mi saa ta mi suó-yo. Nga aman puóraa-mi wuó mi ji batisen nuómba-i hümma-na, uu naa gbé-mi wuó: «Da nj ji da mi Yalle hiiriye ji diire aman nuó-i, u yaa ka tuó batisen nuómba-i baa-de.» ³⁴ Mi daa mafamma-i nuó baa mi yufelle. Mi sie fuo-ma: Naacolj daa u yaa Diilonj-Bienjo-i.»

Bamanj cuu Yesu huonj-nu dtélu

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Nsáa wuó tiraá ká baa u *háalábiemba hái terduonju fanju-na. ³⁶ U juó'a u ne da Yesu cor. Wuó cira: «*Diilonj-Tumbilongo yaa káanj daayo!» ³⁷ Háalábienj daabanj nuó mafamma-i, baa pánj ta cu Yesu huonj-nu. ³⁸ Yesu wuó u miel ne ku yaa nuó-i, a da-ba u huonju-na. Wuó yuu-ba wuó: «Kuu dii nie?»

Baa cira: «Arabi, nj haraa hie?» (Arabi yungu yaa wuó háalátie.)

³⁹ Yesu wuó cira: «Juonj i ta, na ka suó-ku.» Baa ká baa-yo ka suó uj haraa kusuon-nu. Báanguj naa terenj tí, baa pánj perienj báanguj boluonju-i baa-yo.

⁴⁰ Háalábienj daaba-i ba hái-i-na, ba taa ba bí unajo-i Andere, Simó-Piér háanjo'i waa. ⁴¹ Fuó wuó ta ká móljo yaa wulaa-i igéna ka wanj baa-yo wuó: «Diilonj uj páa nunju-i wuó u ka saanj *Konjortienjo manj, i daa-yo.» (Ba bí u yaa-i *Kírsa-i gírekimma-na.) ⁴² Aa naa ká baa Simó-i Yesu wulaa. Yesu wuó ne-yo aa naa cira: «Nsáa biénj nuó, ba bí-ni Simó; i ka tie bí-ni fiéfié-i-na Sefasi.» (Sefasi yungu yaa wuó támpille.)

⁴³ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuó cira u ká *Galile. Uj hilaa, wuó suu baa naacoljo nanjo-i ba bí-yo Filipu; wuó gbé-yo wuó: «Filipu, jo i ta!» ⁴⁴ Filipu taa u hel Betisada. Ba taa ba hel neduóle baa Andere-i baa Piér hiere. ⁴⁵ Ku huonju-na, Filipu wuó bí ká ka da Natanayel; wuó gbé-yo wuó: «*Moisi-i baa *Diilopópuarbiénj banj waanj naacoljo manj maama-i ba sebebaba-na, i daa-yo. Ba bí-yo Yesu, Nasaretitaanj Yoséfu bienjo.»

⁴⁶ Natanayel wuó cira: «Ninj huonj, nj tuó ba'a bínkúfafaangu hilaa Nasaréti-i-na dede wei?»

Filipu wuó cira: «Jo i ta nj ka da baa nj yufelle.»

⁴⁷ Yesunj juó'a u ne da Natanayel jo, wuó cira: «*Isirahelyienj kerre yaa daade-i; huhurma diei maa si dii-yuó.»

⁴⁸ Natanayel wuó yuu-yo wuó: «Nanj suyaa muó hie?»

Yesu wuó cira: «Aa Filipu suó duó bí-ni, mii naa da-ni *yensáangu yungu-na.»

⁴⁹ Uj waanj mafamma-i, Natanayel wuó cira: «Háalátie, Diilonj-Bienjo yaa nuóŋo-i, *Isirahel-baamba nellentienjo yaa nuóŋo-i!»

⁵⁰ Yesu wuó cira: «Míj ciéra mi daa-ni yensáangu yungu-na ku'i cié nj hūu mi nelma-i. Yíinguj dii baa yíinguj, nj ka da mamanj maaraa daama-i.» ⁵¹ Aa naa cira: «Mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Yíinguj dii baa yíinguj na ka da doro puurii aa *dorpópuorbiemba ta ba nyugūnj aa ta ba hiire *Molonj-Bienjo yudoro-i-na.»[‡]

2

Yesu birii hümma-i kolma

¹ Yesunj bíé Filipu-i baa Natanayel, yíinguj diei cor, háalíj-yíinguj-na, ba ta ba já ciénjo dii nelle nande-na ba bí-de Kana; dii dii *Galile huonj-na. Yesu nyu waa kálle fande-na ² a naara Yesu-i baa u *háalábiemba-i. ³ Huonju nanju juó hi, ba kolma yor. Yesu nyu wuó gbé-yo wuó: «Ba kolma* yuraa.»

⁴ Yesu wuó cira: «Nnaa, yanj-ma nj há muó, ku saa hi mi wulaa yogo.»

⁵ Nyunj wuó wanj baa maacembiemba-i wuó: «Duó wanj mamanj baa-na, na ce-ma.» ⁶ A ne da bóénja nanja waa terienju-na; baa naa jína-yéi ta ba dii hümma ba saara ba fére a saa baa *Yuífu ba Diilonj-hümelle-i. A waa bóénj niediei. Di diei gbáa yu litiribaa komuonja ndii temma. ⁷ Yesu wuó wanj baa maacembiemba-i wuó: «Káanj na ka hu hümma na ji dii bóénj daaya yu.» Baa ká ka hu hümma-i ji dii bóénja yu.

[‡] 1:51 Níenj Miwaanjo jínammánj-sebe-i-na (Genése) 28.12.

* 2:3 *Yuífubaa-ba taa ba fé ba kolma-i baa tibibienja nanja ba bí-ya *eresé. Ba bí ba kolma-i duvenjo.

⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuo: «Kaan manamma na ka há uman̄ niɛn̄ niuwuoni-i.» Ba kaa ka há-yo.
⁹ Húmma birii kolma! Wuɔ húu nyon̄, u saa suɔ man̄ hilaa kuson̄-nu. Maacembiemba fuɔ ba suyaa. Wuɔ bí dɔrbiɛn̄o-i ¹⁰ a ji tuɔ piye baa-yo wuo: «Kolma man̄ dɔlaan̄, ba há nuamba-i ma yaa-i igɛna. Da ba ji nyon̄ ye, ba suɔ há-ba maman̄ sa dɔlaan̄. Nuɔ fuɔ, nan̄ bir yan̄ kondɔdɔlma-i ji ta ɲ há-ba baa-ma huon̄-nu!»

¹¹ Yesu kaan̄ ce hin̄ daama yaa-i. U cie-ma Kana dii Galile mara nuɔ. U pigaan̄ u fere pigaan̄ daama temma yaa-i u háalábiemba húu u maama-i.

¹² Uɲ hilaa terien̄gu-na, u ká Kafarnamu ka ce yinni cɛlle. U nyu waa baa-yo baa u hámba-i a naara u háalábiemba-i.

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na
(Matie 21.12-13; Marke 11.15-17; Like 19.45-46)

¹³ *Yuifu ba *kɔrsinni tímman̄-ponsaan̄gun̄ juɔ ta ku pie, Yesu wuo ká *Yerusalemu-i-na.
¹⁴ Uɲ káa, wuo ká ka da ba suor niimba baa túlmba baa nɔnsɔr ba huriimba *Diilodubuɔ-i-na. Aa da baman̄ huraan̄ gbein̄a-i ba tɛnaana ba taabalebaa-ba canni-na ta ba hor gbein̄a-i.
¹⁵ Wuɔ ce iyiemba a pál comelle a muo-ba hierɛ donya-bei hiel-ba Diilodubuɔ-i-na baa ba niimba-i baa ba túlmba-i hierɛ. Aa naa sɛ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna baa ba gbein̄a-i. ¹⁶ Aa gbɛ baman̄ taa ba suor nɔnsɔr ba huriimba-i wuo: «Biyaan̄ na huriimba-i na hiel-ba bande-i-na; baa na ce mi To dún̄gu-i gbeitaara-terien̄gu.»

¹⁷ Uɲ cie mafamma-i, maman̄ nyɛgaan̄ Diilon̄-nelma-na wuo: «Diilo, mi kuye ɲ dún̄gu maama-i. Ma gbɔ ma ko-mi»†, nelma fan̄ maa tɛnu u *háalábiemba-i. ¹⁸ Yuifubaa baa yuu-yo wuo: «ɲ ka ce hin̄ hama-i pigaan̄-ye i suɔ wuo nin̄ cie maman̄ daama-i, ba háa-ni húmelle-i aa ɲ suɔ ce-ma?»

¹⁹ Yesu wuo gbɛ-ba wuo: «Muyaanan̄ Diilodubuɔ-i, na ka da mi maa-yo yinni siei hólma-na yon̄.»

²⁰ Baa cira: «Ban̄ maa bín̄kún̄gu man̄ bien̄ komuon̄a hái baa niediei, nan̄'a nan̄ ka ma-ku yinni siei hólma-na yon̄!»

²¹ Yesuɲ taa u wan̄ Diilodubuɔ man̄ maama-i, u yaa fuɔ fɛɛɛn̄ kerre-i. ²² Uɲ juɔ ku aa sire, nelma fan̄ maa tɛnu u *háalábiemba-i; baa pán̄ húu maman̄ nyɛgaan̄ hierɛ Diilon̄-nelma-na baa Yesuɲ waan̄ maman̄ hierɛ.

Yesu suɔ nelbiliemba kusunni-i

²³ Yesuɲ káa *Yerusalemu-i-na, u cie gbɛɛ-weima boi *kɔrsinni tímman̄-ponsaan̄gu yinni-na. A ce dumaan̄o-na, nuamba man̄ daa gbɛɛ-wein̄ daama-i, ba fɔngɔ baa húu u maama-i.
²⁴ Nga Yesu naa konnu-bei, a ce u saa haa u nan̄ga bei. ²⁵ Fuɔ fɛɛɛ taa u suɔ nelbilon̄o kusun̄gu-i, u saa waa duɔ ka yuu molon̄o wuo mel̄jo dii niɛ?

3

A hon̄ fɛlemma

¹ *Fariɛɛɛɛn̄o nan̄o waa ba taa ba bí-yo Nikodemu; u waa *Yuifu ba yuntien̄o. ² Isuon̄gu nan̄gu-na, wuo sire ká Yesu wulaa ka cira: «Háalátie, i suyaa yiɛ nuon̄o-i Diilon̄o'i puaraa-ni baa u nelma-i; ni ma'i sí nin̄ cɛn̄ gbɛɛ-weima man̄ daama-i, nelgbán̄gbálán̄ sie gbáa ce-ma.»

³ Yesu wuo cira: «Yan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-ni: Uman̄ duɔ saa puma hon̄ fɛlemma, kutien̄o yufelle sie gbáa haa *Diilon̄-nelle-na.»

⁴ Nikodemu wuo yuu-yo wuo: «Neliɛn̄o man̄ vaa tɛ, u ce niɛ gbáa puma hon̄ fɛlemma-i? U gbáa bir suur u nyu kusun̄gu-na u tiraa hon̄-yo wɛi?»

⁵ Yesu wuo cira: «Yan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-ni: Uman̄ duɔ saa hon̄ húmma-na baa *Diilon̄-Yalle-na, kutien̄o sie gbáa suur Diilon̄-nelle-na. ⁶ Da ɲ hon̄ nelbilon̄ homma-i, nelbilon̄ huon̄ga'i waan̄-niɛ, da ɲ bí hon̄ Diilon̄-Yallen̄ homma-i, Diilon̄-Yallen̄ huon̄ga'i waan̄-niɛ. ⁷ Min̄ ciɛra na puma hon̄ fɛlemma-i, baa yan̄ ma cu ɲ huon̄ga-i. ⁸ N̄ saa da, terien̄gu man̄ da ku dɔlnu fafalnu-i mu sire; da ɲ ji cira ɲ suɔ, ɲ da mu du; ɲ sie suɔ mun̄ hilaa kuson̄-nu, ɲ sie bí tiraa suɔ mun̄ kán̄ kuson̄-nu. Baman̄ huon̄ Diilon̄-Yalle homma-i baa dii dumɛi.»

⁹ Nikodemu wuo yuu-yo wuo: «Nel daama gbáa ce niɛ ce?»

¹⁰ Yesu wuo cira: «ɲ sie suɔ wuo nelpigáatien̄ nuɔ *Israhel-na, nel daama cie niɛ yar-ni suɔma? ¹¹ Yan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-ni: In̄ suɔ maman̄, i piye ma yaa-i; aa in̄ daa maman̄, i wan̄ ma yaa-i aa na sa taara na húu-ma. ¹² Nelma man̄ ciɛn̄ híema-na bande-i-na, da mi wan̄-ma na sa húu-ma, na ka ce niɛ gbáa húu dɔr-maama-i mi wulaa? ¹³ Molo saa ká dɔrɔ-i-na dede, da ku saa waa *Molon̄-Bien̄o yaa-i. U yaa hilaa dɔrɔ-i-na jo. ¹⁴ *Moisi nan̄ haa kɔvɛllun̄-jiɛn̄o-i daan̄gu-na dumaa *hɛkuraan̄gu-na, ba ka bí haa Molon̄-Bien̄o-i daan̄gu-na dumɛi. ¹⁵ Ku yaa baman̄ húyáa u maama-i, ba ka da ciɛlma man̄ sa tɛɛn̄ dede-i. ¹⁶ Na saa da,

† 2:17 Gbelieman̄-naláan̄gu (Psaume) 69.10

nelbiliemba maama gbuu silaa dólno Diilonjo-i u naa u há-ba u Beduola-i wuó umanj duó hũu u maama-i, kutienjo baa ka caa, nga u da cicélna manj sa tlej dede. ¹⁷Diilonjo saa saanj u Biejno jo híema-na duó ji kósuonj nelbiliemba-i, nga u saanj-yo wuó u ji kor-ba. ¹⁸Umanj duó hũu Diilonj-Biejno maama-i, ba sa ka yuu kutienjo-i baa weima. Nga umanj duó saa hũu-ma, kumanj cie u saa hũu Diilonj-Beduola maama-i, Diilonjo ka gánj baa-yo. ¹⁹Kumanj juó baa kufanjgu-i ku yaa daaku: Fitfnuó juó miwaanjo-na, nga nelbiliemba ciluonj balaanj dumaanjo-na, ba bir yanj aa par kukulma. ²⁰Nelienjo manj duó tuó ce kuubabalaanjo-i, cecerma sa dólno-yuó. U sa taara u carra wuó ba ka da u cilobabalanjo-i. ²¹Nga nelfefeijnjo sa fuo; u ce u weima-i hiere cecerma-na wuó nuómba da unj cenj Diilonjo huonja-i dumaa.»

Nsáa taara duó yanj terienju-i há Yesu

²²Ku huonju-na, Yesu wuó ji ká *Yude baa u *háalábiemba-i ka tuó *batisenj nuómba-i. ²³*Nsáa waa terienju nangu-na bi tuó batisenj. Ba bí terienju fangu-i Ayinó. Kuu dii Salimu caanj-nu. Húmma waa bóí terienju-na ku'i cie Nsáa wuó ká ka waa terienju-na. ²⁴Huonju fangu-na, ba saa naa hi dii-yo kaso-i-na yogo.

²⁵Yiinju nangu-na, u háalábiemba namba ji ta ba fanu ba-naa baa *Yuifuyienjo nanjo-i nelienj nuó ninj saaya nj migáanj nj fere dumaa a saanu baa Yuifu ba Diilonj-húmelle-i. ²⁶Baa ká ka gbé Nsáa-i wuó: «Háalátie, ninj waanj naacolho manj maama-i baa-ye; umanj waa baa-ni dii *Yurdé bomborma namma-na, u duonj tuó batisenj nuómba-i, a ce dumaanjo-na nuómba-i hiere ba ká fuó yaa wulaa-i.»

²⁷Nsáa wuó gbé-ba wuó: «Diilonj duó saa há-ni baa kumanj, nj sie gbáa da-ku. ²⁸Namaa fere-i mi waanj-ma na yufellenj mie Diilonj unj páa nunju-i wuó u ka saanj *Konjortienjo manj, u'i sí muonjo-i, nga u puóraa muómi da mi jo u yaanj-na yonj.»

²⁹Unj waanj mafamma-i, wuó nanj gbánaláanj daaku-i baa-ba wuó: «Na suyaa wuó da nj ta nj já cienjo, nj huonja gbuu fé da yogogo wuó nj ka da hũnyómma. Nj lej duó ne da nj huonja fle, nj bí da fuó kaanja fle. Muó mi dii nga dorbienjo jienjo'i baa-mi; mi huonja fle gbarnu. ³⁰Ku saaya kunanju ta ku suur-yuó ku naara aa kunanju cer ta ku hel muómi-na.

³¹«Umanj hilaa doró-i-na jo, uu dii nuómba-i hiere ba yun-nu. Umanj duó honj híema-na, híemanj-wuonjo, u wanj híemanj-timma. Umanj hilaa doró-i-na jo, uu dii nuómba-i hiere ba yun-nu. ³²Unj daa mamanj baa unj nuó mamanj, u wanj ma yaa-i, nga molo sa hũu u nelma-i. ³³Umanj duó hũu u nelma-i, kutienjo pigáanj wuó Diilonjo wanj ninsonjo. ³⁴Na saa da, Diilonj unj puóraa umanj, u yuu kutienjo huonja-i baa u *Yalle-i, a ce dumaanjo-na u wanj Diilonj-nelma. ³⁵Bepolho maama dólno Tuonjo-i a ce Tuonjo diyaa weima-i hiere u nanj-na. ³⁶Umanj duó hũu Bepolho maama-i, kutienjo ka da cicélna manj sa tlej dede-i. Nga umanj duó saa hũu Bepolho maama-i, u sie da cicélnj daama-i aa Diilonjo tiraa gánj baa-yo.»

4

Yesu cáara húmma Samaricienjo nanjo wulaa

¹Nuómbanj kánj Yesu tuó *batisenj-ba, ba ká ka túnu *Fariśébaa-ba-i wuó Yesu da nuómba u batisenj u yanj Nsáa-i. ²A ne da fuó saa tuó batisenj-ba u fere, u *háalábiemba'i taa ba batisenj-ba. ³Manj juó waa dumaanjo-na, wuó sire *Yude-i-na a bir tuó ká *Galile-i-na. ⁴Uu naa saaya u karnu *Samar-i cor. ⁵Unj káa ka hi tuó karnu, wuó ká ka suur nelle nande-na ba bí-de Sikaar. Dii dii Yosefu suonju caanj-nu. Suonju fangu-i *Yakóbu yaa háa Yosefu-i baa-ku. ⁶Yakóbu kólenjo waa kusonj-nu'i. Yesunj wuóyaa mullenj dumaanjo-na, wuó tlena kólenj daayo nunju-na tuó fiisa. Báangu naa hi yuhuonja-i tí. ⁷Samaricienjo nanjo jo duó ji hu húmma. Yesu wuó cira: «Cienj nuó, nj sa há-mi húmma namma mi nyonj wei?» ⁸A ne da u háalábiemba naa ká nellenj-huonj-na da ba ka sáa niuwuoni.

⁹Cienjo gbé-yo wuó: «Ma sí *Yuifuyienj nuó ké? A bige-i cie nj ta nj cárá húmma-i *Samiyienj muómi wulaa?» Ninsie ninsie, Yuifubaa-ba saa ta ba sie ba ce weima baa Samaritaamba-i.

¹⁰Yesu wuó cira: «Kuó nj taa nj suó Diilonj-caluo-i aa suó umanj cáaranj húmma-i nj wulaa, nuónei naa bir cárá u wulaa aa uu naa há-ni cicélnanj-húmma.»

¹¹Cienj wuó cira: «Kólenjo-i filofilo dumandé-i-na aa kólenjangja bí sí baa nuó, nanj ka da kufanjgu cicélnanj-húmma-i hie a há muó baa-ma? ¹²I bíncóinjo-i Yakóbu yaa birii kólenj daayo-i há-ye, fuó fere nyuonj u húmma-i, u bisálmba sire nyonj-ma baa ba muóru-i hiere. Nanj ne wuó sí nanj maaraa Yakóbu-i wei?»

¹³Yesu wuó cira: «Umanj duó nyonj hũnj daama-i, hũnjkuóšinni ka tiraa bir bel-o. ¹⁴Nga muó da mi há umanj mi húmma-i u nyonj, ma ka ce hũnfoele kutienjo huonja-na, aa cicélna manj sa tlej dede ma'i ka ta ma hel hũnfoele fande-na, a ce dumaanjo-na hũnjkuóšinni cerra ni ji bel-o.»

* 4:5 Nienj Miwaanjo jlanmanj-sebe (Genése) 33.19; Yosuwe (Josué) 24.32.

¹⁵ Cíeŋ wuɔ: «Hã muɔ hũmma famma-i hũnkuɔsɪnni baa ji tiraa bel-mi aa mi baa ji tiraa jo bande-i-na wuɔ mi ji hu hũmma.»

¹⁶ Yesu wuɔ: «Kã ŋ ka bí ŋ bɔlɔ-i na jo.»

¹⁷ Cíeŋ wuɔ: «Bɔlŋo si dii baa-mi.»

Yesu wuɔ: «Ma dɔlɔa-ni! ¹⁸ N tɛnaana baa bibɛmba ndii cor tɪ. Aa nin yɛŋ baa uman fɛfɛ-i-na, ŋ bɔlɔ-i sɪ. N saa kar coima.»

¹⁹ Uŋ waŋ mafamma-i, cíeŋ wuɔ: «Ku biyaa ŋaa nuɔŋo-i *Diilopɔpuɔrbilonu nuɔ.» ²⁰ Aa naa cira: «Yan mi yuu-ni nelma diei: Samari-bɪncuɔmba siire jaal Diilonjo-i tánun daaku yaa nuɔ-i, bige-i cíe Yuifubaa namaaŋo-i na'a Diilojaalterienju dii *Yerusalemu?»

²¹ Yesu wuɔ: «Cíeŋ nuɔ, yan mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Yiingu dii baa yiingu na sɛ ji tiraa ta na jaal i To-i Diilonjo-i tánun daaku-na, na sɛ bi ji tiraa ta na jaal-o Yerusalemu-i-na.

²² Samaritaan namaaŋo-i na sa suɔ nan jaal uman, a ne da Yuifubaa miɛŋo-i, Konkortienjo hilaa miɛmei nuɔ-i, a ce dumaanjo-na i suɔ in jaal uman. ²³ Nga yiingu dii baa yiingu, *Diilonjo-Yalle ka ce ninsoŋ-Diilojaaltaamba ta ba jaal i To-i Diilonjo-i baa huɔŋga diei. Yiingu fangu hii tɪ yere. I To-i Diilonjo-i taara ba ta ba jaal-o dumei. ²⁴ Diilonjo-i molo sa da-yo; baman jaalaanjoŋ ba saaya ba ta ba jaal-o baa huɔŋga diei, aa ba yan u *Yalle dii-ba hũmelle-na.»

²⁵ Cíeŋ wuɔ: «Mi suyaa miɛ Diilonjo un paa nunju-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo man, u ka jo. Ba bí u yaa-i *Kirsa-i. Duɔ jo, u ka waŋ ma yaanjoŋ-ga hierɛ baa-ye.»

²⁶ Yesu wuɔ: «Nin gbɛn uman, u yaa piyen baa-ni daayo-i.»

²⁷ Uŋ taa u waŋ mafamma-i, u hãalãbiemba jo ji ta ba yɛra.

Ban juɔ ji da u piye baa cíeŋ daayo-i, kuɔ cu ba hammu-i. Nga molo saa sɛ duɔ yuu-yo wuɔ: «Bige-i cíe ŋ ta ŋ piye baa cíeŋ daayo-i? N'a u ce bige-i hã-ni?»

²⁸ Cíeŋ wuɔ yan u bũnanjoŋ-ga aa naa gbar kã nellenjo-huɔŋga-na ka tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ: ²⁹ «Juɔŋ i ta na ka da, ma miŋ siire ce maman hierɛ, naacoljo nanjo waanjoŋ-ma baa-mi. Ku biyaa ŋaa Diilonjo un paa nunju-i wuɔ u ka saan Konkortienjo man, u yaa juɔ.» ³⁰ Nuɔŋ baa hel kã Yesu wulaa. ³¹ A ne da huɔŋgu fangu-na, u hãalãbiemba waa ta ba carã-yuɔ wuɔ u wuɔ niwuoni-i. ³² Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi daa niwuoni nanni da mi wuɔ ŋga namaa na sa suɔ niwuoni fanni-i.»

³³ Hãalãbiyen baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku ce molo juɔ baa niwuoni ji hã-yo wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Uman puɔraa-mi, da mi gbãa ce u huɔŋga-i, a ce u maacemma ka bãl, meɪ niwuoni yaa nifanni-i. ³⁵ Ma sɪ namaa fere-i da na ce na ta na piye wuɔ ðimma ce caamba naa aa ba suɔ kar-ma ke? Ciiriin na yunni-i na ne; nuɔmba man juɔŋ, baa dii ŋaa ðimma man vaa hi karma. ³⁶ Uman karaanjo ðimma-i u ka da u cufalunjo sully-i aa un karaa ðimma man, ma ka kã Diilonjo-nelɛ. A ce dumaanjo-na, uman duun baa uman karaanjo, ba hɔfɛlle-i diiduɔle. ³⁷ Da ba cira: «Unajoŋ-i duun aa unaa kar» ba saa kar coima. ³⁸ Suonjo man namaa saa kũ-ku, mi puɔraa na ka ta na ka kufanjo ðimma yaa-i. Banamba'i kũ-ku cufal, aa namaa kã ka ta na ka ku ðimma-i.»

³⁹ Cíeŋ un tũnu nuɔmba-i wuɔ un siire ce maman hierɛ Yesu waanjoŋ-ma baa-yo, ba fɔŋgũ hũ Yesu maama-i nelle fande-na. ⁴⁰ A ce dumaanjo-na, ban juɔ ji da-yo, baa carã-yuɔ wuɔ u tɛna baa-ba. Yesu wuɔ tɛna ce yinni hã ⁴¹ a piye baa-ba u fere.

Uŋ cíe mafamma-i, nuɔmba bɔi tiraa hũ u maama-i naara. ⁴² Baa ta ba piye baa cíeŋo-i wuɔ: «In nuɔ nan nelma-i aa jo ji nu fuɔ maama-i a suɔ wuɔ u yaa miwaanjoŋ konkortienjo-i kelkel, ku yaa kãyã-yie i hũ u maama-i.»

Yesu siire nelbuɔ nan biɛŋo

⁴³ Yesu siire Sikaar-na, wuɔ cor baa u hũmelle-i tuɔ kã *Galile-i-na. ⁴⁴ Fuɔ fere wuɔ waanjoŋ-ma wuɔ: «Ba sa kãŋ *Diilopɔpuɔrbilonjo-i u fereŋ nelle-na.» ⁴⁵ Uŋ kaa hi Galile-i, Galiletaanjo baa gbuu bel-o da fafamma. Ban ŋa naa kã *Yerusalemu-i-na *kɔrsɪnni tɪmmanjoŋ-ponsaanjoŋ-na, ba daa un cíe mamanjoŋ hierɛ, ku'i cíe un kãa ba terienjoŋ-na, ba suɔ u belma.

⁴⁶ Ku huɔŋgu-na, wuɔ ji tiraa kã Kana-i-na un ŋa nan birii hũmma-i kolma-i kusuɔŋ-nu. A ne da faamaanjoŋ nanjo biɛŋo taa u jan. U waa Kafarnamu. ⁴⁷ Tuon un juɔ nu wuɔ Yesu hilaa *Yude-i-na jo Galile-i-na, wuɔ kã ka carã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u kã baa-yo Kafarnamu-i-na ka sɛre u biɛŋo-i hã-yo, kere jarma coraanu-yuɔ cor. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Ku ce ŋaa da na saa da gbere-i baa na yufelle-i na sa hũu-ma wei?»

⁴⁹ Naacoljo wuɔ cira: «Itie, jande baa sere. Da ŋ sere, mi biɛŋo ka ku.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Bir ŋ kũŋ, ŋ biɛŋo siire.»

Naacoljo wuɔ bi hũu-ma aa naa bir tuɔ kũŋ. ⁵¹ Uŋ kãŋ hũmelle-na, wuɔ suu baa u maacembiemba jo u wulaa. Wuɔ yuu-ba. Baa cira: «ŋ biɛŋo siire, i taa i kã die ka wanjoŋ-ma yaa baa-ni.»

⁵² Wuɔ yuu-ba wuɔ: «U siire yaku-i?»

Baa cira: «U siire cicuɔŋ-nu, bǎaŋgu naa ciɛl yuhuɔŋga-na celle.» ⁵³ Tuonɔ wuɔ bi ne da huɔŋgu bi fanɔŋu'i nuɔ-i Yesu naa gbɛ-yo wuɔ u biɛno siire. Kuɔ ciɛ dumaanɔ-na, fuɔ baa u dumɛllen-baamba-i hiere baa pǎn hũu Yesu maama-i.

⁵⁴ Yesuɔ hilaa Yude-i-na bir kǎ Galile-i-na, u gbɛrɛ daayo yaa ciɛ ba ce ba hǎi terienɔ fanɔŋu-na.

5

Yesu siire murgu naɔ

¹ Ku huonɔŋu-na, *Yuifubaa-ba ji ta ba ce ba ponsaanɔŋu nanɔŋu-i *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ kǎ. ² A ne da Tuɔɔ-dumelle* caanɔŋu-na hũnfuonɔŋu nanɔŋu dii, ba bi-ku ebiremman-na «Betisata»†. Gbuganni ndii waa ciɛlǎ-kuɔ. ³⁻⁴ [*Dɔrɔpɔrɔpɔrɔbiloŋo nanɔŋo waa tuɔ jo u sagalla hũmma-i hũnfuonɔŋu daaku-na. Duɔ sagalla-mɛi, jɛiŋo manɔ duɔ gbǎa suur igɛna, u jarnɔ da ma fiɛ kuola niɛ niɛ, fafalumu pǎn da-yuɔ.] A ce dumaanɔ-na, jaamba boi waa terienɔŋu-na ta ba corɔ gbuganɔ daani-na [ba ciɛ hũmma sagallamma-i]: Yiriimba waa, cisɛduɔɔlbaa-ba waa a naara murgubaa-ba bi waa. ⁵ Unanɔ waa ba hɔlma-na, uɔ gaala jarma-na, ku biɛn komorre baa cɛncieluɔ niisiɛi waa belle fande-na. ⁶ Yesuɔ kǎa ka da u gaala, aa nu wuɔ u bǎaŋgu cuɔ jarma-na, wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara ŋ sire wei?»

⁷ Jɛiŋ wuɔ cira: «Hǎalǎtie, hũŋ da ma sagalla, mi siɛ da molo dii-mi; muɔ da mi namallǎ da mi ka suur dii huonɔŋu-na, unaa ta yaanɔŋa miɛ suur. Mi ce-ma niɛ?»

⁸ Yesu wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ figiŋgu-i ŋ kũŋ.»

⁹ Terduonɔŋu fanɔŋu-na, fafalumu pǎn da naacolɔŋo-na. Wuɔ sire biɛ u figiŋgu-i tuɔ kũŋ. A ne da yingɔ fanɔŋu waa *yitɛnanɔŋu. ¹⁰ Yuifu ba yuntaamanɔ daa u tũyǎa figiŋgu-i, baa ta ba wanɔ baa-yo wuɔ: «ŋ saa suɔ wuɔ nyunɔŋo-i yitɛnanɔŋu wei? Bige-i ciɛ ŋ sire biɛ figiŋgu tũu?»

¹¹ Naacolɔŋ wuɔ: «Umanɔ siire-miɛ u yaa ciɛra mi biɛ mi figiŋgu-i kũŋ.»

¹² Baa cira: «Hai moloŋo-i ufanɔŋo-i?»

¹³ Naacolɔŋo yiera bege! U sa suɔ Yesu-i duɔ pigǎanɔ-yo. A ne da nuamba naa maara cor. Yesu baala ba hɔlma-na.

¹⁴ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ ji da naacolɔŋo-i *Diilodubuɔ-i-na. Wuɔ wanɔ baa-yo wuɔ: «Nuɔnei daani yeryer fiɛfiɛ-i-na, da ŋ'a ŋ sa taara wɛima namma da-ni mananɔ balaanɔ yanɔ diɛlǎ-manɔ daama-i, baa tiraa ŋ cǎl Diiloŋo-i.»

¹⁵ Naacolɔŋ wuɔ kǎ ka wanɔ baa Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ naacolɔŋ daayo yaa naa sire-yuɔ u jarma-na. ¹⁶ Yuifu ba yuntaanɔ baa sire ku yaa nuɔ-i a cɔ Yesu-i wuɔ u ciɛ niɛ sire moloŋo yitɛnanɔŋu-na?

¹⁷ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi biyaa mi to-maama. Mi To sa nanna yingɔ baa u maacemman-l.»

¹⁸ Uɔŋ waanɔ mafamma-i, Yuifu ba yuntaanɔ baa pǎn ta ba taara-yuɔ baa komma, wuɔ u saa kǎn yitɛnanɔŋu-i aa tiraa cira Diiloŋo-i fuɔ tohoiŋo; dumaanɔ-na, u saa u fɛrɛ baa Diiloŋo-i.

¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaanɔ mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: Bepolɔŋo siɛ gbǎa da dumaa u tuɔ ce. U ne Tuonɔŋo yaa-i aa tuɔ ce. Tuonɔ uɔŋ cɛn mananɔ, Bepolɔŋo bi ce ma yaa-i. ²⁰ Bepolɔŋo maama dɔlnu Tuonɔ-i, u yaa pigǎanɔ-yonɔ u maacemman-i u tuɔ ce. U ka pigǎanɔ-yo mananɔ maaraa daama-i a ce-na gbɛrɛ. ²¹ Tuonɔ uɔŋ pɔŋ bikuomba-i dumaa ba sire, Bepolɔŋo duɔ tuɔ taara umanɔ waa u gbɛini-na u sire-yuɔ dumɛi. ²² Aa Tuonɔŋo sa ce moloŋo andaanɔŋu, u yaanɔ andacelle-i hǎ Bepolɔŋo yaa-i, ²³ ku yaa nuamba ka ta ba kǎn-yo ŋaa banɔ kǎn Tuonɔŋo-i dumaa. Umanɔ duɔ u sa kǎn Bepolɔŋo-i, kuu dii ŋaa u sa kǎn u To manɔ puɔraa-yo.

²⁴ «Yaanɔ mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanɔŋo-na umanɔ duɔ nu mi nelma-i aa haa u nanɔŋa mi To-i-na, kutienɔ daa ciɛlma manɔ sa tiɛn dede-i ti. Ba siɛ ka yuu-yo baa wɛima. Kuu dii ŋaa kutienɔ kuu ti aa sire. ²⁵ Yaanɔ mi tũnu-nei: Yingɔ dii baa yingɔ, bikuomba ka nu Diiloŋo-Bienɔ piye. Ku yingɔ hii ti yɛrɛ. Umanɔ duɔ nu u nunɔŋu-i, kutienɔ ka da ciɛlma manɔ siɛ ji ti dede. ²⁶ Ciɛlmanɔ yɛnɔ baa Tuonɔŋo-i dumaa u tuɔ hǎ nuamba-i baa-ma, u bi hǎa Bepolɔŋo-i baa-ma dumɛi u tuɔ hǎ-ba. ²⁷ Aa u birii andacelle-i hǎ Bepolɔŋo yaa baa-de wuɔ u yaa *Moloŋo-Bienɔ-i. ²⁸ Baa na yanɔ ma ce-na gbɛrɛ. Na saa da, yingɔ dii baa yingɔ, bamanɔ suurii hɛma-na ba ka nu Moloŋo-Bienɔ piye. ²⁹ Da ba ji nu u piye, ba ka sire hɛl cɛncuɔŋa-na. Bamanɔ taa ba ce ǎnfafamma-i ba ka kǎ Diiloŋo-nellen, ŋga bamanɔ taa ba ce kuubalaanɔŋu-i ba ka kǎ dǎamu-na. ³⁰ Mei siɛ gbǎa ce biŋkũŋgu mi fɛrɛ. Banɔ ciɛra mi ger dumaa, mi ger dumɛi. Mi sa ce kumanɔ dɔlaanu muɔ, umanɔ puɔraa-mi, mi ce fuɔ kuudɔlnunɔŋu'i. Terienɔŋu fanɔŋu-na, mi gbǎa cira mi suɔ germa.

³¹ «Kuu muɔ-mi taa mi wanɔ mi maama-i mi fɛrɛ, yunɔŋu naa saa waa mi nelma-na. ³² Ŋga unanɔŋo-i waanɔ-manɔ, aa mi suyaa miɛ u wanɔ ma yaanɔŋa yaa-i. ³³ Ma si na puɔraa nuamba

* 5:2 Baa naa ma koko dii Yerusalemu-i huonɔŋa aa hiel dumienɔ. Dumienɔŋa fanɔŋa-i yireiŋa waa-yie. Dimanɔ daade-i ba taa ba bi-de Tuɔɔ-dumelle. † 5:2 «Betisata» yunɔŋu yaa wuɔ «hujarren-dũnni».

Nsáa wulaa wuɔ ba ka yuure mi sínni-i ke? Ban káa, Nsáa saa ka fuo ninsoŋo-i bei. ³⁴ Uŋ waaŋ maaŋ baa-ba mi maama-na, ma sa káyá wuɔ, ma káyá namei. Mi waŋ mafamma-i da mi kor namei. ³⁵ Nsáa waa ŋaa fitínuɔ na hólma-na, na hūyáa-ma ce na bāaŋgu-i celle yon baa-yo. ³⁶ A ne da mei maaraa Nsáa-i. Mi Toŋ hāa-mi maacemma maŋ mi ta mi ce, ma yaa pigāaŋ mi sínni-i aa ma yaa bi pigāaŋ wuɔ mi To yaa puɔraa-mi. ³⁷ Aa umaŋ puɔraa-mi, u bi bí mi yefafalle. Ŋga na saa nu u yalle-i dede, na saa bi da u yufelle dede. ³⁸ Uŋ puɔraa umaŋ, naŋ'a na saa hūu u nelma-i, na ce nie aa gbāa hūu fuɔ maama-i? ³⁹ Na suyaa wuɔ cicēlma maŋ sa tŋe dede ma da Diiloŋ-nelma yaa nuɔ-i, ku'i cie na vaa na fere baa ma kalamma-i. A ne da ma yaa bi piyeŋ mei maama-i ⁴⁰ aa na sa taara na cu mi huon-nu a ji kor.

⁴¹ «Mi sa taara nuumba dol-mi. ⁴² Mi suɔ-na. Mi suyaa mie Diiloŋo maama sa dolnu-nei. ⁴³ Mi juɔ mi To yerreŋ aa na sa taara na da mi yufelle. Ŋga moloŋ duɔ jo u fereŋ jomma, na sire ta na gbar na nyaanu-yuɔ. ⁴⁴ Namaa naŋ birii yaŋ Diiloŋo-i aa ta na taara nelbiliemba'i dol-na, na ka ce nie gbāa hūu u maama-i? ⁴⁵ Baa na da nie sí muɔmei kaa cāl-na mi To terieŋgu-na; muɔ sí. Naŋ haa si. Naŋ haa si na naŋga-i *Moisi maŋ nuɔ-i, u yaa ka cālāaŋ-naŋ. ⁴⁶ Na saa da, Moisi nyegāaŋ mei maama'i u sebe-i-na. Kuɔ naa naa hūu u maama-i, naa naa bi hūu mei maama-i. ⁴⁷ Ŋga naŋ'a na saa hūu uŋ nyegāaŋ maaŋ, na ka ce nie gbāa hūu mei nelma-i?»

6

Yesu haa nelpuŋgu naŋgu wuo ye

(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Like 9.10-17)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ká *Galile dalaŋga yieŋgu naŋgu-na; ba bi bí dalaŋga faŋga-i Tiberiyadi-dalaŋga. ² Uŋ taa u ce himma-i u sire jaamba-i dumaŋo-na, nuon baa kúɔɔ ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. ³ Wuɔ ká ka nyugūŋ tənungu naŋgu-na tŋena baa u *hāalābiemba-i. ⁴ *Yuifu ba *korsinni tīmman-ponsaŋgu naa pie tí. ⁵ Wuɔ u ne da nelpuŋgu naŋgu jo. Wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «i ka da niwuoni-i hie die sáa há nuon daaba-i hiere ba wuo?» ⁶ Uu naa suɔ uŋ saaya u ce kumaŋ, ŋga u taa u yuu duɔ ne Filipuŋ ka waŋ maaŋ.

⁷ Filipu wuɔ cira: «Da ŋ fie bie *deniebaa nuɔsuɔ a sáa niwuoni-i wuɔ ŋ cal há-ba tēntēŋ, ba sie da hiere.»

⁸ U hāalābiloŋo naŋo waa, Simɔ-Pier hāaŋo; ba taa ba bí-yo Andere. Fuɔ wuɔ cira: ⁹ «*Buruo u ndii dii baa naacombiloŋo naŋo bande-i-na a naara titiraamba hái. Ŋga nifanni gbāa fa hama-i a há nelpūŋ daaku temma-i?»

¹⁰ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Cieŋ ba tŋena hiere.» Hólma famma-na, hieŋgu waa bai. Nuon baa tŋena. Bibemba maŋ waa, ba gbāa yu nuumba neifeŋa hái nuosiba ndii temma. ¹¹ Yesu wuɔ bie buruo-i a jaal Diiloŋo-i aa naa calnu-yuɔ há-ba. Aa naa bi há-ba titiraamba-i baŋ taaraŋ dumaa.

¹² Baŋ gbuu ji wuo ye tí huonŋu maŋ nuɔ-i, wuɔ waŋ baa u hāalābiemba-i wuɔ: «Bieraayan boini maŋ tŋyáa, mi sa taara ni bŋena.» ¹³ Baa biera baŋ wuyaa buruo u ndii daayo-i aa boini maŋ tŋe, nie yu segebaa cíncieluo ba hái.

¹⁴ Nuombaŋ daa gbere faŋo-i, baa ta ba piye wuɔ: «*Diiloŋo puɔrbiloŋo maŋ naa saaya u jo hŋema-na, u yaa juɔ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mei.» ¹⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba ka jo ji bel-o fəŋgü ce-yo nellentieno; wuɔ ta halaŋ ba caaŋgu-na bir ka tŋena u da-u-diei dii tənungu-na.

Yesu wuayaa hūmma dɔrɔ

(Matie 14.22-23; Marke 6.45-52)

¹⁶ Baaŋgu juɔ hir huonŋu maŋ nuɔ-i, Yesu *hāalābien baa hiire ká dalaŋga-na, ¹⁷ ka bie beŋo ta ba karnu ba ká Kafarnamu yaŋa. Baaŋgu ji tí ba sa da Yesu-i. ¹⁸ Fafalpetieŋo naŋo sire tuɔ sagalla hūmma-i dalaŋga-na. ¹⁹ Ba gbaraa kilobaa-ba ndii, sisɔ niediei temma, ba'a ba ne da Yesu-i ba caaŋ-nu; u wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jo. Kor maa pāŋ ta ma da-ba. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!» ²¹ Ba'a ba yiera bie-yo ku yaa nuɔ-i, a da ba hii baŋ taa ba ká kusuon-nu.

Niiwuoni maŋ haaŋ nelbiliemba-i ninsoŋ-cicēlma-i

²² Ku cuo kaala-i-na, nuumba maŋ naa tŋyáa bomborma namma-na ba saa da Yesu-i. A ne da u *hāalābiembaŋ taa ba ta dēndiele-na, beŋo diei waa yon hūmma nuŋgu-na. Ba biyaa u yaa-i ta. Cuon kaalaa nuumba saa da Yesu-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo curaa hie? U saa naa bi suur baa u hāalābiemba-i cicuonŋu-na!» ²³ Ba'a ba ne da benni nanni hilaa Tiberiyadi-i-na jo ji yiera Yesuŋ ŋa naa jaal Diiloŋo-i aa há-ba *buruo-i kusuon-nu ku caaŋgu-na. ²⁴ Baa ne da Yesu-i baa u hāalābiemba-i molo si dii benaamba famba-na. Baa bel-ba nyugūŋ ta ba karnu ba ká Kafarnamu-i-na da ba ka taara-yuɔ.

²⁵ Baŋ karaanu ka da-yo, baa cira: «Hāalátie, ŋ juɔ yaku-i bande-i-na?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Miŋ ceŋ gbere maŋ, ku saa ce ŋaa na suyaa fuɔ yuŋgu yaa-i aa ta na taara-mie, ŋga miŋ hāa-na niwuoni-i na wuo ni yar-na, ku'i cie na ta na taara-mie. ²⁷ Baa na ta na ce maacemma-i na taara niwuoni maŋ bŋenaanaŋ, taa

na ce na taara niiwuoni man̄ sa biɛnaanan̄ aa ta ni kā baa nelieŋo Diilon̄-nelle-na. *Molon̄-Bieŋo há nuamba-i ni yaa-i; u To-i Diilon̄o haa u dányu-o-i u yaa nu-o-i duó pigáan̄ wuó u'í háa-yo ku fɔŋgũ-o-i.»

²⁸ Baa yuu-yo wuó: «I saaya i tie ce Diilon̄o huon̄ga-i nie?»

²⁹ Yesu wuó cira: «Diilon̄o un̄ taaran̄ kuman̄ na wulaa, ku yaa daaku: U taara un̄ puóraa uman̄, na hũu u maama-i.»

³⁰ Baa cira: «ŋ ka ce gbere hayo-i pigáan̄-ye i suó wuó Diilon̄o puóraa nuonei? ³¹ I bincũmban̄ waa *hiecuraan̄gu-na, Diilon̄o naa tuó há-ba niiwuoni ba ta ba wuó. Ma nyegáan̄ Diilon̄-nelma-na wuó: «*U hielaan̄ niiwuoni doro-i-na nanna há ba wuó.*»*»

³² Yesu wuó cira: «Yaan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Niiwuoni man̄ hilaa doro-i-na *Moisi saa há-na baa-ni. Mi To yaa háan̄-nan̄ ninsoŋ-niiwuoni man̄ hilaan̄ doro-i-na. ³³ Diilon̄-niiwuoni yaa niman̄ hilaan̄ doro-i-na. Ni yaa háan̄ nuamba-i ninsoŋ-cicelma-i.»

³⁴ Un̄ waan̄ mafamma-i, baa cira: «Itie, ta ŋ há-ye niiwuoni fanni-i i tie wuó.»

³⁵ Yesu wuó gbɛ-ba wuó: «Muomei cicelman̄-niiwuoni-i. Uman̄ duó cu mi huon̄-nu, nyulmu ceraa mu bel-o aa uman̄ duó hũu mi nelma-i, hũŋkuosɩnni ceraa ni bel-o. ³⁶ Mi waan̄-ma baa-na cor tɩ, aa na tiraa da-ma baa na yufien̄a-i, ŋga na saa hũu-ma. ³⁷ Mi To duó há-mi baman̄ hiere, ba ka cu mi huon̄-nu. Uman̄ duó cu mi huon̄-nu, mi sa ji donya-yuó mi feren̄ nuó dede. ³⁸ Hama-i nuó-i? Mi saa hel doro-i-na da mi ji ce mi kuudɔlnun̄gu, mi juó da mi ji ce uman̄ puóraa-mi u kuudɔlnun̄gu. ³⁹ A ne da uman̄ puóraa-mi u sa taara un̄ háa-mi baman̄, u diei balla-bei. U taara miwaan̄o timman̄-yiin̄gu-i, mi sire kutaamba-i hiel-ba cincuon̄a-na. ⁴⁰ Na saa da, mi To taara uman̄ duó suó-mi aa hũu mi nelma-i, kutien̄o da cicelma man̄ sa tɩen̄ dede-i aa mi sire-yuó miwaan̄o timman̄-yiin̄gu-na.»

⁴¹ Yesun̄ cira wuó u yaa-i cicelman̄-niiwuoni man̄ hilaa doro-i-na, ku saa dɔlnu *Yuifubaa-ba-i. ⁴² Baa ta ba piye wuó: «Yosefu bieŋ daa u sa suó aa cɔrnu! I suó u to-i aa suó u nyu-i, u bir gbɛ-ye dumaa wuó fuó hilaa doro.»

⁴³ Yesu wuó cira: «Baa na yan̄ na hɔmmu guɔla. ⁴⁴ Mi To yaa puóraa-mi, a ce dumaan̄o-na molo sie gbáa cu mi huon̄-nu u fere ni u saa dii u nun̄gu-i. Uman̄ duó cu mi huon̄-nu, duó fie ku, miwaan̄o timman̄-yiin̄gu-na, mi ka sire-yuó. ⁴⁵ *Diilopopuóbiemba nyegáan̄ nel daama-i wuó:

Diilon̄o ka haála-bei hiere baa u nelma-i. †

Uman̄ duó nu mi To nelma-i aa sie u nun̄-ãndaan̄gu-i, kutien̄o ka cu mi huon̄-nu. ⁴⁶ Dumaan̄o-na ku saa ce ŋaa molo daa mi To-i dede de! Ma'í sɩ. Uman̄ hilaa Diilon̄o wulaa jo, u yaa daa-yo u diei yon̄.

⁴⁷ «Yaan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Uman̄ duó hũu mi nelma-i, kutien̄o daa cicelma man̄ sa tɩen̄ dede-i tɩ. ⁴⁸ Muomei cicelman̄-niiwuoni-i. ⁴⁹ Na tobaa-ba wuyaa niiwuoni-i hiecuraan̄gu-na ŋga ba kuu. ⁵⁰ A ne da niiwuoni man̄ hilaan̄ doro-i-na, uman̄ duó wuo-ni, kutien̄o sa ku. ⁵¹ Muomei cicelman̄-niiwuoni man̄ hilaa doro-i-na jo. Uman̄ duó wuo-ni, kutien̄o ka da cicelma man̄ sa tɩen̄ dede-i. Min̄ ka há nelbilibemba-i niiwuoni man̄ ba da ba da ninsoŋ-cicelma-i, mei feren̄ kũoma yaa-i.»

⁵² Un̄ waan̄ mafamma-i, maa gbuu jan̄ Yuifubaa-ba-i, baa ta ba yuu ba-naa wuó: «Naacolŋ daa wuó u há-ye u kũoma-i i wuo-ma wuon̄ hama-i temma-i?»

⁵³ Yesu wuó cira: «Yaan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa wuó *Molon̄-Bieŋo kũoma-i aa nyon̄ u tãmma-i, na sie da ninsoŋ-cicelma-i. ⁵⁴ Uman̄ duó wuó mi kũoma-i aa nyon̄ mi tãmma-i, u daa cicelma man̄ sa tɩen̄ dede-i tɩ. Duó fie ku, miwaan̄o timman̄-yiin̄gu-na, mi ka sire-yuó. ⁵⁵ Mi kũoma-i ninsoŋ-niiwuoni aa mi tãmma-i ninsoŋ-kuunyon̄gu. ⁵⁶ Uman̄ duó wuó mi kũoma-i aa nyon̄ mi tãmma-i, kutien̄o dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo. ⁵⁷ Mi To man̄ puóraa-mi, cicelma dii baa u yaa-i. U yaa háa muon̄o-i cicelŋ daama-i; a ce dumaan̄o-na, uman̄ duó wuó mi kũoma-i, mi ka bi há kutien̄o-i cicelma famma-i. ⁵⁸ Niiwuoni man̄ hilaa doro-i-na jo, ni yaa daani. Nii sɩ niiduoni baa na tobaa-ban̄ wuyaa niman̄ aa ku. Uman̄ duó wuó niiwuon̄ daani-i, kutien̄o ka da cicelma man̄ sa tɩen̄ dede-i.»

⁵⁹ Yesun̄ waan̄ maman̄ baa nuamba-i Kafarnamu *Diilonelhaaládun̄gu-na ma yaa mafamma-i.

Yesu nelma cie kpelle u haalabiemba wulaa

⁶⁰ Yesun̄ piye dumaan̄o-na, u *haalabiemba fɔŋgũo baa cira: «Nel daama cemma dii kpelle cor; hai gbáa sie daama temma-i?» ⁶¹ Yesu wuó suó wuó ku saa dɔlnu-bei, wuó yuu-ba wuó: «Nel daama cie kpelle na wulaa wei? ⁶² Aa da na ji da *Molon̄-Bieŋo nyugun̄ u ká u muntercɔlmmu-na, na ka wan̄ wuó nie? ⁶³ *Diilon̄-Yalle yaa háan̄ nelieŋ nuon̄o-i cicelma-i, ni ma'í sɩ nelieŋ nuon̄o-i baa ŋ yundaan̄gu-i ŋ sie gbáa ce bɩŋkũngu. Min̄ waan̄ nelma man̄ baa-na, Diilon̄-Yalle dii ma yaa nuó-i baa cicelma-i hiere. ⁶⁴ Ŋga banamba dii na hɔlma-na,

* 6:31 Helman̄-sebe (Exode) 16.4,15; Gbeliemān̄-malāan̄gu (Psaume) 78.24 † 6:45 Isayi (Ésaie) 54.13

ba saa hūu-ma.» Ninsie ninsie, Yesu wuɔ suyaa ányagarmantaamba-i dii ku domma-na, aa wuɔ bi suyaa umarj ka hel u huonj-nu, ku'i cie wuɔ tuɔ warj mafamma-i. ⁶⁵ Uj piye dumaanjo-na, wuɔ cira: «Da na da mi ciera molo sie gbãa cu mi huonj-nu ni Diilo saa dii u nunju, ku yunju yaa kufanju-i.»

⁶⁶ A donj yiinju fangu-na, u hãalãbiemba fõngũɔ bir, ba sa tiraa nyaanu-yuɔ. ⁶⁷ Barj birii, Yesu wuɔ yuu u hãalãbienj cincieliu ba hãi baamba-i wuɔ: «Namaa na bi taara na bir mi huonj-nu wei?»

⁶⁸ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, cicelma manj sa tlen dede-i ma nelma dii baa nuɔnei; i bir nanj huonju-na ka nyaanu hai?» ⁶⁹ I haa i nanja-i nuɔnei nuɔ-i, aa i suyaa wuɔ Diilonj un puɔraa u noljo manj jo, u yaa nuɔno-i.»

⁷⁰ Yesu wuɔ cira: «Ma si naa dii cincieliu baa na hãi ke? Hai fiela-na? Muɔmei si wei? A ne da Sitãni-noljo dii na hõlma-na.» ⁷¹ U gbẽ *Yuda yaa dumaanjo-na. Simɔ-Isikaro bienjo. U nunju waa Yesu hãalãbienj cincieliu ba hãi baamba-na. U yaa juɔ hel Yesu huonju-na.

7

Yesu hamba taara u hel pigaanj u fere

¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ cor tuɔ wuɔra *Galile yaa nuɔ-i, u sa taara u kã *Yude-i-na. *Yuifu ba yuntaamba taa ba taara-yuɔ baa komma ku'i cie u saa tuɔ taara u kã. ² A ne da huonju fangu-na Yuifu ba ponsaanju manj barj bin-kun *gbugannij-ponsaanju-i kuu naa pie ti. ³ U hãmba gbẽ-yo wuɔ: «ŋ sa ta ta bande-i-na kã Yude-i-na wei? Da ŋ kã, ŋ *hãalãbiemba manj dii terienju-na ba ka bi da ŋ ancemma-i. ⁴ Nelienj nuɔ da ŋ ta ŋ taara ba suɔ-ni, ŋ saaya ŋ hel pigaanj ŋ fere. Ninj cej himma manj daama-i, ŋ saaya ŋ hel nuɔmba-i hiere ba da-ni.» ⁵ A ne da bafamba fere-i ba saa naa haa ba nanja Yesu-i-na.

⁶ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Namaa daa ma cemanj-huonju hi, nga mei wulaa ku saa hi yogo. ⁷ Nelbiliemba sie gbãa bigaanj namaanjo-i, nga ba bigaanj muɔno-i wuɔ mi cie nie ta mi piye wuɔ ba maacemma saa fa?» ⁸ Aa naa cira: «Taa na kã mi yaan-na ponsaanju-na, muɔmi kãmanj-huonju saa hi.» ⁹ U waan ma yaa-i baa-ba aa bir tlen Galile-i-na.

Yesu nelma cie Yuifubaa-ba-i gbere

¹⁰ Yesu hãmbanj taa ponsaanju-na, wuɔ bi sire nyaab huonj-nu. Nga u saa yanj molo da-yo. ¹¹ Ponsaanju kaa donj, *Yuifu ba yuntaamba taara-yuɔ ba saa da-yo. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹² Fuɔ nelma yaa waa nuɔmba nunni-na. Bananj ba'a nelfefinjo. Bananj ba'a nelfefinjo si, kere u pira nuɔmba-i. ¹³ Nga ba taa ba kãalã Yuifu ba yuntaamba-i a ce ba sa sie piye u maama-i gbagaga.

¹⁴ Ponsaanju juɔ hi ku holle-i, Yesu wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka tuɔ warj Diilonj-nelma-i. ¹⁵ Kuɔ ce Yuifubaa-ba-i gbere. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolj daa u saa bi ce kalanjo, fuɔ cie nie tuɔ suɔ Diilonj-nelma-i jeje dumande-i?»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Minj warj mananj daama-i mei huɔya-maama si, Diilonjo'i puɔraa-mi baa-ma. ¹⁷ Umanj duɔ hūu-ma duɔ ce Diilonjo huonja-i, kutienjo ka suɔ wuɔ mei nelma si. ¹⁸ Umanj duɔ tuɔ warj fuɔ ferenj maama-i, ŋ da kutienjo kaal u fere. Nga umanj duɔ tuɔ taara u ce u papuɔrtienjo ce bõl, fuɔ yaa ninsontienjo-i, huhurma sa waa u nelma-na. ¹⁹ Ma si *Moisi yaa hãa-na *anjlnamma-i ke? A bige-i cie na sa wuɔ ma hūmelle-i? Ma bilaa nie na ta na taara na ko-mi?»

²⁰ Nuɔn baa cira: «ŋ yunju siire wei? Hai taaraayanj duɔ ko-ni?»

²¹ Yesu wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Mi cie nelma diei yonj aa ma ce-na gbere. ²² Moisi wuɔ na ta na *jã bibemba-i; nga ku saa donj fuɔ bãan-nu, ku duɔnj i bincunj-bãan-nu. Nga Moisinj waan-ma, da ku fie waa *yitfentanju-i na jã nuɔmba-i. ²³ Namaa da na ta na jã yitfentanju-na wuɔ na wuɔ Moisi hūmelle, ku ce nie muɔ minj siire nelffinjo-i yitfentanju-na, na sire wuɔ hii? ²⁴ Baa na ta na ne nuɔmba yammu aa na ta na piye. Da na da mananj, na taara ma yaanja-i igena ku yaa na ka suɔ nanj saaya na warj mananj.»

Yesu yaa Konjortienjo-i wei?

²⁵ Yesuj waa tuɔ piye, Yerusalẽmutaamba namba da-yo. Baa ta ba piye wuɔ: «Banj taaranj naacoljo manj da ba ko-yo, u'i si daayo-i wei? ²⁶ U yaa piyeyj daayo nuɔmba-na aa ba fiinanj aa yanj-yo. Ku baa ji waa i yuntaamba daa nie si u yaa *Konjortienjo-i? ²⁷ Ba sie sie! Naacolj daayo-i i suɔ unj hilaa kusuɔn-nu, a ne da Konjortienj duɔ ji jo, molo sie suɔ unj hilaa kusuɔn-nu.»

²⁸ Huonju fangu-na, Yesu waa tuɔ warj Diilonj-nelma-i *Diilodubuɔ-i-na, wuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Ma si na'a na suɔ-mi aa tiraa suɔ mi munhelmu-i? Na saaya na suɔ wuɔ mi saa jo mi ferenj jomma; molojo-i cie mi jo. Aa kutienjo-i huhurmantienjo si, nga na sa suɔ-yo. ²⁹ Muɔ fuɔ, mei suɔ-yo. Kumanj cie mi ta mi suɔ-yo, mi hilaa fuɔ terien-nu'i jo, aa u yaa puɔraa-mi.»

³⁰ Yesuŋ waŋ mafamma-i, baa pān ta ba taara ba bel-o. Nŋa u belmaŋ-huoŋgu saa naa hi, a ce molo saa sié duo haa u nanŋa yuo. ³¹ Mafammaŋ fié ce, nuomba boi yagar hūu u nelma-i ba holma-na aa naa ta ba cuo ba piye baa ba-naa wuo: «Diilonŋ un pāa nuŋgu-i wuo u ka saan Konkortieŋo man, duo fié ji jo, u ji ce gberé hayo-i u maar naacolŋ daayo wuoŋo-i?»

Yesu nelma cuu Yuifubaa-ba hōmmu-i

³² Nuombaŋ cuo ba waŋ Yesu maama-i, *Fariŋlebaa-ba ji nu-ma. Baŋ nuo-ma, ba sire baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i a puor *Diilodubuo niyataamba namba wuo ba ka bel-o. ³³ Yesu wuo ka gbē-ba wuo: «Mi ka tlena baa-na ce yinni céle aa suo bir ká umāŋ puaraami u wulaa. ³⁴ Miŋ kāŋ kusuŋ-nu, na sié gbāa kā, a ce dumaanŋo-na, na ka taara-mié na sié da-mi.»

³⁵ *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuo: «Wuo u kā hie aa cira i sié gbāa da-yo? Ku ce Yuifubaa-ba man dii hieŋgu-na u taara duo kā ba yaa wulaa-i ka waŋ Diilonŋ-nelma-i baa *nieraamba-i wei? ³⁶ Nel hama-i temma-i dumandé-i? «Miŋ kāŋ kusuŋ-nu namaa na sié gbāa kā, a ce dumaanŋo-na na ka taara-mié na sié da-mi?»»

Yesu waŋ Diilonŋ-Yalle maama

³⁷ *Gbuganniŋ-ponsaanŋu tmmāŋ-yiingŋu yaa waa yibu-o-i. Yiingŋu fanŋuŋ juo hi, Yesu wuo sire yiera aa naa piye da gbagaga baa nuomba-i wuo: «Hūŋkuosŋ da ni bel umāŋ, u jo mi wulaa u ji nyoŋ hūmma-i. ³⁸ Naa man waan dumaa Diilonŋ-nelma-na wuo: «Uman duo haa u nanŋa mié, cicēlman-hūmma ka ta ma būŋ kutieŋo huŋŋa-na ŋaa nuoraanŋu.»* ³⁹ Bamanŋ naa hūyāa Yesu nelma-i, baŋ ŋa naa saaya ba da *Diilonŋ-Yalle man, Yesu taa u waŋ difande maama yaa dumaanŋo-na. Huŋŋu fanŋu-na, Diilonŋo saa naa hi pigāanŋ Yesu bōbōima-i, a ce dumaanŋo-na, molo saa naa hi da Diilonŋ-Yalle-i yogo.

Nuomba saa nunu ba-naa Yesu kūŋgu-na

⁴⁰ Yesuŋ piye dumaanŋo-na, bananŋ baa ta ba piye dii nuomba holma-na wuo: «Coima saa fa, naacolŋ daayo yaa *Diilopuorobilonŋo-i!» ⁴¹ Bananŋ ba'a: «Diilonŋ un pāa nuŋgu-i wuo u ka saan *Konkortieŋo man, u yaa-i!» Bananŋ ba'a: «Diilonŋ un pāa nuŋgu-i wuo u ka saan Konkortieŋo man, u ce nié aa hel *Galile? ⁴² Diilonŋ-nelma saa cira wuo Konkortieŋo ka waa *Davidi haayēŋo wei? Aa tiraa cira wuo u ka hon Betelemu, Davidi ba nelle-na.» ⁴³ Kuŋ cié dumaanŋo-na, ba saa nunu ba-naa Yesu kūŋgu-na. ⁴⁴ Bananŋ baa ta ba taara ba bel-o, ŋa hai ka sié haa u nanŋa yuo?

⁴⁵ *Diilodubuo niyataamba bir ká bamanŋ puōraa-ba ba wulaa.† Baŋ kāa, baa yuu-ba wuo: «Ku kaa ce nié aa na saa bel-o jo baa-yo?»

⁴⁶ Baa cira: «ŋ siire, i saa da molo piye naacolŋ daayo temma-i dede.»

⁴⁷ *Fariŋlebaa baa cira: «Ku ce namaa na bi yaanŋ u pira-nei tŋ yaa de-i-na wei? ⁴⁸ Na nuo ba'a i yuntienŋ hayo-i cuu u huon-nu? Sié Fariŋleyieŋ hayo-i cuu u huon-nu? ⁴⁹ Bamanŋ cuu u huon-nu, u diei sa suo *ānŋinamma-i. Niŋ daaba de-i hieré Diilonŋo gāanŋ baa-ba!»

⁵⁰ Fariŋleyieŋo nanŋo waa ba holma-na, ba taa ba bi-yo Nikodemu; u yaa naa kāa Yesu wulaa isuŋgu nanŋu-na.‡ Fuo wuo gbē-ba wuo: ⁵¹ «Na suyaa wuo a saa baa mié ānŋinamma-i, dié saa yuu moloŋo-i a suo unŋ cié kumanŋ, i sié gbāa ce-yo bīŋkūŋgu de?»

⁵² Baa cira: «Nuo ŋ taara ŋ cu Galiletaamba huon-nu wei? Kā ŋ ka migāanŋ ŋ kalanŋ Diilonŋ-nelma-i fafamma ŋ ne, ŋ sa ka da *Diilopuorobilo nanŋo hilaa Galile-i-na.»

⁵³ [Baŋ juo piye tŋ, baa sire bōrō kūŋ ba cinnŋ.]

8

Ba bilaa cieŋo nanŋo-i baa bibieŋo jo baa-yo Yesu wulaa

¹ Nuombaŋ buōra, Yesu wuo ta kā *Olivi-tibinni-tānŋgu-na. ² Ku cuo kaala-i-na, wuo naar jo *Diilodubuo-i-na. Nuomba-i hieré baa kūl ba-naa jo u wulaa. Wuo tlena tuo waŋ Diilonŋ-nelma-i baa-ba. ³ U juo'a u ne da *ānŋinamma pigāataamba-i baa *Fariŋlebaa-ba juo ji jina moloŋ cieŋo nanŋo-i ba yaanŋa-na, wuo ba bilaa-yo baa bibieŋo. ⁴ Baŋ jlena-yuo, baa gbē Yesu-i wuo: «Hāalátie, i bilaa cieŋ daayo-i baa bibieŋo. ⁵ A ne da ānŋinamma-na, *Moisi ciera wuo i tie nanŋ caamba famba temma-i baa tāmpēlēŋa i ko-ba. Nuo fuo, nanŋ'a nié?»

⁶ Ba yuu-yo dumaanŋo-na da ba ne sí u ka piye cāl ba bel-o. Yesu wuo yanŋ-ba aa naa ture u yunŋu-i tuo nyegēŋ hīema-na baa u nielé. ⁷ Baa cor ta ba yuu-yo. Baŋ yuu-yoŋ ba titirre dumaanŋo-na, wuo ciir u yunŋu-i aa naa cira: «Namaanŋo-na, umāŋ duo saa ce kuubabalaanŋu dede, kutieŋo donŋ u nanŋ-yo mi ne.» ⁸ Aa naa tiraa ture u yunŋu-i tuo nyegēŋ hīema-na. ⁹ Uŋ piye baa-ba dumaanŋo-na, baa donŋ ta ba ta ba da-ba-diei. Ba bīnciŋo yaa taa igēna

* 7:38 Niŋ Esekial (Ézéchiel) 47.1; Sakari (Zacharie) 14.8. † 7:45 *Diilojigāntaamba yaa naa puōraa-ba baa *Fariŋlebaa-ba-i. Niŋ 7.32. ‡ 7:50 Niŋ 3.1-2.

aa banamba cu. Ba taa dumɛi hiere aa ji yan̄ Yesu yaa yon̄ baa ciɛŋ daayo-i. ¹⁰ Yesu wuɔ ciir u yun̄gu-i aa naa cira: «Ciɛŋ nuɔ, ba curaa hie? Molo saa nan̄-mi wɛi?»

¹¹ Ciɛŋ wuɔ cira: «Háalátie, molo saa nan̄-mi.»

Yesu wuɔ cira: «Áháa! Ká, muɔmi siɛ bi gáŋ baa-ni. Nga baa tiraa ŋ ce kuubabalaŋgu.»]

Yesu yaa fitnuɔ-i nelbilibemba hɔlma-na

¹² Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ ji tiraa tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Muɔmɛi fitnuɔ-i nelbilibemba hɔlma-na. Uman̄ duɔ cu mi huon̄-nu, u siɛ waa kukulma-na, u ka da gbagbaama man̄ káan̄ baa-yo Diilon̄-nelle-na.»

¹³ *Farisɛbaa baa gbɛ-yo wuɔ: «Nuɔ da ŋ ji ta ŋ wan̄ nan̄ ferɛŋ maama-i, yun̄gu ce niɛ waa nan̄ nelma-na?»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔ mi suyaa mi mun̄helmu-i aa tiraa suɔ mi mun̄kámму-i, a ce dumaan̄o-na, da mi fiɛ ta mi wan̄ maman̄ mi kún̄gu-na, mi sa kar coima. A ne da namaan̄o-i, na sa suɔ mi mun̄helmu, na sa suɔ mi mun̄kámму. ¹⁵ Namaa ne nelma-i nelbilien̄ nemma aa ta na cáI nuɔmba-i, a ne da mei sa cáI nelien̄o. ¹⁶ Aa da mi fiɛ cáI uman̄, da ŋ ne-ma, ŋ da-ma ninsoŋo. Hama-i nuɔ-i? Mi sa ce weima-i mi diei; uman̄ puɔraa-mi, uu dii baa-mi. ¹⁷ Ma sí ma nyegáan̄ na *án̄jnamma-na wuɔ: «*Siertaan̄ da ba yu ba hái nelma man̄ nuɔ-i, ninsoŋo.*» ¹⁸ Terien̄gu fan̄gu-na, muɔ baa mi To-i miɛmɛi siertaan̄ miɛ mei maama-na; u yaa puɔraa-mi.»

¹⁹ Farisɛbaa-ba yuu-yo wuɔ: «ŋ to dii hie?»

Yesu wuɔ cira: «Na sa suɔ muɔŋo-i na ka ce niɛ gbáa suɔ mi To-i. Kuɔ na taa na suɔ muɔŋo-i, naa naa gbáa suɔ mi To-i.»

²⁰ Yesu waa *Diilodubuɔ-na tuɔ wan̄ Diilon̄-nelma-i aa tuɔ piye nel daama-i. U waa ban̄ dii gbein̄a-i kusuon̄-nu ba há Diilon̄o-i. U belman̄-huon̄guŋ ŋa naa ku saa hi dumaan̄o-na, molo saa haa u nan̄ga yuo.

Yesu pigáan̄ u stni-i

²¹ Yesu wuɔ suonu u ándaan̄gu-i baa-ba wuɔ: «Mi ka ta. Aa mi suyaa miɛ na ka taara-miɛ. Na siɛ bi gbáa ká min̄ kán̄ kusuon̄-nu; a ce dumaan̄o-na, na ka ku baa na ámbabalma-i.»

²² *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i ciɛ wuɔ i siɛ gbáa ká uŋ kán̄ kusuon̄-nu? U taara duɔ ko u ferɛ wɛi?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Namaa hilaa híɛman̄ bande aa mei hel dɔɔ. Híɛman̄-baamba'i namaan̄o-i aa muɔŋo-i híɛman̄-wuon̄ muɔ sí, ²⁴ ku'i ciɛ miɛ na ka ku baa na ámbabalma-i. Coima saa fa, da na saa híu-ma wuɔ uman̄ dii gbula u yaa muɔŋo-i, na ka ku baa na ámbabalma-i.»

²⁵ Baa yuu-yo wuɔ: «Nuɔŋo-i hai molon̄ nuɔn̄i?»

Yesu wuɔ cira: «Mi pigáan̄-na mi sínni-i dii ku domma-na. ²⁶ Na nelma boi dii mi da mi wan̄-ma baa-na, na yan̄-maama boi bi dii mi da mi fiɛnu-mɛi. Nga uman̄ puɔraa-mi huhurmantien̄o sí. Uŋ pigáan̄-mi maman̄, mi wan̄ ma yaa-i baa nuɔmba-i.»

²⁷ Yesuŋ piye baa-ba, ba saa suɔ wuɔ u gbɛ u To yaa-i. ²⁸ Wuɔ cira: «Da na ji haa *Molon̄-Bien̄o-i dɔɔ huon̄gu man̄ nuɔ-i, na ka suɔ suɔ wuɔ uman̄ dii gbula u yaa muɔŋo-i. Na ka bi suɔ wuɔ mi sa ce weima mi ferɛ. Mi Ton̄ waan̄ maman̄ baa-mi, mi wan̄ ma yaa-i. ²⁹ Uman̄ puɔraa-mi, mi ce u huon̄ga-i; a ce dumaan̄o-na uu dii baa-mi; u saa nanna-miɛ mi diei yon̄.»

³⁰ Yesuŋ piye dumaan̄o-na, nuɔmba boi híu u nelma-i.

Ninsoŋo sa dɔlnu nelbilibemba-i

³¹ *Yuifubaa-ba man̄ naa húyáa Yesu nelma-i, wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: «Da na bel mi nelma-i nammu hái, na ka ce mi *háalábien̄ namaa kelkel. ³² Na ka suɔ ninsoŋo-i aa ninsoŋo ka ce na waa na ferɛŋ nuɔ.»

³³ Baa cira: «ŋ wan̄ wuɔ niɛ de-i? Miɛŋo-i *Abiramu háayɛŋ miɛ, ii dii i ferɛŋ nuɔ, i saa ce nelien̄-kɔrsínni dede.»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaan̄ mi wan̄ ninsoŋo-i baa-na: Uman̄ duɔ ce ámbabalma-i, kutien̄o ciɛ korien̄o ámbabalma wulaa. ³⁵ A ne da korien̄o siɛ gbáa ce dún̄gu baa u yuntien̄o-i, ŋga u yuntien̄o bien̄o yaa gbáa ce dún̄gu-i baa u to-i. ³⁶ Terien̄gu fan̄gu-na, Bepol̄ duɔ cira nuɔni man̄ dii ŋ ferɛŋ nuɔ, nii dii ŋ ferɛ nuɔ kelkel. ³⁷ Mi suyaa miɛ Abiramu háayɛŋ namaa, ŋga na taara na ko-mi wuɔ mi nelma sa dɔlnu-nɛi. ³⁸ Muɔ min̄ daa maman̄ mi To wulaa, mi wan̄ ma yaa-i. Nga namaan̄o-i, na ton̄ háaláayá-nɛi maman̄, na ce ma yaa-i.»

³⁹ Baa cira: «Miɛ to yaa Abiramu.»

Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa waa Abiramu bisáŋ namaa kelkel, naa naa ta na ce Abiramu temma-i. ⁴⁰ Nga na bir yan̄ aa ta na taara na ko-mi a ne da min̄ daa ninsoŋo man̄ mi To wulaa, mi waan̄ u yaa baa-na. Nan̄ ceŋ maman̄ mafamma-i Abiramu maacemba'i wɛi?»

⁴¹ Na biyaa na to u maama.»

Baa cira: «Miɛŋo-i búɔraan̄ miɛ sí; i to dii u diei yon̄, u yaa Diilon̄o-i.»

* 8:17 An̄jnamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 17.6, 19.15; Kamman̄-sebe (Nombres) 35.30

⁴² Yesu wuɔ gbê-ba wuɔ: «Muɔmi hilaa Diilonɔ-terien-nu'i jo, aa mi juɔ fuɔ jomma'i. Kuɔ na to yaa naa waa Diilonɔ-i ninsoŋo, muɔmi kũngu naa ta ku dolnu-nei. Mi saa jo mi fereŋ jomma, u yaa puɔraa-mi. ⁴³ Nanɔ'a na sa nu mi nelma-i ku'i cie miŋ waŋ mamaŋ baa-na, na sa suɔ ma yunɔu-i. ⁴⁴ Na to yaa *Sitani. Na taara na ce fuɔ kusunɔu yaa-i. Dii ku domma-na, u yii baa nelkolle yaa-i. Unɔ'a u sa waŋ ninsoŋo-i dumaanɔ-na, u saa sie ninsoŋo-i dede. U yaa coima tienɔ-i, a ce dumaanɔ-na u nelma-i hiere coima. ⁴⁵ Nga muɔ fuɔ, mei waŋ ninsoŋo yaa-i; ku'i cie ŋ da na saa hũu mi nelma-i. ⁴⁶ Namaanɔ-na, hai gbãa da cãlmuɔ haa-mie? Da kuɔ mi waŋ ninsoŋo, bige-i cie na ta na cina mi nelma-i? ⁴⁷ Umanɔ duɔ waa Diilonɔ-wuɔŋo, ŋ da kutienɔ nu Diilonɔ nelma-i. Nga namaanɔ-i, Diilonɔ-baan namaa sɩ, ku'i cie na sa nu mi nelma-i.»

⁴⁸ Baa cira: «Die cira nuɔŋo-i *Samariyen nuɔ, i saa kar coima; aa *jina ka sire ŋ yunɔu-i dii.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi yunɔu saa sire; mi kãŋ mi To yaa-i aa namaa na yagar wuɔ na sie kãŋ muɔŋo-i. ⁵⁰ Mei sa taara mi jina mi fere dɔɔ, moloŋo'i dii tuɔ ce mafamma-i, aa kufanɔu tienɔ yaa suyaan nelienɔ nelienɔ kuman gbɛ baa-yo. ⁵¹ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanɔ duɔ tuɔ nu mi nunɔu-i u sa ji suu baa kuliŋgu-i dede.»

⁵² Yesun waan mafamma-i, Yuifubaa-ba gbê-yo wuɔ: «Fieŋe fuɔ, nuharunɔu si dii, i suyaa wuɔ nii si dii gbãŋgbãŋ. Abiramu-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba kuu hiere, aa nanɔ ta ŋ piye wuɔ umanɔ duɔ tuɔ nu nanɔ nunɔu-i kutienɔ sa ji suu baa kuliŋgu-i dede. ⁵³ Daa u cɔrnu de! Nanɔ daa nie sɩ nanɔ maaraa i to-i Abiramu-i wei? Nga fuɔ u kuu, Diilopɔpuɔrbiemba tiraa ku.»

⁵⁴ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ muɔmei taa mi kaal mi fere, yunɔu naa saa waa-kuɔ. Nga mi To yaa kaalaan-miŋ. Na gbê u yaa-i wuɔ namaa Diilonɔ ⁵⁵ aa na sa bi suo-yo. Muɔ fuɔ, mei suo-yo. Da mi cira mi sa suo-yo, mi ka ce coikartien muɔ namaa temma-i. Mi suo-yo aa tiraa ta mi nu u nunɔu-i. ⁵⁶ Abiramu manɔ namaa to, unɔ juɔ suɔ wuɔ u ka hi mi jommaŋ-yiŋgu-i, u huɔŋga gbuu pãŋ fɛ. Unɔ juɔ da-mi, kuɔ gbuu silaa dolnu-yuɔ ŋaa bige-i?»

⁵⁷ Yuifubaa baa cira: «Nanɔ saa bi hi da bier komuɔŋa hai baa cinciɔluo-i yogo aa cira nanɔ daa Abiramu-i; ŋ daa-yo danɔ hama-i temma-i?»

⁵⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Aa Abiramu suɔ duɔ hoŋ, muɔmi manɔ dii gbula mii naa waa.»

⁵⁹ Unɔ waan mafamma-i, baa biera tãmpɛlɛŋa wuɔ ba nanɔ-yo. Wuɔ yan-ba aa naa fuo hel *Diilodubuɔ-i-na ta.

9

Yesu puurii yironɔ nanɔ yufienɔ

¹ Yesun taa ka hi holma namma-i, wuɔ da yironɔ nanɔ. Kutienɔ huɔŋ baa u yirsinni-i. ² U *haalãbiɛŋ baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, bige-i yirii naacolɔ daayo-i? Fuɔ fereŋ ambabalma'i yirii-yo waa u bincunɔ-maama'i yirii-yo?»

³ Yesu wuɔ cira: «Fuɔ ambabalma sɩ, u bincunɔ-maama bi sɩ. Diilon unɔ hii dumaa, u yirii duɔ pigãan nelbiliemba-i ku yaa-i. ⁴ Cuo duɔ gbãŋ kaal, i saaya i tie ce mi pɔpuɔrtienɔ maacemma-i, ni ma'i sɩ, bãan da ku tɩ, molo sie gbãa ce bɩŋkũngu. ⁵ Miŋ yer nelbiliemba holma-na, muɔmei ba fitnuɔ-i.»

⁶ Unɔ waan mafamma-i, wuɔ tu taalunɔu hɛma-na aa guɔlnu-kuɔ baa hɛma-i a hure yironɔ daa u yufienɔ-na ⁷ aa naa cira: «Kã ŋ ka saar ŋ yaanɔa-i Siloe hũnfuonɔu-na.» (Siloe yunɔu yaa wuɔ pɔpuɔrbilonɔ.) Naacolɔ wuɔ kã ka saar u yaanɔa-i, u yufien aa pãŋ puur; wuɔ bir tuɔ kũŋ.

⁸ Unɔ kãa ka hi, u caantaamba-i baa bamanɔ taa ba suo-yo hiere baa piel u maa-na. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolɔ daa u yaa saa tuɔ tɛna u cãrã wei?» ⁹ Banan ba'a u yaa-i, banan ba'a u'i sɩ keɛ u nabieranɔ. Naacolɔ fuɔ fere wuɔ cira: «Muɔmei mi fere!»

¹⁰ Baa yuu-yo wuɔ: «Ŋ cie ŋ yufienɔ-i nie a puur?»

¹¹ Wuɔ cira: «Ban bɩŋ naacolɔ manɔ Yesu-i, u yaa cie kpɔkpɔtuɔŋgu hure-yei aa cira mi kã Siloe-i-na ka saar-a. Mi kãa ku yaa-i ka saar-a, a pãŋ puur.»

¹² Baa yuu-yo wuɔ: «Naacolɔ fanɔ we-i-na?»

Wuɔ cira: «Na fer muɔ, mei suɔ hie?»

Diilonɔ gbãa nu nelbalaŋo nunɔu-i wei?

¹³⁻¹⁴ Yesun puurii naacolɔ daayo yufienɔ-i yiŋgu manɔ nuɔ-i, ku waa *yitɛnanɔu. Naacolɔ unɔ piye dumaanɔ-na, baa bel-o kã baa-yo *Fariŋɛbaa-ba wulaa. ¹⁵ Fariŋɛbaa baa bi yuu-yo u yufienɔŋ cie dumaa puur. Wuɔ cira: «U huure kpɔkpɔtuɔŋgu yei aa cira mi kã ka saar mi yaanɔa-i. Mi kãa ka saar-ka ku yaa nuɔ-i, mi yufienɔ puur.»

¹⁶ Fariŋɛbaa-ba namba ta ba piye wuɔ: «Naacolɔ manɔ cie maacen daama-i u sie gbãa jo Diilonɔ-jomma. Na saa da, u sa kãŋ yitɛnanɔu baa u maacemma-i.»

Banaŋ ba'a: «Ámbabalmanceronŋ hayo-i gbáa ce nel daama temma-i?» Kunŋ cie dumaanŋo-na, baa hel ba-naa honniŋ.

¹⁷ Farisɛbaa baa yuu naacolŋo-i wuɔ: «Nuɔ fuɔ, nan'a nie naacolŋ daayo kúnŋgu-na?»

Wuɔ cira: «Mei wulaa, *Diilopɔpuɔrbilonŋ.»

¹⁸ *Yuifubaa baa sire wuɔ naacolŋ daa u saa naa yir. Baa bí u bíncuamba jo. ¹⁹⁻²⁰ Banŋ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Naaa biɛŋo-i naacolŋ daayo-i wei?»

Baa cira: «Ūu, mie biɛŋo.»

Yuifubaa ba'a: «U huɔŋ baa yirsɩni-i wei?»

Naacolŋo bíncuɔŋ ba'a: «Ūu, u huɔŋ baa-ni.»

Yuifubaa ba'a: «U yufieŋa cie nie aa puur fiefie-i-na?»

²¹ U bíncuɔŋ ba'a: «Coima saa fa, i saa suɔ u yufieŋanŋ cie dumaa puur, aa i saa bi tiraa suɔ umanŋ puurii-ya.» Aa naa cira: «Yuuŋ fuɔ fere-i, bisáláaŋo sí; manŋ cie dumaa, u ka wanŋ-ma baa-na.» ²² Kumariŋ naa cie ba wanŋ mafamma-i, Yuifubaa baa wurii-ba wuɔ umanŋ duɔ cira Diilonŋ uŋ paa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konkortieŋo manŋ u yaa Yesu-i, ba nyaa kutieŋo-i *Diilonelháaládúŋgu-na. ²³ Kufanŋgu korma'i naa cie u bíncuamba cira ba yuu fuɔ fere-i bisáláaŋo sí.

²⁴ Ku huonŋgu-na, Farisɛbaa-ba tiraa ji bí naacolŋo-i ji cira: «Ne Diilonŋo-i aa ŋ wanŋ ninsoŋo-i; naacolŋ daayo-i nelfefeŋo sí, mie fere-i i suyaa-ma.»

²⁵ Naacolŋ wuɔ cira: «Mei sie gbáa cira nelfefeŋo, mei sie bi gbáa cira nelfefeŋo sí. Nga ma diei maama manŋ meŋŋ suyaa-ma: U puurii mei yufieŋa-i.»

²⁶ Baa yuu-yo wuɔ: «U cie-ni nie? U puurii ŋ yufieŋa-i puur hama-i temma-i?»

²⁷ Naacolŋ wuɔ cira: «Mi waanŋ-ma baa-na, na saa yiera nu-ma. Bige-i cie na'a mi tir-ma? Naaa na bi taara da na ce u *háalábienŋ namaa wei?»

²⁸ Baa pán ta ba tuora-yuɔ aa naa cira: «Nuɔnei u háalábilonŋ nuɔ! Mie fuɔ, *Moisi háalábienŋ mie. ²⁹ I suyaa wuɔ Diilonŋo piye baa Moisi-i, nga daayo-i i sa suɔ u muŋhelmu!»

³⁰ Naacolŋ wuɔ cira: «Naaa gbre! Na sa suɔ u muŋhelmu a ne da u puurii mei yufieŋa-i!

³¹ Na suyaa kerre wuɔ Diilonŋo sa nu nelbabalaamba nunni-i de! Umanŋ duɔ tuɔ wuɔ u hümelle-i aa tuɔ ce u huonŋga-i u nu fuɔ nuŋgu yaa-i. ³² Molonŋo manŋ huonŋ baa yirsɩni-i, inŋ siire ji hi baa nyungo, i saa nu-ma dede wuɔ melŋ daayo puurii kutieŋo yufieŋa-i. ³³ Kuɔ naacolŋ daa u saa naa jo Diilonŋ-jomma, uu naa saa gbáa ce bínkúnŋgu.»

³⁴ Baa cira: «Daa u cɔrnu de! Nuɔni manŋ huonŋ baa ámbabalma-i, nuɔnei gbáa pigáanŋ mieŋo-i nelma wei?» Aa naa pán nyaa-yo hiel-o Diilonelháaládúŋgu-na.

Yirsɩni dii ni hai

³⁵ Banŋ duɔnya naacolŋo-i, Yesu wuɔ nu-ma aa ká u wulaa ka yuu-yo wuɔ: «Ŋ haa ŋ nanŋga-i *Molon-Bieŋo-na wei?»

³⁶ Naacolŋ wuɔ: «Háalátie, u yaa hai? Pigáanŋ-mi baa-yo; mi taara mi htu u maama-i!»

³⁷ Yesu wuɔ: «U yaa ŋ yaanŋa-na; u yaa piyenŋ baa-ni.»

³⁸ Naacolŋ wuɔ: «Ite, mi hüyáa-ma.» Aa naa pán dúuna Yesu yaanŋa-na.

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi juɔ híɛma-na da mi ji ce nelma diei. Mi juɔ da mi ji puur yiriemba yufieŋa-i aa suuye bamanŋ daanŋ ba waanŋa-i.»

⁴⁰ *Farisɛbaa-ba namba waa u caanŋgu-na, baa cira: «Mie fuɔ i saa yir yogo.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa suɔ-ma wuɔ na yirii, ámbabalma naa saa waa-nei, nga nanŋ ciera namaa saa yir, na ámbabalma dii ma temma-i yogo.»

10

Yesu yaa áncinafefeŋo-i

¹ Banŋ tíyaa nelma famma-na, Yesu wuɔ ji nanŋ gbánaláanŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Umanŋ duɔ yanŋ naatuonŋgu dumelle-i aa suur yanŋa nanŋga, coima saa fa, ba bí u yaa-i cuoyuo-i.

² Nga umanŋ duɔ suur baa dumelle-i, u yaa naatuonŋtiɛŋo-i, u yaa áncinano-i. ³ Túlmba suɔ ba tieŋo-i. Duɔ ká de-i-na, umanŋ nieyanŋ naatuonŋgu-i u sire puur dumelle-i há-yo, u tuɔ bí túlmba-i ba yirsɩnŋ-na ba da-ba-diei, ba ta ba hel. ⁴ Banŋ suɔ-yonŋ dumaanŋo-na, duɔ ji bí-ba ba hel hiere, u ta ba yaanŋ-na aa ba cu-yo. ⁵ Nga da ba'a ba sa suɔ-ni, ba sie sie cu ŋ huonŋ-nu. Banŋ'a ba sa suɔ ŋ yalle-i, da ŋ bí-ba, ba bir yanŋ aa ta ba gbar-nie.»

⁶ Yesuŋ naanŋ gbánaláanŋ daaku-i, ba saa suɔ ku yunŋgu-i. ⁷ Wuɔ tiraa cira: «Yaanŋ mi wanŋ ninsoŋo-i baa-na: Muɔmei naatuonŋgu dumelle-i. ⁸ Bamanŋ juɔ yaanŋa muɔmi-na hiere, cuobaa; nga túlmba saa nu ba nunni-i. ⁹ Muɔmei dumelle-i. Umanŋ duɔ suur baa dumelle-i, kutieŋo kuraa. U gbáa tuɔ suur aa tuɔ hel kunŋ dolaanu-yuɔ dumaa, aa u ka tuɔ da u niwuoni-i. ¹⁰ Cuoyuo jommanŋ-yunŋgu yaa a ji cuo, siso a ji ko, da ma'i bi sí a ji guɔla. Nga muɔmi juɔ da mi ji kor nelbilibemba-i ba waa ba fereŋ nuɔ.

¹¹ «Da ŋ nu wuɔ áncinafefeŋo-i, u yaa muɔŋo-i. Umanŋ ka hdu-ma ku u túlmba maama-na, u yaa áncinafefeŋo-i. ¹² Da ba bie umanŋ u tuɔ cenŋ túlmba-i, ba sa bí ufanŋo-i áncinano.

Tülm̄ba-i fuo baamba sí; u taara gbeija. Fuo temma-i, duo ji da jara jo, u gbar aa yan̄ u jo ji bel u yufellen̄-wuon̄o-i ta. ¹³Fuo juo duo ji taara gbeija; tülm̄ba maama ce nie aa waa kpelle u huon̄ga-na? ¹⁴⁻¹⁵Muōmei añc̄inafefein̄ muon̄o-i. Muō baa mi To-i in̄ sūo i-naa dumaa, muō baa mi tülm̄ba-i i bi sūo i-naa dum̄ei. Aa mi hüyaa-ma da mi ku ba maama-na. ¹⁶Tülm̄ba namba bi dii baa-mi yan̄ga nan̄ga. Mi saaya mi k̄a ka nyaa-ba jo baa-ba tüus̄ille ji ce di diei aa añc̄in̄año bi waa u diei. Da mi k̄a, ba ka nu mi nun̄gu-i.

¹⁷«Min̄ hüyaa-ma da mi ku mi tülm̄ba maama-na aa da mi sire, ku cie mi maama ta ma d̄olnu mi To-i. ¹⁸Muō da mi saa sie, molo sie gb̄aa ko-mi. Ku d̄olaanu muōmei mi p̄a mi fere. Ku f̄on̄ḡūo dii-mie mi da mi ku aa sire. Mi To pūraa-mi baa ma yaa-i.»

¹⁹Yesu yan̄ mafamma-i, *Yuifubaa baa tiraa hel ba-naa hon̄niñ. ²⁰Ba f̄on̄ḡūo baa ta ba piye wuo: «Naacol̄n̄ daa u yan̄gu si dii! *J̄ina dii-yuo! Baa na ta na nu u nelma-i.» ²¹Ban̄an̄ ba'a: «J̄ina duo waa moloño man̄ nūo-i, u sie gb̄aa piye dumande-i-na. Namaa daa j̄ina ba nol̄ño gb̄aa puur moloñ yufien̄a wei?»

Yuifubaa-ba ctinaana Yesu-i

²²Wan̄-huon̄gun̄ juo hi, *Yuifubaa baa ta ba ce *Diilodubuō *miḡaaman̄-ponsaan̄gu-i *Yerusalemu-i-na. ²³Yesu wuō k̄a ka tuō wūera u biñ *Salom̄o kukuruon̄gu-na. ²⁴Yuifubaa baa k̄a ka cil̄a-yuō aa naa yuu-yo wuo: «Ŋ ka kaala ŋ nelma-i baa-ye yaku-i? Da kūo Diilon̄ ŋ p̄aa nun̄gu-i wuo u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa nūon̄o-i, wan̄ ninson̄o-i baa-ye ke!»

²⁵Yesu wuō cira: «Mi waan̄-ma baa-na cor ŋ, ŋga na saa hüu-ma. Min̄ cen̄ maman̄ mi To yerre-na ma yaa piḡaan̄ mi sínni-i. ²⁶Ŋga nan̄'a naa sí mēi t̄ul̄n̄ namaa, na saa hüu mi nelma-i. ²⁷Mi sūo mi tülm̄ba-i. Ba nu mi nelma-i aa ta ba nyaanu-mie. ²⁸Mi h̄a-ba cic̄elma man̄ sa t̄ien̄ dede. Ba c̄eraa ba ku, aa molo sie gb̄aa hüu-ba mi wulaa. ²⁹Mi To yaa h̄aa-mi baa-ba, u f̄on̄ḡūo j̄ien̄ya nūomba-i hier̄e ba wuon̄o-i, a ce dumaan̄o-na, molo sie gb̄aa hüu u diei u wulaa. ³⁰Muō baa mi To-i kuuduon̄gu yaa-i.»

³¹Ŋ piye dumaan̄o-na, Yuifubaa baa tiraa biera t̄amp̄el̄ein̄a da ba nan̄-yo. ³²Wuō gb̄e-ba wuo: «Mi To cie mi ce nelfafamma boi piḡaan̄-na. Min̄ cie maman̄, na taara na nan̄-mi ko-mi hama-i yan̄-nu'i jebi?»

³³Yuifubaa ba'a: «Nin̄ cie nelfafamma man̄, i saa cira i nan̄-ni mafamma maa-na; nin̄ wūeran̄ ŋ b̄ena Diilon̄o yerre-i wuō nūo Diilon̄o nūo, ku'i cie yie i nan̄-ni ko-ni.»

³⁴Yesu wuo: «Ma nyḡaan̄ na *añj̄inamma-na wuō Diilon̄o ciera: **Namaan̄o-i naa dii ŋaa Diilon̄o.*» ³⁵Diilon̄o-nel̄man̄ vii baman̄, Diilon̄o ciera wuō baa dii ŋaa Diilon̄o. I sie bi gb̄aa maar Diilon̄o-ãndaan̄gu-i. ³⁶Ŋ hiela muōmi man̄ puur-mi mi jo h̄el̄ema-na, bige-i cie da mi cira Diilon̄o-Bien̄ muō, na'a mi b̄ena Diilon̄o yerre? ³⁷Da kūo mi sa ce mi To maacemma, baa na hüu mi nelma-i. ³⁸Ŋga da kūo mi ce ma yaa-i, hüyaañ-man̄. Da na fie'a na saa haa na nan̄ga mie, min̄ cen̄ maman̄, hüyaañ-man̄ wuō Diilon̄o-maacemma; ku yaa na ka sūo wuō mi To dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo.»

³⁹Ŋ wan̄ mafamma-i, Yuifubaa baa tiraa sire wuō ba bel-o. Wuō kor ba wulaa.

⁴⁰Ku huon̄gu-na, Yesu wuō bir k̄a *Yurd̄e bomborre nande-na, dii Ns̄aan̄ taa u *b̄atisen̄ nūomba-i kusuon̄-nu, ka t̄ena da huon̄gu celle. ⁴¹Nuon̄ baa k̄ul̄ ba-naa nyaa u huon̄-nu. Ba taa ba piye wuo: «Ns̄aan̄ siire, u saa ce himma dede. Ŋga u yan̄ maman̄ hier̄e naacol̄n̄ daayo k̄un̄gu-na, ninson̄o.»

⁴²Nuomba boi hüyaa Yesu nelma-i terien̄gu fan̄gu-na.

11

Lasaar kuliñgu-i

¹⁻²Yesu j̄ien̄o nan̄o waa Betani-i-na ba taa ba bi-yo Lasaar. U t̄uobaa-ba waa ba h̄ai: Ba taa ba bi unan̄o-i Marti aa bi unan̄o-i Maari. Maari fan̄o yaa naa k̄uona natikolo-h̄umma-i Itien̄o gbeini-na aa naa hurre-nie baa u yukūs̄inni-i.*

Lasaar wuō ji cii jarma-na. ³U t̄uobaa-ba puur ba ka wan̄ baa Yesu-i wuō u j̄ien̄o jan̄. ⁴Ban̄ waan̄-ma, Yesu wuō cira: «Jan̄ daama saa jo da ma ji ko Lasaar, ŋga ma juo da ma ji ce Diilon̄o-i boi baa u Bien̄o-i hier̄e.»

⁵Lasaar baa u t̄uobaa-ba-i, ba maama taa ma d̄olnu Yesu-i ma cor. ⁶Ban̄ t̄uonu-yuō wuō Lasaar si dii h̄inni, wuō yan̄ yinni h̄ai cor ⁷aa naa sūo gb̄e u *h̄aalabiembra-i wuo: «I ka bir k̄a *Yude-i-na.»

⁸U h̄aalabiembra cira: «H̄aalatie, ma sí *Yuifubaa-ba taa ba taara ba nan̄-ni baa t̄amp̄el̄ein̄a ko-ni terien̄gu fan̄gu-na ke? Ku saa bi da yinni yogo aa ŋ'a i bir k̄a!»

⁹Yesu wuō nan̄ gb̄an̄al̄an̄ daaku-i baa-ba wuo: «Ma sí ler̄baa c̄incieluo ba h̄ai dii b̄aan̄gu-na ke? Da ŋ ta ŋ wuō b̄aan̄gu-na, ŋ sa tis̄in̄ ŋ fere dumaa, ¹⁰ŋga da ŋ ta ŋ wuō isuon̄gu-na, cecer maa sí, ŋ sa gb̄an̄ aa tis̄in̄ ŋ fere.»

* 10:34 Gbelieman̄-nal̄aan̄gu (Psaume) 82.6

* 11:1-2 Nsaa 12.3

¹¹ Uḡ waan mafamma-i, wuɔ cira: «I jleŋo-i Lasaar yaa kuraa duɔfūŋ, mi ka ká ka pīŋ-yo.»

¹² U háalábiemba cira: «Da kuɔ u kuraa duɔfūŋ, yan-yo fafalmu ka da-yuɔ.»

¹³ Yesu taa u taara u wanj Lasaar kuliŋgu maama yaa baa-ba dumaanjo-na, ŋga ba saa suɔ. Bafamba daa nie sí u wanj duɔfūgbāŋgbálammuj maama. ¹⁴ Ban'ja ba saa suɔ Yesu nelma yaan'ga-i dumaanjo-na, wuɔ naa wuɔ wanj-ma gbar-ma baa-ba wuɔ Lasaar jarma yaraa-yo. ¹⁵ Aa naa cira: «Uḡ'a u saa ku mi caan-ŋu, ku dolaanu-mie cor. Ku ka káyá-nei na haa na nan'ga-i mie fafamma. Siireŋ i ka ne kunj yej dii dumaa.»

¹⁶ U háalábilonjo nanjo waa, ba taa ba bí-yo Toma, Girekibaa ba'a Didimu; ku yun'gu yaa wuɔ plebaa. Fuɔ wuɔ gbē u naháalábiemba namba-i wuɔ: «Yaanj i ká, da ku ka waa kuliŋgu, i bi ku baa Itieŋo-i hiere.»

Yesu yaa cicēlma tienjo-i

¹⁷ Yesuŋ káa ka hi, wuɔ nu wuɔ ban fuuriye Lasaar u yinni naa yaa waa yiŋgu fangu-na. ¹⁸ Betani-i baa *Yerusalemu-i ku saa yu kilobaa-ba síei, ¹⁹ a ce dumaanjo-na, *Yuifubaa boi baa hila ká da ba ka jaal kuliŋgu-i.

²⁰ Martin juɔ nu wuɔ Yesu jo dii, wuɔ sire tuɔ járá-yuɔ aa naa yan Maari yaa tēna dumelle-na baa niraamba-i. ²¹ Uḡ kaa hi, wuɔ gbē Yesu-i wuɔ: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tūɔ naa saa ku. ²² Ŋga mi suyaa mie ninj yej terien'gu manj nuɔ-i fiefie-i-na, da ŋ cará kumanj Diilonjo wulaa, u ka há-ni baa-ku.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Ŋ tūɔ ka sire.»

²⁴ Marti wuɔ cira: «Mi suyaa mie miwaanjo tīmmanj-yiŋgu-na, kuonj da ba ji ta ba sire, u ka sire.»

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Muɔmei siireŋ kuomba-i aa muɔmei cicēlma-i. Umanj duɔ haa u nan'ga mie, duɔ fie ku, u ka sire. ²⁶ Aa umanj duɔ haa u nan'ga mie, u ceraa u ku; ku yun'gu yaa wuɔ u daa cicēlma manj sa tēŋ dede-i. Ŋ hūyáa mafamma-i wēi?»

²⁷ Marti wuɔ: «Itie, mi hūyáa-ma. Mi hūyáa-ma wuɔ *Korŋkortienjo manj naa saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i. Nuɔnei Diilon-Bieŋ nuɔŋo-i.»

²⁸ Martin waanj mafamma-i, wuɔ ta kún. Uḡ kaa hi, wuɔ cuo bí Maari-i a wanj baa-yo wuɔ: «Háalátienjo juɔ; wuɔ mi ji wanj baa-ni ŋ ká u wulaa.»

²⁹ Maariŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ pāŋ sire baa gbarun'gu tuɔ ká Yesu wulaa. ³⁰ Yesu wuɔ sa hi suur nellenj-huon'ga-na yogo, Martin káa ka da-yo terien'gu manj nuɔ-i, u waa yogo kusuon'nu'i. ³¹ Yuifubaa-ba manj waa ta ba ce jaalun'gu-i, ban juɔ da Maari táanu hel dumaanjo-na, baa sire cu u huon'nu wuɔ sí u ká tēŋo cīncorre'i nuɔ-i duɔ ka kaal. ³² Wuɔ ká ka hel Yesu terien'gu-na. Uḡ kaa'a u ne da Yesu-i, wuɔ ká ka dūna u yaan'ga-na aa naa cira: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tūɔ naa saa ku.» ³³ Aa pāŋ haa u nammu-i u yun-ŋu. Bamanj naa káa baa-yo, baa bí ká ba ta ba kaal hiere.

Yesuŋ daa banj kaal dumaanjo-na, u huon' kaa pāŋ kūɔl. ³⁴ Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na fuuriye-yuɔ hie?»

Baa cira: «Itie, jo i ta i ka pigāan-ni baa terien'gu-i.» ³⁵ Yesu wuɔ pāŋ donj tuɔ kaal. ³⁶ Yuifubaa baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Na saa da, kuloŋo maama taa ma dōlnu-yuɔ de!» ³⁷ Bananj baa ta ba piye wuɔ: «Ma sí u yaa puurii yironjo yufienja-i kē? Bige-i cie u saa cie Lasaar baa ku?»

³⁸ Yesu huon'ganj ŋa naa gbuu kūɔl dumaanjo-na, wuɔ ká ba ká cīncorre terien'gu-na. Di waa támpēfuon-ŋu aa ba ce támpēlle suuye di nun'gu-i. Banj kaa hi, ³⁹ wuɔ cira: «Halaanj támpēlle-i!»

Marti wuɔ cira: «Itie, u yinni naa yaa de-i uŋ fuuriye; u ka donj tuɔ hūŋ dii.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Marti, ma sí mi waan-ma baa-ni mie da ŋ haa ŋ nanga mie ŋ ka da Diilonj uŋ hii dumaa kē?»

⁴¹ Baa halanj támpēlle-i. Yesu wuɔ tá u yun'gu-i dōɔ aa naa cira: «Baba, ninj nuɔ mi nun'gu-i mi jaal-ni boi. ⁴² Mi suyaa mie ŋ sa yagar mi nun'gu-i, ŋga bamanj dii mi caan'gu-na mi piye ba yaa da ba suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi.» ⁴³ Uḡ waanj mafamma-i, wuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Lasaar, sire ŋ hel ŋ jo bande!» ⁴⁴ Kulonj wuɔ hel jo; u gbeini fienya baa u nammu-i hiere ka hel baa u yun'gu-i. Yesu wuɔ cira: «Firiin-yonj aa na yanj u ká!»

Ba taara ba ko Yesu-i

(Matie 26.1-5; Marke 14.1-2; Like 22.1-2)

⁴⁵ *Yuifubaa boi baa káa Maari ba terien'gu-na da ba ka jaal ba tūɔ kuliŋgu-i. Banj juɔ da Yesu cie nel daama-i, ba fōŋgū baa hūu u maama-i. ⁴⁶ Bananj baa bir yanj aa ká ka tūnu *Fariśebaa-ba-i baa uŋ cie mamananj. ⁴⁷ Banj tūɔnu-bei dumaanjo-na, *Diilojigántaamba yuntaamba-i baa Fariśebaa baa tigiin *nellentaamba-i aa naa cira: «Naacolŋ daa u wuɔra u ce himma boi, i ka ce nie? ⁴⁸ Die bi yanj u cor tuɔ ce, nuɔmba-i hiere ba ka cu u huon'nu. Da ŋ bí da ba cuu u huon'nu, *Oromēbaa-ba ka jo ji muonu i *Diilodubuo-i aa ko-ye hiere.»

49 Unanjo waa ba hólma-na, ba taa ba bí-yo Kayifu. U yaa waa *Diiløjigántaamba yuntienjo-i belle fande-na. Fuo wuo cira: «Na sa suo ku yaanğa-i de! 50 Na saa suo wuo nelduonj duo ku a kor nelle-i hiere ku boyaa nelle da di muonu wɛi?»

51 Kayifunj waan nelma manj daama-i fuo maawamma sí. Unj waa Diiløjigántaamba yuntienjo-i belle fande-na dumaanjo-na, Diilonjo yaa diyaa-ma u nunğu-na, wuo Yesu yaa saaya u ku Yuifubaa-ba maama-na 52 aa bi ku tigiinj Diilon-bisálmba manj dii hienğu-na a ce-ba kuuduonğu. 53 Yinduonğu fanğu-na, Yuifu ba yuntaan baa yiera-mei wuo fuo ba ko Yesu-i. 54 Banj puu mafamma-i, Yesu wuo yan-ba aa tuo fuo u hel. Duo hel u sa yan ba da-yo. Ku huonğu-na, wuo ji ta baa u *haalábiemba-i ka tlena nelle nande-na ba bí-de Efirmu, di saa maa baa hie kuraanğu-i.

55 *Korsinni timmanj-ponsaanğunj juo pie, *Yuifubaa baa jǎnu ba-naa da bǎmbǎale *Yerusalemu-i-na da ba tigiinj ba fere a saa baa ba Diilon-húmelle-i aa ponsaanğu suo da ku hi. 56 Nuómban juo dumaanjo-na, baa ta ba taara Yesu-i Diilodubu dumelle huonğa-na, ba sa da-yo ba da-yo. Baa ta ba piye wuo: «Na yuu ba'a naacolj daayo ka jo ponsaanj daaku-na wɛi?» 57 A ne da Diiløjigántaamba yuntaamba-i baa Farisiebbaa-ba naa wanj baa nuómba-i wuo umanj duo suo unj yerj kusuonj-nu, kutienjo pigǎanj-ba baa-yo ba ka bel-o.

12

Maari kúona natikolo-húmma Yesu gbeini-na

(Matie 26.6-13; Marke 14.3-9)

1 *Korsinni timmanj-ponsaanğunj juo tle yinni niediei aa da ku hi, Yesu wuo kǎ Lasaarbaa-ba wulaa dii Betani-i-na. Lasaar fanjo yaa naa kuu aa Yesu wuo sire-yuo. 2 Unj kǎa, baa haa bituonğu u yerren. Marti yaa cie niwuoni-i aa bie há-ba. Lasaar waa baa-ba tuo wuo. 3 Maari wuo bie natikolo nanjo-i litiri boluonğu, a kúnna Yesu gbeini-na aa ce u yukuósinni-i hurre-nie. Natikolo fanjo-i baa cie-yo baa *naar-yomma ma kula. U sullu waa kpelle. Wuo sire nyaayǎ dúnğu-i. 4 Yesu *haalábilonj manj ba nanj bínj-yonj *Yuda-Isikaro-i, umanj juo hel Yesu huonğu-na, wuo cira: 5 «Natikolo daayo naa gbǎa da *deniebaa nuósú komuonja ndii. Bige-i cie u saa yanj i suor-o a há súnntaamba baa gbeinja fanja-i?» 6 Ku saa ce njaa súnntaamba hujarre waa-yuo ku'i cie u tuo wanj mafamma-i de! U taa u wanj-ma baa u huoya-maama. U yaa taa u tiera ba gbeinja-i, a ne da u taa u cuo; a ce dumaanjo-na u taa u dii u nanğa-i yei.

7 Unj waan mafamma-i, Yesu wuo cira: «Yuda, yanj cienjo fiisa! U kúona natikolo daayo-i mie tuo cie mi kuliinğu yaa-i. 8 Súnntaamba dii baa-na báanğu-i baa isuonğu-i, nga muómi sie tlena baa-na gbula.»

Nuómba gbagbarra Yesu huon-nu

9 *Yuifubaa-ban juo nu wuo Yesu juo dii Betani-i-na, baa sire kaal ba-naa kǎ da ba ka ne-yo aa bi ne Lasaar. 10 *Diiløjigántaamba yuntaan baa sire wuo ba ko Lasaar 11 wuo u siremma cie Yuifubaa boi nanna ba bíncuonj-húmelle-i aa htu Yesu maama-i.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Like 19.28-40)

12 Ku cuo kaala-i-na, nelpunğu manj naa juo *Yerusalemu-i-na da ba ji ce *korsinni timmanj-ponsaanğunj-i, baa nu-ma hiere ka saa wuo Yesu jo dii. 13 Baa sire kar nampurni ta ba kǎ da ba ka jǎrǎ-yuo. Ba taa ba hál wuo:

«Diilonj temma si dii!

Itiej unj saanj umanj jo, Diilo baa-yo!

Diilo baa *Isirahel-baamba nellentienjo-i!»*

14 Yesunj jonj húmelle-na, wuo ji da kakúmuo nanjo-i, wuo bel-o nyugúnj. Ma bi nyegǎanj dumei Diilonj-nelma-na wuo:

15 «*Sinyotaan namaa, baa na tie holle.

Niej, na nellentienjo'i juonj daayo na wulaa.

U nyugǎanj tlena kakúmbilonj-na.»†

16 Nel daamanj taa ma ce huonğu manj nuó-i, u *haalábiemba saa naa suo ma yaanğa-i. Yesunj juo nyugúnj kǎ doró-i-na, maa suo tlenu-bei wuo *Diilopópuorbiembanj waan mamanj u kúnğu-na, ma yaa taa ma ce-yuo dumaanjo-na.

17 Bamanj waa hiere da unj siire Lasaar dumaa, baa ta ba wanj-ma baa nuómba-i.

18 Nuómbanj nuó gbere daayo maama-i, baa kúal ba-naa ta ba jo u wulaa. 19 *Farisiebbaa baa ta ba piye baa ba-naa wuo: «Ma sí na daa ke? Nuómba-i hiere baa dii u huonj-nu; ma maaraa-na na gbǎa ce bínkúnğu!»

Yesu wanj u kuliinğu maama

* 12:13 Gbelieman-naláanğu (Psaume) 25.26 † 12:15 Sakari (Zacharie) 9.9

²⁰ Bamaŋ naa juo *Yerusalemu-i-na da ba ji jaal Diilonjo-i ponsaangu-na, Girékibaa-ba bi waa-bei. ²¹ Baa ká ka ta ba piye baa Filipu-i wuo: «I taara die piye baa Yesu-i.» Filipu waa Yesu *háalabilonjo. U taa u hel Betisada dii *Galile mara nuu. ²² Filipu wuo ká ka tūnu Andere. Baa sire ba hái-i-na ka hi Yesu-i baa-ma. ²³ Yesu wuo cira: «*Molonj-Bienjo unj ka da yerre huonju manj nuu-i, ku yaa hii daaku-i.» ²⁴ Aa naa cira: «Yaaj mi wanj ninsonjo-i baa-na: Da ŋ da díbelle saa suur hēma-na a hōr; di bi tē di diei yaa-i; ŋga da di suur hēma-na a hōr, ŋ da di diyaa bienja bōi. ²⁵ Umanj duu tuu dōl u fere, kutienjo ka kōsuonj u fere; ŋga umanj duu hiel u nanja u ferej nuu miwaan daayo-na, kutienjo ka da cicēlma manj sa tēj dede-i. ²⁶ Umanj duu tuu taara duu ce mi cāarājo, kutienjo saaya u tuu nyaanu-mie. Muo da mi waa kusuonj-nu, mi cāarājo ka bi waa kusuonj-nu'i. Mi To ka ce mi cāarājo ce bōi.

²⁷ «Minj yenj terienjo manj nuu-i fiefie-i-na, mi huonja si dii huonja. Mi sa suu minj ka wanj mamanj baa mi To-i. Mi juo yaahuolo daayo maama yaa nuu-i, mi sie bi sie cira u kor-mi yuu.» ²⁸ Aa naa cira: «Baba, ce ŋ yerre ce bōi!» Unj waanj mafamma-i, baa nu molo piye dōrō-i-na wuo: «Mi cie mi yerre ce bōi tī, mi ka tiraa ce di ce bōi.» ²⁹ Bamaŋ waa nu molonj daa unj piye, baa ta ba piye wuo: «Diilonjo'i naaraa!» Bamaŋ ba'a: «*Dōrōpōurōbilonjo'i piye baa-yo!»

³⁰ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Molonj daa u saa piye mei maa-na, u piye namaa maa-na. ³¹ Fiefie yaa Diilonjo ka pigāanj nelbiliemba-i u jāyamma-i. Kunj hii terienjo manj fiefie-i, Diilonjo ka donya miwaan daayo tienjo-i. ³² Aa da ba ji haa-mi dōrō, mi ka fa nelbiliemba-i hierē pie-ba mi caanj-nu.»

³³ Yesu waanj nel daama-i a pigāanj unj ka ku kuliingu manj. ³⁴ Nuonj baa cira: «*Ānjnamma ciera wuo Diilonj unj pāa nuonju-i wuo u ka saanj *Konjortienjo manj, u sa ku dede. Ma da nie nan'la Molonj-Bienjo gbē ba haa-yo dōrō? Ma diei ma hāi Molonj-Bienjo yaa hai molonjo-i?»

³⁵ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Fitinuū dii baa-na yogo, ŋga u sie cō. Terienjo fangu-na, wuo saangu manj dii na gbeini-na, siirenj na ce-ku, ku yaa na ka hi baa cecerma-i. Na saa da, da ŋ ta ŋ wuo kukulma-na ŋ sa suu ninj kānj kusuonj-nu. ³⁶ Da na ta na taara na waa cecerma-na, fitnuonj yenj baa-na huonju manj nuu-i, haanj na nanga yuo huonju fangu'i nuu-i.»

Yesunj waanj mafamma-i, wuo hel ba hōlma-na ka fuo.

Yuifubaa-ba saa hūu Yesu nelma-i

³⁷ Yesunj fie ce gberē-weima bōi *Yuifubaa-ba yufelle-na, molo saa hūu u nelma-i. ³⁸ Diilonj unj puōraa *Isayinj wanj mamanj, ma'i sī daama-i wei? Isayi ciera wuo:
«Itie, ŋ daa hai molonjo-i hūyaa i nelma-i?»

Ŋ pigāanj hai molonjo-i wuo ŋ hii?» §

³⁹ Kumanj cie ba sie gbāa hūu-ma, Isayi bi waanj-ma. U ciera wuo: «Diilonjo ciera:

40 Mi cie-ba yiriemba,

a ce ba baa ta ba da baa ba yufienja-i.

Mi guōlaa ba anjōguōma-i,

a ce ba baa ta ba suu nelma yaannga-i.

Ku'i cie ba sie gbāa hūu mi nelma-i aa jo mi ji sire-bei ba jarma-na.» *

⁴¹ Isayi naa fara da Yesu bōbōima-i ku'i cie u piye nel daama-i. U waanj Yesu maama'i dumaanjo-na.

⁴² *Yuifu ba yuntaamba famba fere-i, ba fōngūo baa hūyāa Yesu nelma-i, ŋga baa káalá *Farisēbaa-ba-i wuo da ba wanj-ma, ba ka nyaa-ba *Diilonelháaládūngu-na. ⁴³ Bafamba wulaa, bōlbōl nelbiliemba dōl-ba aa Diilonjo bigāanj-ba.

Yesu jommanj-yiingju-i

⁴⁴ Ku huonju-na, Yesu wuo tuu piye baa nuamba-i da gbagaga wuo: «Umanj duu hūu mi nelma-i, kutienjo saa hūu mei nelma, u hūyāa umanj puōraa-mi u nelma. ⁴⁵ Da ŋ da muonjo-i, ŋ daa umanj puōraa-mi. ⁴⁶ Muōmi dii ŋaa fitnuu. Mi juo hēma-na mie umanj duu hūu mi maama-i, kutienjo baa tē kukulma-na. ⁴⁷ Mi saa jo da mi ji gānj baa nelbiliemba-i, mi juo da mi ji kor-ba; a ce dumaanjo-na, umanj duu nu mi nelma-i aa yagar ma hūmelle wuo saangu-i, mei sa gānj baa-yo. ⁴⁸ Umanj duu cīna-mie baa mi nelma-i hierē, kutienjo daa muotienjo u ferej nuu tī. Minj waanj nelma manj baa-yo, ma'i ka gānj baa-yo miwaanjo tīmmanj-yiingju-na. ⁴⁹ Hama-i nuu-i? Mi sa wanj mei kusūnj-maama. Mi To yaa puōraa-mi, aa minj gbē mi wanj mamanj hierē, u pigāanj-mi baa-ma u fere. ⁵⁰ Aa mi suyaa mie unj waanj mamanj baa-mi, ma yaa diyaanj nelien nuonjo-i cicēlmanj-hūmelle-na. A ce dumaanjo-na unj waanj-ma baa-mi dumaa, mi bi wanj-ma dumēi.»

‡ 12:31 Miwaan daayo tienjo yaa *Sitāni-i.

§ 12:38 Isayi (Ésaie) 53.1

* 12:40 Isayi (Ésaie) 6.10

13

Yesu saaraaya u haalabiemba gbeini-i

¹ *Korsinni tímmanj-ponsaanju waa ñaa bisin ku temma. Nyungo ku temma-i, Yesu wuɔ suɔ wuɔ u tammanj-huonju hii ti duɔ ká Tuonjo wulaa. Bamanj waa baa-yo hiema-na, ba maama taa ma dolnu-yuɔ. U dɔlaa-ba a ji hi u tamma. ² Ku isuonju-na, baa tɛna ta ba wuɔ niwuoni-i. A ne da huonju fangu-na, *Sitani naa dii-ma ti *Yuda huonja-na wuɔ u hel Yesu huonju-na. Yuda to yaa Simɔ-Isikaro-i. ³ Nga Yesu wuɔ suyaa wuɔ fuɔ fɛɛ hilaa Diilonj-teriej-nu jo, aa u ka bir ká u wulaa. Aa tiraa suɔ wuɔ u To birii weima-i hiere há-yo. ⁴ Wuɔ sire jukalaangu-na a hiel u jonjoruo-i aa bie kompanja nanja pɛyɛ u negelle-i. ⁵ Unj cie mafamma-i, wuɔ bie binjkinju a dii hümma tuɔ saara u *haalabiemba gbeini-i aa tuɔ hurrenie baa kompanja manj u negelle-na. ⁶ Unj kaa hi Simɔ-Pier, Simɔ-Pier wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, nanj sie gbáa saara mei gbeini-i.»

⁷ Yesu wuɔ: «Pier, minj cej kumanj daaku-i nj sie gbáa suɔ ku yungu-i nyungo-i-na, nga yiingju dii baa yiingju nj ka suɔ-ku.»

⁸ Pier wuɔ: «Mi sie sie aa yanj nuɔ nj saara mi gbeini-i!»

Yesu wuɔ: «Da nj saa yanj mi saara-nie, nj suɔ kerre nj nunju sl baa-mi weima-na!»

⁹ Simɔ-Pier wuɔ: «Da ma waa dumaanjo-na, saara-nie aa nj saara baa mi nammu-i baa mi yungu-i hiere.»

¹⁰ Yesu wuɔ: «Umanj duɔ ce hümma-i u ne welewele hiere, u kuonj, u saara u fɛɛ ce nie? Mi saa yagar-ma u gbeini. Namaa na kuonj, nga na hieronjo sl.» ¹¹ Uu naa suɔ umanj ka hel u huonju-na ku'i cie wuɔ ba saa konj hiere.

¹² Unj juɔ saara ba gbeini-i ti, wuɔ bie u jonjoruo-i dii, aa ká ka tɛna u muntɛnammu-na aa cira: «Minj cie kumanj nei daaku-i, na suyaa ku yungu-i wei? ¹³ Da na ce na ta na bi-mi wuɔ: «Haalátie. Kunie na a: «Itie. Ma dɔlaa-na; na saa kar coima. ¹⁴ Muɔmi manj na Tienj muɔ baa na haalátienj muɔ, da mi saara na gbeini-i, namaa na saaya na bi ta na saara na-naa gbeini. ¹⁵ Mi pigaanj-na nelma'i. Taa na ce ku yaa-i na hólma-na. ¹⁶ Yaanj mi wanj ninsojo-i baa-na: Maacembilonjo sa maar u yuntienjo-i, aa pɔpuɔrbilonjo sa maar umanj puɔraa-yo. ¹⁷ Da kuɔ na saa naa suɔ-ma, fiefie-i-na na suyaa-ma. Da na wuɔ ma hümelle-i, na yunni dɔlaa.

¹⁸ «Da na da mi piye de-i-na, mi sa gbɛ na hieronjo. Mi suɔ minj fiela bamanj. Nga mamanj nyegãanj Diilonj-nelma-na, ma gbɛ ma ce. Ma nyegãanj wuɔ: «Umanj taa u wuɔ baa-mi kaladuonju-na, u birii tuɔ ganj baa-mi.»

¹⁹ Mi ka wuɔya wanj-ma baa-na aa ma suɔ da ma ce; ku yaa da ma ji ce, na ka hüu-ma wuɔ umanj dii gbula u yaa muɔjo-i. ²⁰ Yaanj mi wanj ninsojo-i baa-na: Umanj duɔ bel mi pɔpuɔrbilonjo-i fafamma, kutienjo bilaa muɔmei; aa umanj duɔ bel muɔjo-i fafamma, u bilaa umanj puɔraa-mi.»

Yesu firiiye Yuda-i

²¹ Yesunj waanj mafamma-i, u huonja pãnj kúɔl. Wuɔ cira: «Mi sie fuo-ma nei: Na hólma-na, unaa ka hel mi huon-nu.»

²² *Haalábienj baa bir ta ba ne ba-naa aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U gbɛ hai?»

²³ Haalábilonjo manj maama-i taa ma dolnu Yesu-i ma yanj, u waa tɛna u caangu-na. ²⁴ Simɔ-Pier wuɔ piye baa-yo baa u nanja, wuɔ u yuu-yo u gbɛ hai? ²⁵ Haalábilonj wuɔ miel cira: «Itie, nj gbɛ hai molojo-i?»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da mi nafiye *buruo-i há umanj, u yaa-i.» Aa naa bül buruo-i a nafiye há *Yuda-Isikaro. ²⁷ Yudanj hüyáa buruo-i, *Sitani wuɔ pãnj sire-yuɔ. Yesu wuɔ cira: «Yuda, sire nj ce ninj saaya nj ce mamanj, baa sere baa-ma!» ²⁸ Bamanj waa hiere juwuoterienju-na ba saa suɔ u nelma yaanga-i. ²⁹ Yudanj taa u tierba ba gbeinj-a, banamba da nie sl Yesu taara u ka sãa banj saaya ba ce ponsaanju-i baa nimanj, sisɔ wuɔ u ka há sünatamba-i binjkinju. ³⁰ Yudanj hüyáa buruo-i dumaanjo-na, wuɔ pãnj sire hel. Ku waa isuonju.

Taa na dɔl na-naa

³¹ *Yudanj hilaa, Yesu wuɔ cira: «Fiefie-i-na, nuɔmba daa *Molonj-Bienjo bɔbɔima-i baa Diilonjo maama-i Molonj-Bienjo-na. ³² [Unj cie ba da Diilonjo bɔbɔima-i yuɔ,] ku sie vaaya, Diilonjo ka bi ce ba da Molonj-Bienjo maama-i fuɔ-i-na.» ³³ Aa naa cira: «Mi jɛnaanj namaa, mi yinni saa tiraa tɛ boi na hólma-na. Na ka taara-mie na sie da-mi. Minj taa mi wanj mamanj baa *Yuifubaa-ba-i, mi wanj-ma baa namei fiefie-i-na: «Minj kãnj kusuwonj-nu, na sie gbáa ká.» ³⁴ Mi ka há-na nelfemma aa suɔ ta. Nelfemma famma yaa daama: Taa na dɔl na-naa. Muɔ minj dɔlaa-na dumaa, taa na dɔl na-naa dumai. ³⁵ Da na ta na dɔl na-naa, nuɔmba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ mei baanj namaa.»

³⁶ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, nj ká hie?»

* 13:18 Gbelimanj-nalãangu (Psaume) 41.10

Yesu wuɔ cira: «Pier, miŋ kãŋ kusuɔŋ-nu, ŋ sie gbãa kã baa-mi fiefie-i-na, ŋga ŋ ka ta ŋ jo huonŋ-nu.»

³⁷ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, bige-i dii fiefie-i-na aa ŋ'a mi sie gbãa kã baa-ni? Da mi fie'a mi ka ku nan maama-na, weima sí.»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Ŋ ka sie ku mei maama-na ninsoŋo wei? Ne! Yanŋ mi wanŋ ninsoŋo-i baa-ni: Koholdielãŋo sie hi bu, ŋ ka cina-mie da i siei wuɔ nanŋ sa suɔ-mi.»

14

Da ŋ da Yesu-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na yanŋ na hɔmmu cu. Yaanŋ aa na haa na nanŋa-i Diilonŋo-na baa muɔmi-na. ² Muntfenammu boi dii mi To dumelle-na. Kuɔ muntfenammu saa naa waa, mii naa waa hie wuɔ mi ka tigiŋ muntfenammu cie-na? ³ Da mi kã ka tigiŋ na muntfenammu-i tí, mi ka bir ji bie-na na ka tiena mi caanŋ-nu.» ⁴ Aa naa cira: «Miŋ kãŋ kusuɔŋ-nu na sa bi yanŋ ku hümelle-i suɔma.»

⁵ Toma wuɔ cira: «Itie, i sa suɔ niŋ kãŋ kusuɔŋ-nu, i ce nie gbãa suɔ ku hümelle-i?»

⁶ Yesu wuɔ: «Muɔmei hümelle-i, muɔmei ninsoŋo-i aa muɔmei cicelma-i. Molo sie gbãa kã mi To wulaa ni kutienŋo saa cor baa muɔ. ⁷ Da na suɔ muɔŋo-i, na ka suɔ mi To-i. Ŋga fiefie-i-na, na suyaa-yo aa na daa-yo.»

⁸ Filipu wuɔ cira: «Itie, da ŋ pigãanŋ-ye ŋ To-i i sie tiraa yuu-ni baa weima.»

⁹ Yesu wuɔ: «Filipu, mi bãanŋu cuɔ baa-na, aa nanŋ waa yogo nanŋ sa suɔ-mi! Da ŋ da muɔŋo-i, ŋ daa mi To yaa-i; ku ce nie ŋ'a mi pigãanŋ-na mi To-i? ¹⁰ Ŋ saa hũu-ma wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i wei? Miŋ wanŋ nelma nanŋ baa-na, mei huɔya-maama sí. Inŋ yenŋ kuuduɔŋgu baa mi To-i, u'icieŋ u fereŋ maacemma. ¹¹ Da mi cira muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i, na saaya na hũu-ma wuɔ ninsoŋo. Da kuɔ coima, na sa ne miŋ ceŋ mamanŋ wei? ¹² Yaanŋ mi wanŋ ninsoŋo-i baa-na, miŋ ceŋ mamanŋ daama-i, umanŋ duɔ haa u nanŋga mie, u gbãa ce ma temma. Aa ji da miŋ kãŋ mi To wulaa de-i-na, kutienŋo gbãa ce mamanŋ maaraa daama-i yere. ¹³ Da na carã bɩŋkũŋgu bɩŋkũŋgu, aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na a ce mi To ce boi. ¹⁴ Da na carã kumanŋ aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na.»

Yesu wanŋ u hortienŋo maama

¹⁵ «Da kuɔ mi maama dɔlnu-nei, na ka vaa na fere ta na ce miŋ wanŋ mamanŋ baa-na. ¹⁶ Mi ka wanŋ baa mi To-i u hã-na kakãyatienŋo u ji tie baa-na gbula. ¹⁷ Kakãyatienŋo fanŋo yaa *Diilonŋ-Yalle-i; di yaa ninsoŋo-i. Nelbilibemba sa da-yo, ba sa bi suɔ-yo, a ce dumaanŋo-na u sie gbãa jo ba wulaa. Ŋga unŋ yenŋ baa namaanŋo-i, na suɔ-yo aa u ka tie baa-na gbula. ¹⁸ Mi sie ta aa yanŋ-na yombɩŋ namaa; mi ka bir jo. ¹⁹ Celle, nuɔmba sie tiraa ta ba da-mi, ŋga namaanŋo-i, na ka ta na da-mi. Mi ka tie gbula aa namaa na ka tie gbula. ²⁰ Ku yiinŋ da ku hi, na ka suɔ wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduɔŋgu yaa-i, aa namaa baa muɔŋo-i kuuduɔŋgu bi yaa-i. ²¹ Umanŋ duɔ bella mi nelma-i aa tuɔ ce-ma, mi maama dɔlnu u yaa-i. A ne da mi maamanŋ dɔlnuŋ umanŋ, kutienŋo maama ka dɔlnu mi To-i aa bi dɔlnu mei fere-i, aa mi ka pigãanŋ kutienŋo-i mi fere.»

²² *Yuda nanŋo waa a naara *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ cira: «Itie, bige-i cie ŋ'a ŋ ka yanŋ nuɔmba namba-i aa pigãanŋ miemei baa ŋ fere?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Mi maama da ma ta ma dɔlnu umanŋ, u ka tuɔ ce miŋ wanŋ mamanŋ. Duɔ tuɔ ce-ma, u maama ka dɔlnu mi To-i. Aa u maanŋ da ma dɔlnu mi To-i, i ka jo ji har kutienŋo-na. ²⁴ Mi maanŋ da ma'a ma sa dɔlnu umanŋ, u sa ce miŋ wanŋ mamanŋ. A ne da miŋ wanŋ mamanŋ baa-na, mei kusunŋ-maama sí, mi To maama. U yaa puɔraa-mi. ²⁵ Mii dii baa-na yogo aa wanŋ daama-i hiere baa-na. ²⁶ Mi To ka saanŋ Diilonŋ-Yalle jo mei yerrenŋ. Di ka kãya-nei. Di ka jo ji wanŋ ma yaanŋa-i baa-na hiere aa miŋ wanŋ mamanŋ cor hiere, di ka ce ma tienu-nei. ²⁷ Mi fe na hɔmmu-i, aa mi fe-mu mei femma. Mi sa fe-mu ŋaa nelbilibembanŋ feŋ ba-naa hɔmmu duma. Baa na yanŋ na hɔmmu cu, baa na bi yanŋ korma ta ma da-na. ²⁸ Ma sí mi wanŋ-ma baa-na mie: «Mi ka ta ŋga mi ka bir jo ke?». Da kuɔ mi maama dɔlnu-nei, miŋ kãŋ mi To wulaa, ku saaya ku dɔlnu-nei. Hama-i nuɔ-i? Mi To maaraa muɔŋo-i. ²⁹ Mi walieya wanŋ nel daama-i baa-na ku yaa da ma ji ta ma ce na ka suɔ wuɔ mi wanŋ ninsoŋo. ³⁰ Miwaanŋ daayo tienŋo* jo dii mi huonŋ-nu; a ce dumaanŋo-na, mi sie tiraa da piye boi baa-na. Ŋga u sie gbãa ce bɩŋkũŋgu mie. ³¹ Nelbilibemba saaya ba suɔ wuɔ mi To maama dɔlnu-mie, aa tiraa suɔ wuɔ mi Torŋ'a mi ce mamanŋ, mi ce ma yaa-i ku'i cie *Bigãaranŋo tuɔ jo. Siirenŋ i halanŋ bande-i-na!»

15

Yesu dii ŋaa ereSe-tibiŋ-kerre

* 14:30 Miwaanŋ daayo tienŋo yaa *Sitani-i.

¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ ji nanj gbānalāan daaku-i baa u *hāalabiemba-i wuɔ: «Muɔmei *ereɛ-tibiinj-kerre-i aa mi To yaa ku tienjo-i. ² Mi negemmu manj sa maanj hiere, u ka kar-mu nanna aa mumanj maanj, u ka jūrā-muɔ a ce mu migāanj ta mu manj fafamma. ³ Minj waanj nelma manj baa-na, ma migāan-ŋa tɪ. ⁴ Nyaarāan-mie ŋaa muɔ minj nyaarāa-nei dumaa. Na suyaa wuɔ negenja manj da ka saa nyaar ka nyu-i-na ka sie gbāa manj de! Kuuduɔŋgu yaa baa namaanjo-i: Da na saa nyaar muɔmi-na, na sie gbāa ce bɪŋkūfaanju.»

⁵ «Muɔmei tibiinjgu-i, aa namei ku negemmu-i. Muɔ da mie mii si dii, na sie gbāa ce bɪŋkūŋgu. Umanj duɔ nyaar-mie aa muɔmi bi nyaar-yuɔ, kutienjo gbāa ce weima boi. ⁶ Umanj duɔ saa nyaar-mie, ba bɪul kutienjo-i ka nanna puona ŋaa da ba jā negenja-i banj bɪul-kanj ka nanna dumaa ka kuol ba bie-ka dii-ka dāamu-na caa-ka. ⁷ Ŋga da na nyaar-mie, aa mi nelma waa na hɔmmu-na, da na ta na taara kumanj, na cārā-kuo, na ka da-ku. ⁸ Da na ta na ce maacenfafamma na hā Diilonjo-i, aa cu mi huon-ŋu, ku yaa cieŋ mi To ce boi. ⁹ Mi Toŋ dɔlaa-mi dumaa, muɔmi bi dɔlaa namaanjo-i dumai. Tiyāan mi caan-ŋu mi ta mi ce baa-na. ¹⁰ Minj waanj mamanj baa-na, da na ta na ce-ma, na maama ka ta ma dɔlŋu-mie ŋaa muɔ minj ceŋ mi To maama-i mi maama ta ma dɔlŋu-yuɔ dumaa.»

Yesu haalabiemba birii u jēnaamba

¹¹ Yesuŋ waanj mafamma-i, wuɔ cira: «Mi taara na hɔmmu fɛ da yogogo mei kaanŋa temma-i ku'i cie mi ta mi waŋ nel daama-i baa-na. ¹² Mi nelma yaa daama: Taa na dɔl na-naa ŋaa muɔminj dɔlaa-na dumaa. ¹³ Nelienj nuɔ da ŋ hūu-ma ku ŋ jēnaamba maama-na, nelnyul hamu-i dii ji maar mufammu-i? ¹⁴ Minj waanj mamanj baa-na, da na ce-ma, na ka ce mi jēnaan namaa. ¹⁵ Mi sa tiraa mi bɪ-na maacembienj namaa, mi bɪ-na mi jēnaan namaa. Hama-i nuɔ-i? Maacembilonjo sa suɔ u yuntienjo kusūŋgu-i. A ne da namaanjo-i, mi Toŋ waanj mamanj baa-mi hiere, mi waanj-ma baa-na. Terienju faŋgu-na, mi sie gbāa bɪ-na mi maacembienj namaa. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa namei fiela a muɔ, muɔmei fiela a namaa aa puɔr-na wuɔ na ka ce maacenfafamma aa na yanj na maacemma da belle, ku yaa da na cārā bɪŋkūŋgu bɪŋkūŋgu mi To wulaa aa bɪ mi yerre-i u ka hā-na baa-ku. ¹⁷ Ŋga minj taaranj kumanj na wulaa, ku yaa daaku: Taa na dɔl na-naa.»

Nelbiliemba bigāan Diilonjo-i

¹⁸ «Da na da nelbiliemba bigāan-na, na saaya na suɔ wuɔ ba bigāan muɔmei igēna. ¹⁹ Kuɔ na waa baa-ba, baa naa dɔl-na wuɔ bafamba baanj namaa. Ŋga mi fiela a namaanjo-i hiel-na ba hɔlma-na; bafamba baanj namaa sɪ, ku'i cie ba bigāan-na. ²⁰ Yaanj mi nel daama ta ma tienu-nei: «Maacembilonjo sa maar u yuntienjo-i.»* Da ba huol mi yaanj-na, ba ka bi huol namaa na yaanj-na. Da ba nu mi nuŋgu-i, ba ka bi nu namaa kūŋgu-i. ²¹ Ba ka ce mafamma-i mei maa-na. Ban' a ba saa suɔ umanj puɔraa-mi, ku'i cie. ²² Kuɔ mi saa naa jo ji piye baa-ba, molo naa saa cāl-ba. Ŋga de-i-na, ba sie gbāa da āntaalamma.»

²³ «Umanj duɔ bigāan muɔŋo-i, kutienjo bi bigāan mi To-i. ²⁴ Minj cie himma manj ba daa-ma. Aa ba suyaa wuɔ molo sie gbāa ce ma temma. Kuɔ ba saa naa da-ma, molo naa saa cāl-ba. Ŋga ba daa-ma aa cor ta ba bigāan-mi baa mi To-i hiere. ²⁵ Na saa da! Mamanj nyegāan ba *anjnamma-na, ma'i saa ce daama-i wei? Ma nyegāan wuɔ: «Ba bigāan-mi gbāngbān.»†

²⁶ «Mi To uŋ ka hā-mi kakāyatienjo manj mi saanj-yo hā-na, u yaa ninsontienjo-i. Duɔ jo, u ka piye mi maama-i tɪnu nuomba-i. ²⁷ Aa namaa fere-i, inj waa baa i-naa dii ku domma-na, na ka bi ce mi siertaan namaa.

16

Diilon-Yallen ka jo ji ce mamanj

¹ «Mi sa taara ku ji nuɔl-na Diilon-humelle-na ku'i cie mi ta mi waŋ daama-i hiere baa-na. ² Ba ka nyaa-na *Diilonelhāalādūnni-na. Aa yiingu dii baa yiingu, bamanj ji taa ba ko-na, ba ka da nie sɪ ba caa Diilonjo'i dumaanjo-na. ³ Ban' a ba saa suɔ mi To-i baa mei fere-i hiere, ku'i ka dii-ba mafamma cemman-na. ⁴ Kumanj cie mi wuɔya ta mi waŋ-ma baa-na, mi taara da ma ji ta ma ce, na suɔ wuɔ mi waŋ-ma baa-na cor tɪ. Mii naa waa na caan-ŋu ku'i cie mi saa waŋ-ma baa-na dii ku domma-na. ⁵ De-i-na, mi ta da mi kā umanj puɔraa-mi u wulaa, aa molo saa da duɔ yuu-mi wuɔ: «Ŋ kā hie?» ⁶ Mi suyaa mie minj waanj mamanj baa-na daama-i, ma'i saa dɔlŋu-nei. ⁷ A ne da mi waanj ninsonjo yaa baa-na. Da mi ta, ku ka kāyā-nei. Na saa da, da mi saa ta, kakāyatienjo sie gbāa jo. Fuɔ mi kā ka hi aa saanj-yo hā-na. ⁸ Duɔ jo, u ka pigāan nelbiliemba-i wuɔ ba piera āmbabalma kūŋgu-na, ba piera viisinni kūŋgu-na aa pira Diilon-berru kūŋgu-na. ⁹ Ban' a ba saa hūu mei nelma-i, ku'i pigāan āmbabalma-i. ¹⁰ Aa minj kāŋ mi To wulaa, na sie tiraa da-mi, ku'i pigāan viisinni-i. ¹¹ Aa miwaanj daayo tienjo* yunj-maamanj fielaan u tɪ, ku'i pigāan Diilon-berru-i.

* 15:20 Nieŋ Matie 10.24; Nsáa 13.16. † 15:25 Gbeliemanj-neini (Psaumes) 35.19; 69.5

* 16:11 Miwaanj daayo

tienjo yaa *Sitani-i.

¹² «Nelma bɔi dii yogo mi da mi waŋ-ma baa-na, ŋga da mi waŋ-ma baa-na fiefie-i-na, ma ka mulleŋ-na. ¹³*Diilonj-Yalle da di ji jo, di yaa ninsoŋo tienjo-i, di ka kaala ninsoŋo-belle-i baa-na. Di sa ji waŋ difande kusũŋ-maama. Diŋ nuɔ maman, di ji waŋ ma yaa-i aa bi tũnu-nei maman juɔŋ. ¹⁴Di ka da mi kusũŋ-maama-i ji piiye tũnu-nei, a ce dumaŋo-na di ka ce-mi bɔi. ¹⁵Mi To maama-i hiere mei maama, ku'i cie na da mi ciara di ka da mi kusũŋ-maama-i ji piiye tũnu-nei.»

Yesu tamma saa dɔlnu u haalabiembra-i

¹⁶ Kufangu huɔŋgu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *haalabiembra-i wuɔ: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.»

¹⁷ U haalabiembra namba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma'i dumandɛ-i: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi»? Aa tiraa cira u ká u To wulaa. ¹⁸Uŋ gbɛŋ celle maŋ, u yuŋgu yaa wuɔ nie? I saa suɔ u nelma yaanŋa-i.»

¹⁹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba taara ba yuu-yo. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi waan-ma baa-na mic: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.» Na yuu na-naa ma yaa nuɔ-i wei? ²⁰Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Namaanjo-i na kaa haa na nammu-i na yunnin ta na gbu na kaal aa banamba waa ponsaan-nu. Na hommu ka guɔla, ŋga na hoɔguɔla ka bir ce hoɔfelle. ²¹Cieŋo kusũŋ da ku bel-o, yaanŋa sa waa-yuɔ. ŋga duɔ ji gbɛŋ da u yuŋgu-i, bilonjo fɛ u huɔŋga-i a ce u mullema karaanu-yuɔ. ²²Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i: Na yammu vaa fiefie-i-na, ŋga yiuŋgu dii baa yiuŋgu, mi ka tiraa da-na. Da mi ji'a mi da-na, na hommu ka fɛ aa molo cɛraa u gbáa guɔla-muɔ. ²³Ku yiuŋ da ku ji hi, na sie yuu-mi baa nelma. Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cãrã kumanj aa bi mi yerre-i, mi To ka hã-na baa-ku. ²⁴Na saa hi cãrã bɛŋkũŋgu yogo aa bi mi yerre-i. Cãrãŋ, na ka da, aa da na da, na hommu ka fɛ gbarnu.

²⁵«Mi waan nel daama-i hiere baa-na gbãneininj. ŋga yiuŋgu dii baa yiuŋgu, mi sie tiraa ta mi piiye baa-na dumaŋo-na. Mi To u maamanj yerj dumaa, mi ka bi waŋ-ma baa-na dumei. ²⁶Ku yiuŋgu da ku hi, na ka cãrã Diilonjo-i aa bi mi yerre-i. Mi saa cira mi kaa cãrã Diilonjo-i hã-na de! Na maama dɔlnu-yuɔ, na gbãa cãrã-yuɔ na fere. ²⁷Nan dɔlaa muɔŋo-i aa hũu-ma wuɔ mi hilaa fuɔ terienj-nu'i jo, ku'i cie na maama ta ma dɔlnu-yuɔ. ²⁸Mi hilaa mi To yaa wulaa-i jo hãema-na. Fiefie-i-na, mi ka ta hãema-na bir kã mi To wulaa.»

²⁹Uŋ waan mafamma-i, u haalabiɛŋ baa cira: «Fiefie fuɔ, ŋ yaan gbãneini-i aa ta ŋ kaala ŋ nelma-i. ³⁰I suyaa yende-i-na wuɔ ŋ suɔ weima-i hiere. Die tie taara die yuu-ni baa maman, ŋ wuɔya suɔ-ma. Terienjŋ fangu-na, i hũyãa-ma wuɔ ŋ juɔ Diilonj-jomma.»

³¹Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ma sí na'a na hũyãa mi nelma-i fiefie-i-na ke? ³²Ŋga mi tũnu-nei, huɔŋgu nangu ka hi, aa ku hii ti yerɛ, na ka pisállã; nelieŋo nelieŋo baa u muŋkãmmu aa yanj mi tie mi diei yonj. ŋga mi sie tie mi diei; mi To dii baa-mi. ³³Nan cuu mi huɔŋ-nu, mi taara na hommu fɛ ku'i cie mi ta mi waŋ mafamma-i baa-na. Nelbiliembra ka mulleŋ-na miwaanj daayo-na, ŋga vaanj na fere, mi guɔlaaya ba fɔŋgũ-i.»

17

Yesu Diilocaralle-i

¹ Yesuŋ juɔ piiye ti, wuɔ tá u yuŋgu-i dɔrɔ aa naa cira: «Baba, ku hii. Ce ŋ Biɛŋo ce bɔi, kumanj ka ce fuɔ bi ce nuɔ ŋ ce bɔi. ²Ŋ haa-yo nelbiliembra yuŋ-nu wuɔ u hã u dombũurãamba-i cicɛlma maŋ sa tieŋ dede-i. ³A ne da cicɛlma maŋ sa tieŋ dede-i ma yaa a suɔ ninsoŋ-Diilonj nuɔŋo-i aa bi suɔ *Konjortienjo muɔmi maŋ ninj puɔraa-mi. ⁴Mi cie ŋ ce bɔi hãema-na. Ninj ŋa naa hã-mi maacemma maŋ, mi cie-ma. ⁵Baba, minj ŋa naa waa baa-ni aa miwaanjo suɔ duɔ donj, ninj ŋa naa ce mi ce bɔi dumaa, ce mi ce bɔi dumei fiefie-i-na.

⁶«Ninj fiɛlaa bamanj miwaanjo-na hã-mi, mi pigãan-ba ŋ sinni-i. Nan baamba'i waa, ŋ bir-ba hã muɔ baa-ba. Ba nuɔ ŋ nuŋgu-i. ⁷Ba suyaa fiefie-i-na wuɔ ninj hãa-mi mamanj hiere, nanj kusũŋ-maama. ⁸Ninj waanj mamanj baa-mi, mi waan-ŋa baa-ma. Ba siyaa-ma. Ba suyaa wuɔ mi hilaa nanj terienj-nu'i jo. Aa ba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ⁹Mi cãrã-nie da mi hã-ba. Mi sa cãrã-nie da mi hã nelbiliembra-i hiere de! Ninj hãa-mi bamanj, mi cãrã-nie da mi hã ba yaa-i; nanj baamba-i. ¹⁰Mei kũŋgu-i nanj kũŋgu, aa nanj kũŋgu-i mei kũŋgu. Mi bɔbɔima da ba yaa nuɔ-i. ¹¹Muɔmi sa tiraa mi ye dii miwaanjo-na, mi kã nanj terienj-nu, a ne da bafamba dii-yuɔ yogo. Baba, cãlmuɔ sí nuɔni maŋ nuɔ-i, jande, ta ŋ niya-bei ŋ fere baa nanj fereŋ fɔŋgũ; ŋ hãa muɔŋo-i u yaa-i. Ku yaa ba ka waa baaduɔmba ŋaa muɔ baa nuɔŋo-i inj yerj baaduɔŋ mie dumaa. ¹²Ninj hãa-mi fɔŋgũ maŋ, minj cie huɔŋgu maŋ baa-ba, mi nieya-bei baa u yaa-i. Mi nieya-bei, u diei saa ji balla mi wulaa, da ku saa waa umanj naa saaya u balla ŋaa maŋ nycãan dumaa Diilonj-nelma-na.*

¹³«Fiefie-i-na, mi ka bir kã ŋ wulaa. Mi taara ba hommu fɛ gbarnu mei kaanŋa temma-i, ku'i cie mi tie hãema-na aa ta mi waŋ mafamma-i. ¹⁴Minj waanj ŋ nelma-i baa-ba,

* 17:12 Nieŋ Nsáa sebe-i-na 13.18 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

nelbiliemba bigāan-ba wuɔ ba sa wuɔ hūmeduɔle baa-ba ŋaa muɔ. ¹⁵ Ku saa ce ŋaa mi cārā-niɛ wuɔ ŋ hiel-ba miwaanɔ-na de! Ma'í sí. Mi cārā-niɛ wuɔ ŋ ta ŋ niya-bei *Bigāarāŋo baa da suur ba hɔlma-na. ¹⁶ Ba sa wuɔ hūmeduɔle baa nelbiliemba-i ŋaa muɔ. ¹⁷ Nanj nelma yaa ninsoŋo-i. Pigāan-ba baa-ma ba suɔ-ma aa ta ba cāa nuɔnei yonj. ¹⁸ Ninj puɔraa muami-i dumaa miwaanɔ-na, mi bi puɔraa bafamba-i dumei miwaanɔ-na. ¹⁹ Muɔ mi cāa nuɔnei yonj ba da ba da ninsoŋo-i aa fulnu nuɔnei ta ba bi cāa-ni.

²⁰ «Mi sa cārā-niɛ da mi hā bafamba yonj de! Bamanj ka nu ba nelma-i aa hūu mi maama-i, mi bi cārā-niɛ da mi hā kutaamba-i. ²¹ Baba, mi cārā-niɛ wuɔ ŋ yanj ba ce kuuduɔŋgu ŋaa muɔ baa nuɔ inj yey baaduɔŋ miɛ dumaa. Yanj i suurnu i-naa, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²² Ninj ciɛ mi ce bɔi dumaa, mi bi ciɛ ba ce bɔi dumei, ku yaa ba ka gbāa ce kuuduɔŋgu ŋaa muɔ baa nuɔ inj yey kuuduɔŋgu dumaa. ²³ Ku yungu yaa daaku: Mi ka waa baa-ba aa ŋ waa baa-mi, ku yaa ba ka gbāa ce kuuduɔŋgu kelkel. Dumaanɔ-na, nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi aa tiraa suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-niɛ ŋaa mei maamanj dɔlnuŋ-niɛ dumaa.

²⁴ «Baba, ninj dɔlɔa-mi dumaa aa miwaanɔ suɔ duɔ donj, mi taara ninj ciɛ mi ce bɔi dumaa, da mi waa kusuɔŋ-nu, mi dombūurāamba waa mi caan-nu ta ba da-mi. ²⁵ Baba, ŋ faa teu! Nelbiliemba saa suɔ-ni, ŋga mei suyaa-ni aa dombūurāamba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²⁶ Mi pigāan-ba ŋ sɔnni-i, aa mi ka cor ta mi pigāan-ba baa-ni, ku yaa ninj dɔlɔa muɔŋo-i dumaa, bafamba ka bi dɔl ba-naa dumei, aa muɔ baa bafamba-i i gbonu ce baaduɔŋ miɛ.»

18

Yesu belma hii

(*Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Like 22.47-53*)

¹ Yesuŋ juɔ cārā Diiloŋo-i tɪ, wuɔ hel baa u *hāalābiemba-i a jaal Sedurɔ kaanɔ-i ká borborma namma-na. Tibinnin-suonɔ nangun waa terienɔ fanɔŋ-na, baa ká ka suur-kuɔ. ² Ba taa ba ká terienj daaku-na koko; a ce dumaanɔ-na, *Yuda manj taa u taara u hel u huonɔŋ-na, u taa u suɔ ku saanɔ. ³ Wuɔ sire nyaa ba huon-nu dii tibinnin-suonɔ-na baa sorosibaa-ba-i a naara *Diilodubuo niyataamba namba. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Fariɛlebaa-ba yaa naa hāa-yo Diilodubuo niyataamba-i. Fitimbāa-ba waa baa-ba a naara jigāmmu. ⁴ Yesu wuɔ suyaa manj ka da-yo. Banj káa ka hi, wuɔ piɛ yuu-ba wuɔ: «Na taara hai molonɔ-i?»

⁵ Baa cira: «I taara Nasaretitaan Yesu.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» Yuda manj taa u taara u hel u huonɔŋ-na, u waa baa-ba.

⁶ Yesuŋ ciɛra muɔmei terienɔ manj nuɔ-i, baa bir baa ba honni ká ka cii da burɔŋ! ⁷ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara hai?»

Baa cira: «I taara Nasaretitaan Yesu.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi saa cira muɔmei wei? Da na'a na taara muɔmei, yaan bamanj daaba ká.» U gbɛ u hāalābiemba yaa-i. ⁹ Uŋ ŋa naa wanj manj, ma'í sa ciɛŋ daama-i wei? Uu naa cira: «Baba, ninj hāa-mi bamanj, u diei saa balla mi wulaa.»*

¹⁰ A ne da jigānga waa baa Simɔ-Pier; wuɔ fa-ka hiel-ka panj jafun *Diilojigāntaamba yuntienɔ maacembilonɔ nadietunɔŋu-i a yer-ku. Ba taa ba bí naacolɔŋo-i Malkusi. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Pier, dii ŋ jigānga-i ka foguonɔŋ-na!» Aa naa cira: «Mi To unj ciɛra manj da-mi, ŋ sa taara ma da-mi wei?»

¹² Yesuŋ bi waanj mafamma-i, sorosibaa-ba-i baa ba yuntienɔ-i a naara Diilodubuo niyataamba ká ka bel-o vaa u nammu-i mu hāi-i-na.

¹³ Belle fande-na, Kayifu yaa waa Diilojigāntaamba yuntienɔ-i. Banj vaa-yo, baa ká baa-yo Kayifu cura yaa wulaa-i igēna. Ba taa ba bí-yo Ani. ¹⁴ A ne da Kayifu duonɔ fanɔ yaa naa gbɛ *Yufu ba yuntaamba-i wuɔ nelduɔŋ duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu.†

Simɔ-Pier cinaana Yesu-i

(*Matie 26.69-70; Marke 14.66-68; Like 22.55-57*)

¹⁵ Banj bilaa Yesu-i ta ba ká baa-yo, Simɔ-Pier baa u nahāalābilonɔ nanɔ-i baa cu ba huon-nu. *Diilojigāntaamba yuntienɔ taa u suɔ Simɔ-Pier nabentienɔ-i, a ce dumaanɔ-na, banj kaa hi Diilojigāntaamba yuntienɔ cingui, *hāalābilon daa wuɔ ká ka suur baa Yesu-i hiere. ¹⁶ Pier wuɔ yiera fondumelle-na u saa suur. Hāalābilon daa wuɔ hel piye baa ciɛŋo manj taa u niya dumelle-i aa naa ce Pier suur. ¹⁷ Ciɛŋ daa wuɔ yuu Pier wuɔ: «Ma sí naacolɔŋ daa u hāalābilonɔ nanɔ'i nuonɔ-i ke?»

* 18:9 Nienj 6.39; 17.12. † 18:14 Nienj 11.50.

Pier wuɔ cira: «U hāalābilonjo sɪ muɔ dɛ!» ¹⁸ Waangu waa; *Diilojigāntaamba yuntienjo maacembiemba-i baa bamaŋ niayan yuɔ baa dii dāamu ta ba yiraan. Pier wuɔ ká ka tuɔ yiraan baa-ba.

(*Matie 26.59-66; Marke 14.55-64; Like 22.66-71*)

¹⁹ Baŋ káa baa Yesu-i, *Diilojigāntaamba yuntienjo wuɔ yuu-yo a ká u *hāalābiemba yanja, baa uŋ wuoraj u waŋ nelma maŋ baa nuamba-i ma yanja. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ waa mi wulaa, mi piye-meɪ nuamba-i hiere ba yufellen. Mi piye-meɪ *Diilonelhāalādūnni-na aa piye-meɪ *Diilodubuo-i-na. *Yuifubaa-ba jaŋu ba-naa terni fanni'i nuɔ-i. Mi saa fuo ma diei bei. ²¹ Ma ce nie ŋ ta ŋ yuu-mi? Miŋ piye baa bamaŋ, ba suyaa miŋ waan mamaŋ baa-ba; yuu ba yaa-i, ba ka waŋ ma yaanga-i baa-ni.»

²² Yesuŋ piye dumaanjo-na, Diilojigāntaamba yuntienjo niyatienjo nanj wuɔ caa u tūngu-i aa naa cira: «ŋ piye baa Diilojigāntaamba yuntienjo yaa dɛ-i-na wei?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Da kuɔ mi cālāa piyemma, pigaaŋ-mi miŋ cālāa kusuon-nu; ŋga da kuɔ mi saa cāl piyemma, ŋ muyaa-mi hama-i nuɔ-i?»

²⁴ Ani wuɔ yanj-yo baa iyiemba-i aa saan-yo hā Kayifu-i baa-yo, u yaa waa Diilojigāntaamba yuntienjo-i.

(*Matie 26.71-75; Marke 14.69-72; Like 22.58-62*)

²⁵ Baŋ taa baa Yesu-i ta ba ká Kayifu terienju-na, Simo-Pier wuɔ tlena dii dāntorre-na. Naacolŋ nanj wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ma sɪ naacolŋ daa u *hāalābilonjo nanjo'i nuɔŋo-i kɛ?»

Pier wuɔ cira: «U hāalābilonjo sɪ muɔ dɛ!» ²⁶ *Diilojigāntaamba yuntienjo maacembiemba nanjo waa, ba kuuduonju'i baa Pierr jafaan uman tūngu-i yer-ku. Fuo wuɔ cira: «Ma sɪ mei daa nuɔ baa naacolŋ daayo-i tibinnij-suonju-na kɛ?» ²⁷ Pier wuɔ tiraa hel-kuɔ wuɔ coima, fuo sɪ. Kəhaldielan wuɔ donj tuɔ bu.

Ba kaa baa Yesu-i fāamaanj ba terien-nu

(*Matie 27.1-2,11-31; Marke 15.1-20; Like 23.1-5,13-25*)

²⁸ Cuonj kaalaa kəŋkəŋkəŋ, baa naar hel baa Yesu-i Kayifu terienju-na a ká baa-yo ba fāamaanjo wulaa. Fāamaanjo faŋo waa *Oromeyienjo. Baŋ kaa hi, *Yuifu ba yuntaamba saa sie suur fāamaanjo dumelle-na; wuɔ da ba suur, ba ka guɔla ba fere a ce ba sie gbāa wuɔ *kərsinni timmaŋ-ponsaanju niiwuoni-i. ²⁹ *Pilati yaa waa fāamaanjo-i belle fande-na. Wuɔ hel yuu-ba wuɔ: «Na'a naacolŋ daayo cie bige-i?»

³⁰ Baa cira: «Kuɔ u maacemma naa fa, ii naa saa jo baa-yo ji hā-ni.»

³¹ Pilati wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Biyaan-yon na ká baa-yo na ka ce u āndaanju-i namaa cemma.»

Baa cira: «Mie sie gbāa hā-ba hūmelle-i i fere wuɔ ba ko molonjo.» ³² Yesuŋ ŋa na'a u ka ku kuliŋju maŋ, ku'i sa juonj daaku-i wei?»

³³ Pilati wuɔ bir suur u dumelle-na aa bɪ Yesu-i ji yuu-yo wuɔ: «Nuoneɪ Yuifu ba nellentienjo nuonjo-i wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Molonjo-i waan mi maama baa-ni wei? Sisə nanj kusūŋ-maama'i?»

³⁵ Pilati wuɔ cira: «Ne niŋ feŋ-miŋ! Ŋ daa muɔ Yuifuyien muɔ wei? Ŋ nellenj-baamba'i hāa muɔ baa-ni baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, ŋ guɔlaaya bige-i ba wulaa?»

³⁶ Yesu wuɔ cira: «Mei nellentesinni sa hel hīema-na bande. Kuɔ ni taa ni hel hīema-na bande, bamaŋ cuu mi huon-nu baa naa gbāŋ kpelle a hūu-mi Yuifubaa-ba nammu-na. Ŋga mei nellentesinni-i miwaan daayo niini sɪ.»

³⁷ Uŋ waan mafamma-i, Pilati wuɔ cira: «Terienju fanju-na, nellentienjo nuɔ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Nellentienjo muɔ ŋaa niŋ waan-ma dumaa. Mi juɔ ji honj hīema-na da mi wanj ninsonjo maama. Uman duɔ cu ninsonjo huon-nu ŋ da kutienjo nu mi nelma-i.»

³⁸ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ninsoŋo yaa bige-i fuɔ?» Aa naa tiraa hel ká Yuifubaa-ba wulaa ka cira: «Mei saa da kumaŋ cie na'a na ko naacolŋ daayo-i. ³⁹ Ŋga ma diei dii, kumaŋ cienj koko, belle belle, da na'a na ce na kərsinni timmaŋ-ponsaanju-i, mi nanna kasobilonjo diei hā-na. Na taara bende-i mi nanna Yuifu ba nellentienjo yaa hā-na wei?»

⁴⁰ Baa kaasŋj wuɔ: «I sa taara ŋ nanna ufaŋo-i! I taara ŋ nanna Barabasi!» A ne da Barabasi faŋo waa cuoyuo.

19

Pilati haa-ba hūmelle-i wuɔ ba ko Yesu-i

¹ Maŋ juɔ waa dumaanjo-na, *Pilati wuɔ cira ba jo baa Yesu-i ji muo-yo. ² Sorosibaa baa ce huoni a sū nyantuoluɔ dii u yungu-na. Aa naa bi dii jongorbuɔ hā-yo ce-yo ŋaa nellentienjo. Jongorbuɔ faŋo waa dāa-wuonjo. ³ Baŋ cie mafamma-i, baa ta ba pie ba jaal-o. Uman duɔ pie, wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni.» Aa caa u tūngu-i.

⁴ Pilati wuó tiraa hel wan̄ baa-ba wuó: «Mi ka ce ba hel baa-yo jo baa-yo, ku yaa na ka suó wuó meí saa da kumañ cié na'a na ko-yo.» ⁵ Aa naa bi ce ba hel baa Yesu-i baa huon̄nyantuoluó-i u yun̄gu-na a naara jon̄gorbuó-i u nuon̄gu-na. Ban̄ juó baa-yo, Pilati wuó cira: «U yaa daayo!»

⁶ *Diilojigántaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuó niyataañ ban̄ juó'a ba ne da Yesu-i, baa p̄n̄ don̄ ta ba kaas̄n̄ wuó: «Gbu-yo *daañ-nu! Gbu-yo daañ-nu!»

Pilati wuó cira: «Káañ na ka gbu-yo na fere; meí saa da kumañ cié na'a na ko-yo.»

⁷ Yuifubaa baa cira: «U cié u fere Diilon̄-Bieñjo; a ne da a saa baa mié *añjinamma-i, fuó temma-i i saa saaya i yan̄-yo, i gb̄ie i ko-yo.»

⁸ Ban̄ waan̄ mafamma-i, Pilati holle p̄n̄ caar. ⁹ Wuó bir suur baa Yesu-i ka yuu-yo wuó: «Nan̄ hel hie?» Yesu saa señ s̄nuñgu yuó.

¹⁰ Pilati wuó cira: «Ŋ fiinaañ muómei nuó-i wei? N̄ saa suó wuó mi gb̄aa nanna-nie, mi gb̄aa bi ce ba gbu-ni *daañgu-na wei?»

¹¹ Yesu wuó cira: «Kuó Diilo saa naa há-ni baa ku f̄nḡuó-i, nii naa saa gb̄aa ce b̄n̄k̄n̄gu muómi-na. Terien̄gu fan̄gu-na, uman̄ juó baa-mi ji há-ni, fuó cálmuo maaraa nan̄ wuon̄jo-i.»

¹² Pilatiñ nuó nel daama-i wuó p̄n̄ tuó taara u nanna Yesu-i. Yuifubaa baa sire ta ba kaas̄n̄ wuó: «Da kuó nan̄ j̄leñjo sí *j̄amatigi-i, nanna-yuó! Uman̄ duó ce u fere nellentien̄jo, j̄amatigi bigáar̄añjo!»

¹³ Ban̄ piye dumañjo-na, Pilati wuó tiraa hel baa Yesu-i ká baa-yo terien̄gu nan̄gu-na ba bi-ku «Gabata» ebiremma-na. Fáamañjo t̄ena kusuon̄-nu' i u ger. Ban̄ káa, wuó t̄ena u teterrena. ¹⁴ B̄añgu naa hi yuhuon̄ga-i t̄i, aa *k̄orsinni t̄imman̄-ponsañgu waa ñaa bis̄n̄ ku temma. Pilati wuó gb̄é Yuifubaa-ba-i wuó: «Na nellentien̄jo yaa daayo!» ¹⁵ U waan̄ mafamma-i ce nie? Baa sire ta ba kaas̄n̄ wuó: «Ko-yo! Ko-yo! Gbu-yo daañ-nu!»

Pilati wuó cira: «Na'a mi gbu na nellentien̄jo yaa daañgu-na wei?»

*Diilojigántaamba yuntaañ baa cira: «Da ma hel *Orome ba *j̄amatigi-i-na, nellentien̄jo nan̄jo si dii baa-ye.» ¹⁶ Pilati wuó há-ba Yesu-i wuó ba ka gbu-yo daañgu-na.

Ba taa baa Yesu-i da ba ka ko-yo

(Matie 27.32-44; Marke 15.21-32; Like 23.26-43)

¹⁷ *Pilatiñ háa-ba h̄umelle-i, baa hel baa Yesu-i nellen-huon̄ga-na ká baa-yo ban̄ b̄n̄ terien̄gu man̄ ebiremma-na «Galgota-i», ku yun̄gu yaa wuó yukoluon̄gu. Ban̄ ka gbuñ-yon̄ *daañgu man̄ nuó-i, baa haa-ku há fuó fere yaa t̄u-ku. ¹⁸ Ba káa baa-yo kusuon̄-nu' i ka gbu-yo, a naara nuómba namba ba há; unan̄jo-i k̄otuñ daaku-na, unan̄jo-i k̄otuñ daaku-na.

¹⁹ Pilati wuó nyeḡen̄ haa Yesu yud̄o-i-na wuó: «Nasaretitaañ Yesu, *Yuifu ba nellentien̄jo.» ²⁰ Ba nan̄ gbuu-yo terien̄gu man̄ nuó-i, kuó sa maa baa nellen-huon̄ga-i, aa ba nan̄ nyeḡaan̄ nelma man̄ haa u yud̄o-i-na, baa nyeḡaan̄-ma ebiremma-na, baa lat̄emma-na, baa girekimma-na; a ce dumañjo-na, Yuifubaa b̄oi baa kalan̄-ma. ²¹ *Diilojigántaamba yuntaañ baa sire ká Pilati wulaa ka cira: «Hur Yuifu ba nellentien̄jo-i aa ñ nyeḡen̄ wuó: «Naacol̄j daayo ciéra u yaa Yuifu ba nellentien̄jo-i.»»

²² Pilati wuó gb̄é-ba wuó: «Min̄ nyeḡaan̄ kumañ, mi nyeḡaan̄ ku yaa-i; mi sie gb̄aa hur-ku aa nyeḡen̄ kunañgu.»

²³ Sorosibaa-ban̄ gbuu Yesu-i, baa bie u niidiini-i calnu-nie s̄omma naa; nelduon̄jo bie s̄omma diei. Aa naa bi bie u jon̄gorbuó-i. Jon̄gorbuó daayo-i mun̄gbommu saa waa-yuó; kompan̄ga diei duon̄ d̄o-i-na ji hi cicaara-i. ²⁴ Baa ta ba piye baa ba-naa wuó: «Baa na yan̄ i taalnu jon̄gorbuó daayo-i, yan̄ i ful tien̄a i ne uman̄ ka da-yo.» Maman̄ nyeḡaan̄ Diilon̄-nelma-na ma' i sí daama-i wei? Ma nyeḡaan̄ wuó: «Ba calaanu mi niidiini-i ba-naa nuó aa ful tien̄a bie mi jon̄gorbuó-i.»*

²⁵ Ban̄ gbuu Yesu-i, u nyu waa u caañgu-na baa u nyu háañjo nan̄jo, a naara Maari man̄ Kulopasi cien̄jo-i, baa Maari man̄ taa u hel Magidala-i-na. ²⁶ Yesu wuó ne da u nyu-i baa u *háalábilon̄jo man̄ maama-i taa ma d̄olnu-yuó ba waa yiera ba-naa cannin̄; wuó gb̄é nyun̄jo-i wuó: «Nnaa, ñ bieñjo yaa-i.» ²⁷ Aa gb̄é háalábilon̄jo-i wuó: «Ŋ nyu yaa-i.»

Uñ piye dumañjo-na, háalábilon̄ daa u saa bir u huon̄gu nyun̄jo-na; wuó bie-yo u ka t̄ena fuó terien̄-nu.

Yesu kuliñgu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Like 23.44-49)

²⁸ Yesuñ cié mafamma-i, wuó ne da maman̄ waa cemma hieré ma cié. Wuó cira: «H̄un̄kuóssinni bilaa-mi.»† U waan̄ ma yaa-i a ce maman̄ nyeḡaan̄ Diilon̄-nelma-na ma da ma gb̄aa ce. ²⁹ B̄un̄anga nan̄ga waa terien̄gu-na niisaarni' i naa yuu-ka. Sorosibaa baa dii k̄ansaarma niisaarn̄ daani-na aa naa ful-ma *isopegborun̄-nu ká baa-ma Yesu nungu-na.

* 19:24 Gbelieman-naláangu (Psaume) 22.19 † 19:28 Nien̄ Gbelieman-neini (Psaumes) 69.22 baa 22.16.

³⁰ Yesu wuɔ məsũnya niisaarj daani-i aa naa cira: «Fieŋie fuɔ, wɛima tɛ.» Aa naa bi niŋj u yungu-i, u tamma yaa dumaŋjo-na.

Ba fũɔ Yesu gbugɛiŋjo-i baa puɔlungu

³¹ Baŋ gbuu Yesubaa-ba-i yiŋgu maŋ nuɔ-i, ku waa jumayiŋgu. Ku cuo kaala waa *yitɛnanŋu; a ce dumaŋjo-na, *Yuifu ba yuntaamba saa ta ba taara yitɛnanŋu hi Yesubaa-ba-i dii dɔrɔ-i-na. A tiraa naara yitɛnanŋu faŋgu waa yibuɔ ba wulaa. Baa ká ka cǎrá *Pilati-i wuɔ u yaŋ ba ka kara ba gbeini-i ku yaa ba ka ku donduo ba har-ba aa yitɛnanŋu suɔ da ku hi. ³² Pilati wuɔ há-ba hũmelle-i. Sorosibaa baa ká. Baŋ ŋa naa gbu bamaŋ baa Yesu-i, baa kara diɛlá-wuonjo gbeini-i aa ká ka kara háaliŋ-wuonjo niini-i. ³³ Ba birii ku yaa nuɔ-i da ba kara Yesu niini-i, a da u kuu; a ce dumaŋjo-na ba saa kara-nie. ³⁴ Sorosiyieŋjo naŋjo yagar fɔ u gbugɛiŋjo-i baa u puɔlungu-i. Uŋ fũɔ-yo dumaŋjo-na, tǎŋ maa ta ma hel baa hũmma.

³⁵ Umanŋ nyegáaŋ nel daama-i, u daa-ma nuɔ baa u yufelle, u sa kar u huɔyasanga. Fuɔ fɛrɛ suyaa wuɔ u waŋ ninsoŋjo. U taara na hũu-ma wuɔ ninsoŋjo ku'i cie u tuɔ waŋ-ma baa-na. ³⁶ Diilon-nelmaŋ piye terieŋgu maŋ nuɔ-i wuɔ: «Ba sie kanu halle u gboluŋgu diei»[‡], ma'i saa ce daama-i wɛi?

³⁷ Aa ma tiraa piye terieŋgu naŋgu-na wuɔ: «Ba ka bir ta ba ne baŋ fũɔ umaŋ.»[§]

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Like 23.50-56)

³⁸ Ku huonŋu-na, Yosefu maŋ taa u hel Arimate-i-na, wuɔ ká ka cǎrá *Pilati-i aa duɔ ka har Yesu-i. Fuɔ bi waa Yesu huonŋu-na, ŋga fuɔ taa u kaalá *Yuifu ba yuntaamba-i, a ce dumaŋjo-na, u taa u fuo u kũŋu-i. Pilati wuɔ há-yo hũmelle-i u ká ka har Yesu-i. ³⁹ Nikodemu maŋ naa káa Yesu wulaa isuonŋu naŋgu-na, wuɔ ká ka naara-yuɔ. Nikodemu wuɔ guɔlaa *miir-namma baa alowesi*-namma a ká. Ma yoyondonŋ maa yuu kilobaa komorre baa cɪnciel temma. ⁴⁰ Baa kǎyá ba-naa ba há-i-na a tiil kuloŋjo-i baa natikolonanŋ daama-i aa fiŋya-yuɔ. Ba migáaŋ-yo ŋaa Yuifubaa-baŋ bi migáaŋ ba kuomba-i dumaa aa suɔ fuure-bei.

⁴¹ Ba naŋ gbuu Yesu-i kusuonŋ-nu, tibinniŋ-suonŋu naŋgu waa ku caaŋgu-na. Tibinniŋ-suonŋ daaku huonŋa-na, cɪncorfelende waa, baa sa hi fuure molonjo die yogo. ⁴² *Yitɛnanŋuŋ hii ti dumaŋjo-na, baa ká baa Yesu-i kusuonŋ-nu'i ka fuure-yuɔ aa da ba da ba fɛrɛ tigiŋ cie yitɛnanŋu-i.

20

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(Matie 28.1-8; Marke 16.1-8; Like 24.1-12)

¹ *Yitɛnanŋu cuo kaala-i-na*, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, wuɔ sire naar cicanjáale-na a ká Yesu cɪncorre-na. Tǎmpɛbuɔ naŋjo naa suuye di nuŋgu-i. Uŋ káa ka hi, wuɔ da tǎmpɛl daade búmaláa halaŋ. ² Wuɔ bir gũunu baa gbarunŋu ká ka da Simɔ-Pier baa *háalábilonjo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba hielaa Itieŋjo-i cɪncorre-na, aa i saa suɔ baŋ diyaa-yo kusuonŋ-nu.»

³ Pier baa háalábilon daayo-i baa sire ta ba gbar ba ká cɪncorre terieŋgu-na. ⁴ Háalábilon daa wuɔ gbar ka hi yaanŋa Pier-na. ⁵ Uŋ hii, u saa suur, wuɔ yiera aa naa gbliina tuɔ ne. U nie ku yaa-i a da kompabienja† yaa yon cɪncorre huonŋa-na. ⁶ Simɔ-Pierŋ juɔ ji hi, wuɔ cor suur a bi da kompabienja jiena dumandɛ hɛma-na. ⁷ Baa naa ce kompanŋa naŋga a fiŋya kuloŋjo yaanŋa-i, wuɔ da kafanŋa fieŋ jina ka deŋ. ⁸ Háalábilon daayo suɔ suur fieŋie-i-na. Uŋ suurii ka da-ku dumaŋjo-na, wuɔ suɔ hũu-ma wuɔ Yesu siire ninsoŋjo. ⁹ Ninsie ninsie, Diilon-nelmaŋ waan mamaŋ wuɔ Yesu naa saaya u sire hel kuomba hɔlma-na, u háalábiemba saa naa hi suɔ ma yaanŋa-i yogo. ¹⁰ Háalábienŋ daabanŋ kaa da-ma dumaŋjo-na, baa bir kũŋ.

Yesu caraaya Magidalataaŋ Maari-i

(Matie 28.9-10; Marke 16.9-11)

¹¹ *Háalábienŋ daabanŋ taa, Maari wuɔ yiera cɪncorre nuŋgu-na tuɔ kaal. Uŋ kaal, wuɔ ji gbliina wuɔ fuɔ ne cɪncorre huonŋa-i; ¹² a da bige-i daaku-i? *Dɔrɔpuɔrbiemba hái baa jonŋorpiemba. Ba tɛnaana baŋ ŋa naa galla Yesu-i kusuonŋ-nu: Unanjo-i u yunguŋ waa kusuonŋ-nu, unanjo-i u gbeiniŋ waa kusuonŋ-nu. ¹³ Dɔrɔpuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie ŋ ta ŋ kaal?»

Maari wuɔ cira: «Ba hielaa mi Tienjo-i aa mi saa suɔ baŋ diyaa-yo kusuonŋ-nu.»

[‡] 19:36 Helmaŋ-sebe (Exode) 12.46; Gbeliemáŋ-naláanŋu (Psaume) 34.21 § 19:37 Sakari (Zacharie) 12.10 * 19:39 Alowesi: Tibiŋgu naŋ yerre-i dumaŋjo-na, ba ce natikolo baa-ku. * 20:1 Ku cuo kaala waa jumaansi. † 20:5 Bafamba taa ba fiŋya ba kuomba-i baa kompabienja.

¹⁴ Wuɔ u miel ne ku yaa-i a da Yesu-i u huonɔngu-na, nɔa u saa suɔ wuɔ u yaa-i; ¹⁵ u daa nie si ban fuuriye Yesu-i suonɔgu man nuɔ-i kutienɔ yaa-i.

Yesu wuɔ cira: «Cieɔ nuɔ, bige-i cie ɔ ta ɔ kaal? N taara hai moloɔ-i?»

Wuɔ cira: «Naacolɔ nuɔ, da kuɔ nuɔnei biyaa-yo, pigaaɔ-mi nin jɛna-yuɔ kusuɔɔn-nu mi ka biɛ-yo.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Maari!»

U mielaa ku yaa-i a suɔ suɔ-yo. Wuɔ piye ebiremma-na wuɔ: «Araabuuni!» Ku yunɔu yaa wuɔ: Haaɔɔtie.

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa bella-mie! Mi saa hi nyugun ká mi To wulaa yogo. Maman dii cemma: Ká ɔ ka wan baa mi baamba-i wuɔ mie mi nyugun ká mi To wulaa, u yaa namaa bi To. Mi ká mi Diilonɔ wulaa, u yaa namaa bi Diilonɔ.»

¹⁸ Maari wuɔ bi ta ka tunu haaɔɔbiemba-i wuɔ u daa Itienɔ-i, aa bi wan un puɔraa-yo baa maman.

Haalabiemba daa Yesu yufelle

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Like 24.36-49)

¹⁹ Yinduonɔ fangu daanambaanɔngu-na, *haalabiemba tigiin ba-naa dunɔu nanɔu-na aa naa gbonu-kuɔ ba ferɔɔ nuɔ. Ba taa ba kaaɔ *Yuifu ba yuntaamba-i ku'i cie baa gbonu-kuɔ ba ferɔɔ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne da Yesu-i ba halma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tiyaaɔ dei!» ²⁰ Un waan mafamma-i, wuɔ pigaaɔ-ba u nammu-i baa u gbugbeinɔ-i. Haaɔɔbiemban daa-yo, ba hommu gbuu pan fe da yogogo. ²¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Tiyaaɔ dei!» Aa naa cira: «Mi To un puɔraa-mi dumaa, muɔ mi bi puɔr-na dumei.»

²² Un waan mafamma-i, wuɔ hul fafalmu dii-bei aa naa cira: «Mi haa-na *Diilonɔ-Yalle yaa-i. ²³ Da na pir baman aɔmbabalma-i, ma ka pir, nɔa da na saa pir baman maama-i, ma ka te ba yunni-na.»

Toma daa Yesu yufelle

²⁴ *Haaɔɔbiemban daa Yesu-i, Toma man ba nan bin-yon Plebaa-ba-i u saa waa. ²⁵ U nabaamba ká ka tunu-yuɔ wuɔ ba daa Itienɔ-i. Toma wuɔ cira: «Muɔ da mi saa da heinɔ fonni-i u nammu-na, da mi saa dii mi niele-i fon daani-na, da mi saa dii mi nanɔa-i u gbugbeinɔ-na, mi cɛraa mi hu-ma.»

²⁶ Yinni niediei cor, niehái yiingu-na, haaɔɔbiemba tiraa tigiin ba-naa dudunɔu fangu-na. Toma waa baa-ba kufangu-i. Baa gbonu dunɔu-i ba ferɔɔ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne tiraa da Yesu-i ba halma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tiyaaɔ dei!» ²⁷ Aa naa cira: «Toma, jo baa ɔ niele-i bande. Ne mi nammu-i. Dii ɔ nanɔa-i mi gbugbeinɔ-na ɔ ne. Baa ce ɔ hommu-i mu hái; hu-ma wuɔ muɔmei!»

²⁸ Toma wuɔ cira: «Nuɔnei mi Tien nuɔ, nuɔnei mi Diilon nuɔ!»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «J daa mi yufelle ku'i cie ɔ hu-ma; yan mi tunu-nie: Baman da ba saa da mi yufelle aa hu-ma, kutaamba yunni dɔɔɔ.»

³⁰ Yesu cie gberɛ-weima namma u haaɔɔbiemba halma-na aa ma saa wan sebe daayo-na. Gberɛ-weima famma bi ciinu. ³¹ Nga maman nyegaaɔ daama-i, ma nyegaaɔ wuɔ na suɔ aa hu-ma wuɔ Yesu yaa *Konkortienɔ man Diilon un saan-yo, u yaa Diilon-Bienɔ-i. Aa da na hu u nelma-i, na ka da cicelma man sa tien dede-i fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i.

21

Haalabiemba tiraa da Yesu-i

¹ Ku huonɔngu-na, Yesu *haalabiemba namba tiraa da-yo dii Tiberiyadi dalanga-na. Ban daa-yo dumaa ku yaa daaku: ² Simɔ-Pier, baa Toma man ba nan bin-yon Plebaa-ba-i, ba waa yiingu nanɔu-na baa ba-naa, a naara Natanayel man taa u hel Kana nelle-na dii *Galile mara-i-na, baa Sebede bepuamba-i a naara haaɔɔbiemba namba ba hái. ³ Simɔ-Pier wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mei taara da mi ka nan juɔɔ.»

Baa cira: «Mie ferɛ-i i ka ká baa-ni.» Ba taa ku yaa-i, ku waa isuonɔu, ká ka suur benɔ-na a nan juɔɔ-i da suu, ba saa da bin-kunɔu bel.

⁴ Kun juɔ ta ku kaala huonɔu man nuɔ-i, baa da moloɔu nanɔu yieraaya bomborma-na; nɔa ba saa suɔ wuɔ Yesu yaa-i. ⁵ Yesu wuɔ cira: «Mi jɛnaan namaa, na daa bel wei?»

Baa cira: «I saa da bin-kunɔu.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Naan juɔɔ-i na nadiyanɔa-i na ka da.» Baa bi nan juɔɔ-i a bel titiraamba-i juɔɔu yu tuɔ yar-ba famma. ⁷ *Haaɔɔbiemban man maama-i taa ma dɔɔnu Yesu-i u waa. Fuɔ wuɔ gbɛ Simɔ-Pier wuɔ: «Itienɔ yaa-i!» Simɔ-Pierɔ nuɔ mafamma-i, uu naa hiel u jonɔruo-i, wuɔ pan bie-yo dii-yo aa naa tie suur humma-na. ⁸ U nabaan baa fa titiraan daaba-i ká baa-ba bomborma-na baa benɔ-i. Ku saa naa gbáa maa dumaa, metiribaa komuɔna ndii temma.

⁹ Baŋ huóláa, baa da dáamu baa teterieŋo mu dɔɔ a naara *buruo. ¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Naŋ bilaa titiraamba maŋ, juoŋ baa banamba bande.» ¹¹ Simɔ-Pier wuɔ suur beŋo-na a fa juoŋo-i hel baa-yo bomborma-na. Uu naa yu baa tetekãŋkareŋa. Ba waa komuoŋ-niehã baa cɔncieluo titiraamba sie juoŋo-na. Baŋ fie ciinu dumaŋo-na, juoŋo saa kar. ¹² Yesu wuɔ cira: «Juoŋ na ji wuo niwuoni-i.» Hãalãbieŋ baa pãŋ suɔ wuɔ Itieŋo yaa-i, ŋga hai ka sie yuu-yo? ¹³ Yesu wuɔ pie a bie buruo-i búlnu-yuɔ há-ba; aa naa bi há-ba titiraamba-i.

¹⁴ Yesuŋ siire hel kuomba hólma-na, u caraaya u hãalãbiemba-i i siei yaa de-i.

Yesu yuu Pier a ka hi u beyufieŋa-i

¹⁵ Baŋ juɔ wuo niwuoni-i tɛ, Yesu wuɔ cira: «Simɔ, Nsáa bieŋ nuɔ, mi maama dólnu-nie a yaŋ daaba-i wei?»

Simɔ wuɔ sie wuɔ: «Ũu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fere ŋ suyaa wuɔ ŋ maama dólnu-mie.»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombúurãamba-i* deL.» ¹⁶ Aa naa tiraa cira: «Simɔ, Nsáa bieŋ nuɔ, mi maama dólnu-nie wei?»

Simɔ wuɔ sie wuɔ: «Ũu.» Aa naa cira: «Itie, naŋ fere ŋ suyaa wuɔ ŋ maama dólnu-mie.»

Yesu wuɔ cira: «Ta ŋ ne mi dombúurãamba-i.» ¹⁷ Aa naa tiraa yuu-yo ku yu u beyufieŋa-i wuɔ: «Simɔ, Nsáa bieŋ nuɔ, mi maama dólnu-nie wei?» Simɔ huoŋ kaa pãŋ du baa Yesu-i, wuɔ u cie nie tuɔ yuu-yo i sa-i-sie dumaŋo-na. Wuɔ cira: «Itie, ŋ suɔ nelma-i hiere, aa ŋ suyaa kerre wuɔ ŋ maama dólnu-mie!»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombúurãamba-i deL.» ¹⁸ Aa naa cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baani: Niŋ ŋa naa waa naacolŋ nuoŋo-i, ŋ taa ŋ pëyë ŋ negelle-i ŋ fere, aa terieŋgu maŋ dolaanu-nie ŋ kã kusuoŋ-nu'i; ŋga da ŋ ji váa, ŋ ka teteŋ ŋ nammu-i ba pëyë ŋ negelle-i há-ni, aa niŋ'a ŋ sa taara ŋ kã kusuoŋ-nu, ba kã baa-ni kusuoŋ-nu'i.» ¹⁹ Yesu piye ándaan daaku-i duɔ pigãan Pierŋ ka ku kuliŋgu maŋ a ce Diiloŋo ce bóí. Uŋ waan mafamma-i, wuɔ gbë-yo wuɔ: «Suur mi nallu-na.»

²⁰ Pier wuɔ u miel ne ku yaa nuɔ-i, a da *hãalãbiloŋo maŋ maama-i taa ma dólnu Yesu-i ma yaŋ ba huoŋgu-na. Hãalãbiloŋo faŋo yaa naa yuu Yesu-i jukalaanŋu-na wuɔ: «Itie, ŋ'a hai ka hel ŋ huoŋgu-na?» ²¹ Pierŋ daa-yo dumaŋo-na, wuɔ cira: «Itie, daa fuɔ, hama-i ka da-yo?»

²² Yesu wuɔ cira: «Da mi fie cira u tɛ ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i? Nuɔ suur mi nallu-na.» ²³ Nel daa maa sire gbuo terni-i hiere wuɔ hãalãbiloŋ daayo sie ku. A ne da Yesu saa waŋ mafamma; u ciera: «Da mi fie cira u tɛ ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i?»

²⁴ Hãalãbiloŋo faŋo yaa daa nel daama-i aa nyegëŋ-ma, aa i suyaa wuɔ u saa kar u huoyasanŋa.

²⁵ Yesu cie nelma bóí. Die i bie-ma ma yuŋ-nu hiere nyegëŋ-ma maŋ cie dumaa, mei huoŋ-na, sebebbaa-ba famba sie gbãa suur miwaanŋo-na.

* **21:15** Dombúurãamba-i: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba bie-ba túmbiamba. Bamaŋ huyãa Yesu maama-i u taa u hinu u bi-ba u túmbiamba. Nieŋ sap. 10.

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma seɓe Nelmuoɣamma

Like seɓeɓaa-ba dii ba hāi Diilonj-nelmaɗ-seɓe-i-na. Yesuɗ siire ce mamanj hieri, u nyegāan ma yaa-i u seɓediɓelānjo-na (Yesu maama maɗ Likeɗ nyegāan-ma). Hāalɗj-wuonjo yaa daayo-i. Mamanj ciɛ Yesu huonɣu-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiembanj daa *Diilonj-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonj-Yallenj ciɛ ba da holle-i dumaa a wanj *Kirsā-nelma-i aa nuɔmba ɓai hūuma. Diilonj-dūɗj-baambaɗ ciɛ sūlma maɗ, u nuɗɗu bi hii-ma. Diilonj-Yallenj bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waanj mafamma-i.

Hāalābiembanj duɗɗj dumaa ta ba wanj Kirsā-nelma-i baa *Yuufubaa-ba-i *Yerusalɛmu-i-na, seɓe daayo duɗɗj baa ku yaa-i (sap. 1-7). Ku huonɣu-na, maɗ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ wanj (sap. 8-12). Aa perienj baa Pol baa u nabaamba-i banj wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a wanj Kirsā-nelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13-28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma seɓe pigāan wuɔ molo siɛ gbāa fillā Diilonj-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔɗj-maama sɓ, nuɔmba-i niliɛɗa-na hieri ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ ka Tuonjo wulaa

¹⁻² Tofil, Yesuɗ siire wanj Diilonj-nelma-i aa ce mamanj hieri a ji hi u nyugūmma-i, mi waan ma yaa-i mi seɓediɓelānjo-na. Aa suɔ duɔ ta, uɗ ŋa naa hiel bamanj ce-ba u *pɔpuɔrbiemba, *Diilonj-Yalle ciɛ u pigāan-ba ba maacemma-i. ³ Uɗ kuu aa siire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U ciɛ yinni komuɔɗa hāi baa-ba tuɔ carra-bei u piye *Diilonj-baanɗu maama-i.

⁴ Yiinɗu nanɗu-na, ba waa ta ba wuɔ niiwuoni, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalɛmu-i-na; miɗj waanj mamanj baa-na wuɔ mi To paa-na nuɗɗu, ciyaan ma ce igɛna. ⁵ Na saa da, Nsāa *baatischen nuɔmba-i baa hūmma, ŋa namaanjo-i, ku siɛ da yinni, mi ka batischen-na baa Diilonj-Yalle-i.»

⁶ Yiinɗu nanɗu-na, baa ji tigiin ba-naa. U pɔpuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir ha *Isirahel-baamba-i baa fɔɗɗū-i fiɛfiɛ dumandɛ wei?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi To uɗ diyaa huonɗu maɗ baa ma cemma-i, kuu sɓ namaa kuusuonɗu. ⁸ Ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fɔɗɗū ta na wanj mi maama-i Yerusalɛmu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa niliɛɗa nanja-i hieri hɛma-na.»

⁹ Uɗ waanj mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūɗj u kā dɔɔ, u nyugūɗj u kā dɔɔ, kā ka balla nyaasɓni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiera tā ba yunni-i ta ba ne. Ba ju'a ba ne da jonɗorpiɓltaamba hāi ba caanɗu-na. ¹¹ Jonɗorpiɓltaanj daaba gbɛ-ba wuɔ: «Galiletaanj namaa, bige-i ciɛ na yiera diɗj dɔɔ-i-na ta na ne dumaanjo-na? Nanj daa Yesuɗ taa dumaa kā dɔɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛi.»

¹² Ba waa *Olivi-tibinni-tānuɗ-nu. Ku hɔlma yuu kilo diei temma baa Yerusalɛmu huonɗa-i. Baa bir gūunu jo Yerusalɛmu-i-na. ¹³ Banj juɔ, baa kā ka nyugūɗj suur dūɗɗu nanɗu-na, ba jo ba tigiin ba-naa kusuɔɗj-nu'i koko. Bamanj waa, ba yaa daaba: Pier, Nsāa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maɗ Alfe biɛɗo waa, Simɔ maɗ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maɗ Sake biɛɗo-i, ba'i waa dumaanjo-na. ¹⁴ Ba hieronjo-i, baa ta ba tigiin ba-naa kpɛkpɛ ba cārā Diilonjo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hamba-i.

Hai ka suur Yuda fuonɗu-na?

¹⁵ Yiinɗu nanɗu-na, Pier wuɔ ji siire yiera Diilonj-dūɗj-baamba hɔlma-na, ba waa nuɔmba komuɔɗj-niediei temma, aa naa cira: ¹⁶ «Tobinj namaa, nelma maɗ nyegāan Diilonj-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diilonj-Yallenj ciɛ *Davidi wanj mamanj* *Yuda kūɗu-na, ma ciɛ. Yuda yaa juɔ ce tayaana ba ka bel Yesu-i. ¹⁷ Yuda waa baa-ye i tiɛ ce maacenduɔma. ¹⁸ Uɗ ciɛ maacembabalanj daama-i da gbeiɗa maɗ, u sāa suonɗu baa-ya.† U juɔ par diire u yuɗ-nu suonɗu fanɗu-na a muonu u kusūɗu-i, u purru hel hieri bomborma-na. ¹⁹ Yerusalɛmutaamba nuɔ nel daama-i hieri ka saa, a ce ba haa suonɗu fanɗu yerre-i ba nelma-na wuɔ «Hakeldama», ku yuɗɗu yaa wuɔ tāmmaɗ-suonɗu. ²⁰ A ne da ma nyegāan Gbeliɛmanj-neini-na wuɔ:

U dumelle saaya di muonu;

molo baa waa tɛna-die.»‡

Aa tiraa nyegɛɗj wuɔ:

* 1:16 Niɛɗ Gbeliemanj-nalāanɗu (Psaume) 41.10. † 1:18 Niɛɗ Matie seɓe-i-na 27.3-8. ‡ 1:20 Gbeliemanj-nalāanɗu (Psaume) 69.26

Molo saaya u bie u maacemba-i.[§]

²¹ «Terienɔ fangɔ-na, bamaɲ waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itienɔ-i,²² a donɔ Nsaa unɔ *baatisen-ɔ huɔngɔ maɲ nuɔ-i, a ka hi u nyugumman-yiingɔ-i, kutienɔ saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-yie i tie wanɔ siremman kungɔ-i.»

²³ Unɔ juɔ piye ti, baa hiel nuɔmba hai da ba fiel u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi. ²⁴ Banɔ cie mafamma-i, baa cara Diilonɔ-i cira: «Itienɔ nuɔ, nuɔnei suyaanɔ i hommu-i hiere. Niɲ ka hiel umanɔ ba hai baanɔ daaba-na, pigaan-ye baa-ɔ²⁵ u bie maacemba* maɲ Yudanɔ naana-mei aa ka u munɔkammu.» ²⁶ Banɔ juɔ cara ti, baa ful tienɔ a hiel. Tienɔ bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pɔpuɔrbiemba-i. Baa naa tie cincienu u diei.

2

Diilonɔ-Yalle jomma-i

¹ *Pantekoti-yiingɔ-na, Diilonɔ-dunɔ-baamba waa hiere tigiin terduan-nu. ² Ba ju'a ba ne da ijieni nanɔ temma hilaa darɔ-i-na nɔa fafalmu, a jo ji yu banɔ waa dunɔ maɲ nuɔ-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da daamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Munɔ calaanu haa-bei dumaanɔ-na, *Diilonɔ-Yalle panɔ yu ba hommu-i a ce ba donɔ ta ba piye nieraan-nelma.

⁵ A ne da *Yuifubaa-ba maɲ wuɔyaanɔ ba Diilonɔ-humelle-i fafamma, ba fɔngɔ baa hilaa nileina-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibienɔ fanɔ-na. ⁶ Baa tɛna ji nu ijienɔ daani-i, baa sire gbar ka ka yu. Bamaɲ waa hiere, nelienɔ nelienɔ u nuɔ Yesu *pɔpuɔrbiemba piye fuɔ ferɔn nelma-i. ⁷ Kuɔ cu ba hommu-i, baa ta ba piye wuɔ: «Ma si Galiletaamba-i daaba-i hiere ke? ⁸ Ba cie nie ta ba nu i nelma-i hiere ba wanɔ-ma baa-ye? ⁹ Ni sie suɔ wuɔ mie maɲ jananu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yie, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, bamaɲ hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapadɔsitaamba dii, Pɔtaamba dii, Asitaamba dii, ¹⁰ Firgitaamba dii, Panflitaamba dii, Esipitaamba dii, Libitaamba maɲ dii Sireni caangu-na baa dii, bamaɲ hilaaɔ *Orɔmu-i-na bafamba bi dii, ¹¹ Yuifukireina dii, bamaɲ bi suurii Yuifusinni-na baa bi dii, Kiritaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieronɔ-na, Diilonɔ unɔ cie maacenfafamma maɲ, nelienɔ nelienɔ u nuɔ-ma u ferɔn nelma-na.» ¹² Kuɔ ce-ba gberɛ, ba sa suɔ banɔ jɔguanɔ mamaɲ. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumande-i?» ¹³ Banaɲ baa bir yanɔ aa ta ba nye pɔpuɔrbiemba-i wuɔ ba nyuɔn kolma.

Pier andaangu-i

¹⁴ Maɲ juɔ waa dumaanɔ-na, Pier wuɔ sire yiera baa u nabaamba-i* aa naa donɔ tuɔ piye da gbagaga wuɔ: «*Yuifubaa namaa, baa namaa namaɲ dii tɛna *Yerusalemu-i-na, mi ka wanɔ nelma diei baa-na, karaanɔ na tunni-i dei na nu-ma. ¹⁵ Na suya wuɔ baanɔ saa hi bonɔ yogo aa na'a ba nyuɔn kolma, ba daa-ma hie? ¹⁶ Na saa da, Diilonɔ unɔ puɔraa Yowel wanɔ mamaɲ, ma'i cienɔ. ¹⁷ Yowel waanɔ-ma wuɔ:

«Diilonɔ ciera wuɔ:
«Miwaanɔ timmanɔ-huɔngɔ-na,
mi ka gbuo nuɔmba-i hiere baa mi *Yalle-i.
Na bisalmba ka ta ba ce mi pɔpuɔrunɔ-gu-i.
Mi kaa ta mi carra naacimba-i mi piye baa-ba.
Aa ta mi piye baa btncuɔmba-i dansanninɔ.

¹⁸ Coima saa fa, bamaɲ caa-minɔ hiere,
caamba-i baa bamba-i,
mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huɔn daaku-na,
ba ka waa mi pɔpuɔrbiemba.

¹⁹ Mi ka ce gberɛ-wɛima darɔ-i-na baa hɛma-na hiere:
Tamma kaa waa, daamu kaa waa, nyaastinni kaa bi waa bɔi.

²⁰ Baangu kaa bir cure nɔa isuɔngɔ
aa ceinɔ bir ce daa nɔa tamma.
Mafamma ka ce aa Itienɔ jommanɔ-yiingɔ suɔ hi.
Yiingɔ fangɔ temma sie ji waa;
ku kaa waa yibuɔ.

²¹ A ce dumaanɔ-na, umanɔ duɔ ji tuɔ gbuuse Itienɔ-i, kutienɔ ka kor.»[†]

²² Pier wuɔ suonu u andaangu-i wuɔ: «*Israhel-baanɔ namaa, yaanɔ mi wanɔ nelma diei baa-na: Diilonɔ pigaanɔ-na Nasaretitaanɔ Yesu fɔngɔ-i. U cie u ce gberɛ-weima bɔi na holma-na. Namaa fere-i na saa yanɔ-ma damma. ²³ Ba bel diilonɔ-i bel-o ha-na. Diilonɔ suɔ weima-i hiere; uu naa suɔ wuɔ na sie yanɔ-ɔ. Ma bi cie: Na bilaa-ɔ a ha bamaɲ sa kaanɔ Diilonɔ-i ba

§ 1:20 Gbeliemannalaaɲgu (Psaume) 109.8 * 1:25 Yudanɔ taa u ce maacemba maɲ baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i ba gbɛ ma yaa-i. * 2:14 Yesu pɔpuɔrbiemba yaa banɔ gbɛn-ban. † 2:21 Yowel (Joël) 3.1-5a

gbu-yo *daañ-nu ko-yo. ²⁴ Nga hɛma saa naa waa ma gbāa wuo-yo. A ce dumaajo-na, ban kua-yo, Diilonoɗo yan-ba aa sire-yuɔ. ²⁵ Na saa da, *Davidi piye u maama wuo:

«Mi da Itienjo-i hɔnni man jonj mi yaannga-na.

U sa taara mi kɔma nyɛɗ,

ku'i ciɛ u jo ji waa mi caañ-nu.

²⁶ *Kufangu hɔfɛlle yaa yuu mi huɔnga-i*

a ce mi ta mi piye dumande-i-na.

Mi suyaa wuo da mi ku, mi ka fita.

²⁷ *Diilo, mi suyaa wuo η siɛ yanj mi tɛ dii kuonj-nelle-na.*

η siɛ siɛ yanj nan noljo hɔr dii hɛma-na.

²⁸ *Humelle man kaa η wulaa,*

η pigaa η mi baa-de.

Da mi waa η caañgu-na

*η ka ta η ce baa-mi.»*²⁹

²⁹ Pier wuo cor baa u āndaangu-i wuo: «Tobin namaa, mi ka wan ninsojo-i baa-na i bincainjo-i Davidi kungu-na: Davidi kuu ba fuure-yuɔ, a ji hi baa nyungo u cɛncorre dii i hɔlma-na. ³⁰ Davidi waa Diilopɔpuɔrbilonjo. Diilonoɗo naa pā nunju baa-yo wuo duɔ saa ji waa, u jamaɗigisinni-i, u ka hā u hāyɛljo nanjo'i baa-ni. ³¹ A ce dumaajo-na, Davidi naa tɛna baa-ma wuo *Konkortienjo ka ku aa sire. Na saa da u ciera: «Diilonoɗo siɛ yanj u noljo tɛ dii kuonj-nelle-na» aa «u siɛ yanj u hɔr dii hɛma-na.» ³² Konkortienjo fanjo yaa Yesu-i. Diilonj unj siire-yuɔ, mie man daaye-i hiere i daa-ma nuɔ. ³³ Diilonoɗo kaa baa-yo u ka tɛna u caañ-nu, aa unj η naa pā nunju man baa-yo wuo u ka hā-yo u Yalle-i, u hā-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Nanj danj manj daama-i baa nanj nunj manj, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fuɔ fɛrɛ saa kā dɔrɔ-i-na, ηga u piye Yesu kungu-i wuo:

«Itienjo gbe mi Tienjo-i wuo:

«Jo η ji tɛna mi caañ-nu

*35 aa η yanj mi mal η bigaaramba-i ha η ce η baangu-i bei.»*³⁶

³⁶ Terienju fanju-na, nuharunju si dii, Isirahel-baan namaajo-i hiere na saaya na suɔ wuo nanj gbuu Yesu man *daangu-na, Diilonoɗo ciɛ u yaa-i Itienjo-i aa tiraa ce-yo Konkortienjo.»

³⁷ Ban juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba binj kungu. Baa yuu Pierbaa-ba-i * wuo: «Dumaajo-na, i saaya i ce bige-i?» ³⁸ Pier wuo gbɛ-ba wuo: «Naanan na cilobabalanjo-i aa na jo ba ji *batsenja na Yesu-Kirsas yerre-na, ku yaa Diilonoɗo ka hur na āmbabalma-i. Mafan da ma ce, Diilonoɗo ka hā-na u Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diilonoɗo pāa nunju-i baa namei baa na bisalmba, wuo u ka hā-na u Yalle-i. U bi pāa-ku baa unj ka bi bamanj yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huonj-nu.»

⁴⁰ Pier waan nelma boi baa-ba a dii sirɛnja bei ba da ba hūu-ma. U taa u piye baa-ba wuo: «Siyaan konkoro-i, ku yaa manj kaa da fiɛfiɛ ku nuɔmba-i ma siɛ ka da-na.» ⁴¹ Yiiŋgu fanju-na, nuɔmba boi hūyāa Pier nelma-i aa ce ba batsenja-ba. Ba yuu nuɔmba neifelle nuɔsiba ndii temma bamanj naa suurii naara Diilonj-dūŋ-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilonj-nelma-i Yesu pɔpuɔrbiemba wulaa. Ba waa ηaa ceduonj-biemba, ta ba wuo niwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi cārā Diilonjo-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu pɔpuɔrbiemba taa ba ce gbɛrɛ-weima boi, a ce dumaajo-na korma taa ma da nuɔmba-i baa-ba.

⁴⁴ Diilonj-dūŋ-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huɔnga baa ba nagāŋ-niini-i. ⁴⁵ Ba waa umanj duɔ da kumanj, u suor-ku aa jo baa gbeinja-i ba ji cal-a ba-naa nuɔ a saa baa gbeinj-maamanj yɛŋ-bei dumaa. ⁴⁶ Yinni manj jonj baa dii *Diilodubuɔ-i-na, ba sa nanna yiiŋgu. Ba taa ba wuo niwuoni-i baa ba-naa cinni-na. Ba niwuoni wuoma taa ma dol aa ba hɔmnu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba hāl neini-i ba tuɔlnu Diilonjo-i. Ba maama taa ma dɔlnu nuɔmba-i hiere nelle-na. Aa yinninj taa ni cor dumaa, Itienjo taa u kor nuɔmba-i dumei u naara ba kalle-na.

3

Murgu nanjo siire

¹ Yiiŋgu nanju-na, batarunju-na, Pier baa Nsāa-i ba taa ba kā da ba ka cārā Diilonjo-i. ² A ne da naacoljo nanjo waa, unj siire, u saa gbāa wuo dede. Yinni manj jonj, ba biɛ-yo ba kā ba jina *Diilodubuɔ dumelle nande yaanga-na u tuɔ cārā bamanj suurinj ba wulaa. Dumelle fande-i, ba bi-de wuo «Dumɛfafalle». ³ Pierbaa-ban kaa da ba ka suor, wuo tuɔ cārā ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolj wuo tuɔ ne-ba wuo sɪ ba taara ba hā-yo binj kungu. ⁶ Pier wuo cira: «Warbelle sɪ mi yerren, ηga kumanj dii baa-mi, mi ka hā-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaan Yesu-Kirsas yerre-na, sire η ta η wuo!» ⁷ Aa kā ka bel u nadienanga-i duɔ sire-yuɔ. Naacoljo gbeinj niɛ pāŋ firnu. ⁸ Wuo wuoɔr sire pāŋ tuɔ wuo. Unj siire dumaajo-na,

† 2:28 Gbeliemanj-nalāanju (Psaume) 16.8-11

§ 2:35 Gbeliemanj-nalāanju (Psaume) 110.1

* 2:37 Pierbaa-ba-i: Ba

gbɛ Pier baa u napɔpuɔrbiemba namba yaa-i.

wuɔ tuɔ gbɛlɛŋ Diilonjo-i aa tuɔ tetiera aa kã ba ta ba suur baa Pierbaa-ba-i Diilodubuo-i-na. ⁹ Nuumba juɔ' a ba ne da hai moloŋo-i gbelaan Diilonjo-i u suur daayo-i? ¹⁰ Umanj tɛnaanaŋ Diilodubuo dumelle yaanŋa-na u cãrã, u yaa-i. Kuɔ ce-ba gbɛrɛ aa tiraa dii kũnyelle-bei.

Pierŋ waanŋ maman Diilodubuo-i-na

¹¹ Naacolŋ daa uŋ siire, wuɔ pãŋ nyaarãa Pierbaa-ba-i. Nuonŋ baa jo ji yu-bei dii *Salomɔ kukuruungu-na ta ba ne-ba. ¹² Pierŋ daa banŋ neŋ-banŋ dumaanjo-na, wuɔ cira: «*Isirahel-baanŋ namaa, baa na yanŋ ku ce-na gbɛrɛ. Baa na ta na ne wuɔ sɪ miɛmei siire naacolŋ daayo-i baa i fɛrɛŋ fɔŋgũ, sisɔ i wuɔ Diilonŋ-hũmelle-i fafamma ku'i ciɛ i gbãa sire-yuɔ; ku'i sl. ¹³ I bɪncuɔmbanŋ siire wuɔ Diilonŋ manŋ hũmelle-i, *Abiram-u i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, banŋ siire wuɔ Diilonŋ manŋ hũmelle-i, u'i ciɛ u cãarãŋo ce bɔi. U cãarãŋo fanjo yaa Yesu-i. Na ciɛ ba bel-o ka hã *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u nanna-yuɔ, na'a ma siɛ gbãa wuɔ. ¹⁴ Na ciinaana Diilonŋ-nolŋo-i, na ciɛ ba bel nelviirjo-i aa ce ba nanna nelkoronjo-i. ¹⁵ Na ciɛ ba ko ciɛlma tienjo-i. Nŋa nanŋ fiɛ ko-yo, Diilonŋ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, i daa-yo nuɔ. ¹⁶ Inŋ haa i nanŋa-i yuɔ ku'i kãayã naacolŋ daayo-i; na sa bi yanŋ-yo suɔma. Inŋ haa i nanŋa-i Yesu-i-na, ku'i ciɛ u sire-yuɔ yeryer dumandɛ-i-na na yufelle-na.

¹⁷ «Tobij namaa, mi suyaã miɛ na saa naa suɔ-ma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere. ¹⁸ Nŋa Diilonŋ uŋ ŋa naa ce u *pɔpuɔrbiemba wuɔya wanŋ mamanŋ, wuɔ uŋ ka saanŋ *Konŋkortienjo manŋ, u ka mulŋerŋ; nelma famma yaa ciɛ.

¹⁹ «Mamanŋ dii cemba fiɛfiɛ-i-na, naanaŋ na cilɔbabaŋo-i aa na bir na jo Diilonŋ wulaa, ku yaa u ka hur na ãmbabalma-i. ²⁰ Mafanŋ da ma ce, u ka pa kufiɛŋ-bãanŋu nei. Aa uŋ ŋa naa hiel Konŋkortienjo manŋ dii ku domma-na, u ka bir saanŋ u jo. Konŋkortienjo fanjo yaa Yesu-i. ²¹ Dumandɛ-i-na, uu dii tɛna dii dɔrɔ-i-na tuɔ ciɛ miwaanjo duɔ bibirre ŋaa Diilonŋ uŋ ciɛ u pɔpuɔrbiemba wanŋ-ma dumaa dii ku bembienja-na. ²² Na saa da, *Moisi waanŋ Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: *«Diilonŋ ka hiel u *pɔpuɔrbilonoŋo nanjo mei temma na hɔlma-na. Pɔpuɔrbilonoŋo fan duɔ wanŋ mamanŋ, baa na yagar-ma. ²³ Umanŋ duɔ saa nu u nunŋu-i, ba ka hiel kutienjo nunŋu-i Diilonŋo baamba-na aa ba ka ko-yo.»* ²⁴ Diilopɔpuɔrbiemba manŋ siire piye hiere, a doŋ *Samiel-na, ba waanŋ nyunŋo ku yinŋ daani maama-i. ²⁵ Diilonŋ uŋ pãa nunŋu manŋ aa ce u pɔpuɔrbiemba wanŋ ku maama-i, u pãa-ku baa namei. Aa uŋ pãa nunŋu-i baa na bɪncuɔmba-i kusuwɛŋ-nu aa gbɛ Abiram-u i wuɔ: *«Mi ka ta mi cor baa nanŋ haayɛlmba yaa-i mi ce baa dũnni-i hiere hɛma-na»*†, na nunŋu dii nupãlle fande-na. ²⁶ Ku'i ciɛ na da Diilonŋo ciɛ u cãarãŋo jo namei wulaa-i igɛna duɔ ji kãya-nei na nanna na maacembabalamma-i.»

4

Ba bilaa Pierbaa-ba-i

¹ Pier baa Nsãa-i banŋ waa ta ba piye baa nuɔmba-i, *Diilojigãntaamba-i baa *Diilodubuo sorosibaa-ba yuntienjo-i, a naara *Sadusɛbaa-ba jo ji da-ba. ² Pierbaa-ba taa ba piye baa nuɔmba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kɛrɛ yinŋu dii baa yinŋu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Banŋ juɔ ji da ba piye dumaanjo-na, ku saa dɔlnu-bei. ³ Baa bel-ba. Bãanŋu naa tɪ tɪ. Baa kã ka dii-ba kaso ba cɔ. ⁴ Banŋ fiɛ bel-ba, banŋ hii piye baa bamanŋ hiere, ba fɔŋgũ baa hũu-ma. Bamanŋ naa hũyãa-ma, ba gbãa yu nuɔmba neifierja hãi nuɔsiba ndii temma.

⁵ Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɔmba-i, a naara *anŋnamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa *Yerusalɛmu-i-na. ⁶ *Diilojigãntaamba yuntienjo manŋ ba nanŋ bɪŋ-yonŋ Ani-i, u waa baa u dumellen-baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Nsãa, baa Aleksãndire. ⁷ Banŋ jãanu ba-naa, baa ce ba jo baa Pierbaa-ba-i. Banŋ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa ba hãŋ daama-i hie a ji sire naacolŋ daayo-i? Hai moloŋo-i puɔraa-na?» ⁸ Huɔŋgu fangu-na, *Diilonŋ-Yalle naa yu Pier huɔŋga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaanŋ namaa, baa bɪncuɔŋ namaa, ⁹ i ciɛ ãnfafamma molo-na aa na bɪ-ye ji ta na yuu-ye inŋ ciɛ dumaa sire-yuɔ u murgusɪnni-na, dumei sɪ wei? ¹⁰ Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiere baa *Isirahel-baamba-i: Nanŋ gbuu Nasaretitaanŋ Yesu manŋ *daanŋu-na ko-yo aa Diilonŋo sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolŋ daayonŋ siire yeryer na yufelle-na dumandɛ-i. ¹¹ Ba waanŋ Yesu fuɔ maama yaa Diilonŋ-nelma-na wuɔ:

«Tampɛlle manŋ dumarãŋ namaanjo-i nanŋ ciinaana-die,

*di yaa juɔ bella dũŋgu-i.»**

¹² Yesu yaa gbãa kor nelbiliemba-i u diei yonŋ. Da ma hel ufanjo-na, Diilonŋo saa hã-ye moloŋo yanŋa nanŋa umanŋ gbãa kor-e.»

¹³ Pierbaa-banŋ daa holle-i piye dumaa, kuɔ cu ãndacetaamba hɔmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nelgbãŋgbãlaamba; ba sa suɔ sebe. Baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba. ¹⁴ Da ba ne

* 3:23 Anŋnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 18.15,18,19. † 3:25 Miwaanjo jɪnammanŋ-sebe (Genèse) 22.18

* 4:11 Gbeliemanŋ-nalãanŋu (Psaume) 118.22

naacolɔ maŋ siire ba caaŋgu-na, ba sie suɔ baŋ ka waŋ mamaŋ. ¹⁵ Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gɔŋgɔwɔŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuu: ¹⁶ «I ka ce-ba nie? Nuɔmba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuu ba yaa siire naacolɔ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mei; i sie bi gbãa ju-ma. ¹⁷ Nga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuu ba baa waŋ i tiraa nu ba bɛe Yesu yerre-i baa moloŋo. Umanɔ duɔ bi-de, kumanɔ da ku waa, u ka da-ku.»

¹⁸ Baŋ juɔ da ba-naa ti, baa bi Pierbaa-ba-i a ji waŋ baa-ba wuu ba baa waŋ ba tiraa nu ba bɛe Yesu yerre-i ba nunni-na, ba baa bi waŋ u maama baa moloŋo. ¹⁹ Pierbaa baa gbɛ-ba wuu: «Namaa fere-i nie-kun na ne! I ce namaa maama yaa-i aa waŋ Diilonɔ-maama-i wei? ²⁰ Mie fuɔ, inɔ nuɔ mamaŋ, aa da mamaŋ, i sie gbãa fiinaŋ-mei.»

²¹ Baŋ siire naacolɔ-i, kuɔ gbuu doŋnu nuɔmba-i, baa ta ba gbɛlien Diilonɔ-i, a ce dumaanɔ-na aŋdacetaamba saa da nelma da ba cal-ba; baa naa ba sieɓ ba yufienɔ yaa piiye baa-ba aa nanna-bei ba ka. ²² Baŋ siire naacolɔ maŋ, u bienɔ naa cor bienɔ komuɔŋa hã.

Diilonɔ-dũŋ-baamba cãarã Diilonɔ-i

²³ Baŋ naana Pier-i baa Nsãa-i, baa ta kã ba nabaamba wulaa. *Diilɔjigãntaamba yuntaamba-i baa bɛncuɔmbaŋ waanɔ mamaŋ baa-ba hiere, baa tũnu ba nabaamba-i baama. ²⁴ Baŋ tũɔnu-bei dumaanɔ-na, baa gbonu cãrã Diilonɔ-i wuu: «Itie, nuɔnei hielaã dɔɔ-i baa hɛma-i, baa dãmmanɔ-nuoraanɔ-i. Aa bi hiel ni huɔya-niini-i hiere. ²⁵ Nuɔnei cie ŋ *Yalle dii nel daama-i i bɛncɔŋo-i *Davidi[†] nuŋgu-na u waŋ-ma wuu:

*Bi-ge-i cie nuɔmba sire ta ba pepiena nilieŋa-na?
Ba saa suɔ wuu baŋ puu mamaŋ, ma sie kã terieŋgu wei?*

²⁶ Fɔŋgɔtaamba siire terieŋ yiera,

aa yuntaamba pũla Itieŋo-i baa u Yufellenɔ-Nolɔ-i.[‡]

²⁷ Ninsie ninsie, *Erɔdi-i baa *Pɔse-Pilati-i a naara *niɛraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiin ba-naa nel daade[§] yaa nuɔ-i, a pũla ŋ cãarãŋo-i Yesu-i. Ba tigiin ba-naa a pũla ŋ Yufellenɔ-Nolɔ-i. ²⁸ Dumande-i-na, niŋ ŋa naa pu mamaŋ, mamaŋ waa ŋ huɔŋga-na, ba cie ma yaa-i. ²⁹ Fiefie-i-na, Itie, ŋ daa baŋ wur ŋ cãarãŋ miɛŋo-i dumaa. Hã-ye holle i tie gbã i waŋ ŋ nelma-i. ³⁰ Kãya-yie i tie gbã i sire jaamba-i aa bi tie ce nelma bɔi baa gbere-weima bɔi ŋ cãarãŋo-i Yesu yerre-na.»

³¹ Baŋ juɔ cãrã Diilonɔ-i ti, hieŋ naa sagalla baŋ waa tigiin kusuɔŋ-nu. Diilonɔ-Yalle paŋ yu ba hɔmmu-i hiere. Baa da holle ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i.

Diilonɔ-dũŋ-baamba bilaa ba-naa dumaa

³² Diilonɔ-dũŋ-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hɔlma-na, ŋ sie gbãa suɔ wuu mel kũŋgu-i daaku-i aa mel kũŋgu-i daaku-i. ³³ Himma naŋ temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba aŋcemma-na ta ma pigãn wuu Yesu siire kelkel. Diilonɔ naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniŋ waa baa bamaŋ hiere, baa cɛnniŋ bi waa baa bamaŋ, ba taa ba suor-ni ba jo ba hã Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbeinɔ-i. Bafaŋ da ba hũu-ya, ba ne ba gbeinɔ-maamaŋ jienɔ ma-naa dumaa aa bi hɔnu-yei dumei. A ce dumaanɔ-na sũntie saa waa ba hɔlma-na.

³⁶ Unanɔ waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Yosefu. U waa *Levitiyeŋo. U taa u hel Sipire. Pɔpuɔrbiemba taa ba bi-yo Barnabasi, ku yunɔ yaa wuu Sireintieŋo. ³⁷ Suonɔ nangun waa baa-yo, wuu suor-ku aa naa jo baa ku gbeinɔ-i ji hã pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa sie huhurma-i

¹ Naacolɔ naŋ waa, ba taa ba bi-yo Ananiyasi aa bi u cieŋo-i Safira. Terieŋgu nangun waa baa-ba, baa suor terieŋ daaku-i ² aa naa saa-ma aa bɔlɔ hiel gbeinɔ naŋa aa kã baa a boluonɔŋ-i ka hã Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

³ Unɔ kãa, Pier wuu gbɛ-yo wuu: «Ananiyasi, bige-i cie ŋ waŋ *Sitãni taal-ni ŋ hiel kunganɔ gbeinɔ-na aa jo ji ta ŋ kar coima-i baa *Diilonɔ-Yalle-i? ⁴ Terieŋgu-i naŋ kũŋgu, molo saa cira ŋ suor-ku. Niŋ fie suor-ku, gbeinɔ-i naŋ waanɔ. Bige-i cie ŋ ce maacen daama temma-i? Niŋ karaa coima maŋ, ŋ saa kar-ma baa ŋ nanuɔmba, ŋ karaa-ma baa Diilonɔ.»

⁵ Ananiyasiŋ nuɔ nel daama-i, u paŋ cii, u bi kuliŋgu yaa dumaanɔ-na. Umanɔ duɔ nu nel daama-i, u kũma paŋ ta ma nyɛŋ. ⁶ Naacienɔ baa jo ji bie-yo ka fuure.

⁷ Cieŋo saa waa. Bɔlɔŋ kuu, lɛrbaa-ba sieɓ temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Unɔ juɔ ji suur, u saa suɔ wuu weima cie. ⁸ Pier yuu-yo wuu: «Cieŋ nuɔ, na suoraã na terieŋgu-i sul daaduⁱ nuɔ-i wei?»

Cieŋ wuu sie wuu: «Ûu, ku sullu yaa-i.»

[†] 4:25 Ku birii a saanu baa cerna. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuu Diilonɔ-cãarãŋo. [‡] 4:26 Gbeliemaŋ-nalãanɔ 2.1-2 [§] 4:27 Ba gbɛ *Yerusalemu.

⁹ Pɛr wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na saa-ma baa ŋ bɔlɔ-i aa da na cure Diilon-ɔalle-i? Ne, baman kaa ka fuure ŋ bɔlɔ-i ba yaa bi suuriŋ daaba, ba ka bi biɛ nuɔŋo-i ka fuure-niɛ.» ¹⁰ Cɛŋ wuɔ pɔŋ cii terienɔ fanɔŋu-na a ku Pɛr caanɔŋu-na. Naacien ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa biɛ ufanɔŋo-i bir gũunu ka fuure bɔlɔŋo caanɔŋu-na. ¹¹ Diilon-dũŋ-baamba kũma migãan ta ma nyɛŋ ma naara. Uman duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kũnyelle.

Gberɛkulanɔ

¹² Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gbɛrɛ-wɛima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiin ba-naa *Salomɔ kukuruunɔ yaa nuɔ-i. ¹³ Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa wan ba yefafalle, ŋga molo saa tuɔ siɛ u piɛ-ba. ¹⁴ Caamba-i baa bɛmba man naa hũyãan Itienɔ maama-i baa sa waa dei baa yuliinɔŋu-i. ¹⁵ Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gbãŋgbaarbaa, baa figĩni a galla ba jaamba-i Pɛr muncormu-na, wuɔ duɔ tuɔ cor aa u yalle yiɛya uman, u sire. ¹⁶ Nɛlɛŋa man *Yerusalemu kɔtɔnni-na hiere, nuɔmba bɔi taa ba hel-yei ba jo baa ba jaamba-i pɔpuɔrbiemba wulaa. *Jinabaa-ban bi waa baman nuɔ-i, ba taa ba jo baa-ba. Uman duɔ jo baa u wuonɔ, u sire.

Ban haa kuman Yesu pɔpuɔrbiemba-na

¹⁷ Nuɔmban jon pirpir Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa dumaanɔ-na, ku saa dɔlɔnu *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i baa u kuoyataamba-i *Sadusɛbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemunɔ ¹⁸ aa naa bel pɔpuɔrbiemba-i ka dii-ba kaso. ¹⁹ Ku isuɔŋu-na, Itienɔ *dɔɔpɔpuɔrbilɔŋo jo ji hɔl kaso-i a hiel-ba a naa gbɛ-ba wuɔ: ²⁰ «Kãan *Diilodubuɔ-i-na na ka wan hũmefɛlɛnde maama-i hiere baa nuɔmba-i.»

²¹ Ku cuo kaala-i-na, pɔpuɔrbiɛn baa naar kã Diilodubuɔ-i-na ka don ta ba wan Diilon-nelma-i. Diilojigãntaamba yuntienɔ-i baa u kuoyataamba saa suɔ wuɔ ba hilaa. Cuon kaalaa, baa bi bɛncuɔmba-i da ba ji ce ãndaanɔŋu-i. Ban juɔ, baa puɔr wuɔ ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. ²² Baa kã ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: ²³ «I saa ka da moloŋo kaso-i-na. In kãa, kaso naa waa bɔn u temma-i, aa baman niɛyan-yuɔ ba waa ba munyɛrammu-na hiere dumɛŋa yammu-na. I hɔlãa-yo ku yaa nuɔ-i, i saa da moloŋo huɔŋa-na.»

²⁴ Sorosibaa-ba man niɛyan Diilodubuɔ-i ba yuntienɔ-i, baa *Diilojigãntaamba yuntaamban nuɔ nel daama-i, ba hɔŋ muɔ pɔn cu; ba sa suɔ ku huonɔŋu ka jo baa kuman. ²⁵ Ba'a ba ne da naacolɔŋo nanɔ juɔ ji tuɔ tũnu-bei wuɔ: «Nan bilaa balamba man ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba wan Diilon-nelma-i dii Diilodubuɔ-i-na.» ²⁶ Sorosi ba yuntien wuɔ pɔŋ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Ban kãa, ba saa kã baa bubuɔsinni, wuɔ si nuɔmba ka nan-ba baa tãmpɛlɛŋa.

Ba ce Yesu pɔpuɔrbiemba ãndaanɔŋu-i

²⁷ Ban kãa ka bel Yesu *pɔpuɔrbiemba-i jo baa-ba, *Diilojigãntaamba yuntien wuɔ yuu-ba wuɔ: ²⁸ «Ma si i waan-ma baa-na kuola-mɛi wuɔ na baa bi naacolɔŋ daayo yerre-i baa moloŋo kɛ? Ma daa niɛ na yan-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miɛmi kuɔ-yo kɛ?»

²⁹ Pɛr baa u nabaamba-i baa cira: «I siɛ gbãa maar Diilonɔ nunɔŋu-i ka ce nelbilien kũŋu. ³⁰ Nan gbuu Yesu man *daanɔŋu-na ko-yo, i tobaa-ban siire wuɔ Diilonɔ man hũmelle-i, u siire-yuɔ ³¹ aa kã baa-yo ka jɔna u caan-nu. U hãa-yo yuntɛsinni-i aa ce-yo konkortienɔ. U ciɛ kufanɔŋu-i duɔ kãya *Isirahel-baamba da ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa u duɔ hur ba ãmbabalma-i. ³² Nel daama-i miɛ i daa-ma nuɔ, *Diilon-ɔalle bi daa-ma. Baman nuɔŋ Diilonɔ nunɔŋu-i, u hã-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaamban juɔ nu nel daama-i, ba hɔmmu pɔŋ guɔla. Baa pɔŋ ta ba taara ba komma. ³⁴ *Fariɛɛɛienɔ nanɔ waa baa-ba, ba taa ba bi-yo Gamaliel. U waa *anjinamma pigãatienɔ. Nuɔmba taa ba kãŋ-yo nelle-na. Wuɔ sire yiɛra ba hɔlma-na aa naa cira: «Cɛŋ ba hel gɔŋgũɔŋ-nu.»

³⁵ Ban hilaa, wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ: «Isirahel-baan namaa, jɔgaan na ne igãna aa na suɔ na ce nan taaran na ce kuman balan daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u fɛrɛ nelbuɔ. Nuɔmba sire cu u huon-nu ta ba kã nuɔmba nuɔsiba hã caan-nu. Ban juɔ ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisãlla hiere wɛi? ³⁷ Fuɔ kũŋu curaa, ban taa ba kãŋ nuɔmba-i belle-na, Yuda man taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuɔmba bɔi cu u huon-nu. Ban juɔ ko ufanɔŋo-i, baman naa cu u huon-nu, na daa-ba wɛi? ³⁸ Fieɛi-i-na, baman daaba-i, mi gbãa wan manan: Niɛŋ-ban aa na yan-ba. Da kuɔ ba ce nelɛŋ-maama, yiinɔŋu dii baa yiinɔŋu, ma ka biɛna. ³⁹ Nga da kuɔ Diilon-maama ninsonɔ, na siɛ gbãa biɛna-mɛi. Niɛn torro, na baa ji ta na gãŋ baa Diilonɔ aa cira na gãŋ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamalielɔ piye dumaanɔ-na, ba kã ka ciire aa naa bi pɔpuɔrbiemba suur. Ban suurii, baa bel-ba muo-ba da dei aa naa wan baa-ba wuɔ ba baa tiraa yan ba da ba biɛ Yesu yerre-i baa moloŋo! Ban ciɛ mafamma-i, baa nanna-bei ba ta.

41 Baŋ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei wuɔ Diilonjo ka tuɔ kɔn-ba nelfafaamba Yesu huonjo-na. 42 Kuŋ cie dumaajo-na, yinni man joŋ, ba waŋ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cinni-na wuɔ Yesu yaa *Konkortienjo man Diilonj uŋ saan-jo.

6

Yesu pɔpuɔrbiemba calaanu maacemma-i

1 Nuɔmba boi taa ba huu Yesu maama-i huonj daaku-na, a ce dumaajo-na bamanj piijen girekimma-i, baa ta ba waana wuɔ bamanj piijen ebiremma-i, ba cal niuwuoni-i yinni man joŋ aa ba sa hɔ bafamba bikulcaamba-i. 2 Yesu *pɔpuɔrbiembanj daa ba waana dumaajo-na, baa tigiŋ Diilonj-dunj-baamba-i hiere a waŋ baa-ba wuɔ: «Tobin namaa, na suyaa wuɔ i sie gbɔaŋ yanj Diilonj-nelma wamma-i aa die ne niuwuonin-kunjo, ku saa bie dumaajo-na. 3 Hielaanj nuɔmba niehɔi na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diilonj-Yalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maacen daama-i hɔ ba yaa-i 4 aa mie i fulnu Diilocaralle baa u nelma wamma.»

5 Bamanj waa hiere, baa huu-ma aa naa sire hiel Etieni. Diilonj-maama-i baa Diilonj-Yalle naa yu Etieni huonja-i. Baŋ hielaa Etieni-i, baa hiel Filipu, baa Purokɔr, baa Nikanɔr, baa Timɔ a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyosi, ŋga uu naa suur Yuifusinni-na. 6 Baŋ hielaa-ba, baa pigaanj pɔpuɔrbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a carɔ Diilonjo-i hɔ-ba.

7 Diilonj-nelma taa ma gbuo terni-i ma kɔ. Yinninjo cor dumaa, nuɔmba huu-ma dumɛi *Yerusalemu-i-na. *Diilojigantaamba manj naa huyaa Yesu maama-i baa sa waa dei.

Ba bilaa Etieni-i

8 Diilonjo naa silaa ce baa Etieni-i: Uu naa hɔ-jo himma u tuɔ ce gberɛ-weima boi nelle-na. 9 A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kɔ *Diilonelhaaladunjo nanjo-na ba kɔ ba nu Diilonj-nelma-i. Ba taa ba bi Diilonelhaaladunjo fanjo-i «Kufien ba dunjo»*. Yuifubaa-ba famba kɔ ba ta ba fanu ba-naa baa Etieni-i Diilonj-nelma-na. Ba hɔlma-na, banamba taa ba hel Sireni, banamba Alesandiri, banamba Silisi, banamba *Asi. 10 *Diilonj-Yalle naa waa baa Etieni a ce ba saa gbɔa piije yar-o.

11 Kuŋ nuɔlaa-ba, ba bir yanj aa bie nuɔmba gbeŋa-na ba ta ba wura ba waŋ wuɔ: «Naacolj daayo u wura u tuora *Moisi-i baa Diilonjo-i; baaŋo si.» 12 Ba cie ku yaa-i nuɔmba hɔmmu du baa Etieni-i nelle-na. Binuɔmba-i baa *anjinamma pigantaamba-i hiere ba hɔmmu duu baa-jo. Baŋ cie kufanjo-i, ba kɔ ka bel-o kɔ baa-jo *nellentaamba wulaa.

13 Baŋ kaa baa-jo, ba tiraa bi coikartaamba namba kɔ, wuɔ siertaamba. Baa kɔ ka ta ba kar coima-i ba haa-yu wuɔ: «Naacolj daayo sa gbuu piije *Diilodubuɔ yefafalle, halle baa *anjinamma-i hiere. 14 I daa u wura u piije wuɔ Nasaretitaŋ Yesu ka muonu Diilodubuɔ-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» 15 Bamanj waa hiere gɛŋgerterienjo-na, baa diŋ-yuɔ ta ba ne-jo. U yaanjo taa ka caa ŋga *dɔrɔpɔrɔrbilonj yaanjo.

7

Etieni andaanjo-i

1 Siertaambanj juɔ piije ti, *Diilojigantaamba yuntienj wuɔ yuu Etieni-i wuɔ: «Baŋ wanj mamarj ninsoŋo wei?» 2 Etieni wuɔ cira: «Mi nellen-tobin namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka waŋ nelma diei baa-na: Na suyaa wuɔ aa i bincoŋo-i *Abiramu suɔ duɔ sire Mesopotami-i-na ka tɛna Arɔ-i-na, Cagaanj-Dilono naa carra-yuɔ 3 a waŋ baa-jo wuɔ u yanj u huraaamba-i aa u sire ba jamala-i-na, kerɛ u ka pigaanj-jo jamala nanjo u ka tɛna. 4 Abiramu sire* ka tɛna Arɔ-i-na. Uŋ kaa terienjo-na, u ton juɔ ku, Diilonjo ce u jo ji tɛna nanj yen jamala man nuɔ-i daayo-i.

5 «Uŋ juɔ, Diilonjo saa hɔ-jo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaanjo aa pɔ nunjo baa-jo wuɔ: «Mi ka hɔ-ni jamala daayo-i. Da ŋ saa ji waa, ŋ huonj-baamba ka bie-jo cor.»† A ne da huonjo fanjo-na, bilo saa waa baa Abiramu-i. 6 Diilonjo gbɛ-jo wuɔ: *«Ŋ huonj-baamba ka waa juɔma-na, ba ka bel-ba karstinni-na jamala fanjo-na gbuu mullɛŋ-ba. Ba ka ce biej nuosiba hai mullɛma. 7 Ŋga bamanj ka bel-ba karstinni-na, muɔmɛi ka pɔ kutaamba-i mi ferɛ. Da mi ji ce mafamma-i, ŋ hɔayɛlmba ka suu sire terienjo-na ji tɛna bande ta ba buol-mɔ.»‡*

* 6:9 Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i korsinni-na a kɔ baa-ba *Orɔmu aa ji nanna-bei. Ku gbɔa waa Yuifubaa-ba famba haayɛlmba yaa baŋ gbɛŋ-ban bande-i-na. * 7:4 Girekimma-na ba ciera u siire Kalde jamala-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i jamala duonjo yaa-i. † 7:5 Nieŋ Miwaanjo jinammanj-sebe-i-na (Genɛse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ‡ 7:7 Nieŋ Miwaanjo jinammanj-sebe-i-na (Genɛse) 15.13-14, Helmanj-sebe-i-na (Exode) 3.12.

⁸ «Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bel *tobisinni baa Abiramu-i aa naa ce u *j̄a a d̄anya tobisinni fanni-i[§]. Ku'i cie na da *Isakiŋ juɔ hoŋ, yinni nieh̄ai cor, niisiei yiingu-na, Abiramu j̄a-yo. Isakiŋ bi siire da *Yakɔbu-i, u bi j̄a-yo. Yakɔbu bi sire ce maaduama baa i b̄ncuamba-i*.

⁹ «I b̄ncuamba sire bigaŋ ba h̄aŋo-i Yosefu-i aa bel-o suor-o ba s̄aa-yo k̄a baa-yo Esipi. Nga Diilonɔ waa baa Yosefu-i. ¹⁰ U hielaa u yunɔu-i mul̄ɛma-na hiere aa ce-yo nel̄nur̄aŋo aa tiraa ce u k̄unɔu d̄ol̄nu Esipitaan j̄amatigi-i. J̄amatigi haa-yo u j̄amal̄a yun̄-nu baa u dumelle bi yunɔu-na.

¹¹ «Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa j̄amal̄a-i hiere. Kuu naa balan cor, a ce i b̄ncuamba sa da niwuoni ba wuɔ dii Kanaa-i-na. ¹² Yakɔbu ji nu wuɔ ba suor d̄imma dii Esipi-i-na. U puɔr i b̄ncuamba k̄a ka s̄aa bir k̄un̄.

¹³ «Baŋ juɔ k̄a h̄aall̄o-i, Yosefu piḡaŋ-ba u fere wuɔ fuɔ yaa Yosefu-i. Terienɔu fanɔu'i nuɔ-i, j̄amatiḡiŋ suyaa Yosefu baamba-i. ¹⁴ Yosefu wuɔ ce u m̄ol̄baa-ba bir k̄un̄ ka jo baa tuoŋo-i baa u dumellen̄-baamba-i hiere. Ba k̄unɔu-na, ba waa nuɔmba komuɔŋa siei baa c̄inciul̄o nuɔmba ndii. ¹⁵ Yakɔbu k̄aa k̄amma famma yaa-i Esipi-i-na. Diilonɔ-bab̄imuɔ kaa hi-yo kusuɔŋ-nu'i baa i b̄ncuamba-i hiere. ¹⁶ Ba waa uman̄ duɔ ku, ba bi-yo ka fuure-yuɔ Sisemu. Ba fuuriye-bei Abiramun̄ s̄aa c̄incorre man̄ Am̄or bis̄al̄mba wulaa[†].

¹⁷ «Diilonɔ un̄ p̄aa nunɔu man̄ baa Abiramu-i, ku cemman̄-huɔŋun̄ juɔ ta ku pie, mie baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸ J̄amatigi naŋo ji nyugun̄. J̄amatigi fanɔo saa tuɔ suɔ Yosefu-i. ¹⁹ Wuɔ f̄un̄un̄ tuɔ ce karaanɔu baa i b̄ncuamba-i. U waa cienɔo man̄ duɔ hoŋ u bilon̄o-i, u bel diilonɔ-i ce u nanna-yuɔ u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huɔŋ huɔŋu fanɔu'i nuɔ-i. U maama saa naa fa baa fafaangu-i. Un̄ huɔŋ, u b̄ncuamba gb̄aŋ fuo-yo ba d̄unɔu-na u ce caamba siei yon̄ baa-ba. ²¹ Ban̄ juɔ suɔ baa-ba aa ce ba bi-yo ka nanna, j̄amatigi bilon̄ wuɔ bi-yo ce-yo ŋaa fuɔ bilohoiŋo, a fie-yo u ji v̄aa. ²² Ku cie dumei Moisi suɔ Esipitaamba aŋcemma-i hiere. U taa u nu nel̄ma-i ŋaa u yunɔu ka muonu aa weima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Un̄ juɔ da bien̄ komuɔŋa h̄ai, wuɔ k̄a duɔ ka ne u nellen̄-baamba-i[‡]. ²⁴ Yiingu nangu-na, wuɔ ji da Esipiyien̄o naŋo ce ba wuon̄o naŋo-i sul̄ma. Wuɔ h̄uu naacol̄no-i aa naa muo Esipiyien̄o-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nellen̄-baamba suɔ wuɔ Diilonɔ cie u'i jo duɔ ji kor-ba. Nga ba saa suɔ-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuɔ da ba baamba namba ḡaŋ. Wuɔ karnu-bei aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na ḡaŋ, ma si' namei kuuduun̄gu?» ²⁷ Uman̄ taa u j̄inya u nawuon̄o-i wuɔ se Moisi-i da yer, aa naa cira: «Hai moloŋo-i diyaa nan̄ nunɔu-i?» ²⁸ N̄ taara da ŋi ko-mi ŋaa nin̄ kuɔ Esipiyien̄o-i dumaa cicuun̄gu-na wei?» ²⁹ Un̄ piye dumaan̄o-na, Moisi saa gb̄aa duɔ tiraa t̄ena; wuɔ gbar ka t̄ena Madiȳa. U kaa bie cien̄o-i kusuon̄-nu'i a hoŋ bis̄al̄mba h̄ai baa-yo.

³⁰ «Bien̄ komuɔŋa h̄ai cor. Yiingu nan̄gu-na, *d̄orp̄puorbilon̄o naŋo carra Moisi-i dii *h̄ɛkuraan̄gu-na Sinayi t̄anun̄gu h̄ol̄ma-na. Wuɔ u ne da bige-i daaku-i? D̄amu'i caan̄ tibiyele nande-i aa d̄orp̄puorbilon̄o waa dii mu huɔŋa-na. ³¹ Kuɔ cu u huɔŋa-i. Wuɔ ta tuɔ pie duɔ ka ne d̄aamu fammu-i dei. Wuɔ u ne da Itien̄o piye baa-yo wuɔ: ³² «Moisi, ŋ b̄ncuamba Diilonɔ yaa muon̄o-i: Abiramu siire wuɔ mei h̄umelle yaa-i, Isaki-i baa Yakɔbu-i hiere maaduama.» Moisi k̄uɔma p̄aŋ ta ma nyen̄, a ce u saa tiraa sie duɔ ne terienɔu fanɔu yanga-na. ³³ Itien̄o gb̄e-yo wuɔ: «Hiel naatenni-i ŋ gbeini-na; nin̄ yen̄ terienɔu man̄ nuɔ-i daaku-i Diilonɔ-terienɔu. ³⁴ Mi baamban̄ cen̄ sul̄ma nan̄ Esipi-i-na, mi daa-ma; ban̄ biren̄, mi nuɔ, ku'i cie mi hiire jo mie mi ji kor-ba. Jo mi ji puɔr-ni ba wulaa.»[§]

³⁵ «*Isirahel-baamban̄ sie Moisi man̄ wuɔ u halan̄, molo saa dii u nunɔu ba berru-na, Moisi duon̄o fanɔo yaa Diilonɔ un̄ cie d̄orp̄puorbilon̄o jo ji puɔr-o wuɔ u ka waa ba yun̄-nu aa h̄uu-ba Esipitaamba nyisenni-na. ³⁶ Moisi yaa cie himma-i a hiel i b̄ncuamba-i Esipi-i-na. U cie-ma Esipi-i-na, aa ce-ma d̄amman̄-nuorad̄ama-i-na aa tiraa ce-ma h̄ɛkuraan̄gu-na duɔ gb̄aa kor-ba. U cie kufanɔu-i bien̄ komuɔŋa h̄ai.

³⁷ «Moisi duon̄o fanɔo yaa gb̄ie Isirahel-baamba-i wuɔ Diilonɔ ka hiel ba nellen̄-wuon̄o naŋo ce-yo u *p̄puorbilon̄o fuɔ temma h̄a-ba*^{*}. ³⁸ Aa i b̄ncuamban̄ waa h̄ɛkuraan̄gu-na, u yaa waa ba h̄ol̄ma-na baa Diilonɔ-i. D̄orp̄puorbilon̄o taa u piye baa u yaa-i Sinayi t̄anun̄gu-na u tuɔ k̄a u t̄unu i b̄ncuamba-i. U yaa taa u jo baa cic̄elman̄-nel̄ma-i u jo u wan̄-ma baa-ye. ³⁹ I b̄ncuamba bir yan̄ ba sa nu u nunɔu-i. Ba c̄inaana-yuɔ aa ta ba taara ba bir k̄a Esipi-i-na.

[§] 7:8 Nien̄ Miwaan̄o j̄inamman̄-sebe-i-na (Gen̄e) 17.10-14. * 7:8 Yakɔbu bep̄uamba waa c̄inciul̄o baa ba h̄ai. Eteni bie ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba b̄ncuamba. † 7:16 Nien̄ Miwaan̄o j̄inamman̄-sebe-i-na (Gen̄e) 23.1-18; 33.19; 50.7-13.

‡ 7:23 Moisi waa *Isirahel wuon̄o naŋo. § 7:34 Nien̄ Helman̄-sebe-i-na (Exode) 3.1-10. * 7:37 An̄jnamma tiyemman̄-sebe (Deuteronomie) 18.15.

⁴⁰ «Baŋ diyaa mafamma-i ba hɔmmu-na, ba gbɛ *Aarɔ-i wuɔ: *Ce tɔnni ŋ hɔ-ye, nimaŋ ka kɔyɔ-ye i hi i munjkammu-i. Moisi hiela-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suɔ un curaa kusuw-nyu.*»[†] ⁴¹ Yibienja faŋa-na, baa sire kul nambilonjo a ce-yo tɔngu ta ba buol. Baŋ kulii nambilonjo-i, kuɔ silaa gbuu dolnu-bei ŋaa bige-i! Baa ce ponsaanju ma yerrej. ⁴² Diilonj wuɔ ne-ba aa yan-ba ba ta ba buol mɔɛŋa baa ceinjo baa bɔangu ŋaa manj nyegɔan duma

Diilopɔpuɔrbiemba sebe-i-na wuɔ:

Isirahel-baan namaa,

nanj cie bien komuŋa hai manj hɛkuraangu-na,

na taa na ko niikonni-i na ha muɔmei wei?

Na taa na bi pa niipanni-i na ha muɔmei wei?

⁴³ *Ma si na birii yan aa kul tɔnni ta na buol?*

Na saa titu Moloki[‡] dɔngu-i

baa Erefa[§] mɔele-i ta baa-ni wei?

Na cie kollun-nobimba famba-i ta na buol-ba.

*Mi ka ce ba ka baa-na dii *Babiloni huon-nu.»**

⁴⁴ Etieni wuɔ cor baa u andaangu-i wuɔ: «*Tobisinnin-dɔngu waa baa i bɔncuɔmba-i hɛkuraangu-na. Diilonj-nelma waa ku yaa nuɔ-i. Moisi cie-ku ŋaa Diilonjon pigaan-yo ku cemna-i duma. ⁴⁵ Ku huonju-na, i bɔncuɔmba huon-baamba ji wuɔ dɔn dɔn daaku ciilungu-i. Yosuwe yaa waa ba yaanga-na. Diilonj wuɔ kɔyɔ-bei ba donya nuɔmba manj waa hiere jamalɔ daayo-na aa bie dɔn daaku-i ji tɛna baa-ku. Ku tɔyɔa dumei ji hi *Davidi bɔangu-i. ⁴⁶ Diilonjo taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuɔ carɔ hɔmelle-i u wulaa wuɔ u yan u ma ninson-dɔngu hɔ-yo *Isirahel-baamba ta ba jo ba jaal-o kuɔ. ⁴⁷ Dɔngu fanju-i, *Salomɔ-i juɔ ma-ku hɔ Diilonjo-i.»[‡] ⁴⁸ ŋga Dɔrwuonjo sa cɔ dɔn-nu ŋaa Diilopɔpuɔrbilonj un waan-ma duma wuɔ: ⁴⁹ «Itienjo ciera wuɔ:

«Dɔrɔ yaa mei fɔngɔtesinnin-teterre-i.

Mi cie hɛma-i ta mi haa mi gbeini.

Namaa gbɔa ma dɔn haku-i ha muɔŋo-i?

Mi munfɔsammun-terienju yaa hie hɛma-na?

⁵⁰ *Bɔmbɔnni manj dii hiere,*

mei napɔrrej-niini i si wei?»»[§]

⁵¹ Etieni wuɔ cira: «ŋyagarmantaan namaa temma-i daana-i, Diilonjo ble-na ji gbɛ! Na sa sie *Diilon-Yalle wulaa. Na biyaa na bɔncuɔn-maama. ⁵² Diilopɔpuɔrbilonj hayo-i siire aa na bɔncuɔmba saa ce-yo sɔlma? Halle bamanj siire piiye Nelviinjo jomman-kɔngu-i, na bɔncuɔmba kuɔ-ba. Fiefie-i-na Nelviin un juɔ, namaa na hel u huon-nu aa bel-o ko-yo. ⁵³ ŋ sie suɔ wuɔ Diilonjo puɔraa dɔrɔpuɔrbiemba ji hɔ namei baa u *anjinamma-i, na yan aa hɔu-ma nanna.»

Ba naan Etieni-i ko-yo

⁵⁴ Etienin piiye dumaŋo-na, u piiye suur *nellentaamba-na. Baa pɔn pu baa-yo. ⁵⁵ A ne da *Diilon-Yalle naa yu u huonja-i. Wuɔ tɔ u yungu-i tɔ ne dɔrɔ. Wuɔ u ne da Diilonjo yaanja caa da kpoikpoi aa da Yesu yieraaya Diilonjo caangu-na. ⁵⁶ Wuɔ cira: «Niɛn, dɔrɔ puurii, aa *Molon-Bienjo yaa yieraaya daayo Diilonjo caangu-na!»[‡] ⁵⁷ Baa pɔn suunu ba tɔnni-i aa naa ta ba kaasɔn, aa kɔ ka yu-yuɔ bel-o.

⁵⁸ Baŋ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellen-huonja-na, kɔ baa-yo kɔtuonju ka ta ba nanj-yo baa tɔmpɛɛɛŋa da ba ko-yo. Naacombilonjo nanjo waa baa-ba, ba taa ba bi-yo Sol. Siertaan baa hiela ba jongorbaa-ba-i hɔ u yaa tɔ niya-bei aa kɔ ka ta ba nanj Etieni-i. ⁵⁹ Baŋ nanj-yon dumaŋo-na, wuɔ ji cira: «Yesu, Itien nuɔ, hɔu-mi.»[‡] ⁶⁰ Un waan mafamma-i, wuɔ dɔuna aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, baa ne baŋ ceŋ kuman.» Un waan mafamma-i, wuɔ cii, u kuliingu yaa dumaŋo-i.

8

Solŋ haa kumanj Diilon-dɔn-baamba-na

¹ Etieni kuliingu dolaaun Sol ŋaa bige-i! Etienin kuu yiingu manj nuɔ-i, baa sire suuye Diilon-dɔn-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisallɔ hiere; banamba ta ba kɔ *Yude, banamba *Samari aa naa yan Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa yon. ² Nelfafaamba namba bie Etieni-i ka fuure aa ce mamaj waa cemna hiere u kuliingu-na. ³ Sol wuɔ gbuu faya u fɛɛ tɔ ce

[†] 7:40 Helmanj-sebe-i-na (Exode) 32.1,23.

[‡] 7:43 Moloki: Tlingu nanj yerre-i dumaŋo-na. Isirahel-baamba naa bie

tlingu fanju-i Kanaataan wulaa ta ba buol-ku.

[§] 7:43 Erefa: Tlingu nanj yerre-i dumaŋo-na. Baa kulii-ku ŋaa mɔele ta

ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi buol.

* 7:43 Amosi (Amos) 5.25-27

[†] 7:46 Niɛn Samiel sebehɔalɔna (2 Samuel) 7.1-16.

[‡] 7:47 Niɛn Jamatigi ba sebedielɔna (1 Rois) 6.1-38.

[§] 7:50 Isayi

(Ésaie) 66.1-2a

karaanju-i baa Diilon-dūn-baamba-i: U taa u wuora cinni-na u bel caamba-i baa bamba-i hiere u kā u dii-ba kaso.

Diilon-nelma hii Samari-i

⁴ Diilon-dūn-baamba man gbaraa pisalla, ba taa ba wuora ba wan *Neldodolma-i nileina-na. ⁵ Filipu wuō kā ka hel *Samari nelle nande-na, a donj tuō piye *Konkortienjo maama-i. ⁶ U bi taa u ce gberε-weima ba holma-na. U waa duō wanj mamaj, u ce-ma nuomba yufelle-na. A ce dumaajo-na duō tuō piye, ba kar ba tūnni-i fafamma ta ba nu. ⁷ U duonya *jinabaa boi nuomba-na. Duō donya umanj, u kaasij da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa boi baa jaamba boi. ⁸ Kuō gbuu fununj dalnu nuomba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironjo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Simō. Simō himma naa ce *Samaritaamba-i gberε, a ce dumaajo-na u saa tuō jina u ferε kpaga. ¹⁰ Binuomba-i baa bisalmba-i hiere, ba taa ba kaaalā-yuō. Ba taa ba piye wuō: «Diilon-himma yaa dii baa naacolj daayo-i, banj bñj mamaj ninsonj-himma-i.» ¹¹ Simō naa da yinni baa u himma cemba-i ba holma-na, ku'i cie ba ta ba kaaalā-yuō kaaalaj daama temma-i. ¹² Filipunj juō kā ka wanj *Diilon-baanju maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa bamba-i hiere baa hūu Neldodolj daama-i aa naa ce ba *batisen-ba. ¹³ Simō fuō ferε wuō bi hūu-ma aa ce ba *batisen-yo. Banj baatisen-yo, wuō pānj nyaarāa Filipu-i. Filipu himma bir wanj aa ta ma ce fuō ferε-i gberε.

¹⁴ Yesu *pupuorbiembanj juō nu-ma dii *Yerusalemu-i-na wuō Samaritaamba hūyāa Diilon-nelma-i, baa saanj Pier-i baa Nsāa-i ba wulaa. ¹⁵ Pier-i baa Nsāa-i banj kaa, baa cārā Diilonjo-i hā-ba wuō u hā-ba u *Yalle-i. ¹⁶ Huōngju fangu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilon-Yalle-i yogo. Baa baatisen-ba yaa yonj. ¹⁷ Ku'i cie Pierbaa-banj kaa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilonjo hā-ba u Yalle-i. ¹⁸ Simō baa mafamma-i ce bige-i? Wuō hiel gbeija duō hā Pierbaa-ba-i. Aa naa cira: ¹⁹ «Hānj-muō baa hij daama-i; da mi haa mi nammu-i umanj nuō-i, kutienjo da Diilon-Yalle-i!» ²⁰ Pier wuō cira: «Simō, η daa nie si ba sāa Diilon-caluō-i baa gbeija wei? Ninj diyaa mafamma-i η huōngja-na, mi waasaanj-ni baa η gbeija-i hiere. ²¹ Nj saa konj baa Diilonjo-i. Nj sie gbāa da bñkjūngju bande-i-na. ²² Hiel nel daama-i η huōngja-na, ma saa fa, aa η cārā Itienjo-i si u ka ce jande nie. ²³ Mi nie da η balaanj cor, aa da *Sitāni taa yaanja nie.»

²⁴ Uñ piye dumaajo-na, Simō wuō gbε-ba wuō: «Namaa ferε-i, cārānj Itienjo-i na hā-mi, wuō nanj waanj mamaj daama-i, u baa wanj ma da-mi.»

²⁵ Pierbaa-banj juō wanj Itienjo melma-i tī, baa bir kā Yerusalemu-i-na. Ba taa ba wanj Neldodolma-i Samari nileina boi-na ba kā.

Faamaanjo nanjo hūyāa Yesu maama-i

²⁶ Yīngju nanju-na, Itienjo *dorpupuorbilonjo ji wanj baa Filipu-i wuō: «Sire η ka bie hūmelle manj hilaa *Yerusalemu-i-na ta di kā Gasa-i-na. Hūmelle fande-i nuomba sa bie-de dumaa.» ²⁷ Filipu wuō sire ta, u saa serε. Uñ biyaa hūmelle-i tuō kā, wuō fara da wotortienjo nanjo kā u yaanja-na. Fāamaanjo nanjo'i waa u huōngja-na. U taa u hel Etiyopi. Jāmatigi* manj waa Etiyopi-i-na ba ta ba bi-yo Kāndasi, u yaa waa u nagānj-niini yungu-na. Wuō juō Yerusalemu-i-na ji jaal Diilonjo ²⁸ aa bir tuō kūnj. U taa u kalanj *Isayi sebe-i u kūnj.

²⁹ *Diilon-Yalle gbε Filipu-i wuō: «Gbāana η ka hi wotortienj daayo-i.» ³⁰ Filipu wuō gbar ka hi-yo. Uñ hii, wuō da u kalanj *Isayi sebe. Wuō yuu-yo wuō: «Ninj kalanj mamaj, η suō-ma wei?» ³¹ Naacolj wuō cira: «Molo duō saa hielnu-mei baa-mi, mi sie gbāa suō-ma.» Aa naa ce Filipu nyugūnj tīena u caangu-na. ³² Uñ taa u kalanj terienju manj, ku yaa daaku:

«Ba cie-yo sūlma

u saa ji puur u nunju-i wanj weima ηaa tūmaanjo.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuōsinni-i wa,

u sa wanj weima.

³³ Ba cie-yo nelsōsinjo

aa hūu ninsonjo-i u wulaa.

Banj kuō-yo, u ka ce nie da huōngju molo duō ji wanj ku maama?»[†]

³⁴ Naacolj wuō yuu Filipu-i wuō: «*Diilopupuorbilonjo piye hai maama-i dumandε-i? U piye fuō maama waa u piye unanj maama?» ³⁵ Filipu wuō suur nelma yaanja-na, a donj tuō piye Yesu *Neldodolma-i baa-yo. ³⁶ Banj kaa hi yaanja-i, baa da hūmma namma. Naacolj wuō cira: «Hūmma namma yaa daama, η sa *batisen-mi wei?» [³⁷ Filipu wuō cira: «Da kuō η hūyāa Yesu maama-i hij, mi gbāa batisen-ni, weima si dii.» Naacolj wuō cira: «Mi hūyāa-ma wuō Yesu-Kirsa yaa Diilon-Bienjo-i.»] ³⁸ Aa naa ce ba yiera. Banj yieraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na, Filipu wuō batisen-yo. ³⁹ Banj hilaa, naacoljo huōngja gbuu fε.

* 8:27 Jāmatigi daayo waa cienjo a saanu baa mamaj nyegaanj girekimma-na. † 8:33 Isayi (Ésaie) 53.7-8a

Wuɔ u ne naa Filipu-i; Diilon-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo biŋkūngu; wuɔ cor baa hofelle-i tuɔ kūn. ⁴⁰ Filipu ju'a u suɔ da u fere Asoti. Wuɔ cor tuɔ wanj Neldɔdɔlma-i niliŋa-na hiere u kā. U ciɛ dumei fuɔ ka hi Sesare.

9

Solŋ hūyaa Yesu maama-i dumaa

(Pɔpuɔr: 22.5-16; 26.12-18)

¹ A ne da huɔngu fangu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itienjo baamba-i baa u yufelle, wuɔ duɔ hi uman, u ko-yo. Yiingu nanngu-na, wuɔ ji sire kā *Diiløjigantaamba yuntienjo wulaa, ² wuɔ u ce seɓɓaa hā-yo, u kā Damasi *Diilonelhāalādūnni-na, wuɔ ba hā-yo hūmelle-i duɔ da baman suuri Itienjo hūmelle-na; caamba-i ka hel baa bamba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. ³ Diiløjigantaamba yuntienjo ce seɓɓaa-ba-i hā u ta.

Uŋ kaa tuɔ piɛ Damasi-i, wuɔ u ne da cecerma nanj temma hilaa dɔɔ-i-na jo ji dii-yo huɔnga. ⁴ Wuɔ pān hel cii. Uŋ cii dumaango-na, wuɔ nu molo piye baa-yo wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaan daaku temma-i baa-mi?» ⁵ Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo'i?» Kutienj wuɔ cira: «Muɔ Yesu. Ŋ ce karaanŋu-i baa muɔmei. ⁶ Sire ŋ perienj ŋ suur nelle-na; mamanj dii cemma, da ŋ suur ba ka wanj-ma baa-ni.»

⁷ Nuɔmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuɔ moloŋ daayo piye, da ba ne, ba siɛ da-yo. Baa yiera kar da hāmmu! ⁸ Sol wuɔ sire. Duɔ puur u yufienja-i, u siɛ da biŋkūngu. Baa bel u nanj-na, a perienj suur baa-yo Damasi-i-na. ⁹ U ciɛ yinni siɛi aa u yufienja suɔ da a puur. Yinj daani-i ni siɛi-i-na, u saa dii biŋkūngu u nuŋgu-na.

¹⁰ A ne da Itienjo wuoŋo nanjo waa Damasi-i-na, ba taa ba bi-yo Ananiyasi. Itienj wuɔ carra-yo aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuɔ cira: «Mi siyaa.»

Itienj wuɔ cira: ¹¹ «Sire mi puɔr-ni naacolŋo nanjo wulaa, ba bi-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellenj, dii hūmelle manj banj biŋ-den Hūmeville-i di tūngu-na. Dumande-i-na, uu dii tuɔ carā Diilonjo-i, ¹² aa u daa ŋ kaa u wulaa dii dūngu-na ka haa ŋ nammu-i yuɔ a carā Diilonjo-i u yufienja da a puur.»

¹³ Ananiyasi wuɔ cira: «Itie, nuɔmba bɔi waan naacolŋ daayo maama baa-mi. Baman cuu ŋ huon-nu Yerusalemu-i-na, uŋ haa kumanj bei, mi nuɔ-ku. ¹⁴ Ninj daa uŋ juɔ bande-i-na, *Diiløjigantaamba yuntaamba-i haa-yo hūmelle-i u duɔ ji bel baman ghuusiŋ ŋ yerre-i.»

¹⁵ Itienj wuɔ cira: «Yan aa ŋ kā, mi hielaa naacolŋ daayo-i u duɔ pigāan *niɛraamba-i mi sinni-i, aa bi pigāan nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. ¹⁶ Uŋ ka mulienj dumaa mi maama-na, mei fere yaa ka pigāan-yo baa-ku.»

¹⁷ Uŋ juɔ piye dumaango-na, Ananiyasi wuɔ sire ta kā Yuda ciŋgu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itienjo yaa puɔraa-mi ŋ wulaa wuɔ mi ji puur ŋ yufienja-i aa yu ŋ huɔnga-i baa *Diilon-Yalle-i. Ba bi-yo Yesu. Ninj taa ŋ jo hūmelle-na u yaa caraaya-niɛ.» ¹⁸ Uŋ bi waan mafamma-i, ninanni nanni yer u yufienja-na ŋaa tetefuoru a diire. U yufienja pān puur. Wuɔ pān sire baa *batisenj-yo. ¹⁹ Ku huonngu-na, wuɔ wuɔ niwuoni-i a da fōŋgūɔ.

Sol yufienjanj puurii, wuɔ fiɛna Damasi-i-na ce yinni cɛlle baa Yesu baamba-i. ²⁰ Uŋ fiɛnaana, wuɔ doŋ tuɔ wanj Yesu maama-i Diilonelhāalādūnni-na, wuɔ Yesu yaa Diilon-Bienjo-i. ²¹ Kuɔ ce nuɔmba hōmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bamanj taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolŋ daayo'i saa tuɔ huol ba yammu-i wɛi? Ku baa ji waa u suyaa u fere jo duɔ ji bel-ba ka hā Diiløjigantaamba yuntaamba yaa baa-ba?» ²² Banj fiɛ ba wanj mafamma-i, Sol kūma saa kara; yinnin cor dumaa, kunanŋu'i suuriŋ-yuɔ ku naara. Duɔ biɛ tagaaya pigāan wuɔ Diilon uŋ saan *Konjortienjo manj, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba manj Damasi-i-na ba siɛ da nelma wanj.

²³ Ku huonngu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuɔ ba ko-yo. ²⁴ Banj puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bāanŋu-i baa isuɔŋgu-i. Sol wuɔ nu-ma wuɔ ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuɔŋgu nanngu-na, bamanj waa u huonngu-na, baa dii-yo sāmbaga nuɔ a hiire-yuɔ jina nelle huon-yanŋa-na.

Sol birii kā Yerusalemu-i-na

²⁶ Banj hiiriye Sol jina nelle huonngu-na, wuɔ ta bir kā *Yerusalemu-i-na. Uŋ kaa ka hi, wuɔ kā Diilon-dūŋ-baamba wulaa. Baa bir yan aa ta ba kaaalā-yuɔ. Baa sa hūu-ma wuɔ u hūyaa Yesu maama-i ninsoŋo. ²⁷ Barnabasij daa ba kaaalā-yuɔ dumaango-na, wuɔ kā baa-yo Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa. Banj kaa, Itienj uŋ caraaya-yo dumaa Damasi hūmelle-na a piye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaanŋa-na hiere a wanj-ma baa-ba, aa uŋ bi daa holle-i dumaa a wanj Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi wanj mafamma-i baa-ba. ²⁸ A doŋ huɔngu

* **9:24** Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nuɔmba bɔi taa ba ma kokobaa ba cilaa ba niliŋa-i aa hiel dumienja. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigaarāamba baa gbāa tugol-ba. Dumienja yammu-na, ba taa ba jina nuɔmba ta ba niya-yei.

fanġu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratienjo: U taa u wuɔra baa-ba Yerusalemu huɔŋga-na u wanj Itienjo maama-i. Uu naa fɛ u huɔŋga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba manj piiyenj girekemma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diilonj-dɔŋj-baambaŋ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saan-jyo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

³¹ Huɔŋgu fanġu-na, Diilonj-dɔŋj-baamba waa ba ferenj nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunanġu taa ku naara ba Diilonj-hũmellenj-kũŋgu-na. Ba taa ba sie Itienjo wulaa aa *Diilonj-yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

³² Pier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u wanj Diilonj-nelma-i. Yiingu nanġu-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diilonj-dɔŋj-baamba manj waa terienġu-na. ³³ A ne da murgu nanjo waa nelle fandena, ba taa ba bi-yo Ene. U bien niisiei waa belle haraa na u sa gbãa sire. ³⁴ Pier wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-nie! Sire ŋ pɔŋ ŋ figiŋgu-i ŋ jɔna.» Ene wuɔ bi pãnj yiye sire. ³⁵ Uŋ siire dumaanjo-na Lidataamba da-yo, baa pãnj hũu Itienjo maama-i baa Sarãtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

³⁶ Diilonj-dɔŋj-wuonjo nanjo waa Yope-i-na, ba taa ba bi-yo Tabita, Girekibaa ba'a Dorkasi. Ku yunġu yaa wuɔ yarɔŋjo. U waa cienjo. Uu naa firnu u nanġa-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kãyã sũntaamba-i. ³⁷ Pierŋ waa yibienja manj nuɔ-i Lida-i-na, Dorkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuɔ hũmma-i aa bie-yo ka galla-yuɔ dũŋgu nanġu-na. Dũŋgu fanġu waa doro. ³⁸ Lida-i baa Yope-i ni saa gbãa da hɔlma baa ni-naa, a ce dumaanjo-na, Diilonj-dɔŋj-baamba naa nu-ma Yope-i-na wuɔ Pier juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puɔr nuɔmba hãi u wulaa wuɔ ba ka carã-yuɔ u jo donduo.

³⁹ Popuorbiembanj kãa ka hi, baa wanj ma yaanġa-i baa Pier. Pier saa tiraa tɛna; wuɔ kã ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Banj juɔ ji hi, baa nyugũŋ baa Pier kulonj uŋ waa dũŋgu manj nuɔ-i. Bikulcaamba sire baa kaaluŋgu-i jo ji ta ba pigãanj Pier kulonj uŋ waa baa-ba aa nye jonġorbaa-ba manj hã-ba. ⁴⁰ Pier wuɔ ce nuɔmba hel hiere dũŋgu-na aa wuɔ dũuna carã Diilonjo-i. Uŋ juɔ carã tɛ, wuɔ bir u yaanġa-i kulonjo-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulonj wuɔ puur u yufienja-i. Uŋ puurii u yufienja-i da-yo, wuɔ sire tɛna. ⁴¹ Pier wuɔ bel u nanj-na u sire u gbeiniŋ. Uŋ siire, wuɔ bi Diilonj-dɔŋj-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigãan-jyo baa-ba-yo. ⁴² Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanjo-na, Yopetaamba fɔŋgũɔ baa hũu Itienjo maama-i. ⁴³ Pier wuɔ tɛna Yope-i-na da huɔŋgu. U nanj haraa naacolho manj nuɔ-i, ba bi-yo Simɔ, u waa jeruo.

10

Kɔrnei hũyãa Yesu maama-i

¹ *Orome ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bi-ba *Italitaanj-sorosibaa. Ba yuntienjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Kɔrnei. ² U taa u wuɔ *Yuifu ba Diilonj-hũmelle-i fafamma baa u dumellenj-baamba-i. U taa u kãalã Diilonjo-i. U taa u kãyã sũntaamba-i aa bi tuɔ carã Diilonjo-i baanġu-i baa isonġu-i.

³ Batarunġu nanġu-na, wuɔ tɛna u dũŋgu-na a ji da *dɔrɔpopuorbilonjo nanjo suurii-yuɔ ka cira: «Kɔrnei!» ⁴ Kɔrnei kũɔma pãnj donj ta ma nyenj. Wuɔ dɔŋj dɔrɔpopuorbilonjo-na tuɔ ne aa yuu-yo wuɔ: «Kuu dii nie?»

Dɔrɔpopuorbilonjo cira: «Diilonjo'i puɔraa-mi ŋ wulaa; ninj carãŋ-yuɔ aa bi tiraa ta ŋ kãyã sũntaamba-i ku dɔlaanu-yuɔ. ⁵ Ku'i cie wuɔ mi ji wanj baa-ni ŋ puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bi naacolho nanjo jo; ba bi-yo Simɔ. U yerre nande yaa Pier. ⁶ Uŋ haraa umanj nuɔ-i, ba bi bi-yo Simɔ; jeruo. U ciŋgu dii dãmmanj-nuoraanġu nuŋ-nu.»

⁷ Dɔrɔpopuorbilonjoŋ juɔ piiye tɛ aa ta, Kɔrnei wuɔ bi u maacembiemba hãi baa u sorosiyienjo nanjo. Sorosiyienjo fanjo taa u bi wuɔ Yuifu ba Diilonj-hũmelle-i fafamma. ⁸ Banj juɔ, u bie piiye mamarj cie hiere tũnu-bei, aa puɔr-ba Yope-i-na Pier wulaa.

⁹ Ku cuo kaala-i-na, Pier fuɔ saa bi suɔ wuɔ ba puɔraa nuɔmba ta ba jo dii u wulaa. Bãanġu juɔ hi yuhuɔŋga-i, u nyugũŋ dũŋgu nangu doro-i-na duɔ jaal Diilonjo-i. A ne da huɔŋgu fanġu-na, Kɔrnei papuorbiemba naa pie nelle-i tɛ. ¹⁰ Nyulmu ji bel Pier dii doro-i-na, u ce ba ta ba ce niwuoni da ba hã-yo. Wuɔ u ne doro-i-na, a da bige-i daaku-i? ¹¹ Doro puurii aa biŋkũŋgu nanġu ta ku hiire ku jo. Ku waa ŋaa kompanġa, da bãmbãale aa to ka nunni naa-i-na hiere. ¹² Bimbaamba-i ba sinni-na hiere ba waa: Hienj-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabũlãamba waa hiere. ¹³ Kanj juɔ saanu baa Pier, wuɔ nu molo piiye wuɔ: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

¹⁴ Pier wuɔ cira: «Mi sie wuo; niwuoni manj nyaa-ye, niwuoni manj saa fa hiere, minj siire mi saa wuo-ni dede.»

¹⁵ Molonj daa wuɔ cira: «Diilonj duɔ migāanj kumanj, nuɔ baa ce-ku kuubabalaanġu.» ¹⁶ Ku tirii ce i siei aa kompanga bir nyugunj dərɔ-i-na.

¹⁷ Kornei pəpuərbiembanj kaa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigāanj-ba Simɔ dumelle-i. A ne da huanġu fanġu-na, Pier waa tuɔ jɔgɔunj nel daama-i u sa da yaanġa mei. Pəpuərbiembanj kaa ka hi fondumelle-i, ¹⁸ ba fara ta ba yuu wuɔ: «Banj bɨnj Simɔ manj Pier, u haraa bande yaa nuɔ-i wei?»

¹⁹ *Diilonj-Yalle gbɛ Pier wuɔ: «Sire, nuɔmba namba juɔ ji ta ba yuu ŋ maama, baa dii nuɔmba siei. ²⁰ Hiire ŋ kaa na kaa, muɔmei puɔraa-ba ŋ wulaa, baa ce ŋ hɔmmu-i mu hai.»

²¹ Pier wuɔ hiire jo ji cira: «Muɔmei Pier. Ku faa wei?»

²² Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntienjo nanjo'i puɔraa-ye ŋ wulaa, ba bi-yo Kornei. Naacolj daayo-i nelfefɛinj aa u kaaalɔ Diilonjo-i. Yuufubaa-ba-i hiere ba bi u yefafalle. Diilonjo puɔraa dərɔpəpuərbiilonjo nanjo ji wanj baa-yo wuɔ u ce ŋ kaa u wulaa kerɛ nelma dii ŋ da ŋ ka piiye baa-yo.» ²³ Pier wuɔ ce ba suur nyɔnj hɔmma-i aa naa cɔ yinġu fanġu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuɔ sire baa-ba ba ta ba kaa Sesare-i-na. Diilonj-dunj-baamba manj waa Yope-i-na, bananj baa sire kaa baa-ba.

²⁴ Pierbaa-ba wuɔyaa yiffiingju diei. Ku cuo kaala-i-na, ba suɔ hi Sesare-i. Ba kaa ka da Kornei tigiinj u dunj-baamba-i baa u jɛnakpekpelmba-i tuɔ cie-ba. ²⁵ Pierj kaa ka tuɔ suur, Kornei wuɔ sire jara-yuɔ kaa ka dɔuna duɔ jaal-o. ²⁶ Pier wuɔ cira: «Baa ce dumaa, Diilonj muɔ sɪ, sire!» Aa naa bel u sire. ²⁷ Unj siire, baa ta ba piiye ba suur. Pier suurii ku yaa-i, a da nuɔmba tɛnaana da bambaale. ²⁸ Wuɔ jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wuɔ a saanu baa *Yuufubaa mie Diilonj-humelle-i, Yuufubaa-ba saa saaya ba ta ba pie *nieraamba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumienja-na. Nga ma miŋ yɛn terienġu manj nuɔ-i nyungo-i-na, Diilonjo pigāanj-mi wuɔ mi baa ta mi ne molonjo wuɔ u balaan. ²⁹ Ku'i cie na da nanj bɛ-mi, mi saa ce mi hɔmmu-i mu hai, mi sire ta jo. De-i-na mi taara mi suɔ, ku faa na bi-mi wei?»

³⁰ Kornei wuɔ cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa de-i, baaŋju naa bi donj ta ku terɛj fiɛfiɛ ku bi temma yaa de-i. Mi suur mi dɔngɔ-na ta mi jaal Diilonjo-i. Mi juɔ'a mi ne da naacoljo nanjo-i mi yaanġa-na, u jonġorbaa-ba carra ŋaa duɔlenjo. ³¹ Naacoljo gbɛ-mi wuɔ: «Kornei, niŋ caranj kumanj Diilonjo wulaa u ka ha-ni baa-ku. Aa niŋ kaaŋj sɔntaamba-i u daa-ni. ³² Puɔr nuɔmba Yope-i-na, ba ka bi naacoljo nanjo jo, ba bi-yo Simɔ. U yerre nande yaa Pier. Unj haraa naacoljo manj nuɔ-i, ba bi bi-yo Simɔ; jeruo. U cɨŋgu dii dammanj-nuoraanġu nuŋ-nu.» ³³ Miŋ nuɔ mafamma-i mi saa sere; mi pānj puɔr mie ba ka bi-ni. Niŋ hɔyaa-ma jo, ku faa. Itienj unj haa-ni mamanj ŋ da ŋ ji wanj baa-ye, i tigiinj i-naa die nu ma yaa-i.»

Pierj andaanġu-i

³⁴ Pier wuɔ bɛ andaanġu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mei suyaa mie Diilonjo sa ce cielɔ. ³⁵ Da ŋ fiɛ ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kaaŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuvinġu, ŋ maama ta ma dɔlnu-yuɔ. ³⁶ U puɔraa ba ka wanj *Neldɔdɔlma-i baa *Isirahel-baamba-i, wuɔ Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuɔ baa-yo, kerɛ u yaa nuɔmba-i hiere ba Tienjo-i. ³⁷ Nsaanj waanj Diilonj-nelma-i aa *batisenj nuɔmba-i aa kumanj ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duɔnj *Galile yaa nuɔ-i. ³⁸ Diilonj unj hielaa Nasaretitaanj Yesu-i dumaa aa ha-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diilonjo waa baa-yo, a ce duɔ cor terienġu terienġu, u kaaŋ nuɔmba-i aa donya *jɛnabaa-ba-i nuɔmba-na. ³⁹ Unj cie mamanj *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba nilienja nanja-na hiere i daama nuɔ. Ba wanj aa bel-o gbu-yo *daanj-nu ko-yo. ⁴⁰ Banj fiɛ ko-yo, u cie yinni hai yonj hɛlma-na, sielinj-yinġu-i, Diilonjo sire-yuɔ aa ce u wuɔra carra nuɔmba-i. ⁴¹ Nuɔmba hiero saa da-yo. Diilonj unj hielaa mie manj ku domma-na wuɔ siertaanj mie, miemei daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyɔnj baa i-naa. ⁴² U puɔraa-ye wuɔ u wanj Neldɔdɔlma-i baa Isirahel-baamba-i, aa wanj baa-ba wuɔ Diilonjo haa u yaa-i gəŋgertienjo-i nuɔmba-i hiere ba yunġu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba siire wanj u maama cor, wuɔ nuɔni manj da ŋ hɔu u maama-i, ŋ ambabalma hur halanj.»

Nieraamba daa Diilonj-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji tɪ Pier nunġu-na, Diilonj wuɔ saanj u *Yalle-i Korneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuufubaa-ba manj naa hilaa jo baa Pier, kuɔ ce-ba gbɛrɛ wuɔ *nieraamba bi daa *Diilonj-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraanj banj daa Diilonj-Yalle-i, baa donj ta ba piiye nelflemma-na aa ta ba hāl neini ba tuɔlnu Diilonjo-i. Pier wuɔ cira: ⁴⁷ «Ba daa Diilonj-Yalle-i mie bi temma-i, hai gbāa cie-ba wuɔ ba sie da *batisenj.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batisenj-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Korneibaa baa carā-yuɔ wuɔ u tɛna ce yinni cɛllɛ baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cal Pier

¹ *Nieraambanj hɔyaa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbiemba-i baa Diilonj-dunj-baamba manj waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Pierj juɔ bir kaa *Yerusalemu-i-na, Diilonj-dunj-baamba manj waa *Yuufubaa-ba-i, baa ta ba wanj baa-yo ³ wuɔ u cie nie suur *nieraamba dunni-na, aa tiraa

wuo niwuoni-i baa-ba? ⁴ Manj cie dumaa hiere, Pier wuo suur ma yaanga-na a wanj-ma baa-ba wuo: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cara Diilongo-i, mi juo'a mi ne da binjingu nanju hilaa dor-i-na ta ku jo. Ku waa njaa kompanja, da bambaaale aa to ka nunni naa-i-na. Kanj juo saanu baa-mi, ka yiera. ⁶ Mi ne ka huongga-na da suu a da bimbaamba-i ba sinni-na hiere: Hienj-baamba-i, baa huriiamba-i a naara baabulaamba waa hiere. ⁷ Minj daa-ba dumaango-na, mi nu molo piye baa-mi wuo: «Pier, sire nj bel nj ko nj wuo!» ⁸ Mie: «Molonj nu, mei sire wuo. Niiwuoni manj nyaa-ye baa nimanj saa fa hiere, minj siire mi saa dii ku diei mi nunju-na dede.» ⁹ Molonj daa u tfe dii dor-i-na aa cira: «Diilong duw migaanj kumanj, nuw baa ce-ku kuubabalaanju.» ¹⁰ Ku tirii ce i siei aa kompanja bir nyugunj baa bimbaamba-i hiere dor-i-na.

¹¹ «Kanj bi birii nyugunj, mie mi ne da nuamba siei juo ji ta ba suur minj haraa dumelle manj nuw-i, wuo ba hilaa Sesare. Ba puaraa-ba muomei wulaa-i. ¹² *Diilong-Yalle gbē-mi wuo: «Baa ce nj hommu-i mu hai, sire na ka.» Nanj daa nuamba niediei manj daaba-i, ba yaa saanj-mi i ka Kornei terienju-na. ¹³ Inj kaa, u bie piye pigaanj-ye, wuo u tienaana u dunju-na, a ji da *dorpapuorbilongo nanjo caraaya-yuo a wanj baa-yo wuo u puor ba ka bi-mi Yope-i-na ¹⁴ mi ka wanj nelma namma baa-yo, kere nelma famma ka kor-o baa u dumellenj-baamba-i hiere. ¹⁵ Minj kaa ka hi donj ta mi piye, ku saa vaaya, Diilong-Yalle suur ba hommu-na njaa dinj bi suurii miejo-na dumaa ku domma-na. ¹⁶ Itienj unj waanj nelma manj, wuo Nsaa *baatisenj-ye baa humma, njaa yijingu dii baa yijingu Diilongo ka batisenj-ye baa u *Yalle-i; nelma famma panj tfeu-mie. ¹⁷ Mie inj huyaa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilongo ha-ye kumanj, u bi haa bafamba-i kuuduwanju fangu yaa-i. Muomi naa gbaa cie Diilongo-i wuo u baa ha-ba wei?»

¹⁸ Piernj juo piye dumaango-na, ba hommu suo ciire. Baa ta ba piye wuo: «Diilongo-i bibienjo! U bi kaaya niaraamba da ba nanna ba cilobabalanjo-i aa duw kor-ba.»

Antiyosi Diilong-dunj-baamba maama

¹⁹ Banj kuw Etieni-i aa pisalla* Diilong-dunj-baamba manj, banamba ka ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyosi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yonj ta ba wanj Yesu maama-i baa-ba. ²⁰ Sipiretaamba namba waa ba halma-na baa Sirenitaamba namba. Banj kaa hi Antiyosi-i, baa bi piye-mei baa *niaraamba-i. ²¹ Itienjo taa u kay-a-bei, a ce dumaango-na, nuamba boi baa huyaa Diilong-nelma-i a cu Itienjo huonj-nu. ²² Nel daama ka ka hi Diilong-dunj-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Banj nuw-ma, baa saanj Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyosi-i-na. ²³ Barnabasi nj kaa ka hi da Diilong unj cie baa-ba cemma manj, kuw gbuu fununj dolnu-yuo. Wuw dii sireinja bei, wuw ba baa hel Itienjo huonj-nu. ²⁴ Barnabasi waa nelviinjo, *Diilong-Yalle naa yu u huongga-i baa Yesu maama-i, a ce dumaango-na, nuamba boi baa huyaa Itienjo maama-i.

²⁵ Ku huongu-na, Barnabasi ji ta ka Tarse duw ka taara Sol-i. ²⁶ Unj kaa da-yo, wuw ce ba bir ka Antiyosi-i-na ka tiena ce benfille baa Diilong-dunj-baamba-i. Ba haalaaya nuamba boi Diilong-humelle-i terienju-na. Ba duwanj Antiyosi yaa nuw-i ta ba bi Diilong-dunj-baamba-i «Kertiebaa-ba-i».

²⁷ Huongu fangu-na, *Diilopapuorbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a ka Antiyosi-i-na. ²⁸ Ba taa ba bi unango-i Agabusi. Diilong-Yal die sire-yuo a ce u tuw piye wuo nyulbabalammu ka suur nileinja-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juw suur *Orome ba *jamatigi manj ba nanj binj-yonj Kulodi-i u baanju-na.)

²⁹ Unj piye dumaango-na, Diilong-dunj-baamba-i Antiyosi-i-na, baa saa-ma wuw umanj duw saanu kumanj, u jo baa-ku ba saanj-ku ha tobimba manj *Yude-i-na ba kay-a ba fere. ³⁰ Banj saanu baa kumanj hiere, baa janu-kuw a puor Barnabasi baa Sol ba ka ha yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Pier kaso

¹ Huongu bi fangu-na, jamatigi manj waa *Yude-i-na, wuw bel Diilong-dunj-baamba namba-i tuw ce-ba sulma. Ba taa ba bi-yo *Erodi*. ² U tlyaa kufangu-na ji ce ba ko Nsaa mal-i Sake-i†. ³ Unj cie mafamma-i, wuw ne da ku dolaanu *Yuifubaa-ba-i, wuw tiraa ce ba bel Pier. Banj bilaa Pier yibienja manj nuw-i. *banj'a ba sa dii siini-i *buruo manj nuw-i, ba taa ba ce u ponsaangu-i yinni fanni yaa nuw-i. ⁴ Wuw ce ba ka ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa cinciuelo niediei ba ta ba nani-yuo ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuw *korsinni timmanj-ponsaanj da ku cor, u bi nuamba-i ji ce u andaangu-i. ⁵ Pier wuw tfe ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilong-dunj-baamba gbuu faya ba fere ta ba cara Diilongo-i ba ha-yo.

* 11:19 Nienj 8.1.4. * 12:1 Ba gbē *Erodi manj ba nanj binj-yonj Agirpa-dielano-i. † 12:2 Ba gbē Sebede bemma manj waa Yesu *popuorbiemba yaa-i. Yesu *popuorbiemba-na, ba kaanj ko Sake yaa Yesu maama-na.

⁶ Andaanɔ naa saaya ku ce ɲaa biɗɲ ku temma, isuɔŋɔ-na, sorosibaa-ba hãi jo ji yiera Pier yudɔrɔ-i-na u tuɔ duɔfɲ aa banamba waa dumelle yaanɔ-na. Baa naa vaa-yo baa jɔlgɔbaa-ba hãi. ⁷ Itienɔ *dɔrɔpɔuɔrbilɔŋo nanɔ hiire jo. Pierɲ waa dɔŋɔ manɲ nuɔ-i, kuɔ pãɲ ce da cerre. Wuɔ kã ka muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuɔ sire. Jɔlgɔbaa-ba fir u nammu-na hiere. ⁸ Dɔrɔpɔuɔrbilɔŋo cira: «Migãanɲ vaa ɲ kraɲkraanɔ-i aa ɲ vaa naatenni comienɔ-i.» Pier wuɔ migãanɲ vaa u kraɲkraanɔ-i aa naa bi vaa u naatenni comienɔ-i. Dɔrɔpɔuɔrbilɔŋo wuɔ cira: «Dii ɲ jonɔroɔ-i i ta.» ⁹ Pier wuɔ dii u jonɔroɔ-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ɲaa dãnsãanɔ. ¹⁰ Ba kã ka cor munniyadielãmmu-i, aa sire ka cor hãallɲ-muumu-i. Banɲ kaa hi dumɛbuɔ-i, wuɔ puur u fere ba hel. Dumelle fande waa kɔllun-diele. Banɲ hila a wuɔ maa celle, Pier wuɔ u ne naa dɔrɔpɔuɔrbilɔŋo-i, u taa. ¹¹ Uɲ taa huɔŋu-na, Pier wuɔ suɔ suɔ wuɔ dãnsãanɔ sɪ. Wuɔ cira: «Fieɲie-i-na, mi suyaa mie Itienɔ yaa puɔraa dɔrɔpɔuɔrbilɔŋo ji hũu-mi Erɔdi nyisenni-na. Yuifubaa-banɲ taa ba jɔɔɔɔɔ-mi baa maman, Diilɔŋo saa hũu-ma.»

¹² Pierɲ juɔ suɔ u fereɲ maa-na dumaanɔ-na, wuɔ ta kã Nsãa manɲ ba nanɲ biɲ-yonɲ Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bi nyuɔŋo-i Maari. Nuɔmba bɔi waa terienɔ-na ta ba cãrã Diilɔŋo-i. ¹³ Uɲ kãa ka hi tuɔ muo dumelle-i, maacembilɔŋo[‡] nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Jɔrɔdi, wuɔ kã duɔ ka hɪl-de. ¹⁴ Uɲ kaa nu Pier yalle-i, u huɔŋa pãɲ fɛ a ce dumelle hɪlma maama karaanu-yuɔ. Wuɔ bir gũunu baa gbarunɔ ka tũnu-bei wuɔ Pier juɔ. ¹⁵ Nuɔnɲ baa cira: «Ŋ yunɔŋu si dii wei?» Maacembilɔŋo wuɔ cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sɪ, ku ka waa u jufoinɔ.» ¹⁶ Pier wuɔ bi faya u fere tuɔ muo dumelle-i. Ba ji naa ba kã ka hɪl-de a da-yo; kuɔ ce-ba gbere. ¹⁷ Pier wuɔ ce u nanɔ-i ce ba budii aa naa suur ma yaanɔ-na piiye tũnu-bei Itienɲ uɲ hiela-yo dumaa kaso-i-na. Uɲ juɔ piiye tɪ, wuɔ cira: «Kãan na ka tũnu Sake-i[§] baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuɔ kã yanɔa nanɔa.

¹⁸ Cuonɲ juɔ kaal, sorosibaa-ba saa suɔ Pierɲ curaa kusuɔɔɔ-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹⁹ Jãmatigi wuɔ ce ba wuɔra taara-yuɔ ba saa da-yo. Wuɔ ce ba hel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba banɲ cie dumaa u ji tuɔ kor, aa naa ko-ba. Uɲ cie mafamma-i, wuɔ ta kã Cesare ka da yinni celle.

Erɔdinɲ kuu dumaa

²⁰ *Erɔdi waa berrunɲ baa Tiirtaamba-i baa Sidãtaamba-i. A ne da niwuoni hel *Erɔdi jãmalã yaa nuɔ-i ni kã ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cãrã-yuɔ. Umanɲ taa u ce maacemma-i Erɔdi ducunɔŋu-na, ba taa ba bi-yo Bilatusi; baa cãrã u yaa duɔ ta ba yaanɔ-na. ²¹ Banɲ diyaa yiinɔŋu manɲ kunɲ juɔ hi, Erɔdi wuɔ dii u nellentesinnɲ-jonɔroɔ-i ka tɛna u fɔŋɔsinnɲ-teterre-na tuɔ gbu u piiye baa nuɔmba-i. ²² Duɔ piiye, nuɔnɲ ba'a: «Diilɔŋo[†] piiyenɲ daayo-i, nelbilɔŋo sɪ.» ²³ Terduɔnɔŋu fangu-na, Itienɔ *dɔrɔpɔuɔrbilɔŋo pãɲ nanɲ Erɔdi-i baa jarma, wuɔ u cie nie hũu Diilɔŋo yerre-i ce-de u diele? U naanɲ-yo baa jãan-jarma. Jãamba wuɔ-yo ko-yo.

²⁴ Diilɔŋ-nelma taa ma muonu terni-na hiere ma kã. ²⁵ Barnabasi-i baa Sol banɲ kãa baa conɔroɔnɔŋu^{*} manɲ *Yerusalɛmu-i-na, banɲ kaa hũu-ku, baa gũunu kã Antiyɔsi-i-na. Ba kãmma-na, baa kã baa Nsãa manɲ ba nanɲ biɲ-yonɲ Marke-i[†].

13

Diilɔŋo puɔraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diilɔpɔuɔrbiemba namba waa Antiyɔsi Diilɔŋ-dunɲ-baamba-na, baa Diilonelpigãataamba namba. Ba hɔlma-na Barnabasi waa a naara Siminyo. Siminyo faɲo-i, ba taa ba bi-yo Uubilɔŋo. Lusiwusi manɲ taa u hel Sireni-i-na, u waa. Manahai manɲ cie niɔnɔŋu-i baa *Erɔdi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. ² Yinɔŋu nanɔŋu-na, ba ji dii sũŋɔ aa tigiinɲ ba-naa ta ba cãrã Itienɔ-i. *Diilɔŋ-Yalle gbẽ-ba wuɔ: «Minɲ hãa Barnabasi-i baa Sol maacemma manɲ, yaanɲ-banɲ ba fereɲ nuɔ ba ce-ma.» ³ Banɲ juɔ bãl sũŋu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cãrã Diilɔŋo-i hã-ba, aa hã-ba hũmelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba kãa Sipire

⁴ *Diilɔŋ-Yallenɲ cie Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanɔ-na, baa kã Selusi ka bie baatonɔŋo-i ta ba kã Sipire. ⁵ Banɲ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba wanɲ Diilɔŋ-nelma-i *Yuifu ba *Diilonelhaalãdũnni-na. Banɲ biɲ Nsãa manɲ Marke-i, u waa baa-ba tuɔ kãya-bei. ⁶ Baa karnu Salamine huɔŋa-i hiere ka hi Pafɔsi. Banɲ kãa Pafɔsi-i-na, ba da hironɔ nanɔ-i, ba bi-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyienɔ. U taa u wuɔra u taal nuɔmba-i wuɔ fuɔ Diilɔpɔuɔrbilɔŋo. ⁷ U waa Serju-Polusi dumellenɲ. Serju-Polusi yaa waa fãamaanɔ-i nelle fande-na. U taa u cẽ

‡ 12:13 Maacembilɔŋo daayo waa cienɔ. § 12:17 Ba gbẽ Yesu hãanɔ yaa-i. * 12:25 Nienɲ 11.30. † 12:25 Barnabasi horonɔ-i Nsãa faɲo-i. Nienɲ Kol. 4.10.

ɲaa jumɛlɛŋo. Barnabasibaa-baɲ kãa, wuɔ ce ba bi-ba wuɔ ba ka waɲ Diilon-ɲelma-i baa-yo, keɛ ma nyulmu dii-yuɔ. Baa kã ku'i nuɔ-i ka ta ba piye. ⁸ Hironɲ daayo-i Girekibaa-ba taa ba bi-yo Elimasi, ku yunɲu yaa wuɔ hironɲ. Wuɔ sire wuɔ hii, wuɔ Serju-Polusi baa huɔ ba nelma-i, keɛ ba taal-o. ⁹ Sol yerre nande yaa wuɔ Pol, Diilonɲ-yalle naa yu u huɔŋga-i. Wuɔ diɲ hironɲ-na tuɔ ne, ¹⁰ aa ji gbɛ-yo wuɔ: «Huhurmantienɲ nuɔni manɲ daani-i, ɲ balaaj cor. Nuɔŋo-i Sitãntienɲ nuɔ. ɲ sa taara ɲ da anfafamma-i baa ɲ yufelle. ɲ sa yanɲ Itienɲ maacemma biɛnamma-i dumaa wei? ¹¹ Ne! Diilonɲo ka gãɲ baa-ni, u ka ce ɲ yir suɲ dɔɲ-nu a da huɔŋgu cellɛ.» Terduɔŋgu fanɲu-na, hironɲ daa u yufienɲ paɲ diɲ aa yanɲ-yo. Wuɔ da terienɲu-i hiere da kullu. Wuɔ tuɔ wuɔra u tafurrã u taara molo duɔ bel u naɲ-na. ¹² Serju-Polusɲ daa mafamma-i, Itienɲo nelma paɲ ce-yo gbere; wuɔ paɲ huɔ-ma.

Polbaa-ba kaa Pisidi

¹³ Ku huɔŋgu-na, Pol baa u wuɔrataamba sire Pafosi-i-na a biɛ baatonɲo-i kã Perge, dii Pãfilii mara nuɔ. Baɲ kãa Perge-i-na, Nsãa wuɔ ka bir kã *Yerusalemu aa yanɲ-ba. ¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor kã Antiyosi, dii Pisidi mara nuɔ. *Yitɛnanɲuɲ juɔ hi, baa kã *Diilonelhaalãdɔŋgu-na ka suɔr tɛna. ¹⁵ Baɲ juɔ kalaɲ *anjɲnamma seɛ-i ti, baa *Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i, Diilonelhaalãdɔŋgu yuntaamba puɔr ba waɲ baa Polbaa-ba-i wuɔ da kuɔ nelma dii ba da ba piye dii sireiɲa nuɔmba-na, keɛ ba gbãa sire piye.

¹⁶ Pol wuɔ sire yiera aa naa ce nuɔmba budii baa u naɲga. Baɲ budii, wuɔ cira: «*Isirahel-baɲ namaa, baa *nieraaj namaa namaɲ suurii *Yuifu ba Diilon-humelle-na, karaaɲ na tũnni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷ Isirahel-baɲ miɛ inɲ wuɔ Diilonɲo manɲ humelle-i, Diilonɲo fanɲo yufelle hilaa miɛ bɛncuɔmba yaa nuɔ-i u hã-ba huɔŋgu boi baɲ ɲa naa waa juɔma-na huɔŋgu-na dii Esipi-i-na. Uɲ ciɛ mafamma-i, u kãya-bei ba hel terienɲu fanɲu-na, ¹⁸ aa fiɛ-ba bienɲ komuɔɲa hãi temma *hɛkuraanɲu-na. ¹⁹ Mafammaɲ curaa, u ko siyaabaa niehãi *Kanaa jãmalã-i-na aa hã Isirahel-baamba-i baa ba terienɲu-i*^{*}. ²⁰ Nel daama-i hiere ma ciɛ bienɲ nuɔsiba hãi komuɔɲa hãi baa cɛnciel temmanɲ hɔlma-na. Ku huɔŋgu-na, u hã-ba yuntaamba. Yuntaaɲ daaba tɔyãa baa-ba a ji hi *Samiel*[†] bãanɲu.

²¹ «Kufanɲu huɔŋgu-na, i bɛncuɔmba ji cira ba taara jãmatigi. Diilonɲo hã-ba Sawul. Ba taa ba bi u to-i Kisi. *Bensaamic dɔɲ-baamba'i waa. Sawul ciɛ bienɲ komuɔɲa hãi jãmatigisɛnni-na. ²² Ku huɔŋgu-na, Diilonɲo halanɲ-yo aa haa *Davidi. Uɲ haa Davidi-i, u cira: «Minɲ taa mi taara uman, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese biɛŋo-i. U'i ka tuɔ ce mi huɔŋga-i.»

²³ «Diilonɲo ciɛ Davidi hãayɛlɲo naɲo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i ɲaa uɲ ɲa naɲ pãa ma nuɲgu-i dumaa. ²⁴ Aa Yesu suɔ duɔ doɲ u maacemma-i, Nsãa waaj Diilon-ɲelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbabaɲo-i aa jo u ji *batisen-ba.

²⁵ «Nsãa maacemmanɲ juɔ piɛ tɛmma, wuɔ tuɔ piye wuɔ: «Uman saaya u jo, uu dii huɔŋ-nu. Baa na ta na ne wuɔ sɲ muɔmei; muɔ sɲ. Naacolɲo fanɲo-i mei saa piera u natãanɲu-i.»

²⁶ «Tobinɲ namaa, nelma manɲ kuraaj-yenɲ, Diilonɲo saaj-ma hã miɛmei baa-ma. U saaj-ma hã *Abiramu hãayɛlmba-i aa bi saaj-ma hã namaa namaɲ suurii Yuifu ba Diilon-humelle-na. ²⁷ Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu sɛnni-i, ba bel-o ko-yo. Baɲ waɲ manɲ yitɛnanni-na hiere *Diilopɔpuɔrbiemba seɛɛbaa-ba-na, ba ciɛ ma yaa-i.

²⁸ «Baɲ bilaa-yo a fie ka da u saa cãl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. ²⁹ Maama nyegãanɲ Yesu kũŋgu-na, manɲ juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daanɲu-na ka fuure-yuɔ. ³⁰ Diilonɲo yanɲ-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na. ³¹ Bamaɲ cuu u huɔŋ-nu a hel *Galile-i-na a kã Yerusalemu-i-na, uɲ siire, u caraaya ba yaa-i yinni boi-na. Nyunɲo ku bãanɲu-na, ba yaa dii ta ba waɲ u maama-i baa Isirahel-baamba-i. ³² Miɛ ferɛ-i, i juɔ diɲ ji waɲ *Neldɔɔlma famma yaa baa-na wuɔ Diilonɲ uɲ pãa nuɲgu manɲ baa i bɛncuɔmba-i, ³³ u ciɛ-ku hã ba huɔŋ-baɲ miɛmei: U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na ɲaa manɲ nyegãanɲ dumaa Gbɛliemanɲ-nalãanɲu manɲ hãalɲ-kũŋgu-na wuɔ:

Mi biɛŋo yaa nuɔŋo-i.

Muɔmei huɔŋ-ni nyunɲo-i-na.»[‡]

³⁴ Diilonɲo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, u saa yanɲ u hɔr. Uu naa hi waɲ-ma wuɔ:

Minɲ pãa nufafaanɲu manɲ baa Davidi-i,

nuharunɲu si dii, mi ka ce-ku hã-na.»[§]

³⁵ Ku'i ciɛ na da ma waaj terienɲu naɲgu-na wuɔ:

ɲ siɛ siɛ yanɲ ɲ nolɲo hɔr hɛma-na.»^{}*

³⁶ A ne da Davidi manɲ waaj mafamma-i, u siire ce Diilonɲo huɔŋga-i ji ku. Uɲ kuu, ba fuuriye-yuɔ baa u bɛncuɔmba-i aa u hɔraa. ³⁷ Nga Diilonɲo siire Yesu yaa hiel-o hɛma-na, u saa da hɔr. ³⁸ Tobinɲ namaa, terienɲu fanɲu-na, na saaya na suɔ wuɔ fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i

* **13:19** Nieɲ Anɲɲnamma tiyemmanɲ-seɛɛ-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerna. Girekimma-na ba naaraaya *Samiel yerre-na wuɔ *Diilopɔpuɔrbiemba. ‡ **13:33** Gbɛliemanɲ-nalãanɲu (Psaume)

2.7 § **13:34** Isayi (Ésaie) 55.3 * **13:35** Gbɛliemanɲ-nalãanɲu (Psaume) 16.10

in juo ji tie wanj ɔmbabalma hurmanj-maama-i baa-na. *Moisi ɔnjɔnamma saa gbɔa hur na ɔmbabalma-i. ³⁹ Nga bamanj hɔyɔa fuo maama-i, ba ɔmbabalma hurii aa yanj-ba ba fɛɛɛn nuo. ⁴⁰ Terienju fanju-na, bilaanj na fɛɛɛ, baa na yanj Diilɔpɔpuɔrbiembanj waanj mamanj, ma ji wuo-na. ⁴¹ Ba ciɛra wuo: «Diilɔɔ ciɛra:

«Bombolmantan namaa, niɛn!

Mi ka ce nelma namma na baangu-na.

Nelma famma-i molo duɔ wanj-ma baa-na na sie huu-ma.

Ma ka ce-na gberɛ aa na ka ku halanj.»[†]

⁴² Banj juo hel Diilonelhaalɔdɔngu-na, nuomba jo ji ta ba cɛrɔ Pol baa Barnabasi-i wuo yitɛnanju man juoɔ, ba tiraa ba tir nelduɔɔ daama-i. ⁴³ Nuombanj juo bɔɔɔ, Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba man suurii Yuifusɔnni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huonj-nu ta ba piiye baa-ba ba dii siriɛna bei wuo ba ne Diilɔɔ ɔnfafamma-i aa ba nyaar-yuo. Ba maama saa waa dei baa yuliɔngu-i.

⁴⁴ Yitɛnanju juo hi, nuomba-i hiere nelle-na baa tigiɔɔ ba-naa da ba nu Itienjo nelma-i. ⁴⁵ Yuifubaa-banj juo da nelpɔɔ daaku temmanj hilaa, ba bir yanj aa ce-ku nenemungu. Pol duɔ wanj mamanj, ba'a coima aa ta ba tuora-yuo. ⁴⁶ Polbaa-ba donj holle wanj baa-ba wuo: «Diilɔɔ-nelma naa vii Yuifubaa namei igɛna. Nga nanj juo ta na ciina-mɛi wuo na sa taara na da ciɛlma manj sa tɛɛɛ dede-i, i ka yanj-na aa ka wanj-ma baa niɛraamba. ⁴⁷ Itienjo waanj ma yaa baa-ye wuo:

Mi ciɛ-ni nileɛna-i hiere a fitnuɔ nuɔ

ɛ da ɛ gbɔa hi terni-i hiere baa koɔkor-nelma-i.»[‡]

⁴⁸ Niɛraambanj juo nu nel daama-i, kuɔ gbuu dɔlɔnu-bei. Baa pɔɔɔ ta ba kaal Itienjo nelma-i wuo ma faa. Bamanj naa waa da ba da kor, baa huu-ma. ⁴⁹ Itienjo nelma donj ta ma gbuo nileɛna fanja-i hiere. ⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yanj aa tɔal caamba manj waa bliɔkɔntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilɔɔ-humelle-na, baa nellenj-bincuaamba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. ⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terienju-na, aa ta kɔ Ikoniyɔmu. ⁵² Banj fie donya-bei, bamanj naa cu Yesu huonju-na, baa cor baa ba hɔfɛlle-i. *Diilɔɔ-Yalle naa bi yu ba hɔmmu-i.

14

Polbaa-banj ciɛ kumanj Ikoniyɔmu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i banj kɔa Ikoniyɔmu-i-na, baa tiraa kɔ *Yuifu ba *Diilonelhaalɔdɔngu-na ka ta ba wanj Diilɔɔ-nelma-i. Banj wanj-manj dumaa, Yuifubaa-ba saa gbɔa da ba yagar-ma baa *niɛraamba-i. Ba bɔi baa hɔyɔa-ma. ² Yuifubaa-ba manj saa huu-ma, baa yanj aa kɔ ka gbo niɛraamba-i baa Diilɔɔ-dɔɔ-baamba-i. ³ Banj fie gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa tɛna da huonju Ikoniyɔmu-i-na. Baa naa haa ba nanja Itienjo-na aa ta ba piiye. U taa u kɔyɔa-bei ba ta ba ce nelma bɔi baa gberɛ-weima bɔi a pigɔɔɔɔ wuo banj wanj u ɔnfafamma manj, coima si. ⁴ Kunj ciɛ dumaanjo-na, nuomba saa gbɔa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ⁵ Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa nanj-ba baa tɔmpɛlɛɛna ko-ba. ⁶⁻⁷ Polbaa-ba nu-ma. Banj nuɔ-ma, baa gbar kɔ Likawoni ka ta ba wanj *Neldɔdɔlma-i. Ba waanj-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa nileɛna manj kotɔnni-na hiere.

Mamanj ciɛ Lisire-i-na

⁸ Naacoljo nanjo waa Lisire-i-na, u saa gbɔa tuo sire u yiera. Unj siire, u saa gbɔa tɛɛɛɛ u gboluɔngu-i dede. ⁹ Yienju nangu-na, wuo tɛna tuo nu Pol tuo piiye. Pol wuo ji dɔɔ-yuo tuo ne, a ji da u suyaa wuo Diilɔɔ gbɔa sira-yuo u jarma-na. ¹⁰ Wuo piiye baa jo da gbagaga wuo: «Sire ɛ yiera ɛ gbɛɛɛɛn!» Naacolj wuo tie sira pɔɔɔ tuo wuo. ¹¹ Lisiretaambanj daa mafamma-i, baa ta ba piiye likawonimma-na wuo: «I tɛnni ciɛɛɛ nelbilibemba a hiire^{*} jo ji tɛna baa-ye.» ¹² Kunj ciɛ dumaanjo-na, baa ta ba bi Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuoɔɔ-nu Pol yaa piyenj, a ce dumaanjo-na baa ta ba bi ufanjo-i Hermesi.[†]

¹³ Yewusi jigantienj wuo kɔ ba nunu ba-naa baa nuomba-i aa wuo bel balmba namba a tuɔlɔnu-bei jo baa-ba u tɛnnin-dɔɔngu-na duɔ ji ko-ba tɛnni-na hɔ Pol baa Barnabasi-i. U tɛnnin-dɔɔngu waa nelle munsuurmu-na[‡]. ¹⁴ Polbaa-ba saa suɔ ku yungu. Banj juo suɔ, ba hɔmmu pɔɔɔɔɔ; baa taalna ba jongorbaa-ba-i aa gbar kɔ ba wulaa ka ta ba wanj baa-ba wuo: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumande-i-na? Caamba-i bi huɔɔ mienjo-i namaa temma-i. I juo baa

[†] 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5 [‡] 13:47 Isayi (Esaie) 49.6 * 14:11 Bafamba wulaa tɛnni waa tanunj-nu. [†] 14:12 Girekibaa-ba wulaa, tɛnni waa bɔi. Ba tɛnni yuntienjo yaa banj taa ba bi-yo Yewusi-i, aa u pɔpuɔrbiɔɔɔ-i Hermesi. [‡] 14:13 Nelle munsuurmu: Nienj 9.24 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

*Neldɔdɔlma'i die ji tūnu-nei, wuɔ na nanna ānsɔsɔŋ daama-i aa na cu Cicēlmantienjo huonju. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hēma-i baa dāmmaŋ-nuoraŋgu-i baa ni huoya-niini-i hiere. ¹⁶Yiinaa-i-na, u yaan nuɔmba-i ba fereŋ nuɔ ba sire wuɔ ba hūmiera. ¹⁷Nan fē waa na fereŋ nuɔ, u saa yan u ānfafamma cemma-i: U dāa u hā-na dii, u ce na dīmna ta ma ce fafamma, u hā na ta na wuo na ye aa tiraa tuɔ fē na hōmmu-i.» ¹⁸Polbaa-ban fē piye dumaanjo-na, nuomba saa ta ba ne da ba yan niŋ daaba komma-i da ba hā-ba.

¹⁹Ku huonju-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; banamba hilaa Ikoniyomu, banamba hel Antiyosi man Pisidi mara-i-na. Ban juɔ, baa gbo nuomba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba nan Pol baa tāmpēiŋa wuɔ ba ko-yo. Huonju nanju juɔ hi, ba da nie si u kuu, baa būul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰Diilon-dūŋ-baamba kā ka tigiin u caanju-na, wuɔ sire ba bir suur nellen-huonju-na.

Polbaa-ba birii ta ba kā Antiyosi man Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ ta baa Barnabasi-i ta ba kā Derbu. ²¹Ban kaa hi, baa wan *Neldɔdɔlma-i baa Derbutaamba-i. Nuomba fɔŋgūɔ baa hūu-ma. Ban siire Derbu-i-na, baa bir kā Lisire-i-na ka cor kā Ikoniyomu. Ban hilaa Ikoniyomu-i-na, baa kā Antiyosi man Pisidi mara-i-na. ²²Ba waa da ba cor terienju terienju, ba ta ba piye ba dii sireŋa Diilon-dūŋ-baamba-na wuɔ ba bel Yesu maama-i nammu hāi. Aa bi ta ba piye baa-ba wuɔ: «I saaya i mulēŋ da dei aa suɔ die suur *Diilon-nelle-na.» ²³Diilon-dūŋ-baamba man waa hiere niēiŋa fanja-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sūŋgu, aa cārā Itienjo-i hā-ba, ba haa ba nanja-i u yaa nuɔ-i.

²⁴Ban cie mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kā Pānfil mara nuɔ. ²⁵Ban kāa Pānfil-i-na, baa wan Diilon-nelma-i Perge-i-na, aa cor kā Atali ²⁶ka bie baatonjo-i ta ba kā Antiyosi man Siiri-i-na. Ba wuɔsaŋgu duon kusuon-nu'i. Ban wuɔraaya ce manan daama-i hiere, ba cārā Diilonjo-i hā-ba kusuon-nu'i aa ba suɔ ta. ²⁷Diilon un kāayā-bei ba ce manan hiere, ban kāa ka hi, baa tigiin Diilon-dūŋ-baamba-i hiere tūnu-bei baa-ma, aa un bi kāayā *niēraamba-i dumaa ba hūu Yesu maama-i, baa tiraa wan mafamma-i baa-ba. ²⁸Ban cie mafamma-i, baa tēna ce huonju baa-ba celle.

15

Nieraamba saaya ba jā wei?

¹Nuomba nan baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyosi-i-na ji ta ba piye baa *niēraamba man hūyāa Yesu maama-i wuɔ: «Da na saa *jā ŋaa *Moisi *āŋŋnamanjan waan-ma dumaa, na sie gbāa kor.» ²Pol baa Barnabasi-i ba saa hūu-ma baa-ba. Kuɔ sire bel waa.

Diilon-dūŋ-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terienju fangu taamba namba, wuɔ ba kā *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³Aa naa tigiin ba hūmelle-i hā-ba; ba sire ta. Ba kamma-na, ba curaa baa Fenisi, a kā ka hel *Samari. Nieraamban hūyāa Itienjo maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tūnu Diilon-dūŋ-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba wan-ma baa baman, ku gbuu fūnuŋ dōlno kutaamba-i.

⁴Ban kaa hi Yerusalemu-i, Diilon-dūŋ-baamba jā-rā-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i. Diilon un kāayā Polbaa-ba ce manan hiere, baa tūnu-bei baa-ma.

⁵Ban juɔ piye tī, *Fariŋlebaa-ba man hūyāa Yesu maama-i ba hōlma-na, banamba sire wuɔ niēraamba man hūyāa Yesu maama-i, ba saaya ba jā aa ta ba wuɔ Moisi āŋŋnamma hūmelle-i.

Nelma ka da yaanjo

⁶Ban piye dumaanjo-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku āndaanju-na. ⁷Andanjan daaku waa panna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiēra aa naa cira: «Tobin namaa, na suya wuɔ dii ku domma-na Diilon un hielaa-mi na hōlma-na wuɔ mi ka wan *Neldɔdɔlma-i baa *niēraamba-i ba nu-ma aa hūu-ma. ⁸Fuɔ man suyaan nuomba kusūnni-i, da na da u hāa-ba u *Yalle-i ŋaa un hāa miēŋo-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigāan wuɔ u hūyāa-ma ba da ba pie-yo. ⁹Diilonjo kāŋ-ye kuuduonju hiere baa-ba. Ba hūyāa u maama-i ku'i cie u hur ba āmbabalma-i aa yan-ba welewele waan daama temma-i. ¹⁰Congoruonju man i bīncuomba saa gbāa tūu-ku, mie fere-i i saa gbāa tūu-ku, bige-i cie na'a i haa-ku hā niēraamba-i baaku? Baa na fen Diilonjo-i. ¹¹I hūyāa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbāngbān, kuuduonju yaa baa bafamba-i.»

¹²Pierŋ piye dumaanjo-na, terienju ce da sēsensēŋ ŋaa molo si dii. Diilon un kāayā Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma man hiere niēraamba hōlma-na, ka hel baa gbere-weima-i, bafan baa suur ma yaanjo-na ta ba wan-ma. ¹³Ban juɔ piye tī, Sake* wuɔ cira: «Tobin namaa, niēŋ, ¹⁴dii ku domma-na, Diilon un curaa corma man duɔ hiel niēraamba namba

* 15:13 Ba gbē Yesu haanjo yaa-i. Nienj 12.17 baa 21.18.

ce-ba fuo baamba, Simo[†] waan ma yaanga-i hiere baa-ye. ¹⁵ Kuŋ curaa corma maŋ, ku juo ji ce kuuduŋgu baa *Diilopəpuərbiemba nelma-i. Diilopəpuərbiemba nyegāaŋ wuo:

¹⁶ Itieŋo ciɛra: *Yiingu dii baa yiingu, mi ka bir jo.*

*Da mi jo, *Davidi dūŋgu maŋ cii, mi ka sire-kuo.*

Mi ka migāaŋ-ku ma-ku ku yiɛra ku gbeiniŋ.

¹⁷ *Mafaŋ da ma ce, nuomba maŋ saa hi suo-mi yogo, ba ka taara-miɛ suo-mi.*

Miŋ biɛ bamaŋ niliɛŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba, ba ka ta ba taara ba Tieŋo-i.

Muomei waan-ma dumaa.

Da mi waŋ mamaŋ, mi ce-ma.

¹⁸ *Aa miŋ waan-ma ku bāaŋgu cuo.»[‡]*

¹⁹ Sake wuo suonu u andaang-u-i wuo: «Ku'i ciɛ na da niɛraamba maŋ cuu Itieŋo huon-nu, mei sa taara i mulɛŋ-ba. ²⁰ Nga mamaŋ dii cemma, i nyegēŋ seɛe a waŋ baa-ba wuo ba yaŋ cuffɛŋ-kūoma wuoma-i, baa bɪmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tām̄ma-i hiere. Aa ba hiel ba naŋga biŋwosinni-na. ²¹ Na saa da, a doŋ dii i biŋcuoŋ-bāaŋ-nu, *Moisi *aŋjɪnamma waŋ niliɛŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yifiɛnaŋgu baa ma kalamma-i *Diilonelhaalādūnni-na.»

²² Saken juo piye dumaanjo-na, Yesu pəpuərbiemba-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuomba ba hɔlma-na a puər-ba baa Polbaa-ba-i Antiyosi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba hāi; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

²³ Baŋ hielaa-ba, baa nyegēŋ seɛe-i hā-ba. Seɛe huɔya-maama yaa daa-ma:

«I natobiŋ namaa namaŋ niɛraaŋ namaanjo-i Antiyosi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pəpuərbiemba miɛŋo-i a naara *Yerusalemu Diilon-dūŋ-baamba yaataamba-i, miemei nyegāaŋ seɛe daayo-i die hā-na.

²⁴ I nuo wuo i nellen-baamba namba kāa na terienju-na ka piye cu na hōmmu-i. Baa na tie holle, miɛ saa puər-ba. ²⁵ Iŋ nuo-ma, i daa i-naa aa hiel nuomba die puər-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. ²⁶ Ba yaa i jēnaamba. Ba siyaa kuliingu-i Itieŋo-i Yesu-Kirsa maama-na. ²⁷ I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka waŋ iŋ nyegāaŋ mamaŋ seɛe-i-na hā-na baa ba fereŋ nunn̄i. ²⁸ *Diilon-Yalle-i baa miɛ fere-i i sa taara i haa congoruŋgu naŋ temma hā-na, iŋga mamaŋ sie gbāa ciel kōtuŋgu ma yaa daa-ma: ²⁹ Na hiel na naŋga cuffɛŋ-kūoma wuoma-na, baa bɪmbaamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, baa tām̄ma-i. Aa na ne biŋwosinni-i aa na yaŋ-ni. Da na ce-ma ŋaa iŋ waan-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilon-yiingu.»

³⁰ Ba taa baa seɛe-i ku yaa nuo-i, kā ka hi Antiyosi-i; ba tigiŋ Diilon-dūŋ-baamba-i hiere a hā-ba baa-yo. ³¹ Diilon-dūŋ-baamba huu-yo kalaŋ-yo. Baŋ kalaan-yo, u huɔya-maama gbuu silaa dōlnu-bei hiere ŋaa bige-i! Ba kūoma pāŋ firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilopəpuərbiemba, baa piye nelma boi baa Diilon-dūŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei ba migāaŋ bel Yesu maama-i nammu hāi. ³³ Ba daa huŋgu celle haa-ba aa suo da ba bir kūŋ. Baŋ'a ba ta yiingu-na, Diilon-dūŋ-baamba gbuu jaal-ba da dei aa hā-ba hūmelle-i. ³⁴ [Baŋ hāa-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa tɛna Antiyosi ta ba waŋ Itieŋo maama-i. Nuomba boi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buora

³⁶ Huŋgu nangu juo hi, Pol wuo gbɛ Barnabasi-i wuo: «Iŋ curaa waŋ Itieŋo maama-i niliɛŋa maŋ nuo-i hiere, yaŋ i bir i kā-yei i ka ne bamaŋ hūyāa-ma baŋ yerŋ mamaŋ nuo-i.»

³⁷ Barnabasi wuo tuo taara ba kā baa Nsāa maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Marke-i. ³⁸ Pol saa hūu-ma, wuo uu naa kā baa-ba aa ka bir aa yaŋ-ba dii Pānfil̄i. ³⁹ Kuo sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba boro. Barnabasi wuo biɛ Marke-i ba kā ka bie baatonjo ta ba kā Sipire.

⁴⁰ Diilon-dūŋ-baamba cārā Diilonjo-i hā Pol aa u bie Silasi-i ba ta. ⁴¹ Ba wuoraaya biŋ Siiri niliɛŋa-na hiere baa Silisi waanjo-i ta ba dii sireiŋa Diilon-dūŋ-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huon-nu

[†] 15:14 Ba gbɛ Pier yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simo-i. [‡] 15:18 Amosi (Amos) 9.11-12

¹ Pol baa Silasi-i banj taa dumaajo-na, ba ka ka hel Derbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuono nano waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyiejo aa huu Yesu maama-i aa u to-i Girakiyiejo. ² Tobimba manj waa Lisire-i-na baa Ikoniyomu-i-na, ba taa ba bi Timote yefafalle. ³ Pol wuo tuo taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba manj waa terienju-na, baa suya wuo Timote to-i Girakiyiejo. Pol wuo naa u *ja-yo aa ba suo ta. ⁴ Yesu *papuorbiemba-i baa *Yerusalemu Diilon-dun-baamba yaataamban yieraaya nelma* manj nu-i, Polbaa da ba cor terienju terienju, ba wanj ma yaa-i baa Diilon-dun-baamba-i; aa cira ba wuo ma humelle-i nja banj waan-ma dumaa. ⁵ Yinnin taa ni cor dumaa, Diilon-dun-baamba taa ba nanj kaasinni Diilon-humelle-na dumci, aa bi ta ba ciinu ba ka.

Pol dansaaj Torasi-i-na

⁶ Ku huongu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka wanj Diilon-nelma-i *Asi nileina-na. *Diilon-Yalle saa hu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuono-i. ⁷ Banj kaa pie Misi-i, baa ta ba taara ba ka Bitini. Yesu Yalle saa hu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a ka ka hi Torasi. ⁹ Isuonju nangu-na, Pol wuo dansa da Maseduoniyiejo nano juo ji yera tuo cara-yuo wuo u ka ka kayä-bei dii Maseduoni-i-na. ¹⁰ Yie† panj suo yie Diilonjo taara i ka wanj *Neldoda-lma-i baa Maseduonitaamba-i. I saa tiraa tlena, yie panj sire tie tigiin i humelle-i.

¹¹ In ju'a i ta yingju manj nu-i Torasi-i-na, yie bie baatonjo-i panj kar vii Samotirase, ka hiire. In hii yingju manj nu-i, ku cuo kaala-i-na, yie cor ka Neyapolisi. ¹² In siire terienju-na, yie ka Filipu ka tlena da yinni terienju fanju-na. Filipu yaa waa nebu-i Maseduoni-i-na. *Oromεbaa-ba'i waa tlena terienju-na.

Lidi huyaa Itienjo maama-i

¹³ In kaa Filipu-i-na, *yittenanjanj juo hi, yie hel nellen-huonja-na a ka kaanju nanju nungu-na. Ii naa suo wuo Diilojaalterienju ka waa terienju-na. In kaa, yie da caamba namba; yie tlena piye baa-ba. ¹⁴ Unajo waa ba holma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelbmbonj ba kompammu aa u taa u yue Diilon-kungu-i. In kaa ka tie piye dumaajo-na, wuo kar u tunju-i tuo nu in wanj mananj. Polj waan mananj hiere, Itienj wuo kayä-yuo ma suur u tunni-na dei. ¹⁵ Manj suuri u tunni-na dei dumaajo-na, wuo ce ba *batisen-yo baa u dumellen-baamba-i hiere aa naa gbē-ye wuo: «Da kuo na huyaa-ma wuo mi huyaa Itienjo maama-i kelkel, juon na ji har mei terien-nu.» Aa naa gbān baa-ye i ji hu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yingu nangu-na, i taa i ka Diilojaalterienju-na a suu baa maacembilonjo[‡] nano. Maacembilon daayo-i, *jina waa u yungu-na a ce u tuo suo mananj juon u wanj-ma. U taa u da gbeina boi kufanju-na u ha baman diyaa-yo maacemma-na. ¹⁷ Maacembilonj daa wuo cu i huon-nu tuo piye da gbagaga wuo: «Balan daaba caa Dorwuonjo. Ba pigaan-na konkor-humelle yaa-i.» ¹⁸ U cie kufanju-i da yinni boi i huongu-na. Pol huonja ji guola baa-yo. Wuo wanj baa u jina-i wuo: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor nj hel cienjo-na!» Terduonjo fanju-na, jina wuo panj yanj cienjo-i.

¹⁹ U taamban juo da u sa tiraa u da binjkungu u ha-ba, baa bel Pol baa Silasi-i ka baa-ba andacataamba wulaa dii gengerterienju-na[§] ²⁰ ka ha *Oromε ba faamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juo ji ta ba guol nelle-i ba ha-ye. ²¹ Ba juo baa humefelende. A ne da humelle fande nyaa Oromεbaa mienjo-i: I sie gbāa sie-de, i sie bi gbāa wuo-de.»

²² Banj piye dumaajo-na, nuomba manj waa hiere, baa sire wuo ba sie yanj Polbaa-ba-i. Faamaambaa-ba ce ba col ba jongorbaa-ba-i aa ha-ba humelle-i wuo ba muo-ba. ²³ Baa funun muo-ba da dei aa ka ka dii-ba kaso. Banj diyaa-ba, baa wanj baa umanj nieyanj kasobiemba-i wuo u tuo ne-ba dei. ²⁴ Naacolj unj nuo mafamma-i, wuo ka baa Polbaa-ba-i dubilonjo manj dii tuogbuole-na ka sogolnu ba gbeini-i daanjanj aa-ju-na.

²⁵ Isuhollen juo hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cara Diilonjo-i aa ta ba hal neini ba tuolnu-yuo. Kasobiemba namba waa dii ba dunni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba ju'a ba suo, da hema sagalaaya haduonju, ka hel baa kasodunju-i hiere! Dufenni panj puur. Banj naa vaa kasobiemba-i baa jolgbaa-ba manj, ba fir hiere. ²⁷ Umanj taa u niya kasobiemba-i u taa u duofun; wuo ce. Wuo u ne da dufenni puuri hiere. Wuo fa u taacerejo-i hiel-o duo ko u fere wuo si kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuo kaasnj wuo: «Baa ce nj fere gbomma, molo saa ka terienju!»

²⁹ Naacoljo kuma nyen dumaa ma ferenj nu. Wuo ce ba ha-yo daamu; u gbar ka ka dutuna Polbaa-ba caangu-na[§] aa cira ba hel gonjgon-nu. Banj hilaa, wuo yuu-ba wuo: «Mi jenaan namaa, muomi saaya mi ce bige-i a gbāa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da nj hu Itienjo-i

* 16:4 Nelma famma yaa piye cor 15.29. † 16:10 Like naa bi tuo wuora baa Pol honni nanni. ‡ 16:16 Maacembilon daayo waa cienjo. § 16:19 Bafamban ger andenni-i kusuon-nu ba bi nyon sanja-i kusuon-nu'i. Terienju fanju dii yuo-yuo honni-na hiere.

Yesu maama-i, ku yaa gbāa kor-ni baa ŋ dumellen-ɔ baamba-i hiere.»³² Aa naa donɔ ta ba wanɔ Itienɔ maama-i baa-yo baa u dumellen-ɔ baamba-i hiere.

³³ Isuɔduɔngu fanɔ-ɔ, wuɔ ká baa-ba ka saar ba panni-i aa naa pɔn ce ba *batisen-ɔ baa u baamba-i hiere. ³⁴ Banɔ juɔ batisen-ɔ ba tɛ, wuɔ ká baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuɔ niwuoni. Unɔ hɔyáa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hɔmmu gbuu pɔn fɛ da yogogo.

³⁵ Cuonɔ juɔ kaal, fáamaambaa-ba puɔr sorosibaa-ba ka wanɔ baa kasobiemba niyatienɔ-i wuɔ u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolɔ wuɔ ká ka cira: «Pol, fáamaambaa-ba puɔraa ba jo wuɔ mi nanna-nɛi. Hilaanɔ na ká na munɔkammu.»³⁷ Pol wuɔ yagar aa naa gbɛ sorosibaa-ba-i wuɔ: «Ku ciɛ niɛ ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuɔmba-na ŋ siɛ suɔ wuɔ Oromɛbaa miɛ*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiɛfiɛ-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yie! Ma siɛ gbāa wuɔ dumaanɔ-na! Káanɔ na ka wanɔ baa-ba wuɔ ba jo ba fɛrɛ ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fáamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromɛbaa. Sorosibaa-banɔ káa ka hi-ba baa nelma-i, ba kúoma pɔn ta ma nyɛn. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cará-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Banɔ hilaal, baa cará-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta ká Lidi terien-ɔ; ká ka da Diilonɔ-dɔn-ɔ baamba-i. Baa piye dii sirɛnɔa bei aa naa cará hɔmelle-i ta.

17

Mamanɔ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i banɔ taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, ká ka hel Apoloni a suɔ ta ba ká Tesalonike-i-na. *Diilonelɔháládúngu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelɔháládúngu aa cor-ku. Wuɔ ká ka suur a tuɔ firnu Diilonɔ-nelma-i baa-ba. U ciɛ mafamma-i *yitɛnanni siɛi. ³ U tagaaya pigáan-ɔ baa wuɔ *Konɔkortienɔ naa saaya u mulɛn aa ku. Aa duɔ ku, Diilonɔ sire-yuɔ. Aa Konɔkortienɔ fanɔ yaa Yesu manɔ unɔ wanɔ u maama-i baa-ba.

⁴ Polɔ piye dumaanɔ-na, Yuifubaa-ba namba hɔu-ma cu ba huon-ɔ nu fuɔ baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba manɔ taa ba kuye Diilonɔ-kúngu-i ba boi bi cuu ba huon-ɔ nu, baa caamba boi. Caamba fama waa nelbɔmbɔmbaa. ⁵ Ku saa dɔlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemuɔngu aa wuɔra taara nangalbaa a tigiin nuɔmba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kúɔl ba-naa ká Yasɔ dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka há fáamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuon-ɔ nu'i. ⁶ Ba káa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasɔ yaa-i baa Diilonɔ-dɔn-ɔ baamba namba ká baa-ba fɛnɔgɔtaamba wulaa ka ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Balɔn daaba wuɔraaya du nilɛnɔa-i hiere, ba hii bande yaa fiɛfiɛ-i-na. ⁷ Yasɔ yaa haraa-ba u dumelle-na. Ba maacemba saa fa; ba yagaraa *jamatigi nunɔngu-i aa ta ba piye wuɔ jamatigi nanɔ dii, kɛrɛ ba bi-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dɔlnu nuɔmba-i baa fɛnɔgɔtaamba-i hiere. ⁹ Yasɔbaa-ba juɔ pá gbeibuɔ há-ba aa ba suɔ nanna-bei.

Polbaa-ba káa Bere

¹⁰ Ku isuonɔ-ɔ, Diilonɔ-dɔn-ɔ baamba ce Polbaa-ba ta ká Bere. Banɔ hii, baa ká *Yuifu ba *Diilonelɔháládúngu-na ka ta ba wanɔ Diilonɔ-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba manɔ waa Bere-i-na baa naa fa yanɔ bamanɔ waa Tesalonike-i-na. Diilonɔ-nelma numma taa ma dɔlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni manɔ jonɔ ba kalaɔn-ma ba ne da kuɔ Polɔ wanɔ mananɔ baa-ba ma yaanɔ yaa-i. ¹² Nuɔmba boi baa hɔyáa Yesu maama-i ba hɔlma-na. Aa Girekibaa-ba manɔ bi waa, ba fɛnɔgɔ baa hɔyáa-ma. Caamba waa-bei. Caamba fama waa nelbɔmbɔmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba manɔ waa Tesalonike-i-na banɔ juɔ nu wuɔ Pol káa Bere-i-na ka tiraa tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i, baa sire nyaa u huon-ɔ nu wuɔ ba ka du terienɔ-ɔ u aa gbo nuamba-i yuɔ. ¹⁴ Diilonɔ-dɔn-ɔ baamba daa-ma dumaanɔ-na, baa ká baa Pol dɔmman-ɔ nuoraanɔ-ɔ na ka biɛ baatonɔ ta, aa yanɔ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saanɔ Pol ka hi Atenɔi aa bir. Banɔ a ba bir, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba ka wanɔ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polɔ waanɔ mananɔ baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polɔ tɛnaana Atenɔi-i-na tuɔ ciɛ Silasi-i baa Timote-i, duɔ cor kusuon-ɔ nu, u da cufɛllu, a cor kusuon-ɔ nu, u da tɛnni; kuɔ gbuu fununɔ ta ku kukul-o. ¹⁷ A ce duɔ ká *Diilonelɔháládúngu-na, u wanɔ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba manɔ taa ba kuye Diilonɔ-kúngu-i. Aa yiinɔ yiinɔ, duɔ ká nellen-huonɔga-na ka da bamanɔ, u bi piye baa-ba.

¹⁸ Bamanɔ naa ciɛ Epikure ba kalaɔn-i baa Sitoysi ba kalaɔn-i ká yaan-ɔ, yiinɔ nanɔngu-na, banamba jo ji ta ba piye baa Pol. Banamba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ándapirrentienɔ daa u

* **16:37** *Yuifubaa boi saa naa gbāa da *Oromɛ ba sinni-i, ŋga Pol naa da-ni (nienɔ Pəpuɔr: 22.25-29; 23.27). Da ŋ waa Oromɛyienɔ nuonɔ-i, molo saa saaya u muo-ni baa daanɔ, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyangbāanɔ.

wanj wuɔ nie?» Bamanj naa nuɔ Polj piiyen Yesu maama-i baa kuomba siremmaŋ-kūngu-i, baa cira: «Ku biyaa ŋaa u piye Diilohūmefelendenj-maama.»

¹⁹ Banj piye dumaanjo-na, baa bel Pol kā baa-yo gēŋgertaamba* wulaa ka cira: «Niŋ juɔ ji ta ŋ piye hūmefelende manj maama-i, i taara i suɔnu kunanġu die. ²⁰ Niŋ wanj manan, ma cie nerma mienjo-na, i taara i suɔ ma yaanġa-i.» ²¹ A ne da nelfelemma numma-i baa ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba manj waa ba hɔlma-na ŋaa bige-i! ²² Pol wuɔ sire yiera gēŋgertaamba yaanġa-na aa naa cira: «Atenitaanŋ namaa, ma miŋ daana damma manj, ku biyaa ŋaa cufellu sa cor-na. ²³ Na saa da, mi wuɔramma-na, mi daa na cufellu-i hiere nellenj-huonġa-na. Aa mi daa ba nyegāan dunandu-na wuɔ: «Cufenerienjo.» Nanj buol cufenerienjo manj aa na sa suɔ-yo, muɔmi juɔ da mi ji pigāan-na u yaa-i. ²⁴ U yaa Diilono-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. U yaa dɔrɔ-i baa hɛma-i ni Tienjo-i. Molo sie gbāa ma dūŋġu a hā u suur. ²⁵ U yaa hāan-jenj fafalmu-i i tie fiisa. Biŋkūngu biŋkūngu, u yaa hāanj nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaanjo-na, u sa taara moloŋ napɔrrenj-biŋkūngu. ²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduɔŋo diei nuɔ ba tɛna gbuo hɛma-i hiere. U huɔnu huonġu-i hā-ba belle-na aa dii yumma ba nileŋja-na. ²⁷ U taara nelbiliemba taara-yuɔ, ku'i cie u ce-ma dumaanjo-na. Da ku fie balan nie nie, ŋ gbāa tafurrā da-yo. Coima saa fa, Diilonoj saa maa baa-ye. ²⁸ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i-inj yenj hɛma-na tie gbā i ce i wɛimambaa-ba-i. Na fānaamba namba waan ma yaa-i wuɔ: «Diilonoj bisālmba namba-i mienjo-i.» ²⁹ Inj yenj Diilonoj bisālj nie, bige-i cie da na ce na kul sēne jina wuɔ Diilonoj yaa dumaanjo-na? Bige-i cie da na ce na kul wargbe? Bige-i cie da na ce na sisŋj tāmpelle jina? Diilonoj-i nelie sie gbāa suɔ-yo kul-o. ³⁰ Mamanj cie cor ku huonġu-na, Diilonoj sa ne-ma, wuɔ nuɔmba saa ta ba suɔ kuyungu. Fiefie-i-na, u taara nelienjo nelienjo, duɔ fie waa hie, u nanna u cilɔbabaŋo-i. ³¹ Bige-i cie wuɔ ce ma dumaanjo-na? U diyaa yiŋġu duɔ ce nuɔmba-i hiere ba āndaanġu-i ku cemma-i. U hielaa molo duɔ ji ce-ma. U siire kutienjo-i hiel-o kuomba hɔlma-na a pigāan wuɔ u yaa hielaa-yo.»

³² Polj juɔ cira Diilonoj siire moloŋo hiel-o kuomba hɔlma-na, bananj baa bir yanj aa ta ba nye-yo, bananj baa cira: «Cie yiŋġu nanġu ŋ ji wanj mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuɔ ta aa naa yanj-ba.

³⁴ Kunj fie ce dumaanjo-na, banamba yagar hūu Yesu maama-i a cu u huonj-nu. Ba hɔlma-na, gēŋgertienjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Deni, aa cienjo nanjo bi waa, ba taa ba bi-yo Damarisi, a naara nuɔmba namba.

18

Pol kaa Korēnti

¹ Ku huonġu-na, Pol wuɔ ji ta Ateni-i-na kā Korēnti. ² Belle fande-na, *jāmatigi manj waa *ɔrɔmu-i-na, wuɔ ciera *Yuifubaa-ba sire hiere ɔrɔmu-i-na. Ba taa ba bi-yo Kulodi. A ne da Yuifuyienjo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Akilasi, u taa u hel Pɔ. Ba taa ba bi u cienjo-i Pirsili. Bafamba waa tɛna *Itali. Banj juɔ cira ba sire, baa sire kā Korēnti-i-na. Banj kāa, ku saa da huonġu Pol wuɔ kā ka da-ba; wuɔ bel jɛru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduɔma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Polj wuɔ har ba yaa nuɔ-i ba ba ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yiftenanġu-i, u kā *Diilonelhāalādūŋġu-na ka tuɔ gbānj baa Yuifubaa-ba-i baa *nieramba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i banj juɔ hel Maseduɔni-i-na jo, Pol wuɔ yanj u maacemma-i aa fulnu Diilonoj-nelma wamma yaa yonj. U taa u piye u pigāan Yuifubaa-ba-i wuɔ Yesu yaa *Konkortienjo-i. ⁶ Baa bir yanj aa bigāan-yo aa ta ba tuora-yuɔ. Pol wuɔ muora u jonġorbaa-ba-i* aa gbē-ba wuɔ: «Mamanj da ma ji da-na, namaa yunj-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kā nieraanj wulaa.»

⁷ Uŋ taa terienġu-na, wuɔ kā nieryienjo nanjo cingū-na, ba taa ba bi-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilon-kūngu-i. U cingū naa kuo Diilonelhāalādūŋġu-na. ⁸ Umanj waa Diilonelhāalādūŋġu yunġu-na, ba taa ba bi-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ hūu Itienjo maama-i baa u dumellenj-baamba-i hiere. Korēntitaamba boi taa ba hūu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batischenj-ba.

⁹ Isuonġu nanġu-na, Itienjo ji piye baa Pol dānsaan-nu wuɔ: «Baa kālā, cor ŋ ta ŋ piye. ¹⁰ Mi dii baa-ni, molo sie gbāa ce-ni biŋkūngu. Mi baamba dii boi nel daade-na, ta ŋ piye.» ¹¹ Pol wuɔ tɛna Korēnti-i-na tuɔ wanj Diilonoj-nelma-i. U tɛnaana ce belle diei baa boloungu.

¹² Yiŋġu nanġu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kā baa-yo fāmaanġu ba terienj-nu. Umanj waa ku huonġu-na Akayit† yunġu-na, ba taa ba bi-yo Galinyo. ¹³ Banj kāa baa-yo, baa gbē-yo wuɔ: «Naacolŋ daa u juɔ baa u denj Diilojaale, a ne da di sa kā hūmeduɔle baa

* **17:19** Ba taa ba bi gēŋgertaanġu daaba belienġu-i Aropasi.
† **18:12** Korēnti dii Akayi huonġu-na.

* **18:6** Pol cie kufanġu-i a pigāan wuɔ u sie tiraa dii u nunġu-i

*anjɪnamma-i.» ¹⁴ Pol wuɔ u nuŋgu-i duɔ piye, Galinyɔ wuɔ sɪɛŋ-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuɔ uu naa ce kuubabalaŋgu naŋ temma-i, mii naa ce ɔndaŋgu-i ku cemma-i. ¹⁵ Nga naŋ ceŋ na-naa na Diilonɔ-hŭmellen-kŭŋ-nu, baa yirɛiŋ-kŭŋ-nu, baa na ɔnjɪnamman-kŭŋ-nu, namei saaya na fiɛlnu-kuɔ na-naa nuɔ; mei nuŋgu sɪ.» ¹⁶ Aa naa hiel-ba gɛŋgerdŭŋgu-na.

¹⁷ Baŋ hilaa, ba hieroŋo-i baa bel Diilonelhaalɔdŭŋgu yuntieno-i ta ba muo-yo gɛŋgerdŭŋgu yaanga-na. Ba taa ba bi naacolɔ-i Sɔsiteni. Galinyɔ wuɔ gbuu finaanaŋ ce ŋaa u saa da-ba.

Pol birma-i duɔ ka Antiyosi-i-na

¹⁸ Ijien daaniŋ ciɛ cor, Pol wuɔ tiraa fiɛna da huɔŋgu Korɛnti-i-na. Ku huɔŋgu-na, wuɔ ji cɔrɔ hŭmelle-i tobimba wulaa duɔ kɔ Siiri mara nuɔ; fuɔ baa Akilasi-i baa u ciɛŋo-i Pirsili-i hierɛ. Wuɔ paa nuŋgu baa Diilooŋo-i, a ce dumaŋo-na baŋ kaa hi Sɔŋkire-i, wuɔ ce ba cir u yuŋgu-i aa ba suɔ da ba suur baatoŋo-na.

¹⁹ Baŋ kaa hi Efesi-i, baa bɔrɔ. Pol wuɔ kɔ *Diilonelhaalɔdŭŋgu-na ka tuɔ piye baa *Yuifubaa-ba-i. ²⁰ Uŋ juɔ'a u ta, baa cɔrɔ-yuɔ wuɔ u yan aa fiɛna ce yinni cɛɛ baa-ba. ²¹ Wuɔ cira: «Yaari mi ta. Diilonɔ duɔ sɪɛ, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka biɛ baatoŋo-i ka hiire Sesare.

²² Uŋ hiiriye Sesare-i-na, wuɔ kɔ *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilonɔ-dŭŋ-baamba-i aa suɔ tuɔ kɔ Antiyosi-i-na.

²³ Polŋ kɔa Antiyosi-i-na, wuɔ fiɛna da huɔŋgu cɛɛ aa naa tiraa sire biɛ Galasi nilɛiŋa-i a yuŋ-nu baa Firgi waŋa-i tuɔ wuɔra u dii sireiŋa bamaŋ cuu Yesu huonɔ-nu hierɛ.

Apolosi maama

²⁴ Polŋ taa u wuora u dii sireiŋa-i Diilonɔ-dŭŋ-baamba-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, *Yuifuyienoŋ maŋ wuɔ jo Efesi-i-na, ba taa ba bi-yo Apolosi. U taa u hel Alesɔndiri. Naacolɔ daa u taa u suɔ u piye aa tiraa tuɔ suɔ Diilonɔ-nelma-i ŋaa bigɛ-i! ²⁵ U taa u suɔ Yesu hŭmelle-i aa u taa u hinu pɔama baa u nelma wamma-i. Aa duɔ u waŋ-ma, ma sa ciɛ; ŋ sɪɛ suɔ wuɔ u taa u suɔ Nsɔa *batemu yaa yonɔ.

²⁶ Yiŋgu nangu-na, wuɔ gbuu fiɛ u huɔŋga-i baa nelma-i *Diilonelhaalɔdŭŋgu-na. Akilasi waa baa u ciɛŋo-i. Baŋ juɔ hel, baa bi-yo ka migaaŋ kaala Diilonɔ-hŭmelle-i baa-yo. ²⁷ Akayi kammaŋ-maama waa-yuɔ, Diilonɔ-dŭŋ-baamba dii sireiŋa yuɔ aa naa nyɛgɛŋ sebe hɔ Akayi Diilonɔ-dŭŋ-baamba-i wuɔ duɔ kɔ, ba bel-o dei.

Uŋ kɔa, Diilonɔ uŋ ciɛ baa bamaŋ ba hŭu Yesu maama-i, ku kɔayɔ-bɛi bɔi. ²⁸ U waa duɔ ce u biɛ Diilonɔ-nelma-i a tagaaya pigaaŋ Yuifubaa-ba-i nuɔmba-na, wuɔ ba suurii hɛŋ-nu, kɛrɛ Diilonɔ uŋ pɔa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, u yaa juɔ Yesu-i.

19

Pol birii ka Efesi-i-na

¹ Apolosiŋ waa Korɛnti-i-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Pol wuɔ karnu tanni-i kɔ ka hi Efesi-i. Uŋ kɔa, wuɔ da Diilonɔ-dŭŋ-baamba namba-i, ² wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naŋ hŭyɔa Yesu maama-i, na daa *Diilonɔ-Yalle-i wei?»

Baa cira: «Ba bi bigɛ-i Diilonɔ-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Nsɔa batemu.»

⁴ Pol wuɔ cira: «Bamaŋ naana ba cilɔbalaŋo-i Nsɔa taa u hɔ ba yaa-i u batemu-i aa tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ umaŋ ka jo fuɔ huɔŋgu-na, ba haa ba nanɔa yuɔ. U taa u gbɛ Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piye baa-ba dumaŋo-na, baa ce ba *batisen-ba Itieno-i Yesu yerre-na. ⁶ Baŋ baatisen-ba, wuɔ haa u nammu-i bɛi aa cɔrɔ Diilooŋo saan u *Yalle-i hɔ-ba. Baŋ juɔ da Diilonɔ-Yalle-i, baa doŋ ta ba piye nelfemma-na. Diilonɔ uŋ diyaa mamaŋ ba nunni-na, baa ta ba waŋ-ma baa nuɔmba-i. ⁷ Bamaŋ naa ciɛŋ mafamma-i, ba gbɔa yu nuɔmba cɪncieluo baa ba hɔi temma.

⁸ Pol saa tuɔ naa *Diilonelhaalɔdŭŋgu-na. Duɔ kɔ, u biɛ *Diilonɔ-baangu maama-i a piye ma yaanga-i baa nuɔmba-i ba da ba hŭu-ma. U nuŋgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U ciɛ mafamma-i caamba sɛi. ⁹ Nga banamba saa hŭu-ma, aa bir ta ba nyɛ Itieno hŭmelle-i nuɔmba-na. Polŋ juɔ da ba ce dumaŋo-na, wuɔ kɔ baa bamaŋ hŭyɔa-ma Tiranusi nakolen-cɪŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i baa-ba kusuon-nu'i yinni maŋ jonɔ. ¹⁰ U ciɛ mafamma-i biena hɔi. A ce dumaŋo-na, *Yuifubaa-ba maŋ waa hierɛ *Asi-i-na baa *nieraamba-i, baa nu Itieno maama-i.

¹¹ Diilooŋo naa hɔ Pol himma naŋ temma u tuɔ ce gbɛrɛ-weima-i. ¹² A ce nyarkpɔtaŋgu maŋ da ku yieya Pol kŭɔma-i aa ba haa-ku jeiŋo maŋ nuɔ-i, u sire. Jaamba bɔi siire dumaŋo-na, aa *jɪnabaa-ba bi hilaa nuɔmba bɔi-na dumaŋo-na.

Sikeva bepuamba maama

¹³*Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuora ba donya *jinabaa-ba-i ba hiel-ba nuamba-na. Yiiŋgu nanŋu-na, baa ji sire wuɔ bafamba cɪŋ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Polŋ piiyeŋ Yesu maŋ maama-i, fuɔ yerre-na curaŋ na hel naacolŋ daayo-na!» ¹⁴ Diiloljigantaamba yuntienŋo maŋ ba nanŋ biŋ-yonŋ Sikeva-i, fuɔ bepuamba'i naa cie maacemma famma-i. Ba waa nuamba niehāi.

¹⁵ Baŋ piiye dumaŋŋo-na, jina bir gbē-ba wuɔ: «Mi suɔ Yesu-i baa Pol hierē, namaa fuɔ, namaa hilaa hie?» ¹⁶ Uŋ waa naacolŋo maŋ nuɔ-i wuɔ pāŋ diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel tāmporni naacolŋo cɪŋgu-na, baa tāmma-i nyelēlē ba kūoma-na. ¹⁷ Korma pāŋ ta ma da Yuifubaa-ba maŋ waa Efesi-i-na hierē baa *nieramba-i, a ce ba sa sie bi Yesu yerre-i ānsosamma-na.

¹⁸ Bamaŋ naa hūyaa Yesu maama-i, baŋ cie guoyuɔ maŋ cor hierē, ba fōŋgūɔ baa ta ba jo ba yiera nuamba-na ba waŋ-ma a pigāŋ wuɔ ba sie tiraa ce ma temma. ¹⁹ Bamaŋ naa bi waa hiriemba-i, ba fōŋgūɔ baa jo baa ba himmaŋ-sebebaa-ba-i ji tigiŋ-ba caa-ba nuamba yufelle-na. Baa tagaaya sebebaa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifienŋ-komorre baa a ndii* temma. ²⁰ Itienŋo barguɔ-i-na, Diilonŋ-nel maa da fōŋgūɔ ta ma gbuo terni-i hierē ma kā.

Efesi siire yiera u gbeiniŋ

²¹ Ku huonŋu-na, Pol wuɔ ji cira u ka cor kā *Yerusalemu. Nga aa suɔ duɔ kā Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduoni igēna baa Akayi. U taa u bi piiye wuɔ duɔ hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kā *Orumu. ²² Uŋ puu mafamma-i dumaŋŋo-na, wuɔ saanŋ kakāyātaamba hāi Maseduoni-i-na: Timote baa Erati; aa fuɔ wuɔ tēna *Asi-i-na a ce yinni celle. ²³ Kufanŋu yinni-na, Itienŋo hūmelle kŋŋ kuɔ ce nelle sire du. ²⁴ Fānaŋo naŋo waa tuɔ kul niikulni, ba taa ba bi-yo Demetursi. Uu naa bie maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tiŋgu nanŋu waa Efesi-i-na, ba taa ba bi-ku Artemisi. Tiŋgu fanŋu dŋŋgu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbe ba suor. Ba taa ba kūɔl gbeinŋa-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶ Polŋ kāa ka tuɔ waŋ Yesu maama-i, Demetursi wuɔ da u gbuonu bafamba sanŋa. Wuɔ bi u maacenciraamba-i baa u nafānaamba-i hierē a ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Naacolŋo maŋ juɔ ji tuɔ wuora u piiye daayo-i, wuɔ ba bi-yo Pol; uŋ wuoraŋ u waŋ mamaŋ na saa bi waŋ-ma numma. Wuɔ iŋ kul tinni maŋ, yuŋgu si dii-nie. A ne da mie i wuɔ ma'i nuɔ-i. Nuamba cuu u huonŋ-nu wuɔ u waŋ ninsoŋo. U saa bāl-ku Efesi bande yonŋ; u yii duɔ gbuo Asi nileinŋa-i hierē baa nel daama-i. ²⁷ Mamaŋ jaan muɔ, ku saa ce ŋaa u yii duɔ bēna hā mie yonŋ, ŋga u ka ce Artemisi dŋŋgu nuonŋu hel nuamba-na, a ce ba sie tiraa ta ba kāŋ Artemisi fuɔ fere-i, a ne da Asitaamba-i baa nuamba-i hierē miwaanŋo-na ba buol u yaa-i.»

²⁸ Demetursiŋ piiye dumaŋŋo-na, nuamba hōmmu gbuu pāŋ guɔla; baa sire ta ba kaasiŋ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii!» ²⁹ Ijienŋ daa nie ce nelle-i hierē di sire yiera di gbeiniŋ. A ne da Maseduonitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hāi. Ba taa ba bi unanŋo-i Gawusi aa bi unanŋo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kā baa-ba ponsanatigerre-na. ³⁰ Pol wuɔ cira u kā. Diilonŋ-dŋŋ-baamba cie-yo wuɔ u baa kā. ³¹ U jēnaamba namba bi waa nelbōmbōmbaa Asi-i-na, bafamba puɔr ba ji waŋ baa-yo wuɔ u baa kā. ³² Ijieni saa waa dei ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fōŋgūɔ waa da ŋ yuu-ba, ba sie suɔ kumaŋ cie nuamba tigiŋŋ ba-naa.

³³*Yuifuyienŋo nanŋo waa ba hōlma-na, ba taa ba bi-yo Alesāndiri. Baa waŋ ma yaanŋa-i baa-yo aa naa titiire-yuɔ dii-yo nuamba hōlma-na wuɔ u piiye baa-ba. Wuɔ sire u nanŋa-i wuɔ nuamba budii. ³⁴ Nuamba saa naa suɔ wuɔ Yuifuyienŋo. Baŋ juɔ suɔ, baa cor ta ba kaasiŋ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba cie lerbāa-ba hāi temma kaasiŋgu-na.

³⁵ Kombiyienŋo maŋ waa ba nelle-na, u yaa juɔ gbāŋ baa nuamba-i ba budii. Baŋ budii, wuɔ cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa suɔ wuɔ Artemisi dŋŋgu-i baa ku nobiŋo maŋ hilaa dōrɔ-i-na diire, mie niini? ³⁶ Kutienŋo si dii. Terienŋu fanŋu-na, na saaya na budii. Aa da na'a na ce kumaŋ, na jōguonŋ na ne aa na suɔ na ce-ku. ³⁷ Nanŋ siire bel balaŋ daaba-i ta na jo baa-ba, ba saa bi guɔla biŋkŋŋgu Artemisi dŋŋgu-na, ba saa bi bi u yebabalande, na'a i ce-ba nie? ³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bi umanŋ, gēŋgertaamba dii, ba bi kutienŋo-i kusuonŋ-nu'i; ba jēna yinni ta ba ce āndenni-i. ³⁹ Da ku bi waa nelma namma dii na wulaa, die ji tigiŋŋ i-naa hierē, na jo, i ka fielnu-meī. ⁴⁰ Ni ma'i sī, dumandē-i-na, fōŋgōtaanŋ da ba bi-ye yuu-ye wuɔ: «Bige-i dii nyunŋo-i-na aa na tigiŋŋ na-naa?» I da hama-i waŋ-ma aa ba hūu-ma? I ka ce ba da nie sī i taara i hel ba huonŋ-nu, a ne da ma'i sī.» ⁴¹ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ ce nuamba bōrɔ kŋŋ ba cinniŋ.

*

19:19 Huonŋu fanŋu-na, ku waa ba gbāa pā maacembienŋ komuonŋ-niehāi baa cinciueluo baa gbeinŋ daaya-i belle diei-i-na.

20

Pol taa Efesi-i-na

¹ Ijien daaninj juo bāl, Pol wuɔ tigiinj Diilon-dūnj-baamba-i a dii sireinja bei, aa cārā hūmelle-i ba wulaa a ta tuo ká Maseduoni. ² Uj kaa hi, wuɔ tuo wanj Diilon-nelma-i baa tobimba-i u dii sireinja bei u ká, ka hi Giresi. ³ Uj hii Giresi-i wuɔ tlena ce caamba siei. Ku huongu-na, u ji tuo taara u bie baatonjo-i ká Siiri. Baa gbuya-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-ba taara-yuɔ baa weima. Wuɔ yanj baatonjo-i aa naa bir hel Maseduoni yanga. ⁴ Bamanj taa ba wuɔra baa-yo, ba yireinja yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bɪ-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekōndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuɔ taa u hel Dərbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiɛ ce ba ta yaanga ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Ban'ja ba sa dii siini-i *buruo manj nuɔ-i, u ponsaangu naa piɛ tɪ, kunj juo ce cor tɪ, yiɛ bie baatonjo-i Filipu-i-na a nyaa ba huonj-nu Torasi-i-na. I cie yinni ndii hūmelle-na aa suɔ die hi.

Pol siire naacombilonjo nanjo

Inj kaa Torasi-i-na, yiɛ ce yinni niehāi terienju-na. ⁷ Sāmadi-dānambāangu-na, yiɛ tigiinj i-naa baa Diilon-dūnj-baamba-i die wuo Itienjo niwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaango-na u nelma sa tɪ. U piye ji tuo hi isuɔholle. ⁸ Ii naa waa sǎnjǎnsō dǎrɔ. Inj waa dūngju manj nuɔ-i, fitimbaa-ba waa bɔi kuɔ. ⁹ Naacombilonjo nanjo waa baa-ye tlena fēnetiri-i-na tuo nu Pol tuo piye; ba bɪ-yo Etike. Nelman juo'a ma sa tɪ ma tɪ dumaango-na, naacombilonj dāa wuɔ kor duɔfɪnj. Inj juo'a i suɔ, u hilaa dii sǎnjǎnsō dǎrɔ-i-na a cor dūnni siei jo ji diire hēma-na. I kaa ka sire-yuɔ ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuɔ hiire pǎnj jo ji tū-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicɛlma!» ¹¹ Inj birii nyugūnj kufangu-i, wuɔ calnu Itienjo niwuoni-i i wuɔ aa tiraa cor baa u nelma-i. U piye dumei ji kaal cuo-i aa suɔ ta. ¹² Uj siire naacombilonjo-i, kuɔ fūnuj dǎlnu nuamba-i ŋaa bige-i! Baa saanj-yo kŭnj baa-yo.

Pol curaa ká Miletī

¹³ Inj siire Torasi-i-na, yiɛ ká Asɔsi. Inj'a i ta, Pol wuɔ fuɔ ka wuɔ ká. Miɛ yiɛ suur baaton-na ta yaanga ka tie cie-yo. ¹⁴ Uj juo jo, wuɔ suur baa-ye yiɛ cor ká Mitilēni. ¹⁵ Inj siire Mitilēni-i-na yingju manj nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ ká ka tie hi Kiyosi. Inj siire Kiyosi-i-na, cuo kaal yiɛ ká ka tie hi Samosi. Sielinj-yiingju-i, i suɔ tie suur Miletī-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pāntekoti-i kusuɔnj-nu'i, a ce dumaango-na, wuɔ bella Efesi-i cor; wuɔ duɔ haar ba kaa bella-yuɔ.

¹⁷ Inj hii Miletī-i, wuɔ puor ba ka bɪ Diilon-dūnj-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo. ¹⁸ Banj juo, wuɔ cira: «Minj waa waama manj na hōlma-na ji ta mi ta, na suɔ-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itienjo maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kunie mi ji ta mi hiel nyinyɔlma. *Yuifubaa-banj haa kumanj miɛ, Diilonjo'i suyaanj-kunj. ²⁰ Mamanj gbāa fa na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waanj-ma baa-na puoŋa-na aa tiraa wanj-ma baa-na na dumienja-na. ²¹ Mi muyaa mi natienja Yuifubaa-ba-na baa *nieraamba-i hiere wuɔ ba nanna ba cilɔbabalanjo-i a gbāa cu Diilonjo huonj-nu, aa hūu Itienjo-i Yesu maama-i. ²² Dumandɛ-i, *Diilonj-Yalle cie mi ta mi ká Yerusalemj; mi saa suɔ mamananj ciyaanj-minj terienju-na. ²³ Minj suyaa mamananj, da mi ká terienju terienju, Diilonj-Yalle gbuya-miɛ wuɔ ba kaa huol mi yaanj-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fie ku, mei wulaa weima sɪ. Kumanj gbāanj, minj biyaa mi gboluongu-i mamananj nuɔ-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diilonj uŋ cie baa nelbilibemba-i cemma manj, aa Itienj wuɔ mi wuɔra wanj-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a wanj *Diilon-bāangu maama-i baa-na, ŋaa fiefie-i-na, mi suyaa miɛ na sie tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i cie mi ta mi kuola-mei baa-na nyungo-i-na miɛ nuoni manj da ij hūu mi nelma-i nanna, mei yuŋj-maama sɪ. ²⁷ Diilonj uŋ taaranj kumanj, mi waanj-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaanj na fere fafamma, aa na bi bel Diilonj-Yallej hāa-na bamanj. Taa na ne Diilonj-dūnj-baamba-i fafamma. Diilonjo pāa fuɔ fereŋ Bieŋjo yaa duɔ gbāa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miɛ da mi bir mi huongu-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na hōlma-na a guola-nei. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fere-i na hōlma-na, banamba ka sire baa coima-i a tǎal Diilonj-dūnj-baamba cu ba huonj-nu. ³¹ Terienju fangu-na, suyaanj na fereŋ belma, aa na baa yanj ma karaanu-nei wuɔ mi cie bieŋja siei baa-na ta mi dii nelma-i na tūnni-na bāangu-i baa isuɔngju-i, kunie mi ji ta mi kaal baa-ma yere.

³² «Fiefie-i-na, mi diyaa-na Diilonjo nanj-na aa tiraa dii-na u hujarreŋ-nelma nanj-na. U yaa gbāa ce na nanj kaasinni u hūmelle-na aa hā-na ciilungu manj jlena ta ku cie u baamba-i. ³³ Minj waa baa-na, mi saa ji nenu molonj warbelle dede, mi saa bi nenu molonj nyarkpātāangu dede. ³⁴ Nienj mi nammu-i, mi cie maacemma-i baa mu yaa-i a yiera baa i yuŋj-maama-i muɔ baa mi nabaamba-i hiere; namaa fere-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāanj-na wuɔ na saaya na sieya na napuŋja-i dumei a gbāa da na da kāyā sūntaamba-i aa yanj Itienjo-i Yesu nelma ta ma tleni-nei wuɔ: «Yudɔdalle dii hāmman-na yanj hūuma-na.»

³⁶ Polŋ juɔ piiye tɪ, baa dūna hiere cārā Diilonjo-i. ³⁷ Banŋ juɔ ta ba jaal-o aa u duɔ ta, baa nanŋ yunŋu hiere ta ba kaal. ³⁸ Unŋ ciera ba sie tiraa da u yufelle, ku yaa migāan ce ba ta ba kaal. Banŋ juɔ jaal-o tɪ, baa saanŋ-yo u ka suur baatonjo-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ Inŋ buɔra baa Efesi Diilonŋ-dūn-baamba yaataamba-i, miɛ yiɛ ta baa baatonjo-i tiɛ ká Kosi. Ku cuo kaala-i-na, yiɛ sire Kosi-i-na a ká Ɔrɔdi. Inŋ siire Ɔrɔdi-i-na, yiɛ ká Patara. ² Inŋ káa Patara-i-na, yiɛ da baatonjo nanjo ká Fenisi; yiɛ suur ufanjo-na a ta. ³ Inŋ kaa pie Sipire-i, yiɛ yanŋ-yo i nanyuɔŋ-nu aa naa bella cor tiɛ ká Tiir, dii Siiri mara nuɔ. Conŋorni manŋ waa baatonjo-na, nii naa saaya ni hiire kusuɔŋ-nu'i. ⁴ Inŋ hii terienŋu-i, yiɛ da Diilonŋ-dūn-baamba namba, yiɛ tɪna ce yinni niehái baa-ba. Bafanŋ baa ta ba piiye baa Pol wuɔ u baa ká *Yerusalemu-i-na. *Diilonŋ-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunni-na. ⁵ Inŋ juɔ'a i ta yinŋu manŋ nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisálmba-i a saanŋ-ye ká baa-ye dāmmaŋ-nuoraanŋu-na. Inŋ kaa hi nuoraanŋu nunŋu-i, yiɛ dūna cārā Diilonjo-i ⁶ aa sire jaal i-naa. Inŋ jaalaa i-naa, miɛ yiɛ suur baatonjo-na aa bafanŋ baa gūnu ta ba kún.

⁷ Inŋ siire terienŋu-na, yiɛ ká Pitolemayisi. Inŋ hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonjo-na. Inŋ hiiriye, yiɛ ká ka jaal tobimba manŋ dii terienŋu-na aa tɪna ce yinŋu diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yiɛ sire cor ká Sesare. Inŋ hii, yiɛ har Filipu terienŋu-nu. Filipu fanjo waa Diilonelwaranjo. Ba nanŋ hielaa nuɔmba niehái manŋ Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kāyá Yesu *pɔpuɔrbiemba-i, u waa ba hɔlma-na. ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi son yogo. Ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba hiere.

¹⁰ Yinŋu nangu-na, *Diilopɔpuɔrbilonŋ nanŋ wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bɪ-yo Agabusi. ¹¹ Unŋ juɔ ji da-ye, wuɔ biɛ Pol kpankpaanŋu-i a vaa fuɔ ferenŋ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilonŋ-Yalle ciera wuɔ kpankpaanŋ daaku tienŋ duɔ ká Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandɛ yaa nuɔ-i a há *niɛraamba-i baa-yo.» ¹² Unŋ piiye dumaanjo-na, miɛ fɛrɛ-i yiɛ gbuu cārā Pol baa terienŋu fanŋu taamba-i wuɔ u baa ká Yerusalemu-i-na. ¹³ Wuɔ bir gbɛ-ye wuɔ: «Bige-i cɛ na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, weima sí. Da ba fiɛ ka ko-mi, weima sí. Mi hūyāa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienjo-i Yesu maama-na.» ¹⁴ Unŋ yagaraa miɛ nunŋu-i, i saa ce-ku ku hái; yiɛ yanŋ-yo aa naa cira: «Ma ce nŋaa Itienŋ unŋ taaranŋ-mei dumaa.»

¹⁵ Ku huonŋu-na, yiɛ tigiinŋ ta tiɛ ká Yerusalemu-i-na. ¹⁶ Diilonŋ-dūn-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huonŋ-nu. Inŋ kaa hi, baa ce i ká ka har naacolŋo nanjo-na, ba bɪ-yo Minasɔ. U taa u hel Sipire. U huonŋu cuɔ Yesu hūmelle-na.

Pol kaa Sake dumellenŋ

¹⁷ Inŋ káa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fūnuŋ dɔlnu tobimba manŋ waa terienŋu-na! ¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ ká baa-ye Sake† dumelle-na. Yiɛ ká ka da Diilonŋ-dūn-baamba yaataamba-i hiere terienŋu-na. ¹⁹ Pol wuɔ jaal-ba, aa Diilonŋ unŋ kāyá-yuɔ u ce mamanŋ hiere *niɛraamba halma-na, wuɔ suur ma yaanŋa-na a wanŋ-ma baa-ba.

²⁰ Unŋ juɔ piiye tɪ, baa gbelenŋ Diilonjo-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba manŋ cuu Yesu huonŋ-nu aa yagar nyaar *Moisi *ánŋɪnamma-na ba ciinu cor. ²¹ Ba nuɔ ŋ maama-i. Ba gbɛ-ba wuɔ nanŋ wuɔra ŋ piiye baa Yuifubaa-ba manŋ dii juɔma-na wuɔ ba nanna Moisi ánŋɪnamma-i. Wuɔ nanŋ ciera ba baa tiraa ba ta ba *já ba bisálmba-i aa ba nanna ba bɪncuɔŋ-maama-i. ²² De-i-na, nuharunŋu si dii-mei, ba ka suɔ wuɔ ŋ juɔ. Terienŋu fanŋu-na, i ka ce-ma niɛ?» ²³ Aa naa cira: «Ne, mamanŋ dii cemma, nuɔmba naa dii bande-i-na, ba paa nunŋu baa Diilonjo-i, ²⁴ ne-ba na ka migāan na yunninŋ-maama-i aa ŋ yiera baa nimanŋ dii pámma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ŋ ce mafamma-i, nuɔmba ka ne da nanŋ fɛrɛ-i ŋ wuɔ Moisi ánŋɪnamma hūmelle-i. Ba ka suɔ terienŋu fanŋu-na wuɔ banŋ wanŋ mamanŋ ŋ kúnŋu-na hiere coima. ²⁵ Aa niɛraamba manŋ cuu Yesu huonŋ-nu, inŋ yieraaya mamanŋ, i nyɛgāan-ma há-ba, wuɔ ba yanŋ cufflenŋ-kúɔma wuoma-i, baa bɪmbaamba manŋ ba saa cāa ba nonni-i, baa tamma famma fɛrɛ-i aa ba hiel ba nanŋa bɪŋwosinni-na.»

²⁶ Banŋ piiye dumaanjo-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ gbonu baa balanŋ daaba-i ka donŋ tuɔ migāan u yunŋ-maama-i. Banŋ hilaa migāmmaŋ-terienŋu-na, wuɔ ká *Diilodubuɔ-i-na ka tūnu *Diilojigantaamba-i kunŋ saaya ku bál yinŋu manŋ nuɔ-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuɔ-i-na

²⁷ Polbaa-ba yunninŋ-maama migāama naa saaya ma ce yinni niehái. Yinŋ daaninŋ juɔ ta ni ká bálma-i, *Yuifubaa-ba nanŋ baa da Pol *Diilodubuɔ-i-na, baa gbo nuɔmba-i yuɔ ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. ²⁸ Ba siire ta ba kaasŋŋ wuɔ: «*Isirahɛl-baanŋ namaa,

* 21:8 Nienŋ 6.5. † 21:18 Sake yaa waa Diilonŋ-dūn-baamba yunŋ-nu Yerusalemu-i-na. Nienŋ Gal. 1.19. ‡ 21:25 Nienŋ 15.1-29.

kuraan-kuŋ! Naacolŋo maŋ wuəraayan u biəna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuəra u piye wuə Isirahel-baan mie i saa fa, nuəŋ mie si. Aa tiraa cira *Moisi *ənjɪnamma saa fa baa Diilodubuo-i hiere. U yaa tiraa sire biə *nieraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuo-i-na a guəla-yuə hā-ye.»²⁹ Kumaŋ ciə ba ta ba ta piye wuə u juə baa nieraamba Diilodubuo-i-na, ba daa-yo baa Efesiyeŋo naŋo nellen-huəŋga-na, ba da nie si u juə baa-yo Diilodubuo-i-na. Efesiyeŋo faŋo-i, ba taa ba bi-yo Turofimu.

³⁰ Ijien daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuomba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuo-i-na[§] aa pəŋ biŋ dūnfenni-i. ³¹ Baŋ hiela-a-yo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle ká ka hi *Oromε ba sorosi ba yuntienjo-i, wuə *Yerusalemu huolaa. ³² Sorosi ba yuntienjo pəŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ba gbar ba ká. Nuomban juə'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiera ta ba ne.

³³ Baŋ juə ji hi, sorosi ba yuntienjo bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hāi. Baŋ vaa-yo, wuə yuu u siŋni-i aa naa yuu uŋ ciə kumaŋ. ³⁴ Nga, nuomban yuu dumaanjo-na, ba piye ba da-ba-deŋ hiere; a ce sorosi ba yuntienjo saa ji suə baŋ waŋ mamaŋ. Wuə naa wuə cira ba ká baa-yo sorosi ba ciŋ-nu. ³⁵⁻³⁶ Baa biə-yo ta. Nuomba-i hiere baa cu ba huon-nu ta ba kaasŋ wuə: «Kuəŋ-yoŋ! Kuəŋ-yoŋ!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuə. Sorosibaa baa naa baa tū-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waaŋ mamaŋ baa Yerusalemutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba ciŋgu-na, wuə yuu sorosi ba yuntienjo-i giəkemma-na wuə: «Mi gbāa piye baa-ni wəi?»

Sorosi ba yuntienjo cira: «Naŋ daa giəkemma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyenjo maŋ siire pu aa nuomba neifienja hāi cu u huon-nu hiŋgu-na, meɪ na'a si u yaa nuəŋo-i.»

³⁹ Pol wuə cira: «Muəŋo-i, *Yuifuyien muə, mi huəŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; mi hel nebuə-na; nelgbəŋbəlāŋ muə si. Jande mi cārā-nie, yaŋ mi piye cəlle baa nuomba-i.»

⁴⁰ Sorosi ba yuntienjo hā-yo hūmelle-i. Pol wuə yiera munyugūmmu-na aa naa ce u naŋga-i wuə nuomba budii. Baa bi budii. Wuə biə nelma-i ebiremman-na wuə:

22

¹ «Mi məlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaan mi waŋ nelma yaanŋa-i baa-na.» ² Polŋ duəŋ tuə piye ebiremman-na, baa gbuu budii da tentenŋ ŋaa molo si dii. Wuə cira: ³ «Muəŋo-i *Yuifuyien muə. Mi huəŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; ŋga mi vāa bande yaa nuə-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hāalāyā-mie bīncuəŋ-hūmelle-i hiere. Mi Diilon-kuŋgu waa kpelle ŋaa kūŋ yeŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyungo-i-na. ⁴ Bamaŋ naa suur Itienjo hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciə ba bel caamba namba baa bamba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi taal-na, na yuu *Diilojigantaamba yuntienjo-i baa nelle bīncuəmba-i, ba ka waŋ-ma baa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegāan sebebā hā-mi wuə mi ka hā i nellen-tobimā maŋ dii Damasi-i-na, wuə ba hā-mi hūmelle-i mi bel bamaŋ cuu Yesu huon-nu terienŋu-na jo baa-ba *Yerusalemu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi piə Damasi-i, bāangu naa hi yuhuəŋga-i ti. Mi juə'a mi suə da cecerma naŋ temma hūlaa dorə-i-na jo ji dii-mi huəŋga. ⁷ Mi pəŋ cii. Miŋ cii dumaanjo-na, mi nu molo piye baa-mi wuə: «Sol, bige-i ciə ŋ ta ŋ ce karaan daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu mie: «Hai moloŋo-i piyen?»

Kutienjo gbē-mi wuə: «Muə Nasarətitaan Yesu, muəmeɪ piyen. Ŋ ce karaanŋu-i baa muəmeɪ.» ⁹ Bamaŋ waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga moloŋ daa uŋ waaŋ mamaŋ ba saa nu-ma. ¹⁰ Uŋ piye dumaanjo-na, mi yuu mie: «Meɪ Tie, mi saaya mi ce nie?»

U gbē-mi wuə: «Diilon uŋ taaran ŋ ce mamaŋ, sire ŋ ká Damasi-i-na ba ka pigāan-ni baa-ma.» ¹¹ Cecerŋ daama pəŋ yir muə gbula. Baa bel mi naŋ-na ká baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacolŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bi-yo Ananiyas. U taa u wuə *ənjɪnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba bi u yefafalle. ¹³ Wuə jo ji da-mi. Wuə piə mi caŋ-nu aa naa cira: «Sol, puur ŋ yufienja-i!» Mi yufienja bi pəŋ puur terduəŋgu faŋgu-na mi ta mi da. ¹⁴ Wuə gbē-mi wuə: «I bīncuəmban siire cu Diilon maŋ huon-nu'i, u hiela-ni duə pigāan-ni u huəŋga-i aa duə ce ŋ da ŋ da Nelviinjo-i baa ŋ yufelle, aa tiraa ce u piye baa-ni baa fuə fereŋ nuŋgu. ¹⁵ U taara niŋ daa mamaŋ aa nu mamaŋ, ŋ wuəra ŋ waŋ-ma baa nuomba-i hiere. ¹⁶ Baa sre, sire ŋ ce ba *bātisen-ni aa ŋ gbuae-yuə u hur ŋ əmbabalma-i hiere nie.»

¹⁷ «Miŋ juə bir ká Yerusalemu-i-na, yiŋgu nangu-na, mi ká *Diilodubuo-i-na ka ta mi cārā Diilonjo-i. Itien wuə carra-mie. ¹⁸ Mie mi ne da-yo. U gbē-mi wuə: «Pol, da ŋ fiə waŋ wuə nie mi maama-na, Yerusalemutaamba sie hūu-ma. Sire ŋ hel ba nelle-na donduo, baa tlenal»

§ 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuo-i-na koi koi, ba kaa baa-yo nieraan-gəŋgəŋgu'i nuə-i.

¹⁹ «Miε cira mie: Itie, ba suyaa wuɔ bamanɔ cuu η huonɔ-nu muɔmei taa mi wuɔra *Diilonelhaaladunni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. ²⁰ Aa mi waa banɔ taa ba ko Etieni manɔ taa u wanɔ η maama-i. U kuliŋgu dalaanu-mie. Bamanɔ kuɔ-yo, muɔmei taa mi niya ba jonɔgorbaa-ba-i.» ²¹ Minɔ waanɔ mafamma-i, Itienɔ gbε-mi wuɔ: «Sire η kã, mi taara mi puɔr-ni termaanɔ-nu *niεraamba wulaa.»

²² Nuɔmba naa kar ba tũnni-i ta ba nu Pol tuɔ piye. Unɔ juɔ cira wuɔ Diilon wuɔ u ka saanɔ u yaa-i niεraamba wulaa, baa pãŋ donɔ ta ba kaasɔŋ wuɔ: «Kuɔŋ naacolɔ daayo-i, baa na yanɔ-yo!» ²³ Ba taa ba kakarra aa hiel ba jonɔgorbaa-ba-i ta ba nanɔ-ba dɔrɔ aa ta ba bi kũɔl hɛma-i ba nanɔ dɔrɔ-i-na. ²⁴ Manɔ juɔ waa dumaanɔ-na, sorosi ba yuntienɔ wuɔ cira ba suur baa Pol ba ciŋgu-na ka muo-yo, ku yaa u ka wanɔ ninsonɔ-i. ²⁵ Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuɔ yuu sorosi ba yuntienɔ manɔ waa u caanɔgu-na wuɔ: «Hai hãa-na hũmelle-i wuɔ da na bel *Oromeyienɔ manɔ, na gbãa muo-yo a ne da na saa ce u ãndaanɔgu-i yogo?»

²⁶ Unɔ piye dumaanɔ-na, yuntienɔ daayo kã ka gbε ba yuntienɔ manɔ naa cira ba muo-yo wuɔ: «Yuntie, i taa i yii die cãl dε! Naacolɔ daayo-i Oromeyienɔ.» ²⁷ Sorosi ba yuntienɔ wuɔ sire jo ji yuu Pol wuɔ: «Nuɔŋ-i Oromeyienɔ nuɔ wei?»

Pol wuɔ cira: «Ūu.»

²⁸ Sorosi ba yuntienɔ cira: «Muɔmi hielaa gbeibuɔ da mi gbãa da Oromesɔnni-i.»

Pol wuɔ cira: «Muɔ fuɔ, mi huɔŋ baa-ni.» ²⁹ Unɔ piye dumaanɔ-na, bamanɔ naa saaya ba muo-yo, baa pãŋ forra u caanɔgu-na. Sorosi ba yuntienɔ unɔ ciε ba vaa-yo, kor maa pãŋ ta ma da-yo.

Ba juɔ baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

³⁰ Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntienɔ ce ba bi *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duɔ ji suɔ banɔ cãl Pol mananɔ nuɔ-i jebi. Banɔ juɔ, wuɔ ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

¹ Pol wuɔ tuɔ ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobinɔ namaa, mi suyaa mie ji hi baa nyungo, mi wuoyaa Diilon-hũmelle-i baa huɔŋga diei; terienɔŋ fanɔgu-na, mi sa cãl mi fere baa wei-ma.» ² *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i ba taa ba bi-yo Ananiyasi; wuɔ gbε bamanɔ waa Pol caanɔgu-na wuɔ: «Muyaanɔ u nunɔgu-i na hã-yo!»

³ Pol wuɔ cira: «Ŋ cira ba muo muɔmei wei? Diilonɔ ka bi muo nuɔŋ-i. Huhurmantienɔ nuɔni manɔ daani-i; ma sɔ ŋ juɔ da ŋ ji ce ãndaanɔgu-i a saanu baa *ãnjɔnamma yaa ke? Ma ce nie ŋ bir ciεl-ma jɔna aa cira ba muo-mi?»

⁴ Nuɔŋ baa cira: «Ŋ tuora Diilojigãntaamba yuntienɔ yaa wei?»

⁵ Pol wuɔ cira: «Aoo! Tobinɔ namaa, mi saa naa suɔ wuɔ u yaa-i Diilojigãntaamba yuntienɔ-i, mi cãlãa. Diilonɔ-nelma ciera wuɔ: *Baa piye babalaa η hã nellentienɔ-i.*» ^{*}

⁶ Pol wuɔ suyaa wuɔ nellentaamba namba waa *Sadusiebaa aa banamba *Farisiebaa, wuɔ cira: «Tobinɔ namaa, muɔŋ-i Farisleyienɔ muɔ, mi bincũmba-i Farisiebaa. Da na da na ce mei ãndaanɔgu-i nyungo-i-na, kuu dii ŋaa minɔ hɔŋ taalungu-i kuomba siremma-na, ku i juɔ baa mafamma-i.» ⁷ Unɔ piye dumaanɔ-na, Sadusiebaa-ba-i baa Farisiebaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sɔmma hãi. ⁸ Kumanɔ ciε ku ce ijieni-i, Sadusiebaa-ba ciera bafamba saa hũu-ma wuɔ kuomba ka sire, ba saa bi hũu-ma wuɔ *dɔrɔpuɔrbiemba dii baa Diilonɔ-i, ba saa bi tiraa hũu-ma wuɔ jɔnabaa-ba dii. Farisiebaa ba'a bafamba hũyãa-ma wuɔ daani-i hiere nii dii; ku i juɔ baa ijieni-i.

⁹ *Anjɔnamma pigãntaamba namba waa ba hɔlma-na, ba waa Farisiebaa; bafamba sire muo jãŋ wuɔ bafamba saa da Polŋ cãlãa kusuɔŋ-nu, kece jɔna i ka carra-yuɔ dii; da ma i sɔ dɔrɔpuɔrbilɔŋ. ¹⁰ Kuɔ sire bel vaa. Korma donɔ ta ma da sorosi ba yuntienɔ-i wuɔ sɔ ba ka hɔnu Pol. Wuɔ ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hɔlma-na a kã baa-yo ba ciŋgu-na.

¹¹ Ku isuɔŋgu-na, Itienɔ wuɔ carra Pol a wanɔ baa-yo wuɔ: «Vaa ŋ fere! Ninɔ waanɔ mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kã, ŋ wanɔ-ma dumai *Oɔomu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹² Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cucuuyungu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuɔ da ba saa ko-yo, juuru sa wuɔ, hũmma sa nyɔŋ. ¹³ Bamanɔ naa ciε mafamma-i baa curaa nuɔmba komuɔŋa hãi-i. ¹⁴ Baa sire kã ka ne *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa nelle bincũmba-i a wanɔ baa-ba wuɔ: «I daa i-naa, aa i waasanɔ wuɔ die saa ko Pol, molo sa dii binɔkũŋgu u nunɔgu-na. ¹⁵ Fiefie-i-na, namaa da na sie baa *nellentaamba-i, na kã sorosi ba yuntienɔ wulaa, wuɔ u ce ba jo baa-yo na ji migãan ce u ãndaanɔgu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, mie i ka gbãŋ kpelle ko-yo hũmelle-na.»

* 22:20 Nieŋ 7.58; 8.1. * 23:5 Helmanɔ-sebe (Exode) 22.27

¹⁶ Pol häsiŋo naŋo waa nu-ma. Wuo ká ka tūnu Pol baa-ma dii sorosi ba ciŋgu-na. ¹⁷ Pol wuo bi sorosi ba yuntieno naŋo-i a ji waŋ baa-yo wuo: «Ká baa naacombilon daayo-i na yuntieno wulaa, nelma dii u duo waŋ-ma baa-yo.» ¹⁸ Sorosiyien wuo ká baa naacombilon-o-i ba yuntieno wulaa ka cira: «Pol yaa biε-mi há-mi naacombilon daayo-i wuo mi jo baa-yo ŋ wulaa, kεε ŋ pəpuərunŋu dii u wulaa.» ¹⁹ Ba yuntien wuo bel naacombilon naŋ-na ba ká ba deŋ ka yuu-yo wuo: «Ku faa wεi?»

²⁰ Naacombilon wuo cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuo ba ka jo ji waŋ baa-ni ŋ ká baa Pol bisinuo-i-na ba ka migāaŋ ce u āndaanŋu-i. ²¹ Da ba jo, ŋ baa hūu-ma. Bamaŋ taaraayan-yuo baa komma-i ba curaa nuamba komuona há-i. Ba waasaan wuo da ba saa ko-yo, molo sa dii biŋkūŋu u nunŋu-na. Bafamba tigiŋi tŋ, ba cie nuonei.» ²² Sorosi ba yuntien wuo cira: «Mi nuo, ŋga ma diei dii: Baa waŋ molo suo wuo ŋ tūonu-mie.» Aa naa ce u bir kūŋ.

Ba saan Pol há fáamaaŋo-i baa-yo

²³ Naacombilon uŋ ta, sorosi ba yuntieno bi bamaŋ cuu ufaŋo-i ba hái, a ji gbε-ba wuo: «Hilaan sorosibaa nuosūo na tigiŋi-ba, baa sūŋgbartaamba komuona siei baa cŋcieluo, a naara puolnintaamba nuosūo. Die wuo isuoniiwuoni-i tŋ, na ka ká Sesare. ²⁴ Nieŋ sūnaamba namba na ji ká baa Pol. Mi taara u hi fáamaaŋo terienŋu-i u yunŋu baa jaŋ-yo.» Fáamaaŋo faŋo-i ba taa ba bi-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegēŋ sebe daayo-i há-ba wuo ba ka há-yo. U nyegāaŋ wuo:

²⁶ «Fáamaa, mi pāa-ni jaalunŋu.

Muo Kulodi-Lisiyasi, muamei nyegāaŋ sebe daayo-i da mi há-ni. ²⁷ Baŋ kaa baa naacolŋo maŋ, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Miŋ juo suo mie *Oromeyienŋo, mi ká baa sorosibaa-ba-i ka hūu-yo ba wulaa ²⁸ ká baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suo baŋ cāl-oŋ mamaŋ nuo-i jebi. ²⁹ Mi kaa ku yaa nuo-i, ka da ba cāl-o ba hūmellen-kūŋ-nu. U saa ce mamaŋ hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumande-i-na, mi nuo ba'a ba joŋuon-yo baa komma, ku'i cie mi saan-yo há-ni. Mi waan-ma baa-ba mie da kuo weima dii, ba ká naŋ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi biε Pol isuonŋu faŋu-na a ká ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, bamaŋ waa baa ba gbeini-i, baa gūunu aa naa waŋ bamaŋ waa baa sūnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Baŋ kaa hi Sesare-i, baa dii sebe-i fáamaaŋo naŋ-na baa Pol hierε. ³⁴ Fáamaaŋ wuo kalaŋ sebe-i aa naa yuu Pol uŋ hel yasinni maŋ nuo-i. Pol wuo cira u hel Silisi mara nuo. ³⁵ Fáamaaŋ wuo cira: «Bamaŋ cālāaŋ-nin da ba jo, nelma maŋ dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba ká baa-yo ka jina-yuo *Erōdi ciŋ-nu.

24

Fáamaaŋo tēnaana Pol āndaanŋu-na

¹ Baŋ juo baa Pol ji há fáamaaŋo-i, yinni naa cor, diilun-yiŋgu-na, *Diilojigāntaamba yuntieno-i Ananiyasi wuo sire baa nelle bincuoŋba namba-i a jo baa āndaanŋu-i fáamaaŋo wulaa. Baa naa bi jo baa naacolŋo naŋo u duo ji piye cu ba huon-nu. Ba bi naacolŋo-i Tertulusi. ² Baŋ juo, fáamaaŋ wuo ce ba bi Pol jo. Uŋ juo, Tertulusi wuo doŋ tuo piye wuo: «Yuntie, in yen fiisaanŋu maŋ nuo-i daaku-i nuonei juo baa-ku. Ŋ migāaŋ weima boi há-ye. ³ I sie gbuu gbāa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-mie jina ku'i cie mi ta mi cārā-mie mie ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tūŋgu-i i piye cεlle yon baa-ni. ⁵ Naacolŋ daayo-i nelienŋo sŋ; i daa u wuora u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hierε. Nasaretitaan Diilon-hūmelle yuntienŋo naŋo'i. ⁶ U taa u yii duo bi biεna *Diilodubuo-i há-ye, ku'i cie i bel-o. [Ii naa cira i ce āndaanŋu-i mie cemma, ⁷ Lisiyasi* waŋ aa ká ka hūu-yo i wulaa fōŋgūo ⁸ aa cira mamaŋ da ma waa i jo naŋ wulaa.] Miŋ waan mamaŋ, da kuo coima, u yaa-i ŋ yuu-yo.» ⁹ Yuifubaa baa cira ma yangga yaa-i, kεε ma cie dumei.

¹⁰ Fáamaaŋ wuo há Pol baa āndaanŋu-i. Pol wuo cira: «Yuntie, mi suyaa mie nyunŋo saa jina-nie āndacelle-na mie jámalā-i-na. Terienŋu faŋu-na, mi holle sa tie baa weima. ¹¹ Mi kaa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilonŋo. Miŋ kaa, ku saa cor yinni cŋcieluo ni hái yogo. Da ŋ'a mi tāal-ni yuu-ba ŋ ne. ¹² Aa ŋ yuu-ba da kuo ba daa mi cie āndapirre baa moloŋo Diilodubuo-i-na, sisō *Diilonelhāalādūnni-na, da ma'i bi sŋ yanga nanga, ba waŋ-ma. Da kuo ba bi daa mi wuora mi gbo nuamba-i, ba bi tiraa ba waŋ mafamma-i.

¹³ «Baŋ waan mamaŋ hierε daama-i āŋgbāŋgbālamma. ¹⁴ Mi gbāa waŋ mamaŋ baani, ma yaa daama: Hūmelle maŋ bafamba ciera di saa fa, muo mi suuri di yaa nuo-i ta mi cāa i bincuoŋbaŋ siire cu Diilonŋo maŋ huon-nu'i. Mamaŋ nyegāaŋ *ānjīnamma-na

* 24:7 Sorosi ba yuntienŋo maŋ bilaa Pol ba bi u yaa dumaanŋo-na. Nieŋ 23.26.

baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebebba-ba-na, mi hũyaa-ma wuɔ ninsoŋo. ¹⁵ Mi hũyaa-ma miɛ nelfafaamba man kuu baa nelbabalaamba-i hierɛ, yĩngu dii baa yĩngu, Diilongo ka sire-bei. Bafamba fere man daaba-i ba bi hũyaa-ma mei temma-i. ¹⁶ Terienɔ fanggu-na, ku'i cie mi ta mi gbɔn kpelle, mi baa cɔl Diilongo-i, mi baa bi cɔl moloŋo.

¹⁷ «Min hilaa Yerusalemu-i-na ku bɔangu cuɔ. Min kaa wuɔra, mi da gbeina celle bel mi nan-na da mi ji kɔyɔ mi nellen-baamba-i aa bi da hɔ Diilongo-i. ¹⁸ Da ŋ da ba daa-mi Diilodubuɔ-i-na, kuu dii ŋaa mii naa kɔ baa ma yaa-i: Mi kɔa ka migaaŋ mi yuŋ-maama. Nuɔmba bɔi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹ Da ku waa weima, Yuifubaa-ba man hilaan *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cɔl, ba yaa naa saaya ba waa nyuŋo-i-na a pigaaŋ-mi min cɔlɔa terienɔ man nuɔ-i. ²⁰ Ban kɔa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cɔlmuɔ hayo-i haa-miɛ? ²¹ In kɔa, aa mi sire yiɛra man nelma man miɛ: «Mi suyaa miɛ da ŋ da ba ce mei andaangu-i nyuŋo-i-na, kuu dii ŋaa min hɔn taalungu-i kuumba siremma-na ku'i juɔ baa mafamma-i, ba ka ta ba nii-miɛ ma yaa nuɔ-i, ni ma'i sɔ, ba nuɔ wuɔ mi guɔlaaya bige-i?»

²² Fɔamaano-i ba taa ba bi-yo Felisi, wuɔ suyaa Yesu hũmelle-i konnu-die. Poln juɔ piye ti, u saa kar andaangu-i yĩngu fanggu-na, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Lisiyasi duɔ ji jo, mamaŋ da ma waa, mi ka tũnu-nei baa-ma.» ²³ Aa naa man baa sorosi ba yuntienɔ nanɔ-i wuɔ u dii Pol kaso ŋna. Duɔ dii-yo, u yan u waa u fereŋ nuɔ u jɛnaamba ta ba gbɔ ba kɔ ba ne-yo aa ta ba ce u pɔpuɔrni-i.

²⁴ Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u cienɔ-i aa naa puɔr ba ka bi Pol wuɔ u ji piye Yesu-Kirsa hũmellen-kũngu-i pigaaŋ-ba. U cienɔ-i, ba taa ba bi-yo Durusil, u waa Yuifuyienɔ. ²⁵ Pol wuɔ jo ji tuɔ piye baa-ba neliɛ nuɔ nin saaya ŋ ce Diilongo huɔŋa-i dumaa, baa nin saaya ŋ bel ŋ fere dumaa, baa Diilon un kaa yuu-ye dumaa. Un piiyen, Felisi hol die don ta di tie, wuɔ cira: «Yiɛra dumaa nyungo-i-na; da mi ji da mi fere yĩngu man nuɔ-i, mi ka tiraa ce ba bi-ni ŋ jo.» ²⁶ U taa u bi ne wuɔ sɔl Pol ka hɔ-yo gbeina. A ce dumaano-na, wuɔ tuɔ puɔr ba ta ba bi-yo kpɛkpɛ ba hɔ-yo. ²⁷ U cie dumei suu! Naacolŋo nanɔ ji jo ji hor-o faamaansinni-na. A ne da biena hɔi naa cor ti. Naacolŋo fanɔ-i ba taa ba bi-yo Pɔrkusi-Fetusi. Felisin taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaano-na, wuɔ yan Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fetusi tɛnaana Pol andaangu-na

¹ Fetusin juɔ ji hor Felisi-i, wuɔ ce yinni siei aa naa sire kɔ *Yerusalemu-i-na. ² Un kɔa, *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kɔ baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u andaangu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hũmelle-na. ⁴ Fetusi wuɔ man baa-ba wuɔ Pol sie gbɔa jo, uu dii kaso. Aa cira fuɔ fere-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cɔlɔa, duɔ u ta, ba hiel nuɔmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u andaangu-i.

⁶ Fetusin cie yinni man Yerusalemu-i-na aa bir kɔ Sesare-i-na, ni saa cor yinni cɔncieluo-i. Un kɔa yĩngu man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ kɔ gɛŋgerterienɔ-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Ban juɔ baa-yo, *Yuifubaa-ba man hilaa Yerusalemu-i-na kɔ, baa sire cɔlɔa-yuɔ hierɛ ta ba gbɔ ba kar coikɔŋkareina ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cɔl manamma Yuifu ba Diilon-hũmelle-na, mi saa bi cɔl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa cɔl *Oromɛ ba *jɔmatigi-i, na hiire-miɛ hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fetusin taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaano-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «ŋ taara mi kɔ baa andaan daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wei?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mei andaanguŋ hii faamaan ba terienɔ-i ku kar kusuɔŋ-nu'i, ku sie gbɔa bir kɔ terienɔ nan-nu. Nan fere-i ŋ suyaa kerre wuɔ mi saa cɔl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cɔlɔa ninsoro, aa min cie mamaŋ ma hii ba ko-mi, mi sie cɔlɔa kuliŋgu-i. Nga ban haa mamaŋ miɛ, da kuɔ mi saa ce-ma, molo sie gbɔa hɔ-ba baa-mi. Kun hii terienɔ man daaku-i, yaan andaangu-i na hɔ Oromɛ ba jɔmatigi-i baa-ku.» ¹² Fetusi wuɔ piye baa u caantaamba-i aa naa man baa Pol wuɔ: «Nin'a i yan andaangu-i hɔ jɔmatigi-i, ŋ ka kɔ u wulaa.»

Fetusbaa-ba saa Pol andaangu maama

¹³ A ne da nellentienɔ nanɔ waa ba taa ba bi-yo Agirpa*. Agirpa tũɔ nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Berenisi. Fetusin cie Pol andaangu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tũɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fetusi-i. ¹⁴ Ban juɔ ji ta ba da yinni dumaano-na, yĩngu nanɔ-na, Fetusi wuɔ bie Pol kũngu-i tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacolŋo nanɔ-i ŋna dii kaso-i-na. ¹⁵ Min kɔa *Yerusalemu-i-na, *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *Yuifu

* **25:13** Ba gbɛ Erod-i-Agirpa man haallŋ-wuɔŋo yaa-i. Nien *Erodi sinni-na dii anfirnumma-na.

ba bincuamba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yan-yo. ¹⁶ Mi gbɛ-ba miɛ *Oromɛbaa miɛ diɛ bel moloŋo-i aa i saa ce u andaangu-i i siɛ gbɛa ko-yo. ¹⁷ Ba sire jo baa-mi. Inj juɔ mi saa sɛrɛ; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diɛ ji ce u andaangu-i. ¹⁸ Mɛi na'a sɪ u ciɛ kuubabalaangu nanj temma-i, a ji da ma'i sɪ. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diilonj-hümellenj-künj-nu, baa naacolŋo nanj künj-nu. Naacolŋo fanjo-i wuɔ ba bi-yo Yesu. U kuu, Pol fuɔ wuɔ u kuu aa sire. ²⁰ Mɛi ne nel daama cu mi huɔŋga-i; mi saa suɔ miŋ ka ce manaj. Mi naa mi yuu Pol da kuɔ u taara andaanj daaku ká Yerusalemu. ²¹ Pol wuɔ fuɔ andaangu sa ká terienju, kɛrɛ kunj hii terienju manj nuɔ-i, i yan-ku i há *jamatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jina miɛ da mi da yiinju, mi saanj-yo há jamatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuɔ cira: «Naacolŋ daayo-i mɛi taara mi da-yo baa mi yufelle u piye mi nu.»

Fɛtusi wuɔ cira: «Weima sɪ, bisinuɔ ŋ ka da-yo.»

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saanj Agirpa-i baa niimarni u jo ji suur gɛŋgɛrdünju-na baa u tũɔ-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbõmbõmbaa-ba manj waa nelle-na. Banj juɔ, Fɛtusi wuɔ ce ba jo baa Pol. ²⁴ Banj juɔ baa-yo, Fɛtusi wuɔ cira: «Nellentienjo-i baa namaa namaŋ dii bande-i-na hiere, na daa naacolŋ daayo-i kɛ? Miŋ káa Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miɛ jo bande-i-na, wuɔ naacolŋ daa u saa baa kuliinju. ²⁵ Muɔ da mi ne, mi siɛ da uŋ ciɛ kumanj aa ba'a ba ko-yo. Nga uŋ ciɛra i yanj andaangu-i há jamatigi-i baa-ku, mi ka saanj-yo há-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u künju-na da mi nyɛgɛŋ saanj há jamatigi-i, ku'i ciɛ na da mi ciɛ ba jo baa-yo nyunjo-i-na i diɛ ji yuu-yo Agirpa nanj fɛrɛ-i ŋ yufelle-na, ku niɛ sɪ mi ka gbɛa da manamma nyɛgɛŋ. ²⁷ Mɛi niɛ da, da na bel moloŋo-i da na saanj-yo terienju nanj-nu, uŋ ciɛ kumanj na bel-o, na saaya na nyɛgɛŋ-ku há terienju fanju taamba-i bafamba bi suɔ.»

26

Polj waanj mamaj baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuɔ cira: «Pol, andaangu-i dii nuɔnei wulaa-i; piye mamaj dii nanj wulaa.» Pol wuɔ fara u nanga-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-banj haa mamaj miɛ hiere, niŋ haa-mi hümelle-i mi da mi wanj manj bilaa dumaa tũnu-niɛ nyunjo-i-na, ku dolaanu-miɛ cor. ³ Na niŋ yen terienju manj nuɔ-i, molo siɛ gbɛa pigãanj-ni Yuifu ba bincuoŋ-maama-i, aa ŋ suɔ banj fanuj ba-naa nelma manj nuɔ-i hiere. Terienju fanju-na, jande, fɛ ŋ huɔŋga-i aa ŋ nu mi nelma-i.

⁴ «Ma miŋ siire ce kumanj *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyunjo saa jina-yiɛ baa i-naa. Ba suyaa wuɔ *Fariŋleyien muɔ, aa tiraa suɔ wuɔ i Diilonj-hümellenj-künju kuolaaya yanj Yuifubaa-ba namba-i. Da ŋ yuu-ba, da ba'a ba ka wanj ninsoŋo-i baa-ni, ba ka wanj-ma baa-ni. ⁶ Aa da ŋ da ba ce mɛi andaangu-i nyunjo-i-na, kuu dii ŋaa Diilonj uŋ pãa nunju manj baa i tobaa-ba-i, miŋ hɪŋ ku taalunju-i, ku'i juɔ baa mafamma-i. ⁷ *Isirahel-baamba-i hiere ba künju-na ba hɪŋ ku taalunju-i, ku'i ciɛ ba ta ba carã Diilonjo-i bãangu-i baa isuŋju-i.

«Nellentie, muɔ miŋ bi hɪŋ taaluduŋju fangu-i, Yuifubaa-ba gãŋ baa-mi ma yaa nuɔ-i. ⁸ Namaa niɛ-ma niɛ, Yuifubaa namaaŋo-i, aa cira Diilonjo siɛ gbɛa sire kuomba-i? ⁹ Mɛi fɛrɛ manj daami-i, mii naa da niɛ sɪ mi saaya mi gbãŋ kpelle a hiel Nasarɛtitaanj Yesu yerre-i nuɔmba nunni-na. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Bamaŋ naa cu Yesu huonj-nu, *Diilojigãntaamba yuntaamba naa há-mi hümelle-i mi bel ba fɔŋgũ dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuɔra *Diilonelhaalãdũnni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hümelle-na. Mi huɔŋganj ŋa naa gbuu du baa-ba dumaanjo-na, da mi ce mi hel nyaa ba huonj-nu nilɛiŋa nanja-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Miŋ waa ta mi ce karaangu fanju-i, yiinju nangu-na, Diilojigãntaamba yuntaamba ji há-mi hümelle-i mi ta mi ká Damas. ¹³ Mi waa baa nuɔmba namba. Nellentie, muɔmɛi tũ-niŋ, bãanguŋ juɔ hi yuhuɔŋga-i, miɛ mi ne da cecerma nanj temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-ye huɔŋga. Cecerŋ daama taa ma carra ma yanj bãangu-i. ¹⁴ Yiɛ pãŋ cii hiere, mɛi nu molo piye baa-mi ebiremman-na wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaanj daaku temma-i baa-mi? Ŋ saa suɔ wuɔ ŋ ce gbãŋgbãŋ wei?»

¹⁵ «Miɛ yuu miɛ: «Hai moloŋo-i piijen?»

«Kutienjo gbɛ-mi wuɔ: «Muɔ Yesu, muɔmɛi piijen, ŋ ce karaangu-i baa muɔmɛi. ¹⁶ Sire ŋ yiɛra. Mi caraaya-niɛ da mi ce-ni mi caarãŋ nuɔ, aa niŋ daa mamaj daama-i nyunjo-i-na, ŋ ce ma watienj nuɔ baa miŋ ka ta mi pigãanj-ni mamaj hiere. ¹⁷ Mi ka puɔr-ni ŋ nellenj-baamba wulaa baa *nieraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siɛ gbɛa ce-ni biŋkũŋgu. ¹⁸ Ká ŋ ka hiel-ba kukulma-na ŋ dii-ba cecerma-na. Ká ŋ ka hũu-ba *Sitãni wulaa ŋ há Diilonjo-i baa-ba. Da ba hũu mi maama-i, ba ambabalma ka hur aa ba nunju ka waa baa Diilonj-baamba-i.»

¹⁹ «Nellentie, Itienj unj caraaya-mie a wanj mamanj baa-mi mi sie gbāa yagar-ma. ²⁰ Mi duɔnj Damasi yaa nuɔ-i igēna ta mi wanj u maama-i, aa hel terienju-na kā *Yerusalemu. Minj siire Yerusalemu-i-na, mi wuɔra gbuo *Yude nileinja-i hiere ka cor baa nieraamba-i. Mi taa mi piyye baa-ba mie: «Naanan na cilɔbabalanjo-i aa na suur Diilonj-hümelle-na. Yaanj na ciluɔ tuɔ fa ku yaa pigāanj wuɔ na naana na cilɔbabalanjo-i ninsoŋo.» ²¹ Da ŋ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuɔ-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yunju yaa kufanjgu-i. ²² Nga Diilonjo saa hūu-ma. Ji hi baa nyunjo, muɔmei daami ta mi wanj u maama-i baa nuɔmba-i hiere, mi sa bɔ moloŋo baa-ma. *Diilopɔpɔrbiembanj siire wanj mamanj a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma mei. ²³ Ba waanj-ma wuɔ: «Diilonj unj ka saanj *Konjorkortienjo manj, u ka mulɛnj. Aa duɔ ku, u yaa ka sire igēna kuomba hɔlma-na. Duɔ sire, u ka pigāanj i baamba-i konjkor-hümelle-i baa nieraamba-i hiere.»»

²⁴ Polnj juɔ piyye hi terienj daaku-i, Fetusi wuɔ kaasnj da gbagaga wuɔ: «Pol, nuɔ ŋ sie waa dii ŋ fere nuɔ! Sebe siire ŋ yunju-i!»

²⁵ Pol wuɔ cira: «Fetusi, mi saa piel. Minj wanj-manj dumaa ma cie dumei. ²⁶ Manj cie terienju manj nuɔ-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku i cie mi da holle yiera u yaanga-na ta mi wanj-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopɔpɔrbiembanj waanj mamanj, ŋ hūyāa-ma wei? Mi suyaa mie ŋ hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuɔ cira: «Pol, ŋ taara ŋ ce-mi Kirsu wuɔ hoi dumande-i-na wei?»

²⁹ Pol wuɔ cira: «Da ku fie waa fiecie sɩ, weima sɩ. Aa nanj diei sɩ, minj piyyen baa namaa namaŋ hiere nyunjo-i-na, mi cārā Diilonjo-i mie u ce-na mei temma-i; ŋga mamanj daa-mi daama-i u baa yaŋ ma yaa da-na.»

³⁰ Polnj juɔ piyye ti, Agirpa-i baa Fetusi-i a naara Berenisi-i baa bamanj waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Umanj duɔ puur duɔ piyye, wuɔ: «Mei saa suɔ kumanj cie ba bel naacolj daayo-i aa migāanj ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa wuɔ tuɔ piyye baa Fetusi-i wuɔ: «Kuɔ u saa naa cira na yaŋ āndaanju-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumande-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kāa baa Pol jāmatigi wulaa

¹ I tammanj juɔ hel yiingu-na die kā *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonjo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienjo nanjo nanj-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bɩ sorosi ba yuntienjo fanjo-i Yulusi. U waa *jāmatigi sorosibaa-ba yaa nuɔ-i. ² Inj taa baa baatonjo manj, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuɔ kā *Asi-i-na. Naacoljo nanjo waa baa-ye, ba taa ba bɩ-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduɔni mara nuɔ. ³ Inj taa yiingu manj nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yie kā ka hi Sidɔ. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. Inj hii Sidɔ-i, wuɔ hā-yo hümelle-i u suur nellerj-huɔŋga-na ka taara u yufienj-niini-i u jēnaamba wulaa bir jo.

⁴ Inj siire Sidɔ-i-na die cor, fafal wuɔ ta mu jārā-yie. Yie naa yie ciil ka bella Sipire kɔtuɔŋgu-i tie kā, ⁵ kā ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfili-i kā ka hi Mira, dii Lisi mara nuɔ. ⁶ Inj hii Mira-i, sorosi ba yuntienj wuɔ da baatonjo nanjo hilaa Alesāndiri tuɔ kā Itali-i-na, wuɔ ce i hel suur u yaa nuɔ-i.

⁷ Inj biyaa hümelle-i, i saa gbāa tie gbar fafamma; i cie sülma-i dumei die ka hi Kinide-i. Kunj cie dumaanjo-na, i daa yinni hümelle-na. Inj juɔ ne da fafalmu sa hūu-ma, yie karnu hel Salmone, a ciil Kireti kɔtuɔŋgu nanju-na. ⁸ Inj fie kā terienju-na, i cie sülma-i dumei aa die hi baatonj ba munyerammu manj banj blɛn-munj «Munyerafafammu-i»; dii Lase caanju-na.

⁹ I baangu cuɔ hümelle-na cor, a ce *Yuifu fa sɩŋgu manj banj dii-kunj dikara-huɔŋgu-na, ku ji cor. Kuɔ migāanj ta ku balan-jie baatonjo gbarma-na ku kā. Polnj daa-ku dumaanjo-na, wuɔ gboya bamanj waa baatonjo-na wuɔ: ¹⁰ «Mi jēnaan namaa, die suuye i yufienja-i aa cor, i sie ka hi. Baatonjo sie hi, congorni sie hi! Aa mie fere-i die saa gbānj, i ka tē-manj.» ¹¹ Baatonjo yuntienjo-i baa u tienjo-i baa yagar Pol nunju-i. Sorosi ba yuntienj wuɔ bi cu ba huonj-nu. ¹² Inj ŋa naa yiera munyerammu manj nuɔ-i, mu saa fa waanj-huɔŋgu-i. Munyerammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kireti bāsuurunju-na. Inj waa baa bamanj, ba fɔŋgū baa cira i gbānj kpelle a hi terienju fanju-i, keɛ ba taara ba ka tēna kusuanj-nu i aa waanjo cor. ¹³ Fafalmu manj taa mu jo huɔŋgu fanju-na, mu saa waa baa fɔŋgū duma. Mu hilaa cicaaryanjo ta mu kā doryanjo. Baa da nie sɩ ma ka dɔl-ba. Baa ce yie sire bella Kireti kɔtuɔŋgu-i tie kā.

¹⁴ I saa maa, fafalmu nanj tenj wuɔ sire i doryanjo-na a jo ji suuye-yie; ba bɩ fafalmu fammu-i «Erakilɔ». ¹⁵ Baatonj wuɔ tuɔ kā kɔtuɔŋgu; i saa gbāa die yiera-yuɔ, yie naa yie yaŋ wuɔ ta mu kā baa-ye mu munjāmmu. ¹⁶ Yie kā ka cor terienju nanjo kɔtuɔŋgu-na aa yaŋ-ku i nadien-na. Ba bɩ terienju-i Koda. Kuɔ cɩnnu-yie celle fafalmu-na. Beŋo nanjo waa baa-ye tuɔ kāyā-yie. Inj cienu dumaanjo-na, yie gbānj baa ufanjo-i haa-yo baatonjo-na. ¹⁷ Inj haa-yo, maacenciraamba manj dii baatonjo-na, baa ce iyiemba a pērā baatonjo-i wuɔ u baa ji biēna. Yie kāalā yie sɩ fafalmu ka kā baa baatonjo-i Libi jāmalā yanga u ka nyugūnj hɛmugāanju-na

yiera i wulaa; a ce dumaano-na, yie hiire baatonjo kompanja-i aa naa yan j fere hã fafalmu ta mu kã baa-ye mu munjãmmu.

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce hũmma ta ma sagalla-yie bõmbõn ma naara. Yie naa yie parra congori-i nanna hũmma-na. ¹⁹ Yiingu fangu curonjo-na, baman ciej maacemma-i baatonjo-na, baa bie baaton-bimbinni-i baa ba ferej nammu a nanna-nie.

²⁰ I cie yinni bai molo sa da bãang yufelle ba mœnja-i hiere. Fafal muo bi tẽ mu temma-i kunangu sa parra-muo. I saa tiraa tie hĩn taalungu i ferej nuõ. ²¹ I daa yinni i saa wuo kuuwuõngu. Pol wuo sire yiera i hõlma-na aa cira: «Mi jœnaaj namaa, kuo naa naa nu mi nunju-i aa i tẽna dii Kireti-i-na, maman juõ ta ma da-ye daama-i a ji ce i tẽ nanna congori-i, maa naa saa da-ye. ²² Maman dii fiefie-i-na, fiej na hõmmu-i, molo sie ku, baatonjo yaa ka tẽ-maj yonj. ²³ Minj cuu Diilonjo man huon-nu'i ta mi cãa-yo, u puõraa *dɔrɔpuɔrbilonjo nanjo-i mi wulaa isuõngu-na u ji wanj baa-mi ²⁴ wuo mi baa kãalã, kere da ku fie ce nie nie, mi ka hi jãmatigi-i u ce mi ãndaanjo-i. A ce dumaano-na, baman dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u sie yan ba ku. ²⁵ Terienju fangu-na, fiej na hõmmu-i, mi haa mi nanga-i Diilonjo-na. Uj waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumei. ²⁶ Mi suyaa mie fafalmu ka kã baa-ye ka nanna bomborma nammanj.»

²⁷ Fafalmu biej baa-ye da suu hũmma-na a ce yinni cincieliu ni siei. Cincieliu ni naa yiingu isuõngu-na, isuõhollej juõ ta di hi, baman ciej maacemma-i baatonjo-na, baa suõ wuo i pie bomborma namma. ²⁸ Baa fi hũmma pupurma-i a da ma yuu metiribaa komorre baa cincieliu niehã. Yie cor. Inj kaa maa celle, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu metiribaa komorre baa niisiei. ²⁹ Baa ta ba kãalã wuo si baatonjo ka kã ka jũn tãmpieja hũmma-na. Baa ful baatonjo fagammu naa huon-yanja-na aa tẽna ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huõngu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire bejo man waa baa-ye baatonjo-na aa gbẽ-ye dumaa wuo ba taara ba hiire gbu baatonjo fagammu nammu yaanja-na a bella-yuõ u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuo gbẽ sorosibaa-ba-i baa ba yuntienjo-i wuo: «Da nj da na yaan balan daaba hel, na ka tẽ-maj.» ³² Baa naa hiel bejo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuõ. Polj juõ piye dumaano-na, sorosibaa baa kar iyien daaba-i aa naa yan bejo ta.

³³ Inj tẽnaana tie cie cuo kaalma-i, Pol wuo cira: «I cie yinni cincieliu baa ni naa yaa dei hõculle-na, aa molo saa dii kuuwuõngu u nunju-na. ³⁴ Jande, wuyaan! Ku yaa fõngũõ ka da-nei na hel-mei. Baa na tie holle, i ka hi hĩnni hiere unaj yungu sie jan-yo.» ³⁵ Uj piye dumaano-na, *buruo nanjo waa, wuo bie-yo aa jaal Diilonjo-i ba yaanja-na hiere aa bũl-onj a donj tuõ wuo. ³⁶ Sirenja suõ da-ba hiere baa kã ba ta ba wuo. ³⁷ Mie man waa baatonjo-na, i waa nuõnj mie nuõsũõ komuõnja siei baa cincieliu nuõnj mie niediei.

³⁸ Baatonj daa wuo tũyãa dũmma yaa bõi. Ban juõ wuo tĩ, baa huõl-ma kũnna hũmma-na a parra congori-i aa baatonjo duõ ce fiefie.

³⁹ Cuõnj juõ kaal, maacenciraanj baa fara da terienju nanju-i ba saa suõ-ku, aa da hũmma wuyaa terienju fangu yienju nanju-i. Baa cira ba ka gbãnj kpelle hi terienju fangu-i. ⁴⁰ Baa fir baatonjo-i aa yan fagammu-i dii hũmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Banj cie mafamma-i, baa vaa baatonjo kompanja-i yaanja-na fafalmu da mu kã baa-ye terienj daaku-na.

⁴¹ Inj taa ka hi hõlma namma-i, hĩemugãanj kuo yiera baatonjo-i u saa gbãa duõ cor. U yaanja suurii hiere hĩemugãanjo-na. Hũnj maa ta ma jo ma nanj u tuole-i ma kara-die.

⁴² Sorosibaa-banj daa-ma dumaano-na, baa cira ba ko kasobiemba man waa baa-ye hiere wuo si da ba sõ hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntien wuo cie-ba. U saa tuo taara ba ko Pol ku'i cie wuo cie-ba aa naa cira: «Baman suyaanj sãmma, ba ta yaanja ba ta ba sõ ba kã bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyugũnj baatonj-yilanni-na cu ba huõn-nu.» Ba cie dumei a gbãa huõl hiere; molo saa tẽ-maj.

28

Polbaa-ba huõlãa kã Malti

¹ Inj namalãayã huõl hũmma-na tĩ huõngu man nuõ-i, yie yuu, baa cira terienju fangu-i ba bi-ku Malti.* ² A ne da diilo taa u dãa, waanjo'i daaku. Terienju fangu taamba silaa ce baa-ye, a dii dangbõguõngu nanj temma aa bi-ye i ka tie yiraanj. ³ Pol wuo kaal daamieja nanja duõ dii dãamu-na, a ne da gbaina waa galla-yei, Pol saa da-yo. Dãamuñ wurii bel-o, wuo donj Pol nanga-i a pãn nyaar. ⁴ Terienju fangu taambanj daa mafamma-i, ba tĩngu nanju waa ba taa ba bi-ku «Ninsontienjo», baa ta ba piye baa ba-naa wuo: «Naacolj daayo sie waa dii nelfeifeinj, u ka waa nelkoronjo. Na saa da, unj fie kor hũmma-na, Ninsontienjo saa yan-yo.» ⁵ Pol wuo misirrã jienjo-i dii-yo dii dãamu-na aa yiera tuo ne; bĩnkũngu saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuo si u ka pãn nyurã terduõngu fangu-na, sisõ u ka pãn ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bĩnkũngu cie. Baa bir yan aa ta ba piye wuo: «Naacolj daa u sie waa dii gbãngbãnj.»

* 28:1 Hũmma-i diyaa Malti-i huõnga.

⁷ In waa terienḡu maḡ nu-*i*, ba faamaaḡo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bi-yo Pubilusi. Wuḡ gbuu bel-e ḡaa u ḡḡnaaḡ mie aa ce i ce yinni sisi baa-yo u dumelle-na. ⁸ U to wuḡ waa galla; wuḡ sa waa hiḡni, toḡotoḡoniḡo'i waa-yuḡ aa u kuma tiraa huol da paḡpaḡpaḡ. Pol wuḡ suur ka haa u nammu-*i* yuḡ aa cara Diiloḡo-*i* ha-yo; wuḡ paḡ sire.

⁹ Polḡ siire biḡcḡiḡo-*i*, jaamba maḡ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. ¹⁰ Uḡ siire jaamba-*i* dumaḡo-na, baa migaaḡ bel-e fafamma naara. Inḡ juḡ'a i ta, biḡbiḡni maḡ maama-*i* waa-*ye* hiere, baa ha-*ye* baa-*ni* wuḡ i bel i naḡ-na tie ka.

Polbaa-ba curaa Ḍḡomu

¹¹ I cie caamba sisi Malti-*i*-na aa suḡ die cor. Inḡ'a i ta, *ye* suur baatoḡo naḡo-na, ba bi-yo «Diyoḡikuur» ku yuḡu yaa wuḡ pḡbaa.† Baatoḡo faḡ wuḡ hulaa Alesandiri a jo ji *yiera* cie waaḡ-huḡḡu cor. ¹² Inḡ taa dumaḡo-na, *ye* ka ka hi Sirakuse; *ye* ce yinni sisi kusuḡḡu-na aa cor. ¹³ Inḡ curaa, *ye* bella koḡkondaḡḡu-*i* ka ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-*i*-na, fafalmu naḡ muḡ sire i huḡḡ-yaḡḡa-na ta mu tiḡḡ-*ye*; a ce dumaḡo-na, *ye* ce yinni hai yon aa hi Pusoli-*i*. ¹⁴ Inḡ hii nelle fande-*i*, *ye* da Diiloḡ-dḡḡ-baamba namba. Baa cira i tḡena ce yinni niehai baa-ba. *Ye* tḡena ce yinni fanni-*i* aa suḡ cor tie ka *Ḍḡomu-*i*-na. ¹⁵ Diiloḡ-dḡḡ-baamba maḡ Ḍḡomu-*i*-na baḡ juḡ nu wuḡ i jo dii, baa sire jarā jo nelle nande-na, ba bi-de «Ducḡni sisi». Banḡ baa cor jo Apiyusi saḡḡa-na da ba ji jarā-*ye*. Polḡ juḡ'a u ne da-ba, wuḡ jaal Diiloḡo-*i* aa naa migaaḡ dii sireḡḡa u fereḡ nuḡ. ¹⁶ Inḡ kaa hi Ḍḡomu-*i*, ba saa dii Pol kaso-*i*-na baa kasobiemba namba-*i*; baa ce u ka ka biḡ dḡḡu u den, aa ḡḡa sorosiye tuḡ niya-yuḡ.

*Polḡ cie kumaḡ Ḍḡomu-*i*-na*

¹⁷ Polbaa-baḡ hii *Ḍḡomu-*i*, wuḡ ce yinni hai, siḡliḡ-yiḡḡu-*i*, wuḡ bi *Yuifu ba biḡcuḡmba maḡ waa terienḡu-na ba jo u wulaa. Baḡ juḡ, wuḡ gbḡ-ba wuḡ: «Tobiḡ namaa, naḡ daa mi biḡ-na de-*i*, ku saa balan. Mi saa cal mie nellen-baamba-*i*, mi saa bi guḡa manamma i biḡcuḡḡ-hḡmelle-na, ḡḡa ba bilaa-mi *Yerusalemu-*i*-na a ha *Oromḡbaa-ba-*i* baa-mi. ¹⁸ Oromḡbaa-ba yuu-mi, mi biḡ piye. Ba ne da mafamma saa hi mi kulliḡḡu. Ba'a ba nanna-mie, ¹⁹ ḡḡa i nellen-baamba yagaḡ wuḡ ma sie gbāa ce. Ku yaa nuḡ-*i* mi naa mie ba yaḡ mi āndaḡḡu-*i* ha *Oromḡ ba *ḡamatig ka ce-ku. Na baa ji da nie si mi taara da mi dii mi nellen-baamba yunni-*i* weima-na? Ma'i si. ²⁰ Ku'i cie mi biḡ-na da mi ji waḡ ma yaḡḡa-*i* baa-na. *Isirahel-baambaḡ hiḡ kumaḡ taalunḡu-*i*, ba bilaa muḡḡo-*i* kufanḡu maama'i nuḡ-*i* dumande-*i*-na.» ²¹ Biḡcuḡḡ baa cira: «Fḡ ḡ huḡḡḡa-*i*; i saa da seḡe hilaa *Yude-*i*-na jo wuḡ ḡ cie weima, i saa bi da i natobiḡo naḡo juḡ wuḡ ḡ guḡaaya biḡkḡḡu. ²² I suyaa *ye* niḡ suuri Diiloḡ-hḡmelle maḡ nuḡ-*i*, nuḡmba cḡna-die terni-na hiere, ḡḡa mie taara naḡ fere-*i* ḡ waḡ di maama baa-*ye*.» ²³ Baḡ piye dumaḡo-na, baa dii yiḡḡu baa ba-naa.

Yiḡḡu faḡḡuḡ juḡ hi, baa jo maar yidiḡḡanḡu-*i* Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuḡ biḡ *Diiloḡ-bāanḡu maama-*i* tuḡ piye baa-ba, a doḡ cucuuyunḡu-na ji tuḡ hi dānambāanḡu. Duḡ tuḡ piye u ka, u ka biḡ *Moisi *anḡḡnamma-*i* piye baa-ba, kunie u biḡ *Diiloḡopuorbiemba maama-*i* a piye baa-ba. U taa u ce mafamma-*i* ba da ba suḡ wuḡ uḡ waḡ mamaḡ Yesu kḡḡu-na coima si. ²⁴ Banḡ baa hḡu-ma, banamba saa hḡu-ma. ²⁵ Kuḡ cie dumaḡo-na, baa hel ba-naa honniḡ aa naa sire ta ba ta. Pol wuḡ cira: «Ma dolaa *Diiloḡ-yalle puor *Isayi-*i* i biḡcuḡmba wulaa. Diiloḡ-yalle gbḡ-*ye* wuḡ:

²⁶ *«Ka ḡ ka waḡ baa Isirahel-baamba-*i* wuḡ ba nu nelma-*i* ḡḡa ba sa suḡ ma yaḡḡa-*i*; ba ne colcol ḡḡa ba sa da biḡkḡḡu.»*

²⁷ *Ba nyaaya ba fere.*

*Ba suye ba tḡnni-*i* ba sa taara ba nu baa-*ni*, aa suye ba yuḡḡeḡa-*i* ba sa taara ba da baa-*ya*.*

*Ba sa taara ba suḡ mi nelma yaḡḡa-*i* aa jo mi ji kor-ba.»**

²⁸ Pol wuḡ cira: «Terienḡu faḡḡu-na, na saaya na suḡ wuḡ fieḡe-*i*-na, Diiloḡo birii saan koḡkor-nelma-*i* ha *niḡraamba baa-ma. Bafamba fuḡ, ba ka nu-ma.» [²⁹ Polḡ piye dumaḡo-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na ba kḡḡ.]

³⁰ Pol wuḡ biyaa u yerreḡ dḡḡḡu Ḍḡomu-*i*-na. U cie biḡḡ hai dḡḡḡu faḡḡu-na. Nuḡmba taa ba ka u wulaa. U saa tuḡ donya moloḡo u fereḡ nuḡ. ³¹ U taa u waḡ Diiloḡ-bāanḡu maama-*i* baa nuḡmba-*i* aa tuḡ kalaḡ-ba baa Itienḡo-*i* Yesu-Kirsa maama-*i*. U holle saa ta di tie baa ma cemma-*i* aa u waa u fereḡ nuḡ.

† **28:11** Pḡbaa daaba-*i*, ba taa ba bi unanḡo-*i* Kasitor aa bi unanḡo-*i* Polusi. Gireki ba tiḡḡu-*i* waa. Baatoḡ-maacenciraanḡ baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei. * **28:27** Isayi (Esaie) 6.9-10

Polɔ nyegāan seɓe maɔ hā Ɔrɔmɔtaamba-i Nelduoyamma

Ɔrɔmɔtaamba nuɔ Diilonɔ-nelma-i nuɔmba maɔ wulaa aa hūu-ma. Polɔ nuɔ ba maama-i dumaanjo-na, uɔ juɔ'a u kā, u nyegēɔ seɓe daayo-i duɔ tūnu-bei wuɔ u ka kā ba terienɔu-na ka jaal-ba.

Pol firiinu *Neldɔɔɔlma-i baa-ba seɓe daayo-na. U nelma-i hiere ma kāa ka jūɔ nelma diei nuɔ; wuɔ *Yuifuyienɔ nuɔ o, Yuifuyienɔ nuɔ sɔ o, da ɔ haa ɔ naɔga-i Yesu-i-na yon, Diilonɔ tuɔ kāɔ-ni nelviinɔ nuɔ aa u *Yalle ta di kāyā-nie ɔ wuɔsaɔɔɔɔu-na (sap. 1-8).

U piye Yuifubaa-ba maɔ cɔinaana Yesu-i ba kūɔɔu-i: Wuɔ baɔ cɔinaana Yesu-i, Diilonɔ firiinu u huɔɔɔga-i baa *niɔraamba maɔ hūyāa u maama-i a kor-ba. U cie kufanɔu-i a pigāan wuɔ nuɔmba-i hiere ba maama dɔlnu-yuɔ, u sa ce cieɔ. A ce dumaanjo-na u saa bi nanna Yuifubaa-ba-i. Yiinɔu dii baa yiinɔu ba ka hūu Yesu maama-i aa Diilonɔ kor-ba (sap. 9-11).

U bi tagaaya pigāan Diilonɔ-dūɔ-baambaɔ saaya ba waa dumaa ba-naa nuɔ, baa baɔ bi saaya ba bel banamba-i dumaa fɔɔnamma-na (sap. 12-15). U perienɔ u seɓe-i baa jaalupālle, aa cira ba ta ba cārā Diilonɔ-i ba hā-yo u wuɔsaɔɔɔu-na, aa duɔ hi ba terienɔu-i ba kāyā-yuɔ u cor baa u hūmelle-i (sap. 15-16).

Jaaluɔu

¹ Muɔ Pol, muɔmei nyegāan seɓe daayo-i. Yesu-Kirsa cārāɔ maɔ. Diilonɔ cie-mi Yesu *pɔpuɔɔɔbilonɔ muɔ aa bɔ-mi mi denɔ mi ta mi wuɔra mi waɔ u *Neldɔɔɔlma-i baa nuɔmba-i.

² Nelma famma-i Diilonɔ uɔ pāa ma nuɔɔu-i ku bāanɔu cuɔ. Wuɔ cie u *pɔpuɔɔɔbiemba yaa nyegēɔ-ma u seɓe-i-na. ³ Ma vii u Biɔɔ yaa-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i. A saa baa u nelbilosɔnni-i, u waa jāmātiɔi *Davidi hāayēɔ. ⁴ Nga uɔ kuu aa sire, *Diilonɔ-Yalle pigāan wuɔ Diilonɔ-Biɔɔ kelkel. ⁵ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i Diilonɔ uɔ cie baa-mi a ce-mi u pɔpuɔɔɔbilonɔ muɔ u yerre fafaanɔu maama-na, nuɔmba-i niɔɔɔɔna hiere ba da ba haa ba naɔga yuɔ aa ta ba nu u nuɔɔu-i. ⁶ Diilonɔ uɔ biɔ namaa namanɔ a hā Yesu-Kirsa-i, na nuɔɔu bi dii nuɔɔ daaba-na.

⁷ Diilonɔ uɔ dālaa namaa namanɔ Ɔrɔmɔ-i-na hiere aa bi-na ce-na u baanɔ namaa, mi nyegēɔ seɓe daayo-i da mi hā namei.

I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fɔ na hɔmmu-i.

Pol taara u ce horre baa Ɔrɔmɔtaamba-i

⁸ Mi ka jaal Diilonɔ yaa igēna na maama-na, Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. Hama-i nuɔ-i? Ku yuɔɔu yaa daaku: Niɔɔɔna-na hiere ba waɔ na Diilonɔ-hūmellenɔ-kūɔɔu-i. ⁹ Yinni maɔ jon na maama sa karaanu-mie mi Diilocārālle-na; Diilonɔ yaa mi siera. Mi waɔ u Biɔɔ *Neldɔɔɔlma-i baa nuɔmba-i, kuu dii ɔaa mi cāa Diilonɔ-i baa huɔɔga diei yon. ¹⁰ Mi bi cārā-yuɔ bāanɔu-i baa isuɔɔɔu-i, wuɔ duɔ sie, u yaɔ mi da kā na wulaa. ¹¹ Mi gbu mi taara mi da na yufelle a cal Diilonɔ sāmama-i baa-na ku yaa fɔɔɔɔu ka da-nei. ¹² Mi taara mi cira: Da mi kā i ka da i-naa, i ka gbāa dii sireɔna i-naa nuɔ i Diilonɔ-hūmelle wuɔsaɔɔɔu-na.

¹³ Tobin namaa, mi taara na suɔ wuɔ miɔ duɔɔ ta mi dii yinni-i wuɔ mi kā na terienɔu-na ku yuu niele, nga ji hi baa nyuɔɔu, mi saa hi da mi fere yogo. Mi taara mi maacemma da belle na holma-na ɔaa maɔ daa belle dumaa yammu nammu-na. ¹⁴ Mi saaya mi hi nuɔmba-i hiere baa Neldɔɔɔlma-i: bamanɔ yufienɔ-i puuri baa bamanɔ yufienɔ-i saa puur, ka cor baa bamanɔ suyaan yiɔɔɔu-i baa bamanɔ sa suyaan yiɔɔɔu-i hiere. ¹⁵ Ku' i cie mi ta mi taara mi ka waɔ-ma baa namaa namanɔ bi dii fɔna Ɔrɔmɔ-i-na.

Fɔɔɔɔu dii Neldɔɔɔlma-na

¹⁶ Senserre sa da-mi baa *Neldɔɔɔlma wamma-i. Ma yaa Diilonɔ fɔɔɔɔu-i. U ce ma yaa-i u kor bamanɔ hūyāa-ma hiere, a donɔ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɔraamba-i hiere. ¹⁷ Neldɔɔɔl daama pigāan Diilonɔ uɔ kāɔ nuɔmba-i dumaa nelviimba. Viisɔnni da Yesu yaa nuɔ-i yon; da ɔ haa ɔ naɔga-i yuɔ, Diilonɔ tuɔ kāɔ-ni nelviinɔ nuɔ ɔaa maɔ nyegāan dumaa u nelma-na wuɔ: «*Umanɔ duɔ haa u naɔga-i Diilonɔ-na, nelviinɔ; u ka kor.*»*

Nelbiliemba cal ba cor

¹⁸ Diilonɔ tɔyāa dii dɔɔɔ-i-na aa tuɔ pigāan nelbiliemba-i wuɔ u huɔɔga duu baa-ba, kere ba sa kāɔ-yo aa ba sa bi tiraa ce u huɔɔga-i. Ba ce ba maacembabalamma-i ba fɔna ninɔɔɔ-i. ¹⁹ N sie suɔ wuɔ kumanɔ gbāa suɔ Diilonɔ-kūɔɔu-na, ku saa fuo-bei. Diilo fuo fere yaa pigāan-ba baa-ku. ²⁰ U pigāan-ba baa-ku nie nie? Molon yufelle saa haa Diilonɔ-na dede, nga die ne uɔ hiela miwaanjo-i dumaa dii ku huɔɔɔu-na ji hi baa nyuɔɔu, i da u sɔnni-i baa u

* 1:17 Abakuke (Habaquq) 2:4

himma-i u maacemma-na. A ce dumaajo-na nelbiliba sie da antaalamma. ²¹ Ba suyaa Diilono-i aa yagar ba sa dii u nunngu-i ku diima, ba sa jaal-o ku jaalungu. Ba yunni kuu aa yan-ba, ba anjoguoma piera-bei dii-ba kukulma-na. ²² Ba daa nie si ba ce a ne da ba milaan. ²³ Ba birii yan Cagaan-Diilono man sa ji kaan terienngu aa sish nelbiliba baa bimbaamba-i ta ba buol. Huriimba-i dii, baabulamba bi dii. A ne da tamman-binkungu sa co. ²⁴ Diilono daa-ma dumei u yan-ba ba ferey nu ba kakarkuon-maacemma-na ba ta ba ce kuman dolaanun-bei. Ba tya ku yaa nu-i ta ba ce sensenda-weima-i ba-naa nu. ²⁵ Ba yaan Diilono ninsoyo-i aa cu coiman huon-nu. Diilon un hiela bimbinni man, ba buol ni yaa-i aa ta ba pa niipanni ba ha-ni aa bir yan uman hiela-ni. A ne da u yaa saaya gbeliema honni man jon. Ma cie! ²⁶ Diilono daa-ma dumei u yan-ba ba ferey nu ba ta ba ce ba sensenda-weima-i. Ba caamba birii yan bamba-i aa ta ba galla baa ba nacaamba. ²⁷ Bamba-i maaduoma, ba yaan caamba-i aa ta ba ku ba-naa maa-na. Ba naan binkwosinnin; ba galla baa ba nabamba. A ce dumaajo-na, ban taaran kuman ba da-ku. ²⁸ Ban ju'a Diilon-maama saa hi-ba, Diilono naa u yan-ba baa ba anjogobabalamma-i ba ta ba ce kuman saa saaya cemma. ²⁹ Balaangu-i hiere ku gbuora ku-naa bei. Ba sa funun su ban bin kuman anfafamma-i gbla: cancaaya'i daayo, hababalan'ga'i daaka, nenemungu'i daaku, nelkolle'i daade, berri'i daadu, hukurma'i daama, balaangu'i daaku. Ba yaa sikwontaamba, ³⁰ yeblenataamba. Ba bigaan Diilono-i, bublaamba, bumbolmantaamba, fofortaamba, ba hinu kuubabalaangu cemma'i nja bige-i, ba sa nu ba bincin nunngu. ³¹ Ba yunni kuu aa yan-ba, ba sa ka yaduanga, hoduraamba, ba sa ce hujarre neliy-na. ³² A ne da ba suyaa wu Diilono wulaa, baman cin kuman daaku temma-i, ba saa baa kuliingu! Nga ba suye ba yufenja-i ta ba ce-ku, aa tiraa ta ba dii sunungu ba ha baman cin-ku.

2

Diilon un ger duma

¹ Nuoni man daan nelma n cal banamba-i, da n fie waa nie nie, n sie kor. Da n ta n cal banamba-i, kuu dii nja n cal n fere. Hama-i nu-i? Naa dii kuuduungu yaa hiere. ² I suyaa wu baman cin maacembalan daama temma-i, Diilon un haa kuman bei, u ninsoyo. ³ Nu da n ta n cal banamba-i, aa bi ta n ce ba temma-i, n yuu wu n ka kor Diilono wulaa wei? ⁴ Sis Diilon un gbu funun fa aa waa hohinantieno, nan daa kufangu-i ansosomma wei? N saa su wu u fafaangu saaya ku ce n bir n cilu-i wei? ⁵ Nga nin'a n sa nu baa n tunni-i, aa yagar wu n sie bir n cilu-i, nan fere'i taaraayan yaahuolbalaano-i n ha n fere Diilon un ka pigan nuomba-i u jayamma-i yingu man nu-i. U su u pa. ⁶ U ka pa neliyo neliyo baa u maacemma sulu-i. ⁷ Baman vaa ba fere baa anfaano-i Diilono du gbelien-ba aa da ba da cicelma man sa tien dede-i, ma ka dal-ba. ⁸ Nga baman puu bubusinni baayo, baman ciinaana ninsoyo-i aa faya ba fere baa ambabalma cemma-i, u ka pigan-ba u jayamma-i. ⁹ Baman cin ambabalma-i, ba ka da yaahuolo-i baa muliema yar-ba. A don *Yufubaa-ba-na ka cor baa *nieraamba-i hiere. ¹⁰⁻¹¹ A ne da uman cin anfafamma-i, du fie tu hel hie, Diilono sa ce cilu; u ka gbelien kutieno-i aa ce-yo boi aa fe u huanga-i. A don Yufubaa-ba-na ka cor baa nieraamba-i hiere.

¹² Baman saa su *Moisi *anjnamma-i aa ta ba wu ba cal, Diilono ka caa-ba; nga u sa ka ne anjnamma aa caa-ba. A ne da baman suyaa-ma hiere aa suye ba yufenja-i ta ba wu ba cal-ma, u ka yuu-ba saa baa ma yaa-i aa caa-ba. ¹³ Baa na ta na ne wu si baman nuon anjnamma-i yon ba yaa nelviimba-i Diilono wulaa; ba'i si. Baman wu yaan ma humelle-i di kungu-na hiere, ba yaa nelviimba-i. ¹⁴ Na saa da, anjnamma si dii baa nieraamba-i, nga ba su-ma ba karnu ba wu ma humelle-i. Man fie'a maa si dii baa-ba ba nammu-na, maa dii ba hammu-na. ¹⁵ Dumaajo-na, ba cilu pigan wu anjnamman taaran nuomba ta ba ce kuman, kuu dii ba hammu-na. A naara kufangu-i, ban su anfafamma-i bo-ma ambabalmanna, ba hammu sa hu-ma ba ce manan temma, ku bi pigan wu anjnamma dii ba hammu-na. ¹⁶ Genyeryingu-na, mafamma-i hiere ma ka su. A saanu baa min wan *Neldodolma man, yingu fangu-na, Diilono ka ce Yesu-Kirsa ger nuomba yun-maama-i. Maman fuyaa hiere, ma ka hel bomborma-na.

Yufubaa-ba-i baa anjnamma-i

¹⁷ Nuoni man wu nu *Yufuyien nu, wu nan su *Moisi *anjnamma-i, n kaal n fere wu Diilono-i namaa wuono, ¹⁸ n su Diilono kusungu-i, aa anjnamma cin n ta n su kuman faa cemma. ¹⁹ Nuoni man wu nuonei diyaan nuomba-i humelle-na, wu nuonei puuriin nuomba yufenja-i, ²⁰ wu nuonei pigan baman sa suyaan kuyungu, wu nuonei kalaan baman sa suyaan yingu, wu anjnamma cin nan su nelma-i hiere baa ninsoyo-i hiere. ²¹ Nuoni man haalayan banamba-i, bige-i cin n sa haal n fere? Nuoni man wu cuoyungu saa fa, bige-i cin nan ta n cuo? ²² Nuoni man wu *fuocesinni saa fa, bige-i cin nan ta n ce-ni?

Nuɔni man sa taaraayan η da tinni-i baa η yufelle, bige-i cie η ta η bie bimbinni-i tinnin-dinni-na? ²³ Nuɔni man kaalaan η fere wuɔ anjɔnamma dii baa-ni, bige-i cie η ta η cāl ma wuɔsaangu-i η biɛna Diilonɔ yerre-i. ²⁴ Diilon-nelma gbaraa-ma wuɔ: «Namei cie *nieraamba sa kaη Diilonɔ-i.»*

²⁵ Da η ta η wuɔ anjɔnamma-i, yungu dii η *jamma-na. Nga da η'a η sa wuɔ anjɔnamma-i, yungu si dii η jamma-na. ²⁶ Naa uman duɔ saa *jā aa tuɔ wuɔ anjɔnamma-i fafamma, ku ce Diilonɔ ka cina-yuɔ wuɔ u saa jā wei? ²⁷ Terienɔ fangu-na, nuɔni man jāa aa anjɔnamma sebe waa baa-ni aa η sa wuɔ ma hūmelle-i, fuɔ man saa jā aa tuɔ wuɔ-de u ka cira η cālāa cemma. ²⁸ Da η nu wuɔ Yuifuyienɔ-i, yufien-nemma si; aa *sinjāangu-i padorre si. ²⁹ Nga da η nu wuɔ Yuifuyienɔ-i, ba suɔ-yo u huɔn-na. Aa da η bi nu wuɔ sinjāangu-i ba da-ku η huɔn-na. *Diilon-Yallen-sinjāangu yaa kufangu-i, anjɔnman-sinjāangu si. Yuifuyien fuɔ temma-i nuɔmba sa gbelen-ɔy, ηga Diilonɔ'i gbelaan-yon.

3

¹ Terienɔ fangu-na, yun haku-i dii Yuifusinni-na? Yungu dii sinjāangu-na wei? ² Yungu dii Yuifusinni-na bāmbāale. Dielā-kungu yaa daaku: Diilonɔ diyaa u nelma-i *Yuifubaa-ba nammu yaa nuɔ-i. ³ Ban fie'a ba hiero saa ji yiera-mei, ku ce Diilonɔ ka bir baa huon-āndaangu wuɔ ba saa ji yiera-mei wei? ⁴ U sie bir baa huon-āndaangu. Nelbilien da ba fie waa huhurmantaamba hiere, Diilonɔ sie gbāa ce huhurmantiɛnɔ dede, ηaa man nyegāan dumaa u nelma-na wuɔ:

«Ninsoη ka waa baa-ni η nelma-na hiere.

Uman duɔ cāl-ni, u cālāa-ni gbāngbāη.»*

⁵ Nelbiliemba gbāa bi cira wuɔ die tie ce āmbabalma-i ku saa balan, keɛ ku faa. Ku faa yungu man nuɔ-i ku yaa daaku: Die ne mie āncemma-i baa Diilon-maama-i, i suɔ ku i nuɔ-i wuɔ Diilonɔ faa. Wuɔ da kuɔ mie āmbabalma ce i tie da Diilonɔ fafaangu-i, ma bilaa nie u tuɔ gān baa-ye? ⁶ Diilon duɔ tuɔ gān baa-ye, u ninsoη! Kuɔ u saa naa fa, u naa ce nie tuɔ suɔ nuɔmba pāmma baa ba maacemma sullu-i? ⁷ Nga da kuɔ miη kar coima man, ma kaala Diilonɔ sinni-i ninsoη aa ta ma ce Diilonɔ-i bɔl, ma da nie u dii-mi baa āmbabalmanciraamba tuɔ gān baa-mi? ⁸ Da kuɔ mie āmbabalma yaa cien i tie da Diilonɔ fafaangu-i, i gbāa cira ku saaya i tie ce āmbabalma-i Diilonɔ tuɔ pigāan u fafaangu-i ke? Yebienataamba gbie-ku dumaa wuɔ wuɔra mi wan ma yaa-i. Kutaamba-i Diilonɔ ka gān baa-ba; aa ba yaa taaraaya-mei.

Molo saa vii

⁹ Mi gbāa wan wuɔ nie? *Yuifubaa mie i bɔyaa banamba-na wei? I saa buɔ-bei! Mi tagaaya pigāan-na cor mie Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i hiere āmbabalma nyugāan-bei hiere ka saa. ¹⁰ Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ:

«Nelviinɔ si dii aa bi cira u yaa daayo.

¹¹ Molo sa nu nelma, molo si dii uman taaraayan Diilonɔ-i.

¹² Ba naana hūmelle-i hiere, ba cie nelsɔsɔyaamba.

Anfafammancero si dii aa bi cira u yaa daayo.†

¹³ Ba nuη-āndenni balaan ηaa kuudalanɔ.

Ba nunnii yii baa huhurma yaa yon.

Ba nuη-āndenni dii ηaa tmma.‡

¹⁴ Ba haa ba nubalaangu yaa nuɔmba-na ka nan bāanɔ-i.

Ba nunnii yuu baa andabalanni.§

¹⁵ Aa ba nammu dii fiefie nelkolle-na.

¹⁶ Da ba cor kuson-nu, ba gwɔla-kuɔ aa kɔsuon nuɔmba-i aa cor baa ba fere.

¹⁷ Ba sa suɔ ban biη kuman yaafelle-i.*

¹⁸ Ba sa kaala Diilonɔ-i halle cekū.»†

¹⁹ A ne da i suyaa wuɔ *anjɔnmanman waan man hiere, ma vii baman dii anjɔnamma yaa nuɔ-i. Mafamma cie molo baa gbāa duɔ da āntāalamma aa nuɔmba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ ba cālāa Diilonɔ-i. ²⁰ Na saa da, molo sie gbāa wuɔ anjɔnamma-i ma kungu-na hiere a vii Diilonɔ wulaa. Anjɔnamma ce nelien nuɔ η suɔ wuɔ āmbabalmanceroη nuɔ.

Viiṣṣni da nie?

²¹ Nga fiefie-i-na, Diilonɔ pigāan-ye un kān-yeη nelviin mie dumaa aa u sa ne *Moisi *anjɔnamma-i, ηaa man nyegāan dumaa anjɔnman-sebe-i-na baa *Diilonɔpuɔrbiemba

* 2:24 Isayi (Ésaie) 52.5 * 3:4 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 51.6 † 3:12 Gbelieman-neini (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4

‡ 3:13 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 140.4 § 3:14 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 10.7 * 3:17 Isayi (Ésaie) 59.7-8

† 3:18 Gbelieman-nalāangu (Psaume) 36.2

sebebaa-ba-na. ²² Diilonjo ne nelbiliembanj haa ba nanja Yesu-Kirsa-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kɔnj-ba nelviimba. Nuɔni manj da nj huu *Kirsa maama-i, u tuɔ kɔnj-ni nelviinj nuɔ. Na saa da, nuɔmba-i hiere baa dii kuuduɔngɔ, ²³ ba cɔlɔa Diilonjo-i; a ce dumaanjo-na molo sa gbɔa pie Diilonjo-i. ²⁴ Nga Diilonjo-i baa u fafaanjo-u i ce-ba nelviimba ba ta ba gbɔa ba pie-yo. U ce mafamma-i gbɔngbɔnj u sa huu binjkungu ba wulaa. U cie Yesu-Kirsa yaa huu-ba ambabalma nammu-na ce-ba nelviimba. ²⁵ Diilonjo cie u yaa-i tammanj-kungu a pir ambabalma-i bamanj haa ba nanja yuɔ ba yunni-na. Ambabalma manj cie yiinaa-i-na, uu naa suuye u yufienja mei, u saa yuu ma cemelle; nga u pigaan baa tammanj-kunj daaku-i wuɔ u wuɔ humelle. ²⁶ Tammanj-kunj daaku bi pigaan Diilonjo viisinni-i nyungo ku baan daaku-na. Ku pigaan wuɔ Diilonjo-i nelviinj dii yiinaa, aa u bi kanj bamanj haa ba nanja-i Yesu-i-na nelviimba. ²⁷ Da ma waa dumaanjo-na, molo gbɔa kaal u fere wuɔ fuɔ nelviinj wei? Molo sie gbɔa kaal u fere. Hama-i nuɔ-i? Diilonjo sa kanj-ye nelviinj mie wuɔ i wuɔ anjnamma, nga inj haa i nanja Yesu-Kirsa-i-na, ku'i cie u tuɔ kanj-ye nelviinj mie. ²⁸ I gbɔa wanj manj ma yaa daama: Diilonjo kanj nelien nuɔjo-i nelviinj nuɔ wuɔ nj haa nj nanja-i Yesu-Kirsa-i-na, u sa kanj-ni wuɔ nj wuɔyaa anjnamma. ²⁹ Mi saa yagar-ma da ku Diilonjo cie *Yuifu ba wuonjo yonj. Diilonjo bi si dii baa banamba-i wei? Uu dii baa-ba. ³⁰ Diilonjo dii u diei yonj, unano si dii yanga nanja. Yuifubaa-ba manj haa ba nanja Yesu-i-na u ka tuɔ kanj-ba nelviimba, aa *nieraa bamanj bi haa ba nanja Yesu-i-na u ka bi tuɔ kanj bafamba-i nelviimba. ³¹ Die cira wuɔ Diilonjo ne nelien nuɔ ninj haa nj nanja Yesu-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kanj-ni nelviinj nuɔ, ku pigaan wuɔ yungu si dii anjnamma-na wei? Ku'i si; nga ku ce i migaan suɔ anjnamma munyierammu-i Diilonj-humelle-na.

4

Abiramu nahaale maama

¹ Nien i bincoŋo-i *Abiramu kungu-i. I gbɔa wanj wuɔ nie u maama-na? Unj siire u daa bige-i? ² Unj cie kumanj, ku Diilonjo naa ne ku yaa-i aa cira nelviinj, uu naa gbɔa tuɔ kaal u fere. Nga u sie gbɔa kaal u fere Diilonjo yaanga-na. ³ Diilonj-nelma waan wuɔ nie u kungu-na? Ma ciera wuɔ: «*Abiramu haa u nanja Diilonjo-na, Diilonjo ne u nahaale-i aa cira nelviinj.*» ⁴ Nelien nuɔ da nj ta nj taara binjkungu, nj ce maacemma-i a gbɔa da ku binjkungu-i. Dumaanjo-na, nj saa da-ku gbɔngbɔnj; nj cufalaa aa da-ku. ⁵ Kuuduɔngɔ si baa viisinni-i. Nj sie gbɔa ce maacemma da viisinni-i; nga da nj haa nj nanja-i Diilonjo-na yonj, wuɔ u yaa cienj nelbalaanjo-i nelviinj, Diilonjo ne ninj haa nj nanja-i yuɔ dumaa aa tuɔ kanj-ni nelviinj nuɔ. ⁶ Diilonj un'a u saa ne umanj ciluɔ-i aa suɔ tuɔ kanj-yo nelviinj, *Davidi halaa kutienjo yudɔdollenj-nalaanjo yaa wuɔ:

⁷ «*Diilonj unj cie jande bamanj calmuɔ nuɔ-i,*

unj hurii bamanj ambabalma-i,

kutaamba yunni dolaa.

⁸ *Itienj un'a u sa kanj umanj ambabalma-i,*

kutienjo yungu dolaa.»†

⁹ Yudɔdolle fande vii bamanj *jaa yonj wei? Bamanj saa ja, ba nunjo bi si dii-die wei? I waan ma yaa cor yie: «*Diilonjo nie Abiramunj haa u nanja-i yuɔ dumaa yaa aa cira nelviinj.*»

¹⁰ Mafamma cie yaku-i? Abiramu naa ja ti sisɔ u saa naa hi ja yogo? U saa naa hi ja yogo.

¹¹ Aa Abiramu suɔ duɔ ja, uu naa haa u nanja Diilonjo-na, a ce dumaanjo-na Diilonjo naa tuɔ kanj-yo nelviinj. Ku huonjo yaa nuɔ-i Diilonjo cie u suɔ ja a duɔ pigaan wuɔ fuɔ viisinni danyuɔ yaa *jamma-i‡. A ce dumaanjo-na, bamanj saa ja hiere aa haa ba nanja-i Diilonjo-na, Abiramu cie ba to. Diilonjo bi kanj bafamba-i nelviimba. ¹² Bamanj jaa, u yaa bi cie ba to-i. Mi sa gbɛ bamanj jaa yonj de; nga mi gbɛ bamanj jaa aa tiraan haa ba nanja-i Diilonjo-na njaa fuonj nj naa haa-ka yuɔ dumaa aa suɔ duɔ ja.

Diilonj-nupalle vii bamanj haa ba nanja yuɔ

¹³ Ku saa ce njaa Diilonjo nie *Abiramunj wuɔyaa *anjnamma-i dumaa aa pa nunjo-i baa-yo de! Nga unj haa u nanja-i Diilonjo-na dumaa, Diilonjo nie ku yaa-i aa pa nunjo-i baa-yo.

Diilonjo kaaŋ-yo nelviinj aa pa nunjo-i baa-yo wuɔ u ka ha fuɔ baa u huonjo-i hɛma-i§.

¹⁴ Diilonj unj pa nunjo manj, kuɔ bamanj taa ba wuɔ anjnamma-i ba yaa naa saaya ba da-ku yonj, yungu naa saa waa nahaale-na, aa Diilonjo nupalle naa waa andagbɔngbɔlɔanjo.

¹⁵ Die i ne, anjnamma jo baa Diilonj-berru; a ne da anjnamma da ma'a maa si dii kusuonj-nu, calmuɔ si dii.

¹⁶ Ku'i cie nj da Diilonjo paa u ciilunjo nunjo-i baa bamanj haa ba nanja yuɔ, ku da ku ce gbɔngbɔnj-kungu a vii Abiramu haayɛlmba-i hiere. Ku saa ce njaa bamanj wuɔyaaŋ

* 4:3 Miwaanjo jnammanj-sebe (Genèse) 15.6 † 4:8 Gbeliemanj-nalaanjo (Psaume) 32.1-2 ‡ 4:11 Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 17.9-14 § 4:13 Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18.

ānjɪnamma-i bafamba da-ba-diei kũngu-i; Abiramun yey i to hierē, baman haa ba nanḡa-i Diilono-na fuo temma-i, ba nunḡu bi dii-kuo. ¹⁷ Ma nyegāan Diilon- nelma-na wuo: «*Mi ka ce-ni siyaabaa boi bincɔɪŋ nuo.*»* Diilono man siirej bikuomba-i, umanj hielaan bimbinni man saa hi hel yogo baa u nun-āndaanḡu, Abiramu haa u nanḡa-i Diilono fanjo yaa nuo-i. Diilono fanjo wulaa Abiramu yaa i to-i.

¹⁸ Nelma man nelie sie gbāa hũu-ma, Abiramu hũyāa ma yaa-i. U haa u nanḡa-i Diilono-na ma yaa nuo-i aa tɛna tuo cie. U cie dumei a ce siyaabaa boi bincɔɪŋ ŋaa Diilon unj 'a naa wan-ma dumaa baa-yo wuo: «*Ŋ huonḡu ka ciinu.*»† ¹⁹ U bienja taa a kā bienj komuonja ndii-i-na; duo ne, u da fuo kuu tɛ aa u ciɛŋo-i Sara naa cor bilodalle-i aa u nanḡa saa kā u huon-nu dede; ŋga Abiramu saa kar Diilono-na. ²⁰ Uu naa tɛna baa-ma wuo Diilon unj paa nunḡu man, u ka ce-ku. U saa naa ce u hõmmu-i mu hāi. Unj haa u nanḡa-i Diilono-na, ku diyaa sireiŋa yuo a ce u gbeliŋ Diilono-i. ²¹ Uu naa fununj suo wuo Diilon unj waan maman, ku fãŋgũo dii-yuo u duo ce-ma. ²² Ku i cie Diilono ne unj haa u nanḡa-i yuo dumaa aa cira nelviio. ²³ «*Diilono nie unj haa u nanḡa-i yuo dumaa aa cira nelviio*»‡: Nelma famma saa nyegɛŋ vii fuo da-u-diei. ²⁴ Ma bi vii mie man haa i nanḡa-i Diilono-na. U yaa siire Itieno-i Yesu-i hiel-o kuomba hõlma-na. U ji ne inj haa i nanḡa-i yuo dumaa aa cira nelviin mie. ²⁵ U siyaa ba ko Yesu-i i āmbabalma maama-na aa sire-yuo ce-ye nelviin mie.

5

I suuriinu i-naa baa Diilono-i

¹ Inj haa i nanḡa Diilono-na a ce nelviin mie u wulaa, Itieno-i Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuo baa-yo fiefie-i-na. ² Inj haa i nanḡa Diilono-na, fuo yaa cie i tie da u hujarre-i. Hujar daade dii baa-ye bāanḡu-i baa isuonḡu-i. Aa inj tɛnaana baa-ma wuo i ka ce i bāanḡu-i baa Diilono-i, ku i gbu ku fɛ i hõmmu-i. ³ Aa ku i sɪ yonj, die fie waa yaahuolo-na, i hõmmu fɛ. I suyaa wuo yaahuolo yaa ciɛŋ i dολουon-mei. ⁴ Aa die dολουon-mei ku ce i nyaar-mei. Aa die nyaar-mei ku ce i tie hɪn ma taalunḡu. ⁵ Inj hɪn taalunḡu man, ku sie gbāa taal-e. Hama-i nuo-i? Diilono silaa ce baa-ye cor; unj hāa-ye u *Yalle man di cie i tie suo unj kuu i maama-na dumaa.

⁶ Coima saa fa, kunj ŋa naa gbuu bɪn dũŋgu ye huonḡu man nuo-i, Diilon unj ŋa naa dii huonḡu man, kunj juo hi, *Kirsa kuu āmbabalmanciraan mie i maama-na. ⁷ A hũu-ma ku nelviin maama-na kuu dii kpelle! Molo gbāa ji da sireiŋa a ku nelfɛŋ maa-na. ⁸ A ne da mie inj ŋa naa gbuu suur āmbabalma-na bāl i nuhɔŋ-na, Kirsa kuu i maama-na. Diilono cie ku yaa-i a pigāan-ye unj dɔlaa-ye ka hi kusuon-nu. ⁹ Fiefie-i-na, Yesun cie u ferɛ tāmman-kũngu a ce-ye nelviin mie Diilono yaanḡa-na, u ce nie aa u sie kor-e u berru-na? ¹⁰ Ii naa waa bigaarunj baa Diilono-i, u sie u Bienjo ku a dii-ye i-naa nuo baa-yo. Inj suuri i-naa nuo tɛ, fiefie-i-na u Bienjo siire, u ce nie aa u sie kor-e? ¹¹ A naara kufanḡu-i, Itieno-i Yesu-Kirsa cie i hõmmu gbuu fɛ baa Diilono-i. U yaa diyaa-ye i-naa nuo fiefie-i-na baa Diilono-i.

Adaman ḡuolaaya kuman Yesu migaan-ku

¹² Adāma yaa diyaa āmbabalma-i hɛma-na. Kuu dii ŋaa nelduonjo i diyaa āmbabalma-i hɛma-na aa kuliinḡu nyaanu āmbabalma-i jo. A ce dumaanjo-na nuomba-i hiere banj cie āmbabalma-i, kuliinḡu naa cure-bei hiere. ¹³ Aa Diilono suo duo hā *Moisi-i *ānjɪnamma-i, āmbabalma naa suur tɛ hɛma-na, ŋga ānjɪnamman ŋa na'a ma saa waa dumaanjo-na, Diilono saa tuo kãŋ āmbabalma-i. ¹⁴ A ne da a donj Adāma bāanḡu-na, a ji hi Moisi kũngu-i, kuliinḡu cie ku bāanḡu-i, halle baman saa cāl Adāma temma-i a yagar Diilono nunḡu-i, ku taa ku wuo-ba.

Adāma-i baa *Konkortienjo man naa saaya u jo, ba maacemma nyaanu ma-naa. Adāma ḡuolaaya nelbiliemba-i, Konkortienjo jo ji migāan-ba. ¹⁵ Adāma cālmuo sie gbāa fi baa Diilon-sāmna-i. Nelduonj cālmuo maama-na kuliinḡu wuyaa nuomba boi ninsonjo, ŋga Diilon hujarre temma si dii. Aa unj cie sāmna man nelduonj maama-na, Yesu-Kirsa maama-na, ma maaraa kufanḡu-i aa ma bi hii nuomba boi. ¹⁶ Aa Diilon-sāmnan juo baa kuman, kuuduonḡu sɪ baa nelduonj cālmuonj juo baa kuman. Ambabalma diein juo baa ḡɛŋḡeruo man, ḡɛŋḡeruo fanjo juo baa Diilon-berru, a ne da inj cie āmbabalpepetienjo man, Diilono cie hujarre ye u saa cāl-e. ¹⁷ Da kuo cālmuotienjo diei maama-na kuliinḡu cie ku bāanḡu-i ninsonjo, baman siyaa Diilono sāmna-i aa u ce-ba nelviimba u saa hũu bɪŋkũngu ba wulaa, Yesu-Kirsa da-u-diei cie ba da ba ce ba bāanḡu-i ka hi hie?

¹⁸ Terienḡu fanḡu-na, nelduonj āmbabalanj cie Diilono ḡãŋ baa nelbiliemba-i hiere dumaa, nelduonj āncenviima bi kuraa nelbiliemba-i hiere dumei aa hiel-ba kuliinḡu-na. ¹⁹ Nelduonjo diei unj yagaraa Diilono nunḡu-i dumaa a ce nuomba boi ce āmbabalmanciraamba, nelduonjo diei bi siyaa Diilono nunḡu-i dumei a ce nuomba boi ce nelviimba Diilono wulaa.

* 4:17 Miwaanjo jɪnamman-sebe (Genèse) 17.5 † 4:18 Miwaanjo jɪnamman-sebe (Genèse) 15.5 ‡ 4:23 Miwaanjo jɪnamman-sebe 15.6

²⁰ Kumanj ñaa *añjnamma-i, Diilonjo hãa-ye baa-ma i die suw wuɔ i ãmbabalma maaraaya cor. Nga i ãmbabalma-i baa ma maaramma-i hiere Diilonj-hujarre maaraa-ma aa bir jãrã. ²¹ Diilonjo ciɛ hujarre yiɛ aa ce-ye nelviinj miɛ i die da cicɛlma manj sa tɛɛj dede-i Itienjo-i Yesu-Kirsa barguo-i-na. A ce dumaanjo-na ãmbabalmanj ciɛ ma bãanjo-gu-i baa nelkollɛ-i dumaa, Diilonj-hujarre ce di bãanjo-gu-i baa konjoro-i dumei.

6

I karaanu i-naa nuɔ baa ambabalma-i

¹ Kufanjo terienjo-gu-na i gbãa cira niɛ? I saaya i cor baa ãmbabalma-i Diilonjo duɔ ce hujarre yiɛ boi wei? ² Ma'i sɪ! Ii dii ñaa i kuu a karnu i-naa nuɔ baa ãmbabalma-i, i ce niɛ gbãa tiraa cor baa-ma?

³ Na saa suw wuɔ miɛ manj *baatisenj hiere a suur Yesu-Kirsa horre-na, kuu dii ñaa i kuu baa-yo'i wei? ⁴ Inj daa *batemu-i, kuu dii ñaa i kuu baa *Kirsa-i aa ba fuure-yiɛ baa-yo i To-i Diilonjo duɔ sire-yiɛ ñaa unj siire fuɔ-i dumaa baa u himma-i i die waa bãfɛliɛj-nu. ⁵ Na saa da, da kuɔ i kuu kulduwanjo baa Kirsa-i, i ka bi sire sireduɔma baa-yo. ⁶⁻⁷ Umanj duɔ ku, u kuraa ãmbabalma nammu-na. Terienjo fanjo-gu-na na saaya na suw wuɔ ba gbuu i cicuwanjo-gu-i baa Kirsa-i a ko i balaanjo-i a hũu-ye ãmbabalma nammu-na. ⁸ Da kuɔ i kuu baa Kirsa-i, i suyaa wuɔ i ka sire waa baa-yo. ⁹ I suyaa kerre wuɔ Kirsanj siire hel kuomba hɔlma-na, u siɛ tiraa ku; kuliinjo siɛ tiraa gbãa ce bɪnjkunjgu yuɔ. ¹⁰ Kirsa kuu i diei a kure ãmbabalma-i gbula. Unj siire fiɛfiɛ-i-na, u cãa Diilonjo. ¹¹ Kuuduwanjo yaa baa namaa bi ferɛ-i: Na gbɛ na dii-ma na hɔmmu-na wuɔ na kuu a karnu na-naa nuɔ baa ãmbabalma-i aa sire waa Yesu-Kirsa horre-na ta na cãa Diilonjo.

¹² Terienjo fanjo-gu-na, ãmbabalma saa saaya ma tiraa ta yaanja nei a ce na ta na ce kumanj dolaanun-ɛi. ¹³ Baa na tiraa na nanna na ferɛ na hã ãmbabalma-i ma ce-na koraanj namaa ta ma ce kuwabalaanjo baa-na. Nga nanj kuu aa sire waa cicɛlma fiɛfiɛ-i-na, yaanj aa na hã Diilonjo-i baa na ferɛ u ce-na ãnfafammanciraanj namaa, tuɔ ce ãnfafamma baa-na. ¹⁴ Nanj yaanj ãnjnamma-i aa cu Hujarrentienjo huonj-nu, ãmbabalma siɛ tiraa gbãa ce bɪnjkunjgu ɛi.

¹⁵ Nga inj yaanj ãnjnamma-i aa cu Hujarrentienjo huonj-nu, i ka cor tiɛ ce ãmbabalma-i wuɔ ãnjnamma sa tiraa ma ye dii i yun-nu wei? Ma'i sɪ! ¹⁶ Na saa suw wuɔ da nj nanna nj ferɛ hã nelienjo ñaa kɔriɛnj nuɔ, a ta nj nu u nunjo-gu-i, nj ciɛ kutienjo kɔriɛnj nuɔ ninsoŋo wei? Ku gbãa waa nj naana nj ferɛ hã ãmbabalma, mafamma kã baa-ni kuliinj-nu. Ku gbãa bi waa nj naana nj ferɛ hã Diilonjo ta nj nu u nunjo-gu-i; kufanjo kã baa-ni viisinninj. ¹⁷ Nga yaanj i tie jaal Diilonjo-i: Namaa namanj ãmbabalma naa ce-na koraanj namaa, na yaanj fiɛfiɛ-i-na aa ta na nu Diilonjo nunjo-gu-i baa huwanjo diei, aa siɛ banj waanj mananj baa-na. ¹⁸ Na hilaa ãmbabalma kɔrsinnɪ-na a suur viisinninj-kɔrsinninj. Kuu dii ñaa na hielaa na nanja ãmbabalma cemman-na, na suurii kuuviinj-nu fiɛfiɛ-i-na. ¹⁹ Na nelnulle gbɛ baa-na ku'i ciɛ mi biɛ nel daama-i da mi tagaaya pigãanj-na. Dieɔ-i-na, nanj ña naa nanna na ferɛ dumaa ñaa koraanj namaa a hã ãmbabalma-i ta na ce kakarkuonjo-i, a ji ce na pu baa Diilonjo-i, naananj na ferɛ dumei fiɛfiɛ-i-na na hã Diilonjo-i, na ta na ce kuuviinjo a waa nelfafaanj namaa.

²⁰ ãmbabalmanj ña naa ta na yaanj-na huwanjo-gu-na, na saa ta na yuure viisinninj-maama. ²¹ Nanj taa na ce kumanj ku huwanjo-gu-na, na daa bige-i kuɔ? Ma sɪ nyunjo-gu-i-na ku da-na senserre ke? Maacemna famma temma kã baa nelienjo kuliinj-nu.

²² Nga fiɛfiɛ-i-na, na kuraa ãmbabalma nammu-na ta na cãa Diilonjo. Nanj daa kumanj kuɔ, ku yaa daaku: Na ciluɔ faa a saanu baa Diilonj unj taaranj-yuɔ dumaa, aa na ka da cicɛlma manj sa tɛɛj dede-i. ²³ Na saa da, ãmbabalma pã ma tienjo-i baa kuliinjo, a ne da da nj waa Itienjo-i Yesu-Kirsa horre-na, Diilonjo hã-ni baa cicɛlma manj sa tɛɛj dede-i gbãngbãj.

7

I karaanu i-naa nuɔ baa añjnamma-i

¹ Tobinj namaa, mi suyaa miɛ na suw kunj wuɔ dumaa i hɔlma-na. Na suyaa wuɔ nelienj nuɔ da nj waa cicɛlma yaa-i nj saaya nj ta nj wuɔ hũmienja-i anj saaya a wuɔ dumaa. ² Terienjo fanjo-gu-na, casoinj bolo duɔ waa cicɛlma, u siɛ gbãa hel ãnsorre-na. Nga bolj duɔ ku, bɪnjkunjgu siɛ gbãa bella-yuɔ ba ãnsorre-na. ³ Duɔ yanj u bɔbɔ-i cicɛlma aa kã ka soŋ bibienjo nanj-na, u cãlãa; u ciɛ *fuocesinnɪ. Nga u bɔbɔ duɔ ku, nelma siɛ gbãa yuu-yo; u gbãa soŋ bibienjo nanj-na aa u siɛ cãl. ⁴ Tobinj namaa, kuuduwanjo yaa baa namaanjo-i; nanj kuu baa *Kirsa-i, kuu dii ñaa na karaanu na-naa nuɔ baa *Moisi *añjnamma-i. Na ciɛ unanj baanj namaa. Umanj siire kuomba hɔlma-na, i ciɛ fuɔ baanj miɛmɛi die gbãa tiɛ ce kumanj dolaanun Diilonjo-i. ⁵ Inj waa tiɛ ce kumanj dolaanun-yiɛ, ãnjnamma taa ma pigãanj kumanj saa fa cemna. Da ma cira kumanj saa fa, i tie taara i ce ku yaa-i, a ne da ku yaa kãanj baa-ye kuliinjo-gu-na. ⁶ Nga fiɛfiɛ-i-na, inj kuu baa Kirsa-i, kuu dii ñaa i karaanu i-naa nuɔ baa ãnjnamma-i. Iyonjo

manj waa i gbeini-na, u karaa aa yan-ye i ferej nuɔ; i gbāa cāa Diilonjo-i cāafelemma. I yan cāacolomma-i, Moisiin nyegāan mamaŋ, aa i tie nu *Diilonj-Yalle yaa wulaa-i.

Anjɔnamma sɔnni-i

⁷ Teriengu fangu-na, i gbāa cira niɛ? Anjɔnamma balaan āmbabalma temma-i wei? Ma'i sɔ! Anjɔnamma yaa ciɛ mi suɔ āmbabalma-i. Kuɔ ānjɔnamma saa naa cira: «Baa ce nenemungu-i»*, mii naa saa suɔ wuɔ nenemungu balaan. ⁸ Ambabalma dɛraa ānjɔnamma yaa nuɔ-i a ce muɔjo-i nenemuntierj muɔ. Anjɔnanj da ma'a maa si dii, āmbabalma kure. ⁹ Dieɔ-ɔ-i-na, ānjɔnammān ŋa na'a ma saa waa, mi taa mi ce mi bāangu-i; ŋga ānjɔnammān juɔ jo, āmbabalma yaa ciɛŋ ma bāangu-i ¹⁰ aa muɔmi cɛr kure. Anjɔnamma manj naa saaya ma kāyā-yiɛ i tie ce i bāangu-i, ma birii yan aa kɔsuɔŋ muɔjo-i. ¹¹ Ambabalma dɛraa ānjɔnamma yaa nuɔ-i a tāal-mi kɔsuɔŋ-mi.

¹² Anjɔnamma famma fere-i Diilonj-maama, ma hūmiera-i Diilonj-waanja. A vii aa tiraa fa. ¹³ Bɔŋkūfafaangu gbāa jo baa mei kɔsuɔma-i wei? Ku sie gbāa! Ambabalma yaa juɔ baa-ma. Ma ciɛŋ bɔŋkūfafaangu yaa nuɔ-i a kɔsuɔŋ-mi da ma pigāan ma balaangu-i baa ma hɔdorre-i.

Ambabalma taa yaanga nelbilonjo-na

¹⁴ I suyaa wuɔ *anjɔnamma hilaa Diilonj wulaa, a ne da muɔjo-i nelbilogbāngbālān muɔ, aa āmbabalma tiraa ta yaanga miɛ. ¹⁵ Mi sa suɔ miŋ ceŋ kumanj; Miŋ taaranj kumanj mi sa ce kufangu, kumanj sa dɔlaa-miŋ mi bir mi ce ku yaa-i. ¹⁶ Mi suyaa wuɔ miŋ ceŋ kumanj ku saa fa. Teriengu fangu-na mi suyaa wuɔ ānjɔnamma faa. ¹⁷ A ce dumaanjo-na ku pigāan wuɔ mei maacemma sɔ mafamma-i; āmbabalma manj mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i. ¹⁸ Kumanj ciɛ mi wanj-ma dumaanjo-na, mi suyaa wuɔ ānfafamma si dii mi kusūŋgu-na. Mi niɛ da ānfafamma cemmaŋ-nuonju dii-miɛ, ŋga ma cemmaŋ-fɔŋgūɔ yaa hie? ¹⁹ Miŋ taaranj ānfafamma manj, mi sa ce mafamma; miŋ'a mi sa taara āmbabalma manj, mi ce ma yaa-i. ²⁰ Da mi ta mi ce kumanj sa taara-kuɔ, mei maacemma sɔ mafamma-i; āmbabalma manj mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i.

²¹ Fieɛie-i-na, mi suyaa kumanj dii-miɛ: Da mi ta mi taara mi ce ānfafamma-i, āmbabalma yaa bir ta yaanga. ²² Mi huɔŋga-na, Diilonj-ānjɔnamma dɔlnu-miɛ. ²³ Ŋga mi niɛ da nelma namma'i dii ta ma gāŋ baa mamaŋ dɔlaa-miŋ mi huɔŋga-na. Ma ciɛ āmbabalma ta yaanga miɛ, a ce mi ta mi hel mi ce ma yaa-i. ²⁴ Mei sūh daama fuɔ! Ma kā baa muɔmei daami da ma ka kɔsuɔŋ-mi, hai ka hūu-mi? ²⁵ Mi jaal Diilonjo yaa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-na, u yaa hūyāa-mi.

Mi gbāa cira: Muɔ fuɔ, mi siyaa Diilonjo ānjɔnamma-i, ma dɔlnu-miɛ, ŋga mi kusūŋ-maama ce mi ta mi cu āmbabalmanj-huonj-nu.

8

Iyurni dii Diilonj-Yalle nammu-na

¹ Fieɛie-i-na fuɔ! Bamanj suurii Yesu-Kirsa horre-na, Diilonjo sie ka gāŋ baa-ba. ² Bige-i ciɛ mi wanj-ma dumaanjo-na? *Diilonj-Yalle fɔŋgūɔ manj hāan-yeŋ ninsoŋ-cieɛlma-i Yesu-Kirsa horre-na, u kuraa-ye āmbabalma nammu-na baa kuliŋgu bi nammu-na. ³ *Moisi *anjɔnamma saa waa ma gbāa ce mafamma-i. Nelbiliemba nayusɔnni yaa naa ce ku ta ku yar ānjɔnamma-i. Kumanj yaraa ānjɔnamma-i, Diilonjo ciɛ u Biɛŋjo ce-ku: U saanjo-jo u jo āmbabalmanciraan miɛ temma, a ji bāl baa āmbabalma-i nelbilierj miɛ i hɔlma-na. U ciɛ dumei a kure-mei. ⁴ Mie manj yaan i kusūŋ-maama-i aa tie ce Diilonj-Yalle kusūŋgu, Diilonjo ciɛ mafamma-i i die gbāa tie wuɔ ānjɔnamma-i manj saaya ma wuɔ dumaa. ⁵ Bamanj ciɛŋ ba fereŋ kusūŋ-maama-i, ba yii baa kumanj dɔlaanuj-bei. A ne da bamanj ciɛŋ Diilonj-Yalle kusūŋgu-i, ba yii baa kumanj dɔlaanuj Diilonj-Yalle. ⁶ Da ŋ ta ŋ yii baa nanj kusūŋ-maama yonj, ma kā baa-ni kɔsuɔma-na; ŋga da ŋ ta ŋ yii baa kumanj dɔlaanuj Diilonj-Yalle-i, ku kā baa-ni cieɛlma-na baa hɔfɛllenj. ⁷ Bamanj hōmmu-i yuu baa bafamba fereŋ kusūŋ-maama yonj, kutaamba-i Diilonj-bigāarāamba; ba sa sie Diilonjo wulaa aa ba sie gbāa sie u wulaa. ⁸ Bamanj yaan ba kusūŋ-maama ta yaanga bei, ba sie gbāa ce bɔŋkūŋgu hel Diilonjo yufellenj. ⁹ Ŋga namaanjo-i, Diilonj-Yallenj yeŋ na hōmmu-na, na sa ce na kusūŋ-maama. Diilonj-Yallenj taaranj kumanj, na ce ku yaa-i. *Kirsa Yal da die di sɔl umanj nuɔ-i, kutienjo-i Kirsa wuonjo sɔ. ¹⁰ A ne da da kuɔ Kirsa dii na hōmmu-na, Diilonjo ciɛ-na nelviin namaa, a ce dumaanjo-na u Yalle hāa-na cieɛlma manj sa tieŋ dede-i. Ambabalma ka ce na ku banamba temma-i, ¹¹ ŋga umanj siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na, u Yallenj yeŋ baa-na, u ka bi sire namaanjo-i baade.

¹² Teriengu fangu-na tobiŋ namaa, cɛmelle dii-yiɛ. Ŋga cɛmelle manj dii-yiɛ di yaa daade: I yan i kusūŋ-maama-i aa i tie ce kumanj dɔlaanuj Diilonj-Yalle yaa-i. ¹³ Na saa da, da na ta na

* 7:7 Helmanj-sebe (Exode) 20.17; Anjɔnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 5.17

ce kumanj dolaanun-nei, na ka kosuonj na fere. Nga da na yanj Diilonj-Yalle kãya-nei na hiel na gboluonju kuubabalaangu cemman-na, na ka da cicelma manj sa tfej dede-i.

Diilonj-Yalle ce-ye Diilonj-bisãlj mie

¹⁴Bamanj yaanj *Diilonj-Yalle ta ba yaanj-na hiere, Diilonj-bisãlmba. ¹⁵Kumanj cie mi wanj-ma dumaanj-na, nanj daa Diilonj-Yalle manj, di sa ce-na koraanj namaa, a ce na ta na kãalã; nga di ce-na Diilonj-bisãlj namaa, a ce i tie gbã i bi Diilonjo-i «Baba!» ¹⁶Diilonj-Yalle fande fere yaa ffej i hommu-i a pigãanj-ye wuo Diilonj-bisãlj mie. ¹⁷Aa inj yenj Diilonj-bisãlj mie, u ciilungu vii miemei; i ka wuo-ku baa i-naa baa *Kirsã-i. Inj mullej baa-yo, i ka bi ce i baangu-i baa-yo u yunteslnni-na.

¹⁸Mi suyaa mie inj cej mullema manj nyunjo-i-na, ma sie gbãa fi baa inj ka ce i baangu-i dumaã bisnuo-i-na. ¹⁹Na saa da, Diilonj-bisãlmba sinninj ka suo yingun manj nuo-i, hfejmanj-niini-i hiere ni niya yingun fangu himma-i. ²⁰Hfejmanj-niini-i hiere ni naa yungu, aa ni nagãnj-na sã, Diilonjo yaa cie-ni dumaanj-na. Mafammanj fie ce, kuu dii ñaa ku cii nga ku saa kũnna. ²¹Yingun dii baa yingun, Diilonjo ka hũu-ni guoyuo nammu-na ni waa ni ferej nuo Diilonj-bisãlj temma, ta ni ce ni baangu-i. ²²I suyaa kerre wuo ji hi baa nyungu, hfejmanj-niini-i hiere ni gbu ni birej aa ta ni cufal ñaa kusũngu bilaa ciejo. ²³Aa ni'i sã yonj, Diilonj-bisãlj mie i bi birej dii cicaara. Diilonjo hãa-ye u Yalle-i i die suo wuo unj pãa nunju manj, u ka ce-ku. I cie Diilonjo duo hã-ye Diilonj-bisãlmba munyerammu-i a kor-e mullema-na hiere gbula. ²⁴I kuraa, ña i hñj konkoro fanjo taalungu yonj. Ninj hñj kumanj taalungu-i, da ñ da-ku, ñ sie gbãa tiraa ta ñ hñj ku taalungu-i. Hai moloño'i daa bñjkũgu dede aa tiraa cor tuo hñj ku taalungu-i? ²⁵Nga ninj hñj kumanj taalungu-i, da ñ'a ñ sa da ku yufelle, ñ da ñ fie ñ huõnga-i ta ñ cie-ku.

²⁶A naara kufangu-i, kunj nuol-erj dumaanj-na, Diilonj-Yalle bi kãya-yie. Na saa da, i sa suo kumanj saaya carãmma Diilonjo wulaa. Nga Diilonj-Yalle fande fere yaa gbuu di birej di carã Diilonjo-i di hã-ye. Dinj birej baa mamanj, ma sie gbãa hel neliej nunj-nu. ²⁷Diilonj unj suo nuõmba kusũnj-maama-i dumaanj-na, u suo u Yallenj carãnj kumanj u wulaa. Diilonj unj taaraj kumanj, u Yalle carã ku yaa-i u wulaa di hã u baamba-i. ²⁸I suyaa wuo Diilonjo maamanj dõlnunj bamanj, unj bfe bamanj a saanu baa unj yieraaya-meï dumaã, weima-i hiere ma fa ba maama. ²⁹Kumanj cie mi wanj-ma dumaanj-na, Diilonjo yufellenj hilaa bamanj nuo-i dii ku domma-na, u cie ba yaa da ba ce u Biẽno nabieraamba a ce u Biẽno duo da hãmba bai. ³⁰U yufellenj hilaa bamanj nuo-i dii ku domma-na, u bfe ba yaa-i pie-ba u caanj-nu. Aa unj bfe bamanj, u cie ba yaa-i nelviimba. Aa unj cie bamanj nelviimba-i, u cie ba yaa da ba ce ba baangu-i baa u Biẽno-i.

Diilonj-nelnyulmu temma si dii

³¹I gbãa tiraa naara hama-i? Diilonj duo gbãnj waa baa-ye ti, hai gbãa blena i maama-i? ³²U saa nyaayã fuo ferej Biẽno-i; u hãa-ba baa-yo ba ko-yo i maama-na hiere. U ce nie aa u sie hã-ye bimbinni-i hiere a naara u Biẽno-i? ³³Diilonjo yufellenj hilaa bamanj nuo-i, hai moloño'i gbãa cãl-ba? Diilonj fuo fere wuo ba saa cãl, ³⁴hai gbãa cira ba cãlãa? Yesu-Kirsã yaa kuu i solaangu-i, aa ku'i sã yonj; u siire ka waa Diilonjo caangu-na tuo carã Diilonjo-i u hã-ye. Teriengun fangu-na molo sie gbãa cãl-e. ³⁵I maamanj dõlnunj *Kirsã-i dumaã, bige-i gbãa bõrõ-yie baa-yo? Mullema sie gbãa, sũlma sie gbãa, yaahuolo sie gbãa, nyulmu sie gbãa, naaluõ sie gbãa, bãani sie gbãa, kuliingun sie bi gbãa. ³⁶Ñaa manj nyegãanj dumaã Diilonj-nelma-na wuo:

«Itie, nanj maama-na, cuo duo kaal, kuliingun hñj ku cu-ye dumaã ka nanj baangu-i.

Ba hommu donj baa-ye mu cor:

*Ba ce-ye ñaa banj kãnj baa tũlmba manj da ba ka ko-ba banj cej-banj dumaã.»**

Mie ii bi dii dumei i muntfenammu-na.

³⁷Nga mafammanj fie ma ce, i maamanj dõlnunj umanj, u ce ma ta ma tfe mie maama' i nuo-i.

³⁸Coima saa fa, mi suyaa mie Diilonj unj dõlãa-ye dumaã, bñjkũgu sie gbãa bõrõ-yie baa-yo. Kuliingun sie gbãa, cicelma sie bi gbãa, *dõrpõpuõrbiemba sie gbãa, *jñabaa-ba sie bi gbãa, isuõtaamba sie gbãa, nyungu ku weima sie gbãa, bisñj ku weima sie bi gbãa, himma sie gbãa, ³⁹dõr-niini sie gbãa, hfejmanj-niini sie bi gbãa. Diilonj unj pigãanj-ye unj dõlãa-ye dumaã Itiejõ-i Yesu-Kirsã jomma-na, ku bñjkũgu si dii kumanj gbãa bõrõ-yie baa-yo.

9

Diilonj unj hielaa u yufelle bamanj nuo-i

¹Muõno-i *Kirsã wuonj muõ, a ce dumaanj-na minj ka wanj mamanj coima sã; ninsonjo yaa-i. *Diilonj-Yalle ce mi ta mi suo-ma mi huõnga-na wuo mi wanj ninsonjo. ²Minj taaraj mi wanj mamanj ma yaa daama: Mi huõnga si dii huõnga, ma gbu ma kukul-mi. ³Kuo Diilonjo naa

* 8:36 Gbeliemanj-nalãangu (Psaume) 44.23

gān baa nuɔmɛi aa hiel mi nuŋgu-i Kirsā horre-na aa cɛr yan mi nellen-tobimba-i, kuu naa dɔlnu-mie yan. ⁴ Ba yaa haba-i? Ba yaa *Isirahɛl-baamba-i. Diilɔŋɔ ciɛ ba yaa-i u bisālmba, u caraaya ba yaa-i, u bilaa *tobisinni-i baa ba yaa-i, u hāa ba yaa u *ānjɛnmma-i, u pigāan ba yaa ba ta ba buol-o, u pāa nuŋgu-i baa ba yaa-i. ⁵ Bafamba bɛncuɔmba yaa Abiramubaaba-i. Aa nelsinni-na, Kirsā manj bimbinni-i hiere ni nuŋgu-na, u bɛncuɔmba yaa bafamba-i. Kirsā-i Diilɔŋɔ, u gbɛ baa gbɛliema hɔnni manj jonj. Ma cie!

⁶ Nga banj'a ba saa hūu Kirsā maama-i, ku pigāan wuɔ Diilɔŋ-nupālɛ cie gbāngbān wei? Ku'i sɛ! Na saa da, Isirahɛl-baamba-i hiere, ba hierɔŋɔ sɛ Isirahɛl-baamba Diilɔŋɔ wulaa; ⁷ aa *Abiramu bisālmba-i hiere, ba hierɔŋɔ sɛ Abiramu bisālɛ-kireiŋa. Hama-i nuɔ-i? Diilɔŋɔ gbɛ Abiramu-i wuɔ: «*Miŋ pāa nuŋgu manj baa-ni wuɔ mi ka ha-ni huɔŋgu, *Isaki yaa ka ha-ni baa huɔŋgu fanju-i.*» ⁸ U taara u cira wuɔ Abiramunj huɔŋ bisālmba manj hiere fuɔ homma-i, Diilɔŋɔ sa kān-ba Abiramu bisālmba. Nga unj pāa nuŋgu-i aa hā-yo bamanj, u kān ba yaa-i Abiramu bisālmba-i. ⁹ Diilɔŋɔ pāa nuŋgu-i baa-yo wuɔ: «*Mi ka bir jo belle manj juŋj fiefe ku temma-i, huɔŋgu fanju-na, Sara ka da bɛpolɔŋo.*»[†]

¹⁰ Aa u'i sɛ jonj. Erebeke bi daa piɛbaa baa i bɛncɔŋɔ-i Isaki-i. ¹¹ Bisālɛ daaba saa naa hi hɔŋ yogo, ba saa naa ce kuufafaanju dede, ba saa naa bi ce kuubabalaanju dede. Nga Diilɔŋɔ hiel nuɔmba-i fuɔ hielma. ¹² Wuɔ gbɛ Erebeke-i wuɔ: «*Bɛpomɔŋo ka tuo cda haanjo-i.*»[‡] U cie mafamma-i duɔ pigāan wuɔ u sa ne moloŋɔ āncemma aa hiel-o, nga u nyaanu fuɔ fɛrɛŋ nuŋ-āndaanju. ¹³ Ma bi nyɛgāan dumei wuɔ: «**Yakɔbu-i baa Esawu-i, mi yufelle hilaa Yakɔbu yaa nuɔ-i.*»[§]

Diilɔŋɔ yufelle bi hilaa banamba-na

¹⁴ Teriɛnju fanju-na, i gbāa cira niɛ? Diilɔŋɔ maacemma saa fa wei? Ku'i sɛ! ¹⁵ U gbaraama baa *Moisi-i wuɔ: «*Da mi ta mi taara mi ce hujarre umanj nuɔ-i, mi ce-yuɔ. Da mi ta mi bi taara mi ce baa umanj, mi bi ce baa-yo.*»^{*} ¹⁶ Diilɔŋɔ sa ne ŋ huɔŋga, u sa bi ne ŋ āncemma. U ne u hujarre jonj. ¹⁷ Diilɔŋ-nelmanj-sebe-i-na, Diilɔŋɔ gbɛ Esipi jāmātigi-i wuɔ: «*Mi cie-ni jāmātigi nuɔ da mi pigāan-ni mi fɔŋgūo-i, ku yaa mi yerre ka du terni-na hiere ka saa.*»[†] ¹⁸ Teriɛnju fanju-na, Diilɔŋ duɔ tuo taara u ce hujarre umanj nuɔ-i, u ce. Duɔ bi tuo taara u naara kunanju ānyagarma manj nuɔ-i, u bi naara.

¹⁹ Unaa ka gbɛ-mi wuɔ: «*Bige-i cie Diilɔŋɔ tiraa tuo cāl-e? Hai moloŋɔ-i gbāa cie Diilɔŋɔ-i u huɔya-maama cemna-na?*» ²⁰ Nanj hilaa hie, nuɔni manj nelbilɔŋ nuɔ, aa ta ŋ fanu baa Diilɔŋɔ-i? Bireŋga gbāa gbɛ ka matienjo-i wuɔ: «*Bige-i cie ŋ ma-mi dumande-i?*» ²¹ Kumanj da ku dɔlnu bitomarāŋɔ-i u ma ku yaa-i baa u yemaanju-i. Da ku dɔlnu-yuɔ u ma sukpekpellun-bituonju, da ku bi dɔlnu-yuɔ u ma sudɔdɔllun-bituonju baa yemaduonju fanju-i.

²² Bamanj duu Diilɔŋɔ huɔŋga-i, bamanj gbɛ kɔsuɔma-i, Diilɔŋ duɔ tiera ba nuonju-i duɔ ji pigāan-ba u jāyāmma-i baa u fɔŋgūo-i yinju nanju, nanj'a niɛ? ²³ Aa unj cie hujarre-i bamanj nuɔ-i, unj tigiŋ bamanj dii ku domma-na ba da ba ta ba ce ba bāanju-i baa-yo, duɔ ce baa-ba cɛŋ daama temma-i, a pigāan wuɔ hujantienjo, nanj'a niɛ? ²⁴ Unj bɛ mie manj *Yuifubaa-ba hɔlmba-na baa *niɛraamba bi holma-na hiere, u cie baa miɛmi, u saa ce baa Yuifubaa jonj. ²⁵ U waan ma yaa-i Ose sebe-i-na wuɔ:

*«Bamanj saa waa mi baamba,
mi ka ce-ba mi baamba.*

*Bamanj maama-i saa ta ma dɔl-minj,
mi ka ta mi ku ba maama-na ŋaa nɛliɛŋo baa u dɔrŋo.*

²⁶ *Aa banj ŋa naa gbɛ nuɔmba-i terni manj nuɔ-i wuɔ mɛi baamba sɛ,
kufanju terni-na, ba ka ta ba bi-ba Cɛɛlmantienjo bisālmba.*»[‡]

²⁷ *Isayi bi waan *Isirahɛl-baamba maama wuɔ: «*Halle da ku fie'a Isirahɛl-baamba ka ciinu niɛ niɛ, ba da-ba-diei ka kor-bei jonj;* ²⁸ *kɛrɛ Itien unj waan manj nelbiliɛmba kɛŋgu-na, u ka ce-ma hiere aa u ka tiraa ce-ma pampanj.*»[§] ²⁹ Isayi duɔŋɔ fanjo naa bi wuɔya wanj-ma wuɔ: «*Kuɔ Dombuɔ saa naa yan huɔŋgu hā-ye,
ii naa gbuo hiere ŋaa Sodɔmutaambanj gbuyaa dumaa.
Mamanj daa Gomɔrtaamba-i maa naa bi da-ye.*»^{*}

Viiŋnni da Diilɔŋ-na, ni sa da ānjɛnmma-na

* 9:7 Miwaanjo jɛnammanj-sebe (Genɛse) 21.12 † 9:9 Miwaanjo jɛnammanj-sebe (Genɛse) 18.10 ‡ 9:12 Miwaanjo jɛnammanj-sebe (Genɛse) 25.23 § 9:13 Malaki (Malachie) 1.2-3 * 9:15 Helmanj-sebe (Exode) 33.19 † 9:17 Helmanj-sebe (Exode) 9.16 ‡ 9:26 Ose (Osée) 2.1,25 § 9:28 Isayi (Ésaie) 10.22-23 * 9:29 Isayi (Ésaie) 1.9. Mamanj daa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i ku da Miwaanjo jɛnammanj-sebe-i-na (Genɛse) 19.23-28.

³⁰ In taaranj i wanj mamanej ma yaa daama: *Nieraamba manj saa ta ba wuo *anjnamma-i da ba da viisinni-i, ba daa-ni. Ba daa-ni danj hama-i temma-i? Banj haa ba nanga-i *Kirsa-i-na ku'i cie ba da-ni. ³¹ A ne da *Isirahel-baamba famba manj taa ba wuo anjnamma-i da ba da-ni, ba saa gbãa da-ni. ³² Bige-i cie ba saa gbãa da-ni? Ba saa haa ba nanja Kirsa-na taara-nie, ba taaraaya-nie baa ba ciluo, ku'i cie ba saa gbãa da-ni. Ba kãa ka tistij ba fere tãmpelle† manj malãan nuomba-i. ³³ Diilonj uñ waanj dimanej maama-i u sebe-i-na wuo:

«*Mi ka jtna tãmpelle *Sinyo-i-na, nuomba ka ta ba tistij ba fere die. Di ka ta di mal nuomba-i.*

Nga umanj duw haa u nanja die, u yaanja sie ture.»‡

10

¹ Tobinj namaa, mamanej yuu mi huõnga-i, mi taara *Yuifubaa-ba kor. Mi gbu mi cãra ku yaa Diilonjo wulaa mi hã-ba. ² Coima saa fa: Ba hinu pãama baa Diilonj-kũngu-i, nga ba saa suw hũmefafalle-i. ³ Neliej nuw ninj saaya nj ce kumanj Diilonjo tuw kãnj-ni nelviinj nuw, ba saa suw-ku aa ta ba taara ba ce nelviimba bafamba fereñj cemma. A ce dumaanjo-na, Diilonj uñ cie kumanj duw gbãa ce-ye nelviinj mie, ba saa sie-ku. ⁴ A ne da *Kirsa yaa juw ji baal *Moisi *anjnamma-i. U cie mafamma-i kumanj ka ce bamanj da ba haa ba nanja-i yuw Diilonjo tuw kãnj-ba nelviimba.

⁵ Na saa da, umanj taaraayanj viisinni-i anjnamma barguw-i-na, Moisiñ waanj mamanej ku kũngu-na, ma yaa daama wuo: «*Umanj duw gbãa wuw anjnamma hũmienja-i hiere, a ka kor-o.»* ⁶ Nga umanj hũyãa Diilonj-maama-i duw taara viisinni-i, mamanej waanj baa-yo ma yaa daama wuo: «*Baa cira: †Hai ka nyugũj dor-o-i-na ka bt Kirsa-i?‡* ⁷ Baa bi tiraa nj cira: †*Hai ka suur hẽma-na ka sire Kirsa-i?‡*» ⁸ Ma nyegãanj wuo: «*Diilonj-nelma dii nj caanngu-na; maa dii nj nunngu-na, maa dii nj huõnga-na.»†* Ma ciera wuw na hũu Diilonj-maama-i. I wuora i wanj ma yaa-i baa nuomba-i. ⁹ Na saa da, da nj puur nj nunngu-i a wanj-ma nuomba yufelle-na wuw Yesu yaa Itienjo-i, aa hũu-ma hĩnj wuw Diilonjo siire-yuw hiel-o kuomba holma-na, nj ka kor. ¹⁰ Da nj hũu-ma hĩnj, Diilonjo tuw kãnj-ni nelviinj nuw. Da nj puur nj nunngu-i a wanj-ma, Diilonjo kor-ni. ¹¹ Na saa da, Diilonj-nelma ciera wuo: «*Umanj duw haa u nanja yuw, kutienjo yaanja sie ture.»‡* ¹² A ce dumaanjo-na Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i kuuduõngu yaa-i; bĩnjkũngu saa borw-bei. Yunteduõño†i yienj ba yun-nu hiere tuw ce ãnfafamma-i bamanj muyaanj ba natiẽja yuw. ¹³ Nãa manj nyegãanj dumaa Diilonj-nelma-na wuo: «*Umanj duw muo u natiẽja Itienjo-na, u ka kor-o.»§* ¹⁴ Nga da ba saa haa ba nanja yuw, ba ka ce nie gbãa muo ba natiẽja yuw? Aa da ba saa nu u maama-i, ba ka ce nie gbãa haa ba nanja yuw? Aa molonj duw uu si dii duw tuw wanj u nelma-i, ba ka ce nie gbãa nu-ma? ¹⁵ Aa molonj duw saa puor ma yerrenj, ma ka ce nie gbãa wanj? Ma waanj Diilonj-nelma-na wuo: «*Bamanj juw baa neldodõlma-i, ba jomma sa suw aa fẽ huõnga.»** ¹⁶ Nga nuomba-i hiere ba saa sie *Neldodõlma-i. *Isayi waanj-ma wuo: «*Itie, inj wanj nelma manj, nj daa hai hũyãa-ma?»†* ¹⁷ Terienjgu fanjgu-na, Kirsa nelma numma yaa juw baa ma hũuma-i.

¹⁸ Yaanj mi yuu-na: Nuomba saa nu nelma famma-i wei? Ba nuw-ma! Diilonj-nelma ciera wuo:

«*Ba nelma gbuyaa hẽma-i hiere. Nuomba nuw ba nelma-i nileĩja-na hiere ka saa.»‡*

¹⁹ Mi ka tiraa yuu ne: *Isirahel-baambanj nuw-ma, ba saa naa suw ma yaanja-i wei? Ma yaanja suyaa! Moisi yaa waanj-ma d̄elũw wuo: «*Diilonjo ciera:*

†Nanj a na sa kãnj bamanj wuw nieraamba, mi ka ce na ta na ce yelma bei.

Mi ka ce na hõmmu du baa bamanj sa suyaanj bĩnjkũngu.»§

²⁰ Aa Isayi daa holle cira: «*Diilonjo ciera: †Bamanj saa ta ba taara-mie, ba daa-mi.*

*Bamanj saa ta ba yuu-mi baa weĩma, mi caraaya ba yaa-i.»**

²¹ Nga kumanj njaa Isirahel-baamba kũngu-i, Diilonjo ciera: «*Bãanngu-i baa isuõngu-i mi bt mi baamba-i, nga ba sa sie-mi. Ba sa nu mi nunngu-i aa tiraa pu bubuwst̄nni baa-mi.»†*

† **9:32** Tãmpelle manj malãan nuomba-i: Ba gbẽ Yesu yaa-i. Nienj Pier die. 2.4.8. ‡ **9:33** Nienj 10.11; Isayi sebe-i-na (Êsaie) 8.14; 28.16; Pier die. 2.6-8. * **10:5** Buolmanj-sebe (Lévitique) 18.5; Gal. 3.12 † **10:8** Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 30.12-14 ‡ **10:11** Isayi (Êsaie) 28.16 § **10:13** Yowel (Joël) 3.5 * **10:15** Isayi (Êsaie) 52.7 † **10:16** Isayi (Êsaie) 53.1 ‡ **10:18** Gbeliemanj-nalãanngu (Psaume) 19.5 § **10:19** Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 32.21 * **10:20** Isayi (Êsaie) 65.1 † **10:21** Isayi (Êsaie) 65.2

11

Diilonjo saa ciina Isirahel-baamba-i

¹ Terienɔ fangu-na, yaan mi yuu-na: Diilonjo ciinaana u baamba-i *Isirahel-baamba-i wei? U saa ciina-bei. Mei fere-i Isirahel nellen-wuonj muo, *Abiramu haayelɔj muo aa *Bensaamie dun-wuonj muo. ² Diilonj u yufellen hilaa bamanj nuo-i dii ku domma-na, u sie gbaa ciina-bei. *Elinj muyaa u natiɛnɔ Diilonjo-na Isirahel-baamba maama-na kusuoɔn-nu Diilonj-nelma-na, ma si na suɔ ku terienɔ-i ke? ³ U ciera wuo: «*Itie, ba kuo η *pɔpuɔrbiemba-i aa muonu mumbuolmɔn-terni-i. Muomei tyaa mi diei η huonɔ-na, ηga baa dii ta ba taaramie baa komma.*» ⁴ Uη waaɔ mafamma-i Diilonjo siyaa-yo baa hama-i? U ciera wuo: «*η saa tɛ η diei! Nuomba neifɛnɔ sisi nuosiba ndii dii baa-mi mi jinamma-na, kutaamba saa pigen dede Baal[†]yaanηga-na.*» ⁵ Kuubiduɔn daaku yaa nyunɔ ku baanɔ-na: Diilonj uη fiɛlaa cɛɛ-baamba manj Isirahel-baamba-na, baa dii yogo. ⁶ U cie baa-ba aa fiɛl-ba, u saa ne ba maacemma. Kuo uu naa ne ba maacemma, baa naa saa cira u cie baa-ba.

⁷ Ku yungu yaa daaku wuo Isirahel-baambaɔ taa ba taara kumanj, ba saa da-ku; Diilonj uη fiɛlaa bamanj bei, ba i daa-ku yonj. Ba boluonɔ cie anyagarmantaamba ⁸ ηaa manj nyegaaɔn dumaɔ Diilonj-nelma-na wuo: «*ji hi baa nyunɔ Diilonjo cie ba hɔmmu ku aa yanj-ba, aa cu ba yammu-i, aa suuye ba tunni-i ba sa nu baa-ni.*» ⁹ *Davidi bi ciera wuo:

*«Baj wuo niidɔɔlni manj,
mi taara Diilonjo ce-ni ηaa kɔllu a bel-ba,
u ce-ni ηaa juonjo a cure-bei,*

u ce ni yaa u sɔɔɔlnu ba gbeini-i a suu ba ambabalma sɔlaanɔ-gu-i.

¹⁰ *Mi taara u yir-ba, ba baa tiraa ta ba da baa ba yufienɔ-i.*

*Aa u haa yaahuolo-i bei, ba baa gbaa ciir wuo baa-yo.»**

¹¹ Yaan mi yuu-na: Isirahel-baambaɔ tisaaɔn ba fere a cii, ba ka paɔn tɛ dii hiɛma-na wei? Ba sie paɔn tɛ dii. Ba cɛɛmuo birii yanj aa kaaya *nieraamba kor. A ce dumaanjo-na, Isirahel-baamba ka ta ba ce yelma bei. ¹² Da kuo ba cɛɛmuo cie anfafamma nelbiliemba-na, da kuo ba ciima kaaya nieraamba-i, da ba sire, ku ka kaaya nelbiliemba-i ka hi hie?

Nieraamba kormanj-kunɔ-gu-i

¹³ Fieɛ-i mi nelma vii *nieraan namei. Namaa namanj *Isirahel-baanj namaa si, Diilonjo puaraa-mi namaa holma yaa nuo-i. Mi maacemma sa suɔ aa dɔnu-mie. ¹⁴ Mi bi ce kufangu-i da mi ce mi nellen-tobimba-i yelmantaamba a gbaa da mi kor banamba bei. ¹⁵ Na saa da, Diilonj uη ciɛlaa-ba kɔtuonɔ, ku cie fuo baa nieraamba-i ba suurnu ba-naa. Duo ji sie ba pie-yo, kufangu ka waa nie nie? Ku ka waa ηaa ba kuu aa sire.

¹⁶ Na saa da, da η pa didɛɛlamma-i ha Diilonjo-i, η dɛmma-i hiere ma cie Diilonj-maama. Da η pa tibikaalmba-i ha Diilonjo-i, tibinegemmu-i hiere mu cie Diilonj-muumu. ¹⁷ Isirahel-baamba dii ηaa ciɛn-tibiɛngu aa nieraan namaanjo-i na waa ηaa hɛn-tibiɛngu. Diilonjo karaa ciɛn-tibiɛngu negemmu nannu nanna, aa bie hɛn-tibiɛngu negemmu gbo mu fonni-na. Ciɛn-tibiɛngu negemmuɔn daɔn tibiyomma manj, namaa na bi da maaduoma fama yaa-i, aa ma hel hiere kaasɛduɔn daani yaa nuo-i. ¹⁸ Kufangu terienɔ-na, baa na nye banj karaa negemmu manj. Na ce nie aa nye-mu? Negenɔ sa tuu kaasɛnni, ηga kaasɛnni tɛ tyaaɔn negenɔ! ¹⁹ Unaa gbaa bi cira: «*Diilonjo karaa negemmu fammu-i aa dii muomei mu fuonɔ-na.*» ²⁰ U waaɔ ninsoɔn, ηga kumanj cie Diilonjo kar-mu, ku yaa daaku: Mu saa haa mu nanɔga yuo ku i cie u kar-mu halan-mu. Nuonin haa η nanɔga-i yuo ku i cie u dii-ni mu fuonɔ-na. Yanj aa η nanna bombolma-i aa η ta η kaala Diilonjo-i. ²¹ Diilonj duo kar ciɛn-tibiɛngu negemmu-i nanna, bige-i gbaa cie-yo hɛn-tibiɛngu muumu karma-na? ²² Nj saa da, Diilonjo pigaaɔn u fafaanɔ-gu-i baa u hɔdorre-i pigaaɔn daama temma yaa-i: U huonɔ doɔn baa bamanj naana u humelle-i aa fa baa nuonj manj nyaaraa-yuo. Da η bi nanna-yuo, u bi kar-ni nanna ciɛn-negemmu temma. ²³ Aa Isirahel-baanj da ba nanna ba anyagarma-i, Diilonjo ka bir dii-ba ba fonni-na. Ku fɔnɔgɔ dii-yuo u duo ce-ma. ²⁴ Nuonjo-i, nanj waa hɛn-tibiɛn-nu, ba kar-ni jo ji gbo-ni ciɛn-tibiɛn-nu; mafan da ma saa yar Diilonjo-i, ciɛn-tibiɛngu ferenj negemmu gbomma ce nie gbaa yar-o?

Isirahel-baamba kormanj-kunɔ-gu-i

²⁵ Tobin namaa, mi taara na suɔ Diilonjo kusunɔ-gu-i, ku yaa na ka suɔ wuo na nelnulle gbɛ baa-na. *Isirahel-baamba namba nyaaya ba fere. A ce dumaanjo-na Diilonjo yaan-ba tuo cie *nieraamba manj dii da ba kor hiere, ba kor aa u suɔ kor-ba. ²⁶ Isirahel-baamba ka kor hiere dumei ηaa manj nyegaaɔn dumaɔ wuo:

* **11:3** Jamatigi ba sebedɛɛlanjo (1 Rois) 19.10,14 † **11:4** Baal: Tiɛngu nanj yerre-i dumaanjo-na. ‡ **11:4** Jamatigi ba sebedɛɛlanjo (1 Rois) 19.18 § **11:8** Anjinamma tiyemmanj-sebe (Deuteronomie) 29.3; Isayi (Esaie) 6.10; 29.10 * **11:10** Gbelicman-nalaanɔ (Psaume) 69.23-24

«Kor̄kortier̄jo ka hel *Sinyo;

u ka hiel *Yakobu haayēlmba-i anyagarma-na.

²⁷ Mi ka hur ba āmbabalma-i halar̄-ma bei aa bel *tobistinni baa-ba.»[†]

²⁸ Isirahel-baamban'a ba saa sie *Neldodolma-i, die i ne-ku, ba cie Diilon-bigāarāamba, nga ku kuraa nieraan namaanjo-i. A ne da die ne Diilon u yufeller hilaa-bei dumaa, i ne da ba maama dolnu-yuo yogo ba bincuomba maa-na. ²⁹ Na saa da, Diilon duō hā-ni, u hā-ni. U yufel da di hel-nie, di hilaa-nie; u sa bir baa huon-āndaangu. ³⁰ Yiinaa-i-na, namaa na saa ta na nu Diilonjo nungu-i, Isirahel-baamban juō clina u nungu-i huongu man nuō-i, u suō ce hujarre namaanjo-na. ³¹ Ba yagaraa Diilonjo nungu-i fiefie-i-na a ce u ce hujarre namaanjo-na, aa bafamba da ba bi da u hujarre-i. ³² Kumaj cie mi wan-ma dumaanjo-na, Diilonjo yaan Isirahel-baamba-i baa nieraamba-i hiere ba ferēn nuō ba suur āmbabalma-na bāl ba nuhōen-na aa suō duō ce hujarre bei hiere.

³³ Coima saa fa, Diilonjo fafaangu temma si dii! U nu nelma-i ma numma-i aa tuō suō weima-i hiere. Molo sie gbāa suō u huōya-maama-i ti-ma, molo sie bi gbāa konnu u kusūngu-i ³⁴ n̄aa man nyegāan dumaa u nelma-na wuo:

«Hai gbāa suō Itienjo kusūn-maama-i?

Hai gbāa dii nelma u tūn-nu?»[‡]

³⁵ Hai diyaa cēmelle yuō dede aa u duō ji suu-de huon-nu?»[§]

³⁶ Bimbinni-i hiere u yaa hielaa-ni, nii dii fuō nagān-na aa ni tyāa fuō tēma. Yaan i tie gbelien u yaa-i hōnni man jonj! Ma cie.

12

Diilon-bilon-wuosaangu

¹ Tobin namaa, Diilon uŋ cie hujar daade temma-i yie, jande, mi cārā-nei, hāan-yon baa na fere n̄aa ban hān-yon tāmman-kūngu dumaa. Yaan na ciluō tuō fa. Taa na ce kumanj dolaanun-yuō. Ba buol Diilonjo-i dumei ninson-buolma-i. ² Baa na ta na nyaanu nelbiliemba kuucenju-i, yaan Diilonjo bir-na u birma a hā-na ānjogofemma, ku yaa na ka ta na suō Diilonjo huongu-i: Kumaj faa, kumanj dolaanun-yuō baa kumanj vii, na ka ta na suō-ku.

³ Diilon uŋ firiinu u huongu-i aa ce baa-mi, mi ka dii nelma na tūnni-na hiere: Yaan bombolma-i aa nelienjo nelienjo u jina u fere u fuongu-na. Nan haa na nanga-i Diilonjo-na aa u hā-na fōngōbaa-ba man, taa na ce na weimambaa-ba-i na saanu baa ba yaa-i. ⁴ Nelbilon uŋ yej dumaa baa terni bōi u kūōma-na, terienju terienju baa ku maacemma, ⁵ mie in fie ciinu, i suuriinu i-naa dumei. Ii dii n̄aa i gbuōnu ce nelduōjo *Kirsa horre-na, nelienjo nelienjo baa u munyierammu. ⁶ Diilonjo firiinu u huongu-i a hā-ye i de-i-deŋ fōngōbaa. Duō hā nuōni man u pōpuorunju cemmaŋ-fōngūō-i, baa haar baa-yo u hūmelle-na. ⁷ Kāyāmmaŋ-fōngūō duō waa baa uman, u tuō kāyā. U nelma pigāamaŋ-fōngūō duō waa baa uman, u tuō wan-ma u pigāan. ⁸ Sirein-fōngūō duō waa baa uman, u tuō dii sirein-a-i banamba-na. Uman duō da u nagān-na, kutienjo yan u nanga ta ka fara baa huonga diei. Uman duō da yaan-a-i, u ce u yaatesinni-i baa pāama. Duō hā uman fōngūō-i wuō u tuō kāyā sūntaamba-i, kutienjo tuō ce-ma baa hafēlle.

⁹ Na nelnyulmu saaya mu kor̄, huhurma saa saaya ma waa-muō. Gbuu na bigāan āmbabalma-i aa na vaa na fere baa ānafamma yaa-i. ¹⁰ Taa na dōl na-naa n̄aa ceduoŋ-bien namaa. Taa na jina na fere banamba huon-nu. ¹¹ Taa na hinu pāama-i, baa na ce yentaan namaa. Vaan na fere baa Itienjo maacemma-i, baa na fē baa-ma. ¹² Nan h̄n kumanj taalungu-i, yaan ku ta ku fē na hōmmu-i. Wein da ma da-na, na doloonu-mei. Taa na hinu Diilocārālle-i. ¹³ Taa na kāyā Diilon-dūn-baamba man naaluō uŋ suuri-bei. Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma. ¹⁴ Taa na cārā Diilonjo-i na hā baman cien-nan kpāncōlgūō-i. Taa na cārā kuufafaangu na hā-ba; baa na haa na nubabalaangu bei. ¹⁵ Taa na n̄ye baa baman nyien, aa na ta na kaal baa baman kaalaan. ¹⁶ Taa na nunu na-naa. Baa na ta na tetēn na fere; yaan aa na ta na sie maacemma man sōlsōl-maama-i*. Baa na da nie s̄i na suō weima-i hiere.

¹⁷ Baa na ta na suō āmbabalma solaangu-i baa āmbabalma. Gbāan na ta na ce kumanj faa na hā nuōmba-i hiere. ¹⁸ Gbāan na ta na gbo baa nuōmba-i hiere; baa na yan ma hella namaa. ¹⁹ Mi jēnaan namaa, baa na ta na suō solaangu-i na fere, yaan Diilonjo yaa tuō suu-ku. Na saa da, ma nyegāan Diilon-nelma-na wuo: Itienjo ciēra wuo: «Yaan solaangu-i na hā muō. Muōmei ka pā nelienjo nelienjo baa kumanj saaya baa-yo.»[†] ²⁰ Nga kumanj namaa kūngu-i, ku yaa daaku: «Nyul da mu ta mu ko n̄ bigaaranjo-i, hā u wuo. Hūnkuōs̄in da ni bel-o, hā u nyon. Da n̄ ce

[†] 11:27 Isayi (Ēsaie) 59.20-21 [‡] 11:34 Isayi (Ēsaie) 40.13 [§] 11:35 Yōbu (Job) 41.3 * 12:16 Yaan aa na ta na sie maacemma man sōlsōl-maama-i: Girekimma-na terien daaku gbāa bi nu nun daama-i: «Yaan aa na ta na sie na pie nawalaamba-l.» [†] 12:19 Anjnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 32.35

mafamma-i kuu dii ŋaa ŋ gbalāa dancierŋa'i kúnna u yunŋu-na.»[‡] 21 Baa na yanŋ ámbabalma da yunŋu nei, ciɛŋ ánfafamma-i na hiel ámbabalma-i na hólma-na.

13

Taa na sie fŋŋŋtaamba wulaa

¹ Neliɛŋo neliɛŋo u saaya u tuɔ sie fŋŋŋtaamba wulaa. Kumaŋ ciɛ mi wanŋ-ma dumaanŋo-na, fŋŋŋtesinni-i hiere ni hel Diilonŋ-na, u yaa jlena fŋŋŋo-i hiere. ² A ce dumaanŋo-na umanŋ duɔ tuɔ gán baa fŋŋŋtaamba-i, u gán baa Diilonŋ. Bamaŋ ciinaanaŋ fŋŋŋtaamba nuŋ-ándaanŋu-i, banŋ taaraŋ kumaŋ ba ka da-ku. ³ Da ŋ ta ŋ ce kuuviinŋu, korma sa da-ni baa fŋŋŋtaamba-i. Korma da ámbabalmanciraamba'i baa-ba. Terienŋu fanŋu-na, da ŋ'a ŋ sa taara korma ta ma da-ni baa-ba, yanŋ aa ŋ ta ŋ ce kuuviinŋu, ku yaa bafamba fere-i ba ka ta ba gbeliɛŋ-ni. ⁴ Fŋŋŋtaamba ce Diilonŋ-maacemma'i dumaanŋo-na da ba dii-ye hŋmefafalle-na. Ŋga da ŋ bir yanŋ aa ta ŋ ce kuubabalaanŋu, ŋ saaya ŋ káalá-bei. Diilonŋ unŋ háa-ba comelle manŋ, u saa há-ba baa-de gbánŋbánŋ, ba ce fuɔ maacemma'i baa-de. Umanŋ duɔ cál, banŋ haa kumaŋ yuɔ, ku pigáanŋ Diilonŋ-berru. ⁵ Ku'i ciɛ i gblɛ i tie sie fŋŋŋtaamba wulaa. I baa ne muoru yonŋ aa tie sie, i ne i hómumu, i suyaa wuɔ ku faa.

⁶ Ku'i bi ciɛ ŋ da na saaya na ta na pá na nampobaa-ba-i. Bamaŋ hŋyáanŋ nampo-i, Diilonŋo'i bi háa bafamba-i maacemma famma-i. ⁷ Niŋ saaya ŋ pá kumaŋ, pá-ku ŋ há kuŋ vii umanŋ. Taa na pá nampobaa-ba-i na há ba taamba-i, umanŋ duɔ saaya baa kámma, na kánŋ-yo. Umanŋ duɔ saaya baa bóbɔima, na ce-yo bói.

Anjŋnamma tuole-i

⁸ Da ma hel nelyulmu-na, baa na yanŋ bíŋkúnŋ cémelle waa unanŋ nuɔ-na. Na saa da, umanŋ duɔ yanŋ banamba maama ta ma dólnu-yuɔ, kuu dii ŋaa kutienŋo tie baa *Moisi *anjŋnamma-i ma kúnŋu-na hiere. ⁹ Kumaŋ ciɛ mi wanŋ-ma dumaanŋo-na, mamaŋ nyegáanŋ anjŋnamma-na wuɔ: «Baa ce *fuocesinni, baa ko neliɛŋo, baa cuo, baa nenu neliɛŋo»* ka cor baa manamma-i hiere, ma juɔ ji gbura ma-naa nelma diei maanŋ daama yaa nuɔ-i wuɔ: «Ŋ saaya ŋ dól ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dól ŋ fere duma.»[†] ¹⁰ Da ŋ ta ŋ dól ŋ nanolŋo-i, ŋ sa jɔguŋ-yo baa kuubabalaanŋu. Terienŋu fanŋu-na, nelyulmu da mu waa-nie, kuu dii ŋaa ŋ tie baa anjŋnamma-i hiere ma kúnŋu-na.

Ku piɛ ku jo dii

¹¹ Baa na hŋu nel daama-i na nanna. Inŋ yenŋ huŋŋu manŋ nuɔ-i daaku-i, namaa fere-i na suɔ-ku. Baa na duɔfŋŋ, siirenŋ, ku hii! Konŋkoro piyaa-ye fiefie-i-na a yanŋ inŋ ŋa naa hŋu Diilonŋ-maama-i felema-i huŋŋu manŋ nuɔ-i. ¹² Isuŋŋu niinu tŋ, cuo piyaa kaalma. Yaanŋ i nanna kukulmanŋ-maacemma-i aa i tie ce báantŋmma. ¹³ Yaanŋ i tie ce kuuviinŋu, báantaamba ce dumɛ-i. I yanŋ niwuoniŋ-gbuolaanŋu-i, baa kolmanŋ-gbuolaanŋu-i, baa bíŋwosinni-i ni sínni-na hiere. I yanŋ berkarre-i baa nenemunŋu-i. ¹⁴ Yaanŋ i biɛ Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama aa i ne i kusúnniŋ-maama-i aa i yanŋ-ma.

14

Baa cál ŋ nawuonŋo-i

¹ Baa na ta na tieŋ umanŋ saa nanŋ kaasinni dei yogo Diilonŋ-hŋmelle-na; taa na piɛ-yo na caanŋ-nu. Baa na ta na fanu na-naa baa-yo u anjɔguɔma-na. ² Ŋaa unanŋo dii u suyaa wuɔ niwuoni-i hiere ni gbáa wuɔ. A ne da umanŋ saa nanŋ kaasinni dei yogo Diilonŋ-hŋmelle-na u sa dii kúɔma u nuŋŋu-na, u wuɔ dímma yonŋ. ³ Umanŋ wuyaanaŋ niwuoni-i hiere, u baa nyɛ umanŋ wuɔ ninanni nyaa-yo, aa umanŋ sa wuyaanaŋ niwuoni-i hiere u baa cál umanŋ wuyaanaŋ-niŋ. Diilonŋ unŋ siyaa dii-yo u horre-na, yunŋu si dii u cálma-na. ⁴ Nanŋ hilaa hie aa da manamma ta ŋ cál unanŋ cáaráo-i? Ku nuɔlaa-yo wa, ku saa nuɔ-o wa! Ma hii nuɔ baa bige-i? Aa ku sie gbáa nuɔ-o; Itienŋo dii tuɔ káyá-yuɔ. Ku fŋŋŋo dii-yo u tuɔ káyá-yuɔ.

⁵ Banaŋ wulaa, yinni-i hiere ni sa saa; ni maar ni-naa. Banaŋ ba'a yinni-i hiere nii dii niiduoni. Neliɛŋo neliɛŋo, u yanŋ mamaŋ dii u huŋŋa-na ma ye-yo. ⁶ Umanŋ buɔraŋ yinni-i, u bóɔ-nie Itienŋo maa-na. Umanŋ wuyaanaŋ bímbínni-i hiere, u bi wuo-ni Itienŋo maa-na. Kumaŋ ciɛ mi wanŋ-ma dumaanŋo-na, kutienŋo jaal Diilonŋo-i ni maama-na. Aa umanŋ wuɔ niwuoni nanni nyaa-yo, u bi ce-ma Itienŋo maa-na. Fuɔ bi jaal Diilonŋo-i. ⁷ Na saa da, i hólma-na, molo si dii tieŋa u fereŋ maa-na, molo sa bi ku ká u fereŋ maa-na. ⁸ Da ŋ horŋ Diilonŋ-horre-na, ŋ huŋŋ Itienŋo maa-na, aa da ŋ bi ku, ŋ bi ku Itienŋo maa-na. A ce dumaanŋo-na ii dii cicéŋma wa, i kuu wa, i tienŋo yaa Yesu-Kirsa-i. ⁹ Bige-i ciɛ mi wanŋ-ma dumaanŋo-na? U kuu aa sire jo ji waa bikuomba-i baa cicéŋmantaamba-i hiere ba yanŋ-nu. ¹⁰ Ŋga ma bilaa nie nanŋ da manamma

[‡] 12:20 Bincuaŋ-nelmaŋ-seɓe (Proverbes) 25.21-22 * 13:9 Helmaŋ-seɓe (Exode) 20.13-17; Anjŋnamma tiyemmanŋ-seɓe (Deutéronome) 5.17-21 † 13:9 Buolmanŋ-seɓe (Lévitique) 19.18

ta η cāl η nawuɔŋo-i? Ma bilaa niε nanj ta η nye η nawuɔŋo-i sũlma? I ka cor hierε Diilɔŋ-fuore-na u yuu-ye i de-i-diei. ¹¹ Na saa da, ma nyεgāaŋ Diilɔŋ-nelma-na wuɔ:

«Muɔ *Cicēlmantiej muɔ,*
mi siε kar ku coima,

nuɔmba-i hierε ba ka jo ji dũuna mi yaanŋa-na.

*Aa nelieŋo nelieŋo u ka puur u nunŋu-i wanŋ-ma wuɔ muɔmεi Diilɔŋo-i kelkel.»**

¹² Terieŋgu fanŋu-na, nelieŋo nelieŋo uŋ ciε kumaŋ, u ka yiera Diilɔŋo yaanŋa-na a wanŋ-ku.

Baa guɔl η nawuɔŋo gbeini-i

¹³ A ce dumaanŋo-na, yaanŋ i yanŋ i-naa cālma. Yaanŋ aa na bel na fεrε unanŋ nuɔ η baa ji guɔl unanŋ gbeini-i a pira-yuɔ Diilɔŋ-hũmelle-na. ¹⁴ Itieŋo-i Yesu ciε mei suɔ, aa tiraa tir suɔ wuɔ kuuwuɔŋgu saa nyaa nelieŋo. Nga umanŋ duɔ tuɔ Ɔgɔuŋ wuɔ kuuwuɔŋgu daaku nyaa-yo, η bi da ku nyaa-yo. ¹⁵ Da η ta η ce kuujanŋu η natobiŋo-na baa niŋ wuɔ kumaŋ, η naana nelnyulmuŋ-hũmelle-i. *Kirsanŋ kuu umanŋ maa-na-i, η ka Ɔsuɔŋ-yo kuuwuɔŋgu maa-na yonŋ wεi? ¹⁶ Kumaŋ faa nanj yufelle-na, da η suɔ wuɔ ku cemma gbāa biεna Diilɔŋ-hũmelle yerre-i, ne-ku aa η yanŋ-ku. ¹⁷ Na saa da, *Diilɔŋ-nelleŋ-kũŋgu-i niuwuoniŋ-kũŋgu sl, niinyɔnniŋ-kũŋgu bi sl. Diilɔŋ-nelleŋ-kũŋgu yaa wiislnni, baa yaafelle baa hɔfelle, ni da *Diilɔŋ-Yalle yaa wulaa-i. ¹⁸ Umanŋ duɔ tuɔ cāa Kirs-a i cāama famma temma-i, u kũŋgu dɔlnu Diilɔŋo-i aa nuɔmba bi bi u yefafalle.

¹⁹ Terieŋgu fanŋu-na, kumaŋ juɔŋ baa yaafelle-i muntɛnammu-na aa ta ku ce i hieroŋo-i i tiε nanj kaaslnni Diilɔŋ-hũmelle-na, yaanŋ i vaa i fεrε baa kufanŋgu cemma yaa-i. ²⁰ Baa na guɔla Diilɔŋ-maacemma-i baa niuwuoni. Niuwuoni-i hierε ni faa ninsoŋo, nŋa kuuwuɔŋgu manŋ ka guɔl η natobiŋo gbeini-i Diilɔŋ-hũmelle-na, ku wuoma saa fa. ²¹ Biŋkũŋgu biŋkũŋgu, kumaŋ gbāa guɔl η natobiŋo gbeini-i Diilɔŋ-hũmelle-na, ne-ku aa η yanŋ-ku. Da kuɔ nanj kuɔwuole-i siɔ η konyɔlle ka guɔl u gbeini-i, ne-ku aa η yanŋ-ku. ²² Niŋ suɔ kumaŋ η huɔŋga-na kufanŋgu biŋkũŋgu yanŋa-na, yanŋ ku tiε nuɔ baa Diilɔŋo na hɔlma-na. Umanŋ sa ciεŋ u wεima-i baa hɔmmu hāi, kutieŋo yunŋu dɔlaa. ²³ Nga umanŋ duɔ tuɔ wuɔ biŋkũŋgu aa u huɔŋga saa hũu-ma baa-ku a ká u Diilɔŋ-hũmelle yanŋa-na, Diilɔŋo ka yuu-yo. U ka yuu-yo niε niε? U āncemma-i baa u Diilɔŋ-hũmelle sa ká yanduŋga. A ne da kumaŋ sa káanŋ yanduŋga baa η Diilɔŋ-hũmelle-i kuubabalaanŋu.

15

Biyaanŋ Yesu-Kirs-a maama

¹ Miε manŋ yieraaya donŋ Diilɔŋ-hũmelle-na, ku saaya i tiε káyá bamanŋ saa yiera donŋ miε temma-i. I saa saaya i tiε ce kumaŋ dɔlaanunŋ miε yonŋ. ² Nelieŋo nelieŋo i hɔlma-na, u saaya u vaa u fεrε baa kumaŋ dɔlaanunŋ banamba-i a káyá-bei ba nanj kaaslnni Diilɔŋ-hũmelle-na. ³ Na saa da, *Kirs-a saa tuɔ ce kumaŋ dɔlaanunŋ fuɔ. Ma nyεgāaŋ Diilɔŋ-nelma-na wuɔ: «*Diilo, bamanŋ taa ba tuora-nie, ba tuostlnni birii haa muɔmεi nuɔ-i.*»*

⁴ Mamanŋ nyεgāaŋ Diilɔŋ-nelma-na hierε dii ku bienŋa-na, ma nyεgāaŋ da ma pigāaŋ-ye nelma. Ma ce-ye hɔhlnantaanŋ miε aa ta ma dii sireiŋa yie i die gbāa die tiε hŋŋ Diilɔŋ-ciilunŋgu taalunŋu. ⁵ Diilo fuɔ manŋ hɔhlnammu tieŋo-i baa sireiŋa tieŋo-i, u káyá-nei na ta na nunu na-naa nŋaa Yesu-Kirsanŋ waanŋ-ma dumaa. ⁶ Ku yaa na ka gbonu hierε ce noduŋgu ta na gbeliεŋ Diilɔŋo-i Itieŋo-i Yesu-Kirs-a To-i.

⁷ Terieŋgu fanŋu-na, taa na siε na-naa Diilɔŋo yerre fafaanŋgu maama-na, nŋaa Kirsanŋ siyaa namaanŋo-i dumaa. ⁸ Yaanŋ mi tũnu-nei, Kirs-a juɔ duɔ ji káyá *Yuifubaa-ba-i. Diilɔŋ uŋ nŋa naa pā nunŋu manŋ baa ba bincuɔmba-i, Yesu juɔ ji ce ku yaa-i a pigāanŋ wuɔ Diilɔŋ duɔ wanŋ mamamŋ, u ce-ma. ⁹ U bi juɔ *nieraamba da ba gbāa gbeliεŋ Diilɔŋo-i u ānfafamma maama-na nŋaa manŋ nyεgāaŋ dumaa Diilɔŋ-nelma-na wuɔ:

«*Ku'i ciε mi ka ta mi gbeliεŋ-ni nieraamba hɔlma-na,*
aa ta mi hal nei ni mi tuɔlnu-nie.»†

¹⁰ Ma bi nyεgāaŋ wuɔ:

«*Nieraanŋ namaa, yaanŋ na hɔmmu fε Itieŋo baamba muumu temma-i.*»‡

¹¹ Ma bi tiraa nyεgēŋ wuɔ:

«*Nieraanŋ namaanŋo-i hierε, taa na gbeliεŋ Itieŋo-i!*

Nelbilieŋ namaanŋo-i hierε nilieŋa-na, taa na hal nei ni mi tuɔlnu-yuɔ.»§

¹² Aa bi tiraa nyεgēŋ *Isayi seɓe-i-na wuɔ:

«*Yese*haayēlŋo nanŋo ka jo.*

* 14:11 Isayi (Ésaïe) 45.23 * 15:3 Gbelieŋmanŋ-nalāanŋu (Psaume) 69.10 † 15:9 Gbelieŋmanŋ-nalāanŋu (Psaume) 18.50

‡ 15:10 Anŋlnamma tiyemmanŋ-seɓe (Deutéronome) 32.43 § 15:11 Gbelieŋmanŋ-nalāanŋu (Psaume) 117.1 * 15:12

Yese: Davidi to yaa-i. Nieŋ u slinni-i Samiel seɓedelēlāŋo-na (1 Samuel) 16.5-13. U bi waa Yesu haayieŋo. Nieŋ Matie seɓe-i-na 1.6.

U ka sire waa nieraamba yun-nu.

Nuumba-i nileiŋa-na hiere ba ka haa ba nanŋa-i u yaa nuɔ-l.»†

¹³ Nanŋ haa na nanŋa Diilonŋo-na, fuɔ manŋ i cicuɔŋgu tierŋo-i, u fɛ na hɔmmu-i da hinni, aa gbuu dii yaafɛlle na muntɛnammu-na, ku yaa *Diilonŋ-Yalle ka ce na ta na hiŋ u ciilunŋu taalunŋu boi.

Mamanŋ yuu Pol huɔŋga-i

¹⁴ Tobin namaa, meɪ fɛrɛ-i mi suyaa-ma wuɔ na hɔmmu yuu baa ɔnfafamma, na suɔ weima-i hiere, aa na gbɔa dii nelfafamma na-naa tɔnninŋ. ¹⁵ Nga mi suuye mi yufienja-i aa wanŋ manamma cor seɓe daayo terni boi-na, da mi ce nelma namma tɛnu-nei. Diilonŋo firinu u huɔŋga-i baa-mi ku'i ciɛ mi ce-ma dumaanŋo-na. ¹⁶ U ciɛ-mi Yesu-Kirsa cɔarɔŋ muɔ *nieraamba hɔlma-na. U diyaa u *Neldɔɔlma-i mi nammu-na mi ta mi wanŋ-ma baa-ba kumanŋ ka ce *Diilonŋ-Yalle bo-ba ba denŋ, a migaaŋ-ba ba pɔ ba fɛrɛ hɔ Diilonŋo-i.

¹⁷ Terienŋu fanŋu-na, Diilo baa Yesu-Kirsa-i, mi gbɔa gbɛliɛŋ mi fɛrɛ Diilonŋ-maacemma-na. ¹⁸ Mi gbɔa cira *Kirsa yaa kɔayɔ-miɛ mi bir nieraamba yammu-i Diilonŋo-na ba ta ba nu u nuŋgu-i. U ciɛ-ma baa mi nuŋ-ɔndaanŋu a naara mi ɔncemma. ¹⁹ U ciɛ-ma baa himma baa gbɛrɛ. U ciɛ-ma baa Diilonŋ-Yalle fɛŋgɔo yaa-i. Ku ciɛ dumɛi mi gbuo terni-i hiere baa Kirsa Neldɔɔlma-i, a donŋ dii *Yerusalemu, jo ji hel baa Iliri nileiŋa-i hiere. ²⁰ Mamanŋ naa yu mi huɔŋga-i, mi taa mi taara mi fulnu nileiŋa manŋ saa nu Kirsa maama-i dede, a wanŋ Neldɔɔlma-i baa-ba. Mi saa ta mi taara mi haaya unanŋ dɔnŋgu ku'i ciɛ mi fulnu nileiŋa manŋ saa nu u maama-i dede. ²¹ Mi ciɛ-ma ŋaa manŋ nyegaaŋ duma Diilonŋ-nelma-na wuɔ:

«Barŋ ŋa na'a ba saa wanŋ u maama baa bamanŋ dede,

ba ka da-yo,

aa bamanŋ saa naa nu u maama da,

ba ka suɔ ma yaanŋa-l.»‡

Wuɔsaanŋu manŋ dii Pol gbeini-na

²² Maaceŋ daama yaa taa ma bella-miɛ a ce mi saa gbɔa kɔ ka ne-na. ²³ Fiɛfiɛ-i-na ma tɛrɛ terienŋ daaku-na. Minŋ duɔŋ ta mi taara da mi kɔ ka ne-na ku daa bienja boi. ²⁴ Mi ka kɔ ɛsipanyi. Mi kamma-na, mi ka yiera na terienŋu-na a ce yinni cellɛ baa-na aa suɔ cor, ku yaa mi huɔŋga ka fɛ. Aa mi hil mi ne na kakɔyɔnŋu yaa-i da mi gbɔa ka cor baa mi hɔmelle-i. ²⁵ Dumande-i-na, mi kɔ *Yerusalemu da mi ka hɔ Diilonŋ-dɔnŋ-baamba-i pɔpuɔrunŋu. ²⁶ Diilonŋ-dɔnŋ-baamba manŋ Maseduɔni-i-na, baa bamanŋ dii Akayi-i-na, ba naanŋ gbeinŋa da ba kɔyɔ Diilonŋ-dɔnŋ-baamba manŋ nawalaamba-i Yerusalemu-i-na. Mi kɔ baa conŋoruonŋu fanŋu yaa-i. ²⁷ Ku dɔlaanu ba yaa-i ba ce-ma. Aa ma cemma faa, baa naa saaya ba ce-ma. Baa naa saaya ba ce-ma yunŋ haku-i nuɔ-i? *Yuifubaa-ba manŋ hɔyɔa Yesu maama-i, ba calaa ba Diilonŋ-hɔmelle-i baa *nieraamba-i; nieraamba saaya ba bi cal ba nagɔŋ-niini-i baa bafamba-i ke! ²⁸ Da mi ji bɔl baa mafamma-i, da mi gbɔŋ kɔ ka hɔ-ba conŋoruonŋu fanŋu-i, mi pɔŋ biɛ ɛsipanyi hɔmelle a ka yiera na terienŋu-na aa suɔ cor. ²⁹ Mi suyaa miɛ da mi hi na terienŋu-i, *Kirsa ka silaa ce baa-ye cor.

³⁰ Tobin namaa, minŋ ka taara kumanŋ na wulaa, ku yaa daaku: Niɛŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i baa *Diilonŋ-Yallenŋ diyaa nelnyulmu manŋ i hɔmmu-na, aa na ta na cɔrɔ Diilonŋo-i na hɔ-mi, a kɔyɔ-miɛ mi malunŋu-na. ³¹ Cɔarɔŋ Diilonŋo-i u kor-mi *Yude ɔnyagarmantaamba nammuna, aa minŋ kɔŋ baa pɔpuɔrunŋu manŋ Yerusalemu-i-na, Diilonŋ-dɔnŋ-baamba ka hɔu-ku mi wulaa. ³² Mafanŋ da ma ce, mi ka hi na terienŋu-i baa hɔfɛlle, aa Diilonŋ duɔ siɛ, mi kaa bi da fiisa cellɛ. ³³ Diilonŋo-i Hɔfɛllentienŋo waa baa-na hiere. Ma ce duma.

16

Jaalupalle

¹ Mi ka dii i tɔo-i Febe-i na nanŋ-na, u ce Diilonŋ-maacemma-i u kɔyɔ Diilonŋ-dɔnŋ-baamba manŋ Sɔŋkire-i-na*. ² Duɔ kɔ, na ne Itienŋo-i aa na bel-o fafamma ŋaa manŋ saaya ma ce duma Diilonŋ-dɔnŋ-baanŋ miɛ i hɔlma-na. Kumanŋ maama-i da ma waa-yuɔ, na kɔyɔ-yuɔ baa ku biŋkɔnŋu-i. U kɔyɔ nuumba boi, halle meɪ fɛrɛ manŋ daami-i.

³ Mi jaalaa Pirsika-i† baa Akilasi-i, ba yaa mi namaacenciraamba Yesu-Kirsa suonŋu-na.

⁴ Ba hierɔ kuliinŋu-i da ba gbɔa hɔu muɔŋo-i kuɔ. Mi jaal-ba. Aa meɪ da-mi-diei sɔ yonŋ. Diilonŋ-dɔnŋ-baamba manŋ *nieraanŋ-nileiŋa-na hiere, ba jaalaa-ba.

⁵ Mi jaalaa Diilonŋ-dɔnŋ-baamba manŋ tigiinŋ ba cɔrɔ Diilonŋo-i Akilasi ba dumelle-na.

Mi jaalaa mi jɛŋo-i Epayinɛti-i. U yaa hɔyɔa *Kirsa maama-i igɛna *Asi-i-na.

⁶ Mi jaalaa Maari-i, u vaa u fɛrɛ baa na maama-i.

† 15:12 Isayi (ɛsaie) 11.10 ‡ 15:21 Isayi (ɛsaie) 52.15 * 16:1 Sɔŋkire: Niɛŋ Pɔpuɔr: 18.18. † 16:3 Pirsika yerre nande yaa wuɔ Pirsili. Niɛŋ Pɔpuɔr: 18.2.

⁷ Mi jaalaa Andorkusi-i baa Yuniya-i. Bafamba-i mei nellen-tobimba. I waa kaso-i-na baa i-naa. Yesu *pɔpuɔrbiemba namba'i bafamba-i, ba kɔŋgu dɔlnu nuɔmba-i. Bafamba daa yuŋ-bĩncosĩnni muɔ-na Kirsa horre-na.

⁸ Mi jaalaa Ampilatusi-i, u maama dii kpelle mi huɔŋga-na Itienjo horre-na.

⁹ Mi jaalaa Urbē-i, u yaa i namaacenceroŋo Kirsa suɔŋgu-na. Aa bi jaal Sitakisi-i; fuo maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na.

¹⁰ Mi jaalaa Apelesi-i, u pigāaŋ wuɔ u nyaarāa Kirsa-i-na.

Mi jaalaa Aritobul dumellenj-baamba-i.

¹¹ Mi jaalaa mi nellen-tobiŋo-i Erodiyō-i. Aa jaal Narsisi dumellenj-baamba maŋ hūyāa Itienjo maama-i.

¹² Mi jaalaa Tirfeni-i baa Tirfosi-i. Caan daaba-i ba hāi-i-na, ba vaa ba fere baa Itienjo maacemma-i. Aa bi jaal Perside-i, fuo maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na, aa u bi vaa u fere baa Itienjo maama-i.

¹³ Mi jaalaa Urufusi-i, Itienjo yufellen-nolŋo-i. Aa bi jaal u nyu-i, uu dii ŋaa mei fere-i mi bi nyu.

¹⁴ Mi bi jaalaa Asēŋkiri-i, baa Filegō-i, baa Ermesi-i, baa Paturobasi-i, baa Ermasi-i baa tobimba maŋ dii baa-ba hiere.

¹⁵ Mi jaalaa Filologi-i baa Yulusi-i, aa jaal Nerienjo-i baa tōncienjo-i, aa bi jaal Olēmpasi-i baa Diilonj-dūŋ-baamba maŋ dii baa-ba hiere.

¹⁶ Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceduŋ-bien namaa.

Bamaŋ dii Kirsa horre-na hiere ba pāa-na jaaluŋgu.

¹⁷ Tobin namaa, jande mi cārā-nei, Diilonj-hūmelle maŋ maama-i waan baa-na, bamaŋ mielāa-ma, bilaan na fere kutaamba-na; ba jo baa boromma, aa ba pira nuɔmba-i Diilonj-hūmelle-na. Baa na ta na piɛ kutaamba-i. ¹⁸ Ba sa cāa Itienjo-i *Kirsa-i, ŋga ba cāa ba kusūnni. Ba taal bamaŋ sa suyaan ku yaanŋa-i baa ba nudɔdalle-i. ¹⁹ Namaanjo-i, nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ na nu Itienjo nuŋgu-i. Terienju fanju-na, ku dɔlnu-miɛ baa-na. Ŋga mi taara na ta na suɔ ānfafamma-i na ce-ma aa na baa yanj āmbabalma ji kpatalla-nei. ²⁰ Diilonjo-i Hɔfɛllentienjo-i, a saa baa celle, u ka mal *Sitāni-i hā na ce na bāanju-i yuɔ. Itienjo-i Yesu u kāyā-nei.

²¹ Mi nabentienjo-i Timote jaalaa-na, a naara mi nellen-tobimba-i Lusiwusi-i baa Yasō-i baa Sosipater hiere.

²² Muɔ Tertusi, mi bi jaalaa-na. Ii dii baa i-naa Itienjo horre-na. Muɔmei nyegāan Pol seɓe daayo-i hā-yo.

²³ Gawusi bi pāa na jaaluŋgu. Muɔ Pol, mi haraa u yaa nuɔ-i. Diilonj-dūŋ-baamba-i hiere ba tigiin fuo terienj-nu'i ba jaal Diilonjo-i. Nelle gbeitieratienjo-i Erati jaalaa-na baa i natobiŋo-i Kartusi-i.

[²⁴ Itienjo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere. Ma ce dumaa.]

Jaaluperienju

²⁵ Yaan i tiɛ jaal Diilonjo-i! Miŋ waŋ *Neldɔdɔlma maŋ baa-na Yesu-Kirsa maama-na, u yaa gbāa ce na yiera donj u hūmelle-na a saa baa nelma famma-i. Diilonjo kusūŋgu maŋ naa fuo dii ku domma-na, ku puuriye fiefiɛ-i-na Neldɔdɔl daama yaa nuɔ-i. ²⁶ Diilonjo maŋ si dii duɔ ji kā terienju, u ciɛ u *pɔpuɔrbiemba waŋ u kusūŋgu-i ba seɓebaa-ba-na nuɔmba-i hiere nilɛiŋa-na ba da ba suɔ-ma aa hūu-ma aa ce-ma.

²⁷ Diilonjo yaa u diei yonj nelnurāŋo-i. Yaan i tiɛ jaal-o hōnnin jonj Yesu-Kirsa barguɔ-i-na! Ma ciɛ!

Polŋ nyegān sebedielāno maŋ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Pol cie belle diei baa boluonŋu Korēnti-i-na. Korēntitaamba nuo Yesu maama-i u yaa wulaa-i igēna. Huonŋu fanŋu-na, gbeinŋa saa waa dei Korēnti-i-na, baa biŋwosinni-i ka hel baa sitāni-maacemna-i ma sīnni-na hiere. A ce dumaanŋo-na Diilonŋ-hūmelle wuosaanŋu waa kpelle Diilonŋ-dūn-baamba wulaa.

Huonŋu nanŋu juo hi, Pol wuo nu wuo ba sa tiraa ba nunu ba-naa. Bafamba fere-i baa bi nyegān sebe hā Pol a yuu-yo baa nelma boi. Pol wuo nyegēn sebe daayo-i duo dii nelma ba tūnni-na; wuo ba yanŋ beru-i aa ba bel ba-naa fafamma ku yaa faa Diilonŋ-dūn-baamba hōlma-na (sap. 1-4). Aa cira ba hiel ba nanŋa biŋwosinni-na, aa weinŋ da ma suur ba hōlma-na, ba fielnu-mei ba fere; ba baa kā nelgbānŋbālān wulaa wuo u ka fielnu-mei hā-ba (sap. 5-6). U nunŋu hii ānsorren-maama-i (sap. 7), baa cufien-kūoma wuomanŋ-kūngu-i (sap. 8-10), baa Itienŋo niwuonin-kūngu-i (sap. 11). *Diilonŋ-Yallen hān nuomba-i fōngōbaa-ba maŋ, u nunŋu hii ba kūngu-i (sap. 12-14). U nunŋu bi hii kuomba siremmaŋ-kūngu-i (sap. 15).

Aa suu duo pā-ba jaaluperienŋu-i, u diyaa sireinŋa bei wuo ba nanŋ gbeinŋa ba hā *Yerusalemu Diilonŋ-dūn-baamba-i (sap. 16).

Sebe daayo-na, Pol yuu nyolma baa nelnyulmuŋ-kūngu-i: Wuo Diilonŋ-dūn-wuonŋ duo tuo ce biŋkūngu biŋkūngu, u saaya u ce-ku baa nelnyulmu (sap. 13).

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, Diilonŋo biē-mi ce-mi Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muo ŋaa un'a ma ce dumaa. Muo baa i natobiŋo-i Sositeni-i ² miemei nyegān sebe daayo-i die hā Diilonŋ-dūn-baan namaa naman dii Korēnti-i-na. I nyegān-yo die hā Diilonŋ unŋ buo namaa naman na deŋ a ce-na fuo baan namaa Yesu-Kirsa horre-na. I bi nyegān-yo die hā bamaŋ biēn Itienŋo yerre-i terni-na hiere. Bafamba Yuntienŋo miē bi Yuntienŋo.

³ I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol pā Diilonŋo-i jaaluŋgu

⁴ Diilonŋo niē na horre-i baa Yesu-Kirsa-i aa ce baa-na. Terienŋu fanŋu-na, mi jaalo yinni maŋ jonŋ mafamma-na. ⁵ Coima saa fa, nanŋ hūyāa *Kirsa maama-i Diilonŋo cie-na biŋkūntaanŋ namaa weima-na hiere: Na nu nelma-i ma numma-i aa tiraa ta na suu yienŋu. ⁶ Kumaŋ cie ma ce dumaanŋo-na, Kirsa nelma daa muntienafafammu na hōlma-na ku'i cie. ⁷ A ce namaa naman nieyan Itienŋo-i Yesu-Kirsa jommanŋ-yiinŋu himma-i, Diilonŋ unŋ hān nuomba-i fōngōbaa-ba maŋ, u diei saa naa-nei. ⁸ Diilo fuo fere yaa ka kāyā-nei na nyaar u nelma-na a ji hi yiinŋu fanŋu-i; ku yaa cālmuo sie ji da haa-nei. ⁹ U yaa biē-na wuo na ce horre baa u Biēno-i Yesu-Kirsa-i; u sa waŋ weima aa ji bir baa huonŋ-āndaanŋu.

Korēnti Diilonŋ-dūn-baamba sa nunu ba-naa

¹⁰ Tobinŋ namaa, jande mi cārā-nei, niēn Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa na bel na-naa. Baa na bir na honni-i na-naa nuo. Bilaanŋ na-naa fafamma na ce noduonŋu aa na waa baa ānŋogōduoma. ¹¹ Tobinŋ namaa, kumaŋ cie mi ta mi waŋ mafamma-i Kiloē dumellenŋ-baamba tūōnu-miē wuo na sa nunu na-naa. ¹² Wuo na hōlma-na, banamba ciēra wuo ba cuu mei huonŋ-nu, banaanŋ ba'a bafamba cuu Apolōsi huonŋ-nu, banaanŋ ba'a bafamba dii Pier* huonŋ-nu, banaanŋ ba'a bafamba dii *Kirsa huonŋ-nu. ¹³ Namaa wulaa, Kirsa calaanu wei? Ba gbuu muōmei *daanŋu-na ko-mi na maama-na wei? Na daa *batemu-i mei yerre yaa nuō-i wei? ¹⁴ Da ma hel Kiripusi-i-na baa Gawusi-i-na, mi jaal Diilonŋo-i miŋ'a mi saa *batisenŋ moloŋo na hōlma-na. ¹⁵ Ku yaa molo sie gbāa cira na baatisenŋ mei yerrenŋ. ¹⁶ Ninsonŋo! Muōmei baatisenŋ Sitefanasi dumellenŋ-baamba-i, mafamma naa karaanu-miē. Da ma hel bafamba-na, mi saa hūu-ma miē mi baatisenŋ moloŋo na hōlma-na. ¹⁷ Kirsa saa puōr-mi wuo mi ji batisenŋ nuomba, ŋga u puōraa-mi wuo mi wuōra waŋ *Neldōdōlma yaa-i aa mi baa ce-ma baa nelbilienŋ-cēcēmunŋu ku yaa Kirsa kuliŋgu ka waa baa yunŋu daanŋu-na.

¹⁸ Na saa da, da ba ta ba waŋ Kirsa kuliŋgu maama-i daanŋu-na, bamaŋ piera, ba da-ku miminsinni. Ŋga miē maŋ biyaa konŋkor-hūmelle-i, i suyaa wuo Diilonŋo hii. ¹⁹ Na saa da, ma nyegānŋ Diilonŋ-nelma-na wuo:

«Mi ka biēna nelnuraamba nelnulle-i
aa biēna cēcēmuntaamba cēcēmunŋu-ī.»†

* 1:12 Pier yerre nande yaa Sefasi. Nienŋ Nsāa 1.42. † 1:19 Isayi (Ésaie) 29.14

²⁰ Terienḡu fanḡu-na, nelnurāamba gbāa da hama-i waṅ? Bamaṅ suyaan yiṅḡu-i, ba gbāa da hama-i? Bamaṅ wuɔ ba suɔ ba piye, ba gbāa da hama-i? Ma sí Diilonjo birri nelbiliba cēcēmungu-i miminsinni kɛ?

²¹ Na saa da, Diilonjoṅ ciɛ u cēcēmungu-i kusuɔṅ-nu, nelbiliba-i baa ba cēcēmungu-i hiere ba saa suɔ-yo. Ku' i ciɛ Diilonjo cira wuɔ nelbilibaṅ neṅ kumaṅ wuɔ miminsinni, u ka ce ku yaa-i kor bamaṅ hūyāa u maama-i. ²² *Yuifubaa-ba taara ba da gbereweima-i baa ba yufelle aa suɔ hū-ma, Girekibaa ba'a bafamba taara cēcēmungu. ²³ Nga miɛ fuɔ, baṅ gbuu Kirsa maṅ daanḡu-na ko-yo, miɛ waṅ fuɔ maama yaa-i. Yuifubaa da ba nu-ma, ku gbuu jaṅ-ba wuɔ i tuora Diilonjo-i. Girekibaa ba'a i ce miminsinni. ²⁴ Nga Diilonjo uṅ bīɛ bamaṅ kor-ba hiere, Yuifubaa o, Girekibaa o, iṅ waṅ Kirsa maṅ maama-i daayo-i, ba suya wuɔ u yaa pigāaṅ Diilonjo himma-i baa u nelnulle-i. ²⁵ Nelbilibaṅ neṅ Diilonjo maacemma maṅ wuɔ miminsinni, ma bōyaa bafamba cēcēmungu-na, aa baṅ neṅ kumaṅ wuɔ nayusinni Diilonjo wulaa, ku bōyaa bafamba fāṅḡotesinni-na.

²⁶ Tobinḡ namaa, niɛṅ na holma-na na ne. Diilonjoṅ bīɛ namaa namaṅ, nelbiliba ne wuɔ nelnurāamba si dii bōi nei, fāṅḡotaamba si dii bōi, nelbōmbōmbaa-ba bi si dii nei dumaa. ²⁷ Nga nelbilibaṅ neṅ bamaṅ wuɔ mimiɛlmba, Diilonjo hielaa ba yaa-i a ture nelnurāamba yammu-i. Aa baṅ neṅ bamaṅ wuɔ yunḡu sī-bei, u hielaa ba yaa-i a dii senserre-i fāṅḡotaamba-na. ²⁸ Nelbilibaṅ'a ba sa kāṅ bamaṅ, baṅ neṅ bamaṅ wuɔ nelsōyaamba, Diilonjo hielaa ba yaa-i duɔ pigāaṅ wuɔ baṅ neṅ kumaṅ hīɛma-na wuɔ bīṅkūbuɔ, fuɔ wulaa yunḡu si dii-kuɔ. ²⁹ U ciɛ mafamma-i molo baa gbāa duɔ kaal u fɛɛ u yaanḡa-na. ³⁰ U yaa ciɛ na ce Yesu-Kirsa baan namaa, aa Yesu-Kirsa yaa ciɛ u hā-ye u cēcēmungu-i: Na saa da, Yesu-Kirsa yaa ciɛ Diilonjo ce-ye nelviin miɛ, aa ce-ye fuɔ baan miɛ aa tiraa hū-ye *Sitāni nammu-na. ³¹ Terienḡu fanḡu-na, ḡaa maṅ nyegāaṅ dumaa Diilonjo-nelma-na wuɔ: «*Umaṅ duɔ tuɔ taara u kaal u fɛɛ, u saaya u cira: 'Diilo baa Itienjo yaa-i.'*»[‡]

2

¹ Tobinḡ namaa, muɔ miṅ bi kāa na terienḡu-na da mi ka waṅ Diilonjo-kusunḡu-i baa-na, mi saa ka piye pigāaṅ wuɔ muɔmei suyaan mi piye mi waṅ nuɔmba-i hiere, mi saa bi ka piye pigāaṅ wuɔ muɔmei suyaan yiṅḡu mi waṅ-ba. ² Mii naa waṅ-ma aa yiera-mei wuɔ baṅ gbuu Yesu-Kirsa maṅ *daanḡu-na ko-yo, mi kā ka waṅ fuɔ maama yaa yonḡ baa-na, mi sie haa manamma mei. ³ Miṅ taa mi kā na terienḡu-na, fāṅḡuɔ saa waa-miɛ aa korma naa ce mi kūma ta ma nyɛṅ. ⁴ Miṅ kāa, mi saa ka puur-na baa neldōdōlma na da na cu mi huonḡ-nu ḡaa nuɔmbaṅ puur ba-naa dumaa, ḡaa *Diilonjo-Yalle himma yaa ciɛ na sie mi nelma-i. ⁵ A ce dumaanjo-na, naṅ hūyāa Yesu maama-i ku saa ce ḡaa nelbilien-cēcēmungu'i ciɛ na hū-ma, ḡaa Diilonjo-himma yaa ciɛ na hū-ma.

Diilonjo nu nelma

⁶ Bamaṅ naaṅ kaasinni Diilonjo-hūmelle-na i hāalā-bei nelnulle. Nga nelnulle fandē-i diiduɔle sī baa nelbiliba diele-i, diiduɔle bi sī baa miwaanḡ daayo yuntaamba diele-i. Bafamba yuntasinni sa cō. ⁷ I pigāaṅ nuɔmba-i Diilonjo-nelnulle. Diilonjo kusunḡu maṅ fuyaa nelbiliba-na, i hāalā nuɔmba-i ku yaa-i. Aa miwaanḡ suɔ duɔ donḡ, Diilonjo naa yiera-mei duɔ pigāaṅ-ye u kusunḡu-i i die ji tie ce i bāanḡu-i baa-yo. ⁸ Diilonjo kusunḡ daaku-i miwaanḡ yuntaamba sa suɔ-ku. Kuɔ ba taa ba suɔ-ku, baa naa saa gbu yuntaamba Yuntienjo-i *daanḡu-na ko-yo. ⁹ Nga ma ciɛ ḡaa maṅ nyegāaṅ dumaa Diilonjo-nelma-na wuɔ:

*«Molonjo yufellen'a di saa haa kumaṅ nuɔ-i dede,
kumaṅ maama-i saa suur nelien tūṅ-nu dede,*
kumaṅ molo saa joḡuɔṅ ku maama dede,*

Diilonjo tigiṅ ku yaa-i a hā u maamaṅ dālnuṅ bamaṅ.»

¹⁰ Bīṅkūṅḡu fanḡu-i, Diilonjo ciɛ u *Yalle pigāaṅ miemei baa-ku. *Diilonjo-Yalle suɔ nelma-i hiere; halle di suɔ Diilonjo huɔya-maama-i. ¹¹ Hai moloṅo-i gbāa suɔ u nanolḡo kusunḡ-maama-i ji cor kutienḡ fuɔ fɛɛ-i? Ku yaa ḡaa Diilonjo kūṅḡu-i: Da ma hel u Yalle-na, molo sie gbāa suɔ u kusunḡu-i. ¹² A ne da miɛ iṅ daa Yalle maṅ, nelbilien diele sī, Diilonjo diele. U hāa-ye baa-de i die suɔ uṅ ciɛ ānfafamma maṅ yiɛ hiere. ¹³ Anfafaṅ daama-i, die i waṅ ma maama-i, i sa waṅ-ma baa miɛ cēcēmungu, i waṅ-ma baa nelma maṅ Diilonjo-Yallenḡ hāalāyā-yiɛ baa-ma. A ce dumaanjo-na, i waṅ Diilonjo-Yalle maama-i baa Diilonjo-Yallenḡ yerḡ bamaṅ nuɔ-i. ¹⁴ Nelbilien nuonjo-i ḡ yundaanḡu-i, ḡ sie gbāa hūu Diilonjo-Yalle maama-i. Diilonjo-Yallenḡ'a di si dii ḡ huonḡa-na, ma maaraa-ni ḡ suɔ ma yaanḡa-i. Da ḡ nu-ma, ḡ da-ma miminsinni. ¹⁵ Diilonjo-Yal da di waa umaṅ nuɔ-i, u gbāa suɔ nelma-i hiere ma yaanḡa-i, a ne da fuonḡ ceṅ mamaṅ, nelḡbāṅḡbālāaṅ sie gbāa suɔ ma yaanḡa-i. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāaṅ Diilonjo-nelma-na wuɔ:

«Hai suyaan Itienjo kusunḡu-i?»

‡ 1:31 Seremi (Jérémie) 9.23 * 2:9 Isayi (Ésaie) 64.3

Hai gbāa pigāan-yo nelma?»†

Nga miēno-i i suw *Kirsa kusūngu-i.

3

I hieroŋo-i Diilonj-maacenciraaj mie

¹ Tobij namaa, coima saa fa, *Diilonj-Yallen yerj bamaŋ nuw-i, banj piiyerj baa-ba dumaa, mi saa gbāa piye baa-na dumaano-na. Mi piye baa-na ŋaa nuomba maŋ cieŋ ba ferēŋ kusūŋ-maama, aa tiraa piye baa-na ŋaa tontobaa namaa *Kirsa horre-na. ² Mi hāa-na nyolma'i dumaano-na na moŋūŋ. Kuw mii naa hā-na juuru, naa naa saa gbāa wuo-du. Halle ji hi baa fiefie, na sie gbāa wuo biŋkūŋgu. ³ Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaano-na, ku yaa daaku: Naa dii ta na ce na kusūniŋ-maama-i yogo. Nenemuŋgu maŋ dii na hōlma-na, baa beru maŋ bi dii, ni yaa pigāan wuw na ce na kusūniŋ-maama, na saa nanna nelbiliemba cilu-w-i yogo. ⁴ Da na ta na piye wuw: «Mei dii baa Pol», «Mei dii baa Apolosi*», bamaŋ sa suyaan Diilonj-o ba'i sa piiyerj dumaano-na wei?

⁵ Ma diei ma hāi, hai moloŋo-i Apolosi-i? Aa hai moloŋo-i Pol? Ma si Diilonj-maacembien mie yon ke? Kumaŋgu si dii ji cor kufanŋu-i. Mie waan Yesu maama-i baa-na yon aa na bi sie-ma. Itienj uŋ calaanu maacemma maŋ hā-ye, i cie ma yaa-i. ⁶ Kuu dii ŋaa, mei suw tibinni-i aa Apolosi kūnna hūmma-i nie, ŋga Diilonj yaa cie ni cē. ⁷ Umanj suw, baa umanj kūna hūmma-i, i sa kāŋ bafamba-i. Umanj cie ni cē, i ne u yaa-i. U yaa Diilonj-o. ⁸ Umanj suw baa umanj kūnanj hūmma-i ba saa hiere, unaa saa maar unano; nelieŋo nelieŋo u ka da u maacemma sullu-i. ⁹ Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaano-na, i ce maacemma-i baa Diilonj aa namei u suonŋu-i.

Mi gbāa saa-na baa dūŋgu maŋ Diilonj uŋ yerj tuw ma-ku. ¹⁰ Diilonj cie baa-mi a hā-mi baa-ku mi fu ku tuole-i. Mi fuu-ku fafamma ŋaa dumarafefeŋ muw. Fiefie-i-na, banamba dii ta ba haaya-kuw. Nga nelieŋo nelieŋo, uŋ maŋ dumaa, u tuw ne-ku torro. ¹¹ Dūŋgu tuole jlena ti; Yesu-Kirsa yaa ku tuole-i, molo sie gbāa tiraa jlna dūŋgu nanj tuole. ¹² Banamba ka jo baa sene ji ma, banamba wargbe, banamba tāmpēfefeŋa, banamba jo baa denni ji ma, banamba hieŋgu, banamba tireŋa. ¹³ Nga maacenfafamma-i baa maacembabalamma-i ma ka suw gēŋgeriyiŋgu yaa nuw-i. Yiŋgu fanŋu kaa waa dāamuŋ-yiŋgu. Aa dāamu fammu yaa kaa pigāan nelieŋo nelieŋo u maacemma sinni-i. ¹⁴ Umanj duw ma baa kumaŋ aa dāamu sie gbāa caa-ku, kutieŋo ka da u maacemma sullu-i. ¹⁵ Nga umanj maacemma-i da ma caa, kutieŋo cii. Fuw fuw, u ka kor, ŋga u ka waa ŋaa nelieŋo maŋ u dūŋgu bilaa ta ku caa aa u gbāŋ gbar hel.

¹⁶ Na saa suw wuw namei Diilonj dūŋgu-i aa u *Yalle waa na hōmmu-na wei? ¹⁷ Umanj duw blena Diilonj-dūŋgu-i, Diilonj ka kōsuw kutieŋo-i. Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaano-na, Diilonj cie dūŋgu fanŋu-i fuw da-u-diei kūŋgu aa namei dūŋgu fanŋu-i.

¹⁸ Molo baa tāal u ferē na hōlma-na! Umanj duw fer nelbiliemba-i a tuw ne u ferē wuw nelnurāŋo, kutieŋ duw tuw taara Diilonj-nelnulle-i, u saaya u ce u ferē mimilāŋo. ¹⁹ Bige-i cie mi waŋ-ma dumaano-na? Nelbilienj ban biŋ kumaŋ nelnulle-i, Diilonj daa-ku miminsinni. Na saa da, Diilonj-nelma ciera wuw: «*Diilonj bel cēcēmuntaamba-i baa bafamba ferēŋ cēcēmunŋgu yaa-i.*»† ²⁰ Ma tiraa nyegēŋ wuw: «*Itieŋo suw nelnurdamba anjoguŋma-i. U suyaa wuw yunŋu si dii-mei.*»‡ ²¹ Terieŋgu fanŋu-na, molo baa kaal u ferē wuw fuw dii baa melŋo. Na saa da, bimbinni-i hiere namaa niini-i: ²² Muw baa Apolosi-i baa Pier, namaa baan mie. Miwaano-i baa cicēlma-i a naara kuliŋgu-i, namaa niini-i. Nyunŋo-i baa bistnuw-i, namaa niini-i. ²³ Nga namaano-i Kirsa baan namaa, aa Kirsa-i Diilonj-wuonj.

4

Kirsa pəpuwriemba maama

¹ Kumaŋ ŋaa mie kūŋgu-i, muw baa Apolosi-i, na saaya na ta na kāŋ-ye *Kirsa maacembien mie. Diilonj-kusūŋgu maŋ naa fuw, u hāa-ye baa-ku i die puure-kuw pigāan nuomba-i baa-ku. ² A ne da da ba dii weima nelieŋ nuw ŋ nanj-na, ba taara ŋ ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa.

³ Mei wulaa, da na fie ta na waŋ wuw nie, sisw nelbilienj da ba fie ta ba waŋ wuw nie, maasūmple. Mei ferē-i, mi sa ji cira mi maacemma faa, mi sa ji cira ma balaan. ⁴ Mi saa da mi cālmuw terieŋgu-i, ŋga miŋ fie'a mi saa da cālmuw mi ferēŋ nuw, kufanŋu sa pigāan wuw mi vii de. Itienj yaa gbāa cira mi maacemma faa sisw ma balaan. ⁵ Terieŋgu fanŋu-na, baa na wuwa na ta na cāl nuomba-i a ne da ba cālmanj-huonŋu saa hi. Yaan Itienj jo. Duw jo, mamanj cie kukulma-na hiere, u ka puure-mei aa bi puure nuomba kusūniŋ-maama-i. Mafan da ma ce, nelieŋo nelieŋo Diilonj ka pā-yo baa jaalunŋu maŋ saaya baa-yo.

† 2:16 Isayi (Ésaie) 40.13

* 3:4 Nieŋ Popuor. 18.24-28.

† 3:19 Yəbu (Job) 5.13

‡ 3:20 Gbeliemanj-nalāanŋu

⁶ Tobij namaa, neliëj nuo ñ saa saaya ñ ce ji cor kumañ nyegãañ. A ce dumañjo-na, mi biyaa nelma bæi muo baa Apolosi-i i kungu-na a tagaaya pigãañ-na na da na suw nelma famma yaanga-i. Mi sa taara na hõlma-na, unaa tuw wuõra u hõgorra u fere wuõ fuw dii baa melño aa ciina unajo-i. Ku'i cie mi bie mie maama-i tagaaya pigãañ-na. ⁷ Da ñ ta ñ wuõra ñ hõgorra ñ fere dumañjo-na, hai moloño-i juw ce-ni bõlbõl banamba-na? Bige-i dii baa-ni nan yerren-kungu-i? Niman dii baa-ni hiere, Diiloño'i saa hã-ni baa-ni wei? Da kuw Diiloño'i hã-ni baa-ni, ma bilaa nie ñ ta ñ wuõra ñ hõgorra ñ fere ñaa nan niidanni?

⁸ Tobij namaa, na daa nie sî na yie. Namaa wulaa na cie bîñküntaan namaa. Na duwñ yaanga miëño-na ta na ce na yuntesinni-i. Kuw naa naa ce ninsoñ-yuntaañ namaa, kuu naa saa gbuu suw aa dõlnu-mie. Ii naa kã ka tie ce i baañgu-i baa-na. ⁹ Meï huwñ-na Yesu *põpuorbien miëño-i, Diiloño jiena miemei huwõngu-na ñaa kasobiemba man ban jiena-bei ba deñ da ba ka ko-ba. A ce dumañjo-na, nelbiliemba-i baa *darpuorbienba-i hiere ba ta ba hel ba nye-ye. ¹⁰ Miemei birii ce mimiël mie Kirsa maama-na, aa namaa na ce nelnurãañ namaa Kirsa horre-na! Mie i naa yungu aa fõngũw cer waa namaño-na! Nuõmba sa kãñ miëño-i, aa ta ba kãñ namaño-i! ¹¹ A ji hi baa nyungu, ii dii nyulmu-na baa hũñkuwõsinni-na. Niidiini sî baa-ye, ba sie yan i muoma-i, i sie bi da tuoleñ-muntienammu: Die cor dei, i cor dei. ¹² I ce maacemma-i ñaa i ka ku die gbãa die da i nun-juuru-i. Uman duw tuora-yie, i carã Diiloño-i hã kutieño-i. Uman duw ce-ye kpãncõlgũw, i hirã i kuoma-i. ¹³ Uman duw bîena i yireña-i, i suw nuwõngu baa kutieño-i. A ji hi baa nyungu, nelbiliemba ne-ye nelsõsaan mie, ba ne-ye ñaa juoraan mie.

¹⁴ Ku saa ce ñaa mi nyegãñ nel daama-i da mi ture na yammu-i de! Ku'i sî. Kuu dii ñaa nan yey mi bisãlñ namaa, aa na maama tiraa ta ma dõlnu-mie, ku'i cie mi ta mi nyegãñ-ma da mi tigãañ-na nelma. ¹⁵ Na saa da, halle da na fie da nuõmba neifienja ndii ba ta ba kalañ-na Kirsa maama-i, na to dii u diei yon; u yaa muw. Bige-i cie mie na to yaa muwõño-i? Muwemei waan *Neldõdõlma-i baa-na na hũu-ma a ce Yesu-Kirsa baan namaa. ¹⁶ Terieñgu fangu-na, jande, mi carã-nei, taa na ce meï temma-i. ¹⁷ Mi puu ma yaa-i mi saan mi bieño-i* Timote-i na wulaa. Timote maama sa suw aa dõlnu-mie, u vii Diiloñ-humelle-na. Mij wuw wuõsaangu man Yesu-Kirsa humelle-na, mi saan-yo u duw ka tir kufangu maama yaa baa-na ñaa mij wuõrañ mi wan-ma dumaa baa Diiloñ-dũñ-baamba-i terni-na hiere.

¹⁸ Na hõlma-na, banamba daa nie sî mi sie bir kã, ba don ta ba hõgorra ba fere. ¹⁹ Nga Diiloñ duw sie, ku sie vaaya mi ka kã na wulaa. Da mi kã, bombolmantaamba famba-i, mi ka ne da kuw ban wan maman ba gbã ba ce-ma. ²⁰ Da ñ sie Diiloño nungu-i, ku sa bãl nun-ãdaañ-nu yon, ku saaya ku da ñ cilu-i-na. ²¹ Na taara da mi ta mi kã, mi bel nyangbãangu mi nanja-na ta mi kã, sisõ na taara mi ta mi kã baa hẽhẽñõ? Nieñ na par.

5

Korëntitaambañ ceñ bîñwosinni man

¹ I wuõra i nu-ma terni-na hiere wuw bîñwosinni nanni cie na hõlma-na. Bîñwosin daani-i, halle baman sa suyaan Diiloño-i ba sa sie ce-ni: Ba'a na hõlma-na unaa galla baa u to cieño. ² Mafaman fie ce, na cor ta na kaal na fere. Ma sî kuu naa saaya ku jar-na, aa umaj cie maacembabalamma famma-i na donya-yuw hiel-o na hõlma-na. ³ Muw fuw, mii si dii baa-na terieñgu-na, ñga mi huwõga dii. Kuman saaya ku ce kutieño-na, mi yieraaya-kuw tî ñaa mii dii baa-na terieñgu-na. ⁴ Terieñgu fangu-na, tigiin na-naa Itieño Yesu yerre-na. Da na tigiin na-naa, u ka kãya-nei aa muwmi ka ta mi bi jõguw na maama. ⁵ Da na tigiin, na nyaa-yo na hiel-o na hõlma-na na hã *Sitãni-i baa-yo. Mi taara u nanna u cilobabalaño-i aa Diiloño kor-o Itieño jomman-yiing-u ku'i cie mie na donya-yuw hiel-o na hõlma-na.*

⁶ Na kaal na fere gbãñgbãñ! Na saa suw wuw siini-i baa ni yornumma-i ni gbãa sire burjõmmu bæi wei? ⁷ Ambabalma dii ñaa siini. Hielaan-man na holma-na, ku yaa na ka kon hiere, na ka waa ñaa burjõmmu man siini saa dii muw. Aa na kuw tî. Yesu-Kirsa cie u fere tamman-kungu a migãañ na hommu-i. U yaa *korsinni timman-ponsaanju tũmbilõño-i†. ⁸ Terieñgu fangu-na, yaan i nanna i cilobabalaño-i baa bîñwosinni-i, nii dii ñaa siini; aa i ce ponsaanju-i baa huwõga diei, ku yaa ñaa burjõmmu man siini saa dii muw.

⁹ Mij nyegãañ sebe* man hã-na cor, mi waan-ma yuw mie baa na ta na pie kakarkuontaamba-i. ¹⁰ Da mi cira na baa pie kakarkuontaamba-i, mi sa gbẽ kakarkuontaamba-i hiere miwaanjo-na, mi sa bi gbẽ baman cieñ cãncayaa-i hiere miwaanjo-na, mi sa gbẽ baman cieñ dudubõle-i hiere miwaanjo-na, mi sa bi gbẽ cufẽbuoltaamba-i hiere miwaanjo-na. Da ñ'a

* **4:17** Timote-i, Pol feren bieño sî, ñga u taa u kãñ-yo u bieño Diiloñ-humelle-na. Nieñ Põpuw: 16.1. * **5:5** Nieñ Kor. haa. 2.6-11: Terieñgu-na, ñ gbãa da wuw u donyamma-i Diiloñ-dũngu-na ku kãaya-yuw bæi. Ku cie u nanna u cilobabalaño. † **5:7** Korsinni timman-ponsaanju tũmbilõño-i: Nieñ ku nelma-i Helman-sebe-i-na (Exode) 12.3-21. ‡ **5:9** Sebe fanjo nungu saa dii Diiloñ-nelmañ-sebebaa-ba-na.

ḡ sa taara ḡ piē bafamba-i hiere daaba-i, ḡ ka naa ḡ hel miwaanḡo-na. ¹¹ Da mi cira na baa piē kakarkuontaamba-i, mi gbē bamaḡ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce kakarkuonḡo-i. Mi gbē bamaḡ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce cāncāyaa-i. Mi gbē bamaḡ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba buol cufiēḡa-i. Mi gbē bamaḡ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba bīēna nuōmba yirēḡa-i. Mi gbē bamaḡ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta yaaḡ kolma ta yaanḡa bēi. Mi gbē bamaḡ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba du nuōmba-i. Halle na saa saaya na wuo niuwuoni baa kufanḡu taamba-i.

¹² Bamaḡ saa hūu Yesu maama-i, mei siē gbāa waḡ bafamba yuḡ-maama-i. Bamaḡ dii hūmeduōle-na baa namaa, na saaya na ta na waḡ bafamba yuḡ-maama yaa-i ¹³ aa na yaḡ puonḡ-nuōmba-i na hā Diilonḡo baa-ba, u'i ka suō uḡ ka ce-ba dumaa. Terienḡu fanḡu-na, «*duonyanḡ nelbabalaḡo-i na hiel-o na hōlma-na*»^S, ḡaa maḡ nyēḡāaḡ dumaa Diilonḡ-nelma-na.

6

Taa na fiēlḡu na nelma-i na ferē

¹ Bige-i ciē nel da ma suur Diilonḡ-dūḡ-baaḡ namaa na hōlma-na, na sa fiēlḡu-mei na-naa nuō, na sire bī na-naa bamaḡ sa suyaḡ Diilonḡo-i ba wulaa wuō ba ka fiēlḡu-mei? ² Namaa saa suō wuō Diilonḡ-dūḡ-baamba yaa kaa ger nuōmba-i hiere hīēma-na ba yuḡ-maama-i wei? Da na waa da na ji ger nuōmba-i hiere ba yuḡ-maama-i, nelyilemma gbāa yar-na germa wei? ³ Na saa suō wuō i ka bi ger *dorpupuorbiemba yuḡ-maama-i wei? Aa ji da baa miwaanḡ daayo nelma! ⁴ Da na da weima-i baa na-naa, na bir yaḡ aa kā ka ne umanḡ si dii baa-na na Diilonḡ-hūmelle-na u duō fiēlḡu-mei hā-na! ⁵ Senserre sa da-na wei? Ku ce namaa hōlma-na nelnuḡā si dii umanḡ gbāa fiēlḡu na nelma-i wei? ⁶ Ma ce niē Diilonḡ-dūḡ-baaḡ namaanḡo-i na-naa nuō, na ji ta na bī na-naa? Aa tiraā bī na-naa nelgbāḡgbālāḡ wulaa?

⁷ Da na gbāḡ bī na-naa tī, ku'i pigāaḡ wuō na naana Diilonḡ-hūmelle-i. Bige-i ciē molonḡ duo ce-na kuujanḡu, namaa sa tiil-ku nammanḡ temma? Bige-i ciē na sa siē ba cuo-na? ⁸ Namaa sa siē ba ce kuujanḡu nei, aa namaa cēr ta na ce kuujanḡu banamba-na. Na sa siē ba du-na, aa namaa ta na du banamba-i. ḡ siē suō wuō na wuō Diilonḡ-hūmeduōle yaa-i hiere. ⁹ Ma sī na suyaa wuō bamaḡ ciēḡ kuubabalaanḡu-i ba siē ka da munsuurmu *Diilonḡ-nelle-na ke? Baa na tāal na ferē: Bamaḡ ciēḡ kakarkuonḡo-i, baa cufēbuoltaamba-i, baa bamaḡ ciēḡ fuocesinni-i, baa bēmba maḡ ciēḡ ba-naa, ¹⁰ baa cuobaa-ba-i, baa cāncāyataamba-i, baa konyōrāamba-i, baa yebīēnataamba-i, baa bamaḡ ciēḡ dudubūōle-i, ba siē da suur Diilonḡ-nelle-na. ¹¹ Na hōlma-na banamba waa daama yaa nuō-i. ḡa fiēfiē-i-na, naḡ suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Diilonḡ-Yalle ciē Diilonḡo hur na āmbabalma-i, aa bō-na na deḡ a ce-na fuō baaḡ namaa, aa ce-na nelviinḡ namaa.

¹² Da na ce na ta na piyē wuō: «Bīḡkūḡḡu saa nyaa-mi», ninsonḡo, ḡa bīmbīnni hieronḡo saa fa baa-ni. Mi gbāa cira: «Bīḡkūḡḡu saa nyaa-mi.» ḡa bīḡkūḡḡu maama sa ji ta yaanḡa mei dede. ¹³ Da na ce na bi ta na piyē wuō: «Niiwuoni ciē kusūḡ maa-na aa kusūḡḡu bi ce niiwuoninḡ maa-na.» Mafamma-i ninsonḡo, ḡa yiinḡu dii baa yiinḡu Diilonḡo ka dīḡ-ni ni hāi-i-na hiere. I kūōma saa ce da ma ta ma ce kakarkuonḡo, ma ciē i diē tiē cāa Itienḡo yaa baa-ma; ma tienḡo yaa ufanḡo-i. ¹⁴ Na saa da, Diilonḡonḡ siire Itienḡo-i kuomba hōlma-na baa kumaḡ, u ka bi sire mienḡo-i baa kuuduonḡu fanḡu yaa-i.

¹⁵ Ma sī na suyaa wuō na kūōma-i *Kirsa kūōma ke? Terienḡu fanḡu-na, mi gbāa biē Kirsa kūōma-i ka ce-ma saasorcienḡ maama wei? Ma nu dei wei? ¹⁶ Na saa suō wuō da ḡ galla baa saasoro-i ḡ ciē kuuduonḡu baa-yo wei? Ma nyēḡāaḡ Diilonḡ-nelma-na wuō: «*Ba hāi-i-na ba gbonu ce kuuduonḡu.*»^{*} ¹⁷ ḡa umanḡ duo waa horre-na baa Itienḡo-i, Diilonḡ-Yalle ce-yo kuuduonḡu baa-yo.

¹⁸ Hielaanḡ na nanḡa-i fiḡiḡin-kakarkuonḡo-na. Nuōmbaḡ cenḡ āmbabalma maḡ, ma sa kpatalla ba kūōma-na, ḡa umanḡ duo ce fiḡiḡin-kakarkuonḡo-i, kuu dii ḡaa u ciē gbomma fuō ferēḡ kūōma yaa nuō-i. ¹⁹ Na saa suō wuō na kūōma yaa Diilonḡ-Yalle dūḡḡu-i wei? Diilonḡ-Yalle fande-i Diilonḡo'i hāa-na baa-de; dii dii na hōmmu-na. Na saa suō wuō na kūōma-i namaa maama si wei? ²⁰ Diilonḡo sāa-na sukpepellunḡ. Terienḡu fanḡu-na, taa na ce-yo bōi baa na kūōma-i.

7

Pol piyē cejalḡeḡ-kūḡḡu

¹ Naḡ nyēḡāaḡ sebe maḡ hā-mi, i ka waḡ fuō maama yaa fiēfiē-i-na. Na ciēra wuō bibiēḡ nuō da ḡ saa biē ciēḡo ku faa. ² Ma miḡ ka waḡ mamaḡ, ma yaa daama: Da na ta na taara na hiel na nanḡa-i kakarkuonḡo-na, bibiēḡ nuō ḡ saaya ḡ biē ḡ yerrenḡ ciēḡo, aa ciēḡo bi sonḡ u yerrenḡ bōō nuō. ³ Bibiēḡonḡ saaya u tuō ce kumaḡ u hā u ciēḡo-i u tuō ce-ku, aa ciēḡonḡ bi saaya

u tuó ce kumanj u há u bólo-i u bi tuó ce-ku. ⁴ Ansorre-na, ciēño sie gbāa ce kumanj dolaanu-yuó baa fuó baa fuó fereŋ kúóma-i; u bólo maama. Aa bólo sie bi gbāa ce kumanj dolaanu-yuó baa fuó bi maama-i, u ciēŋ maama. ⁵ Unaa baa yagar unanjo munŋallammu-na. Mi saa yagar-ma da na'a na saa-ma wuó na ka bel na fere a da huonŋu cēlle a gbāa da na cará Diilonjo-i fafamma aa suó cor baa na ánsorre-i di temma-i. Ni ma'i sí da na yanj ku vaaya, na sie ji gbāa bel na fere, a ce dumaano-na, *Sitáni ka hi-na guol na gbeini-i. ⁶ Mi waan nelma'i, ku saa ce ŋaa mi guor-na na da na ce-ma de!

⁷ Coima saa fa, kuó nuómba-i hiere baa naa waa siraamba meí temma-i, ku yaa naa dólnu nuó. Ŋga Diilonjo saa ce-ye kuuduonŋu hiere: U háa unanjo daaku aa há unanjo daaku. ⁸ Mamanj dii mi da mi wanj-ma baa siraamba-i baa bikulcaamba-i, ma yaa daama: Da na tfe dei ŋaa muóminj tŋyáa dumaa mi saa biē ciēño, ku faa. ⁹ Ŋga nuóni manj da ŋ suó wuó ŋ sie gbāa bel ŋ fere, biē ciēño. Da ŋ biē ciēño-i ku bóyaa ŋ tŋena ŋ diei aa ce-maama ta ma ko-ni. Da ku bi waa ciēŋ nuó, ŋ sonj. Da ŋ sonj bibiēŋ-na ku bóyaa ŋ tfe ŋ diei aa be-maama ta ma ko-ni.

¹⁰ Bamanj dii ánsorre-na aa waa Diilonj-dünj-baamba hiere, bafamba maama yaa daama; meí saa wanj-ma, Itienjo'i waan-ŋa. Wuó ciēño saa saaya u hel u bólo wulaa. ¹¹ Duó hel, u saa saaya u biē bóloŋ nanjo. Da kuó bibiēŋ maama dii-yuó, u bir u ká ba ka nunu ba-naa baa u bólo-i. Aa bibiēŋ nuó ŋ saa bi saaya ŋ nanna ŋ ciēño-i.*

¹² Mei fere-i, minj ka wanj mamananj baa banamba-i ma yaa daama: Da ŋ hūu Diilonj-maama-i, aa ŋ ciēño saa hūu-ma, aa hūu-ma duó tŋena baa-ni, ŋ saa saaya ŋ nanna-yuó wuó u saa hūu Diilonj-maama-i. ¹³ Kuuduonŋu yaa baa caamba-i; nuó da ŋ hūu Diilonj-maama-i, aa ŋ bólo saa hūu-ma, aa hūu-ma ŋ da ŋ tŋena baa-yo, ŋ saa saaya ŋ hel u wulaa. ¹⁴ Bólho fanjo temma-i, uŋ hūyáa-ma kertŋe ciē sonj-yuó, u piyaa Diilonjo-i. Aa ciēño manj saa hūu Diilonj-maama-i aa hūu-ma sonj kertŋeyiēño-na, u piyaa Diilonjo-i. Kuó ma saa naa waa dumaa, baa naa cira ba bisálmba-i sie gbāa piē Diilonjo-i a ne da ba piyaa-yo. ¹⁵ Ŋga umanj duó u saa hūu Diilonj-maama-i, aa u tŋenatiēño hūu Diilonj-maama-i, aa wuó fuó si dii u tŋenatiēño maama-na, ba baa cie-yo; ba yanj u ká. Kufanj terienŋu-na, u tŋenatiēño manj hūyáa Diilonj-maama-i, u yaa bóloŋ-i wa, u yaa ciēño-i wa, uu dii u fereŋ nuó. Diilonjo biē-na wuó na waa yaafellenj. ¹⁶ Da ŋ yagar aa nyaar, nanj ka gbāa kor ŋ tŋenatiēño-i wéi? Ŋ sie gbāa ce Diilonj nuó suó mafamma-i.

Tŋyaaŋ na temma-i

¹⁷ Da ma hel daama-na, nanj ŋa naa waa dumaa aa Diilonjo bí-na, na tfe dumei; Diilonjo yaa wuó ma ce dumaa. Mi wuóra mi wanj ma yaa-i terni-na hiere baa Diilonj-dünj-baamba-i.

¹⁸ Diilonjonj taa u bí-na huonŋu manj nuó-i, da kuó unanj nuó ŋ naa *já, baa yanj senserre ta di da-ni baa ŋ *jámma-i. Da kúo ŋ saa naa bi já, baa yanj senserre ta di da-ni wuó ŋ saa já, tfe dumaa, baa cira ŋ já. ¹⁹ Ŋ jáa o, ŋ saa já o, yunŋu si dii-kuó. Kumanj gbāan, ŋ baa yagar Diilonjo nungu-i. ²⁰ Nanj ŋa naa waa waama manj aa Diilonjo suó duó bí-na, na hieronjo-i hiere na saaya na tfe dumei. ²¹ Diilonjonj taa u bí-ni, da kuó nii naa waa korieŋ nuó, baa yanj ma janj-ni. Ŋga da ba há-ni hūmelle-i ŋ da ŋ hel kórsinni-na, hel-nie. ²² Na saa da, Itienjo-i Yesu-Kirsa duó bí korieŋ manj, u jo ji ce nebinjo u wulaa, aa umanj duó waa nebinjo aa u bí-yo, u jo ji ce u korieŋo. ²³ Diilonjo sáa-na sukpepellunj, baa na bir na ce nelbiliemba kóraanj namaa. ²⁴ Tobinj namaa, mi sie kar ku coima, nanj waa dumaa aa Diilonjo bí-na, waan waama famma yaa-i u hūmelle-na.

Bamanj saa hi suur ánsorre-na

²⁵ Kumanj ŋaa bamanj saa hi suur ánsorre-na ba kúnŋu-i, mi ka piye cēlle kuó. Minj ka wanj mamananj, ma saa hel Itienjo nurj-nu, meí huóya-maama. Diilonjo faa baa-mi, a ce hūhurma si dii mi nelma-na.

²⁶ Mullemanj maaraaya fiefiē-i-na, meí wulaa ku bóyaa nuómba tfe ba temma-i ba baa suur ánsorre-na. ²⁷ Da kuó ciēño dii baa-ni tŋ, baa nanna-yuó. Da kuó cie sí baa-ni, baa dii ŋ yunŋu-i cakúnŋu-na. ²⁸ Ku saa ce ŋaa da ŋ biē ciēño-i ku balaanj de! Ku saa bi ce ŋaa ciēŋ duó sonj ku balaanj de! Ŋga bamanj suurii ánsorre-na ba ka mulleŋ yanj siraamba-i ku'i cie mie na baa suur-die.

²⁹ Tobinj namaa, minj taaranj mi wanj mamananj ma yaa daama: Huonŋu saa tiraa tfe bói. Terienŋu fanŋu-na, a donj fiefiē-i-na, caantaamba saaya ba waa ŋaa ba saa dii caamba. ³⁰ Bamanj kaalaanj ba ce ŋaa wéima saa da-ba. Bamanj nyiēŋ ba ce ŋaa ba hómumu saa fē. Bamanj sáa bímbinni-i, ba baa haa ba nanŋa nie. ³¹ Bamanj daanj miwaanjo tóno-i, ba baa haa ba nanŋa yuó. Miwaanj daa uŋ yen waama manj, u sie tiraa ce.

³² Mi sa taara ánjoguóma yuó na hómumu-i. Na saa da, umanj duó saa dii ciēño, ŋ da u yii baa Itienjo maacemma yaa yonj; u taara u ce kumanj dolaananj Itienjo-i. ³³ Ŋga umanj duó dii ciēño, u yii baa miwaanj daayo maama; u taara u ce kumanj dolaananj u ciēño. ³⁴ A ce dumaano-na

* 7:11 Nieŋ Matie sebe-i-na 5.32.

uu dii sōmma hāi. Kuuduņgu yaa baa caamba-i, umañ duō saa soņ, ņ da u gbu u yii baa Itieņo maacemma yaa yoņ. U weima-i hiere ma kāa ka jūņ Diilonņo yaa nuo-i. Nga cieņo maņ duō soņ, u yii baa miwaanj daayo maama; u taara u ce kumaņ dōlaanuj u bōlo.

³⁵ Da na da mi piye dumandē-i-na, mi taara namaa fafaanġu'i. Na baa da niē sī mi taara mi cie-na, ma'i sī. Mi taara na nyaar Itieņo'i nuo-i baa huņga diei aa na ta na ce kumaņ faa cemma.

³⁶ Fiefie-i-na, umañ duō ne da u dōrņo maama yuu u huņga-i, aa ne da fuō duō saa bie-yo ku ka ce kpelle u wulaa, u gbāa bie-yo, bāaniņo sī. ³⁷ Nga umañ duō yiera-meī wuo u sa taara u dii cieņo, aa ne da da ba bōro baa u dōrņo-i ku sie ce bāaniņo, aa u gbāa bel u fere cakūņgu-na, da kuō ma hilaa fuō fereņ huōņ-na, ku faa. ³⁸ Terieņgu fanġu-na, umañ duō jā u dōrņo-i ku faa, umañ duō hiel u nanga u dōrņo maama-na, kufanġu tiraa fa yanj.

³⁹ Casoiņ nuoņo-i, ņ bōlo duō waa cieļma, ņ sie gbāa kā ka soņ yanġa nanga. Nga duō ku, nii dii ņ fereņ nuō, ņ gbāa soņ bibieņo maņ dōlaanu-nie. Kumaņ gbāan, bibieņo fanġo saaya u hūu Yesu maama-i. ⁴⁰ Nga mei wulaa duō tie u saa soņ, ku ka buo-yuo yan duō kā ka soņ bibieņo nan-na. Mafamma-i mei huōya-maama, aa mi suyaa mie *Diilon-Ŷalle bi dii baa muoņo-i.

8

Cufieņ-kūōma maama-i

¹ Fiefie-i-na, i ka ne cufieņ-kūōma kūņgu-i. I hieroņo-i i suō weima bōi fuō ninsoņo ņaa naņ waan-ma dumaa, ņga na saaya na suō wuo sōsuōmuņġo jō baa bōlbōlsīnni, a ne da nelnyulmu ce i naņ kaasīnni Diilon-ĥūmelle-na. ² Umaņ duō tuō ne wuo fuō suō bīņkūņgu, u saa hi tuō suō ņaa uņ saaya u suō dumaa. ³ Nga umañ duō yanj Diilonņo maama ta ma dōlno-yuo, Diilonņo suō u yaa-i.

⁴ Terieņgu fanġu-na, cufieņ-kūōma-i i gbāa tie wuo-ma wei? I suyaa wuo cufēllu-i bīņkūņgu sī, aa tiraa suō wuo Diilonņo dii u diei yoņ! ⁵ Banamba daa ninanni ta ba buol-ni dōro-i-na baa ĥēma-na hiere wuo bafamba diiliemba yaa-i. Bafamba wulaa diiliemba dii bōi aa yuntaamba bi dii bōi. ⁶ A ne da mie fuō mie wulaa, Diilonņo dii u diei yoņ. U yaa i To-i. U'i ĥielaa bīmbīnni-i hiere aa i tēnaana fuō maa-na'i. Aa Itieņo bi dii u diei, u yaa Yesu-Kirsa-i. Diilonņo cie u yaa ĥiel bīmbīnni-i hiere aa fuō barguo yaa nuo-i iņ yerj cieļma dumandē-i-na. ⁷ Nga i hieroņo saa suō wuo cufēllu-i bīņkūņgu sī. Banamba mieņ cufieņja-i a ce ji hi baa nyuņġo, da ba ta ba wuo cufieņ-kūōma-i ba ta ba jōġuņġo cufieņja maama, aa da ņaa ba ġuōla ba Diilon-ĥūmelle-i. Ba saa hi naņ kaasīnni yogo ku'i juoņ baa āņjōġuōma famma-i. ⁸ A ne da ku saa ce ņaa niuwuoni yaa gbāa pie-ye Diilonņo-na. Die saa wuo, kumaņġu sa hel-yie, die bi wuo, kumaņġu sa suur-yie.

⁹ Naņ yerj na fereņ nuō dumaa ta na ce kumaņ dōlaanuj-nei, gbāan bamaņ saa hi naņ kaasīnni yogo Diilon-ĥūmelle-na, na baa ji biēna ba Diilon-ĥūmellen-kūņgu-i. ¹⁰ ņaa bamaņ saa hi naņ kaasīnni-i yogo, unaa kā ka da nuōni maņ suyaan yieņġu ņ tēnaana tīnniņ-dūņnu ta ņ wuo kūōma; fuō u sie bi kā na ta na wuo wei? ¹¹ Duō wuo aa u huōņga saa ji hūu-ma, naņ sōsuōmuņġu'i saa jō baa mafamma-i wei? Nuōnei cie u kosuoņ u fere. A ne da *Kirsa kuu fuō bi maama-na. ¹² Da na ta na ce gbomma famma-i Diilon-dūņ-baamba maņ saa hi naņ kaasīnni-i yogo na ġuōl ba gbeini-i Diilon-ĥūmelle-na, na saaya na suō wuo na ce-ma Kirsa fuō fere yaa nuo-i. ¹³ Ku'i cie na da muō da mi suō wuo da mi wuo daaku-i, mi ka ġuōl melņo gbeini-i Diilon-ĥūmelle-na, mi ne ku bīņkūņgu-i aa yanj-ku; mi sie tiraa dii-ku mi nuņġu-na.

9

Kumaņ saaya baa Yesu pōpūorbiemba-i

¹ Muō mi sie gbāa ce kumaņ dōlaanu-mie wei? Yesu *pōpūorbilon muō sī wei? Mi saa da Itieņo-i Yesu-i baa mi yufelle-i wei? Miņ cie maacemma maņ ĥā Itieņo-i, ma'i sī namaaņo-i wei? ² Banaņ da ba fi'a ba saa hūu-ma wuo Yesu pōpūorbilon muō, namaa fuō na saaya na hūu-ma. Naņ hūyāa Itieņo maama-i mi wulaa, ku yaa piġāan wuo Yesu pōpūorbilon muō.

³ Bamaņ cieŗa mi maacemma saa fa, miņ ka waņ mamaņ baa-ba ma yaa daama: ⁴ Yesu pōpūorbien mieņo-i i sa wuo wei? I sa nyōņ wei? ⁵ Mi saa saaya mi jā cieņo Diilon-dūņ-baamba-na u tuō wuōra baa-mi ņaa Yesu pōpūorbiembanj cen-maņ dumaa baa Itieņo ĥāmba-i a naara Pier wei? ⁶ Sisō muō baa Barnabasi-i yoņ, miemei saaya i ce maacemma-i a taara i nuņjuuru-i? ⁷ Naņ siire, na nuō wuo molo kāa sorosīmma-na aa tuō pā u fere wei? Sisō melņ daayo sūo tibinni-i a da u sa wuo ni bienja-i? Da ma'i bi sī āncīnaņ daayo sa nyōņ u muōru nōno-i? Na nuō-ma dede wei?

⁸ Miñ wañ nelma mañ daama-i, nelbiliemba'i jogaanj dumaanjo-na yonj wei? Ma sí maaduoma famma yaa bi nyegáan *Moisi *anjnamma-na ke? ⁹ Ma nyegáan anjnamma-na ninsongo wuo: «*Niiñ duw tuw muo dímma-i ñ saa saaya ñ vaa u nuñgu-i.*»* Ku ce namaa na'a Diilonjo kaalaaya niimba yaa aa wañ mafamma-i wei? ¹⁰ Ma sí nel daama waan a vii miemei ke? Coima saa fa, ma fuliinu miemei. Ma sí umanj duw tuw kú, u suyaa wuo u ka da bñjkúngu ku'i cie u tuw kú ke? Nuw da ñ suw wuo nanj dímma cie dedieni hiere, ñ waa hie ká wuo nanj ka muo-ma? Da ñ da umanj muyaan u dímma-i, u suyaa kerre wuo u ka da belle-mei ku'i cie. ¹¹ Inj cie Diilonj-maacemba-i na hólma-na, kuu dii ñaa i duu dímma. Da ñ duu dímma-i, ñ saa saaya ñ kar-ma wei? ¹² Bamanj wuyaan na nagán-niini-i wuo ni vii-ba, ni vii miereño-i yanj bafamba-i. Nga i fiinaanj aa bel i mullema-i nammu hái. I sa taara *Kirsá *Neldódolma bir baa ma huonju ku'i cie i hírá i mullema-i.

¹³ Ma sí na suyaa kerre wuo bamanj cieñ maacemba-i *Diilodubuo-i-na, ba niuwuoni hel Diilodubuo yaa nuw-i ke? Aa suw wuo *Diilojigántaamba niini bi hel ba maacemba'i nuw-i ke? ¹⁴ Kuuduwanju yaa baa bamanj waan Neldódolma-i. Itienj wuo ba ta ba wuo ma'i nuw-i.†

¹⁵ Na nagán-niini vii-mi, nga mi nie-ni aa yanj-ni. Baa na da nie sí mei taara na ta na há-mi bñjkúngu ku'i cie mi ta mi wañ nel daama-i de! Ma'i sí. Aa mi da mi cára na wulaa, bolból mi ku. Miñ wañ Diilonj-nelma-i gbáñgbáñ mi sa húu bñjkúngu, ku fë mi huonja-i. Aa molo sie gbáa ce mi yanj kufanju-i. ¹⁶ Mi sie gbáa gbelienj mi fere wuo mi wañ Neldódolma. Maacemba nama-i, ku dolaanu-mie o, ku saa dolnu-mie o, mi ka ce-ma. Aa da mi saa ce-ma, súlma haraa-mie. ¹⁷ Kuw muomei naa sire mi fereñ nuw ta mi ce-ma, mi naa saaya baa pámma, nga mei saa sire mi fereñ siremma, Diilonjo'i ciea mi ce-ma. ¹⁸ Terienju fanju-na, mei maacemba sullu yaa hadu-i? Du yaa a wañ Diilonj-nelma-i gbáñgbáñ, mi baa húu bñjkúngu a ne da mi naa saaya mi húu.

¹⁹ Mii dii mi fereñ nuw, nga mi cie mi fere na hieronjo-i na korienj muw da mi gbáñ da nuamba boi há Kirsá-i. ²⁰ Da mi waa baa *Yuifubaa-ba-i, mi ce mi fere Yuifuyienj muw da mi gbáñ da-ba. Na saa da, Moisi anjnamma sie gbáa yuu-mi baa weima, nga da mi waa baa bamanj wuyaan-marj, mi ta mi wuo-ma da mi gbáñ da-ba. ²¹ Kuuduwanju yaa baa bamanj sa suyaanj Moisi anjnamma-i, da mi bi waa bafamba hólma-na, mi ce mi fere ba temma-i da mi gbáñ da-ba. Ku saa ce ñaa mi taara mi cira mi cinaana Diilonjo anjnamma-i de! Ma'i sí. Mi wuo ma yaa-i Kirsá wuosaanju-na. ²² Da mi waa baa bamanj saa nanj kaasinni yogo Diilonj-húmelle-na, mi ce mi fere ñaa mei fere-i mi saa hi nanj kaasinni yogo, da mi gbáñ da-ba. Da mi suur terienju terienju, mi ce mi fere terienju fanju taamba temma, da mi gbáñ da banamba kor-bei. ²³ Mi ce daama-i hiere Neldódolma da ma gbáa hi terni-i hiere aa muwmi bi da mi kúnju-i.

²⁴ Na suyaa wuo gbaruntaamba gbar hiere, nga umanj duw ta yanj banamba-i u yaa yaraa; aa ba pá u yaa-i. Terienju fanju-na, gbáañ ba baa ta aa yanj-na. ²⁵ Bamanj taaraayan ba ka finu gbarunju-na, ba hírá mullema-i ku tigiima-na. Ba ce mullema famma-i da ba ka da kumanj ku sa gbáñ bienammba. A ne da mie inj donyanj kumanj, ku sa biena da. ²⁶ Ku'i cie na da muw miñ gbar mi ká, mi sa gbar mi yun-nu. Mi saa baa cieküránjo manj sa jafaanj u yun-nu. ²⁷ Mi ce mi kúwama-i kpáncólguw aa mi suw mi fereñ belma. Mi sa taara da mi ji yanj Diilonj-nelma-i tí baa banamba-i muwmi hel hontabilonjo.

10

Yaanj cufleña buolma-i

¹ Tobij namaa, mamanj daa i bincumba-i *Moisi baanju-na, mi taara na suw-ma hiere. Duherru nandu naa cinnu-bei a saanj-ba ba ká ka karnu dámmañ-nuoraanju-i. ² Ku cie ñaa ba *baatiseñ duherru-na baa dámmañ-nuoraanju-na a ce kuuduwanju baa Moisi-i. ³ Ba hieronjo-i ba wuyaa Diilonj-niiwuoduoni, ⁴ aa nyonj Diilonj-hünduoma. Húmma famma taa ma hel támpellenj, aa támpelle fande yaa waa *Kirsá-i. U waa baa-ba terni-na hiere. ⁵ Mafammanj fie ce, ba fñngúw saa ta ba ce Diilonjo huonja-i, ku'i cie ba wuora ku dii *híkuraanju-na.

⁶ Nel daama cie da ma pigáañ-ye wuo i saa saaya i yanj ámbabalma cemmanj-maama ta ma dolnu-yie ñaa manj taa ma dolnu i bincumba-i dumaa. ⁷ Baa na ta na buol cufleña-i ñaa i bincumbanjanj taa ba ce dumaa. Diilonj-nelma waan-ja wuo: «*Ba tlenaana wuo niuwuoni-i aa nyonj kolma-i. Banj juw wuo tí, ba sire ce ba baanju-i.*»* ⁸ Baa na yanj i tie ce figlin-kakarkuonjo-i ñaa i bincumba nanj ceñ dumaa. Ba cie ku yaa-i nuwamba neifienj-cincieluo baa di diei nuwamba nuwsiba ndii kuu-bei yinduwanju-na.† ⁹ Baa na yanj i feñ Kirsá-i ñaa i bincumba nanj

* 9:9 Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 25.4; Tim. díe. 5.17-18 † 9:14 Nienj Like sebe-i-na 10.7.

* 10:7 Helmanj-sebe (Exode) 32.6 † 10:8 Nienj Kámmañ-sebe-i-na (Nombres) 25.1-9.

fiēņ-yo dumaa, a ce jēnaamba doņ-ba ko-ba.† 10 Baa na ta na waana ņaa i bīncuumba naņ waanaņ dumaa, a ce *dōrpōpōrbilōņo maņ kuōņ nuōmba-i u jo ji ko-ba.‡

11 Nel daama cie nuōmba da ba gbāa suō ba fereņ helma. Ba nycēāņ-ma da ba gbōya mie maņ piyaa miwaano tīmma-i. 12 Terieņgu faņgu-na, umaņ duō tuō ne wuo sī fuō yieraaya u gbeiniņ, u gbāņ u baa ji cii. 13 Maman guōlaaņ nelbiliemba gbeini-i Diiloņ-hūmelle-na, ma yaa bi guōlaaņ namaa niini-i. Ņga Diiloņ-i nunni hāi tieņo sī, u sie yaņ ma jīna-ņei. Kumaņ da ku ta ku guol na gbeini-i, u ka kāyā-ņei aa pigāaņ-na naņ ka ce dumaa hel-kuo.

14 Mi jēnaaņ namaa, terieņgu faņgu-na, jande, nieņ cufieņa buolma-i aa na yaņ-ma. 15 Mi suyaa mie na suō kuyunģu ku'i cie mi ta mi piye baa-na dumande-i. Miņ waņ mamaņ, namaa fere-i nieņ-maņ na ne, coima wei? 16 Die tie wuo Itieņo niwuoni-i, inj jaal Diiloņ-i ciņga maņ maa-na-i, ka sa pigāaņ wuo Kirsā tāmma yaa cie i waa u horre-na wei? Inj bi calnuņ *buruo maņ baa i-naa, u'i sa pigāaņ wuo Kirsā kūōma yaa cie i waa u horre-na wei? 17 Buruo diei dii; inj fie ciinu, i wuo burduōņo faņo yaa-i. Ku yaa pigāaņ wuo ii dii horduolenj.

18 Nieņ *Isirahel-baamba-i, ba mumbuolmuņ-terieņgu-i Diiloņ-kūņgu, a ce dumaņo-na, bamaņ wuyaaņ bīmbaamba maņ baņ koņ-baņ terieņgu-na, kutaamba dii Diiloņo horre-na. 19 Ku saa ce ņaa mi taara mi cira cufellu-i baa du kūōma-i nii dii baa yunģu waama nama, 20 ma'i sī. Ņga mi taara mi cira baņ koņ bīmbaamba maņ cufieņa-na, ba sa ko-ba ba hā Diiloņo, ba ko-ba ba hā *jīnabaa. A ne da mi sa taara weima waa na hōlma-na baa jīnabaa-ba-i. 21 Na sie gbāa nyōņ baa Itieņo ciņga-i aa miel nyōņ baa jīna ba kaanģa-i. Na sie gbāa wuo Itieņo niwuoni-i aa tira a miel wuo jīna ba niini-i. 22 Die vaaya kufanģu-i, Itieņo huōņga ka du baa-ye; a ne da i sie gbāa fi baa-yo.

Yaņ i tie kāya i-naa Diiloņ-hūmelle-na

23 Na ciera bīņkūņgu saa nyaa-ye. Niņsoņo, bīņkūņgu saa nyaa-ye, ņga bīmbinni hieroņo saa fa baa-ye. Bīņkūņgu saa nyaa-ye, ņga bīmbinni hieroņo sa ce i naņ kaasīni Diiloņ-hūmelle-na. 24 Nelieņo nelieņo, u saaya u tuō taara banamba fafaanģu, u baa tuō ne fuō kūņgu-i.

25-26 Ma nycēāņ Diiloņ-nelma-na wuo: «Miwaano-i baa u huōya-niini-i hierē Itie fuō niini-i»*, a ce dumaņo-na, da na da kūōma maņ saņģa-na, na baa cira na yuu ma sīni-i, na sāa na wuo; na baa jaana na hōmmu-i.

27 Moloņ duō bī-ni wuo ņ kā na ka wuo niwuoni, da kuō kutieņo saa hūu Yesu maama-i, da ņ kā, da ba hā-ni kumaņ, ņ baa jaana ņ huōņga-i, ņ hūu ņ wuo fieya aa ņ baa yuu moloņo baa weima. 28 Ņga moloņ duō da tūnu-nie wuo kūōņ daama-i cufelluņ-kūōma, ne kutieņo-i aa ņ yaņ; baa wuo. Da ņ wuo, ņ ka hā kutieņo-i āņģōgababamma. 29 Mi saa ne namaa āņģōģuōma aa piye, mi nie umaņ gbuōya-ņei fuō maama'i aa piye.

Unaa gbāa cira: «Da kuō bīņkūņgu saa nyaa-mi, ma da nie na'a mi saa saaya mi wuo daaku-i, wuo da mi wuo-ku mi ka hā unaoņ āņģōgababamma? 30 Da mi da kuuwuonģu-i aa jaal Diiloņo-i aa suō da mi wuo-ku, ma ce nie unaa jo ji tuō gāņ baa-mi wuo mi cie nie wuo-ku?» 31 Mi gbāa waņ mamaņ, ma yaa daama: Na wuo wa! Na nyōņ wa! Sisō da na ta na ce bīņkūņgu bīņkūņgu, na saaya na ta na ce-ku Diiloņ-yerre fafaanģu-nu. 32 Baa na yaņ na ciluō tuō guol banamba gbeini-i; u baa guol *Yuifu ba niini-i, u baa guol *niieraamba niini-i, u baa bi guol Diiloņ-dūņ-baamba niini-i. 33 Taa na ce mei temma: Muōmi vaa mi fere weima-na hierē ta mi ce kumaņ kāayāņ nuōmba-i. Mi sa taara mei fafaanģu, mi taara nuōmba-i hierē ba fafaanģu Diiloņo duō kor-ba.

11

1 Muōmiņ biyaa *Kirsā maama-i dumaa, namaaņo-i biyaaņ mei bi maama-i dumēi.

Cieņo saaya u suuye u yunģu-i Diilocaralle-na

2 Kasi saa da-na: Miņ waaņ nelma maņ baa-na, na wuo ma hūmelle-i. Weima-na hierē mi nelma sa karaanu-ņei. 3 Ņga mi taara na suō wuo *Kirsā yaa nuōmba-i hierē ba yunģu-i. Bibieņo yaa cieņo yunģu-i aa Diiloņo yaa Kirsā yunģu-i. 4 Bibieņo nuō da ņ yaņ ņ cucūņģu-i ņ yunģu-na aa ta ņ cārā Diiloņo-i, sisō ta ņ waņ Diiloņpōpōrunģu-i, kuu dii ņaa ņ saa kāņ Kirsā yaa-i. 5 Aa cieņ duō yaņ u yunģu-i gbāņgbāņ aa tuō cārā Diiloņo-i sisō duō yaņ-ku aa tuō waņ Diiloņpōpōrunģu-i, kuu dii ņaa u saa kāņ u bōl yaa-i, a ne da u yaa u yunģu-i. Cieņo faņo temma dii ņaa cieņo maņ cīrii u yunģu-i. 6 Cieņo maņ duō u sa taara u vaa bīņkūņgu u yunģu-na, u sa hāyā-kuō bōlbał wei? Ņga i suyaa wuo cieņ duō cir u yunģu-i, sisō duō hāyā-kuō, ku da-yo senserre, terieņgu faņgu-na bōlbał u tuō suuye-kuō. 7 Bibieņo yaa Diiloņo nabieraņo-i, u yaa pigāaņ Diiloņo fafaanģu-i, a ce dumaņo-na, duō tuō cārā Diiloņo-i, u saa saaya u suuye u yunģu-i. Aa cieņo pigāaņ bibieņo fafaanģu. 8 Na saa da, Diiloņo saa hiel bibieņo-i cieņ-na,

† 10:9 Nieņ Kāmmanģ-sebe-i-na (Nombres) 21.4-7.

‡ 10:10 Nieņ Kāmmanģ-sebe-i-na (Nombres) 17.6-14.

* 10:25-26

u hielaa cieto yaa bibieto-na. ⁹ Aa ku saa ce nya ba maa bibieto yaa a ha cieto-i de! Ba maa cieto yaa a ha bibieto-i. ¹⁰ Teriengu fanju-na, cieto saaya u ne *dɔrɔpɔurbiemba-i aa tuo suuye u yungu-i a pigaan u munyerammu-i. ¹¹ Nga na saaya na suo wuo Itieno wulaa, bibieto sie gbãa muo santorma baa cieto-i, aa cieto sie bi gbãa muo santorma baa bibieto-i. ¹² Mi taara mi cira, cieto hilaa bibieto-na aa bibieto hel cieto-na, aa ba hai-i-na hiere ba hilaa Diilon-na.

¹³ Namaa fere-i nien-kun na ne! Cien duo yan u yungu-i u saa suuye-kuo aa tuo carã Diilono-i, ku biyaa wei? ¹⁴ Ma si na daa bibieto yukuosin da ni tu cor ku ta ku da-yo senserre ke? ¹⁵ A ne da ku'i saaya caamba-i. Diilono haa bafamba-i yukuosinni-i ni da ni ta ni suuye ba yunni-i. ¹⁶ Uman duo u dii nuharungu nel daama-na, kutieno saaya u suo wuo Diilon-dun-baamba-i terni-na hiere a naara mie fere-i i ce-ma dumei.

Itieno niuwuoni maama-i

¹⁷ Min ka dii mi nungu-i maman nuo-i fiefie-i-na, mi sie gbelien-na. Na tigiima sa kayã-nei Diilon-humelle-na, ma guola-nei. ¹⁸ Mi nuo ba'a da na tigin na-naa, banamba bo ba den, aa mi suyaa mie ma gbãa ce. ¹⁹ Mi suyaa mie na saaya na boru ku yaa baman nyaarã Diilono-na ba ka suo. ²⁰ Da na janu na-naa da na wuo Itieno niuwuoni-i, na sa wuo-ni nin saaya ni wuo dumaa. ²¹ Niwuon da ni hi wuoma, na ka ka bie na juurumbaa. A ce dumaano-na, banan da ba ce ba fie baa nyulmu-i aa banamba wuo ye aa nyon ye ta ba ce konhilingu. ²² Da na da na sa taara na dai baa molojo, bige-i cie na sa wuo dii na cinni aa ta na jo? Sisõ na taara na biena Diilon-dun-baamba yerre yaa wei? Bige-i cie na ta na ture sũntaamba yammu-i? Na'a mi wan wuo nie baa-na? Na taara mi gbelien-na wei? Mi sie sie aa gbelien-na.

²³ Min daa maman Itieno wulaa aa wan-ma baa-na ma yaa daama: Ban nya naa saaya ba bel Itieno-i Yesu-i isungu man nuo-i, wuo bie *buruo ²⁴ aa jaal Diilono-i, aa bulnu-yu aa cira: «Mi kũma yaa daama-i min han-nan baa-ma, taa na ce min cie kuman daaku-i mi maama ta ma tĩnu-nei.» ²⁵ Ban juo wuo niuwuoni-i ti, wuo bie duvẽno ciin-na ha-ba aa cira: «Ba ka bel-mi ko-mi. Mi tãmma man ka kũna, kuu dii nya ma yaa daama-i ciinga-na. Diilono ka bel u *tobisiflenni-i baa ma yaa-i. Da na ta na nyon-jo huõngu huõngu, na ce min cie kuman daaku-i mi maama tĩnu-nei.» ²⁶ Na saa da, aa Itieno suo duo bir jo, huõngu huõngu, da na wuo buruo-i wuon daama temma-i aa nyon duvẽno-i, na wan u kullingu maama yaa dumaano-na. ²⁷ Ku'i cie na da uman duo waa waama namma aa wuo Itieno buruo-i, sisõ aa nyon Itieno duvẽno-i, kutieno saa kan Itieno kũma-i baa u tãmma-i hiere; a ce dumaano-na, Diilono ka yuu-yo. ²⁸ Teriengu fanju-na, nelieno nelieno, u saaya u ne u fere igẽna aa suo duo wuo buruo daayo-i aa nyon duvẽn daayo-i. ²⁹ Uman duo saa kan buruo daayo-i baa duvẽn daayo-i wuo Itieno kũma*, aa suuye u yufien-a i a wuo-ni, Diilono ka gan baa-yo. ³⁰ Ku'i cie na da jaamba-i baa jeliemba maaraaya na holma-na baa kullingu-i hiere. ³¹ Kuo i taa i ne i fere igẽna aa suo tie wuo, Diilono naa waa hie tuo gan baa-ye? ³² Nga Diilono sa taara i ka caa baa banamba-i ku'i cie u tuo gan baa-ye u dii-ye humelle-na.

³³ Tobin namaa, teriengu fanju-na, da na janu na-naa da na wuo Itieno niuwuoni-i, ciyaan na-naa. ³⁴ Nyul da mu waa uman nuo-i, u wuo dii u cin-nu aa u tuo jo, ku yaa da na ji janu na-naa u sie cal Diilono ji tuo gan baa-yo.

Nelma man tĩaã, da mi ka mi ka fienu-mei.

12

Diilon-Yallen han nuamba-i fõngõbaa-ba man

¹ Tobin namaa, mi nungu ka hi *Diilon-Yalle maacemma yaa fiefie-i-na; mi taara ma kaala na wulaa. ² Na suyaa wuo nan nya na'a na saa hi huõ Itieno maama-i na taa na gbar na nyaanu tĩni, a ne da nunni si baa-ni ni ta ni piye. ³ Ku'i cie mi ta mi taara mi wan-ma baa-na mie Diilon-Yalle sie gbãa waa moloj-na aa kutieno wuo Yesu dangaan! Ma sie gbãa ce. Aa molo sie bi gbãa cira Yesu yaa Itieno-i, da Diilon-Yalle saa dii-ma u nun-nu.

⁴ Diilon-Yallen han nuamba-i fõngõbaa-ba man ba ta ba ce Diilon-maacemma-i baa dii sinni boi, nga Diilon-Yalduul daade yaa haan-ban baa-ba. ⁵ Maacemma sinni dii boi, nga ma ce ha Yunteduõno yaa-i. ⁶ Ancemma dii boi, nga Diiloduõno fanjo yaa haan i hierono-i ku fõngõ-i i tie ce-ma. ⁷ Diilono haa-ye fõngõbaa i yun-nin i tie fa i-naa maama. Fõngõbaa-ba famba yaa pigaan Diilon-Yalle maacemma-i. ⁸ Diilon-Yalle ce unano nelnurãno, aa ce unano ansuõmantieno. ⁹ Diilon-Yalduul daade ha unano fõngõ-i u haa u nang-a Diilono-na ninson-haama, aa ha unano fõngõ-i u tuo sire jaamba. ¹⁰ Di ha unano fõngõ-i u tuo gbã u ce himma, aa ha unano u tuo ce Diilopõurni, aa ha unano u tuo suo Diilon-maacemma-i u borõ-mei baa *jina ba maama-i. Di ha unano fõngõ-i u tuo gbã u piye nelfemma, aa ha unano u tuo gbã

* 11:29 Verse daayo gbãa bi nu nun daama-i: «Uman duo saa kan Itieno horre-i aa suuye u yufien-a i wuo buruo daayo-i aa nyon duvẽn daayo-i, Diilono ka gan baa-yo.»

u hielnu-mei. ¹¹ Diilon-ŷal daade yaa cieŋ mafamma-i di diei yon. Fōngūo maŋ duo dōlnu-die di hā-ni baa u yaa-i.

Diilon-dūŋ-baamba dii ŋaa nelfifŋo

¹² Terni bōi dii nelieŋ nuo ŋ kūōma-na. Ŋga ni gbuōnu hiere ce kūōduōma. Terŋ daani-i baa ni ciinumma-i ni gbuōnu ce nelduōŋo. Bamaŋ hūyāa *Kirsā maama-i baa dii dumei. ¹³ I hieroŋo-i hiere i daa batēmu-i Diilon-ŷalduol daade'i nuo-i a gbonu ce ŋaa nelduōŋo; *Yuifubaa o, *nieeraamba o, kōraamba o, nebibma o, Diilon-ŷalduol daade yaa dii i hōmmu-na. ¹⁴ Nelbilon kūōma-i terieŋgu diei sī, terni bōi gbuōnu ce-ma. ¹⁵ Gboluoŋ da ku cira: «Muō sī nanŋa-i, mi nuŋgu si dii kūōma-na», gbāŋgbāŋ sī wei? Kufanŋu gbāa bō ku deŋ wei? ¹⁶ Tūŋ da ku cira: «Muō sī yufelle-i, mi nuŋgu si dii kūōma-na», ku saa kar coima wei? ¹⁷ Kuō nelbilon kūōma-i hiere maa naa waa yufelle yon, ii naa tie nu nie? Aa kuō maa naa waa hiere tūŋgu, ii naa tie nu hūllāŋgu-i nie? ¹⁸ Na saa da, Diilonŋ saa maa-ye u yuŋ-nu. U maa-ye kuŋ dōlaanu-yuō dumaa; a sōŋolnu i terni-i uŋ taaraŋ ni waa kusuōŋ-nu. ¹⁹ Kuō terieŋgu diei waa nelbilonŋo-na, baa naa saa ta ba bi u kūōma-i wuō kūōma. ²⁰ Terni bōi dii nelbilonŋo kūōma-na, ŋga ni gbuōnu ce kūōma diei.

²¹ Yufelle sie gbāa gbē nanŋa-i wuo: «Mi sa taara-nie.» Yuŋgu sie bi gbāa gbē gboluoŋgu-i wuo: «Mi sa taara-nie.» ²² Inj neŋ terni maŋ i kūōma-na wuō yuŋgu si dii-nie, ni yaa faaŋ i maama-i ni yaŋ. ²³ Inj'a i sa kāŋ terni maŋ, i bel ni yaa-i fafamma. Inj fuo nimaŋ aa i sa sie waŋ ni maama, i ne ni yaa-i fafamma ²⁴ a ne da terni maŋ niifuoni sī i sa ne-ni dumaŋŋo-na. Inj'a i sa kāŋ terni maŋ i kūōma-na, Diilonŋ maa-ye aa ce terni fanni waa baa yuŋgu. ²⁵ U saa tuō taara i kūōma terni muo sāntorma baa ni-naa; u taa u taara ni ta ni jōguōŋ ni-naa maama aa ta ni fa ni-naa maama. ²⁶ Terieŋgu diei da ku ta ku jaŋ, terni nanni ce kuuduōŋgu baa-ku hiere. Da ba ce terieŋgu diei bōi, ninanni hōmmu bi fē hiere. ²⁷ A ne da namei Kirsā kūōma-i. Na hieroŋo-i hiere naa dii baa na terni u kūōma-na. ²⁸ Ku'i cie na da Diilonŋ hāa nuōmba-i ba da-ba-deŋ maacemma u dūŋgu-na. U duōŋ ce banamba Yesu *pōpuorbiemba igēna, aa ce banamba ta ba ce u pōpuorungu, aa ce banamba Diilonelpigāataamba, banamba ta ba ce gberē-weima, banamba ta ba sire jaamba, banamba ta ba kāyā nuōmba, banamba yaataamba, banamba bi ta ba piye nelfelemma. ²⁹ Ba hieroŋo-i Yesu pōpuorbiemba wei? *Diilopōpuorbiemba wei? Ba hieroŋo-i nelpigāataamba wei? Ba ce gberē-weima wei? ³⁰ Ba hieroŋo-i ba sire jaamba wei? Ba gbā ba piye nelfelemma-i wei? Ba gbā ba hielnu-mei wei? ³¹ *Diilon-ŷalleŋ hāŋ nuōmba-i fōŋgōbaa-ba maŋ, gbāaŋ na da bamaŋ faa yaŋ bei. Gbāaŋ na da bamaŋ kāyaŋ nuōmba-i ba yaŋ. Mi ka pigāaŋ-na kumaŋ yuŋgu yaŋ hiere; ku yaa ŋaa nelnyulmu-i.

13

Nelnyulmu

¹ Halle da ŋ fie ta ŋ nu nelma-i hiere hīema-na ka cor baa *dōrpōpuorbiemba maama-i, da kuō nelnyulmu si dii-nie, ŋ ce gbāŋgbāŋ. Dumaŋŋo-na nii dii ŋaa joloŋo maŋ baŋ mar-oŋ ba yuŋ-nu, siso kpoŋo maŋ baŋ mar-oŋ ba yuŋ-nu; u tuō du u ce ijieni nuōmba tūnni-na yon. ² Da ŋ fie ta ŋ gbāŋ ŋ ce Diilopōpuorŋni-i; aa ta ŋ suō weima-i hiere, aa bi ta ŋ suō Diilonŋ kusūŋgu-i, da ŋ fie haa ŋ nanŋa-i Yesu-i-na fuō a gbāa ta ŋ ce tānni ta ni forra, nelnyul da muō muu si dii-nie, ŋ ce gbāŋgbāŋ. ³ Da ŋ fie cal ŋ nagāŋ-niini-i hiere hā sūntaamba, da ŋ fie sie ba dii-ni dāamu-na Diilon-ŷumelle maama-na, nelnyul da muō muu si dii-nie, ŋ ce gbāŋgbāŋ.

⁴ Nelnyulmuŋ yeŋ umaŋ nuō-i, u huōŋga sa huol, u faa, u sa nenu, u sa teteŋ u fere, bombolma sa dōlnu-yuō. ⁵ Nelnyulmuŋ yeŋ umaŋ nuō-i, u sa ce sensenda-weima, u sa taara u fereŋ fafaanŋu, u huōŋga sa guola, u sa tiera nelma u huōŋ-na. ⁶ Nelnyulmuŋ yeŋ umaŋ nuō-i, āmbabalma sa dōlnu-yuō, ninsoŋo yaa dōlaanuŋ-yuō. ⁷ Nelnyulmuŋ yeŋ umaŋ nuō-i, u tiil weima-i hiere namnaŋ temma, u hūu weima-i hiere, u haa u nanŋa-i Diilonŋo-na weima-na hiere aa tiraŋ tuō hīrā u kūōma-i.

⁸ Nelnyulmu sa ji ti dede, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu Diilopōpuorungu cemma ka bāl, nelfelemma wamma ka bāl, mel suō yiŋgu, ku sie ji waa. ⁹ Na saa da, mie sōsuōmuŋgu saa hi ku fuoŋgu-i aa in ceŋ Diilopōpuorungu maŋ, i sie gbāa ce-ku hi ku fuoŋgu-i. ¹⁰ Ŋga Diilonŋ duō ji hā-ye kumaŋ hii ku fuoŋgu-i, kumaŋ saa hi ku fuoŋgu-i ku ka gbuo.

¹¹ Na saa da, inŋ ŋa naa waa bisālŋ mieŋo-i, i taa i piye bisānsīnni aa tie jōguōŋ bisānsīnni aa bi tie ce bisānsīnni. I yammun juō cē huōŋgu-na, i saa nanna bisānsīnni-i wei? ¹² Kuuduōŋgu yaa baa daaku-i; inŋ dan mamaŋ nyuŋgo-i-na ma saa kaala i wulaa, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, ma ka kaala i wulaa hiere da gbāa! I sa suō Diilonŋo-i fafamma fiefie-i-na, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu i ka suō-yo ŋaa fuō fere uŋ suō-yeŋ dumaa.

¹³ Inŋ yeŋ terieŋgu maŋ nuō-i nyuŋgo-i-na, bīmbīnni siei dii: āŋhūuma, baa nahaale, baa nelnyulmu. Ŋga ni siei-i-na, nelnyulmu yaa yuŋgu.

14

Nelfelemma künngu-i baa Diilopöpuorni künngu-i

¹ Gbään kpelle nelnyulmu waa-nei. *Diilon-Yallen häñ nuõmba-i fõngõbaa-ba man, taa na kuye ba maama. Ku huraa ban ceñ Diilopöpuorni-i baa umanj. ² Umanj duo tuo piye nelfelemma-na, molo sa nu u nelma-i, u sa piye baa nelbiliemba, u piye baa Diilono. Nelma man fuyaa nelbiliemba-na, Diilon-Yalle diyaa ma yaa kutieno nunngu-na u tuo waj-ma. ³ Nga umanj ciej Diilopöpuorungu-i, u käyã banamba-i ba ta ba nan kaasinni Diilon-hümelle-na, u dii sirenja bei, aa bi dii holle bei. ⁴ Umanj piyen nelfelemma-na, ku käyã fuo da-u-die yon. A ne da umanj ciej Diilopöpuorni-i, ku käyã Diilon-dün-baamba-i hiere ba künngu-na.

⁵ Mi taara na hierono-i na ta na piye nelfelemma-na, nga mananj yuu mi huõnga-i yan, ma yaa nga na ta na gbã na ce Diilopöpuorni-i. Umanj ciej Diilopöpuorni-i u fa weima u yan umanj piyen nelfelemma-na. Mi saa yagar-ma duo tuo piye aa tuo hielnu-mei u hä Diilon-dün-baamba-i.

⁶ Tobinj namaa, nga muo da mi gbuu kä na terienngu-na häa, aa Diilo saa carra-mie baa nelma mi da mi ka piye tün-u-nei, mi saa kä baa sosumufelngu da mi ka pigään-na, mi saa kä baa Diilopöpuorungu da mi ka wan baa-na, mi saa bi kä da mi ka häälã-nei blñkünngu, aa kä ka ta mi piye nelfelemma-na, ku gbã käyã-nei bige-i nuo-i? ⁷ Kuuduõngu yaa baa niimarni-i, da ba ta ba mar-ni ba yun-nu, nan gbã ce nie suo ban mar nalãã manj? ⁸ Aa umanj buuj yerre-i, duo saa bu-de fafamma, hai ka suo wuo ku duu aa hel kä beru-na? ⁹ Kuuduõngu yaa baa namaano-i; da na ta na piye nelma man nuõmba sa nu-ma, ba ka ce nie suo nan wan mananj? Kuu dii nga na hiel na nun-fafalmu yon. ¹⁰ Nelma bai dii hieema-na, aa yungu dii ma hierono-na hiere. ¹¹ Nga moloj duo tuo piye baa-mi aa un piyen baa-mi nelma man nuo-i mi sa nu-ma, kutieno waa nerieno muõmi wulaa aa mei fere-i mi bi waa nerien muo fuo u wulaa. ¹² Terienngu fanngu-na, Diilon-Yallen häñ nuõmba-i fõngõbaa-ba man, nan kun ba huon-nu, gbãan na da bamanj käyãnj Diilon-dün-baamba kä yaan-na.

¹³ A ce dumaano-na, umanj piyen nelfelemma-na, u saaya u carã Diilono hä-yo ku fõngõ-i u tuo hielnu un wan mananj. ¹⁴ Da mi ta mi carã Diilono-i nelfelemma-na, mi huõnga carã ninsonjo, nga mi sa suo minj wan mananj. ¹⁵ Terienngu fanngu-na, mi ka ce bige-i? Mi ka carã Diilono-i nelfelemma-na, mi ka bi carã-yuo mi nelma-na. Mi ka häñ neini-i a tuõlnu Diilono-i nelfelemma-na, mi ka bi häñ-ni tuõlnu-yuo mi nelma-na. ¹⁶ Ni ma'i si, da nj jaal Diilono-i nelfelemma-na yon, ninj yenj baa bamanj ba ka ce nie suo wuo nj päã Diilono-i jaalungu aa da ba sie wuo: «Ma cie?» ¹⁷ Nj jaalunj da ku fie fa nie nie, ku sie gbã käyã molojo Diilon-hümelle-na.

¹⁸ Muo minj yar-nanj hiere nelfelemma wamma-na, mi jaal Diilono-i mafamma-na. ¹⁹ Nga Diilon-dün-baan mie die tigiinj, mei sa piye nelfelemma-na agaga aa nuõmba sie da man-amma kün. Mei taara mi piye da ku fie waa nelma häi yon, ma suur nuõmba tünni-na ba sire baa-ma.

²⁰ Tobinj namaa, baa na ta na jõguõnj nga bisälñ namaa, taa na ce bincõmma. Nga da kuõ kuubabalaanj cemma-i, ciej na fere bisãmbienj namaa. Bafamba sa suo kuubabalaanj cemma-i. ²¹ Ma nyegãanj *ãnjinamma-na wuo: Itienjo ciera:

*«Minj taaranj mi wan mananj baa *Isirahel-baamba-i,*

mi ka ce nieraamba yaa wan-ma baa-ba.

Mi ka piye niertimma baa-ba.

*Mafanj da ma fie ce, ba sie nu mi nunngu-i.»**

²² Terienngu fanngu-na, ku pigään wuo nelfelemma saa ce Diilon-dün-baanj maa-na, ma cie bamanj saa hüü Yesu maama-i ba maa-na; aa Diilopöpuorungu saa ce bamanj saa hüü Yesu maama-i ba maa-na, nga ku cie Diilon-dün-baanj maa-na.

²³ Nga Diilon-dün-baanj da ba tigiinj hiere aa donj ta ba piye nelfelemma-na ba hierono-na hiere, nelgbãngbälãnj duo jo ji suur na hõlma-na, sisõ umanj saa hi hüü Itienjo maama-i, a da na ce dumaano-na, u sie cira na pielaawei? ²⁴ Nga da na waa hiere ta na ce Diilopöpuorni, aa umanj saa hi hüü Itienjo maama-i u jo ji suur nu na piye, u ka suo terienngu-na wuo u maacemna saa fa. Nanj wan mananj hiere u künngu-na u sie gbã ju-ma. ²⁵ Kufanj huõngu-na, u maama manj naa fuo, ma ka hel bomborma-na hiere. Mafanj da ma ce, u ka dũuna jaal Diilono-i aa cira: «Coima saa fa, Diilono dii baa-na kelkel!»

Diilojaalenj saaya di ce dumaa

²⁶ Tobinj namaa, nanj saaya na ta na ce dumaa ku yaa daaku: Da na tigiinj na-naa, umanj duo da nalãanj, u häñ. Umanj duo da nelma duo piye pigään banamba-i, u gbã piye-mei.

* 14:21 Isayi (Ésaie) 28.11-12

Diilon duo carra umāņ baa nelma, u gbāa waņ-ma. Uman duo waa duo piye nelfeemma-na, u piye. Uman duo waa duo hielnu nelfeļeņ daama-i ba nelma-na, u hielnu-mei. Maman daama-i hiere ma saaya ma ta ma kāyā Diilon-dūņ-baamba-i Diilon-hūmelle wuosaņģu-na. ²⁷ Baman piye nelfeemma-na, ba saa saaya ba cor nuomba hāi sisō ba siēi. Aa da ba'a ba piye, ba ta ba piye ba hā ba-naa; aa molo saaya u waa tuo hielnu-mei. ²⁸ Da kuō molo saa da duo hielnu-mei, ba waņ aa ba ta ba piye ba huōņ-na baa Diilon. ²⁹ Diilon uņ pur baman baa u nelma-i, ba hāi sisō ba siēi da ba piye, banamba ne da kuō baņ waņ maman ninsoņo. ³⁰ Nga Diilon duo carra moloņo na hōlma-na baa nelma, umāņ duōņ tuō piye, u saaya u budii aa Diilon uņ caraaya umāņ, u piye u maama-i. ³¹ Diilon duo puor-na hiere baa nelma, na gbāa waņ-ma, nga na saaya na ta na piye na da-na-die, ku yaa ma ka suur nuomba tūnni-na aa sirēiņa ka da-ba. ³²⁻³³ Diilon sa taara nuomba ta ba ce weima-i ba yuņ-nu, u taara ma ta ma ce maņ saaya ma ce dumaa. A ce dumaņo-na, baman ciēņ u pōpuorni-i, ku fōņģūo dii-bei ba ta ba gbā ba bel ba fere.

Naa maņ ceņ dumaa Diilon-dūnni-na hiere, ³⁴ Diilon-dūņ-baāņ da ba tigiņ baa-na, caamba saaya ba suye ba nunni-i; ba saa saaya ba ta ba piye. Naa maņ bi nyegāņ dumaa *aņjnamma-na wuo ba saaya ba ta ba hiere ba fere. ³⁵ Ciēņo maņ duo tuo taara u yuu nelma namma suō, u cie da ba kūņ cingū-na u ka yuu u bōlo-i. Ciēņo saa saaya u piye Diilon-dūņ-baamba hōlma-na, ku saa fa.

³⁶ Na daa nie sī Diilon-nelma hilaa namaa terieņ-nu'i wēi? Sisō na daa nie sī namei nuō-ma na da-na-die yōņ wēi? ³⁷ Uman duo cira fuō ce Diilopōpuruņģu, sisō *Diilon-Yalle hāa fuō fōņģūo, kutieņo saaya u suō wuō miņ nyegāņ maman hā-na daama-i ma hilaa Itieņo nuņ-nu. ³⁸ Uman duo cīna nel daama-i, Diilon ka bi cīna kutieņo-i.

³⁹ Tobij namaa, terieņģu faņģu-na, taa na taara Diilopōpuorni cemman-fōņģūo yaa-i, nga baa na cie moloņo wuo u baa piye nelfeemma-na. ⁴⁰ Kumāņ gbāāņ, da na'a na ce maman, ma saaya ma ce fafamma, ijieni saa saaya ni waa ma cemma-na.

15

Kirsa sireman-kūņģu-i

¹ Tobij namaa, miņ waāņ *Neldōdōlma maņ baa-na na hūu-ma aa bel-ma nammu hāi, mi taara mi tir ma yaa baa-na fiefie-i-na. ² Miņ waāņ-ma baa-na dumaa, da na saa bibirre-mei, aa gbāa bel-ma nammu hāi, ma ka kor-na, da ma'i sī na ce gbāņģbāņ. ³ Nelma maņ suuri meī fere-i mi tūnni-na, mi bi diyaa ma yaa-i na tūnni-na. Maa dii baa yuņģu. Ma yaa daama wuo: *Kirsa kuu i āmbabalma maama-na nga maņ waāņ dumaa Diilon-nelma-na. ⁴ Uņ kuu ba fuure-yuo, siēliņ-yiņģu-i u sire hel cīncorre-na nga Diilon-nelmaņ waāņ-ma dumaa. ⁵ Uņ hilaa, u caraaya Pier aa sire carra u *hāalabiemba maņ waa cīncieluo ba hāi baamba-i. ⁶ Ku huōņģu-na, tobimba maņ daa-yo, ba curaa nuomba nuōsiba hāi komuōņa ndii-i. Ba waa hiere terduōņ-nu aa da-yo. Banamba kuu-bei, nga ba bōi dii yogo. ⁷ Kufanģu huōņģu-na, u carra Sake-i, aa carra u *pōpuorbiemba-i hiere.

⁸ Kufanģu huōņģu-na fiefie-i-na, u suō carra muōņo-i. Mi waa nga biloņo maņ saa vāa aa ba hon-yo. ⁹ Na saa da, Yesu pōpuorbiemba-i hiere ba bōyaa muōmei nuō-i. Mi cie karaaņģu baa Diilon-dūņ-baamba-i cor, ba saa naa saaya ba ta ba bī-mi Yesu pōpuorbiloņ muō. ¹⁰ Nga miņ yeņ dumaa nyuņģo-i-na, mi saaya mi ta mi jaal Diilon yaa-i. Diilon uņ cie baa-mi aa hā-mi fōņģūo maņ, mi saa hū-yo nanna, mi cie maacemma-i baa-yo a waņ Yesu pōpuorbiemba namba-i hiere. Mi suyaa mie mi saa ce-ma baa mei fereņ fōņģūo, mi cie-ma baa Diilon-fōņģūo. ¹¹ Terieņģu faņģu-na, bafamba o, muō o, i waņ Neldōdōduōņ daama yaa-i baa nuomba-i. Namaa na bi hūyaa ma yaa-i.

Kuomba sireman-kūņģu-i

¹² Bige-i cie die tie piye yiē *Kirsa siire hel kuomba hōlma-na, banamba ta ba piye na hōlma-na wuo kuomba sie gbāa sire? ¹³ Da kuō kuomba sie gbāa sire ninsoņo, suō Kirsa saa sire ke! ¹⁴ Aa da kuō Kirsa saa sire, iņ waņ maman nelgbāņģbālamma, aa na haa na naņģa-i yuo gbāņģbāņ. ¹⁵ A naara kufanģu-i, mie iņ wuōraņ i waņ maņ, da kuō kuomba sie gbāa sire, ma sī kuu dii nga i wuōra i kar coima i haa Diilon-na wuo u siire Kirsa-i hiel-o kuomba hōlma-na. ¹⁶ Da kuō kuomba sie gbāa sire, suō Kirsa saa sire. ¹⁷ Aa da kuō Kirsa saa sire, na haa na naņģa-i yuo gbāņģbāņ aa na āmbabalma dii ma yuņģu. ¹⁸ Dumaāņo-na, ku bi pigāāņ wuo Diilon-dūņ-baamba maņ kuu ba sie ka da Diilon-o-i. ¹⁹ Da kuō iņ haa i naņģa-i Kirsa-i-na ku kāyā-yiē hēma-na bande yuņ, nuomba-i hiere ba bōyaa miēmei nuō-i.

²⁰ Nga Diilon wuo i waņ ninsoņo-i, Kirsa siire hel kuomba hōlma-na. Diilon siire u yaa igēna duō pigāāņ wuo kuomba ka sire fuō temma-i. ²¹ Na saa da, nelduōņo diei uņ diyaa kuliņģu-i dumaa hēma-na, nelduōņo diei ka ce kuomba sire dumēi. ²² Adāma huōņ-baambaņ kuņ hiere dumaa Adāma maama-na, Yesu huōņ-baamba ka bi sire hiere dumēi Yesu barguō-i-na. ²³ Baņ ka sire cu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Kirsa fuō siire tī, u yaa

siire dielūo. Duo ji jo, bamaņ cuu u huon-*nu*, ba ka suō sire. ²⁴ Mafaņ da ma ce, miwaano timma yaa hii: Kirsa ka hūu fōngūo-i baa yuntesinni-i a naara himma-i ni taamba wulaa, aa hā i To-i Diilono-i baa nelle-i. ²⁵ Dumandε-i-na, Kirsa ka tē yuntesinni-na, Diilon duō ji mal u bigāaraamba-i huonju maņ nuō-i, u suō bir nelle-i hā Diilono-i. ²⁶ Uņ ka kōsuonj u bigāaraņo maņ tuogbuole-na u yaa kuliingu-i. ²⁷ Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuo: «*Diilono diyaa weima-i hiere u naņ-na.*»^{*} Nga da ba cira Diilono diyaa weima-i hiere u naņ-na, ku saa ce njaa fuō ferε uu dii u naņ-na de! Ku'i sl. ²⁸ Diilon duō ji dii weima-i hiere Bepolno naņ-na, Bepolno ka bir dii u ferε Diilono naņ-na. A ce dumaano-na, Diilono yaa ka waa weima-i hiere ma yunju-na.

²⁹ Kuō bikuomba saa naa waa da ba sire, bamaņ baatisen ba solaangu-i, baa naa waa hie ta ba batisen? Da kuō kutienjo sie sire, ŋ ce ba batisen-ni u maama-na yun haku-i nuō-i? ³⁰ Aa miε ferε-i, kuō ba saa naa waa da ba sire, ii naa waa hie tē sāa kuliingu-i hōnni maņ jon? ³¹ Coima saa fa, muō baa kuliingu-i i huul i-naa yinni maņ jon. Ma sī na suyaa wuo naņ hūyāa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i mi huonja fē baa-na ke? Terienju fangu-na na saaya na bi suō wuo kuliingu hūj ku cu-mi yinni maņ jon. ³² Efesi-i-na bande-i-na, mi bigāaraamba dii mi huonju-na njaa jarbaa. Minj malāa baa-ba dumaa, da kuō mi malāa baa-ba da mi da bñkūngu hēma-na bande yon, yun haku-i dii-kuō? Da kuō kuomba sa sire, baņ waņ-maņ dumaa: «*Juonj i tē ce i bāangu-i, kuliingu saa maa.*»[†]

³³ Baa na tāal na-naa: Nelfefēin duō cu nelbalaņ huon-*nu*, ku biēna u fafaangu-i. ³⁴ Na piēra bōi, yaņ aa na bir na jo hūmefafalle-na aa na ne kuobabalaangu cemma-i aa na yaņ-ku. Mi suyaa miε na hōlma-na banamba saa hi suō Diilono-i yogo, ku'i ciε mi ta mi waņ-ma senserre da di da-na.

Kuombaņ ka sire waa dumaa

³⁵ Unaa gbāa tuo jōguonj wuo: «*Kuomba ka sire niε? Aa da ba sire, ba ka waa niε?*» ³⁶ Mimilā, ma sī da ŋ duu dīmma-i ma pa aa dībelle hōr ke? ³⁷ Niņ duu kumaņ, dībelle yaa yon fielu si dii. Ku gbāa waa jijabelle, ku gbāa bi waa kumaņ. ³⁸ Da ŋ duu-de, Diilono ce di sire pa a hiel fielu-i kuņ dolaanu fuō dumaa. Dīmma dii baa ma fielu ma fielu. ³⁹ Tamman-niini-i hiere nii bi dii dumei: Nelibiliemba kūōma dii ma denj, bīmbaamba maama-i ma denj, huriimba maama-i ma denj, titiraamba maama-i ma bi denj. ⁴⁰ Bimbinni bi dii dōrō-i-na baa hēma-na hiere. Dōr-niini dii ni denj baa hēmaņ-niini-i. ⁴¹ Bāangu carramma dii ma denj, ceinjo maama-i ma denj, mōeņja maama-i ma bi denj. Halle mōeņja-i a-naa nuō, a sa carra carraduōma.

⁴² Kuomba siremman-*kūngu* ka waa dumēi. Da ba dii kuloņo-i hēma-na u hōr njaa dībellen hōr dumaa. Duo ji sire, u sa tiraa suō baņ bñ kumaņ kuliingu-i. ⁴³ Umaņ duō tuō suur hēma-na, u ko hujarre aa fōngūo sa waa-yuō. Duo ji sire hel, u maama sa fa baa fafaangu-i aa fōngūo tiraa waa-yuō. ⁴⁴ Da ba ta ba fuure, ba fuure kūōsōmma, nja bamaņ ka sire, ba ka sire baa dōr-kūōma. Inj yēj hēma-na baa kūōma-i dumaa, *Diilono-Yalle ka bi hā-ye kūōfēmma dumei dōrō-i-na. ⁴⁵ Na saa da, Diilono-nelma ciēra wuo: «*Diilon uņ maa nelbilono maņ dielūo-i-na, u diyaa cicēlma-i yuō*»[‡]; ba taa ba bī u yaa Adāma-i. Nga Adāma[§] maņ juō jo huonju-na, u yaa hāaņ nuomba-i cicēlma-i. ⁴⁶ Kūōsōmma yaa juonj dielūo aa suō hā dōr-maama-i. ⁴⁷ Ba maa Adāma maņ dielā-wuonjo-i baa hēma, aa hāaļņ-wuonjo hel dōrō jo. ⁴⁸ Hēmaņ-baamba dii njaa baņ maņ yēj baa hēma-i uņ yēj dumaa, aa dōr-baamba waa njaa umāņ hilaa dōrō-i-na jo uņ yēj dumaa. ⁴⁹ Inj yēj hēmaņ-wuonjo temma-i dumaa, i ka bi waa Dōrwuonjo temma dumei.

⁵⁰ Tobin namaa, minj taaraņ mi waņ mamaņ baa-na, ma yaa daama: Inj yēj baa i kūōma maņ daama-i, i sie gbāa suur *Diilono-nelle-na baa-ma. I kūōņ daama-i kūōsōmma, ma hōr, i ce niε gbāa tē baa-ma aa da cicēlma maņ sa tēņ dede-i?

⁵¹ Mi ka puure Diilono kusūngu-i pigāaņ Diilono-dūņ-baaņ namaano-i: Na saa da, i sie ku hiere nja i hierono-i hiere i kūōma ka bir. ⁵² Miwaano timman-yiingu-i, yerre ka bu. Yer da die ji bu, i kūōma ka pāņ bir hoduonju aa kuomba ka sire baa kūōfēmma a waa gbula ba sie gbāa ku. ⁵³ I kūōņ daama-i kuliingu yar-ma, aa ma hōr, a ce dumaano-na, ma saaya ma bir kuliingu baa ta ku yar-ma, aa ma baa ta ma bi hōr. ⁵⁴ Inj kuņ aa tē hōr, i kūōņ da ma ji bir a ce i sa tiraa i ku aa i sa tiraa i hōr, mamaņ nyegāaņ Diilono-nelma-na, ma'i saa ce mafamma-i wēi? Ma nyegāaņ Diilono-nelma-na wuo:

«*Kuliingu gbaraa fuo, ba yaraa-ku!*»^{*}

⁵⁵ *Kuliin nuō, ŋ fōngūo curaa hie?*

Ŋ naana ŋ puōlungu-i hie?[†]

* 15:27 Gbeliemaņ-nalaangu (Psaume) 8.7 † 15:32 Isayi (Ésaie) 22.13 ‡ 15:45 Miwaano jnamman-sebe (Genèse)

2.7 § 15:45 Adāma maņ juō huonju-na u yaa *Kirsa-i. * 15:54 Isayi (Ésaie) 25.8 † 15:55 Ose (Osée) 13.14

⁵⁶ Kuliŋgu puolunġu yaa āmbabalma-i aa āmbabalma fōngūo hel *ānjīnamma yaa nuo-i.

⁵⁷ Nga yaan i tie jaal Diilonġo-i. U yaa cie ku sa yar-e Itienġo-i Yesu-Kirsa barguo-i-na.

⁵⁸ Terienġu fanġu-na, mi jēnaaŋ namaa, yieraayaŋ na doŋ, molo baa ji gbāa halaŋ-na na munyieraammu-na. Taa na gbu na kā yamma baa Itienġo maacemma-i. Na saaya na suō wuo nan cen muliema maŋ Itienġo maacemma-na, na sa ce-ma gbāŋgbāŋ.

16

Korēntitaamba kakayaŋgu-i

¹ Kumaŋ ŋaa gbeinalle kūŋgu-i da na kāyā *Yerusalemu Diilon-dūŋ-baamba-i, miŋ waan mamaŋ baa Galasi Diilon-dūŋ-baamba-i, cieŋ maaduoma famma yaa-i. ² Jumaansi jumaansi, nelieŋo nelieŋo, uŋ saanu baa kumaŋ, u hiel-ku u tierā-kuo u ferēŋ nuo u jīna. Baa na cira na cie-muo aa suō da na doŋ gbeinġa namma-i. ³ Da mi ji kā, na ka hiel nuomba, mi puor-ba baa naŋ daa kumaŋ Yerusalemu-i-na, aa nyegēŋ sebe haa-kuo ba ka hā-ba. ⁴ Da kuō mei ferē-i mi saaya mi kā, i ka kā hiere.

Polġ saaya u cor terni maŋ nuo-i

⁵ Mi ka kā Maseduoni aa suō cor kā na wulaa. ⁶ Da mi kā, mi taara mi da huonġu celle baa-na, halle mi jōguoŋ da mi ce waan-huonġu-i hiere kusuonġ-nu'i, ku yaa da mi ji'a mi cor kā kusuonġ-nu, na ka kāyā-mie mi cor. ⁷ Mi sa taara mi ka yiera mi gbeiniŋ aa cor. Mi taara Diilonġ duō sie, mi da yinni baa-na celle. ⁸ Nga mi taara mi ce *Pāntekōti-i Efesi bande aa suō ta mi kā. ⁹ Diilonġo tigiŋ terfafaanġu hā-mi mi da mi ce mi maacemma-i, ŋ sie suō wuo mi bigāarāamba ciinu.

¹⁰ Timote duō kā, na bel-o fafamma u kūoma baa seŋ. Fuō baa muoŋo-i i ce maacenduoma yaa-i Itienġo suonġu-na. ¹¹ Molo baa bēŋ-yo. Duō ji hi tamma, na kāyā-yuo u jo ji hi-mi baa hoŋelle. Mi cie-yo bande-i-na baa Diilonġ-dūŋ-baamba-i.

¹² Mi diyaa sireiŋa Apolōsi-i-na ji gbē; mie u gbonu baa tobimba-i kā na terienġu-na, u saa hūu-ma duō kā fiefie. Duō ji da huonġu maŋ u ka kā.

Nelperiema

¹³ Baa na duōfūŋ, yieraayaŋ na doŋ Diilonġ-hūmelle-na. Baa na yaŋ na kūoma seŋ, waan na ferē. ¹⁴ Naŋ cen mamaŋ hiere, ma saaya ma ta ma pigāaŋ na nelnyulmu nolaanġu-i.

¹⁵ Ma sī na suō Sitefanasi-i baa u dumellenġ-baamba-i ke? Ma sī na suyaa wuo Akayi-i-na hiere ba yaa hūyāa Yesu maama-i igēna, aa ba yaa bi vaa ba ferē baa Diilonġ-maacemma-i Diilonġ-dūŋ-baamba hōlma-na ke? Terienġu fanġu-na, tobiŋ namaa, jande, mi cārā-nei, ¹⁶ taa na nu bafamba temma-i ba wulaa baa bamaŋ nyaarāa ta ba ce maacemma-i baa-ba.

¹⁷ Sitefanasi-i, baa Fōrtunatusi-i, a naara Akayikusi-i ba jomma dōlaanu-mie cor. Miŋ daa bafamba-i, ku cie ŋaa mi daa namei. ¹⁸ Baŋ juō, ba fie mi huonġa-i ŋaa baŋ bi fēŋ namaa muumu-i dumaa. Bafamba temma-i na gbīe na ta na gbēlieŋ-ba, nelfafaamba.

¹⁹ *Asi Diilonġ-dūŋ-baamba-i hiere ba jaalaa-na. Akilasi-i baa Pirsika-i* a naara Diilonġ-dūŋ-baamba maŋ tigiŋ terienġu-na, ba pāa-na Itienġo horre jaalunġu. ²⁰ Diilonġ-dūŋ-baamba maŋ dii hiere bande-i-na, ba jaalaa-na.

Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceduoŋ-bieŋ namaa.

²¹ Muō Pol, mi pāa na jaalunġu; muōmei nyegāaŋ terienġ daaku-i baa mi ferēŋ nanġa.

²² Uman duō cira Itienġo maama sa dōlnu-yuo, kutienġo dāŋgāaŋ! «Maranata!»† — Itie, jo!

²³ Itienġo-i Yesu-i u kāyā-nei.

²⁴ Na maama dōlnu-mie hiere Yesu-Kirsa horre-na.

* **16:19** Pirsika yerre nande yaa wuo Pirsili. Nieŋ Popuor: 18.2. † **16:22** Maranata: Ku yunġu yaa wuo: Itienġo nuo, jo! Nieŋ Amp. 22.20.

Polŋ nyegáan sebeháallŋo maŋ há Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ nyegáan sebedeláŋo-i há Korēntitaamba-i, ku huonŋu-na, nuomba namba ji ta ba piye wuɔ Yesu *pɔpuɔrbilono sɩ. Ku saa dɔlnu-yuɔ. Unj juw'a u bir duɔ ká ba wulaa, u nyegɛŋ sebe daayo-i duɔ kaala nelma namma baa-ba.

Nelma diei yuu u huonŋa-i: U taara terni-na hiere nuomba suɔ i To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ka saa. U maacemma mulɛma ciinu cor. Nŋa u fie u huonŋa-i baa-ma (sap. 1-7).

U piye kpɔkpuɔla naŋ maama; wuɔ Korēntitaamba firnu ba nammu-i a gbáa da káyá *Yerusalemu Diilon-dún-baamba-i fafamma (sap. 8-9).

U nunŋu hii bamaŋ yaan fuɔ nelma-i aa jo baa ba deŋ maama ji ta ba waŋ baa Korēntitaamba-i. Wuɔ kutaamba ciɛ ba fere Yesu pɔpuɔrbiemba yuntaamba a ne da Yesu pɔpuɔrbiemba sɩ. Bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei. Wuɔ Yesu pɔpuɔrbilono-maacemma sɩ mafamma-i. Fuɔ fere-i Yesu pɔpuɔrbilono, nŋa u ciɛ u fere cekúɔ duɔ gbáa ce banamba da yunŋu. U sa taara yerre, u sa bi taara gbeinŋa. U waan Diilon-nelma-i baa Korēntitaamba-i gbáŋgbáŋ; u saa ji htu warbelle molon wulaa. U pigáan wuɔ Diilonŋo ce u nelnyulmu-i gbáŋgbáŋ (sap. 10-13).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilono muɔ nŋa Diilon un'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobinŋo-i Timote-i, miɛmei nyegáan sebe daayo-i die há Diilon-dún-baan namaa naman dii Korēnti-i-na a naara bamaŋ bi dii Akayi* huonŋa-na hiere. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba káyá-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

³ Yaan i tie tuɔlnu Diilonŋo-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa To-i. U yaa hujarre tienŋo-i. U yaa Diilonŋo maŋ diyaan sireinŋa-i yie weima-na hiere. ⁴ U dii sireinŋa yie i mulɛman-honni-na hiere i die gbáa tie bi dii sireinŋa bamaŋ ciɛŋ mulɛma-i ma sinni-na hiere nŋa fuɔ unj dii-yie dumaa. ⁵ Na saa da, in siire bie *Kirsa mulɛma-i bámbáale dumaa, Diilonŋo bi dii sireinŋa yie bámbáale dumei Kirsa barguɔ-i-na. ⁶ Die tie mulɛŋ, i sa mulɛŋ gbáŋgbáŋ, ku ce sireinŋa ta a da-na aa ta ku bi kor-na. Aa Diilonŋo duɔ duɔ dii sireinŋa yie, u taara i bi tie dii namaanŋo-na na ta na hírá mulɛma-i miɛ temma-i. ⁷ Terienŋu fangu-na, i huleinŋa sa tie baa na maama-i. I suyaa wuɔ naŋ siyaa ta na mulɛŋ miɛ temma-i, na ka bi da sireinŋa-i miɛ bi temma-i.

⁸ Tobinŋ namaa, i taara na suɔ mamaŋ daa-ye *Asi-i-na. Mulɛma naa silaa jinya-yie cor, i taa i taara i yunni, i saa naa htu-ma wuɔ i ka hel-meí. ⁹ Ii naa tɛna baa-ma wuɔ i kuliin-belle hii. Nŋa mafamma ciɛ pigáan-ye wuɔ i baa haa i nanŋa-i miɛ fereŋ fɔŋgúɔ-i-na. I haa-ka Diilonŋo-na, wuɔ u yaa gbáa sire kuomba-i. ¹⁰ U yaa kuraa-ye kuliin daaku-na aa u ka tiraa kor-e ku temma-na. Coima saa fa, i haa i nanŋa yuɔ haama famma-i wuɔ u ka tiraa kor-e. ¹¹ Aa namaa bi fere-i na káyá-yie baa na Diilocárralle-i u kor-e. A ce dumaanŋo-na duɔ nu nuomba bɔi cacáranŋu aa ce baa-ye, ku ka bi ce nuomba bɔi da nelma jaal-o i maama-na.

Pol buraana u kamma-i Korēnti-i-na

¹² In bilaa i fere dumaa terni nanni-na ku huraa namaa terienŋu-na, ku yaa gbu ku fɛ i hɔmmu-i. I suyaa wuɔ i ciɛ maacenfafamma. I sa ká molon terien-nu baa hɔmmu há; i ká baa huonŋa diei. Diilonŋ-ancemna, nelbilien-maama sɩ. Diilonŋo káayá-yie i firnu i hɔmmu-i baa-na weima-na hiere. ¹³ Aa in nyegɛŋ nelma maŋ i há-na, ma yunŋu saa fuo. Da na kalan da mamaŋ, ma yaa-i. Mi huonŋ-na ma ka kaala na wulaa. ¹⁴ Dumandé-i-na ku saa kaala na wulaa wuɔ Itienŋo-i Yesu jommaŋ-yiinŋu-i, na hɔmmu ka fɛ baa-ye aa miɛ muumu bi fɛ baa namaanŋo-i.

¹⁵⁻¹⁶ Minŋ nŋa naa haa mi nanŋa-i nei dumaanŋo-na wuɔ na hɔmmu fie baa-ye, mi cira mi ka ká namaa terienŋu yaa nuɔ-i igéna aa suɔ cor ká Maseduɔni-na. Aa da mi ka hel Maseduɔni-i-na, mi tiraa bir jo na wulaa ku ce i há a naara kuanŋu na hɔfelle-na. Aa da mi ji ta mi cor da mi ká *Yude-i-na, na káyá-miɛ mi hi. ¹⁷ Nŋa mi kámmaŋ'a ma saa ji hel, ku ce nŋa ku pigáan wuɔ mi naa bel-ma baa mi nanyuonŋu wei? Sisɔ hukurmantienŋ muɔ; da mi waŋ mamaŋ, cuo sie kaal, mi bir baa mi huonŋu. ¹⁸ In waŋ nelma maŋ baa-na, hukurma diei maa si dii mei; Ninsontienŋo yaa mi siera. ¹⁹ Mei fere-i baa Silasi-i a naara Timote-i in waŋ Diilon-Bienŋo maŋ maama-i baa-na, in waŋ Yesu-Kirsa maŋ maama-i baa-na, hukurma diei maa si dii-yuɔ. U weima-i hiere maa naa koŋ. ²⁰ Na saa da, Diilonŋ unj paa nunni maŋ hiere, fuɔ yaa ka ce-ni. Ku'i ciɛ fuɔ yerre-na i tie jaal Diilonŋo-i wuɔ «Ma ciɛ!» a tie ce-yo bɔi. ²¹ Aa Diilo fuɔ fere

* 1:1 Korēnti dii Akayi huonŋ-na.

yaa káayāŋ miēŋo-i baa namaaŋo-i hiere *Kirsaa huonŋu-na. U yaa hielaa u yufelle yiē ²² aa haa u dányuo-i yiē a ce-ye fuo baan miē. U bi háa-ye u *Yalle-i i diē suō wuō i ka da unŋ jīna ciilunŋu maŋ tuō cie-ye.

²³ Na saa da, kumaŋ cie mi saa tiraa bir kā Korēnti-i-na na wulaa, mi saa ta mi taara mi ce kuujanŋu nei ku'i cie. Diilonŋo yaa mi siera; da kuō mi kar coima u baa yaŋ-mi. ²⁴ I sa taara i guor-na baa Diilonŋ-hümellen-künŋu-i. Na bilaa-de nammu hái tī, ŋga i taara i káyā-nei na hōmmu fē baa di wuosaanŋu-i.

2

¹ A ce dumaanŋo-na miē mi siē bir kā na wulaa ka tiraa du na hōmmu-i. ² Namei fēŋ mi huonŋa-i, da mi kā ka du na hōmmu-i, hai ka da fē mei kaanŋa-i? ³ Bamaŋ saaya ba fē mi huonŋa-i, mi sa taara mi kā ba ka du-ka, ku'i cie mi naa mi bir aa nyegēŋ sebe* há-na. Mi suyaa miē mi huonŋ da ka fē, ku bi dōlnu namaanŋo-i hiere. ⁴ Coima saa fa, miŋ taa mi nyegēŋ sebe faŋo-i mi huonŋa saa naa waa huonŋa, mi nyegāan-yo baa nyinyolma. Mi saa nyegēŋ-yo da mi ce-na kuujanŋu, ŋga mi nyegāan-yo na da na suō wuō mi kuye na künŋu-i.

Ba sa muo calmuotienŋo ciila ctingu

⁵ Umanŋ cie kuujanŋu-i miē na hōlma-na, kutienŋo saa ce-ku muō-na, ŋga u cie-ku na hieronŋo'i nuō-i. Da miē mi siē dii gbuoya-kuō, mi gbāa cira u cie-ku na fōŋgūō nuō. ⁶ Naŋ nuolaaya kutienŋo-i dumaa, ku ka gbē baa-yo. ⁷ Fiefie-i-na, yaanŋ aa na ce jande yuo aa na dii siriŋa yuo, ku yaa hōdulle siē cōruōnu-yuō a seŋ u kōōma-i. ⁸ Jande, mi cārā-nei, bilaanŋ-yonŋ fafamma u suō wuō u maama dōlnu-nei. ⁹ Na saa da, miŋ nyegāan sebe-i† há-na yunŋu maŋ nuō-i ku yaa daaku: Mi taa mi taara mi ce-na ne da kuō na nu mi nuŋgu-i weima-na hiere. ¹⁰ Da na ce jande umanŋ nuō-i, mei bi ce jande kutienŋo-na. Na saa da, da kuō naacolŋ daayo cālāa-mi, mi cie jande yuo, aa mi nei namei aa ce jande faŋo-i. *Kirsaa yaa mi siera. ¹¹ Mi sa taara i yaŋ ma dōl *Sitāni-i ku'i cie mi ta mi ce-ma dumaanŋo-na. I saa bi yaŋ u kusūŋ-maama-i suōma.

Pol saa yiēra Torasi-i-na

¹² Miŋ kāa Torasi-i-na da mi ka waŋ *Kirsaa *Neldōdōlma-i, Itienŋo naa gbuu tigiŋŋ terienŋu-i há-mi mi da mi waŋ-ma. ¹³ ŋga miŋ kāa, mi saa ka da mi natobiŋo-i Tite-i, mi huonŋa saa gbāa tēna terduonŋ-nu. Mi naa mi cārā hümelle-i Torasitaamba wulaa a nyaanu-yuo jo Maseduōni-i-na.

Kirsaa hūlaanŋu dii-yiē

¹⁴ I siē gbuu gbāa jaal Diilonŋo-i! Inŋ yenŋ horre-na baa *Kirsaa-i, Diilonŋo taa i yaanŋ-na. A ce diē cor terienŋu terienŋu, nuōmba suō wuō Kirsaa yaraa bigaarāŋo-i. U cie diē cor terienŋu terienŋu, ba ta ba nu Kirsaa hūlaanŋu-i yiē. ¹⁵⁻¹⁶ Na saa da, Diilonŋo wulaa, ii dii ŋaa Kirsaa natikolo nuōmba hōlma-na. Bamaŋ biyaa hūmebabalalle-i, bafamba wulaa kuliinŋ-hūlaanŋu'i dii-yiē ta ku jo baa kuliinŋu. Bamaŋ biyaa konkor-hümelle-i, cicēlmanŋ-hūlaanŋu'i dii-yiē ta ku jo baa cicēlma. Hai gbāa ce maacenŋ daama temma-i? ¹⁷ ŋga miēŋo-i Diilonŋo'i háa-ye baa-ma wuō i ce-ma. Nuōmba bōi cie Diilonŋ-nelma-i ta ba taara gbeinŋa baa-ma. Miē ii si dii kufanŋu taamba temma-i. Miē inŋ yenŋ Kirsaa horre-na, i sa waŋ Diilonŋ-nelma-i baa hōmmu hái; i waŋ-ma baa huonŋa diei Diilonŋo yufelle-na.

3

Tobisifēlenni maaraa anŋŋnamma-i

¹ Namaa wulaa, miŋ waanŋ mamaŋ daama-i, na ka tiraa cira i kaal i fere wei? Sisō na taara diē i kā na terienŋu-na, i kā baa sebe ka pigāanŋ wuō nelfafaanŋ miē ŋaa banamanŋ ceŋ-maŋ dumaa wei? Mi siē siē aa ce-ma. Mi sa bi taara namaa sebe-i da mi gbāa kā yanŋa nanŋa. ² Miē sebe yaa namaa fere-i. Sebe faŋo nyegāanŋ i hōmmu-na. Nuōmba-i hiere ba gbāa da-yo aa kalanŋ-yo. ³ Sebe faŋo-i *Kirsaa yaa nyegāanŋ-yo. Ku da-nei wuō u yaa nyegāanŋ-yo aa puar miē fuo baa-yo. U saa nyegēŋ-yo baa nyegēdiele, u nyegāanŋ-yo baa Cicēlmantienŋo *Yalle. U saa bi nyegēŋ-yo tāmpēllenŋ, u nyegāanŋ-yo nelbilienŋ-hōmmu-na.*

⁴ Kirsaa cie i haa i nanŋa Diilonŋo-na, ku'i cie i tiē waŋ mafamma-i. ⁵ I suyaa wuō ma maaraa-ye i diē gbāa ce maacenŋ daama-i baa miē fereŋ fōŋgūō-i. I fōŋgūō hel hiere Diilonŋo-i. ⁶ U yaa háa-ye baa ku fōŋgūō-i i tiē waŋ *tobisifēlenni maama-i baa nuōmba-i. Tobisifēlenni fanni

* **2:3** Sebe faŋo saa dii Diilonŋ-nelma sebe-i-na; nyunŋo ku baanŋu-na molo sa suō unŋ yenŋ kusuonŋ-nu. † **2:9** U waanŋ sebe faŋo maama yaa-i verse 3-i-na. * **3:3** Tāmpēllenŋ: Pol piye *Moisi *anŋŋnamma maama yaa bande-i-na. Maa naa nyegēŋ tāmpēllenŋ. Niēŋ Helmanŋ-sebe-i-na (Exode) 24.12. Nelbilienŋ-hōmmu-na: *Seremi ciera wuō anŋŋnafelma ka nyegēŋ nelbilibiēmba hōmmu-na. Niēŋ Seremi sebe-i-na (Jérémie) 31.33.

saa nyegēŋ tãmpellen ŋaa *Moisi *anjŋnamman nyegāan tãmpelle-na dumaa. Ŋga ni hilaa *Diilon-Ųalle-na. Anjŋnamma jo baa kuliŋgu a ne da Diilon-Ųalle jo baa cicēlma.

⁷ Anjŋnamman taa ma nyegēŋ huŋgu man nuŋ-i tãmpienja-na, Diilonjo naa carra Moisi-i baa cecerma nan temma, a ce *Isirahel-baamba saa gbāa da ba ne u yaanġa-i.[†] Anjŋnamma man juŋŋ baa kuliŋgu, ma jomma da ma fa fafaan daaku temma-i a ne da ma sa co,⁸ Diilon-Ųalle maacemma ka fa ka hi hie? ⁹ Anjŋnamma man cālāan nuŋmba-i, ma maacemma da ma fa fafaan daaku temma-i, Diilon-Ųalle man ciej nuŋmba-i nelviimba, difande maama ka fa ka hi hie? ¹⁰ Halle i gbāa cira fafaanġu man waa anjŋnamma huŋgu-na, ku sie gbāa fi baa fiefie ku kŋŋgu-i. ¹¹ Bŋnkŋŋgu man saa waa da ku co, Diilon duŋ migāan-ku migāan daama temma-i, kuman cuŋŋ u ka migāan-ku ka hi hie? ¹² I haa i nanġa-i ku yaa nuŋ-i ku'i cie i nunni sa ce yelma baa nelma-i. ¹³ I sa ce ŋaa Moisinġ taa u ce dumaa. Fuŋ taa u suuye u yaanġa-i baa kompanġa[‡] wuŋ *Isirahel-baamba baa da u yaanġan dŋŋ ka kã dumaa. ¹⁴ Ŋga kuu naa gbuu bŋŋ dŋŋgu Isirahel-baamba-na a ce ba saa ta ba suŋ u nelma tuole-i. Halle ji hi baa nyunġo, da ba ta ba kalanġ *Tobisicŋlŋnniŋ-sebe-i, kompanġa cŋenu-bei yogo, ba sa da ma tuole-i. Da ŋ haa ŋ nanġa-i Kirsa yaa nuŋ-i, kompanġa halan ŋ yaanġa-na. ¹⁵ Ji hi baa nyunġo, Isirahel-baan da ba ta ba kalanġ Moisi sebebba-ba-i, ku ce ŋaa kompanġa cŋenu-bei ba sa da ma tuole-i dei. ¹⁶ Ŋga ŋaa man nyegāan dumaa: «*Umanġ duŋ bir jo Itienjo wulaa, kompanġa halan u yaanġa-na.*»[§] ¹⁷ Banġ gbēŋ Itienjo man bande-i, Diilon-Ųalle yaa-i. A ne da Itienjo Ųal da di waa kusuŋ-nu, kutaamba waa ba ferēŋ nuŋ. ¹⁸ Mie manġ kompanġa halanġ i yammu-na hiere, Itienjo fafaanġu da-yie. I duŋŋ tie bibirre i kã die ka fa Itienjo temma. Itienjo Ųalle maacemma yaa mafamma-i.

4

Pol kŋŋma saa seŋ baa Diilon-maacemma-i

¹ Diilonjo yaa cie baa-ye aa hã-ye maacenfafaŋ daama-i ku'i cie i kŋŋma sa seŋ baa-ma. ² I cŋinaana kukulman-maacemma-i baa senda-weima-i hiere. I sa tãal nelienjo, i sa bi wanġ Diilon-nelma-i baa huhurma. I wanġ ninsoŋ-belle yaa-i i kaala-die baa nuŋmba-i Diilonjo yufelle-na. I ce mafamma-i nelienjo nelienjo u duŋ suŋ wuŋ huhurmantaanġ mie sŋ. ³ Inġ wanġ *Neldŋdŋlma man, da kuŋ ma cŋenu, da kuŋ ma sa kaala, kuu dii ŋaa ma saa kaala bamanġ biyaa hŋmebabalalle-i ba yaa wulaa-i. ⁴ Kufanġu taamba cŋinaana Neldŋdŋlma-i. *Sitãni cuu ba yammu-i hiere. U yaa miwaanġ daayo tienjo-i. U cie ba sa da cecerma man dii Neldŋdŋlma-na ta ma pigāanġ *Kirsa fafaanġu-i. A ne da da ŋ da Kirsa-i ŋ daa Diilonjo yaa-i. ⁵ I sa wanġ mie ferēŋ-maama baa nuŋmba-i; i wanġ Yesu-Kirsa maama'i baa-ba, wuŋ u yaa Itienjo-i. Mie fuŋ, i gbāa wanġ kumanġ i kŋŋgu-na, i gbāa cira i cãa namei Yesu fuŋ maama-na. ⁶ Diilonjo manġ naa ciera: «Cecerma saaya ma hel a karnu kukulma-i», uuduŋŋo fanjo yaa bi diyaa cecerma-i i hommu-na i tie da u fafaanġu-i Kirsa yaanġa-na i suŋ-ku.

⁷ Na saa da, i sa gbāŋ muonumma ŋaa yerrun-bitonni, ŋga Diilonjo hãa miēŋo-i nelfafaŋ daama temma-i i die hi nelbiliemba-i baa-ma. Mafamma cie nuŋmba da ba suŋ wuŋ hiŋ daama temma hilaa Diilon-na, mie maacemma sŋ. ⁸ I ce sŋlma-i ma sŋnni-na hiere, ŋga ku saa nuŋ-e dede. I hommu calaanu, ŋga i kŋŋma saa seŋ. ⁹ Ba huol i yammu-i, ŋga Diilonjo saa nanna-yie dede. Ba se-ye ba nanna, ŋga i saa tie-manġ. ¹⁰ Yinni manġ jonġ Yesu mullema temma haa-yie, i nal u kuliŋgu-i i ne. Diilonjo ce mafamma-i Yesu-Kirsa himma da ma ta ma bi da-yie. ¹¹ Mie manġ dii cicēlma-i, yinni manġ jonġ kuliŋgu hiŋ ku cu-ye Yesu maama-na. Mafamma ce u himma da ma ta ma da tãmman-nuŋ miēŋo-na. ¹² Terienġu fanġu-na, mie i mal baa kuliŋgu-i namaa na da na gbāa da cicēlma manġ sa tieŋ dede-i.

¹³ Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuŋ: «*Mi hŋyãa-ma ku'i cie mi wanġ-ma.*»^{*} Mie i bi hŋyãa Yesu maama-i dumai ku'i cie i tie wanġ-ma. ¹⁴ I suyaa wuŋ umanġ siire Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hŋlma-na, u ka bi sire miēŋo-i u temma-i, aa kã baa-ye ka jŋna u caan-nu baa namaanjo-i hiere. ¹⁵ Kumanġ haaŋ-yie daaku-i hiere, ku haa-yie namaa maana-na. Ku haa-yie Diilon-hujarre da di ta di hi nuŋmba-i hiere di kã. A ce dumaanjo-na, jaaluŋgu manġ ka ta ku hã Diilonjo-i, ku ka ciinu, aa nuŋmba ka ta ba bi u yefafalle.

¹⁶ Ku'i cie na da i kŋŋma sa seŋ da. I kŋŋŋ da ma fie ta ma pŋŋŋ, kunanġu'i naaraayanġ i huleiŋa-na yinni manġ jonġ. ¹⁷ Mullema manġ haaŋ-yie fiefie-i-na, ma ka tl. Aa i gbāa cira mullema sŋ. Ma tigiŋŋ fafaanġu'i ma cie-ye, aa fafaanġu fanġu temma si dii, aa ku sa ji tl dede. ¹⁸ Banġ'a ba sa da kumanġ baa ba yufelle, mie i fara i ne ku yaa-i. Banġ danġ kumanġ baa ba yufelle-i ku sa co, ŋga banġ'a ba sa da kumanġ baa ba yufelle, ku sa ji kã terienġu.

[†] 3:7 Nienġ Helman-sebe-i-na (Exode) 34.27-35. [‡] 3:13 Nienġ Helman-sebe-i-na (Exode) 34.33-35. [§] 3:16 Helman-sebe (Exode) 34.34 * 4:13 Gbeliemān-nalãanġu (Psaume) 116.10

5

¹ Na saa da, hĕma-na bande-i-na, i kŭoma dii ŋaa gbuganni, ma sa cŭ. Ŋga i suyaa wuŭ die ku, Diilonŋo ka hā-ye kŭofelemma dŭŭ-i-na. Kŭofelemma famma ka waa ŋaa kolluŋ-dŭnni a ce i sie tiraa gbāa ku. ² In yey terienŋu maŋ nuŭ-i fiefie-i-na, i gbu i niya kŭoma famma damma-i a ce i tie waana.* ³ Ŋga i suyaa wuŭ die hel gbugaŋ daani-na, i sie tie bebelle. ⁴ I sa taara i ku aa suŭ da kŭŭŋ daama-i, i taara i da-ma cicĕlma ku'i cie i tie niya aa tie waana. ⁵ Diilo fuŭ fere yaa tigiin i cicuŭŋu-i dumaanŋo-na tuŭ cie-ye, aa hā-ye u *Yalle-i i die suŭ wuŭ uŋ tigiin kumaŋ hiere i ka da-ku. ⁶ A ce dumaanŋo-na sireiŋa da-ye yinni maŋ jon, aa i suyaa wuŭ die waa baa i kŭŭŋ daama-i, i maa baa Itienŋo nelle-i. ⁷ Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaanŋo-na, i ne in haa i naŋga-i kumaŋ nuŭ-i aa tie wuŭ, i sa ne in daŋ kumaŋ baa i yufienŋa. ⁸ Sireiŋa dii-yie ninsonŋo, ŋga i taara i yaŋ i kŭŭŋ daama-i aa ká ka waa Itienŋo caaŋ-nu. ⁹ Ŋga kumaŋ yunŋu, i taara i fĕ Itienŋo huŭŋga-i. Ii dii baa i kŭŭŋ daama-i wa, ii si dii baa-ma wa, i taara i fĕ u huŭŋga-i. ¹⁰ Na saa da, i ka cor hiere *Kirsa wulaa u yuu-ye. Neliŋo neliŋo, uŋ cie kumaŋ hĕma-na bande-i-na, ku faa wa, ku balaanŋu, u ka da u maacemma sullu-i.

Koŋkor-maacemma

¹¹ Baŋ biŋ kumaŋ a kŭŋ Itienŋo-i i suŭ-ku, ku'i cie i tie gbāŋ baa nuŭmba da ba sie-ku. Diilonŋo suŭ i kusŭnni-i hiere fafamma. Aa namaa fere-i mi suyaa wuŭ na bi suŭ-ye fafamma. ¹² I sa taara i tiraa kaal i fere baa-na, ŋga i taara na hŭmmu fĕ baa-ye. Ku yaa bamaŋ yaanŋ hŭmmu-i aa ta ba ne bomborma, na ka ta na suŭ ba siema. ¹³ Aa miŋŋo-i, die pepiema kusuŭŋ-nu, i pepiemaana Diilon-maa-na; die bi waa welewele kusuŭŋ-nu, i cie welewele namaa maa-na. ¹⁴ Na saa da, *Kirsa nelnyulmu taa yaanŋa yie i āncemma-na hiere. Mie maŋ hŭyāa-ma wuŭ i kuu baa kutienŋo-i, Kirsa nelnyulmu taa yaanŋa yie i āncemma-na hiere. ¹⁵ Kumaŋ cie u ku nuŭmba-i hiere ba maama-na, u taa u taara bamaŋ dii cicĕlma-i hiere, ba baa tiraa tie bafamba ferenŋ maa-na, ba tie fuŭ maa-na. Fuŭ maŋ kuu ba salaanŋu-i aa sire.

¹⁶ Terienŋu fanŋu-na, i sa tiraa i ne moloŋo munyieŋrammu aa kŭŋ-yo. Dielŭ-i-na, i taa i ne Kirsa-i nelbilogbaŋgbalāŋo, ŋga fiefie-i-na, i sa tiraa i ne-yo dumaa. ¹⁷ Da ŋ gbāŋ suur Kirsa horre-na, ŋ cie nelfelen nuŭ: Ancolŭmma curaa, ānfelemma'i duŭŋ. ¹⁸ Kufanŋu-i daaku-i hiere Diilonŋ-maacemma. U yaa cie Kirsa dii-ye i-naa nuŭ baa-yo aa dii koŋkor-maacemma-i i naŋ-na. ¹⁹ Na saa da, Diilonŋo puŭraa Kirsa ji dii nelbiliemba-i ba-naa nuŭ baa-yo, u saa fer ba cālmuo-i. Aa u hāa miemei baa koŋkor-āndaanŋu-i.

²⁰ Terienŋu fanŋu-na, i cie Kirsa poŋuŭrbienŋ mie. Kuu dii ŋaa Diilonŋo muo u natiŋŋa nei. Jande, niŋŋ Kirsa-i aa na sie Diilonŋ-koŋkoro-i na suur na-naa nuŭ baa-yo. ²¹ Kirsa saa naa ce halle āmbabalma diei, ŋga Diilonŋo haa i āmbabalma-i hā u yaa-i duŭ gbāa duŭ ce-ye nelviinŋ mie fuŭ barguo-i-na.

6

¹ Terienŋu fanŋu-na, in cen maacemma-i baa Diilonŋo-i, jande, i cārā-nei, Diilonŋ uŋ cie baa-na cemma maŋ, baa na bel-ku baa na nanyuŋŋu. ² Na saa da, Diilonŋo ciŋra wuŭ: *«Niŋ cāara kumaŋ, ku huŋ da ku hi, mi ka ce-ku hā-ni.»*

*Koŋkor-yiinŋ da ku hi, mi ka kor-ni.»**

Mi tŭnu-nei, koŋkor-yiinŋu yaa daaku-i. Diilonŋo taara u kor-na huŭŋ daaku yaa nuŭ-i.

³ I sa taara i guŭl unanŋ gbeini a ce nuŭmba ji da muncālmu i maacemma-na. ⁴ I yaanŋ aa tie ce weima-i hiere i pigāanŋ wuŭ Diilonŋ-cāaraanŋ mie kelkel. Mullĕma-i baa sulma-i a naara korma sa ce-ye biŋkŭŋŋu, i caa-ni hŭmmaŋ-temma. ⁵ Ba muyaa-ye babalaa, aa dii-ye kaso-i-na, aa tŭu nuŭmba-i kŭnna-yie. Kuniĕ maacemma maaramma ce i sa da duŭfŭŋ, i sa bi da wuo niwuŭni. ⁶ I pigāanŋ wuŭ Diilonŋ-cāaraanŋ mie i viisŭnni-na, baa i Diilonŋ-hŭmelle suŭma-na, baa i hŭhŭnanŋa-na, baa i fafaanŋu-na, baa *Diilonŋ-Yalle maacemma-na, baa i nelnyufammu-na, ⁷ baa i ninsonŋo wamma-na, baa Diilonŋ-fŭŋgŭŭ bi barguo-i-na. I cie viisŭnni yaa-i i bercebŭmbŭnni-i tie muo baa-ni aa tie cenia i fere baa-ni. ⁸ Yiinŋu naŋŋu ba ce i ce boi, yiinŋu naŋŋu ba ture i yammu-i. Ba waŋ i yebabalande-i dii, ba waŋ i yefafalle-i dii. Ba ne-ye wuŭ coikartaanŋ mie, a ne da i waŋ ninsonŋo yaa-i. ⁹ Ba ne-ye ŋaa ba sa suŭ-ye, a ne da ba suŭ-ye fafamma. Ba ne-ye wuŭ bikuŭŋ mie, a ne da miemei daaye i gbeini-na. Ba huŭl i yammu-i ŋga ba saa gbāa ko-ye. ¹⁰ Ba ce kuujanŋu yie, i hŭmmu bir yaŋ aa ta mu fĕ. Ba ne-ye wuŭ nawalaanŋ mie, a ne da miemei ciŋŋ nuŭmba boi waamba. Ba ne-ye wuŭ biŋkŭŋŋu sĭ baa-ye, ba saa suŭ wuŭ miemei biŋkŭntaanŋ miŋŋo-i kelkel.

¹¹ Mi jĕnaaŋ namaa, Korēntitaanŋ namaa, i fŭnuŋ firnu i hŭmmu-i a piye baa-na. ¹² I saa fuo i kusŭnni-i nei, ŋga namei fuyaa na kusŭnni-i mie-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na mi ka piye baa-na ŋaa mi piye baa mi bisālmaba: Firiinunŋ na bi hŭmmu-i baa-ye fafamma!

* 5:2 Niŋŋ Ōrom. 8.2. * 6:2 Isayi (Ēsaie) 49.8

Cecerma-i baa kukulma-i ni sie gbāa gbonu

¹⁴ Bamaŋ saa hūu Kirsaa-maama-i, baa na dii na nuŋgu baa-ba ba āncemma-na. Kuu-fafaanŋu-i baa kuubabalaanŋu gbāa ce nie ká hūmeduule? Cecerma gbāa nunu ma-naa baa kukulma-i nunuŋ hama-i temma-i? ¹⁵ *Kirsaa-i baa *Sitāni-i, ba gbāa suurnu ba-naa nie? Sisō umaŋ Kirsaa horre-na, u gbāa gbonu ce hama-i baa umaŋ si dii-die? ¹⁶ Diilonj-dūŋgu-i baa tñni-i ni piyaa ni-naa bige-i nuō-i? Miemei Cicełmantienjo dūŋgu-i ŋaa fuō fereŋ waanŋ-ma dumaa wuō:

«Mi ka tlena ce mi baanŋu-i baa-ba.

Mi ka waa ba Diilonj muō

aa ba waa mi baamba.»[†]

¹⁷ Terienŋu fanŋu-na, Itienjo nel daama vii namei wuō:

«Hilaanŋ ba hōłma-na, biriinŋ ba huonŋ-nu.

Barŋ bñŋ kumaŋ bñŋkūbabalaanŋu-i, baa na yiya-kuō,

ku yaa mi ka yanŋ na piē-mi.[‡]

¹⁸ Mi ka waa na To muō

aa na waa mi bepuōŋ namaa baa mi bienŋ namaa.»[§]

Itienjo-i Weimantienjo āndaanŋu yaa-i.

7

¹ Mi jēnaanŋ namaa, nuŋ daaku temmanŋ pāa baa-ye, yaanŋ i migāanŋ i kūama-i baa i hōmmu-i i halanŋ dugaanŋu manŋ dii-nie hiere aa i vaa i fere i tie kāŋ Diilonjo-i a ce nelfaanŋ mie kelkel.

Pol huonŋa fie

² Baa na fuo na kusūnni yie! I saa ce kuujanŋu molo-na, i saa kōsuonŋ moloŋo, i saa bi du moloŋo. ³ Na baa da nie sl mi piye de-i na da mi cal-na, ma'i sl. Mi waanŋ-ma baa-na cor tñ mie: I kuye na maama-i bāanŋu-i baa isuonŋu-i, halle kuliinŋu sie gbāa hiel na maama-i i hōmmu-na. ⁴ Mi haa mi nanŋa-i nei cor. Mi huonŋa fie baa-na cor. Ku'i cie inŋ fie i mulienŋ, mi kūōma saa kara yinduonŋu, aa mi huonŋa fie da yogogo.

⁵ Na saa da, inŋ juō Maseduoni-i-na* i saa da tuolenŋ-muntienammu. I cie muliemaa-i ma sñni-na hiere: I bigāaraamba sie yanŋ-ye, korma sie tiraa yanŋ-ye. ⁶ Ŋga Diilo fuō manŋ diyaanŋ sireiŋa-i nuōmba-na, u cie Tite jomma dii sireiŋa yie. ⁷ Aa Tite jomma yaa saa dii sireiŋa-i yie yonŋ, nanŋ diyaa sireiŋa-i yuō baa nelma manŋ, u juō ji hi-ye baa-ma a fē i hōmmu-i. U ciēra wuō mi kūōma gbuu bel-na, wuō mamanŋ cie cor ma saa dōłnu-nei, wuō na vaa na fere ta na ce na kāyā-mie. Ku'i cie mi huonŋa tiraa fē naara.

⁸ Na saa da, minŋ saanŋ sebe manŋ hā-na cor, uu naa guōla na hōmmu-i. Minŋ nuō-ma, maa naa janŋ-mi, aa kuu naa ce-mi biŋkūŋgu. ⁹ Ŋga fiefie-i-na, u maama sa janŋ-mi. Mi huonŋa fie. Ku saa ce ŋaa na hōmmuŋ ŋa naa guōla ku'i fie mi huonŋa-i de, ŋga hōguōla daayonŋ juō baa kumaŋ, ku'i fie-ka. U cie na bir na ciluō-i. Na hōguōla fanŋo naa jo Diilonj-jomma, a ce dumaanŋo-na i saa ce kuujanŋu nei. ¹⁰ Bige-i cie mi wanŋ-ma dumaanŋo-na? Hōguōla manŋ duō jo Diilonj-jomma-i, u jo baa bibirremma a ce ŋ bie koŋkor-hūmelle. Hōguōla fanŋo temma-i u maama sa janŋ-ni. A ne da hōguōla manŋ juonŋ nelbilienŋ-jomma-i, u jo baa nelienŋ-kōsuoma. ¹¹ Namaa wuonŋonŋ juō Diilonj-jomma, nieŋ u ānfaanŋo-i na hōłma-na: U cie na sire yiera na gbeiniŋ, u cie na gbāa piyye kor na fere, u cie mamanŋ cie cor ma janŋ-na, u cie na ta na kālā Diilonjo-i, u cie mi kūōma bel-na, u cie Diilonj-maama yu na hōmmu-i, u cie na cal āmbabalma cetienjo-i. Na ciluō pigāanŋ wuō namaa nuŋgu saa waa nel daama-na.

¹² Terienŋu fanŋu-na, da na da mi nyegāanŋ sebe-i hā-na, mi saa nyegēŋ-yo umaŋ calāa cemma-i fuō maa-na, uŋ calāa umaŋ[†], mi saa bi nyegēŋ-yo fuō maa-na; ŋga nanŋ vaa na fere baa i maama-i dumaa, mi nyegāanŋ-yo na da na suo ma yaa-i Diilonjo yufelle-na.

¹³ Ku'i cie ŋ da sireiŋa daa-ye. A naara kufanŋu-i, na hieronjo-i nanŋ bilaa Tite-i fafamma dumaa a fē u huonŋa-i, kufanŋu juō ji tiraa naara kunanŋu i hofelle-na bōi. ¹⁴ Minŋ wanŋ ninsonjo-i baa namaanŋo-i dumaa yinni manŋ jonŋ, mi bi wanŋ-yo baa Tite-i dumei. Minŋ kaalaa na kūŋgu-i baa-yo dumaa, u bi kaa da-ku dumei, a ce dumaanŋo-na, na saa ture mi yaanŋa-i. ¹⁵ Duō ne na hieronjo-i nanŋ taa na nu u nuŋgu-i dumaa, nanŋ taa na kālā-yuō dumaa, baa nanŋ bilaa-yo fafamma dumaa, na maama migāanŋ ta ma dōłnu-yuō ma naara. ¹⁶ Terienŋu fanŋu-na mi huonŋa fie, mi gbāa haa mi nanŋa-i nei weima-na hiere.

[†] 6:16 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 26.12; Esekiel (Ézéchiel) 37.27

[‡] 6:17 Isayi (Ésaie) 52.11; Esekiel (Ézéchiel) 20.34

[§] 6:18 Samiel sebeháallŋo (2 Samuel) 7.14; Isayi (Ésaie) 43.6

* 7:5 Inŋ juō Maseduoni-i-na: Nieŋ 2.13. [†] 7:12 Ku

biyaa ŋaa kutienjo calāa Pol fuo fere yaa-i. Saa-ku baa 2.5.

8

Yaanj na nammu ta mu fara

¹ Tobij namaa, Diilonj uŋj ciε baa Maseduoni Diilonj-dūŋ-baamba-i dumaa, i taara i pigāaŋ-na ku yaa-i na suo-ku. ² Weima boi daa-ba. Nga banj ŋa naa fiε waa muliema-na, ba hommu naa gbuu fε da yogogo a ce ba firnu ba nammu-i, ŋ siε suo wuo nawalkireiŋa. ³ Mi daa-ma nuu! Ba muoraaya ba fere. Mi gbāa cira ba muoraaya ba fere cor yere, a ne da molo saa guor-ba. ⁴ Ba fūnuŋ nyaar wuo i ce jande aa i yanj bafamba bi da saanj ba kakāyāŋgu-i a hā Diilonj-baamba manj *Yerusalēmu-i-na. ⁵ Inj taa i jōguoŋ kumanj, ba ciε cor kufanġu-i: Ba siyaa Itienjo wulaa, aa tiraa sire siε miε i wulaa ŋaa Diilonj uŋj taaranj-kuo dumaa.

⁶ Manj ciε dumaanjo-na, i dii sireiŋa Tite-i-na wuo uŋj ciε namaa na doŋ kpokpuola manj da na kāyā sūntaamba-i, u gbāŋ u ka perienj-yo. ⁷ Namaanjo-i Diilonjo friinu u huonġa-i baa-na weima-na hiere. Na wuo u hūmelle-i diŋ saaya di wuo dumaa, na suo u nelma wamma-i, na suo ma belle-i, na hinu pāama-i aa inġ hāalāayā-nei nelnyulmu* manj, na bilaa-mu nammu hāi. Terienġu fanġu-na gbāan na firnu na nammu-i kpokpuola daayo-na.

⁸ Ku saa ce ŋaa mi guor-na da na ce-ma. Nga mi piye da mi tūnu-nei yonj na da na suo banambanj yuu nyolma baa-ma dumaa aa ce ba temma, ku yaa mi ka suo na nelnyulmu nolaanġu-i. ⁹ Itienjo-i Yesu-Kirsanj ciε baa-ye dumaa, na saa bi yanj-ku suoma: U waa muorēŋo dorō-i-na, ŋga u niε u muorētesinni-i aa yanj-ni duo gbāa duo ji kāyā nawalaan mienjo-i. U ciε ku yaa-i a ce-ye muorāan miε.

¹⁰ Mi piye mi kusūŋ-maama yaa baa-na, aa ma yaa faa cemma na wulaa. Na saa da, belle manj curaa, namei siyaa kpokpuola daayo kūŋgu-i igēna, aa namei tiraa sire baa-ku igēna. ¹¹ Nanj ŋa naa sire yiera baa-ma dumaa, ciεŋ-manj dumei bende-i-na a saanu baa kumanj dii na nammu-na. ¹² Da ŋ firnu ŋ huonġa-i baa Diilonjo-i, ŋ da u siyaa ninj daa kumanj da ŋ hā-yo; u siε cira ŋ ka cuo ji hā-yo.

¹³ Ba saa cira na muora na fere a hā banamba-i wuo na kāyā-bei. Nga ba taara na waa kuuduonġu hiere a ta na saa. ¹⁴ Dumandē-i-na, ku haaya baa namaanjo-i, na gbāa kāyā bamanj dii naaluō-i-na. Ku yaa yiŋgu nanġu namaa da na ji waa naaluō-i-na aa ku haaya baa bafamba-i ba ka ne na yaanġ-na. Na ka ce dumei gbāa ce kuuduonġu ¹⁵ ŋaa manj nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuo:

*«Ku waa amanġ duo fiε biera *mani-i boi, u sa haaya u wulaa, aa amanġ duo fiε biera-yuo cekūō, u sa yor-yuo.»[†]*

Titebaa-ba ka kā Korēnti-i-na

¹⁶ I siε gbuu gbāa jaal Diilonjo-i, u ciε na maama waa kpelle Tite huonġa-na ŋaa manj yenj kpelle miε hommu-na dumaa. ¹⁷ Inj ciera u bir kā na wulaa, u saa dure. U ciera na terienġu kāmmanj-maama waa u huonġa-na dii yiinaa. ¹⁸ I natobinjo nanjo dii, Diilonj-dūŋ-baamba kaal-o terni-na hiere *Neldodolma wamma-na; i ka ce u saanġ-yo ba kā. ¹⁹ Diilonj-dūŋ-baamba hielaa u yaa-i u duo kā baa-ye *Yerusalēmu-i-na ka hā-ba conġoruoŋ daaku-i. I ce kufanġu-i Itienjo duo da yefafalle nuomba nunni-na, aa ba bi suo wuo i jōguoŋ kuufafaanġu baa-ba. ²⁰ I sa taara nuomba ji biēna i yerre-i conġorbuo daayo maama-na. ²¹ I taara i tiε ce kumanj faa Itienjo yaanġa-na halle baa nelbiliemba bi yaanġa-na.

²² I natobinjo nanjo bi dii, i daa u hinu pāama. Dumandē-i-na, u fūnuŋ haa u nanġa nei a ce kuanġu migāan naara u pāama-na. I ka ce u kā baa-ba. ²³ Terienġu fanġu-na, kumanj ŋaa Tite kūŋgu-i, u yaa mi wuoratiεŋ, u yaa mi namaacenceronjo. Aa tobimba hāi baamba manj ka saanġ-yo, bafamba-i Diilonj-dūŋ-baamba popuorbiemba; ba āncemma ce nuomba ta ba bī *Kirsaa yefafalle. ²⁴ Da ba ka hi, na bel-ba ku belma. Ciεŋ ba suo wuo ba maama dolnu-nei kelkel, ku yaa Diilonj-dūŋ-baamba-i terni-na hiere ba ka suo wuo na sa dōl-ba na nuŋ-nu yonj, aa ba ka suo wuo i sa kaal-na gbāŋgbāŋ.

9

Kakāyāŋgu

¹ Kakāyāŋgu manj saaya ku kā *Yerusalēmu Diilonj-dūŋ-baamba wulaa, manamma si dii mi da mi naara ku kūŋgu-na. ² Mi suyaa miε na taara na ce bīŋkūŋgu. Mi gbelaan-na Maseduonitaamba yaanġa-na miε: «Akayi* Diilonj-dūŋ-baamba tigiin tī dii bendiala da ba kāyā Yerusalēmu Diilonj-dūŋ-baamba-i.» Manj yenj kpelle na hommu-na dumaa, ku diyaa sireiŋa ba boi-na. ³ Mi sa taara mi ce coikartienj muo ku'i ciε mi wuoŋa puor tobij daaba-i na wulaa. Gbāan da mi ji ta mi kā, mi kā ka da na tigiin ninsonjo ŋaa minj waanġ-ma baa-ba dumaa. ⁴ Ni ma'i sī, minj waanġ baa Maseduonitaamba-i miε i haa i nanġa nei, die kā baa-ba ka da na saa tigiin tī, senserre ka da-mi baa-ba; mi siε gbāa wanġ namaa diele maama. ⁵ Ku'i

* 8:7 Inj hāalāayā-nei nelnyulmu manj; Nienj Kor. dīe. 13. † 8:15 Helmanġ-sebe (Exode) 16.18. * 9:2 Korēnti dii Akayi huonġ-na. Nienj 1.1.

ciē nanj pāa kakāyāŋgu manj nuŋgu-i, mi cārā tobiŋ daaba-i miē ba ta yaanŋa miē ka tigiŋ-ku cie-mi. Da mi kā ka da-ku mi yaan-na, ku yaa ka pigāan wuō ku dōlaanu namei na ce; molo saa guor-na.

Niŋ duu kumanj ŋ kar ku yaa-i

⁶ Na saa da, da ŋ duu cekūō, ŋ ka kar cekūō. Da ŋ bi duu bōi, ŋ ka kar bōi. ⁷ Neliēŋo neliēŋo, u fara u nanŋa-i ŋaa manj yeŋ dumaa u huōŋga-na, u baa ce u hōmmu-i mu hāi u baa bi guor u fere. Bige-i ciē mi wanj-ma dumaanjo-na? Ku yungu yaa daaku: Umanj faaranj u nanŋa-i baa hōfafanŋa, fuō maama yaa dōlaanuj Diilonjo-i. ⁸ Aa Diilonjo yaa gbāa haaya bimbinni-i ni sŋnni-na hiere hā-na, a ce-na biŋkūntaanj namaa, na ta na par na ce sāmma-i ma sŋnni-na hiere ⁹ ŋaa manj nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuō:

«U friinu u nanŋa baa sūntaamba-i.

U sāmma sa ji ku dede!»[†]

¹⁰ Umanj hāan gonguonanj-o i dīduuma-i, aa tuō hā-yo u nuŋ-juuru-i, u ka bi firnu u huōŋga-i hā namaanjo-i na dīduuma-i aa ce na sāmma da belle. ¹¹ Na ka ce ninsoŋ-waanj namaa, ta na gbā na ce na sāmma-i hōnni-na hiere. A ce dumaanjo-na die hi bamanj baa na kakāyāŋgu-i, ba ka gbuu jaal Diilonjo-i ku maama-na. ¹² Na saa da, nanj ceŋ kakāyāŋgu manj daaku-i, ku sa kāyā Diilonj-dūŋ-baamba yon, ŋga ku ka ce nuōmba bōi ta ba ce Diilonjo-i kasi saa da-yo. ¹³ Kakāyāŋ daaku ka pigāan nanj yuu nyōlma baa Diilonj-maama-i dumaa. Nanj siyaa *Kirsaa *Neldōdōlma-i ta na wuō baa-ma dumaa, ku ka ce Diilonj-dūŋ-baamba fama ta ba gbeliēŋ Diilonjo-i. Nanj friinu na hōmmu-i a cal na nagāŋ-niimi-i baa bafamba-i dumaa, ka cor baa banamba-i hiere, ba ka gbeliēŋ-yo ku maama-na. ¹⁴ Diilonj unj ciē baa-na cemmanj, ku ka ce ba ta ba cārā Diilonjo-i ba hā-na a pigāan wuō na kūŋgu dōlno-bei. ¹⁵ Yaan j tie jaal Diilonjo-i! Unj ciē sāmmanj yie ma sie gbāa wanj.

10

Pol pigāan u fŋŋōstestŋni-i

¹⁻² Muō Pol, mi taara nelma diei na wulaa. Nuōmba gbie-ku dumaa wuō da mi waa na hōlma-na mi waa hinni, aa da mi hel na hōlma-na mi ta mi ce. Jande, meī fere'i cāarāŋ-nei baa *Kirsaa hōhŋanŋa temma. Baa na yanj da mi ji kā na wulaa mi kā baa bubuōsŋnni. Banamba gbie-ku dumaa wuō nelgbāŋgbālāŋ muō, kere fŋŋūō si dii-mie Diilonj-hūmelle-na. Mi ka pigāan kutaamba-i mi jāyāmma-i. ³ Nelgbāŋgbālāŋ miē ninsoŋo, ŋga i sa mal nelgbāŋgbālāŋ-malunŋu. ⁴ Inj kuoraaya i fere baa nimanj malunj daaku-na, nelgbāŋgbālāŋ-niimi sŋ; Diilonj-niikuoranni. Ni yaa kāyāŋ-yie i tie muonu Diilonj-bigāarāambanj cŋŋj terni manj nuō-i. I suuye coikartaamba nunn-i baa ni yaa-i. ⁵ Bombolmantaamba manj ciyaan nuōmba-i Diilonjo suōma-na, i yar-ba baa ni yaa-i. Bamanj sa hūyāan āŋhūuma-i, i gbāŋ baa-ba ba ta ba nu Kirsaa nuŋgu-i baa ni yaa-i. ⁶ Aa da na ji ta na nu i nuŋgu-i fafamma huōŋgu manj nuō-i, i ka pigāan ānyagarmantaamba-i i jāyāmma-i.

⁷ Na ne nelma-i dorō yonj aa ta na piye. Umanj duō suō wuō fuō Kirsaa wuōŋo, kutienjo saaya u bi suō wuō miēŋo-i Kirsaa banj miē fuō temma-i. ⁸ Itienjoŋ hāa-ye fŋŋūō manj, da ku fie waa mi ciē bombolma baa-yo celle, senserre sie gbāa da-mi. U hāa-ye baa-yo i die kāyā-nei na nanj kaasŋnni Diilonj-hūmelle-na, u saa hā-ye baa-yo wuō i kōsuōŋ-na. ⁹ A ce dumaanjo-na, mi sa taara na ta na jōguōŋ wuō mi du-na baa mi sebebāa-ba-i. ¹⁰ Banamba ciēra wuō mi ce mi cor mi sebebāa-ba-na a ne da da mi waa na hōlma-na, mi waa ŋaa cŋŋj muō aa da mi ta mi piye, mi nelma sa sire kūōma. ¹¹ Bamanj waanj mafamma-i, ba saaya ba suō wuō inj maa aa tie nyegāŋj mamanj i hā-na, die kā i ka bi ce-ma.

¹² Na saa da, bamanj kaalaanj ba fere, miē i sie sie saa i fere baa-ba, i sie bi gbāa fi baa-ba. Bafamba saa ba fere baa bafamba fere yonj. Ba fi ba fere ba-naa nuō. Mimiŋsŋnni nanni maaraa nifanni-i wēi? ¹³ A ne da miēŋo-i i sie sie kaal i fere ji cor ku terienju-i. Diilonj unj hāa-ye maacemma manj, i bāl ma yaa nuō-i. Ma yaa kāa baa-ye i ka hi namaa terienju-i. ¹⁴ Diilonj unj'a i kā terni manj nuō-i hiere, namaa terienju nungu bi dii. A ce dumaanjo-na, inj kāa ka hi-na baa Kirsaa *Neldōdōlma-i, i saa cor ku terienju-i. ¹⁵ Terienju fangu-na, i sa kaal i fere banj maacemma-na. Ŋga i taara na yiera donj Diilonj-hūmelle-na i maacemma ta ma da belle ma kā na hōlma-na a saanu baa Diilonj unj huōnu suōŋgu-i dumaa. ¹⁶ Mafanj da ma ce, i ka bi gbāa tie wanj Neldōdōlma-i niēiŋa manj na kōtōnni-na, ku yaa i sie tie kaal i fere banj maacemma-na ba terni-na.

¹⁷ Diilonj-nelma ciēra wuō: «Umanj duō tuō taara u kaal u fere, u saaya u cira: *Diilo baa Itienjo yaa-i.*»[†] ¹⁸ Terienju fangu-na, ku saa ce ŋaa umanj kaalaanj u fere u yaa faa de! Ŋga Itienj unj kaal umanj u yaa faa.

[†] 9:9 Gbelimanj-nalāanŋu (Psaume) 112.9 * 10:15 Nienj Jrom. 15.17-21. † 10:17 Seremi (Jérémie) 9.23; Kor. die. 1.31

11

Baa na ta na siε nelma-i hiere

¹ Mi ka ce mi miminsinni-i baa-na celle, jande, tieraaayan mi nuonŋu-i. ² Na saa da, na maama dɔl-minŋ a ce mi ta mi ce yeɓma nei. Aa yeɓma famma hilaa Diilonŋ-na. Kuu dii ŋaa mi fii-na hiere dɔrru a hā bibieŋo diei baa-na. Bibieŋo faŋo yaa *Kirs-a. Mi taara na tɛ fafamma dumandε-i-na a ji hi na nyemur-yiŋŋu-i mi hā-yo baa-na. ³ Mi suyaa miε fuɔ da-die-i maama yaa yuu na hɔmmu-i. Mi kaaɓa miε na baa ji yanŋ ba taaɓ na bur-na u huonŋ-nu ŋaa Awanŋ yaan ŋeŋo taaɓ-o dumaa baa u nudɔdɔɓŋu-i.* ⁴ Mi nie da umarŋ dɔ-jo baa mamanŋ, na tiera u nuonŋu-i: Ba juɔ baa Yesu nanŋ maama o, na siε-ma. Ba juɔ baa *Diilonŋ-yalle nanŋ maama o, na siε-ma. Ba juɔ baa neldɔdɔɓma nanŋ maama o, na hūu-ma.

⁵ Nanŋ kaal bamanŋ wuɔ Yesu *pɔpuɔrbien-kirεiŋa, mei wulaa, ba saa buɔ muɔ-na. ⁶ Nelma dii yonduo mi nuŋgu-na ninsoŋo, ŋga weima sa yar-mi suɔma. Naama fere-i na suɔ-mi nyunŋo sɪ.

⁷ Mi waanŋ Diilonŋ-*Neldɔdɔɓma-i baa-na gbəŋgbəŋ mi saa hūu bɪŋkūŋu na wulaa. Mi ciε mi fere ɛkūɔ a gbāa da mi ce na ce bɔi. Minŋ ciε kufanŋu-i, ku ce mi calāa cemma wei? ⁸ Minŋ waa na terieŋgu-na, yammu nanŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba'i taa ba kāy-a-miε. Kuu dii ŋaa mi hūyāa bafamba nagāŋ-niini yaa a fa namaa maama. ⁹ Ku saa ce ŋaa bɪŋkūŋ-maama saa waa-miε na terieŋgu-na de! Ŋga mi saa ji kā yinduonŋu unanŋ nuɔ ŋ wulaa wuɔ ŋ hā-mi daaku baa daaku. Nimanŋ maama-i waa-miε hiere, tobimba manŋ naa hel Maseduɔni-na kā, ba kāa baa-mi ka hā-mi.† Weima-na hiere mi bilaa mi fere, kumanŋ ka ce mi baa ji ce congoruonŋu na wulaa, aa mi ka cor ta mi bel mi fere dumei. ¹⁰ Mi huonŋa fiε baa mafamma-i. Aa Akayi huonŋa-na hiere, molo siε gbāa ce mi nanna nelma famma-i. Minŋ wanŋ mamanŋ coima sɪ. Kirs-a yaa mi siεra; u hāalāyā-miε u ninsoŋo wamma-i. ¹¹ Ku ce na maama sa dɔl-minŋ ku'i ciε mi sa siε na nagāŋ-niini-i wei? Ma'i sɪ. Diilo fuɔ fere suyaa wuɔ na maama dɔɓnu-miε. ¹² Ŋga mi siε hūu warbelle na wulaa ku yaa bamanŋ taaraayanŋ da ba saa ba fere baa-ye ba siε gbāa. ¹³ Kufanŋu taamba-i Kirs-a pɔpuɔrbiemba sɪ; huhurmantaamba. Ba ciε ba fere Kirs-a pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Baa na yanŋ ku ce-na gberε: *Sitāni fuɔ fere sa ce u fere dɔrɔpɔpuɔrbilonŋo dii wei? ¹⁵ U cāaraanŋ da ba ce ba fere anfafammanciraamba, ku ce nie aa ce-na gberε? Ŋga banŋ ciε maacembabalamma manŋ, Diilonŋo ka pā-ba baa ma sullu-i.

Polŋ daa sūlma manŋ

¹⁶ Mi ka tiraa tir-ma baa-na: Molo baa tuɔ ne-muɔ mimilāŋ muɔ. Da na yagar ta na ne-mi mimilāŋ muɔ, dumaŋo-na yaanŋ mi bi kaal mi fere baa-na celle a ce mi miminsinni-i. ¹⁷ Minŋ ka wanŋ mamanŋ fiεfiε-i-na, Itieŋo kusūŋ-maama sɪ. Mi ka kaal mi fere ŋaa mimilāŋ muɔ. ¹⁸ Nuɔmba bɔi kaal ba fere a saanu baa banŋ yeŋ dumaa; muɔmi ka bi kaal mi fere. ¹⁹ Namaa mananŋ wuɔ na nu nelma, namei tieraaayanŋ mimiεɓmba nonni-i, dumaa sɪ wei? ²⁰ Na siε ba ta ba ce-na ŋaa koraanŋ namaa. Na siε ba ta ba du-na. Na siε ba ta ba hūu na nagāŋ-niini-i. Na siε ba ta ba fiεna-nei. Na siε ba ta ba ture na yammu-i aa na sa wanŋ weima. ²¹ Miε i saa da holle ce kufanŋu temma-i nei; jande, baa na gāŋ baa-ye!

Mi ka tiraa cor baa mi miminsinni-ɔndεnni-i. Banamanŋ siε ba kaal ba fere mamanŋ nuɔ-i, muɔmi ka bi siε kaal mi fere mei. ²² Kutaamba-i *Ebirebaa ninsoŋo. Mei fere-i Ebireyienŋ muɔ. *Isirahel-baamba. Mei fere-i Isirahel-wuonŋ muɔ. *Abiramu hāayεɓmba. Mei fere-i unanŋo'i muɔŋo-i. ²³ Ba ciε mi da mi piye ŋaa mi yunŋu siire. Ba'a bafamba *Kirs-a cāaraamba; ŋga mei curaa bafamba-i. Mi mulāanŋ ku maacemma-na yanŋ-ba. Banŋ diyaa-mi kaso-i-na dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. Banŋ muyaa-mi dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. Minŋ yuraaya kuliŋgu-i dumaa, ku maaraa bafamba kūŋgu-i. ²⁴ *Yuifubaa-ba muyaa-mi i ndii. Muoru da-du-die-i-na hiere, ba muyaa-mi comeyufienŋ komorre baa cɪncieluo nennaa‡. ²⁵ *Oromεbaa-ba muyaa-mi i siεi aa mi bigāaraamba nanŋ-mi baa tɔmpεɓiŋa-i da ba ko-mi i diei.§ Baatonŋo ciinu baa-mi i siεi, aa mi ciε isuɔyiŋgu diei baa bāanŋ-yiŋgu diei hūmma-na i diei. ²⁶ Mi wuɔramma-na nileiŋa-na, hɔnni bɔi dii hūmma wuyaa-mi naa, cuobaa-ba bilaa-mi naa, mi nellenŋ-tobimba-i Yuifubaa-ba bilaa-mi naa, *nieraamba bilaa-mi naa. Mi curaa nilebabaleiŋa-na aa cor terbabalanni-na hiehulεiŋa-na. Damanŋ-nuoraanŋu wuyaa-mi naa, coikartaamba manŋ wuɔ bafamba Kirs-a-baamba, ba ciε-ye sūlma.

²⁷ Mi ciε maacɛŋkpekelma bɔi, mi mulāanŋ cor. Hɔnni bɔi dii, mi taa mi cɔ mi yufienŋ-na; nyulmu'i daamu, hūŋkuasinni'i daani! Hɔnni bɔi dii, da mi ce mi naa mi cɔ nyulmu. Waanŋu mulāanŋ-mi aa niidiini saa bi tiraa waa baa-mi. ²⁸ Mi ka fiinanŋ ma boluonŋu-na. A naara

* 11:3 Awanŋ yaanŋ ŋeŋo taaɓ dumaa: Nienŋ Miwaanŋo ŋnammanŋ-sεbe-i-na (Genεse) 3.1-6,13. † 11:9 Nienŋ Filip. 4.15-18.

‡ 11:24 A saa baa ba *Moisi *anŋnamma-i ba saa saaya ba muo neliŋo-i ku cor comeyufienŋ komuɔŋa hāi. Ku'i ciε ba ta ba muo nuɔmba-i ba yiera comeyufienŋ komorre baa cɪncieluo nennaa. Nienŋ Anŋnamma tiyemmanŋ-sεbe-i-na (Deutεronome)

§ 11:25 Nienŋ Pɔpuɔr. 16.22; 14.19.

mafamma-i hiere, yinni man jonj mi jɔguɔŋ Diilonj-dūŋ-baamba-i hiere ba maama. ²⁹ Uman duɔ saa nanj kaasinni dei Diilonj-hümelle-na, mi da ŋaa muɔmei saa nanj kaasinni. Molonj duɔ nanna Diilonj-hümelle-i, ku sa suɔ aa janj-mi.

³⁰ Da kuɔ mi saaya mi kaal mi fere, mi ka kaal mi fere mi nayusinni yaa nuɔ-i. ³¹ Diilonjo-i Itienjo-i Yesu To-i, banj gbeliɛŋ umanj hɔnninj jonj, u suyaa wuɔ mi sa kar coima. ³² Minj waa Damasi-i-na, faamaaŋo manj waa terienju-na Aretasi baaŋgu-na, wuɔ jlena nuɔmba nelle dumienja yammu-na hiere wuɔ da mie mi hel, ba bel-mi. ³³ Ŋga ba yaanj-ba aa dii-mi sãmbaga nuɔ a hiel-mi baa fontãlma koko-i-na a jina-mie bomborma-na mi ta. Ku cie dumei mi gbãa kor u nammu-na.*

12

Diilonjo caraaya Pol

¹ Na saa da, a kaalŋ fere yunju si dii-kuɔ, ŋga mi sie gbãa budii; fuɔ mi kaal mi fere. Minj ka kaal mi fere mamanj nuɔ-i gboluonj daaku-na, Itienj unj caraaya-mie a pigãaŋ-mi mamanj, mi ka dii mi nunju-i ma yaa nuɔ-i. ² Mi suɔ Diilonj-dūŋ-wuonjo nanjo-i*, Diilonjo biyaa-yo kã baa-yo dii u terienju-na dii fɛnfelle-na aa bir jo baa-yo; ku bienj cncieluo a naa yaa de-i. U kãa baa fuɔ fere yaa wa, u kãa baa u yalle wa, mei sa suɔ kunanju ji cor Diilo fuɔ fere-i. ³⁻⁴ Minj suyaa ma diei maama manj, Diilonjo kãa baa naacolŋ daayo-i u nelle-na. U kãa baa fuɔ fere yaa wa, u kãa baa u yalle wa, mi sa suɔ kunanju ji cor Diilonjo-i. Unj kãa terienju-na ka nu nelma manj, ma sie gbãa wanj; aa molo saa saaya u hiel-ma u nunju-na. ⁵ Mi gbãa kaal fuɔ temma yaa-i a yanj mei fere-i. Muɔmi kaal mi fere mi nayusinninj yonj. ⁶ Da ku dɔl-minj, mi gbãa kaal mi fere aa mi sie kar mi huɔyasanja ŋaa mimilãŋ muɔ. Ŋga mi sie kaal mi fere. Mi sa taara ba haa-mi dɔrɔ ji cor. Mi taara banj nunj mamanj mi nunju-na baa banj daa mi ciluɔ-i dumaa ba kãŋ-mi saa baa ni yaa-i.

⁷ Na saa da, Diilonj unj biyaa-mi ka pigãaŋ-mi nelma manj u nelle-na ma waa nelbuɔ cor. U sa taara mi ce bombolmantienj muɔ ku'i cie u yanj mi ta mi mullɛŋ mi kũoma-na. Ku cie ŋaa u hãa *Sitãni-i hümelle-i u tuɔ gãŋ baa-mi mi baa gbãa ce bombolmantienj muɔ. ⁸ Mi cãara Itienjo-i i siei wuɔ u hiel-mi mullɛŋ daama-na. ⁹ Minj cãara-yuɔ dumaanjo-na, u gbẽ-mi wuɔ: «Minj ceŋ baa-ni dumaa ku ka gbẽ baa-ni. Mi fɔŋgũɔ da nayusinninj-huɔŋgu'i nuɔ-i fafamma.» Unj juɔ piye dumaanjo-na, mi naa mi yanj aa ta mi kaal mi fere mi nayusinni'i nuɔ-i. Ku yaa *Kirsã fɔŋgũɔ ka hiel-mi. ¹⁰ Ku'i cie na da mi huɔŋga fie baa mi nayusinni-i, baa mi tuosinni-i, baa mi yaahuolo-i, baa mi sũlma-i, baa mi mullɛma-i Kirsã maama-na. Muɔ da mi naa yunju huɔŋgu manj nuɔ-i, huɔŋgu fanju'i nuɔ-i fɔŋgũɔ da-mie.

Pol huɔŋga cuu baa Korēntitaamba-i

¹¹ Na cie mi ta mi piye ŋaa mi yunju siire, a ne da namaei naa saaya na ta na kaal-mi. Mi sie gbãa cii muonu canja ninsonjo, ŋga nanj kaal bamanj bafamba-i wuɔ Yesu *pɔpuɔrbienj-kireiŋa, ba saa buɔ muɔ-na halle cekũɔ. ¹² Kumanj pigãaŋ wuɔ Yesu pɔpuɔrbilonj muɔ, ku cie na hɔlma-na: Mi fie mi huɔŋga-i baa weima-i hiere, Diilonjo kãayã-mie mi ce gbere-weima boi baa nelma boi na hɔlma-na. ¹³ Mi cie bige-i hã Diilonj-dūŋ-baamba namba-i aa mi saa ce-ku hã namaanjo-i? Mi saa yagar-ma minj'a mi saa ce na yiera baa mi yunj-maama-i. Da kuɔ minj cie mafamma-i mi cãlãa cemma, cieŋ-minj jande.

¹⁴ Muɔmei daami mi tigiinj tɪ da mi kã na wulaa sieliŋ-kãmma-i, aa namaa nunju sie waa mi yunj-maama-na. Mi taara namaei, mi sa taara na nagãŋ-niini. Na saa da, bisãlmba sa fie ba bĩncuɔmba, bĩncuɔmba'i fiyaanj ba bisãlmba. ¹⁵ Mi ka hiel mi nanja-i mi fere aa tiraa sieya mi kũɔma-i na maama-na. Ku ce na maamanj fĩtunuj ma dɔlnu-mie dumandẽ-i-na, mi maama ka ta ma balannu namaanjo-i wei? ¹⁶ Na suyaa wuɔ mi saa har mi yunj-maama-i haa hã-na. Ŋga banamba ka cira huhurmantienj muɔ; kere mi yaanj-na aa cure-nei. ¹⁷ Minj saanj bamanj ba kã na wulaa hiere, mi cie u diei ka tãal-na hũu bĩŋkũŋgu na wulaa dede wei? ¹⁸ Mi nanj cãara Tite kã na wulaa baa tobiŋo manj minj waanj u maama-i baa-na; Tite kã tãal-na hũu bĩŋkũŋgu na wulaa wei? Tite-i baa muɔŋo-i i saa ce maacenduɔma yaa wei? I saa wuɔ hũmeduɔle yaa wei?

¹⁹ Dii yiinaa na jɔguɔŋ wuɔ sɪ i piye die kor i fere. Ma'i sɪ. Inj yeŋ *Kirsã horre-na, ku'i cie i tie piye dumaanjo-na; Diilonjo yaa i siera. Mi jãnaanj namaa, i taara na nanj kaasinni Diilonj-hümelle-na ku'i cie i tie wanj daama-i hiere baa-na. ²⁰ Mi holle tie baa kãmma-i na terienju-na wuɔ sɪ mi sie ka da-na minj taaranj mi ka da-na dumaa. Da mi saa bi ka da-na dumaanjo-na, namaa na ka bi piel mi maa-na. Berru-i, baa yelma-i, baa hɔdulle-i, baa nenemuŋgu-i, baa yebĩnande-i, baa dondorre-i, baa bombolma-i, baa ŋguɔlma-i, mi sa taara mi ka da-ni na terienju-na. ²¹ Mi holle tie wuɔ sɪ da mi kã na terienju-na Diilonjo ka tiraa ture mi yaanja-i na hɔlma-na. Mi holle tie wuɔ sɪ mi ka kã ka da nuɔmba boi saa nanna

* 11:33 Nienj Popuɔr. 9.23-25. * 12:2 Pol gbẽ fuɔ fere yaa dumaanjo-na. Nienj verse 7-i-na.

ba maacembabalamma-i yogo. Wuɔ sɪ mi ka ká ka da ba curaa baa ba *fuocesinni-i baa ba bɪŋwosinniŋ-maacemma-i. Kufanɟu ka ce mi kaal ba yuŋ-nu.

13

Nelperiema

¹ Mi kámma i siei yaa de-i na wulaa. Ma nyegāaŋ Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Siertaamba hai sisɔ ba siei da ba da nelma maŋ nuɔ-i hiere, ma ka fienu.*» * ² Miŋ ŋa naa ká hāalŋ-kámma-i mi naa hi gboya ámbabalmanciraamba-i. Dumandɛ-i-na, miŋ yej yargaa yogo, mi ka tírma baa-na na hieroŋo-i hiere: Da mi ká ka da umaŋ sa wuɔyaan hümelle-i, mi sie yaŋ-yo. ³ Ma sɪ na taara na suɔ da kuɔ miŋ waŋ mamaŋ *Kírša nuŋ-ándaanɟu ke? Na ka suɔ-ma. Kírša-i nayusinnintieŋo sɪ, u ka ce bibesinni na hólma-na. ⁴ Baŋ taa ba gbu-yo huɔŋu maŋ nuɔ-i, u waa nayusinnintieŋo ninsoŋo, ŋga uŋ kuu aa sire, Diilonŋ-fɔŋgúɔ dii-yuɔ. Mie fere-i maaduɔma, iŋ yej horre-na baa-yo, i naa yuŋgu, ŋga Diilonŋ-fɔŋgúɔ cie i ka da fɔŋgúɔ. Die ká, i ka pigāaŋ-na baa-yo i ciluɔ-i-na.

⁵ Nieŋ na hɔmmu-i aa na yuu na fere na ne da kuɔ na wuɔ Diilonŋ-hümelle-i fafamma. Nieŋ na hɔmmu-i na ne, Yesu-Kírša si dii-muɔ wei? Mi saa yagar-ma da kuɔ na saa hũu u maama-i. ⁶ Ŋga mi suyaa mie da na ne mie ciluɔ-i, na ka suɔ wuɔ i wuɔ Diilonŋ-hümelle-i fafamma. ⁷ Iŋ cārāŋ kumaŋ Diilonŋo wulaa, ku yaa daaku: Na hiel na nanɟa ámbabalma cemna-na. Ku saa ce ŋaa i taara i pigāaŋ wuɔ mie i faa de! Ma'i sɪ. Ŋga i taara na vaa na fere baa ánfafamma cemna yaa-i, halle nuɔŋ da ba fie cira mie i sa wuɔ Diilonŋ-hümelle-i fafamma, wei ma sɪ. ⁸ Na saa da, mie i gbāa cu ninsoŋo huon-nu yon, ŋga i sie gbāa cie-yo u maacemma-na. ⁹ Namaa da na da fɔŋgúɔ Diilonŋ-hümelle-na, aa ba fie ta ba piye wuɔ mie i naa yuŋgu, wei ma sɪ. Iŋ cārāŋ kumaŋ Diilonŋo wulaa i hā-na, i taara u káyā-nei na bir jo hümefafalle-na a ji hi na fuonɟu-i Diilonŋ-hümelle-na.

¹⁰ Mi sa taara da mi ká, mi ka ta mi nuola-nei ku'i cie mi waa yargaa aa nyegēŋ sebe daayo-i hā-na. Na saa da, Itieŋ uŋ hāa-mi fɔŋgúɔ maŋ, u hāa-mi baa-yo wuɔ mi káyā-nei na nan kaasinni u hümelle-na, u saa hā-mi baa-yo wuɔ mi kɔsuɔŋ-na.

¹¹ Tobin namaa, mamaŋ tɪyāa ma yaa daama: Taa na nye! Gbāaŋ na hi na fuonɟu-i Diilonŋ-hümelle-na. Taa na dii sirciŋa na-naa nuɔ. Taa na nunu na-naa. Bilaan na-naa fafamma. Mafan da ma ce, Diilonŋo-i nelnyulmuntieŋo-i baa yaafellentieŋo-i u ka waa baa-na.

¹² Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceduaŋ-bieŋ namaa.

Diilonŋ-dūŋ-baamba-i hiere ba paa na jaaluŋgu.

¹³ Itieŋo-i Yesu-Kírša káyā-nei. Diilonŋo pigāaŋ-na uŋ dɔl-nan dumaa aa u *Yalle waa baa-na hiere.

* 13:1 Anjɪnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 19.15

Polj nyegáan sebe manj há Galasitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyegáan sebe daayo-i há Galasi Diilonj-dúnj-baamba. *Yuifubaa-ba waa-bei, *nieraamba bi waa. Ba nuó Yesu-Kirsa maama-i Pol yaa wulaa-i aa húu-ma. Nga huonju nanju juó hi, nuomba namba ká ka ta ba guol ba gbeini-i. Kutaamba taa ba piye wuó Pol fuó fere-i Yesu *pɔpɔrbilonj-kerre sí, aa unj wanj Diilonj-nelma-i dumaa, ma yaanga'i sí. Ba taa ba bi piye wuó nieraamba manj húyáa Yesu maama-i ba saaya ba *já a saa baa Yuifu ba *ánjinamma-i.

Banj piyen dumaanjo-na, ma ká ka hi Pol. Pol wuó nyegénj sebe daayo-i a tagaaya pigáan-j ba ba da ba suó wuó fuó-i Yesu pɔpɔrbilonj-o-i kelkel (sap. 1-2). U biyaa *Tobiscólónninj-sebe maama-i tagaaya pigáan-j ba wuó molo sie gbáa wuó Yuifu ba ánjinamma-i a ce nelviinjo Diilonjo yufelle-na; kere da nj húu Yesu maama-i ku yaa gbáa ce-ni nelviin nuó (sap. 3-4). Wuó Yesu-Kirsa húyáa Diilonj-dúnj-baamba-i ánjinamma nyisénni-na a ce ba waa ba ferej nuó; kere ba yanj ba hómumu fé barnu. Nga wuó banj yen ba ferej nuó, ba baa nanj hálaan-ju baa kufanju-i a ta ba ce kumanj dolaanuj-bei. Ba yanj *Diilonj-Yalle ta di ta ba yaan-na ba áncemma-na hiere (sap. 5-6).

Jaalungu

¹ Muó Pol, Yesu-Kirsa *pɔpɔrbilonj muó. Pɔpɔrbilosinni fanni-i mi saa da-ni nuonj nammu-na, mi saa bi da-ni neliej bargo-na, nga Yesu-Kirsa-i baa i To-i Diilonjo manj siire-yuó hiel-o kuomba hólma-na, ba yaa háa-mi baa-ni. ² Muó baa tobimba manj dii bande-i-na hiere, i jaalaa Diilonj-dúnj-baanj namaa namanj dii Galasi-i-na. ³ I To-i Diilonjo-i, baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, ba káyá-nei aa fé na hómumu-i.

⁴ Yesu-Kirsa cie u fere támmanj-kúngu a pir i ámbabalma-i i yunni-na a duó húu-ye miwababalanj daayo nammu-na njaa i To-i Diilonj unj taaranj-kuó dumaa. ⁵ Terienju fangu-na, yaan bóbóima ta ma haa Diilonjo-na hónni manj jonj! Ma ce dumaa.

Neldóðlma dii ma diei yonj

⁶ Nanj duonj ta na cína Diilonjo-i donduo dumaanjo manj nuó-i, ku cuu mi huonja-i; nj sie suó wuó u yaa cie baa-na aa bí-na *Kirsa barguó-i-na duó ce-na u baanj namaa; na bir yanj ufanjo-i aa ta na gbar na nyaanu neldóðlma namma. ⁷ A ne da neldóðlma namma si dii ji fa yii baa Kirsa maama-i. Ba táal-na. Ba taara ba cure Kirsa *Neldóðlma-i. ⁸ Inj waan Neldóðlma manj baa-na, umanj duó ká ka wanj u denj maama baa-na, Diilo baa yanj kutienjo-i. Halle da ku fie'a miemei, Diilo baa yanj-ye. Da ku fie'a *dɔrpɔpɔrbilonjo, Diilo baa yanj-yo. ⁹ I gbuoya-nei baa-ma cor, mi tiraa mi tir ma yaa baa-na daama-i: Nanj húyáa Neldóðlma manj, umanj duó ká ka wanj u denj maama baa-na, Diilo baa yanj kutienjo-i. ¹⁰ Namaa wulaa, dumandé-i-na mi taara nelbiliemba'i dól-mi waa mi taara Diilonjo'i dól-mi? Mi taara mi ce kumanj dolaanuj nelbiliemba wei? Kuó mi taa mi taara nelbiliemba dól-mi, mii naa saa gbáa waa Kirsa cáaranj muó.

Polj daa Yesu pɔpɔrbilosinni-i dumaa

¹¹ Tobinj namaa, yaan mi wanj ninsonjo-i baa-na: Minj waan *Neldóðlma manj baa-na, nelbilonj huoyasanga sí. ¹² Mi saa nu-ma neliej nunj-nu, mi saa bi háalá-mei molonj wulaa; Yesu-Kirsa fuó fere yaa tigáan-mi baa-ma.

¹³ Minj nj naa ta mi wuó *Yuifu ba Diilonj-húmelle-i dumaa, na saa bi yanj-ma numma. Mi taa mi ce Diilonjo dúnj-baamba-i kpáncólguó mi cor. Mi taa mi taara mi muonu Diilonjo dúnju-i. ¹⁴ Mii naa sílala vaa mi fere cor baa Yuifu ba Diilonj-húmelle wuosaangu-i; a ce dumaanjo-na, mi nabaamba-na, nuomba bóí saa ta ba fi baa-mi. ¹⁵ Njga ku huonju nanju juó hi, umanj hielaa u yufelle mie dii mi nyu kusúnju-na, u cie baa-mi aa bí-mi ce-mi u wuonj muó, ¹⁶ aa pigáan-mi u Biejo-i mi da mi wanj u maama-i baa *nieraamba-i. Mafamanj cie, mi saa pie molonj caanj-nu wuó mi ka yuu-yo baa nelma. ¹⁷ Mi saa bi ká *Yerusalému-i-na ka ne bamanj taa yaanga muó-na Yesu pɔpɔrbilontesinni-na. Mi yaan aa sire ká Arabi*. Ku huonju-na, mi suó bir jo Damasi-i-na. ¹⁸ Mi cie bienja siei aa suó da mi ká Yerusalému-i-na da mi ka taara Pier† suó-yo. Minj kaa da-yo, mi cie yinni cíncieluo baa ni ndii yonj baa ufanjo-i. ¹⁹ Minj káa terienju-na, da ma hel fuó baa Itienjo háanjo-i Sake-i-na, mi yufelle saa haa Yesu *pɔpɔrbilonjo nanj-na. ²⁰ Minj wanj mamanj daama-i coima-i; Diilonjo yaa mi síera.

²¹ Minj hílala terienju-na, mi ká Siiri mara nuó, aa sire terienju-na a ká Silisi mara nuó. ²² Bamanj cuu Kirsa huonj-nu *Yude-i-na, ba saa naa hi da mi yufelle yogo. ²³ Ba taa na nu

* 1:17 Arabi: Nelle nanj yerre-i dumaanjo-na. † 1:18 Pier yerre nande yaa wuó Sefasi. Niej Nsáa 1.42.

nuamba piye yon wu: «Uman̄ taa u ce-ye kpāncōlgūo-i, u yaan̄ fiēfiē-i-na aa tuō wan̄ Yesu maama baa nuamba-i; ŋ sie suō wuō uu naa gbuu cō-ma.» ²⁴ Kuŋ ciē dumaan̄o-na, baa ta ba gbēliē Diilon̄o-i mi maama-na.

2

Yesu pōpuorbiemba daa ba-naa Yerusalemu-i-na

¹ Bien̄ cīncieluo baa a naa ku huon̄gu-na, mi tiraa bir kã *Yerusalemu-i-na baa Barnabasi. Mii naa bi ce Tite kã baa-mi. ² Mi kãa Diilon̄-kām̄ma. Miŋ kãa, yiingu nan̄gu-na, yiē da i-naa baa Diilon̄-dūŋ-baamba yaataamba-i ba kula. Miŋ wan̄ *Neldōdōlma-i dumaa baa *niēraamba-i, miē suur ma yaan̄ga-na a piye tūnu-bēi. Mi saa ta mi taara mi maacemma ce maaceŋgbāŋgbālām̄ma ku'i ciē miē suur ma yaan̄ga-na a piye tūnu-bēi. ³ Halle mi nawuon̄o-i Tite waa niēryieŋo, nga molo saa ji guor-o yinduon̄gu wuō u *jã. ⁴ Ŋ sie suō wuō huhurmantaamba namba waa guol̄ baa Diilon̄-dūŋ-baan̄ miēŋo-i. Bafamba taa ba taara u jã. Ba yagalaa suur baa-ye da ba ne iŋ yeŋ i fereŋ nuō dumaa Yesu-Kirsa horre-na aa da ba bir ce ku yaa sōgōnu *Moisi *añjīnamma-i i gbēini-na. ⁵ I saa hūu aa hã-ba halle cēkūō. I ciē mafamma-i ninsoŋo man̄ dii Neldōdōlma-na u duō gbãa tiē u temma-i na da na suō-yo.

⁶ Miŋ piye tūnu yaataamba-i, ba saa da manamma naara. A ne da ba kãŋ ba yaa-i nelbōmbōmbaa-ba-i Diilon̄-dūŋgu-na, nga ban̄ niē kuman̄ aa ta ba kãŋ-ba, mei sa ne ku-fan̄gu-i. Diilon̄o sa ce ciēluō. ⁷ Ba saa da manamma haa. Nga ba daa Diilon̄ uŋ puōraa Pier dumaa wuō u wan̄ Neldōdōlma-i baa *Yuifubaa-ba-i, u bi puōraa muōŋo-i dumei wuō mi wan̄-ma baa niēraamba-i. ⁸ Uŋ puōraa Pier dumaa Yuifubaa-ba wulaa, u bi puōraa muōŋo-i dumei banamba wulaa. ⁹ Sake-i baa Pier a naara Nsãa-i ba taa ba kãŋ ba yaa-i Diilon̄-dūŋ-baamba yuntaan̄-kirēiŋa-i. Bafamban̄ juō suō wuō Diilon̄o'i ciē baa-mi aa hã-mi maaceŋ daama-i, baa dii hūmma muō baa Barnabasi-i i nammu-na a pigāan̄ wuō ba hūyãa-ma. Terieŋgu fan̄gu-na, yiē saa-ma baa i-naa; miē yiē i ka kã niēraamba hōlma-na ka tiē wan̄ Yesu maama-i, bafan̄ ba'a ba ka kã Yuifu ba wulaa. ¹⁰ Ba taaraaya nelma diei yon̄ i wulaa: wuō i baa yan̄ ba sūntaamba maama karaanu-yiē Yerusalemu-i-na. Mi bi ciē-ma ma cemma-i.

Pol calaa Pier nuamba-na

¹¹ Ku huon̄gu-na, Pier wuō ji jo Antiyōsi-i-na i wulaa. Uŋ juō, mi saa yan̄-yo; uu naa silaa cāl cor. ¹² Uŋ juō, u taa u gbonu u wuō niwuoni-i baa tobimba man̄ *niēraamba-i. Huon̄gu nan̄gu juō hi, Sake wuō saan̄ nuamba jo. Bafamba taa ba kuye *jāmman̄-kūŋgu-i. Ban̄ juō, Pier wuō kãalã, u sa tiraa wuō niwuoni-i baa niēraamba-i. ¹³ *Yuifubaa-ba namba waa baayo, bafamba-i hiere baa bi suuye ba yufieŋa-i aa cu Pier huon̄-nu. Halle Barnabasi fuō fere yaan̄ ba taal-o dii-yo ba dawuruō-i-na. ¹⁴ Miŋ juō da ba ciluō sa kã hūmeduole baa ninsoŋo man̄ dii *Neldōdōlma-na, miē fulnu Pier nuamba-na miē: «Nuōni man̄ Yuifuyieŋ nuō, nuō da ŋ yan̄ Yuifusinni-i aa ce ŋ fere niēryieŋ nuō, ma da niē ŋ ta ŋ taara ŋ guor niēraamba-i ce-ba Yuifubaa?

¹⁵ «Miē fuō, miē huōŋ baa Yuifusinni-i; niēraan̄ miē sī, ba kãŋ ba yaa-i āmbabalmanciraamba-i wuō ba sa wuō *Moisi *añjīnamma-i. ¹⁶ Nga i suyaa wuō nelie sie gbãa wuō añjīnamma-i a ce nelviin̄o Diilon̄o yufelle-na. Da ŋ hūu Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa Diilon̄o tuō kãŋ-ni nelviin̄ nuō. Ku'i ciē miē i bi hūu Yesu-Kirsa maama-i die gbãa ce nelviin̄ miē Diilon̄o yufelle-na. Ku saa ce ŋaa añjīnamma wuōsaan̄gu yaa ka ce-ye nelviin̄ miē Diilon̄o yufelle-na de! In̄ hūyãa Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa ka ce-ye nelviin̄ miē, ni ma'i sī añjīnamma wuōsaan̄gu sie gbãa ce moloŋo nelviin̄o. ¹⁷ Miē man̄ Yuifubaa miē, da kuō in̄ hūyãa Yesu maama-i die vii Diilon̄o yaan̄ga-na, i ciē āmbabalmanciraan̄ miē baa niēraamba-i hiere kuuduon̄gu, ku yungu yaa wuō *Kirsa yaa diyaan̄ nuamba-i āmbabalma cemma-na ke! A ne da ma'i sī. ¹⁸ Miŋ naana hūmelle man̄, da mi tiraa bir jo-die, ku pigāan̄ wuō mi cālãa cemma. ¹⁹ Na saa da, añjīnamma ciē mei hiel mi nan̄ga ma wuōsaan̄gu-na da mi ta mi ce baa Diilon̄o. Kuu dii ŋaa ba gbuu-mi baa Kirsa-i ko-mi. A ce dumaan̄o-na añjīnamma sie gbãa yuu-mi baa weima. ²⁰ Kuu dii ŋaa mi kuu, mi yalle taa aa Kirsa diele yaa cēr waa-miē. Miŋ yeŋ terieŋgu man̄ nuō-i nyun̄go-i-na, mi haa mi nan̄ga-i Diilon̄-Bieŋo yaa nuō-i. U yaa dolaa-mi aa hūu-ma ku mi maama-na. ²¹ Mi sie cīna Diilon̄o hujarre-i. Kuō añjīnamma yaa taa ma ce-ye nelviin̄ miē Diilon̄o yufelle-na, dumaan̄o-na Kirsa kuliin̄gu naa ce gbāŋgbāŋ.»

3

Añjīnamma sa ce nelieŋo nelviin̄o

¹ Galasitaan̄ namaan̄o-i daana-i, na yunni kuu aa yan̄-na. Hai moloŋo-i biēnaana na yunni-i biēnan̄ daama temma-i? Ŋ sie suō wuō Yesu-Kirsan̄ kuu yun̄gu man̄ nuō-i *daan̄gu-na, ma waan̄ kaala baa namaan̄o-i.

² Mi ka yuu-na baa nelma diei yonj: Diilonjo hãa-na u *Yalle-i wuo na wuoyaa *Moisi *anjnamma yaa fafamma sisu u hãa-na baa-de wuo na yieraaya nu *Neldodolma-i aa hũu-ma? ³ Bige-i cie na yunni ku aa yan-na dumaajo-na? Bige-i cie nanj duonj mamaj baa *Diilonj-Yalle-i na ta na taara na perienj-ma fiefie-i-na baa namaa fererj fõngũo? ⁴ Na daa nelma bai. Na yuu ba'a Diilonjo pigãan-na baa-ma gbãngbãnj wei? U saa pigãan-na baa-ma gbãngbãnj! ⁵ Diilonj duo hã-na u Yalle-i aa tuo ce gberẽ-weima-i na holma-na, u ce kufanju-i wuo na wuo anjnamma sisu u ce-ku wuo na nuu Neldodolma-i aa hũu-ma?

⁶ Na saa da, Diilonj-nelma ciera wuo: «*Abiramu hũyaa Diilonj-nelma-i aa haa u nanjga yuo ku'i cie Diilonjo tuo kanj-yo nelviinj.» ⁷ Terienju fangu-na, na saaya na suu wuo bamanj hũyaa Diilonj-nelma-i Abiramu temma-i, ba yaa Abiramu bisãlj-kireinja-i. ⁸ A saanu baa mamaj nyegãanj Diilonj-nelma-na, Diilonjo taara *nieramba manj da ba hũu u maama-i u dii-ba baa nelviimba, ku'i cie u wuoya wanj neldodol daama-i baa Abiramu-i wuo: «Mi ka ta mi cor baa nuõnei mi ce baa dũnni-i hiere hẽma-na.» ⁹ A ce dumaajo-na, Abiramuñ haa u nanjga-i Diilonjo-na u ce baa-yo dumaa, umanj duo bi haa u nanjga-i yuo u ka bi ce baa-yo Abiramu temma-i.

¹⁰ A ne da bamanj haa ba nanjga anjnamma wuosaangu-na, Diilonjo waasaanj-ba. Bige-i cie mi wanj-ma dumaajo-na? Ma nyegãanj Diilonj-nelma-na wuo: «Bamanj sa wuoyaanj anjnamma-i hiere ma kũngu-na, Diilonjo ka waasa-bei.» ¹¹ Aa bi tiraa nyegẽnj wuo: «Umanj duo haa u nanjga Diilonjo-na, nelviinj; u ka kor.» ¹² Terienju fangu-na, ku kaalaaya wuo molo sie gbãa wuo anjnamma-i a ce nelviinj Diilonjo yufelle-na. ¹² Nga ma bi tiraa nyegẽnj wuo: «Umanj duo gbãa wuo anjnamma hũmienja-i hiere, a ka kor-o.» ¹³ Terienju fangu-na, ku pigãanj wuo a haa nj nanjga-i Diilonjo-na baa a haa nj nanjga-i anjnamma wuosaangu-na, nelduuma sl.

¹³ Nga molo saa gbãa wuo anjnamma-i ma kũngu-na hiere. A ce dumaajo-na Diilonjo naa waasa-yie. Nga Yesu-Kirsanj juu *daangu-na, ku pigãanj wuo u hũyaa mije waasamma-i ce-ma u maama. Kumanj cie mi wanj-ma dumaajo-na, ma nyegãanj Diilonj-nelma-na wuo: «Da ba nunj umanj daanj-nu, ku pigãanj wuo Diilonjo waasaanj kutienjo-i.» ¹⁴ Ku cie dumei Diilonj unj nj naa pã nunju manj baa Abiramu-i wuo u ka ce baa-yo, Yesu-Kirsa ce ku jo ji bure bi hi nieramba-i. Aa Diilonj unj pãa u Yalle manj nunju-i, i hieronjo-i inj hũyaa u maama-i ku'i cie i tie da-de.

¹⁵ Tobinj namaa, mi ka wanj nelma diei a pigãanj-na a saa baa kunj ceñ dumaa i tie da-ku: Molonj duo pã nunju baa u nanoljo aa nyegẽnj sebe aa haa u niele, u sie gbãa ka bir jo baa huonj-ãdaanj. ¹⁶ A ne da Diilonjo pãa u nunju-i baa Abiramu-i baa u huongu-i. Ba saa cira: «U huonj-baamba». Ku ka ce njaa baa dii bai. Ba ciera: «U huongu». A pigãanj wuo uu dii u diei; aa u yaa *Kirsa-i. ¹⁷ Minj taaranj mi wanj mamaj ma yaa daama: Diilonj unj pãa nunju manj baa Abiramu-i, Moisi anjnamma sie gbãa jo bien nuõsiba hãi baa bien komorre baa cinciũluo ku huongu-na ji boruona-kuu. Ma sie gbãa ce. ¹⁸ Da ku Diilonj unj pãa nunju manj, ku da anjnamma wuosaangu'i nuu-i, ba sa tiraa bi kufanju-i nupãlle. A ne da Diilonj unj cie baa Abiramu-i uu naa pã nunju'i baa-yo aa ce-ma.

Anjnamma yunju yaa haku-i?

¹⁹ Terienju fangu-na, Diilonjo hãa-ye *anjnamma-i yunj haku-i nuu-i? U naaraaya-mei u nupãlle-na i die tie da i maacembabalamma-i. U cie ku yaa-i a tuo cie *Abiramu hãayẽljo jomma-i; nupãlle vii u yaa-i. Anjnamma famma-i *dõrõpõuõrbiemba'i hãa *Moisi-i baama u jo baa-ma ji hã-ye. ²⁰ A ne da Diilonj unj pãa nunju manj baa Abiramu-i, molo saa waa ba holma-na, Diilo fuo ferẽ yaa piye baa Abiramu-i. ²¹ Terienju fangu-na, anjnammanj waanj mamaj, ma hilaa ma derj baa Diilonj-nupãlle-i wei? Ma saa hel ma derj! Ku anjnamma namma waa ta ma gbã ma kor nuõmba-i, maa naa gbãa ta ma ce nelienjo-i nelviinj Diilonjo yufelle-na. ²² Nga Diilonj-nelma karaa ãndaanj-gu wuo ãmbabalma cuure nuumba-i hiere, a ce dumaajo-na bamanj da ba hũu Yesu-Kirsa maama-i, Diilonj unj pãa nunju manj, u ka ce-ku hã-ba.

²³ Aa *Kirsa maama suu da ma jo, anjnamma naa ce-ye njaa kasobienj mie fuo Diilonjo ji pigãanj-ye Kirsa maama-i i die hũu-ma. ²⁴ A ce dumaajo-na, anjnamma naa waa i yunj-nu ta ma dii-ye hũmelle-na ma cie Kirsa duo jo i die hũu u maama-i a ce nelviinj mie Diilonjo yufelle-na. ²⁵ Kirsanj juu aa i hũu u maama-i, anjnamma sa tiraa ma ye i yunju-na.

²⁶ Fiefie-i-na, nanj hũyaa Yesu-Kirsa maama-i, na cie Diilonj-bisãlj namaa hiere. ²⁷ Namaa namaj *baatisenj hiere a suur Kirsa horre-na, na biyaa Kirsa maama. ²⁸ *Yuifuyienj nuu o, Yuifuyienj nuu sl o, kõrienj nuu o, kõrienj nuu sl o, bibienj nuu o, cicienj nuu o, yunju si dii-kuo. Na cie baaduonj namaa Yesu-Kirsa horre-na. ²⁹ Aa da na waa ma derj namaa, na cie

* 3:6 Miwaarjõ jnammanj-sebe (Genèse) 15.6 † 3:8 Miwaarjõ jnammanj-sebe (Genèse) 12.3 ‡ 3:10 Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 27.26 § 3:11 Abakuke (Habaquq) 2.4 * 3:12 Buolmanj-sebe (Lévitique) 18.5; Jrom. 10.5 † 3:13 Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 21.23

Abiramu huonj-baan namaa, a ce dumaajo-na, Diilonj unj p̄aa nunju manj baa Abiramu-i na nunju dii-kuo.

4

¹ Minj taaranj mi wanj mamaj baa-na ma yaa daama: Kuu dii ŋaa bisáláanjo manj saaya u sire wuo u bincɔɔj-ciilungu. Ciilungu vii u yaa-i, ŋga u yaanjanj^a ka saa hi kaala yogo, uu dii ŋaa kɔriɛŋo: U sie gb̄aa ce kumanj dolaanu-yuɔ baa ciilunj daaku-i. ² Nuɔmba^b i dii ta ba ne fuɔ fere-i aa bi ta ba ne u weima-i ba cie u bincɔɔj unj diyaa huonju manj ku da ku hi. * ³ Ku yaa naa waa ŋaa mie kungu-i. I waa ŋaa bisálh̄ mie. Bincɔɔj-h̄umelle naa guor i tie wuɔ-de ŋaa kɔraanj mie. ⁴ Ŋga Diilonj unj ŋa naa dii huonju manj, kunj juɔ hi, u saan u Biɛŋo jo. U juɔ ciɛŋo^c i ji honj-yo *anjɛnamma b̄aanju-na ⁵ duɔ gb̄aa saa i yunni-i, mie manj waa anjɛnamma nyisenni-na. U cie mafamma-i i die gb̄aa die ce Diilonj-bisálh̄ mie.

⁶ Nanj yɛj Diilonj-bisálh̄ namaa, ku^d i cie Diilonjo saanj u Biɛŋo *Yalle-i^e na h̄ommu-na. Di yaa ciɛŋ i tie b̄i Diilonjo-i «Baba». ⁷ Terienju fanju-na, na sa tiraa na ye kɔraan namaa, naa dii bepɔɔŋ namaa. Nanj yɛj u bepɔɔŋ namaa, u ka h̄a-na ciilungu manj unj j̄ena-kuɔ duɔ h̄a u bisálmba-i baa-ku.

Galasitaamba maama yuu Pol huonja-i

⁸ Diɛlɔɔ-i-na, na saa ta na suɔ ninsoŋ-Diilonjo-i, a ce dumaajo-na naa naa ta na ko na fere na h̄a diiliesoɔyaamba. ⁹ Ŋga fiefie-i-na, na suɔ ninsoŋ-Diilonjo-i, mi gb̄aa cira Diilonjo yaa suyaan-ŋanj fiefie-i-na, ma da nie na ta na taara na bir dii na yunni-i ansosomma-na? Na taara na bir jo kɔrsinni-na wei? ¹⁰ Na fiɛlaa yinni nanni, baa caamba namba, baa bienja nanja ta na ce ponsanni aa ta na tie maraama wuo na ce Diilonj-huonja. ¹¹ Na ce korma ta ma da-mi baa-na. Ku ce miŋ cie mulɛma manj baa-na, mi cie-ma gb̄angb̄anj wei?

¹² Tobinj namaa, muɔ miŋ cie mi fere namaa temma-i dumaa, jande, mi c̄ara-ŋei, ciɛŋ na fere mei bi temma-i dumɛi. Na saa ce kuujanju diei mie. ¹³ Na suyaa wuɔ miŋ waanj *Neldodɔlma-i baa-na diɛla-wamma-i, jarma^f i cie mi wanj-ma baa-na. ¹⁴ Minj waa jarma-na, naa naa gb̄aa ciina-mie, naa naa gb̄aa bi ta na ce nyenyɛlma mie, ŋga mafamma saa ce. Na yaan ja a bel-mi ŋaa *dɔrɔpɔuribilon muɔ, na bilaa-mi ŋaa muɔmei Yesu-Kirsa-i. ¹⁵ Mi suyaa mie kuɔ naa na'a na ka gb̄aa, naa naa hiel na yufienja-i h̄a-mi. Na h̄ommu naa gbuu f̄e huonju fanju-na da yogogo. Bige-i juɔ ce? H̄ofille falle curaa hie? ¹⁶ Minj waanj ninsoŋo-i baa-na ku^d i cie na da nie s̄i mi bigaanj-na wei?

¹⁷ Bamanj gbaraanj ba nyaanu-nɛi, banj jɔguonj mamaj baa-na, ma saa fa. Ba taara ba karna muɔŋo-na na waa baa ba yaa-i ta na gbar na nyaanu-bei. ¹⁸ Da ŋ ta ŋ kuye anfafamma-i honni manj jonj, ku faa; ku saa saaya ku waa mei yufellenj yonj. ¹⁹ Mi bisálh̄ namaa, na maama gbu ma ko-mi, ma jan-mi ŋaa ciɛŋo kusunj da ku bel-o kunj jan-yonj dumaa. Da mi ji suɔ wuo na cie baaduon namaa baa *Kirsa-i, ku yaa jan daama ka ciire-mie. ²⁰ Mi huonja cuu baa-na, a ce dumaajo-na mi gbuu ta mi taara dumande-i-na mi waa na h̄olma-na a suɔ miŋ ka wanj mamaj baa-na.

Abiramu horre maama

²¹ Namaa namanj taaraayan na bir k̄a *Moisi *anjɛnamma-na, na'a nie? Na saa nu mamaj waanj anjɛnammaj-sebe-i-na wei? ²² Ma nyeḡaŋ wuɔ: *Abiramu daa bepɔɔŋo diei baa kɔrciɛŋo-i, aa u bi diei baa nebiciɛŋo-i.^g Kɔrciɛŋo-i ba taa ba b̄i-yo Agaar aa b̄i nebiciɛŋo-i Sara. ²³ Kɔrciɛŋo biɛŋo huonj nelbilienj homma, a ne da nebiciɛŋo biɛŋo-i Diilonjo^h i p̄aa nunju baa-yo aa h̄a-yo baa-yo.

²⁴ Nelma famma gb̄aa bi pigaaŋ-ye bige-i? I gb̄aa saa caanj daaba-i ba h̄ai-i-na baa *tobisinni h̄ai. Diɛla-tobisinni yaa nimanj cie Sinayi tánunju-na.ⁱ Ni yaa juɔ baa kɔrsinni-i. I gb̄aa saa ni yaa baa Agaar. ²⁵ Agaar yerre yaa haa Sinayi tánunju-na dii Arabi-i-na. Agaar bi dii ŋaa ninj daa *Yerusalemu-i dumaa nyunjo-i-na, bamanj dii-yoo, ba yaa u bisálmba-i; anjɛnamma cie-ba kɔraamba. ²⁶ Ŋga Yerusalemu manj d̄ɔɔ-i-na, u yaa dii ŋaa nebiciɛŋo-i, uu dii u feren nuɔ; u yaa mie nyu-i. ²⁷ Na saa da, Diilonj-nelma ciɛra wuɔ: «*Cɛparjo bisálmba ka ciinu yanj cenikɔruɔ baamba-i.*

Terienju fanju-na, ciɛŋ nuɔni manj ŋ nanja saa k̄a ŋ huonj-nu dede, f̄e ŋ huonja-i.

*Ta ŋ nyɛ ŋ tataala, nuɔni manj saa da ku jamma-i dede.**

²⁸ Tobinj namaa, *Isakinj yɛj nupállen-bilonjo dumaa, namaa naa bi dii nupállen-bisálh̄ namaa dumɛi. ²⁹ Ŋga naacombilonj manj huonj nelbilienj homma-i, unj taa u ce umanj huonj

* 4:2 Pol ba b̄aanju-na, Girekibaa-ba wulaa, tuonjo yaa pigaaŋ u bepɔɔŋonj h̄ii bibienjo huonju manj nuɔ-i. Huonju fanjuⁱ nuɔ-i tuonj duɔ uu si dii, bepɔɔŋo gb̄aa wuo u ciilungu-i. † 4:6 Diilonj-Yalle-i baa u Biɛŋo Yalle-i Yaduɔle yaa-i. ‡ 4:22 Nienj Miwaanjo jɛnammaj-sebe-i-na (Genèse) 15-21. § 4:24 Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 19-24. * 4:27 Isayi (Ésaie) 54:1

*Diilonj-Yalle homma-i kpāncōlgūo-i dumaa, kuu bi dii dumēi nyūngo-i-na. ³⁰ Nga Diilonj-nelma waan wuō niē kufanġu kūnġu-na? Ma ciēra wuō: «Kōrciēŋo biēŋo siē gbāa wuō tuōŋo ciilunġu-i kuuduŋġu baa nebiciēŋo biēŋo-i. A ce dumaanġo-na, donya kōrciēŋo-i baa u biēŋo-i.»[†]
³¹ Tobin namaa, terienġu fanġu-na, miē ii si dii kōrciēŋo bisālŋ miē, ŋa ii dii nebiciēŋo bisālŋ miē; ii dii i ferēŋ nuō.

5

Ii dii i ferēŋ nuō

¹ *Kirsā hūyāa-ye i diē waa i ferēŋ nuō kelkel. Terienġu fanġu-na, gbāan ba baa ji tiraa dii-na kōrsinni-na!

² Niēŋ, muō Pol, min ka wanj maman baa-na ma yaa daama: Da na ce ba *jā-na, Kirsā maama siē tiraa waa baa yunġu na wulaa. ³ Yaan mi tiraa tir-ma baa-na: Umanj duō ce ba jā-yo, kutienġo saaya u wuō *Moisi *ānjīnamma-i ma kūnġu-na hiere kpāŋkpaani. ⁴ Namaa namanj vaa na ferē baa ānjīnamma-i wuō na taara na vii Diilonġo yaanġa-na, na buōra baa Kirsā-i; Diilonġo ānfafamma kuraaya-nei.

⁵ Miē fuō, in hūyāa Kirsā maama-i, i suyaa wuō Diilonġo ka tuō kāŋ-ye nelviin miē. *Diilonj-Yalle ciē i tēna kufanġu tēnamma yaa-i. ⁶ Da ŋ waa Yesu-Kirsā horre-na, ŋ *jāa o, ŋ saa jā o, yunġu si dii-kuō. Kumanj yunġu, ku yaa i hūu u maama-i a tiē dōl baa i-naa.

⁷ Naa naa biē hūmefafalle. Hai moloŋo-i juō ce na nanna-diē? Hai juō ce na ciina ninsoŋo-i? ⁸ Na saaya na suō wuō umanj biē-na ce-na u baan namaa, fuō maacemma sī mafamma-i. ⁹ Siini-i baa ni yornunma-i ninj sirenj burjūmmu-i dumaa, nelduōŋo diei gbāa guōla Diilonj-dūŋ-baamba-i hiere dumēi. ¹⁰ Muō fuō, Itienġo ciē mi holle sa tie baa na maama-i. Mi suyaa wuō na siē jōguōŋ na deŋ maama baa muōmin jōguōŋ mamanj. Nga umanj guōlaan na gbeini-i, duō fiē waa niē niē, Diilonġo ka yuu-yo.

¹¹ Tobin namaa, mamanj ŋaa mei maama-i, kuō mi Diilonj-nelma wamma-na, mii naa cor ta mi piye baa nuōmba-i wuō da ŋ ta ŋ taara ŋ vii Diilonġo yaanġa-na fuō ŋ jā, baa naa waa hie ta ba huol mi yaan-na? Aa Kirsāŋ kuu *daanġu-na, baa naa waa hie ta ba ciina ku nelma-i?

¹² Bamanj huolaanġu na yammu-i baa *jāmmāŋ-kūnġu-i, ba yaan bafamba ferēŋ canni-i ta ba ciē bige-i? Ba sa fūnunġu kar-ni nanna bōlbōl wei? Ku yaa i ka suō wuō jāmmāŋ-maama dii kpelle ba wulaa.

I baa fer i kusūŋ-maama-i

¹³ Tobin namaa, namaanġo-i Diilonġo biē-na ce-na u baan namaa, na da na waa na ferēŋ nuō. Nga baa na ce kufanġu-i gboruonġu a ta na ce kumanj dōlaanu-nei. Yaan aa na yanj na maama ta ma dōl nu na-naa na ta na kāyā na-naa. ¹⁴ Na saa da, *Moisi *ānjīnamma-i hiere ma juō ji gbura ma-naa nelma diei maanġu daama yaa nuō-i wuō: «*Ta ŋ dōl ŋ nanolġo-i ŋaa ninj dōl ŋ ferē dumaa.*»^{*} ¹⁵ Nga da na bir yanj aa ta na hel na gāŋ baa na-naa, na bigāan na-naa ŋaa bīmbaan namaa; da na saa gbāŋ, na ka kōsuōŋ na-naa.

¹⁶ Minj ka wanj mamanj baa-na ma yaa daama: Yaan *Diilonj-Yalle ta di ta na yaan-na, ku yaa na ka ne na kusūnnin-maama-i aa yanj-ma. ¹⁷ Nelbilonġo kusūŋ-maama-i baa Diilonj-Yalle kusūŋ-maama-i maaduōma sī. Diilonj-Yalle kusūŋ-maama-i baa nelbilonġo kusūŋ-maama-i ma sa kā hūmeduole. Ma hāi-i-na, ma sa gbo baa ma-naa; ku'i ciē na sa gbā na ce kumanj dōlaanunġu-nei. ¹⁸ Da na yanj Diilonj-Yalle ta na yaan-na, ānjīnamma siē tiraa gbāa yuu-na baa weima.

¹⁹ Kumanj daanġu nelbiliemba hōlma-na ku sa puul. Ku yaa daaku: saasorsinni, tīlāsinni, bīŋwosinni, ²⁰ cufēbuole, isōmma, bigāaru, berru, nahuōŋa, hōdulle, yelma, bōromma, nuharunġu, ²¹ nenemunġu, kōŋhiliinġu, gbuolaanġu, ni yaa kāan dumaanġo-na. Minj waan mamanj baa-na cor, mi ka tiraa tir-ma baa-na: Bamanj ciēŋ kufanġu-i, ba siē da munsuurmu *Diilonj-nelle-na.

²² Nga Diilonj-Yallen dii kumanj nelien nuō ŋ huōŋa-na, ku yaa daaku: nelnyulmu, hōfelle, yaafelle, hōhinanġa, hujarre, fafaanġu, viisinni, ²³ hēhēŋe, gbāŋgbāmungu. Anjīnamma sa ciina nifanni-i daani-i. ²⁴ Bamanj hūyāa *Kirsā maama-i, ba gbuu ba kusūnnin-maama-i baa ba hōbabalammu-i *daanġu-na ko-ni hiere. ²⁵ Da kuō ii dii tēna Diilonj-Yalle tēnamma, i saaya i tiē ce diŋ taaranj i tiē ce kumanj. ²⁶ Yaan i nanna bombolma-i baa āntaaramma-i baa nenemunġu-i i hōlma-na.

6

Yaan i tiē kāyā i-naa

¹ Tobin namaa, *Diilonj-Yallen yēŋ baa namaa namanj, da na da molo ce kuubalaanġu, na bel-o da hēhē na dii-yo hūmefafalle-na. Aa na bel na ferē unanj nuō ŋ baa ji suur fuō

† 4:30 Miwaanġo jīnammanj-sebe (Genèse) 21.9-10

* 5:14 Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.18

nallu-na. ² Taa na kāyā na-naa. *Kirsa taara ku yaa na wulaa. ³ Umanj duɔ tuɔ ne wuɔ si u temma si dii, a ne da u sie gbāa cii muonu canga, kutienjo taal u fere. ⁴ Neliɛŋo neliɛŋo, u ne fuɔ ferɛŋ ciluɔ-i u ne. Duɔ da u faa, u gbāa tuɔ muo u pāmpīnanga-i a saa baa fuɔ ferɛŋ ciluɔ-i; nga u baa muo-ka wuɔ fuɔ boyaa mel-na. ⁵ Neliɛŋo neliɛŋo baa u yunj-maama.

⁶ Umanj duɔ tuɔ hel u wanj Diilonj-nelma-i baa-ni, kutienjo saaya u da kuanjgu ŋ nagāŋ-niini-na.

⁷ Baa na tāal na fere: Molo sie gbāa bīŋ Diilonjo yaanga-i. Da ŋ duu kumanj, ŋ ji kar ku yaa-i. ⁸ Umanj duɔ vaa u fere baa kumanj dolaanuj fuɔ fere, ma ka wuo-yo; nga umanj duɔ vaa u fere baa kumanj dolaanuj Diilonj-Yalle-i, di ka pā-yo baa cicelma manj sa tienj dede. ⁹ Baa na yanj i kūɔma senj baa ānfafamma cemma-i. I kūɔŋ da ma saa kara, i ka da i maacemma sullu-i dunj saaya du da huɔŋgu manj nuɔ-i. ¹⁰ Terienju fanju-na, die da i fere huɔŋgu huɔŋgu, i saaya i tie ce ānfafamma-i nuɔmba-na hiere, ku huraa bamanj dii Diilonj-dūŋ-baamba horre-na.

Andaperienju

¹¹ Muɔmei hüyāa ta mi nyegēŋ fiefie-i-na baa mi ferɛŋ nanja, na saa da mei nyegemma dii wagaga. ¹² Bamanj guoraan-nanj wuɔ na *jā, ba sa taara nelbiliemba bigāan-ba *Kirsa kuliŋgu maama-na *daangu-na, ku'i cie. Ba taara yerre yonj. ¹³ Bamanj kuuyej *jāmmaŋ-kūŋgu-i daaba-i wuɔ *ānjīnamma, bafamba fere-i ba sa wuɔ ānjīnamma-i. Nga ba guor-na da na jā aa ba da ba gbelienj ba fere. ¹⁴ Muɔ fuɔ, mi sa gbelienj mi fere, nga mi gbelienj Itienjo-i Yesu-Kirsa yaa u diei yonj. U yaa siyaa ba ko-yo i solaangu-na. Fuɔ kuliŋgu yaa cie miwaanjo bimbīnni nuonju hel muɔ-na; ni sa tiraa gbāa yuu-mi baa weima. ¹⁵ Terienju fanju-na, ŋ *jāa o, ŋ saa jā o, yunju si dii-kuɔ. Kumanj yunju, ku yaa ŋ ce nelfelɛŋ nuɔ. ¹⁶ Bamanj wuɔyaanj hūmel daade-i hiere, Diilonjo fē ba hōmmu-i aa kāyā-bei, ba yaa Diilonj-baamba-i kelkel.

¹⁷ Pāduɔŋa manj mi kūɔma-na, a pigāan wuɔ Yesu nolj muɔ, molo baa tiraa u mulienj-mi.

¹⁸ Tobin namaa, Itienjo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere. Ma ce dumaa.

Polj nyegáan sebe man há Efesitaamba-i Nelmuoyamma

Polj taa u nyegēn sebe daayo-i u waa kaso. U nyegáan-yo há Diilon-dün-baamba man waa Efesi. Ba holma-na, *Yuifubaa-ba waa, *nieraamba bi waa. Pol taa u taara ba hieronjo-i ba suo Diilonjo kusünju-i ku yaa ku ka gbáa káyá-bei ba tlenamma-na.

Diilonj unj taa u taara mamanj aa miwaanjo suo duj donj, u waanj ma yaa pigáan-ba sebe domma-na; wuɔ Diilonjo ciera *Kirsaa yaa ka waa bimbinni-i hiere ni yunju-na baa nuamba-i hiere ba bi yunju-na; a ce dumaanjo-na, bamanj hüyáa Yesu-Kirsaa maama-i, Yuifubaa-ba-i baa nieraamba-i hiere, ba cie baaduomba fiefie-i-na (sap. 1-3).

Diilon-dün-baambanj saaya ba bel ba-naa dumaa, u nunju hii kufanju-i; wuɔ ba yanj ba maama ta ma dolnu ma-naa, ba ta ba kánj ba-naa aa bi ta ba kánj Diilonjo-i (sap. 4-6).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsaa *pɔpuɔrbilonj muɔ njaa Diilonj unj'a ma ce dumaa. Muɔmei nyegáan sebe daayo-i da mi há namaa namanj hüyáa Yesu-Kirsaa maama-i Efesi-i-na a ce Diilonj-dün-baanj namaa. ² I To-i Diilonjo-i, baa Itienjo-i Yesu-Kirsaa-i, ba káyá-nei aa fē na hɔmmu-i.

Diilonj unj cie baa-ye dumaa Yesu-Kirsaa barguɔ-i-na

³ Yaanj i tie tuɔlnu Diilonjo-i, Itienjo-i Yesu-Kirsaa To-i. Inj yenj horre-na baa *Kirsaa-i, u cie baa-ye aa há-ye dɔrciilunju-i ku sinni-na hiere dɔɔ-i-na. ⁴ Aa Diilonjo suo duɔ jlna miwaanjo-i, u yufelle naa hel-yie i die waa fuɔ baanj mie Kirsaa barguɔ-i-na. U cie mafamma-i i die waa welewelee u yaanjanj cɔlmuɔ baa waa-yie. ⁵ I maama dɔlaanu-yuɔ, a ce dii ku domma-na, u taa u taara u ce-ye u bisálj mie Yesu-Kirsaa barguɔ-i-na. ⁶ Terienju fanju-na, yaanj i tie jaal Diilonjo-i wuɔ u friinu u huɔŋga-i baa-ye cor a há-ye u Bɛduɔla-i. ⁷ U yaa cie tãmmaŋ-kunju a sãa i yunni-i aa pir i ámbabalma-i. Diilonjo pigáan-ye u fafaanju-i dumei ku sinni-na hiere. ⁸ U friinu u huɔŋga-i baa-ye a ce-ye nelnuráan mie baa cēcēmuntaanj mie. ⁹ U pigáan-ye u kusúnju-i. Anfafamma manj waa u huɔŋga-na dii ku domma-na, u pigáan-ye baa-ma. ¹⁰ Ma cemmaŋ-huɔŋ da ku hi, u ka ce-ma: U ka tigiinj dɔrbimbinni-i hiere baa hɛmanj-niini-i aa haa Kirsaa-i ni yun-nu.

¹¹ Diilonjo hielaa u yufelle yie dii ku domma-na a saanu baa fuɔŋ taaranj ku ce dumaa. Diilonjo ce weima-i hiere kunj dɔlaanu fuɔ dumaa. Terienju fanju-na inj yenj Kirsaa horre-na, unj pãa nunju manj baa-ye, u háa-ye baa-ku. ¹² A ce dumaanjo-na, mie manj haa i nanja-i Kirsaa-i-na igēna, yaanj i tie gbeliej Dombuɔ-i.

¹³ Namaa ferɛ-i nanj bi nuɔ ninsonjo-i, nanj nuɔ konkor-*Neldɔdɔlma-i, na hüyáa Kirsaa maama-i. Nanj hüyáa-ma dumaanjo-na, Diilonjo dáanya-nei baa u *Yalle-i unj njaa naa pã dimanj nunju-i baa-na. ¹⁴ Di yaa fienj i hɔmmu-i wuɔ Diilonj duɔ ji kor-e gbula i ka da i nieluɔ-i. Terienju fanju-na, yaanj i tie jaal Dombuɔ-i.

Pol cãara Diilonjo-i há Efesitaamba-i

¹⁵ Tobinj namaa, ku'i cie minj juɔ nu wuɔ na haa na nanja Itienjo-i Yesu-i-na aa ta na dol Diilon-dün-baamba-i hiere, ¹⁶ mi sa nanna yiinju baa Diilonjo jaalma-i na maama-na. Na maama sa karaanu-mie. ¹⁷ Aa mi cãrá Itienjo-i Yesu-Kirsaa Diilonjo-i, i To manj fafaanjo tienjo-i, wuɔ u há-na u *Yalle-i di ce-na nelnuráan namaa a pigáan-na baa-yo na suo-yo dei. ¹⁸ U puur na yufienja-i na suo unj bie-na mamanj nuɔ-i, aa unj jlna ciilufafaanju manj tuɔ cie u baamba-i na bi suo ku sinni-i, ¹⁹ aa bi tiraa suo unj ceŋ maacemma-i baa himma manj temma-i u há mie manj hüyáa u maama-i. ²⁰ U siire Yesu-i hiel-o kuomba holma-na baa hiduɔma famma yaa-i a jlna-yuɔ u caanju-na dii dɔɔ-i-na. ²¹ Yuntesiinni-i hiere, baa fãŋgɔtesinni-i hiere, baa nellentesinni-i hiere ka hel baa himma-i hiere, *Kirsaa dii ni dɔɔ. Nelbõmbõmbaa-ba manj dii nyunjo-i-na baa bamanj juɔŋ bislnuɔ-i-na hiere, Kirsaa dii ba yun-nu. ²² Diilonjo haa-yo bimbinni-i hiere ni yun-nu, aa bi haa-yo fuɔ dün-baamba bi yun-nu. ²³ Diilon-dün-baamba yaa Kirsaa borre-i; ba weima-i hiere ma kãa ka jünj u yaa nuɔ-i. U yaa weima-i hiere miwaanjo-na.

2

Diilonjo kuraa-ye gbãŋgbãŋ

¹ Dieluɔ-i-na, na ámbabalma-i baa na cãlmuɔ naa ce-na njaa bikuonj namaa Diilonjo wulaa. ² Na taa na wuɔ nellbiliej temma; naa naa cu *jlna ba yuntienjo huɔŋ-nu. Bamanj clineana

Diilono nungu-i u yaa diyaa-ba kuɔ. ³ Mîe fere-i ii naa bi waa dumei; i taa i ce kumaŋ dɔlaanuyie, i taa i ce i yufienj-maama. A ce dumaŋo-na, Diilono naa ka gāŋ baa-ye ŋaa unj kaa gāŋ baa bafamba-i dumaa.

⁴ Ŋa Diilono hujarremtemma si dii, i maama silaa dɔlnu-yuɔ cor; ⁵ a ce i āmbabalmaŋ ŋa naa fi ce-ye bikuonj mie, u siire-yie baa *Kirsai-i. Diilono cie baa-na ku'i cie na kor. ⁶ Inj suurii Kirsai horre-na, Diilono siire-yie baa-yo a hiel-e kuomba hɔlma-na i ka tie ce i bāŋgu-i baayo dɔrɔ-i-na. ⁷ U cie mafamma-i duɔ pigāŋj bamaŋ juɔŋ mie huonjgu-na hiere wuɔ Yesu-Kirsai horre cie u fa baa-ye cor. ⁸ Naŋ hūyāa Kirsai maama-i ku'i cie Hujarrentienj kor-na gbāŋgbāŋ. Namaa cufaluŋgu sɪ; Diilono-maacemma. ⁹ U saa ne na ānfafamma aa kor-na, ku yaa molo sie gbāa gbelienj u fere. ¹⁰ Na saa da, Diilono yaa maa-ye aa ce-ye nuofelaanj mie Yesu-Kirsai horre-na i die tie ce ānfafamma. Anfafamma famma-i u tigiinj-ma dii ku domma-na i die tie ce-ma.

Kirsai horre cie Yuifubaa-ba-i baa nieraamba ce baaduamba

¹¹ Ma si na suyaa wuɔ dɛlɛɔ-i-na na waa *nieraan namaa? *Yuifubaa-ba taa ba bi-na wuɔ na saa *jā, aa ta ba gbē ba fere wuɔ ba jāa a saa baa pāduɔŋa manj ba kūɔma-na. ¹² Huonjgu faŋgu-na, naa naa maa *Kirsai-i-na; na waa nieraan namaa, na nungu saa waa baa *Isirahel-baamba-i; na nungu saa waa Diilono-nupāŋgu-na, na saa ta na hɪŋ bɪŋkūŋ taalunju, aa na saa ta na suɔ Diilono-i. ¹³ Ŋa fiefi-e-i-na, namaa namaŋ naa gbuu maa Diilono-na, naŋ suurii Yesu-Kirsai horre-na, u tamma piyaa-na yuɔ. ¹⁴ Yesu-Kirsai yaa juɔ baa yaafelle-i. U cie Yuifubaa-ba-i baa nieraamba ce baaduamba. Bigāaru manj waa ba hɔlma-na ŋaa dūŋkɔruɔŋgu ta ku karnu-bei, u kuu naara-kuɔ. ¹⁵ U buraana Yuifu ba *āŋjɪnamma-i baa ma hūmienj-a-i hiere, aa gbonu nieraamba-i baa Yuifubaa-ba-i ce-ba baaduamba u horre-na. U juɔ baa yaafelle-i jomma famma yaa-i. ¹⁶ Kirsai kuu *daaŋgu ce a tigiinj nieraamba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ce-ba baaduamba, aa dii-ba ba-naa nuɔ baa Diilono-i. U kuu a hiel bigāaru-i ba hɔlma-na.

¹⁷ Terienjgu faŋgu-na, namaa namaŋ naa maa, baa namaa namaŋ naa piɛ hiere, Kirsai juɔ baa yaafellenj-nelma ji waŋ baa-na. ¹⁸ Na saa da, Kirsai cie i hieronjo-i hiere i gbāa tie piɛ Diilono-i *Diilono-Yalle barguɔ-i-na.

¹⁹ A ce dumaŋo-na, na sa tiraa na ye nieraan namaa Diilono-baamba hɔlma-na; na cie Diilono-dūŋ-baŋj namaa, gbulgbulgbul. ²⁰ Naa dii ŋaa kpāŋkparabaa namaa aa Diilono ce-na tuɔ ma dubuɔ baa-na. Dubuɔ faŋo-i Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa ku tuole-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i, aa Kirsai yaa tintŋŋbo-i. ²¹ Fuɔ yaa bilaaya-kuɔ ku yiɛra ku gbeini-na ta ku yuure ku kā da ku ce Diilono-dūŋgu. ²² Namaa naŋ bi yeŋ Kirsai horre-na, na nungu dii dūŋ daaku-na. Diilono-Yalle dūŋgu yaa ka waa dūŋgu faŋgu-i.

3

Polj saaya u ce maacemma manj

¹ Ku'i cie muɔ Pol, baŋ diyaa muomi manj kaso-i-na wuɔ mi waan Yesu-Kirsai maama-i baa *nieraan namaŋo-i, mi ta mi cārā Diilono-i mi hā-na. ² Diilono unj cie baa-mi a hā-mi maacemma manj, wuɔ mi ce-ma a kāyā-nei, na saa bi waŋ nelma famma-i numma. ³ Diilono pigāŋj-mi u kusūŋgu-i. Mi hii dii mi nungu-i celle nelma famma-na baa-na cor. ⁴ Da na kalaŋ mi sebe-i, na ka da miŋ suyaa Diilono kusūŋgu-i dumaa a kā *Kirsai maama-na. ⁵ Nelma famma-i, Diilono saa naa pigāŋj yinantaamba-i baa-ma. Ŋa fiefi-e-i-na, u *Yalle pigāŋj Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa fuɔ ferenj baamba-i baa-ma hiere. ⁶ Nelma famma yaa daama wuɔ: Nieraan namaŋo-i naŋ suurii Yesu-Kirsai horre-na, *Neldɔdɔlma cie na da na wuɔ ciiluduɔŋgu baa *Yuifubaa-ba-i, na cie baaduɔŋ namaa baa Yuifubaa-ba-i; Diilono unj pāa nungu manj, na nungu dii-kuɔ.

⁷ Diilono-i bibienj! U cie baa-mi a ce-mi Neldɔdɔl daama watienj muɔ. ⁸ Ŋj sie suɔ wuɔ Diilono-dūŋ-baamba-i hiere ba bɔyaa muɔmɛi nuɔ-i, ŋa Diilono cie baa-mi aa hiel-mi mi da mi ka waŋ Kirsai ānfafamma manj maatfmma sɪ baa nieraamba-i. ⁹ Aa Diilono unj ceŋ u kusūŋgu-i dumaa, mi kaala-kuɔ baa nuɔmba-i. U yaa hielaa bɪmbɪnni-i hiere. Dii ku domma-na u yaan nel daama-i u huonj-na. ¹⁰ U cie-ma dumei duɔ ce Diilono-dūŋ-baamba da ba pigāŋj yuntaamba-i baa fɔŋgɔtaamba manj dii dɔrɔ-i-na u cɛcɛmunju-i ku sɪnni-na hiere. ¹¹ Mafamma-i daama-i hiere ma waa u huonjga-na dii ku domma-na. U cie Itienjo-i Yesu-Kirsai ce ma yaa daama-i. ¹² Inj yeŋ baa Yesu-Kirsai-i aa tiraa haa i nanja yuɔ, i ka da holle piɛ Diilono-i. ¹³ Terienjgu faŋgu-na, jande, miŋ ceŋ sūlma manj na maama-na, baa na yanj ma seŋ na kūɔma-i. Sūlŋ daama yaa ka ce na ce bɔi.

Polj cārāŋ kumaŋ Diilono wulaa

¹⁴ Ku'i cie mi ta mi dūna i To-i Diilono yaanja-na aa ta mi cārā-yuɔ. ¹⁵ Tonaamba-i hiere dɔrɔ-i-na baa hɪema-na ba toŋŋni hilaa u yaa nuɔ-i. ¹⁶ Wuɔ unj yeŋ nelbuɔ, u ce u *Yalle dii holle nei. ¹⁷ Aa naŋ haa na nanja-i *Kirsai-i-na, u ce u maama yu na hɔmmu-i. U kāyā-nei

na nanj kaasinni na hümelle-na aa nelnyulmu da muntɛnammu na hõmmu-na, ¹⁸ ku yaa Diilonj-dünj-baan namaanjo-i hiere na künju-na, na ka gbãa suɔ Kirsa nelnyulmu nolaangu-i. ¹⁹ Kirsa nelnyulmu manj cuu nelbilibiamba hõmmu-i, mi cãrã Diilonjo-i wuɔ u kãyã namaanjo-i na suɔ mu yaannga-i, ku yaa na hõmmu ka gbuu yu baa Diilonjo maama-i.

²⁰ Umanj gbãa hã-ye cor inj cãrã kumanj baa inj joguɔŋ-ma dumaa a saanu baa u fɔŋgũɔ manj cɛŋ maacemma-i i hõmmu-na, ²¹ jaaluŋgu gbɛ baa u yaa-i Diilonj-dünju-na yinni manj jorj Yesu-Kirsa barguɔ-i-na! Ma cie.

4

Diilonj-dünj-baamba dii baaduɔmba

¹ Jande, terienju fanju-na, ban diyaa muɔmi manj kaso-i-na wuɔ mi cãa Itienjo-i, mi cãrã-nei, yaan na wuɔsaangu saa baa Diilonj unj taaranj-kuɔ dumaa. ² Taa na hiere na fere aa na waa hɛhɛ baa na-naa. Baa na yanj na hõmmu ta mu huol. Taa na dol baa na-naa aa umanj duɔ ce umanj kumanj, kutienjo tiil-ku nammanj-temma. ³ *Diilonj-Yallej cie na ce kuuduɔŋgu dumaa, gbãan yaafelle ce na tie dumɛi. ⁴ *Kirsa borre dii di diei yonj, Diilonj-Yalle-i di bi diei ŋaa Diilonj unj cie na haa na nanjga-i nelduɔma diei nuɔ dumaa. ⁵ Itienjo dii u diei pe, aa na hũyãa nelduɔma diei, aa *batemu duɔŋo yaa nanj daa-yo. ⁶ Diilonjo bi dii u diei, aa u yaa i hieronjo-i hiere i To-i. U yaa i yunju-nu hiere. U biɛ i hieronjo-i hiere u ce u maacemma-i, aa waa i hieronjo-i i hõmmu-na.

⁷ Ŋga i hieronjo-i hiere, Kirsa cie baa-ye a hã-ye i de-i-dej maacemma a saanu baa unj taaranj-kuɔ dumaa. ⁸ Ba nyegãan fuɔ maama'i Diilonj-nelma-na wuɔ:

«Uŋ nyugaanj kã dɔrɔ-i-na,

u kaa baa kasobiamba

*aa u calaa bɛmbɛnni hã nelbilibiamba-i.»**

⁹ A ne da da ba cira: «U nyugãanj kã dɔrɔ-i-na» ku pigãan wuɔ u hiiriye igẽna hɛma-na. ¹⁰ Umanj hiiriye, uuduɔŋo fanjo yaa tiraa bir nyugũŋ kã dɔrɔ-i-na duɔ gbãa duɔ gbuo terni-i hiere. ¹¹ U yaa hãa nuɔmba-i ba da-ba-dej maacemma: U cie banamba Yesu *pɔpuɔrbiamba, aa ce banamba ta ba ce u pɔpuɔrunju, banamba *Neldɔdɔlma waraamba aa banamba tayaanabaa sisɔ Diilonelpigãataamba. ¹² U cie ma yaa-i a ce Diilonj-baamba ta ba gbã ba ce u maacemma-i ba kãyã ba-naa ba nanj kaasinni Diilonj-hümelle-na. ¹³ Mafanj da ma ce, i ka suɔ Diilonj-Bienjo-i hiere kuuduɔŋgu aa hũu u maama-i. I ka ce babɛncuɔŋ miɛ Diilonj-hümelle-na a tie suɔ weima-i hiere Kirsa temma-i. ¹⁴ I sie tiraa waa ŋaa bisãlŋ miɛ nuɔmba ta ba taal-e ba pira-yie Diilonj-hümelle-na ŋaa fafalmun wuɔranj mu bɛŋ baa benjo dumaa hũmmanj dɔrɔ. Nuɔmba sie tiraa ta ba gbã ba guɔl i gbeini-i. ¹⁵ Ŋga yaan nelnyulmu waa i ninsonjo wamma-na, ku yaa i ka biɛ Kirsa maama-i hiere. U yaa i yungu-i aa miɛ i waa u borre-i. ¹⁶ Fuɔ yaa cie i bel i-naa fafamma bel daama temma-i tie kãyã i-naa; nelienjo nelienjo baa u maacemma. Die tie ce u maacemmambaa-ba-i manj saaya ma ce dumaa, ŋ da kunangu naara-yie aa ŋ da i nanj kaasinni fafamma nelnyulmu-na.

Anfɛleŋo

¹⁷ Minj gbu mi cãrã kumanj na wulaa Itienjo yerre-na ku yaa daaku: Jande, baa na tiraa na ta na ce ŋaa bamanj sa suyaan Diilonjo-i banj cenj dumaa. Yungu si dii ba ãnjoguɔma-na. ¹⁸ Ba nyaayã ba fere aa ba sa bi tiraa suɔ bɛŋkũŋgu; a ce dumaanjo-na ba nungu si dii Diilonj-horre-na. Ba ãnjoguɔma cuure aa yanj-ba. ¹⁹ Ba sa suɔ banj bɛŋ kumanj senserre-i; a ce dumaanjo-na ba maacemma yaa tilãŋnni-i; ba naa ma yaa-i ba wuɔ juuru-i. ²⁰ Na suyaa *Kirsa-i baa ma yaa wei? ²¹ Mi suyaa miɛ na nuɔ u maama-i aa ba hãalãayã-nei baa ninsonjo manj dii u hümelle-na ²² wuɔ na nanna na ãncɔlomma-i. Nanj taa na ce mamanj dielũ-i-na, na hiel na gboluɔŋgu mɛi. Ambabalma cemma taa ma dalnu-nei ŋaa bige-i! Ma yaa taa ma dii-na hũmɛbabalalle-na. ²³ Aa bi hãalã-nei wuɔ na yanj *Diilonj-Yalle bir na ãnjoguɔma-i. ²⁴ Wuɔ na biɛ Diilonj-huɔŋga a ce nuɔfelaan namaa aa ninsonjo ce na waa nelviin namaa baa nuɔfafaan namaa.

²⁵ Terienju fanju-na, hielaan na nanjga coima-na. I cie duduɔŋ-baanj miɛ, a ce dumaanjo-na na hieronjo-i hiere na saaya na ta na wanj ninsonjo-i baa na-naa. ²⁶ Umanj u huɔŋ da ka guɔla, u bel u fere u baa ji ce cãl. Aa u gbãŋ u hiere u huɔŋga-i aa bãan-yufelle suɔ da di suur. ²⁷ Baa na yanj *Sitãni da mumbelmu nei. ²⁸ Umanj duɔ tuɔ cuo, u yanj cuoyungu-i aa u sieya u napuɔŋa-i a taara u yerren-kũŋgu aa bi da kãyã sũntaamba-i. ²⁹ Baa na yanj ãndababalaangu diei hel na nunni-na. Nelma manj gbãa kãyã tobimba-i aa dii sireiŋa-bɛi, na ta na wanj ma yaa-i. ³⁰ Baa na guɔla Diilonj-Yalle huɔŋga-i, Diilonjo dãanya-nei baa di yaa-i tuɔ cie konkor-yiingui. ³¹ Baa na ta na nyɔ na nonni-i baa na-naa. Yaan yavaale-i baa hɔdulle-i. Yaan ijieni-i baa

* 4:8 Gbeliemanj-nalãanju (Psaume) 68.19

tuosinni-i. Nieŋ ămbabalma-i ma sinni-na hiere aa na yaŋ-ma. ³²Taa na ce ănfafamma na-na nuo aa na ta na ce hujarre na-na nuo. Taa na ce jande na-na nuo ŋaa Diilonj uŋ cie jande nei dumaa Kirsas barguo-i-na.

5

Na weima-i hiere ma saaya ma waa cecerma-na

¹Namei Diilonj-bisălŋ namaaŋo-i, na maama sa suo aa dolnu-yuo. Terienju fanju-na, gbăaŋ na ta na ce u temma. ²Nelnyulmu saaya mu ta na weima-i hiere ma yaaŋ-na *Kirsas temma-i. Kirsas dolaa-ye fuo a ji huu-ma ku i maama-na. U pa a u fere, a ce u fere tammanj-kunju manj dolaaŋu Diilonjo-i.

³Namaaŋo-i Diilonj-baan namaa, a ce dumaajo-na blŋwosinni-i baa pɔpɔrsinni-i ni sinni-na hiere ka hel baa cācaaya-i mi sa taara mi nu ni maama na hɔlma-na. ⁴Tilăsinninj-āndaanjo saa bi saaya ku hel na nunni-na, baa miminsinninj-ādenŋni-i ka hel baa āndasosanni-i hiere. Yaaj aa na ta na jaal Diilonjo yaa. ⁵Na saa da, da ŋ ta ŋ ce cācaaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaaj Diilonjo-i aa ta ŋ kuye ŋ yufien-niini, a ce dumaajo-na bamanj ciej cācaaya-i, baa blŋwosinni-i, baa pɔpɔrsinni-i, ba sie da munsuurmu Kirsas-i baa Diilonjo-i ba nelle-na.

⁶Baa na yaaj ba taal-na baa nelsosomma pira-nei. Daaku temma yaa ciej Diilonjo tuo gāŋ baa ănyagarmantaamba-i. ⁷Terienju fanju-na, baa na cu ba huonj-nu. ⁸Dieluo-i-na, naa naa waa kukulma-na; fiefie-i-na, nanj yej Itienjo horre-na, naa dii cecerma-na. A ce dumaajo-na, taa na wuo ŋaa cecermanj-biemanj wuo dumaa; ba hommu kuoj. ⁹Cecermanj-bisălmba āncemma yaa ănfafamma, baa viisinni, baa ninsowalle. ¹⁰Gbăaŋ na ta na suo kumanj dolaanuj Itienjo-i. ¹¹Baa na dii na gboluoŋu kukulmanj-maacemma-na; belle si dii-mei. Yaaj aa na ta na firre bamanj ciej-manj. ¹²Banj fuo ba ce mamanj; senda-weima; ma sie gbăa wanj. ¹³Na saa da, da ŋ firre moloŋo-i, uŋ ceŋ mamanj ŋ da ma hilaa hiere bomborma-na. ¹⁴A ne da weinj da ma hel bomborma-na, ma kaala nuomba-i hiere ba wulaa. Ku'i cie ba'a: «Duofummuntie, sire!

Sire ŋ hel kuomba hɔlma-na

Kirsas ka pa bāanju nie.»

¹⁵Terienju fanju-na, nieŋ na wuosaanju-i torro. Baa na ta na ce bisānsinni, taa na ce bincomma. ¹⁶Inj yej yinni manj nuo-i daani-i, yifafanni si. A ce dumaajo-na, vaaj na fere baa kuufafaanju cemma-i. Baa na gonya ānsosomma. ¹⁷Baa na ce bisānsinni, yaaj aa na taara Itienjo huonja-i na suo-ka.

¹⁸Baa na ta na nyonj kolma-i na ye. Kongbuolaanju biēna nelienjo. Yaaj *Diilonj-Yalle yaa ta di yu na hommu-i honni manj jonj. ¹⁹Diilonj-Yallen diyaa neiini manj na nunni-na, taa na hāl-ni na dii sireija na-na nuo. Taa na hāl gbeliemanj-neini-i na tuolnu Itienjo-i baa huonja diei. ²⁰Taa na jaal i To-i Diilonjo-i honni-na hiere baa weima-na hiere Itienjo-i Yesu-Kirsas maama-na.

Diilonj-dūŋ-baanj ānsorre

²¹Nieŋ *Kirsas-i aa na ta na sie na-na wulaa. ²²Caaj namaa, taa na sie na bɔlbaa-ba wulaa ŋaa nanj sie Itienjo wulaa dumaa. ²³Na saa da, bibienjo yaa ciejŋ yunju-na ŋaa Kirsas yej Diilon-dūŋ-baamba yunju-na dumaa. Diilon-dūŋ-baamba yaa fuo borre-i aa fuo u ce ba konkortienjo. ²⁴A ce dumaajo-na, ciejŋ saaya u tuo sie u bɔl wulaa weima-na hiere ŋaa Diilon-dūŋ-baambaŋ sie Kirsas wulaa dumaa.

²⁵Bɔlaanj namaa, taa na dɔl na caamba-i ŋaa Kirsas dolaa Diilon-dūŋ-baamba-i dumaa aa hu-ma ku ba maama-na ²⁶a bɔ-ba ba derj hā Diilonjo-i baa-ba. U cie u nelma-i baa hūmma a caya-bei da welewele ²⁷ba da ba ta ba ne fafamma u yaanja-na; dugaanju baa waa molo-na, unaj kōma baa yii iyiemba, aa cālmuo baa bi waa molo-na. ²⁸Bibienjo saaya u yaaj u ciejŋ maama ta ma dolnu-yuo dumei ŋaa fuo fereŋ kōma maamanj dolnu-yuo dumaa. Umanj duo tuo dɔl u ciejŋo-i, kuu dii ŋaa u dɔl u fere. ²⁹Na saa da, ŋ sie gbăa bigăaŋ ŋ fere, ŋga ŋ taara niwuoni ŋ hā ŋ fere aa ta ŋ ne ŋ fere fafamma ŋaa Kirsas nenj Diilon-dūŋ-baamba-i dumaa. ³⁰Ba yaa mienjo-i aa miemei Kirsas kōma-i. ³¹Ma nyegăaŋ Diilonj-nelma-na wuo: «Ku'i cie bibienjo ka yaaj u to-i baa u nyu-i aa waa baa u ciejŋ ba gbou ce kuuduonju.»* ³²Nel daama tuole dii purru. Muo fuo, mei ciera ma vii Kirsas yaa-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i. ³³Ŋga ma bi vii namaaŋo-i: Bibienjo bibienjo, u saaya u tuo dɔl u ciejŋ ŋaa uŋ dɔl u fere dumaa; aa ciejŋ ciejŋ, u tuo sie u bɔl wulaa.

6

Bincumba-i baa ba bisălmba-i banj saaya ba waa dumaa

* 5:31 Miwaajo jnammanj-sebe (Genèse) 2.24

¹ Bisálŋ namaa, taa na nu na bĩncuɔmba nunni-i ɲaa Itiej ũj taaraŋ-kuɔ duma, ku'i faa. Namaa maama yaa mafamma-i. ²⁻³ «*Ta ɲ kaŋ ɲ to-i baa ɲ nyu-i ku yaa ɲ huɔŋga ka fɛ aa ɲ ka da yinni hĩma-na.*» * Nelma famma yaa Diilon-ɲɲɲadĩelɔmma maŋ baa nupalle-i. ⁴ Bientobaa namaa, baa na ta na du na bisálmba hɔmmu-i, yaan aa na nuola-bei fafamma, na dii nelfafamma ba tũnni-na ɲaa Itiej ũj taaraŋ-kuɔ duma.

Kɔraamba-i baa ba yuntaamba-i baŋ saaya ba waa duma

⁵ Kɔraan namaa, taa na nu na yuntaamba nunni-i, aa na firnu na hɔmmu-i baa-ba na ta na kɔŋ-ba ɲaa naŋ ceŋ duma baa *Kirsa-i. ⁶ Baa na ta na ce ba yufellen yon ba da ba dɔl-na. Naŋ yeŋ Kirsa kɔraan namaa, firiinun na hɔmmu-i na ta na ce Diilon ũj taaraŋ kumaŋ. ⁷ Fieŋ na hɔmmu-i baa ba maacemma-i. Baa na ta na ne-ma ɲaa nelieŋ-maama, taa na ne-ma ɲaa Itiejo maama. ⁸ Na saaya na suɔ wuɔ kɔrieŋ nuɔ o, kɔrieŋ nuɔ sɪ o, niŋ cie ɲnfafamma maŋ, Itiejo ka pɔ-ni baa-ma.

⁹ Yuntaan namaaŋo-i, taa na bi ce maaduɔma yaa-i baa na kɔraamba-i. Baa na ta na nuola-bei. Na saaya na suɔ wuɔ namaa baa bafamba-i hiere Yunteduɔŋo'i dii-nei dɔɔ-i-na. Aa Yuntiejo faŋo sa ce ciɔluɔ.

Diilon ũj haa-ye bercebmbĩnni maŋ

¹⁰ Maman tiyaa ma yaa daama: Itiejo fɔŋgũ temma sɪ, a ce dumaŋo-na yaan na fɔŋgũ tɔ hel u yaa nuɔ-i. ¹¹ Diilon ũj haa-na bercebmbĩnni maŋ, biyaan-niŋ na teŋ na yiera, ku yaa *Sitani sie gbãa yii baa-na. ¹² Na saa da, i sa gãŋ baa nelbiliemba, i gãŋ baa jĩnabaa, baa kartaamba, baa hiriemba, baa isuɔtaamba. ¹³ Terieŋgu faŋgu-na, Diilon ũj haa-na bercebmbĩnni maŋ hiere, biyaan-niŋ; baa na yaŋ ku diei! Ku yaa Sitani duɔ diire-nei yiiŋgu yiiŋgu, na yiera ku diei nuɔ. Ma ka dɔl-na. ¹⁴ Siireŋ na teŋ na yiera: Na ce ninsoŋo-i ɲaa kpaŋkpaanŋu na pɛyɛ na nageiŋa-i, aa na ce viisĩnni-i ɲaa kɔllun-joŋgoruo na dii. ¹⁵ Na ce *Neldɔdɔlma wamma-i ɲaa naatenni na dii na gbeini-na; yaafelle da ma yaa nuɔ-i. ¹⁶ Naŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i baa huɔŋga maŋ, taa na cĩnnu na fere baa huɔŋga faŋga yaa-i hɔnni-na hiere *Bigaarãŋo heiŋa baa ji hi-na. ¹⁷ Cieŋ Diilon-konkoro-i ɲaa kɔllun-cucũŋgu na dii na yunni-na, aa na bie *Diilon-Yalle jigãŋga-i, ka yaa Diilon-nelma-i.

¹⁸ Diilon-Yalle barguɔ-i-na, taa na gbu na cãrã Diilon-o-i weima-na hiere. Vaan na fere baa Diilocãrãlle-i aa na ta na cãrã na hã Diilon-dũŋ-baamba-i hiere. ¹⁹ Taa na bi cãrã na hã muɔŋo-i, wuɔ u kãyã-mie, da mi puur mi nuŋgu-i da mi waŋ Neldɔdɔlma-i huɔŋgu huɔŋgu, mi kũɔma baa nyɛŋ, aa u pigãan-mi miŋ saaya mi waŋ mamaŋ. ²⁰ Miŋ feŋ mi ye kaso-i-na, ba puɔraa muɔmei baa nel daama-i. Terieŋgu faŋgu-na, maŋ gbĩe ma waŋ duma, taa na cãrã Diilon-o-i wuɔ u kãyã-mie mi kũɔma baa nyɛŋ baa ma wamma-i.

Jaaluperieŋgu

²¹ Maman dii bande-i-na, i natobiŋo-i Tisike duɔ kã, u ka waŋ-ma baa-na na suɔ miŋ yeŋ mamaŋ nuɔ-i. Tisike maama dii kpelle mi huɔŋga-na, u vaa u fere baa Itiejo maacemma-i. ²² Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i mie u ka waŋ ma yaanŋa-i baa-na a fɛ na hɔmmu-i.

²³ I To-i Diilon-o-i, baa Itiejo-i Yesu-Kirsa-i, ba fɛ tobimba hɔmmu-i aa ce-ba nelnyulmuntaamba baa ɲɲhũmantaamba. ²⁴ Bamaŋ gbu ba kuye Itiejo-i Yesu-Kirsa maama-i bãanŋu-i baa isuɔŋgu-i, Diilo kãyã-bei hiere.

* 6:2-3 Helman-sebe (Exode) 20.12; Anjĩnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.16

Polŋ nyegāaŋ sebe maŋ hā Filiputaamba-i Nelmuoyamma

Pol yaa waan Diilonŋ-nelma-i baa Filiputaamba-i ba nu-ma aa hūu-ma (Pɔpuɔr. 16.11-40). Ku huonŋu-na, baa bel-o dii-yo kaso Yesu maama-na. Filiputaan baa hiel moloŋo ba hɔlma-na baa conŋoruonŋu u kā ka hā Pol dii kaso-i-na. Ba bī naacolŋo-i Epafuroditi. Kufanŋu maama yaa nuɔ-i Pol nyegēŋ sebe daayo-i duɔ jaal-ba.

U duɔŋ a dii sireiŋa bei wuɔ ba nyaar *Neldɔdɔlma-na aa ba muonu-mei terni-na hiere. Wuɔ ba ta ba hiere ba fere ŋaa Yesuŋ taa u hiere u fere dumaa (sap. 1-2). U gbuɔya-bei wuɔ ba bel ba fere coikartaamba-na, wuɔ da ŋ haa ŋ nanŋa-i Yesu-i-na, ku yaa gbāa ce-ni nelviinŋ nuɔ Diilonŋ yufelle-na, Yuifu ba Diilonŋ-hūmelle wuɔsaanŋu sī (sap. 3). U bi piye baa-ba wuɔ ba yan aa ba nunu ba-naa ba ce Itienŋo maacemma-i (sap. 4).

U sebe huonŋa-na hiere, u diyaa sireiŋa Diilonŋ-dūŋ-baamba-na wuɔ ban yen Itienŋo horrena, ba ta ba nyɛ. Wuɔ Yesuŋ hāa-ye kumanŋ, ku maaraa bīmbīnni-i hiere, a ce dumaanŋo-na uman duɔ haa u nanŋa-i yuɔ weima-na hiere, kutienŋo huonŋa gbāa fe.

Jaaluŋu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Timote, miɛmei nyegāaŋ sebe daayo-i. Yesu-Kirsa cāaraŋ miɛ. I nyegāaŋ-yo die hā namaa naman hūyāa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonŋ-dūŋ-baan namaa Filipu-i-na, baa na yaataamba-i, baa bamanŋ kāayāŋ-bei ba maacemma-na Diilonŋ-dūŋgu-na. ² I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei boi aa fɛ na hɔmmu-i.

Polŋ cāraŋ kumanŋ u ha Filiputaamba-i

³ Da mi jɔguɔŋ na maama huonŋu huonŋu, mi jaal Diilonŋo-i ma yerren. ⁴ Da mi ta mi cārā Diilonŋo-i mi hā-na huonŋu huonŋu, mi huonŋa fɛ da yogogo. ⁵ Nan diyaa na nanŋa-i baa-mi *Neldɔdɔlma wamma-na, a donŋ dii yidielanŋu maŋ nan nuɔ Diilonŋ-nelma-i, ji hi baa nyunŋo, ku i fienŋ mi huonŋa-i. ⁶ Mi suyaa kerre miɛ Diilonŋ uŋ duɔŋ maacenfafamma maŋ na hɔmmu-na, u sie yan-ma boluonŋu. U ka ce-ma ka bāl-ma Yesu-Kirsa jommanŋ-yiinŋu-na. ⁷ Na maama dii kpelle mi huonŋa-na cor, a ce da mi ta mi jɔguɔŋ na kūŋgu-i jɔguɔŋ daama temma-i, mi ninsoŋo. Diilonŋ uŋ cie baa-mi aa hā-mi maacemma maŋ, na kāayā-mie mi ce-ma. Na kāayā-mie kaso-i-na bande-i-na. Miŋ ŋa naa bi waa mi fereŋ nuɔ huonŋu-na ta mi wanŋ Neldɔdɔlma-i mi pigāaŋ nuɔmba-i, ba da ba hūu-ma wuɔ ninsoŋo, na kāayā-mie. ⁸ Yesu-Kirsaŋ dɔl-enŋ dumaa, nuɔmi bi dɔl-na dumei, Diilonŋo yaa mi siera.

⁹ Miŋ cārāŋ mamanŋ Diilonŋo wulaa mi hā-na, ma yaa daama: Mi taara nanŋ dɔl na-naa dumaa, u yanŋ kunanŋu ta ku suur-kuɔ ku naara a ce na ta na suɔ ninsoŋo-i aa ta na nu nelma-i ma numma-i. ¹⁰ Ku yaa na ka ta na suɔ kumanŋ faa cemma. Mafanŋ da ma ce, molo sie da cāl-na, na ka waa nelviinŋ namaa ta na cie *Kirsa jommanŋ-yiinŋu-i. ¹¹ Yesu-Kirsa ka ce na āncemma-i hiere ma ce. Ku yaa ka ce nuamba ta ba gbelenŋ Diilonŋo-i aa ta ba tuɔlnu-yuɔ.

Pol weima-i hiere ma kaa ka jūŋ Kirsa yaa nuɔ-i

¹² Tobinŋ namaa, mi taara na suɔ wuɔ mamanŋ daa-mi daama-i, ma birii yanŋ aa ce *Neldɔdɔlma kā yaan-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na, sorosibaa-ba maŋ nieyanŋ *jāmatigi-i a naara nuamba-i hiere ba suyaa wuɔ ba diyaa-mi kaso-i-na *Kirsa maama yaa nuɔ-i. ¹⁴ Ban bilaa-mi, ku kāayā Diilonŋ-dūŋ-baamba boi ba da holle Itienŋo hūmelle-na. Ba wuɔra ba wanŋ Neldɔdɔlma-i halle ba sa kāalā nelienŋo baa ma wamma-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ ba hɔlma-na, banamba wanŋ Kirsa maama-i baa nenemuŋgu, banamba ta ba wanŋ-ma baa yelma; ŋga banamba bi dii ta ba wanŋ-ma baa hɔfafanŋa. ¹⁶ Kufanŋu taamba-i mi maama dɔlnu-bei. Ba suyaa wuɔ Diilonŋo cie mi jɔ Neldɔdɔlma maama yaa nuɔ-i da mi ji kaala-mei baa nuamba-i. ¹⁷ Aa yanŋ bamanŋ waanŋ-maŋ baa yelma-i, ba huɔya-maama saa fa, ba taara kunanŋu naara mi mullema-i kaso-i-na. ¹⁸ ŋga ba waanŋ-ma baa yelma o, ba waanŋ-ma baa hɔfafanŋa o, weima sī. Kumanŋ gbāanŋ, Kirsa maama yaa waanŋ. Mi huonŋa fɛ baa ku yaa-i aa mi sie yanŋ ka guɔla. ¹⁹ Mi suyaa miɛ mafamma-i daama-i hiere, na Diilocārälle-i a naara Yesu-Kirsa *Yalle ka ce ma dɔl-mi. ²⁰ Mi tɛnaana baa mafamma cemmanŋ-maama-i mi huonŋa-na aa mi yaanŋa sie ture gbula. Mi suyaa miɛ mi cicɛlma o, mi kuliinŋu o, mi ka ta mi ce Kirsa yerre ta di du. ²¹ Mei wulaa, da mi waa cicɛlma-i, mi weima-i hiere ma kaa ka jūŋ Kirsa yaa nuɔ-i. Da mi bi tira ku, mi saa cii. ²² ŋga da kuɔ da mi tɛ cicɛlma-i mi ka gbāa fa weima, terienŋu fanŋu-na da ba yuu-mi, mi sa suɔ miŋ ka par mamanŋ. ²³ Da ba cira mi par, mi huonŋa dii sɔmma hāi: Kananŋa'a mi ku, kananŋa'a mi tɛ cicɛlma. A ku ka waa baa Kirsa-i, mi taara ku yaa-i. Ku yaa faa yanŋ. ²⁴ ŋga namaa maama-na, da mi tɛ cicɛlma, ku ka buɔ-nei. ²⁵ Miŋ suyaa mafamma-i, mi suyaa miɛ mi ka tira da huonŋu baa-na, a kāyā-nei Diilonŋ-hūmelle-na aa bi

fē na hōmmu-i diē. ²⁶ Terienḡu fanḡu-na, da mi ji gbāa hel kaso-i-na bir kā na wulaa, ku ka fē na hōmmu-i Kirsā horre-na aa naara kunanḡu u jaalunḡu-na.

Vaanḡ na fere baa Diilonḡ-maama-i

²⁷ Kumanḡ gbāan, na ta na wuo na saanu baa *Kirsā *Neldōdōlma-i. A ce dumaanḡo-na, mi juo gbāa kā wa, mi saa ji gbāa kā wa, da mi jaal yuu, mi nu ba'a na bilaa Diilonḡ-maama-i nammū hāi, aa bel na-naa fafamma aa ce kuuduonḡu aa vaa na fere baa maacemma-i nuomba bōi da ba nu Neldōdōlma-i. ²⁸ Baa na ta na kālāl na bigāarāamba-i, ku yaa ba ka suō wuo ba kā dāamu-na aa namaa na ta na kā Diilonḡ-nellerḡ. Diilonḡo'i ciē mafamma-i hiere. ²⁹ Kumanḡ ciē mi ta mi wanḡ mafamma-i, Diilonḡo saa ce baa-ye wuo i hūu Kirsā maama yonḡ, u bi ciē baa-ye wuo i mulleḡ u maama-na. ³⁰ Nanḡ ḡa naa da-mi malunḡu manḡ nuō-i, mi dii-kuo yogo, na saa bi yanḡ-ma suōma; namaa na suurii ku yaa nuō-i dumandē-i-na.

2

Biyaanḡ Yesu-Kirsā gboluonḡu-i

¹ Nanḡ dii siriḡa na-naa nuō *Kirsā horre-na, aa u nelnyulmu ta mu fē na hōmmu-i, nanḡ yenḡ kuuduonḡu baa *Diilonḡ-Yalle-i, nanḡ dōl baa na-naa aa ta na ce hujarre na-naa nuō, ² da na ta na taara mi huonḡa fē gbarnu, taa na nunu na-naa. Terienḡu fanḡu-na, na saaya na ta na dōl na-naa aa ce na hōmmu-i kuuduonḡu baa na anḡoḡuma-i hiere. ³ Da na'a na ce kumanḡ, baa na ce-ku baa yelma, baa na bi ce-ku baa bombolma. Yaanḡ aa na ta na hiire na fere. Taa na jīna na fere banamba huonḡ-nu. ⁴ Baa na ta na jōḡuḡ namaa maama yonḡ; taa na bi jōḡuḡ banamba maama. ⁵ Biyaanḡ Yesu-Kirsā gboluonḡu-i:

⁶ Uu dii kuuduonḡu baa Diilonḡo-i dii ku domma-na, ḡa u saa ne kufanḡu-i.

⁷ U yaanḡ aa ce u fere ḡaa koriḡo.

U ciē u fere kuuduonḡu baa nelbiliemba-i.

U ciē u fere nelbilonḡ nelbiliemba hōlma-na.

⁸ U siyaa hiire u fere a nu Diilonḡo nunḡu-i aa hūu-ma ku kulbabalaanḡu-i *daanḡu-na.

⁹ Ku'i ciē Diilonḡo haa-yo dōro

aa hā-yo yuntesīnni manḡ maaraa yuntesīnni-i hiere.

¹⁰ U taara bamanḡ dii dōro-i na baa hīema-na baa bamanḡ suurii hīema-na, ba ta ba dūna ba jaal-o.

¹¹ U taara nuōmba-i hiere ba suō-ma aa wanḡ-ma wuo:

«Yesu-Kirsā yaa Itienḡo-i!» a ce i To-i Diilonḡo yerre ce bōi.

Diilonḡ-dūnḡ-baamanḡ saaya ba waa dumaa

¹² Terienḡu fanḡu-na, mi jēnaanḡ namaa, minḡ ḡa naa waa baa-na, na taa na nu mi nunḡu-i. Nyunḡo-i-na, minḡ fiē'a mi si dii, diyaanḡ kunanḡu na naara-kuo. Vaanḡ na fere baa na konḡoro kūnḡu-i aa na ta na kālāl Diilonḡo-i. ¹³ Na saa da, Diilonḡ u taaranḡ kumanḡ, u yaa diyaanḡ ku cemmaḡ-maama-i na hōmmu-na aa hā-na ku fōnḡuō-i na ta na ce-ku.

¹⁴ Da na ta na ce mamanḡ, molo baa ba waana, molo baa bi ce āndapirre; ¹⁵ ku yaa na ka waa nelfafaanḡ namaa, na hōmmu ka waa welewele. Na ka waa Diilonḡ-bisālḡ namaa. Cālmuō siē waa nei huhurmantaamba hōlma-na baa nelbabalaamba hōlma-na miwaanḡ daayo-na. Na ka waa ḡaa fitnuō ba hōlma-na ¹⁶ ta na wanḡ cicēlmanḡ-nelma-i baa-ba. Ku yaa *Kirsā jommanḡ-yiinḡu-i mi huonḡa ka fē baa-na da yogogo. Dumaanḡo-na, mi maacemma ka waa baa yunḡu, mi mullema siē ce gbānḡbānḡ. ¹⁷ Nanḡ hūyāa Yesu maama-i aa ce mamanḡ hiere hā Diilonḡo-i, kuu dii ḡaa na hielaa na fere sōrguo; a ce dumaanḡo-na, da ba fiē ko-mi, ku ka perienḡ yulliye na sōrguo-i. Mafanḡ da ma ce, mi huonḡa ka fē; aa mi huonḡ da ka fē, namaa muumu ka bi fē mei kaanḡa temma-i. ¹⁸ Namaa fere-i, na hōmmu saaya mu fē aa mei kaanḡa bi fē namaa muumu temma-i.

Pol taara u puor Timote-i baa Epafuroditi-i

¹⁹ Itienḡo-i Yesu-Kirsā duō siē, ku siē vaaya, mi ka puor Timote ka ne-na aa jo ji tūnu-miē mi huonḡa fē. ²⁰ Fuō yaa dii tuō hel u jōḡuḡ na maama-i kelkel mei temma-i. U yaa u da-u-diei yonḡ. ²¹ Banamba-i hiere ba yaanḡ Yesu-Kirsā maama-i aa ta ba yii baa ba fereḡ-maama. ²² Namaa fere-i na daa Timotenḡ ciē maacemma-i cemma manḡ; U vaa u fere ce Diilonḡ-maacemma-i baa-mi ḡaa bisālāanḡ uḡ vaa u fere ce maacemma-i baa u bincōiḡo dumaa. ²³ Mi yunḡ-maanḡ da ma gbānḡ kaala, mi ka puor u yaa na wulaa. ²⁴ Aa mi siyaa miē Itienḡo siē yanḡ ku da huonḡu u ka ce mei fere-i mi da mi fere kā na wulaa.

²⁵ Mi niē da ku saaya mi ce mi natobiḡo-i Epafuroditi bir kā na wulaa. U yaa mi nabentienḡo maacenḡ daama-na, u yaa kāayānḡ-miē malunḡ daaku-na. Na puaraa u yaa baa na kakāyanḡu-i u ji hā-mi. ²⁶ Na kūōma gbuu bel-o. U nuō wuo na nuō u jarma kūnḡu-i, a ce dumaanḡo-na u huonḡa saa tēna terduonḡ-nu. ²⁷ Coima saa fa, u jaanḡ. U jaanḡ fuo tuō yii duō ku;

nga Diilonjo cie hujarre-yuo aa sire-yuo. Aa fuo da-u-die i nuo si yon, u bi cie hujarre muonjo-na ni ma'i si kunanjo naa naara mi sulma-i. ²⁸ Mi ka gbaj hã-yo humelle-i donduo u ka na ka da-yo si na hommu ka fe. Mafan da ma bi ce, kunanjo ka bi parra mei anjoguoma-na. ²⁹ Duo hi, na bel-o fafamma. Namaa wuonjo-i Kirsã horre-na. Nuomba famba temma saaya na ta na kan-ba. ³⁰ Bige-i cie mi wan-ma dumaanjo-na? U taa u yii duo ku *Kirsã maacemba maama-na. Nan saan-yo u duo ji ce maacemba man hã-mi na fuonjo-na, u cie-ma fuo tuo yii duo tle-manj.

3

Yesu maama yaa yungu

¹ Tobin namaa, maman tãya ma yaa daama: Nan yej Itienjo horre-na, taa na gbu na nye. Minj waan maman baa-na cor, da mi fie bir jo-mei, mei wulaa weima si. Aa ku yaa faa baa namaanjo-i. ² Bilaan na fere nelbabalaamba-na. Juoraan daaba temma-i, ba yii baa *jamman-kungu yaa yon. ³ Da n nu wuo ninson-*sinjanjo-i, ku yaa mie kungu-i. Hama-i nuo-i? *Diilonj-yalle fande fere yaa kaayan-yie i tie caa Diilonjo-i, aa i sa ne *Kirsã-i ye. A naara kufanjo-i i saa haa i nanja-i nelbilien-ancemmanj. ⁴ A ne da mei naa gbãa bi haa mi nanja-i nelbilien-ancemba-na a yan nuomba-i hiere. Mii naa gbãa haa-ka yan-ba nie nie? ⁵ Muonjo-i *Ebireyien muo, mi bincumba-i Ebirebaa. *Israhel haayen muo aa *Bensaamie dun-wuon muo. Minj huon, yinni niehai cor, niisei yingun-na ba ja-mi. Mi waa *Farišeyien muo, mi wuoyaa *Yuifu ba Diilonj-humelle-i Farišebaa-ban wuo-derj dumaa. ⁶ Mii naa vaa mi fere baa di kungu-i fuo ta mi wura mi ce Diilonj-dun-baamba-i sulma. Mi wuoyaa-de dinj saaya di wuo dumaa, molo saa naa waa u gbãa cal-mi di wuosaanjo-na. ⁷ Daama-i hiere mii naa da nja ma gbãa kayã-mie, nga nyunjo-i-na, minj suyaa Yesu-Kirsã-i, mi daa yungu si dii-mei. ⁸ Coima saa fa, minj juo gbãa suo Itienjo-i Yesu-Kirsã-i, mi daa ku temma si dii aa da daama-i hiere ansosomma. Fuo maama'i nuo-i minj siyaa hiel mi nanja-i weima-na hiere. Mi daa daama-i hiere nja hũini. Mi cie mafamma-i da mi gbãa da mi da Kirsã-i ⁹ a waa baa u yaa-i. Ku saa ce nja minj wuoyaa Yuifu ba Diilonj-humelle-i ku'i cie-mi nelviinj muo de! Ku'i si. Minj hũyãa Kirsã maama-i, ku'i cie-mi nelviinj muo. Viisnni fanni-i, da n hũu Kirsã maama-i, Diilonjo jarã-nie baa-ni.

¹⁰ Minj taaran kumanj, mi taara mi suo Kirsã-i baa himma manj cie u sire hel kuomba holma-na. Mi taara mi mulien fuo temma-i aa ku fuo kuliingum temma-i ¹¹ a gbãa da mi bi sire kuomba holma-na.

Minj donyan kumanj mi donya ku yaa-i

¹² Ku saa ce nja minj donyan kumanj mi hii-ku de! Mi saa hi-ku. Yesu-Kirsã hii muonjo-i bel-mi, ku'i cie mi vaa mi fere da mi bi hi minj donyan kumanj.

¹³ Tobin namaa, mei huon-na, minj donyan kumanj mi saa hi-ku yogo, nga mi cie nelma diei: Maman cie cor hiere, mi hielaa-ma mi huonja-na aa vaa mi fere baa maman juonj. ¹⁴ Teriengu fanjo-na, Diilonj unj cie Yesu-Kirsã bi-ye duo ka pa-ye baa kumanj dor-i-na, mi donya ku yaa-i.

¹⁵ Mie manj naan kaasnni Diilonj-humelle-na hiere, nel daama yaa saaya ma waa i hommu-na. Nga da ku na hommu calaan teriengu nan-nu, Diilonjo ka kaala ku teriengu-i baa-na. ¹⁶ Da ku fie ce nie nie, inj wuoyaa humelle manj ji hi baa nyungo, yaan i cor baa-de.

¹⁷ Tobin namaa, taa na ce nja muo minj cie dumaa. Bamanj suuri mie nallu-na, taa na ne ba yaa-i aa na ta na ce. ¹⁸ Mi waan-ma titirre-mei cor baa-na mie *Kirsãnj kuu yungu manj nuo-i *daanjo-na, nuomba boi sa kan-ku, a ce dumaanjo-na kutaamba cie Yesu bigaarãamba. Mi tira mi tir ma yaa baa-na aa ta mi kaal. ¹⁹ Kufanjo taamba yaan Diilonjo-i aa ta ba caa ba kusnni. Kumanj saaya ku da-ba senserre, ba gbelenj ba fere ku yaa nuo-i. Ba sa joguon manamma miwaanjo huonjo-na. Ba ka da ba ka kosuonj ba fere. ²⁰ A ne da mienjo-i, Diilonj-nelle taamba yaa mienjo-i. Itienjo-i Yesu-Kirsã ka hel kusuonj-nu'i ji kor-e. I ne fuo humelle yaa-i de-i-na. ²¹ Duo jo, u ka bir i kusosonj daama-i ce-ma ma waa ba fongu nja fuo maamanj yej dumaa. Unj cej weima hiere baa himma manj, u ka ce-ma baa ma yaa-i.

4

Andaperienjo

¹ Tobin namaa, na maama dolnu-mie, na kũoma gbuu fununj bel-mi! Namei fienj mi huonja-i aa namei mi mullema sullu-i! Nan saaya na bel Itienjo nelma-i kpelle dumaa, mi waan ma yaa baa-na daama-i.

² Evodi, nuo baa Sentsi-i, jande mi gbu mi carã-nei, nan yej Itienjo horre-na baa naa, yaan aa na ta na nunu na-naa. ³ Mi nahãal, nan fere-i, jande, mi haa mi nanja-i nuonei nuo-i, kayã caan daaba-i ba suur ba-naa nuo. Ba yaa mulãanj baa-mi baa Kilema-i a

naara mi nabaamba namba-i *Neldɔdɔlma wamma-na. Diilonjo nyegāanɔɔ bafamba yireinja-i ti ciceɓmaɔ-sebe-i-na.

⁴ Nanɔ yey Itienjo horre-na, taa na nye yinni manɔ jonɔ. Mi tiraa tir-ma: Taa na nye! ⁵ Bilaanɔ nuamba-i hiere da hiehiɔ. Itienjo jomma piyaa. ⁶ Baa na tie holle baa binɔkɔngu, kumanɔ maama-i da ma waa-nei na cārā-kuɔ Diilonjo wulaa aa na ta na bi jaal-o. ⁷ Mafanɔ da ma ce, Diilonjo-hɔfille manɔ maaraa nelbillemba anɔɔɔɔma-i hiere, di ka ce Yesu-Kirsa maama tie na hommu-na baa na anɔɔɔɔma-na.

⁸ Tobinɔ namaa, minɔ ka perienɔ baa mananɔ ma yaa daama: Nelma manɔ ninsoŋo-i hiere, baa mananɔ sa bɔnaananɔ nelienɔ yerre, mananɔ vii, mananɔ kuɔŋ, mananɔ huhurma si dii-mei, nelma manɔ faa hiere, mi taara na ta na yii baa ma yaa-i. ⁹ Minɔ hāalāyā-nei baa nelma manɔ, nanɔ nuɔ mananɔ mi nuŋɔ-na baa nanɔ daa minɔ cie mananɔ, taa na ce ma yaa-i. Mafanɔ da ma ce, Diilonjo-i Hɔfilleɓtieŋo ka waa baa-na.

Pol jaalaa Filiputaamba-i

¹⁰ Na gbāanɔ tiraa pigāanɔ-mi wuɔ na saa nanna-mie. Maa naa waa na hommu-na dii yiinaa, nɔɔ na saa naa da na fere da na ce-ma. A ce dumaanɔ-na, mi huɔnɔɔa gbuu fe da yogogo baa Itienjo hūmelle wuɔsaanɔɔ-i. ¹¹ Ku saa ce nɔaa mei naaluɔ-i cie mi ta mi piiye daama-i de! Ma'i si. Mei sa jaana binɔkɔngu; ku mieŋ-mi. ¹² Mi suɔ mi fereŋ belma naaluɔ-huɔnɔɔ-na, aa bi suɔ mi fereŋ belma kunɔ yey baa-mi huɔnɔɔ-na. Hɔnni-na hiere baa weima-na hiere mei dii mi fereŋ nuɔ. Mi wuyaa ye o, mi saa wuɔ ye o, mii dii mi fereŋ nuɔ. Mi daa binɔkɔngu o, mi saa da binɔkɔngu o, mii dii mi fereŋ nuɔ. ¹³ *Kirsa cie mi ta mi gbā mi hirā ku makpāanɔ-i. U yaa diyaanɔ ku fɔŋgū-i mie. ¹⁴ Nɔɔ nanɔ suyaa-ma kāyā-mie mi sūlma-na, ku faa.

¹⁵ Filipu Diilon-dūŋ-baanɔ namaanɔ-i, na saa bi yan-ma suɔma, minɔ duɔŋ *Neldɔdɔlma wamma-i huɔnɔɔ manɔ nuɔ-i aa hel Maseduɔni-i-na, Diilon-dūŋ-baamba-na hiere, namei kāyā-mie yonɔ baa na nagān-niini-i. ¹⁶ Minɔ nɔ naa fie waa Tesalonike-i-na, na kāyā-mie ku yuu niele. ¹⁷ Ku saa ce nɔaa mi taara na ta na hel na kāyā muɔ yinni manɔ jonɔ, nɔɔ mi taara kunanɔɔ naara na anɔɔafamma sulu-i. ¹⁸ Nanɔ saanɔ nimanɔ mie hiere, mi daa-ni; Epafuroditi juɔ ji hā-mi baa-ni. Na cie mi ce binɔkɔntienɔ muɔ. Mi sa tiraa taara binɔkɔngu. Na kakāyānɔɔ dii nɔaa tāmmanɔ-kūŋɔ. Tāmmanɔ-kūŋɔ manɔ ku hūlāanɔɔ dɔlaanu Diilonjo-i u sie-ku. ¹⁹ Minɔ cuu Diilonjo manɔ huɔn-nu'i, binɔkɔngu saa naa baa-yo. Nanɔ taaranɔ nimanɔ hiere u ka hā-na baa-ni Yesu-Kirsa horre-na. ²⁰ Yaanɔ i tie gbɔlienɔ i To-i Diilonjo-i hɔnni manɔ jonɔ. Ma cie.

Jaaluperienɔɔ

²¹ Jaalaanɔ na nellen-baamba manɔ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilon-dūŋ-baamba. I baamba manɔ dii baa-mi bande-i-na, ba jaalaa-na.

²² Diilon-dūŋ-baamba manɔ dii bande-i-na hiere, ba jaalaa-na. I baamba manɔ bi cienɔ *jamatigi maacemma-i ba gbuu pā na jaalunɔɔ. ²³ Itienjo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegāaŋ sebe maŋ hā Kolossitaamba-i Nelmuoamma

Pol nyegāaŋ sebe daayo-i hā Diilon-dūŋ-baamba maŋ waa Kolosi. Ku biyaa ŋaa Pol fuo fere saa hi nelle falle-i dede, u wuoratiengo naŋo-i kaa ka waŋ Diilon-nelma-i baa-ba ba hūu-ma. U wuoratiengo faŋo-i ba taa ba bl-yo Epafirasi. Fuo taa u bi hel Kolosi yaa nuo-i.

Huonŋu nanŋu juo hi, baa dii Pol kaso. Huhurmantaamba namba kã ka ta ba guol Kolossitaamba gbeini-i wuo da ŋ ta ŋ taara ŋ ka da Diilonŋo-i ŋ saaya ŋ ta ŋ buol *dɔŋɔpuorbiemba-i aa ŋ saaya ŋ *jã. Ŋ saaya ŋ bi ne niwuoni nanni baa niinyonni nanni aa yaŋ-ni, baa ma temma bɔi. Epafirasi wuo kã ka hi Pol baa-ma.

Pol wuo nyegēŋ sebe daayo-i a gbuya Diilon-dūŋ-baamba-i wuo Diilon uŋ cie Yesu-Kirsa korba dumaa, ku gbile; kuanŋu si dii da ku ce naara-kuo. Nelbilien ancemma sie gbāa ce nelien nuo ŋ ka da Diilonŋo-i. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Yesu-Kirsa-i-na yonŋ, ŋ kuraa nyunŋo, ŋ kuraa bisnuo (sap. 1-2).

Ku huonŋu-na, u dii u nuŋgu-i a piye pigāaŋ-ba baŋ saaya ba ta ba wuo hūmefelen daade-i dumaa ku ta ku dolnu *Kirsa-i (sap. 3.1-4.1-6). U piraan u sebe-i baa jaalupalle (sap. 4.7-18).

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuorbilon muo ŋaa Diilon uŋ'a ma ce dumaa. Muo baa mi natobiŋo-i Timote-i, miemei nyegāaŋ sebe daayo-i ² die hā namaa namaŋ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i Kolosi-i-na a ce Diilon-dūŋ-baan namaa. I natobimba yaa namaaŋo-i Yesu-Kirsa horre-na.

I To-i Diilonŋo kãyã-nei aa fẽ na hõmmu-i.

Polŋ carāŋ Diilonŋo baa maaŋ

³ Hõnni maŋ jonŋ i carā Itieno-i Yesu-Kirsa To-i i hã-na, aa tie jaal-o na maama-na. ⁴ Ku yunŋu yaa daaku wuo: Naŋ haa na nanŋa-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa naŋ dɔl Diilon-dūŋ-baamba-i hiere dumaa, i nuo-ku. ⁵ *Neldɔdɔlma yaa ninsoŋ kerre-i, maŋ hii-na, ma pigāaŋ-na Diilon uŋ tigiŋ kumaŋ tuo cie-na dɔrɔ-i-na. Naŋ haa na nanŋa-i kufanŋu bŋkũŋu-na, ku'i cie na hūu Yesu maama-i aa ta na dɔl na-naa dumande-i-na. ⁶ Neldɔdɔlma gbuo terni-i hiere ma kã, aa ta ma bi ce ma maacemma-i ŋaa maŋ ceŋ dumaa namaa na hõlma-na. Dii yiiŋgu maŋ nuo-i naŋ nuo-ma, maa dii ta ma ce maacemma-i na hõlma-na. Naŋ nuo-ma, na suyaa wuo ninsoŋo aa tiraa su wuo Diilonŋo-i hujarrentieno. ⁷ Epafirasi yaa cie kufanŋu maacemma-i baa-na, u yaa i ŋlenŋo, u yaa i nabentieno. Maacembilofefeiŋo'i *Kirsa suonŋu-na na hõlma-na. ⁸ *Diilon-Yallen diyaa nelyulmu maŋ na hõmmu-na, u waŋ mu maama baa-ye. ⁹ Ku'i cie dii iŋ nuo na maama-i, i faya i fere tie carā Diilonŋo-i i hã-na. I carā-yuo wuo u yaŋ u *Yalle ce-na nelnurāaŋ namaa baa cẽcẽmuntaaŋ namaa, ku yaa na ka su u huonŋa-i fafamma. ¹⁰ Ku yaa na ka gbāa ta na ce kumaŋ dɔlaanun-yuo weima-na hiere. Na ka ta na ce anfafamma-i ma sɪnni-na hiere, aa na ka migāaŋ ta na su Diilonŋo-i na kã. ¹¹ I carā-yuo, fuo maŋ u fõŋgũ temma si dii, wuo u hã-na ku fõŋgũ-i na gbāa ta na yiera baa weima-i hiere na hõmmu baa ta mu huol. ¹² I Tonŋ jena ciilufafaanŋu maŋ dii gbagbaaman-nelle-na tuo cie u baamba-i, u cie namaaŋo-i ku wuotaan namaa; a ce dumaanŋo-na yaan na hõmmu fẽ na ta na jaal-o. ¹³ U hūyāa-ye kukulma nyisenni-na a kã baa-ye u Bieŋo nelle-na. U Bieŋo maama sa suo aa dɔlnu-yuo. ¹⁴ Fuo yaa cie i kor aa i ambabalma hur halan.

Da ŋ da Yesu-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i

¹⁵ Molon yufelle sie gbāa haa Diilonŋo-na, ŋga uŋ yenŋ dumaa, ku da u Bieŋo yaa nuo-i. Diilon uŋ maa bimbinni maŋ hiere, uu dii ni yaan-na. ¹⁶ Bige-i cie mi waŋ-ma dumaanŋo-na? Diilonŋo cie u yaa hiel bimbinni-i hiere dɔrɔ-i-na baa hẽma-na. Iŋ danŋ nimaŋ baa iŋ'a i sa da nimaŋ hiere; himma-i baa nellentesinni-i baa fõŋgõtesinni-i ka hel baa yuntesinni-i hiere, fuo yaa hielaa-ni a vii u fere baa-ni. ¹⁷ U yaa taa yaanŋa bimbinni-na hiere, aa bimbinni-i hiere fuo yaa cie ni tie. ¹⁸ U yaa Diilon-dūŋ-baamba yunŋu-i aa bafamba waa na borre. U yaa mundommu-i. U yaa siire igēna kuomba hõlma-na a duo gbāa waa yaanŋa hiere. ¹⁹ Ku dɔlaanu Diilonŋo-i u dii u sɪnni-i hiere u Bieŋo-na. ²⁰ U cie u yaa dii fuo fere-i baa nelbilibemba-i ba-naa nuo. U Bieŋ uŋ kuu kũna u tamma maŋ *daanŋu-na, ma yaa diyaa yaafelle-i hẽma-na baa dɔrɔ-i-na hiere. ²¹ Namaa fere-i, dieldu-i-na, naa naa maa Diilonŋo-na. Naŋ taa na ce ambabalma maŋ, a naara anjogobabalamma maŋ waa na kusunni-na, maa naa ce na bigaŋ Diilonŋo-i. ²² Ŋga fiefie-i-na, u cie u Bieŋo jo ji ku nelbilonŋ temma a dii-na na-naa nuo baa-yo, na da na waa nelfafaanŋ namaa u caanŋu-na calmuo baa waa-nei. ²³ Ŋga na saaya na ce Yesu maama-i ŋaa gboruonŋu a yiye-mei yiera; na baa yaŋ molo taal-na halan-na na

munyiεrammu-na. Nan nuo *Neldodolma-i aa haa na nannga-i Diilonjo ciilunngu-na, baa na yanj molo pira-nei. Nelma famma-i ba wanj ma yaa-i terni-na hiere baa nuamba-i aa muo Pol mi ce ma watienj muo.

Pol maacemma-i

²⁴ Minj ceŋ mullema manj daama-i fiefie-i-na na maama-na, ma dolnu-mie mi ta mi nye baa-ma. *Kirsanj mulleŋ mullema manj Diilon-dun-baamba* maama-na, muomi suyaanu mullema famma yaa-i dumandε-i-na. ²⁵ Mi cie Diilon-dun-baamba famba caaranj muo. Diilonjo haa-mi maacemma famma yaa-i na holma-na wuo mi wanj u nelma-i hiere baa-na. ²⁶ Nelma famma naa fuo yiinataamba-na, nga fiefie-i-na u pigaanj u dun-baamba-i baa-ma. ²⁷ U taara ba suo nel daama gbaa kayā nuamba-i nileiŋa-na hiere kayamma manj. Nelma famma yaa daama: Kirsaa dii na hommu-na, u yaa fieŋ na hommu-i wuo na ka da Diilonjo-i. ²⁸ I wanj Kirsaa fanjo maama yaa-i baa nuamba-i hiere; die da umanj, i dii bincuanj-nelma u tunni-na a tigiinj-yo fafamma Kirsaa horre-na a hā Diilonjo-i baa-yo. ²⁹ Ku'i cie na da mi ce maacerj daama-i aa Kirsanj haa-mi fonguo manj, mi vaa mi fere baa u yaa-i. U yaa kaayanj-mie.

2

¹ Namaano-i baa Lawodisetaamba-i, ka hel baa bamanj bi nuo mi maama-i namaa temma-i aa ba sa suo-mi, mi taara na suo minj vaa mi fere dumaa na maama-na. ² Mi vaa mi fere vaama famma-i da mi dii sireiŋa nei aa nelnyulmu da mu ce na bel na-naa fafamma, aa Diilonjo duo hā-na cεcεmunngu-i ku sinni-na hiere. Ku yaa na ka suo u kusunngu-i, ku yaa na ka suo *Kirsaa-i. ³ Nelnulle-i hiere baa cεcεmunngu-i hiere nii dii baa u yaa-i.

⁴ Mi sa taara nudodaltie naa taal-na, ku'i cie mi ta mi wanj mafamma-i. ⁵ Minj fie'a mii si dii na caan-nu, mi huonja dii. Aa da mi da nanj ceŋ na weima-i fafamma dumaa, baa nanj bilaa Kirsaa maama-i kpelle dumaa, ku sa gbuu suo aa dolnu-mie.

Kirsaa yaa weima-i hiere

⁶ Nanj hūyāa Itienjo-i Yesu-Kirsaa maama-i dumaa, taa na wuo na saanu baa-ma dumεi. ⁷ Naanj kaasinni u horre-na aa na yanj na weimambaa-ba-i hiere na hā u yaa-i. Nyaaranj-yuo ŋaa manj waan baa-na dumaa aa na gbu na ta na ce Diilonjo-i kasi saa da-yo.

⁸ Baa na yanj molo ji kar u huoyasanjo cure-nei biena-nei. Banj wanj mananj baa-na, ba bincuanj-maama. Ma hilaa nelbilien anjoguoma-na hεma-na bande, *Kirsaa maama si.

⁹ Bige-i cie mi wanj-ma dumaano-na? Ku yunngu yaa daaku wuo: Sinni manj dii Diilonjo-na hiere, ni yaa bi dii Kirsaa-i-na. ¹⁰ Aa u yaa cie namaa na da Diilonj-bimbinni-i hiere ni kunngu-na. U yaa fongotesinni-i hiere baa yuntesinni-i hiere ni yunngu-na. ¹¹ Fuo maama yaa nuo-i namaa na *jā, aa *jamma famma-i nelbilien-maama si, Kirsaa maama. Ku yaa hielaan anjogabalamma-i i hommu-na. ¹² Nanj daa *batemu-i kuu dii ŋaa ba fuuriye-nei baa Kirsaa-i aa na sire baa-yo. Diilonjo himma manj siire-yuo hiel-o kuomba holma-na, nanj haa na nannga-i mei ku'i cie na sire baa-yo.

¹³ Dieleo-i-na, na āmbabalma-i baa nanj ŋa na'a na saa jā, kuu naa ce-na ŋaa bikuonj namaa Diilonjo yaannga-na. Nga fiefie-i-na, u siire-nei baa Kirsaa-i. U hurii i āmbabalma-i hiere. ¹⁴ I cālmuo ŋa naa nyegεŋ sebe manj nuo-i, Kirsaa kuliŋgu cie u taalnu-yuo. ¹⁵ U Bieŋjo kuliŋgu bi cie u yar u bigaarāamba-i aa hūu fongotesinni-i baa yuntesinni-i ba wulaa, aa bel-ba vaa-ba hel baa-ba nuamba-i hiere ba da ba suo wuo u yaraa-ba.

¹⁶ Terienjgu fanngu-na, nuombarj cāl-nanj dumaa na niwuonij-kunngu-na baa na niyooninj-kunngu-na, baa na ta na kāŋ-ku. Banj bi cāl-nanj dumaa ponsanni kunngu-na, baa ceifeleŋjo kunngu-na a naara *yittenangu kunngu-na, baa na bi ta na kāŋ kufanngu-i. ¹⁷ Banj nyaarāa mananj nuo-i daama-i hiere, ma waa ŋaa nelma manj juonj ma foguonngu, a ne da Kirsaa yaa ma belle-i. ¹⁸ Bamanj wuo bafamba sa ce bombolma aa ta ba buol *daropuorbimba-i, baa na yanj ba taal-na hiel-na hōntobilonjo. Banj wanj mananj hiere, ba ciera wuo Diilonjo'i caraaya-bei baa-ma. Bafamba fereŋ anjoguoma ce ba ta ba hōgorra. ¹⁹ Ba saa bel Kirsaa maama-i nammu hāi, a ne da u yaa i yunngu-i aa mie i waa u borre-i. Fuo yaa cie i bel i-naa fafamma bel daama-i temma-i tie kāyā i-naa aa kunangu ta ku suur-yie ku naara ŋaa Diilonj unj taaranj-kuo dumaa.

²⁰ Nanj kuu baa Kirsaa-i, nelbiliemba nunni sie tiraa gbāa bel-na. Ma daa nie na ta na nu ba nunni-i ŋaa naa dii baa-ba? Da ba ce ba'a: ²¹ «Daaku saa saaya ŋ yieya-kuo, daaku saa saaya ŋ wuo-ku, daaku saa saaya ŋ bie-ku.» ²² Nimanj nifanni-i daani-i hiere ni cor ni kā baa ni yaannga. Ancemma famma-i daama-i nelbiliemba'i juo baa-ma. ²³ Da ŋ ta ŋ ne-ma, ma biyaa ŋaa ma faa; ma guor-ni ŋ carā Diilonjo-i, aa ce ŋ hiire ŋ fere, aa tiraa ce ŋ ce ŋ kūoma-i kpāncōlgūo. Nga yunngu si dii-mei, ma sa ce nelienj nuo ŋ suo ŋ fereŋ belma kelkel.

* 1:24 Diilonj-dun-baamba: Ma nyegāanj girekimma-na wuo: «Kirsanj mulleŋ mullema manj u borre maama-na...» Ba gbε Diilonj-dun-baamba yaa dumaano-na. Nienj Kol. 2.19.

3

¹ Nan siire baa *Kirsa-i kuliingu-na, vaan na fere baa dor-niini taaramma yaa-i. Kirsa dii kusuon-nu'i tiena Diilonjo caangu-na. ² Yaaj hiema-ji-niini-i aa na vaa na fere baa dor-niini yaa-i. ³ Na saa da, naa dii nja na kuu aa na yaleija ka ka cin baa Kirsa-i Diilonjo-na. ⁴ Na yaleija tienjo yaa Kirsa-i. Du jo yiingu man nuo-i, na ka bi waa baa-yo ta na ce na baangu-i.

Ancolomma baa anfelemma

⁵ Terienjo fanju-na, hielaaj anjogobabalamma-i na hommu-na; ma yaa diyaaj-nan binwosinni-na, baa tilasinni-na hiere, baa figlin-halmaangu-na, baa cancaaya-i-na. Na saa da, da n ta n ce cancaaya-i, kuu dii nja n yaaj Diilonjo-i aa ta n kuye n yufien-niini. ⁶ Mafamma temma yaa juon baa Diilon-berru-i. ⁷ Namaa nan nja na' na saa hi suo *Kirsa-i, na taa na ce ku yaa-i. ⁸ Nga fiefie-i-na, hodulle-i, baa hoguola-i, baa hababalanga-i, baa tuosinni-i, baa tilasinni-andenni-i, niem-nij hiere aa na yan-ni. ⁹⁻¹⁰ Nan naana na ancolomma-i aa suur anfelemma-na, hielaaj na nanga coima-na. Yinni man jon Diilonjo ce-na nelfelaaj namaa na da na waa fuo temma a ta na suo-yo fafamma. ¹¹ Terienjo fanju-na, *Yuifuyien nuo o! Yuifuyien nuo si o! N *jaa o! N saa ja o! N suo sebe o! N sa suo sebe o! Perruntiyien nuo o! Korien nuo o! Nebin nuo o! Na cie hiere kuuduonju, unaa saa buo unan-na. Nga kuman yungu, ku yaa Kirsa-i. U yaa weima-i hiere na hieronjo-i hiere na wulaa.

¹² Diilonjo yufellen hilaa-nei u ce-na u baaj namaa aa tuo dol-na, namaa na bi saaya na waa hujantaaj namaa, aa na ta na kayaj na-naa. Na saaya na waa hiehe, aa na ta na hiere na fere. Baa na bi yan na hommu ta mu huol. ¹³ Uman duo ce umaj kuujangu, kutienjo tiilku namman-temma. Aa wein da ma waa baman holma nuo-i, ba yan ma ti nja Itien un yaaj namaa maama ti dumaa u huonga-na. ¹⁴ Nga kuman yungu hiere, ku yaa nja nelnyulmu-i. Nelnyul da mu waa-nei, ku yaa na ka gbaa bel na-naa fafamma. ¹⁵ Kirsan juo baa yaafelle man, Diilo yan na ta na kuye ti maama. Na saa da, Diilonjo joguon difande namaa yaa-i baa-na na da na gbaa ce baaduon namaa. Taa na gbu na ce-yo kasi saa da-yo. ¹⁶ Yaaj Kirsa nelma da muntienafammu na hommu-na. Taa na haala na-naa baa-ma aa na ta na dii nelma na-naa tunnin. Na ta na ce-ma bincomma. Taa na jaal Diilonjo-i baa *Diilon-Yallen dii nei man na nunn-na. Taa na hal-ni na tuolnu-yuo aa hal-ni gbelien-yo baa na hommu-i hiere. ¹⁷ Nan wan man hiere, baa nan cen man hiere, taa na ce-ma nja Kirsan taaran-kuo dumaa. Aa fuo barguo-i-na, taa na ce i To-i Diilonjo-i kasi saa da-yo.

Diilon-dun-baaman saaya ba waa dumaa ba dunnin-hommu-na

¹⁸ Caaj namaa, taa na sie na bolbaa-ba wulaa nja Itien un taaran-kuo dumaa. ¹⁹ Balaaj namaa, yaaj na caamba maama ta ma dolnu-nei; baa na ta na vaa na yammu-i baa-ba.

²⁰ Bisalaj namaa, da ku fie ce nie nie, taa na nu na bincumba nunn-i, ku yaa dolaanun Itienjo-i. ²¹ Bientobaa namaa, baa na ta na ce kuujangu na bisalmba-na, ku gbaa sen ba kooma-i.

²² Karaaj namaa, da ku fie ce nie nie, taa na nu na yuntaamba nunn-i. Baa na ta na ce ba yufellen yon ba da ba dol-na. Da ba ha-na maacemma-i, niem Itienjo-i aa na ce-ma baa huonga diei. ²³ N maacemma da ma fie waa hama-i temma-i, firnu n huonga-i n ce-ma. Baa ta n ne-ma wuo nelien maama, ta n ne-ma nja Kirsa maama. ²⁴ Na saaya na suo wuo Itienjo ka pa-na. Un jena ciunjo man tuo cie u baamba-i, na ka da-ku. Itienjo yaa Kirsa-i aa na caa u yaa-i. ²⁵ Diilonjo sa ce cielu; a ce dumaano-na, uman duo ce maacembabalamma-i ma ka wuo-yo.

4

¹ Yuntaaj namaa, bilaaj na koramba-i fafamma ban bel nelienjo dumaa. Na saaya na suo wuo unajo dii dor-i-na namaa bi yungu-na.

Amperiema

² Vaaj na fere na ta na cara Diilonjo-i honni man jon. Taa na ce-yo kasi saa da-yo. ³ Aa na bi ta na cara-yuo na ha miem-i; wuo u tigin terienjo-i u ha-ye i gban wan *Kirsa maama-i baa nuomba-i. Dielu-i-na maa na fuo, nja fiefie-i-na Diilonjo pigaan-ye baa-ma. Mii dii kaso-i-na mafamma maama yaa nuo-i. ⁴ Min saaya mi wan-ma kaala-mei dumaa nuomba suo-ma, caaran-yuo u ha-mi ku fonjo-i. ⁵ Taa na suo na feren bel-ma baman saa hi hu Yesu maama-i ba holma-na. Baa na gonya ansomma aa na yan kuufafaangu cemma-i. ⁶ Na saaya na ta na suo nuonjo baa nuomba-i aa na yan belle waa na nelma-na, ku yaa uman duo yuu-na baa nelma na ka suo u siema.

Jaaluperienjo

⁷ Man dii-mie bande-i-na, Tisike duo ka, u ka wan-ma baa-na. Mi kuye u maama-i. U yaa mi natobino, u yaa mi wuratienjo, u ce paama baa-mi Itienjo maacemma-na. ⁸ Mi siire-yuo baa ma yaa-i mie u ka wan ma yaanga-i baa-na a fe na hommu-i. ⁹ Ba ka ce humelle-i

kuuduɔŋgu baa na nellen-wuonjo-i Onesimu-i. I natobinjo nanjo'i ufanjo-i *Kirsa horre-na, u wuɔ Kirsa hūmelle-i fafamma. Mi bi kuye fuɔ maama-i. Da ba kā, mamaj dii bande-i hiere, ba ka warj-ma baa-na.

¹⁰ Aritarke manj dii baa-mi kaso-i-na, u jaalaa-na. Marke manj Barnabasi ba horonjo bi paa na jaaluŋgu. Kumanj ŋaa Marke kūŋgu-i, mi waan-ma baa-na tɛ; duɔ kā yiŋgu manj nuɔ-i na terienju-na, na bel-o fafamma. ¹¹ Banj binj Yesu manj Yutusi-i u bi jaalaa-na. Na saa da, *Yuifubaa-ba manj hūyāa Kirsa maama-i, ba siei baan daaba yaa dii baa-mi i tie warj *Diilonj-baanju maama-i. Ba kāyā-mie bɔi.

¹² Epafirasi* bi paa na jaaluŋgu. Uŋ yeŋ Kirsa cāarāŋjo, u vaa u fere tuɔ cārā Diilonjo-i u hā-na honni manj jon na da na bel Diilonj-hūmelle-i nammu hāi aa nanj kaasinni die a gbāa ta na ce Diilonjo huɔŋga-i weima-na hiere. ¹³ Mi ka gbelien-jo u huon-nu: U vaa u fere na maama-na baa Lawodisetaamba maama-na ka hel baa Irapolisitaamba-i hiere. ¹⁴ I jienjo-i Like-i daatoryienjo-i a naara Demasi-i ba bi paa-na jaaluŋgu.

¹⁵ Jaalaan j natobimba manj dii Lawodise-i-na, baa Ninfa-i baa Diilonj-dūŋ-baamba manj tigiin ba cārā Diilonjo-i u dumelle-na. ¹⁶ Da na kalanj sebe daayo-i tɛ, na saan-jo na hā Diilonj-dūŋ-baamba manj dii Lawodise-i-na bafamba bi ka kalan-jo. Mi nyegāan unanjo bi hā bafamba-i, da ba kalan-jo ba ka saan-jo bi hā namaa na kalanj. ¹⁷ Waan baa Arsipe-i wuɔ mei ciera Itienj unj hāa-jo maacemma manj, u gbāŋ u ce-ma fafamma.

¹⁸ Mi paa-na jaaluŋgu bɔi. Muɔ Pol, muɔmei nyegāan terienj daaku-i baa mi ferenj nanja. Yaan ma ta ma tɛnu-nei wuɔ mii dii kaso.

Diilo kāyā-nei.

* 4:12 Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: Na nellen-wuonjo-i Epafirasi bi paa na jaaluŋgu. Saa-ku baa 1.7.

Polj nyegáañ sebedieláño man há Tesaloniketaamba-i Nelmuoyma

Polj hilaa háallj-helma-i tuó wuóra u wanj Diilonj-nelma-i, u hii Tesalonike nelle-i ku yaa nuó-i. Uj hii wanj-ma, nuomba namba húu-ma. Nga *Yuifubaa-ba manj waa terienju-na, banamba saa húu-ma baa-yo, a ce u saa da huonju, wuó ta ká Bere (Pɔpuɔr. 17.1-10). Ku huonju-na, u wuóratienjo-i Timote wuó ji nyaanu-yuó ka da-yo dii Korénti.

Uj birii u huonju-i aa kumanj ce Tesalonike-i-na, Timote wuó suur ku yaanja-na a túnu-yuó. Kuó gbuu silaa dólnu-yuó. Wuó nyegéñ sebe daayo-i a saanj-yo há Tesaloniketaamba-i.

U duwñ baa Diilojaale; wuó u nuó wuó ba nyaaráa Yesu maama-na aa ba maama tiraa ta ma dólnu ma-naa (sap. 1). Ku huonju-na, u dii u nunju-i uj cie maacemma-i dumaa ba hólma-na Tesalonike-i-na (sap. 2-3). U diyaa sireinja bei wuó ba ta ba ce kumanj dolaanuj Diilonjo-i. Kumanj saa bi kaalaa ba wulaa kuomba siremmañ-kúnju-na, baa *Kirsá jommañ-kúnju-na, u kaalaaya-kuó baa-ba wuó Itienjo ka jo, aa bamanj hüyáa u maama-i ba ka waa baa-yo (sap. 4-5).

Jaalunju

¹ Muó Pol, muó baa Silvé* a naara Timote, miemei nyegáañ sebe daayo-i a die há Diilonj-dún-baanj namaa namanj cuu Itienjo-i Yesu-Kirsá huonj-nu dii Tesalonike-i-na. Diilonjo káyá-nei aa fé na hómumu-i.

Tesaloniketaambanj wuó Diilonj-húmelle-i dumaa

² Yinni manj jonj i jaal Diilonjo-i na maama-na hiere, aa die tie cárá-yuó huonju huonju, na maama sa karaanu-yie. ³ Ninsie ninsie, nanj haa na nanja-i Itienjo-i Yesu-Kirsá-i-na dumaa, baa nelnyulmuj yenj kpelle dumaa na hómumu-na, a naara nanj gbu na niya u jomma-i dumaa, die tie jaal i To-i Diilonjo-i, mafamma sie gbáa karaanu-yie. ⁴ Tobinj namaa, i suyaa wuó Diilonjo dóláa-na aa fie-na ce-na u baanj namaa. ⁵ Inj waanj *Neldóólma manj baa-na, ma saa waa nelgbanjgbálamma yonj, *Diilonj-yalle himma waa-mei aa ninsonj-kerre yaa-i. I suyaa i feréñ belma na hólma-na die káyá namei na da na fa. ⁶ Na cie ñaa mic baa Itienjo-i inj cie dumaa: a húu Diilonj-nelma-i ba ta ba gbu ba mulíen-na ma maama-na. Nga, banj fie ba mulíen-na, Diilonj-yalle fie na hómumu-i. ⁷ Nanj cie mafamma-i, bamanj hüyáa Diilonj-nelma-i Maseduoni-i-na, baa Akayi-i-na hiere, na pigáañ-ba húmefafalle yaa-i. ⁸ Itienjo maama hilaa na terienju-na a bure ka hi Maseduoni-i baa Akayi-i hiere; aa ba'i sl yonj, nanj haa na nanja-i Diilonjo-na dumaa, nuomba nuó-ma terni-na hiere ka saa. A ce ii si dii die mulíen i feré wanj manamma mei. ⁹ Inj káa na terienju-na aa na ka bel-e fafamma dumaa, ba wanj-ma terni-na hiere, aa tiraa ta ba wanj wuó na naana na cuffenja-i aa cu ninsonj-Diilonjo huonj-nu ta na cáa-yo. U yaa Cicélmantienjo-i. ¹⁰ De-i-na, na cie u Bieñjo-i Yesu jomma yaa-i a hel doró-i-na. U pléñ u yaa-i sire-yuó kuomba hólma-na. U yaa ka kor Diilonjo-i há-ye.

2

Polj cie maacemma manj Tesalonike-i-na

¹ Tobinj namaa, namaa fere-i na suyaa wuó i saa ká na nelle-na gbáñgbáñ. ² Banj tuoraaya-yie dumaa aa ce-ye kpáncólgúo-i Filipu-i-na aa i suó die ká na terienju-na, na saa wanj-ku suóma. Aa inj káa, i bigáaráamba fie ka cira ba sie yanj-ye, Diilonjo háa-ye holle i gbáñ wanj *Neldóólma-i baa-na. ³ Inj wanj mamanj baa-na, ninsonj-kerre yaa-i, i sa jognonj-na baa kuubabalaangu, i sa bi taara i táal moloño. ⁴ Diilonjo nie da i hómumu faa, ku'i cie u há-ye baa Neldóólma-i wuó i wanj-ma baa nuómba-i. Uj ciera i wanj mamanj, i wanj ma yaa-i. Ku saa ce ñaa i piye nuómba da ba dól-e, nga i piye Diilonjo'i duó dól-e. U yaa suyaañ i hómumu-i hiere. ⁵ Na suyaa kerre wuó i saa tie piye daworuó, i saa bi tie piye na da na há-ye blñkúnju; Diilonjo yaa i siera. ⁶ I saa taara yerre na terienju-na, ka fenj ji bí terni nanni-na. ⁷ A ne da inj yenj Yesu-Kirsá *pɔpuɔrbienj mic, ii naa gbáa haa i fǎngúo-i nei. Nga mafamma saa ce; i yaanj aa bel-na da híehíe ñaa banj bel bisáláaño dumaa. ⁸ Na maama dólnu-yie ma cor, a ce inj ña naa ká die ka wanj Neldóólma-i baa-na, kuó kuliingju na fie jo, ii naa húu-ma ku na maama-na. Coima saa fa, na maama dii kpelle i hómumu-na cor.

⁹ Tobinj namaa, inj cie mulíema manj na hólma-na, ma maama tiyáanu-nei ke? I cie maacemma-i báanjgu-i baa isuonju-i a taara i nunj-juuru-i i feré. I waa mafamma-na aa bi tie wanj Neldóólma-i baa-na. ¹⁰ Inj cie kumanj na daa-ku, Diilo fuó fere bi daa-ku. I ciluó naa

* 1:1 Silvé yerre nande yaa wuó Silasi.

fa aa vii baa-na na hɔlma-na. I saa cɔl moloŋo. ¹¹ Na suyaa kerre wuɔ ii naa bel Diilon-dɔŋ-baaj namaaŋo-i hiere ŋaa i bisalŋ namaa ¹² a dii nelma-i na tɔnni-na, aa dii sirɛiŋa nei, aa waŋ-ma kuola-mɛi baa-na wuɔ na ta na ce Diilonŋo huɔŋga. U yaa biɛŋ-naŋ wuɔ na ka ce na baaŋgu-i baa-yo u nelle-na.

¹³ In waaj Diilon-nelma-i baa-na, na suɔ-ma wuɔ Diilon-nelma, kerɛ nelɛŋ-nelma sɛ, aa hɔu-ma; i bi jaal Diilonŋo-i yinni man jorŋ mafamma-na. Ninsie ninsie, Diilon-nelma. Ma kɔyɔ ma hɔutaaj namaaŋo-i na hɔmmu-na.

¹⁴ Tobin namaa, Diilon-dɔŋ-baamba man dii *Yude-i-na, *Yuifubaa-baaj haa yaahuolo man bei, namaa neller-baamba bi haa yaahuolo faŋo temma yaa nei. Maman daa bafamba-i, ma i bi daa namaaŋo-i. ¹⁵ Yuifuduŋ daaba i kuɔ Itienŋo-i Yesu-i baa *Diilopɔpɔrbiemba-i, aa tiraal haa yaahuolo-i miɛŋo-na. Ba bigaaŋ nuɔmba-i hiere; ba maacemba sa dɔlnu Diilonŋo-i. ¹⁶ Ba sa taara i piye pigaaŋ *niɛraamba suɔ baŋ ka kor dumaa. A ce dumaanŋo-na, ba migaaŋ ba naara kunaŋgu ba aɔmbabalma-na. Ma saa ji fa Diilonŋo juɔ yagar gaŋ baa-ba.

Tesaloniketaamba kɔɔma bilaa Pol

¹⁷ Tobin namaa, in fiɛ ta hel na hɔlma-na, i hɔmmu dii kusuɔŋ-nu'i. In taa, ku saa da yinni na kɔɔma fɔnuŋ bel-e, a ce i gbuu vaa i fɛɛɛ diɛ gbɔŋ bir kɔ ka ne-na. ¹⁸ In duɔŋ tiɛ waŋ-ma wuɔ i ka kɔ ka ne-na, ku yuu niele. Muɔ Pol, muɔ fuɔ mɛi suyaa mi maama-i. Ŋga hɔnni man jorŋ *Sitani tuɔ boruona i hɔmelle-i. ¹⁹ Haba-i ciɛŋ i tiɛ hɔŋ Diilon-papamɔŋgu taalunŋu-i? Haba-i fiɛŋ i hɔmmu? Namei sɛ wɛi? Itienŋo-i Yesu duɔ ji jo, namei ka ce i ce bɔi. ²⁰ Coima saa fa, namei ka ce i ce bɔi, namei ka fi i hɔmmu-i.

3

¹ Ku'i ciɛ na da in buɔra i-naa nuɔ aa i sa tiraal nunu-nei, ma saa ji fa, i naa i tɛna i kula Ateni-i-na ² aa puɔr i natobinŋo-i Timote-i na wulaa. Timote ce Diilon-maacemba; u wuɔra u waŋ *Neldɔɔlma-i baa nuɔmba-i. I puɔraa u duɔ ka dii sirɛiŋa nei na Diilon-hɔmellen-kɔŋgu-na ³ kuman ka ce yaahuolo man haaj-yiɛ daayo-i u baa ji ce unaj nuɔ ŋanna hɔmelle-i. Namaa fɛɛɛ-i na suyaa wuɔ miɛ man hɔyɔa Kirsa-maama-i kuu dii ŋaa i bi hɔyɔa-ma diɛ mulɛŋ yaa-i. ⁴ In waa na hɔlma-na, ii naa gbuuya-nei wuɔ miɛ man hɔyɔa Diilon-maama-i, ba ka ce-ye kpɔncɔlgɔ. Ninsie ninsie, ma bi ciɛ; na saa yaŋ-ma damma. ⁵ Ku'i ciɛ na da miŋ'a mi sa nunu-nei, mi da mi sɛ gbɔa tɛna da mi cie, mi naa mi puɔr Timote-i u duɔ ka ne Diilon-maaman yɛŋ dumaa na hɔmmu-na aa ji tɔnu-miɛ. Mi holle naa ta di tiɛ wuɔ sɛ *Sitani daa munsuurmu na hɔlma-na a ce i maacemba ce maacɛŋgbɔŋgbɔlɔmma. ⁶ Ŋga Timoten kɔa aa jo, u juɔ baa nelfafamma ji tɔnu-yiɛ. U ciɛra wuɔ Diilon-maama dii kpelle na hɔmmu-na yogo, aa na dɔl na-naa. Aa tiraal cira na gbu na kuye i maama; wuɔ na kɔɔman bilaa miɛŋo-i dumaa, miɛ maama bi bilaa namaaŋo-i dumɛi. ⁷ Tobin namaa, in fiɛ i ye yaahuolo-na baa mulɛma-na, in juɔ nu wuɔ Diilon-maama dii kpelle na hɔmmu-na, sirɛiŋa daa-ye. ⁸ Nan nyaarɔa Itienŋo maama-na, i kɔɔma friinu fiɛfiɛ-i-na. ⁹ Nan fiɛŋ i hɔmmu-i dumaa Diilon-hɔmelle-na, i sɛ gbuu gbɔa jaal Diilonŋo-i! ¹⁰ Baaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, i gbu i cɔrɔ-yuɔ wuɔ u kɔyɔ-yiɛ i bir kɔ na wulaa ka da-na baa i yufelle, aa nelma man saa kaala na wulaa Diilon-hɔmelle-na, i kaala-mɛi baa-na.

¹¹ I To-i Diilon fuɔ fɛɛɛ-i, baa Itienŋo-i Yesu-i, ba hɔ-ye hɔmelle-i i gbɔŋ bir kɔ na wulaa. ¹² Aa nan dɔl na-naa dumaa, aa bi ta na dɔl nuɔmba-i hiere, Itienŋo tuɔ dii kunaŋgu u naara-kuɔ, a ce na ta na dɔl na-naa ŋaa miɛ in dɔl-naŋ dumaa. ¹³ U migaaŋ na hɔmmu-i a ce-na nelfafaan namaa a ce Itienŋo-i Yesu duɔ ji jo baa u baamba-i, i To-i Diilonŋo baa da cɔlmuɔ nei.

4

Wuɔsaanggu man dolaanun Diilonŋo-i

¹ Tobin namaa, man ŋyɔa i diɛ waŋ-ma baa-na, ma yaa daama: Nan saaya na ta na wuɔ wuɔsaanggu man ku ta ku dɔlnu Diilonŋo-i, i pigaaŋ-na baa-ku. Ninsie ninsie, na bi wuɔ wuɔsaanggu faŋgu yaa-i. Ŋga fiɛfiɛ-i-na, i gbu i cɔrɔ-nei, niɛŋ Itienŋo-i Yesu-i aa na dii kunaŋgu na naara-kuɔ. ² Itienŋo-i Yesuŋ'a i tiɛ wuɔ wuɔsaanggu man, na saa bi yaŋ-ku suoma; i waaj-ku baa-na cor. ³ Diilon un taaran kuman, u taara na ciluɔ fa; u sa taara na ta na ce biŋwosɔnni. ⁴ U taara na hieroŋo-i na vii baa na caamba-i fafamma, na baa yaŋ nelbilibemba da na yirɛiŋa mumbɛnammu, ⁵ na baa yan cakɔŋgu ta yaanŋa nei ŋaa baman sa kɔalɔayɔŋ Diilonŋo-i kun taa yaanŋa bei dumaa. ⁶ Cakɔŋ daaku-i, molo baa ce gbomma famma-i u nanolŋ-na. I waaj-ma baa-na ti kuola-mɛi wuɔ, baman ciɛŋ gbomma famma temma-i, Diilonŋo ka suu ma sɔlaanggu-i hiere bei. ⁷ Na saa da, Diilonŋo saa cira i tiɛ wuɔra i ce pɔpɔrsɔnni, ŋga wuɔ i yan i ciluɔ fa. ⁸ Terienŋu faŋgu-na, uman duɔ ciɛna nel daama-i, u baa da niɛ sɛ u ciɛnaana nelbilien-nelma, ŋga Diilonŋo man hɔa-na u *Yalle-i, kutienŋo ciɛnaana u yaa-i.

⁹ Tobin namaa, nan saaya na ta na dol na-naa dumaa, Diilo fuo fere pigaan-na baa-ku ti. A ce dumaano-na, molo sie tiraa mulen u fere wuo u nyegēn-ku hā-na. ¹⁰ Diilon un taaran na ta na dol na natobimba-i dumaa, ninsie ninsie na bi dol na-naa dumei Maseduani-i-na hiere. Nga tobin namaa, jande, i cārā-nei, diyaan kunangu na naara-kuo. ¹¹ Taa na kuye yaafellen-kūngu-i na muntlenammu-na, baa na ta na dii na nunni-i nelma man saa hi-na, taa na bi taara na nun-juuru-i na fere ŋaa in waan-ma baa-na dumaa. ¹² Mafan da ma ce, puon-ɲoomba ka ta ba kān-na, aa na ka gbāa ta na fa na yunnin-maama-i na fere.

Itienjo jomman-kūngu-i

¹³ Tobin namaa, i taara na suo ninsoŋo-i baman suuri hēma-na ti ba kūngu-na, ku yaa ku sie ta ku jan-na ŋaa baman sa hēn taalunŋu Yesu jomma-na kun jan-ban dumaa. ¹⁴ In hūyāa-ma wuo Yesu kuu aa sire, kuu dii ŋaa i bi hūyāa-ma wuo baman hūyāa u maama-i aa ku, yiingu dii baa yiingu, Diilono ka sire-bei ba ka waa baa Yesu-i.

¹⁵ I gbāa wan mamān baa-na a saa baa Itienjo nun-āndaanŋu-i ma yaa daama: wuo duo ji tuo jo yiingu man nuo-i, mie man kaa waa cicēlma-i, i sie ta yaanŋa baman suuri hēma-na. ¹⁶ Yiingu fanŋu-na, Diilono ka ce ku don. I ka nu *dorpɔurbiemba yuntienjo piiye da gbagaga, aa Diilon-yerre bu. Die i ne, i da Itienjo hiire u jo. Baman hūyāa u maama-i aa ku, ba yaa ka sire igēna. ¹⁷ Bafan da ba sire, mie man kaa waa cicēlma-i huonŋu fanŋu-na, u gbonu-yie baa-ba a teten-ye kā baa-ye dii nyaasinni-na i ka jārā Itienjo-i dii dorō-i-na aa pan tie baa-yo gbula. ¹⁸ Tobin namaa, taa na wan nel daama-i na dii sireŋa na-naa nuo.

5

¹ Tobin namaa, Itienjo jomman-belle-i baa u jomman-yiingu-i ku kaalaaya na wulaa. ² Namaa fere-i na suyaa wuo u jomman-yiingu-i ka tugol ɲoomba-i ŋaa cuoyuo un tugol dumaa isuonŋu-na. ³ Huonŋu man nuo-i ɲoomba da ba ji ta ba cira: «Fiefie-i-na, terienŋu fie, i huleŋa sa tie baa weima»; kufanŋu huonŋu'i nuo-i yaahuolbalaŋa ka tugol-ba ŋaa kakusuntien u kusunŋun tugol-o dumaa. Molo ceraa u kor yaahuolo daayo-na. ⁴ Ŋga namaano-i, mi natobin namaa, naa si dii kukulma-na yin daaku da ku gbāa tugol-na ŋaa cuoyuo un tugol dumaa. ⁵ Na hieroŋo-na hiere, cecerman-bisālŋ namaa, na ce na weima-i gbagbaama-na. Kukulman-ɲoan mie si, isuotaan mie si. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, baa na yan i gonya duofummu banamba temma-i, ku saaya i tie i yufien-na, aa i suo i feren belma. ⁷ Nuomba hinu ba duofun isuonŋu'i nuo-i, aa ba bi hinu ba nyon ba kure isuonŋu'i nuo-i. ⁸ Ŋga mie in yer cecerman-bisālŋ mie, ku saaya i suo i feren belma. In hūyāa Yesu maama-i baa huonŋa man, i ce huonŋa fanŋa-i baa i nelnyulmu-i i tie cinnu i fere *Bigaarano heŋa baa ji hi ye. Aa in hin konkoro taalunŋu-i, kuu dii ŋaa i diyaa kollun-cucunni-i tiēna. ⁹ Diilono saa fie-e duo ji gan baa-ye, u fiela-ye Itienjo-i Yesu-Kirsa duo kor-e. ¹⁰ U kuu mie maama yaa nuo-i, wuo duo ji bir jo, i kuu ti wa, ii dii cicēlma yogo wa, i waa baa-yo. ¹¹ Terienŋu fanŋu-na, na saaya na cor ta na dii sireŋa na-naa nuo aa ta na kāyā na-naa Diilon-hūmelle-na.

Pol diyaa nelma Tsaloniketaamba tunni-na

¹² Tobin namaa, baman cien Diilon-maacemma-i na holma-na, Itien un haa baman na yunŋu-na ba da ba ta ba pigaan-na hūmelle-i, jande, i cārā-nei, taa na kān-ba. ¹³ Taa na kān-ba fafamma, aa na ta na dol-ba ba maacemma maama-na. Taa na nunu na-naa fafamma.

¹⁴ Tobin namaa, baman yagaraa maacemma-i, jande, i cārā-nei, diyaan nelma ba tunni-na aa na ta na dii holle kortaamba-na. Taa na kāyā baman saa nan kaasinni Diilon-hūmelle-na yogo. Baa na yan na hommu ta mu huol baa moloŋo. ¹⁵ Bilaan na fere unan nuo ŋ baa ji ce ŋ nanolŋo kuubalaanŋu wuo ŋ suu solaanŋu. Yaan aa na ta na kuye kuufafaanŋu maama yaa-i baanŋu-i baa isonŋu-i, namaano-i na-naa nuo a ka cor baa nierraamba-i hiere.

¹⁶ Yaan na hommu ta mu fe yinni man jon. ¹⁷ Taa na cārā Diilono-i honni man jon. ¹⁸ Taa na jaal Diilono-i weima-na hiere. Nan hūyāa-ma cu Yesu-Kirsa huon-ɲu, Diilono taara na ta na ce ku yaa-i.

¹⁹ Baa na ta na cie *Diilono Yalle-i di maacemma-na. ²⁰ Da ba wan nelma man baa-na aa cira Diilopɔurunŋu, baa na bie-ma nelsosomma. ²¹ Ŋga taa na ne nelma-i hiere torro; da na da mamān faa, na ce ma yaa-i. ²² Nien āmbabalma-i ma sinni-na hiere aa na yan-ma.

Jaaluperienŋu

²³ Diilono-i Hofellentienjo bir-na fuo birma aa u tuo niya-nei fafamma. Ku yunŋu yaa daaku: U tuo niya na yaleŋa-i baa na hommu-i baa na kūma-i; cālmuo baa ji da-nei Itienjo-i Yesu-Kirsa jomman-yiingu-i. ²⁴ Diilono man bie-na, u paa nunŋu wuo u ka ce-ma, u ka bi ce-ma. U sa wan weima aa ji bir baa huon-āndaanŋu.

²⁵ Tobin namaa, taa na bi cārā Diilono-i na hā mienjo-i.

²⁶ Taa na jaal tobimba-i hiere fafamma ŋaa ceduoŋ-bien namaa.

²⁷ Mi gbu mi cārā-nei, jande, nien Itienjo-i aa na kalan sebe daayo-i na pigaan Diilon-dun-baamba-i hiere.

²⁸ Itieno-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegáan sebháallŋo man há Tesaloniketaamba-i Nelmuoamma

Tesaloniketaamba saa naa da tuolerŋ-muntienammu baa Yesu-Kirsa jomman-künŋu-i. Ba hólma-na, banamba naa cira wuó *Kirsa juó tí, banamba yagar maacencelle wuó miwaanŋo tŋe tí aa nuóm̄ba namba'i bir yiera baa ba yuŋ-maama-i. Polŋ daa-ma dumaanŋo-na, u nyegéŋ sebe daayo-i duó kaala nelma yaanŋa-i baa-ba. U jaalaa Diilonŋo yaa igéna ba maama-na aa cárá-yuó wuó u káyá-bei ba ta ba wuó u hümelle-i fafamma (sap. 1).

Ku huonŋu-na, u suó dii u nuŋgu-i Yesu jomman-künŋu-na, wuó «Nelbalaŋo» yaa saaya u jo igéna. U ka jo ji ce u fere wuó u yaa Diilonŋo-i, a táal nuóm̄ba bigáan Diilonŋo-i.

Polŋ suyaa mafamma-i dumaanŋo-na, u donŋ tuó dii nelma Diilonŋ-dünŋ-baamba túnni-na, wuó mulien da ma fie'a ma ka ko-ba, ba nyaar Diilonŋ-hümelle-na (sap. 2). U bi taaraaya-kuó Tesaloniketaamba wulaa wuó ba ta ba cárá Diilonŋo-i ba há fuó fere-i, aa yentaamba ta ba ce maacemma ba taara ba nuŋ-juuru-i yinni man jon fuó temma-i, aa ba baa bi yan ánfafamma cemma-i (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muó Pol, muó baa Silvé* a naara Timote, miém̄ei nyegáan sebe daayo-i die há Diilonŋ-dünŋ-baanŋ namaa namanŋ cuu Itienŋo-i Yesu-Kirsa huonŋ-nu dii Tesalonike-i-na. ² I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba káyá-nei aa fê na hóm̄mu-i.

Pol dii sireŋa Tesaloniketaamba-na

³ Tobinŋ namaa, Diilonŋ-hümellenŋ-künŋunŋ yuŋ na hóm̄mu-i ku ká dumaa, a naara nanŋ dól na-naa na bi ká dumaa, i sie gbáa yan Diilonŋo jaalma-i; aa ku yaanŋa yaa dumaanŋo-na. ⁴ Nanŋ ceŋ súlma manŋ nuóm̄ba nammu-na, a naara nanŋ mulienŋ muliema manŋ, aa na yagar nyaar Yesu maama-na, ku sa gbuu fê i hóm̄mu-i puona. A ce dumaanŋo-na die ká terienŋu terienŋu, i bie na künŋu-i a piie pigáan Diilonŋ-dünŋ-baamba manŋ dii terienŋu-na.

⁵ Tobinŋ namaa, nanŋ mulienŋ *Diilonŋ-nelle manŋ maa-na-i, kumanŋ haanŋ-nei daaku-i, ku'i ka ce di saaya-nei. Ku yaa pigáan wuó Diilonŋo suó pámma. Neliŋ nuó ninŋ saaya baa kumanŋ, Diilonŋo bi pá-ni baa ku yaa-i. ⁶ Na saa da, bamanŋ cieŋ-nanŋ súlma-i, Diilonŋo daa ku saaya u bi ce kutaamba-i súlma a suu ku sólaanŋu-i. ⁷ Aa banŋ ceŋ namaa namanŋ súlma-i, u ka hiel-na súlma-na baa miéŋo-i hiere Itienŋo jommanŋ-yiinŋu-i. I ka da u jo dóró-i-na baa u *dórópuórbiemba-i; ba hii hiere. ⁸ Dáncaamu ka dii-yo huonŋa u tuó jo. Duó jo, bamanŋ cínaana Diilonŋo-i aa bi cína Itienŋo *Neldóðólma-i, u ka gbo kakálle-i ba yunni-na. ⁹ Kumanŋ ka haa-bei ku yaa daaku: Diilonŋo ka kósuonŋ-ba gbula, ba sie da pié Itienŋo-i, ba sie da unŋ ceŋ u báanŋu-i dumaa. ¹⁰ Nga bamanŋ hüyáa u maama-i, yiinŋ daaku-na, ba ka ta ba tuolnu-yuó aa gbuu ta ba ne-yo ŋaa ba ka wuo-yo. Inŋ waanŋ u maama-i baa-na na hüu-ma, namaa na kaa bi waa ba hólma-na.

¹¹ Ku'i cie na da i cárá Diilonŋo-i yinni manŋ jonŋ i há-na, wuó unŋ bíe-na mamanŋ nuó-i, u há-na ku fŋŋgúó-i na gbáa ce-ma. Aa ánfafamma manŋ yuu na hóm̄mu-i, u há-na ma cemmaŋ-fŋŋgúó-i, aa ce na yu nyólma baa Diilonŋ-hümellenŋ-künŋu-i. ¹² Da ma ce dumaanŋo-na, na ka ce Itienŋo-i Yesu ce bó i aa fuó ka bi ce na ce bó. Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i banŋ yenŋ hujantaamba, ba yaa wuó ma ce dumaanŋo-na.

2

Itienŋo jommanŋ-künŋu-i

¹ Tobinŋ namaa, kumanŋ ŋaa Itienŋo jommanŋ-künŋu-i baa i tigiima-i u caanŋu-na ku künŋu-i, ² jande, i cárá-nei, da na nu ba'a Itienŋo juó, baa na yanŋ na hóm̄mu cu donduo dumaa, baa na bi yanŋ na huleŋa caar. Umanŋ duó cira Itienŋo jomma hii, baa na hüu-ma. Halle da ba fie cira wuó Diilopópuórŋu, baa na hüu-ma. Ba gbáa bi cira miém̄ei waanŋ-ma sisó miém̄ei nyegáan-ma, ba táal-na. ³ Baa na yanŋ molo da nelma táal-na. Halle da ba fie hel baa ku nelma-i hie, baa na hüu-ma. Na saa da, aa Itienŋo jommanŋ-yiinŋu suó da ku hi, nuóm̄ba ka cína Diilonŋo-i aa Nelbalaŋo manŋ káanŋ dáamu-na u ka carra ba da-yo. ⁴ Nuóm̄banŋ buol nimanŋ hiere, ka hel baa Diilo fuó fere-i, u ka sire wuó fuó sa taara-nie, keŋe fuó maaraa-ni hiere. Aa u ka bel diilonŋo-i ká ka suur tŋena *Diilodubuó-i-na wuó fuó yaa Diilonŋo-i. ⁵ Ma sí ma tŋyáanu-nei wuó minŋ waa na terienŋu-na, mi taa mi wanŋ-ma baa-na ke? ⁶ Fiefie-i-na, na suyaa kumanŋ bilaaya-yuó ta ku cie u yiinŋu da ku hi u duó jo. ⁷ Na saa da, Nelbalaŋo duonŋ u maacemma-i tí dii cicaara, ku tŋyáa umanŋ bilaaya-yuó u halanŋ u yaanŋa-na. ⁸ Duo

* 1:1 Silvé yerre nande yaa wuó Silasi.

halarŋ u yaanga-na, i ka da-yo. Kufangu huonŋu yaa nuo-i Itienŋo ka bál-o baa u nufafalmu, aa uŋ juo baa bibesinni manŋ, ku ka kosuon-yo. ⁹ Nelbabalanŋ daa u ka jo baa *Sitáni himma a ji ce gbere-weima-i ma sinni-na hiere duo gbáa duo táal nuomba-i cure-bei. ¹⁰ U ka jo ji ce kuubabalaanŋu-i ku sinni-na hiere a cure bamanŋ káanŋ dáamu-na. Ninsonŋo manŋ naa waa u gbáa kor-ba, u saa dolnu-bei ba ciina-yuo. ¹¹ Ku cie dumei Diilonŋo há-ba pirammanŋ-hommu a ce ba ta ba húu coima-i wuo ninsonŋo. ¹² Terienŋu fangu-na, bamanŋ saa húu ninsonŋo-i aa kuubabalaanŋu cemmanŋ ta ma dolnu-bei, Diilonŋo ka pigáanŋ-ba u jáyamma-i.

Diilonŋo fiela-na duo kor-na

¹³ Tobinŋ namaa, na maama dii kpelle Itienŋo huonŋa-na. Diilonŋo fiela namei dii ku dommanŋ * duo kor-na u *Yalle manŋ cienŋ-nanŋ nelfafaanŋ namaa di barguo-i-na, baa ninsonŋo manŋ nanŋ siyaa-yo u bi barguo-i-na. A ce dumaanŋo-na, mie i sie gbáa yanŋ u jaalunŋu-i na maama-na. ¹⁴ Inŋ waanŋ *Neldodolma manŋ baa-na, u bie-na baa ma yaa-i duo kor-na na da na ta na ce na báanŋu-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i.

¹⁵ Tobinŋ namaa, terienŋu fangu-na, bilaanŋ Diilonŋo-maama-i kpelle, aa inŋ waanŋ manŋ baa-na i nunni-na, baa inŋ nyegáanŋ manŋ há-na hiere, baa na yanŋ ma karaanu-nei. ¹⁶ Itienŋo-i Yesu-Kirsa fuo fere-i, baa i To-i Diilonŋo manŋ dolaa-ye aa ce hujarre yie tuo dii sireinŋa yie, aa ce i haa i nanŋa-i binŋkufafaanŋ-nu, ¹⁷ ba há-na holle aa ta ba dii sireinŋa nei, a ce na maacemma-i baa na ándenni ta ni fa hiere.

3

Taa na cárá Diilonŋo-i na há-ye

¹ Tobinŋ namaa, manŋ tyáa ma yaa daama: Taa na cárá Diilonŋo-i na há-ye; wuo u yanŋ Itienŋo nelma gbuo terni-i hiere donduo donduo, aa ma da fónŋuóŋaa manŋ daa fónŋuóŋa dumaa namaa terienŋu-na. ² Nuomba hiero saa húu-ma, a ce dumaanŋo-na, taa na bi cárá Diilonŋo-i wuo u húu-ye nelbabalaamba nyisenni-na. ³ Itienŋo sa bir baa huonŋ-ándaanŋu; u ka dii holle nei aa bi tuo niya-nei na baa ji suur *Bigáarŋo nammu-na. ⁴ Itienŋo cie i suo wuo die wanŋ manŋ baa-na na ce-ma aa na ka cor ta na ce-ma.

⁵ Itienŋo-i Yesu-Kirsa ce na ta na dol Diilonŋo-i aa ce na ta na hírá mulléma-i fuo temma-i.

Na saaya na suur mie nallu yaa nuo-i

⁶ Tobinŋ namaa, na hólma-na, bamanŋ bilaa yelma-i tlena aa ba sa ce inŋ waanŋ manŋ baa-na, nieŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa na kar-bei hiere.

⁷ Namaa fere-i na suyaa nanŋ saaya na ta na ce kumanŋ a bie mie maama-i. Inŋ káa na terienŋu-na, na daa i cie i fere yentaanŋ mie wei? ⁸ I saa húu molonŋ kuuwuonŋu dede wuo-ku gbánŋbánŋ. I cie maacemma-i báanŋu-i baa isuonŋu-i ŋaa i ka ko i fere tie da i nunŋ-juuru-i i fere ⁹ a ne da namei naa saaya na yiera baa i yunŋ-maama-i. Nga i cie mafamma-i die pigáanŋ-na nelma. ¹⁰ Inŋ waa na terienŋu-na, i saa fuo-ma nei; i taa i wanŋ-ma baa-na yie: «Umanŋ duo u sa taara u ce maacemma-i u bi ne niiwuoni-i aa u yanŋ-ni.» ¹¹ Da na da i wanŋ mafamma-i, i nuo wuo na hólma-na banamba bilaa diilonŋo-i yanŋ ba maacemma-i aa ta ba wuora ba dii ba nunni-i manŋ saa hi-ba. ¹² Inŋ taaranŋ kumanŋ kutaamba wulaa ku yaa daaku: Ba ne Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa ba belnu maacemma-i ba ta ba ce-ma manŋ saaya ma ce dumaa a yiera baa ba yunŋ-maama-i ba fere.

¹³ Tobinŋ namaa, namaa fuo, baa na yanŋ kuufafaanŋu cemmanŋ-i. ¹⁴ Inŋ waanŋ manŋ sebe daayo-na, umanŋ duo saa ce-ma, na ne kutienŋo-i aa na yanŋ-yo; baa na tiraa na gbonu na ce weima baa-yo, ku yaa senserre ka da-yo. ¹⁵ Mi saa cira na pánŋ bigáanŋ kutienŋo-i, ŋga na dii nelma u tünŋ-nu; namaa wuonŋo'i.

¹⁶ Hofellentienŋ fuo fere u tuo fe na hommu-i weima-na hiere baa honni-na hiere. Itienŋo waa baa-na hiere.

¹⁷ Muo Pol, mi páa-na jaalunŋu. Muomei nyegáanŋ jaalunŋ-terienŋ daaku-i baa mi fereŋ nanŋa. Mi haa mi niele-i dumei toko mi sebebaa-ba-na. ¹⁸ Itienŋo-i Yesu-Kirsa u káyá-nei hiere.

* 2:13 Girekimma-na terienŋ daaku gbáa bi nu nunŋ daama-i: «U fiela namei igéna...»

Polŋ nyegáan sebedléláño manŋ há Timote-i Nelmuoyamma

Timote to waa Girekiyierno, aa u nyu-i Yuufucierŋo. Nyuŋo naa hũu Yesu maama-i. Timote-i baa Pol ba kaanŋ da ba-naa Lisire (Pəpuur. 16.1-3). Ku huonŋu yaa nuo-i Timotenŋ juo ce Pol namaacencerŋo tuo wuora baa-yo nileriŋa-na. Huonŋu nanŋu juo hi, Pol wuo kar-o jina Efesi u duo káya Diilonŋ-dünŋ-baamba-i ba suo tigiima (1.3). U nyegáan sebebaa-ba há há-yo a dii sireiŋa yuo ku maacemma-na.

Diélá-wuonŋo yaa daayo-i. U gbuoya-yuo wuo nuomba namba dii ta ba guol Diilonŋ-dünŋ-baamba gbeini-i wuo miwaanŋ daayo bímbínni saa fa, wuo cadiile saa bi fa, aa niwuoni nanni saa bi tiraa fa wuoma-i. Pol yanŋ aa tagaaya pigáanŋ Timote-i wuo Diilonŋ unŋ hielaan nimanŋ hiere ni faa (sap. 1 baa 4).

U bi tagaaya pigáanŋ-yo Diilonŋ-dünŋ-baambaŋ gbié ba ta ba cárá Diilonŋ-i dumaa, aa yaataamba-i baa ba huonŋ-baambaŋ gbié ba waa dumaa (sap. 2-3).

Timotenŋ saaya u bel nuomba-i dumaa Diilonŋ-dünŋu-na a saanu baa ba sínni-i, Pol waanŋ ku yaa-i perienŋ aa dii nelma u túnni-na (sap. 5-6).

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, muomei nyegáan sebe daayo-i. Yesu-Kirsa *pəpuurbilon muo ŋaa i konkortienŋo-i Diilonŋ unŋ'a ma ce dumaa baa inŋ haa i nanŋa-i Yesu-Kirsa manŋ nuo-i. ² Mi nyegáan-yo da mi há Timote nuonei. Diilonŋ-húmelle-na, nii dii mei fererŋ biŋer nuo. I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba ce hujarre nie aa káya-nie aa fé ŋ huonŋa-i.

Nelpirataamba kũngu-i

³ Mi tamma-na da mi ká Maseduoni-na, mii naa hi dii sireiŋa nie wuo ŋ tlena Efesi-na ŋ yiera bamanŋ waanŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima-i. ⁴ Wanŋ baa-ba wuo ba hiel ba nanŋa bíncuonŋ-nelsosomma-na baa huolonŋ-maama-i, ma jo baa ijiesosonni. Ma sa káya nelie suo Diilonŋ-huonŋa-i. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Diilonŋ-na, ku yaa ŋ ta ŋ suo u huonŋa-i. ⁵ Kumanŋ cie mie ŋ ce-ma dumaanŋo-na, mi taara Diilonŋ-dünŋ-baamba-i hiere ba ta ba dol nuomba-i baa huonŋa diei, ba waa nelfafaamba, aa ba haa ba nanŋa Diilonŋo-na ku haama. ⁶ Banamba yaanŋ daama-i hiere aa bie nelsosomma ta ba wanŋ. Ba haaraa húmelle-na. ⁷ Ba cie ba fere *anŋnamma pigáataamba, a ne da banŋ nyaaraa manŋ nuo-i ta ba wanŋ-ma, bafamba fere-i ba sa suo ma yunŋu-i.

Anŋnamma anfaanŋo-i

⁸ I suyaa wuo da ŋ wuo *anŋnamma-i manŋ saaya ma wuo dumaa, ma faa. ⁹ Aa i saaya i suo wuo Diilonŋo saa jina anŋnamma-i nelviinŋ maa-na, u jlená-mei nelbabalaanŋ maa-na. Ba yaa haba-i? Ba yaa bubolaamba-i, baa yaagbáraamba-i, baa ámbabalmanciraamba-i, baa bamanŋ sa káanŋ Diilonŋo-i, baa bamanŋ bínaananŋ u yerre-i, baa bamanŋ kuonŋ ba tobáa-ba-i siso ba nyubaa-ba-i, baa nelkuraamba namba-i, ¹⁰ baa bamanŋ cieŋ bíŋwosinni-i, baa bemba manŋ cieŋ ba-naa, baa bamanŋ suoraanŋ pörtobaa-ba-i, baa coikartaamba-i, baa bamanŋ hielaanŋ ba nienŋa-i Diilonŋo-na coima-na. Bamanŋ sa wuoyaanŋ ba saanu baa ninsonŋo-i hiere, anŋnamma jlena bafamba maama yaa nuo-i. ¹¹ Banŋ háa-mi *Neldodolma manŋ wuo mi wanŋ-ma, ninsonŋ daayo da ma yaa nuo-i. Neldodol daama piye Diilonŋo yunteslinnŋ-maama baa u fafaanŋ-maama.

Pol pa Kirsa-i jaaluŋgu

¹² Mi jaal Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i, u haa u nanŋa mie aa hiel-mi káya-mie mi ta mi cáa-yo, ¹³ ŋ sie suo wuo diélá-i-na mi taa mi bílena u yerre-i aa ta mi ce karaanŋu baa u baamba-i. Mi huonŋa taa ka donŋ ka cor. Ŋga u yaanŋ aa ce hujarre mie wuo miŋ'a mi saa hũu Yesu maama-i, mi sa suo ku yunŋu. ¹⁴ Itienŋo Yesu-Kirsa cie baa-mi cor. U cie mi haa mi nanŋa yuo aa tiraa ce mi ta mi dol-o. ¹⁵ Nel daama-i nuharunŋu si dii-mei: Yesu-Kirsa juo híema-na duo ji kor ámbabalmanciraamba. A ne da muomei ba yuntienŋ muonŋo-i. ¹⁶ Ŋga u cie hujarre ámbabalmanceronŋ muo mi temma-na duo pigáanŋ u hohinŋanŋa-i. U cie kufanŋu-i duo dii sireiŋa nuomba-na ba da ba hũu u maama-i a da cicélma manŋ sa tlenŋ dede-i. ¹⁷ Yaanŋ i tie gbelienŋ Diilonŋo-i aa i tie tuolnu-yuo. Uu dii gbula, u sa ji ká tierienŋu. Molonŋ yufelle sie gbáa haa-yuo. U yaa u diei-i Diilonŋo-i. Ma cie.

¹⁸⁻¹⁹ Mi bie, mi ka há-ni maacemma a saa baa Diilonŋ unŋ ŋa naa ce ba wanŋ manŋ ŋ kũngu-na cor. Banŋ waanŋ manŋ, da ma tlenu-nie, ŋ ka tie Diilonŋ-húmelle-na aa gbáa ce maacenfafamma baa huonŋa diei. Banamba suyaa kumanŋ sa dolaanunŋ Diilonŋo-i aa cor ta

ba ce-ku. A ce dumaango-na ba Diilonj-hümellenj-künju küona. ²⁰ Imene nunju dii kutaamba-na baa Alesändire-i hiere. Mi nyaa-ba hä *Sitáni baa-ba, ku yaa ba ka yan Diilono yerre bñenamma-i.

2

Diilocaralle faa

¹ Miñ taaran kumanj dielä-künju-i Diilonj-dünj-baanj mie i wulaa, mi taara i tie jaal Diilono-i aa tie cārā-yuo i hä nuomba-i hiere. ² Na ta na cārā-yuo na hä fñgōtaamba-i baa yuntaamba-i hiere, kumanj ka ce i küoma fe, i waa i fereñ nuō tie cāa Diilono-i aa tie ce kuuviñgu. ³ Da na ta na jaal-o aa ta na cārā-yuo na hä nuomba-i hiere, ku yaa faa aa tiraa ta ku dalmu i konkortienjo-i Diilono-i. ⁴ Diilonoj taara nelbiliemba-i hiere ba kor aa suō ninsoño-i. ⁵ Na saa da! Diilonoj dii u diei yonj, aa konkortienjo diei dii nelbiliemba hōlma-na baa-yo. Konkortienjo faño-i nelbilonjo. U yaa Yesu-Kirsa-i. ⁶ Diilonj unj ŋa naa dii huñgu manj duō kor nelbiliemba-i ba āmbabalma-na kunj juō hi, u yaa pāa u fere a sāa ba yunni-i. U cie ku yaa-i a pigāanj wuō Diilonoj taara u kor nelbiliemba-i hiere. ⁷ Ku' cie na da Diilonoj cie-mi u nelwaranj muō, aa bi ce-mi Yesu *pōpuōrbilonj muō, mi ta mi wanj Yesu maama-i *niēraamba hōlma-na, ba da ba nu ninsoño-i aa hūu-yo. Mi sa kar mi huoyasanga, mi wanj ninsoño yaa-i.

⁸ Terienju fanju-na, mi taara bibemba ta ba cārā Diilonoj-i terni-na hiere. Aa da ba'a ba cārā-yuo, ba cārā-yuo baa hōfafanga; ba baa cārā-yuo baa hōdulle, ba baa bi cārā-yuo baa berru ba hōmmu-na.

⁹ Mi bi taara caamba ta ba suō ba fereñ diiyamma. Ba baa yanj bisinni ta yaanga bei; ba yanj ni gbē baa-ba. Ba baa ta ba dii gbeibuō ba yukuōsinni migamma-na, baa niibilenni-na, baa kompammu-na. ¹⁰ Ba yanj aa ba ta ba kuye ānfafamma cemba yaa-i. Cienjo manj wuō fuō kāalā Diilonoj-i u saaya u tuō ce ku yaa-i. ¹¹ Aa da ba ta ba wanj Diilonj-nelma-i baa-ba, ba saaya ba finanj aa hiire ba fere ta ba nu. ¹² Mi sa taara cienjo sire yiera wuō u wanj Diilonj-nelma, u saa bi saaya u waa bibienjo yun-ju, u par finamma yonj. ¹³ Yunj haku-i nuō-i mi ta mi wanj mafamma-i? Mi nie da Diilonoj maa bibienjo yaa igēna aa suō ji ma cienjo-i. ¹⁴ Aa *Sitáni saa gbāa taal bibienjo-i, u taalāa cienjo yaa-i u cāl Diilonoj-i. ¹⁵ Ŋga cienjo manj duō hūu Yesu maama-i, aa wuō Diilonj-hümelle-i fafamma, aa nelnyulmu waa-yuo, u horre ka kor-o.

3

Yaatesinnij saaya ni da dumaa Diilonj-dünju-na

¹ Umanj duō tuō taara yaatesinni-i Diilonj-dünju-na, kutienjo taara maacenfafamma; nuharunju si dii-mei. ² Diilonj-dünj-baamba yaatienjo-i, cālmuo saa saaya u da-yuo, u saaya u waa cienjo diei tienjo, u saaya u tuō suō u fereñ belma, u saaya u waa nelnurāño, u saaya u waa nelfeñjo aa tuō sie u har niraamba-i. U saaya u gbāa tuō kalanj nuomba-i Diilonj-nelma-i. ³ U saa saaya u waa konyōrōño, u saa saaya u waa hōdoroño, u saa bi saaya u waa berkartienjo, ŋga u saaya u waa hieñhientienjo, u saa saaya u yanj gbeinj-maama ta yaanga yuo. ⁴ U saaya u suō fuō fereñ dumellenj-baamba nuolamma a ce u bisālma ta ba nu u nunju-i aa ta ba kārj-yo weima-na hiere. ⁵ Nelienjo manj sie gbāa nuola u dumellenj-baamba-i fafamma u ce nie gbāa bel Diilonj-dünj-baamba-i fafamma? ⁶ Yaatienjo saa saaya u waa nelfeñjo Diilonj-hümelle-na. Duō waa nelfeñjo, bombolma gbāa coruonu-yuo. A ce dumaango-na, mamarj daa *Sitáni-i na ka da yo. ⁷ Ku bi saaya u yefafalle waa puonj-nuomba nunni-na, ku yaa ba sie ji dii ba yaanga-i yuo a ce Sitáni ta mumbelmu yuo.

Diilonj-dünju maacenciraamba maama

⁸ Kuuduñgu yaa baa Diilonj-dünju maacenciraamba-i, ba ciluō saaya u vii aa ba baa waa huhurmantaamba. Ba saa saaya ba yanj kolma ta yaanga bei, aa ba baa taara huhurmanj-gbeinja-i. ⁹ Diilonj unj pigāanj-ye ninsoño manj u hümelle-na, ba sie-yo aa ba bel-o baa huñga diei. ¹⁰ Da na'a na hä umanj Diilonj-dünju maacemba-i, na saaya na ne kutienjo ciluō-i igēna. Da na da u faa, na suō na hä-yo baa-ma. ¹¹ Caamba* manj cienj maacenduma famma-i ba saaya ba bi vii, ba saa saaya ba waa yebñenataamba. Ba saaya ba ta ba suō ba fereñ belma aa yanj huhurma-i weima-na hiere.

¹² Diilonj-dünju maacenceroño saaya u waa cienjo diei tienjo. U saaya u tuō suō u dumellenj-baamba nuolamma. ¹³ Diilonj-dünju maacenceroño manj cienj u maacemba-i fafamma, nuomba bi u yefafalle aa u da holle u piije unj haa u nanja-i Yesu-Kirsa-i-na mamarj nuō-i.

Diilonj unj puuriye nelma manj pigāanj-ye

¹⁴ Timote, Diilonj duō sie, ku sie da huñgu mi ka kā ka ne-ni. Ŋga mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hä-ni, ¹⁵ wuō da ŋ saa ji ta ŋ da-mi, u kāyā-nie ŋ suō ŋ fereñ belma Diilonj-dünj-baamba

* 3:11 Girekimma-na terienj daaku gbāa bi nu nunj daama-i: «Ba caamba ciluō saaya u vii...»

hōlma-na, ņ suō ņ fereņ belma Cicēlmantieņo baamba hōlma-na. Ba yaa ninsoņo tuole-i
 16 Coima saa fa, Diilonj uņ pigāaņ ye nelma maņ Yesu-Kirsa kūņgu-na ma temma si dii.

Wuō *Kirsa juō nelbilonj temma i ji da-yo.

*Diilonj-Yalle cie i suō wuō nelviinjo.

*Dōrpōpuōrbiemba daa-yo.

Ba waan u maama-i baa nieraamba-i nileiņa-na hiere.

Ba hūyāa u maama-i terni-na hiere.

Aa Diilonjo biyaa-yo ka jīna u caaņ-nu.

4

Bilaaņ na fere coikartaamba-na

¹ *Diilonj-Yalle waanj-ma gbar-ma wuō miwaanjo timmaņ-huōņgu-na, banamba ka ciina
 Yesu-i aa cu coikartaaņ huōņ-nu ta ba nu Sitāni-nelma. ² Ba ka yaņ huhurmantaamba
 famba tāal-ba pira-bei. ³ Ba wuōra ba piie wuō ānsorre saa saaya di ce, aa cira niwuoni
 nanni dii ni saa saaya wuoma. Nga ņ saaya ņ suō wuō niwuoni fanni-i Diilonjo hiela-ni hā
 bamaņ hūyāa u maama-i aa ta ba suō ninsoņo-i wuō ba ta ba jaal-o aa ta ba wuo-ni. ⁴ Diilonj
 uņ hielaa nimaņ hiere ni faa. I saa saaya i ciina kuuwuōņgu naņgu wuō ku saa fa. Nga da ņ'a
 ņ wuo kumaņ, ņ saaya ņ jaal Diilonjo-i ku maama-na. ⁵ Ku yuņgu yaa daaku: Diilonj-nelma-i
 baa u cārāmma yaa migāaņ niwuoni-i hiere.

⁶ Da ņ ta ņ piie nel daama-i ņ pigāaņ tobimba-i, ņ ka ce maacembilofefeiņ nuō Yesu-Kirsa
 suōņgu-na. Ku yaa ka pigāaņ wuō ņ flāa Diilonj-hūmelle-na aa ņ kalaaņ hūmefafalle-i hi ņ
 fuoņgu-i. ⁷ Nelma maņ sa kāaņ hūmeduōle baa miē Diilonj-hūmelle-i, baa yaņ ma ta ma
 suur ņ tūnni-na. Ta ņ kuye Diilonj-kūņgu yaa-i. ⁸ Da ņ ta ņ kuye ponsaaņgu maņ firinuņ ņ
 kūōma-i, ku faa, ņga ku sa fa weima bōi. A ne da da ņ ta ņ kuye Diilonj-kūņgu-i ku fa nyuņgo ku
 maama-i aa tiraa fa bislņ ku maama-i hā-ni. ⁹ Nel daama-i nuharuņgu si dii-mei, nuōmba-i
 hiere ba saaya ba hūu-ma. ¹⁰ Ij haa i naņga Cicēlmantieņo-na, ku'i cie i tie ce maacemma-i
 aa vaa i fere vaaņ daama temma-i. U yaa nelbiliemba-i hiere ba konjortieņo-i, ku huraa
 bamaņ hūyāa u maama-i. ¹¹ Niņ saaya ņ ta ņ waņ mamaņ baa-ba ma yaa mafamma-i.

¹² Baa yaņ molo dii u yaaņga-i niē wuō bisālāaņ nuō. Diilonj-dūņ-baamba saaya ba ta ba ne
 nuōnei aa ta ba ce. A ce dumaaņo-na, ņ nuņ-āndaanjo saaya ku ta ku fa baa ņ ciluō-i hiere. ņ
 saaya ņ ta ņ dōl nuōmba-i hiere aa ņ haa ņ naņga-i Diilonjo-na ku haama. Cālmuo saa saaya
 u da-niē. ¹³ Vaa ņ fere ņ ta ņ kalaaņ Diilonj-nelma-i baa nuōmba-i aa ņ ta ņ firnu-mei ņ cie mi
 jomma-i. ¹⁴ Diilonj uņ puōraa ba waņ mamaņ ņ kūņgu-na aa yaataamba haa ba nammu-i niē
 aa cārā Diilonjo hā-ni fōņģō maņ, baa hūu-yo ņ nanna. ¹⁵ Miņ waaņ mamaņ baa-ni hiere,
 bel-ma nammu hai aa ņ ta ņ ce-ma maņ saaya ma ce dumaa, ku yaa nuōmba ka suō wuō
 Diilonj-maacemma wuō ņ wulaa. ¹⁶ Suō ņ fereņ belma, aa niā wāņ Diilonj-nelma maņ, ņ ta ņ
 ne-ma torro. Vaa ņ fere baa ma cemma-i, ku yaa ņ ka kor ņ fere aa bi kor bamaņ ka nu-ma
 ņ wulaa.

5

Timoteņ saaya u bel Diilonj-dūņ-baamba-i dumaa

¹ Bīncōiņo maņ duō cāl, piie baa-yo da yambaa ņaa ņ tohoiņo ņ dii-yo hūmelle-na. Da ku
 waa naacoloņo, piie baa-yo ņaa ceduoņ-bien namaa. ² Da ku waa cabīncōiņo, ņ piie baa-yo
 ņaa ņ nyu, aa da ku waa cabisālāaņo, ņ piie baa-yo ņaa ņ tūō; baa huōņga diei.

Bikulcaambaņ saaya ba bel dumaa

³ Bikulcaamba maņ taamba sī-bei koikoi, bel-ba fafamma. ⁴ Nga bisālņ da ba waa baa
 umāņ, sisō u hāayēlmba, ba yaa saaya ba yiera baa ba dūņ-maama-i a pigāaņ wuō ba kāalā
 Diilonjo-i ninsoņo. Da ba yiera baa-ma dumaaņo-na, ba bīncuōmbaņ cie kumaņ hā-ba, ba
 suu ku sōlaaņgu yaa dumaaņo-na. Diilonjo taara ku yaa-i.

⁵ Da ņ nu wuō bikulcieņo-i, u yaa umāņ tieņo sī-yuō. Fuō temma-i u haa u naņga-i Diilonjo
 yaa nuō-i, u cārā u yaa-i bāaņgu-i baa isuōņgu-i wuō u kāyā-yuō. ⁶ A ne da bikulcieņo maņ
 cieņ u bāaņgu-i, u ne colcol ņga u kuu, u Diilonj-hūmellenj-huōņga kuu aa yaņ-yo. ⁷ ņ saaya ņ
 ta ņ titirre nel daama yaa baa-ba, ku yaa ba sīē ji ce cāl.

⁸ Umaņ duō u sa ne u huraaamba-i fafamma, ku huraa fuō fereņ dūņ-baamba-na, kutieņo
 hilaa Diilonj-hūmelle huōņ-nu. Bamaņ sa suyaaņ Diilonjo-i ba bōyaa-yuō.

⁹ Bikulcaamba maņ naa vii baa ba bōlbaa-ba-i aa ba biena yu bien komuōņa sa-a-sīēi, na
 saaya na biē bafamba yireiņa yaa-i ta na kāyā-bei. ¹⁰ Da na'a na kāyā umāņ, u yefafalle saaya
 di waa nuōmba nunni-na, u saaya u suō u bisālmba nuolamma, u saaya u tuō ce niraamba

nersinni-i fafamma, u saaya u tuó saara Diilonj-dünj-baamba gbeini-i*, u saaya u tuó káyá sũntaamba-i aa bi tuó ce ánfafamma-i ma sinni-na hiere.

¹¹ Bikulcaamba manj saa vaa yogo, baa dii ba nunju-i káyamma-na. Da nj dii-ku, bekünj da ku ji muonu ba yunni-i, ba ka ciel *Kirsaa maama-i jina kótuonju aa ta ba taara ba soñ. ¹² A ce dumaanjo-na banj paa nudléláñgu manj baa Kirsaa-i, ba ka guola-kuaa a taara weima há ba fere. ¹³ A naara kufanjgu-i, da na bie-ba ta na káyá-bei, ba ka ce yentaamba ta ba wuora ba bñ nuonj-dumienj-na, ba nunni ka ta ni ko-ba, ba ka ta ba dii ba nunni-i nelma manj saa hi-ba. ¹⁴ Terienju fanju-na, mei taara bikulcabisálmba bir soñ a hoñ bisálmba aa yiera terduonj-nu ta ba ce ba dñj-huuya-maacemma-i, ku yaa i bigáaraamba sie da nunju yie. ¹⁵ Kumanj cie mi ta mi wanj mafamma-i, bikulcaamba namba naana hümelle-i tí aa cu *Sitáni huonj-nu.

¹⁶ Cienjo manj duó hũu Yesu maama-i aa bikulcaamba waa u dñj-baamba-na, u'i saaya u tuó káyá-bei aa yanj Diilonj-dünj-baamba ta ba káyá bamanj taamba sí-bei.

Diilonj-dünj-baamba yaataambanj saaya ba bel duma

¹⁷⁻¹⁸ Diilonj-nelma ciera wuó: «Niñj duó tuó muo dímma-i, nj saa saaya nj vaa u nunju-i» aa tiraá cira: «Maacembilónjo saaya baa u maacemma sullu-i».† Terienju fanju-na, Diilonj-dünj-baamba yaataamba manj cienj ba maacemma-i fafamma, na saaya na ta na bi ne ba yaan-na fafamma; ku huraa bamanj vaa ba fere baa Diilonj-nelma wamma-i.

¹⁹ Da ba ta ba cäl yaatienjo-i baa mamanj, aa siertaamba saa yu ba hái sisó ba siei, baa hũu-ma. ²⁰ Umanj duó cäl, wañj baa-yo banamba yufelle-na, ku yaa bafamba ka káala.

²¹ Jande, ne Diilonjo-i baa Yesu-Kirsaa-i baa *dorpóuorbiemba-i aa nj ce nel daama-i njaa minj waan-ma baa-ni dumaa. Baa ta nj ce cieluo. ²² Da nj'a nj sa suó umanj ku kaala, baa tugol nj haa nj nammu-i u yunju-na nj cãrá Diilonjo-i nj há-yo wuó u tuó ce maacemma Diilonj-dünj-gu-na. Baa yanj banamba ji celienj-ni baa ba balaangu-i. Baa yanj cálmuo da-nie.

²³ Nj kusünjgunj nj'a ku sa dól-ni, baa ta nj nyonj hñjkolño-i yonj, ta nj nyonj duvëñjo-i tëntëñ.

²⁴ Nuomba nanj cálmuo dii u sa fuo; a ne da banamba dii ba tiena ba ándaangu-na aa suó da ba cálmuo-i. ²⁵ Anfafamma sa bi fuo dumei. Halle da ku fie vaaya nie nie, ma ji hel.

6

Kraambañ saaya ba waa dumaa baa ba yuntaamba-i

¹ Kraamba saaya ba ta ba kãñ ba yuntaamba-i fafamma, ku yaa molo sie da biëna Diilonjo yerre-i aa bi biëna i hümelle diele-i. ² Kraamba manj ba yuntaamba hüyáa Yesu maama-i, ba baa yagar ba nunni-i wuó ba natobimba. Ba saaya ba suó wuó ba yuntaamba hüyáa Yesu maama-i aa ba maama bi dólno Diilonjo-i. Terienju fanju-na, ba saaya ba firnu ba hõmmu-i ta ba ce maacemma-i fafamma ba há-ba. Niñ saaya nj ta nj wanj mamanj baa nuomba-i ma yaa mafamma-i.

Pol diyaa nelma Timote túnni-na

³ Umanj duó yanj Itienjo-i Yesu-Kirsaa nelmanj-kerre-i aa tuó wanj u denj maama baa nuomba-i, umanj duó haar Diilonj-hümelle-na, ⁴ kutienjo ce bombolma. U sa suó kuyunju, aa nuharunju'i dolaanun-juó baa ándapirre aa tiraá tuó ce berru nelsosomma-na. Ku yaa juonj baa nenemunju-i, baa cõcõgõluó-i, baa tuosinni-i, baa ánjjõgõbabalamma-i, ⁵ baa ándapirre-i bamanj sa jogaanj kã yaan-na ba hõlma-na. Ba cíinaana ninsoño-i aa bir ta ba ne wuó sí Diilonj-hümelle-i gbeitaara-hümelle.

⁶ Coima saa fa, da nj haa nj nanja-i Diilonjo-na, weisinni nanni saa maar nifanni-i, njga nj saaya nj waa nelienj nuoni manj sa nienuñ moloñ bñjkünju. ⁷ Nj saa da, i juó miwaanjo-na baa i nienja ndii, i ka bi bir baa i nienja ndii. ⁸ Kumanj gbãanj, die tie da i nuñ-juuru-i baa kompammu-i i hí, nifanni ka saanu baa-ye.

⁹ Bamanj kuñj gbeinj huonj-nu, *Sitáni hi ba yaa-i u dii-ba u juonjo-na. U gbu-ba baa bafamba ferenj yufienj-niini yaa-i u bel-ba. A ne da yunju si dii-nie, ni kósuonj-ba yonj. ¹⁰ Nj saa da, gbeinj da a ta a dólno-nie a cor, ku yaa diyaan-ninj ámbabalma sinni-na hiere. Gbeinj-maama taa yaanga banamba-na a ce ba nanna Diilonj-hümelle-i, a ce dumaanjo-na muliëma si dii bei dei. ¹¹ Njga nuó niñ yerj Diilonj-wuonj nuó, baa dii nj gboluonju maacembabalanj daama-na. Ta nj kuye viisinninj-künju-i, baa nelnyulmunj-künju-i aa nj haa nj nanja-i Diilonjo-na. Ta nj hírá nj kúõma-i aa nj ta nj ce nuomba-i híehie. ¹² Vaa nj fere Diilonj-hümelle-na. Baa yanj Diilonj-nelle korra-nie. Diilonjo jõguonj-ni baa difande maama yaa-i ku'i cie u bí-ni ce-ni u wuonj-nuó. Nj waanj difande maama yaa-i fafamma nuomba yufelle-na ku belle-na.

¹³ Fieñie-i-na, mi ka piye baa-ni Diilonjo manj háanj nelbiliemba-i baa bímbaamba-i cicélma-i u nu, aa Yesu-Kirsaa manj waanj ninsoño-i baa *Põse-Pilati-i u bi nu. ¹⁴ Niñ nuó nelma manj, ce-ma manj saaya ma ce dumaa, baa yanj cálmuo da-nie, baa yanj ba da

* 5:10 *Yuifubaa-ba járá ba niraamba-i dumei. Nienj Like 7.44. † 5:17-18 Nienj Anjñnamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 25.4 baa Kor. díe. 9.9; Matie 10.10; Like 10.7.

āntāalām̄ma haa-niē a ji hi Itieņo-i Yesu-Kirsa jomma-i. ¹⁵ Diilo fuo fēfē yaa diyaa yiingū fanġu-i.

U yaa u diei Itieņo-i;

ānfafamma-i hiere ma tieņo-i.

U yaa jāmatigibaa-ba-i hiere ba Jāmatigi-i,

aa bi waa yuntaamba-i hiere ba Yuntieņo-i.

¹⁶ Fuo yaa sa kuņj u diei yonj.

Cecerma maņ dii u terieņgu-na

molo siē gbāa piē ma caaņ-nu.

Molo saa da u yufelle dede

aa molo siē bi gbāa da u yufelle.

Yuntesīnni-i baa fōņgōtesīnni gbīē baa u yaa-i kudei.

Ma ciē.

Bīņkūntaamba maama

¹⁷ Waņ baa bamaņ bīņkūntaamba-i wuo ba yaņ bombolma-i, aa ba baa haa ba naņga ba nagāņ-niini-na; ni gbāa bīēna aa yaņ-ba. Ba yaņ aa ba haa ba naņga-i Diilon-na. Bīņkūņgu bīņkūņgu, u yaa firīnu u huoņga-i hā-ye baa-ku bāmbāale i tie ce i bāaņgu-i. ¹⁸ Waņ baa-ba wuo ba ta ba ce kuufafaanġu. Ba yaņ ba ānfafamma maara. Ba ta ba ce sām̄ma aa ba yaņ ba nammu ta mu fara fiēfiē. ¹⁹ Da ba ta ba ce mafamma-i, kuu dii ņaa ba tiera munterfafamu-na ba jīna da ba gbāa ji da cicēlma maņ sa tīēņ dede-i.

Andaperieņgu

²⁰ Timote, Diilon ņj hāa-ni nelma maņ, bel-ma nammu hāi. Andasošōnni maņ sa kāaņ hūmeduoḷe baa miē Diilon-hūmelle-i, hiel ņ naņga niē. Bamaņ karaaņ coima-i wuo bafamba suo yiēņgu, baņ fanuņ ba-naa nelma maņ nuo-i, baa dii ņ nunġu-i mei. ²¹ Ba daa niē sī ba suo yiēņgu, a ce dumaanġo-na, ba naana Diilon-hūmelle-i.

Diilo kāyā-nei.

Polŋ nyegáan sebeháallŋo man há Timote-i Nelmuoyamma

Pol waa kaso aa nyegēŋ sebe daayo-i a há Timote-i. Huonŋu fanŋu-na, u taa u mulleŋ aa nuomba naa nanna-yuó. Uŋ juó suó wuó u yinni tŋe tŋ, maman waa u huonŋa-na, wuó nyegēŋ-ma duó há Timote-i baa-ma. Pol nyegáan sebe daayo yaa perieŋ Diilonŋ-nelma-na.

U duonŋ u sebe-i baa jaaluŋgu. U jaalaa Diilonŋo-i Timote maama-na aa suó gboya Timote-i wuó u tuó ce fuó temma; u vaa u fere baa Diilonŋ-maacemma-i keŋe bamanŋ ciefŋ-marŋ ba yammu huol baa ma cemma-i (sap. 1-2).

Wuó nuomba bir baa ba huonŋu aa ta ba wanŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima, ŋga Timote u yanŋ aa u bel Diilonŋ-maama-i nammu hái, aa uŋ háaláayá mamanŋ, u nyaar-mei fafamma (sap. 3).

Sebe periema-na, Pol kaalaa u súlma-i, ŋga wuó yinduonŋu u saa ji hel Diilonŋo huonŋ-nu dede. Diilonŋ uŋ káayá-yuó dumaa, u nunŋu bi tiraa hi mafamma-i (sap. 4).

Jaaluŋgu

¹ Muó Pol, muómei nyegáan sebe daayo-i. Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilonŋ muó ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Diilonŋ uŋ paa nunŋu-i wuó umanŋ duó suur Yesu-Kirsa horre-na uŋ ka da cicelma manŋ, wuó mi wuora wanŋ mafamma maama yaa-i.

² Timote, mi bieŋ nuó, mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi há nuonei. I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba ce hujarre nie aa káya-nie aa fe ŋ huonŋa-i.

Pol dii sireiŋa Timote-i-na

³ Mi jaal Diilonŋo-i. Mi cáa u yaa-i baa huonŋa diei ŋaa mi bincuombanŋ siire ce-ma dumaa. Da mi ta mi cárá-yuó huonŋu huonŋu, ŋ maama sa karaanu-mie. ⁴ Niŋ kaalaa kaaluŋgu manŋ*, ku maama saa karaanu-mie; a ce dumaanŋo-na, ŋ kúoma gbuu bel-mi. Mi taara mi da ŋ yufelle ku yaa mi huonŋa ka fe. ⁵ Niŋ hüyáa Yesu maama-i baa huonŋa diei dumaa, mafamma saa bi karaanu-mie. Ku duonŋ baa ŋ nyubincainŋo-i Losi yaa igēna, ŋ nyu-i Enisi sire bie-ku, mi suyaa mie nuó ŋ bi siire bie kuuduonŋu fanŋu yaa-i.

⁶ Terienŋu fanŋu-na, mi ka tir nel daama-i baa-ni: Miŋ haa mi nammu-i nie aa cárá Diilonŋo-i u há-ni fŋŋgúo manŋ, baa yanŋ u kusirre ŋ wulaa. ⁷ Baa tie holle; Diilonŋ uŋ háa-ye u *Yalle manŋ, di sa ce-ye kortaanŋ mie, di dii holle yie aa ta di ce i tie dól i-naa aa tie suó i fereŋ belma.

⁸ Terienŋu fanŋu-na, baa ce senserre baa Itienŋo nelma wamma-i. Aa banŋ diyaa muonŋo-i kaso-i-na fuó maama-na, baa bi ce senserre aa ŋ hel mi huonŋ-nu. Diilonŋ uŋ háa-ye fŋŋgúo manŋ, yanŋ i ce u yaa gboruonŋu aa i hírá mullema-i *Neldodólma maama-na. ⁹ Diilonŋo yaa kuraa-ye aa ce-ye u baanŋ mie. U saa ne i fafaanŋu aa ce-ma! U taa u taara u cor baa Yesu-Kirsa-i ce-ye dei ku'i cie. Ma waa u huonŋa-na aa miwaanŋo suó duó jina. ¹⁰ Fieŋie yaa nuó-i i Konŋkortienŋo-i Yesu-Kirsa jomma cie i da cedeinŋ daayo-i. U yaa juó ji yiera kuliinŋu-i ku maacemma-na aa pigáan wuó die hūu Neldodólma-i i ka da cicelma manŋ sa tŋer dede-i.

¹¹ Diilonŋo cie-mi Yesu *pɔpuɔrbilonŋ muó mi ta mi wuora mi wanŋ Neldodól daama yaa-i mi pigáan nuomba-i baa-ma. ¹² Ku'i cie ŋ da mi ce súlŋ daama temma-i. Ŋga senserre sa da-mi baa-ma. Mi suó miŋ haa mi nanŋa-i umanŋ nuó-i aa mi suyaa mie uŋ háa-mi mamanŋ, ku fŋŋgúo dii-yuó u duó gbáa ce mi bella-mei ji hi gēŋgeriyinŋu-i.

¹³ Miŋ waanŋ ninsonŋ-nelma manŋ baa-ni, ta ŋ wuó ma hūmelle-i. Nelnyulmu manŋ dii-yie baa Diilonŋ-hūmelle huonŋa manŋ dii-yie Yesu-Kirsa horre-na, bel-ni fafamma. ¹⁴ *Diilonŋ-yallenŋ yey ŋ huonŋa-na, bel nel daama-i fafamma.

¹⁵ Ŋ saa bi yanŋ-ma suóma, Diilonŋ-dūŋ-baamba manŋ *Asi-i-na ba naana-mie hiere, halle baa Fisel baa Ermoseni-i hiere ba naana-mie. ¹⁶ Ŋga Diilo káya Onesifór dumellenŋ-baamba-i. Miŋ fie mi ye kaso-i-na, senserre sa da-yo baa nuomba-i; u juó u dii sireiŋa mie. ¹⁷ Uŋ diyaa u gboluonŋu-i *Oromu-i-na, u taaraaya-mie fuó ji da-mi. ¹⁸ Gēŋgeriyinŋu-na, Itienŋo káya-yuó a ce Diilonŋo ce hujarre yuó. Uŋ cie kumanŋ há-mi Efesi-i-na, nanŋ fere-i ŋ suó-ku ŋ yanŋ nuomba-i hiere.

2

Ŋ saaya ŋ hírá ŋ kúoma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹ Mi bie, nuó fuó, Yesu-Kirsanŋ cie baa-ye cemma manŋ, yanŋ ku ta ku dii sireiŋa nie. ² Miŋ waanŋ nelma manŋ baa-ni nuomba bói yufelle-na, ne nuomba namba ŋ dii-ma ba nammu-na. Kutaamba saaya ba vii, aa ba saaya ba gbáa ta ba háalá banamba baa-ma.

* 1:4 Ku gbáa waa uŋ kaalaa kaaluŋgu manŋ Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebe-i-na 20.37.

³ Ta ŋ hīrā ŋ kūōma-i ŋaa sorosiyēŋ nuō Yesu-Kirsa huonŋu-na. ⁴ Sorosiyēŋo maŋ duō tuō taara u ce u yuntienŋo huonŋa-i, u sa dii u nanŋa-i weima namma-na, u tuō yīi baa sorosisīnni yaa yon. ⁵ Aa da ba'a na finu gbarun-nu aa nanŋ sa gbar ban'a na gbar dumaa, nanŋ ka ce nie gbāa yar? ⁶ Suontienŋ uŋ mulāanŋ baa u suonŋu-i, fuō yufelle yaa saaya di hel igēna u dīmmana. ⁷ Miŋ wanŋ nelma maŋ baa-ni, ne-ma torro aa Itienŋo ka ce ŋ suō ma yaanŋa-i hiere.

⁸ Yanŋ Yesu-Kirsa maama ta ma tēnu-nie, *Davidi hāayēŋo, u kuu aa sire ŋaa maŋ waan dumaa *Neldōdolma-na. Mi wuōra mi wanŋ Neldōdolma famma yaa-i. ⁹ Mi mulienŋ nelma famma maama yaa nuō-i. Ba bilaa-mi vaa-mi ŋaa nelbalaŋ muō. Nŋa banŋ fiē vaa-mi, ba saa gbāa vaa Diilon-nelma-i. ¹⁰ Ku'i cie ŋ da mi nie Diilonŋo yufellenŋ hilaa bamaŋ nuō-i aa hīerā mulienŋ daama-i hiere. Mi cie mafamma-i Yesu-Kirsa duō bi kor bafamba-i ba da suur Diilonŋ-nelle-na. ¹¹ Nel daama-i coima si:

Da kuō i hūyāa-ma a ku baa Yesu-Kirsa-i,
i ka bi sire a waa baa-yo.

¹² Aa diē hīrā mulēma-i fuō maama-na,
i ka ce i bāanŋu-i baa-yo.

Diē cīna-yuō,

fuō ka bi cīna-yiē.

¹³ Da kuō huhurmantaanŋ miē,

fuō-i huhurmantienŋo sī;

u siē gbāa yagar fuō ferēŋ nuŋ-āndaanŋu-i.

Timoteŋ saaya u bel u ferē dumaa

¹⁴ Diilonŋo yufelle-na, ta ŋ wanŋ nel daama ta ma tēnu nuōmba-i, wuō ba baa gāŋ baa moloŋo nelmaŋ-yuŋ-nu. Ijieni fanni sa fa weima. Umanŋ duō waa nu-ni, ku bīēna u Diilonŋ-hūmellenŋ-kūŋu-i. ¹⁵ Gbāŋ waa nelfēfēŋ nuō Diilonŋo yufelle-na. N maacemma saa saaya ma ta ma da ni benserre. Wanŋ Diilonŋ-nelma-i maŋ saaya ma wanŋ dumaa. ¹⁶ Hiel ŋ nanŋa āndasōōnni-na baa āndenni maŋ sa kāanŋ hūmeduole baa miē Diilonŋ-hūmelle-i. Bamaŋ waanŋ nifanni temma-i, ba maa Diilonŋo-na ba kā. ¹⁷ Ba nelma dii ŋaa pācōō ta ma guōla nuōmba yunni-i ma kā. Unanŋo yaa Imene-i aa unanŋo yaa Fileti-i. ¹⁸ Ba yaan ninsoŋo-i aa ta ba pira nuōmba-i Diilonŋ-hūmelle-na wuō kuomba siire cor tī. ¹⁹ Nŋa Diilonŋ uŋ jīēna dūntuole maŋ, dii dii di temma-i. Ma nyēgāan dūntuole fande-na wuō: «Itienŋo suō u baamba-i.» Aa tiraa nyēgēŋ wuō: «Umanŋ duō cira fuō dii baa Itienŋo-i, kutienŋo saaya u hiel u nanŋa kuubalaanŋu-na.»

²⁰ Da ŋ suur weinŋ dūŋgu-na, ma sī ŋ da jukalni-i ni sīnni-na hiere kē? Da ku waa yibuō, u hiel sukpekpellu-niini yaa-i, aa da ku waa yigbānŋbālaanŋu-i u hiel sudōdolunŋ-niini. ²¹ Kuu bi dii dumei baa miēŋo-i. Miŋ tagaaya āmbabalma sīnni maŋ pigāanŋ-ni daani-i, umanŋ duō bel u ferē nie, kutienŋo ka waa ŋaa jukalni maŋ banŋ tieraa-yaniē jīna ta ba hiel-ni yibōmbōmbaa-ba-na. Ni ka waa ta ni fa ni tienŋo maama-i u tuō biē-ni u ce maacenfamma-i ma sīnni-na hiere.

²² Timote, naaciemaŋ kuyenŋ niibabalanni maŋ, ne-ni aa ŋ yanŋ-ni. Ta ŋ kuye viisīnni, baa Yesu maama, baa nelnyulmu. Taa na nunu na-naa famma baa bamaŋ cāarāŋ Itienŋo-i baa huōŋga diei. ²³ Baa dii ŋ nuŋgu-i miminsīnniŋ-āndenni-na baa nelsōōmma-na, ni jo baa berru. ²⁴ A ne da Itienŋo cāarāŋo saa saaya u ce berru. U saaya u fa baa nuōmba-i hiere aa tuō suō ba hāalāmma baa Diilonŋ-nelma-i, aa waa hōhīnantienŋo. ²⁵ U saaya u tuō tagaaya Diilonŋ-nelma-i da yambaa u pigāan ānyagarantaamba-i, ku nie sī Diilonŋo ka kāyā-bei ba nanna ba cilōbalaŋo-i aa siē ninsoŋo-i. ²⁶ *Sitāni bilaa-ba ce-ba u kōraamba; mafanŋ da ma ce, ku yaa ba ka gbāa hūu ba ferē u kōrsīnni-na aa waa ba ferēŋ nuō.

3

Balaanŋu maŋ ka waa miwaanŋo tīmna-na

¹ Nŋ saaya ŋ suō wuō miwaanŋo tīmna-na yinni nanni ka huol. ² Nuōmba ka ta ba ce nahuōŋga, gbeinŋ-maama ka ta yaanŋa bei, bombolma ka ce ba ta ba kaal ba ferē. Ba ka ta ba tuora Diilonŋo-i. Ba siē ji ta ba nu ba hīncuōmba nunni-i. Ba siē ji ta ba suō ānfamma-i. Ba siē ji ta ba kāŋ Diilonŋ-bīŋkūŋgu. ³ Ba ka waa hōduraamba, yebīēnataamba, kakarkuontaamba, bubolaamba, ba siē ji ta ba suō banŋ bīŋ kumaŋ ānfamma-i. ⁴ Ba ka ta ba hel ba-naa honniŋ aa waa hōhuoltaamba. Bombolma ka cōruōnu-bei. Ba yufienŋ-maama ka ta yaanŋa bei a yanŋ Diilonŋ-maama-i. ⁵ Ba ka ta ba cu nuōmba yammu-i wuō ba wuō Diilonŋ-hūmelle, a ne da ba hōmmu-na ba cīnaana u fōŋgūō-i. Baa ta ŋ piē kufanŋu taamba-i. ⁶ Ba hōlma-na, banamba wuōra dumienŋa-na ba tāal cakarkuontaamba-i ba

dii-ba ba kuõcuõngu-na. Caamba famba saa nanj kaasinni Diilonj-húmelle-na, ba yufienj-maama taa yaanŋa bei. ⁷ Bãangu-i baa isuõngu-i ba taara ba suõ yienŋu, nŋa ninsoŋo yaraa-ba suoma. ⁸ Sanesi-i baa Sãmbiresi-i* banj cĩnaana *Moisi-i dumaa, daaba bi cĩnaana ninsoŋo-i dumei. Banj jõguõŋ manaj ma saa fa. Ba Diilonj-kũngu saa jãal kaanŋu. ⁹ Nŋa ku sie vaaya nuõmba ka suõ wuõ daaba sa wanj ninsoŋo nŋaa banj suyaa baa Sanesibaa-ba-i† dumaa.

¹⁰ Nuõ fuõ, nŋ daa miŋ hãalãayã nuõmba-i kumanj. Nŋ daa mi ciluõ-i. Nŋ suõ miŋ donyanj kumanj. Nŋ suõ mi Diilonj-húmellenj-kũngu-i. Nŋ daa miŋ korj mi huõŋga-i dumaa. Nŋ suõ mi nelnyulmunj-kũngu-i aa nŋ suõ miŋ nyaarãa Diilonj-maama-na dumaa. ¹¹ Kumanj haa-mie Antiyasi-i-na, baa Ikoniyõmu-i-na, a naara Lisire-i-na, nŋ suõ-ku. Miŋ cie sũlma manj, nŋ suõ-ma. Mulienj hama-i mi saa ce-ma? Nŋa Itienjõ hielaa mi yungu-i mei hiere. ¹² Ku yaanŋa yaa dumaanõ-na; bamanj da ba ta ba taara ba wuõ Diilonj-húmelle-i diŋ saaya di wuõ dumaa Yesu-Kirsa horre-na, ba ka mulienj. ¹³ Nŋa nelbabalaamba-i baa huhurmantaamba ka cor baa ba balaanŋu-i. Ba ka pira banamba-i aa bi pira ba fere.

¹⁴ Nuõ fuõ, niŋ hãalãayã kumanj aa sie-ku wuõ ninsoŋo, bel-ku nammu hãi. Nŋ suyaa niŋ hãalãayã-kuõ umanj wulaa-i. ¹⁵ Nŋ suyaa Diilonj-nelma-i dii nŋ bisãnsinnij. Da nŋ haa nŋ nanŋa-i Yesu-Kirsa-i-na, ma yaa gbãa ce-ni nelnurãŋ nuõ nŋ kor. ¹⁶ Manaj nyegãan Diilonj-nelma-na hiere, ma hilaa Diilonj nuŋ-nu. Ma kãyã nelie suõ ninsoŋo-i, ma hiel coima moloŋ nuŋ-nu, ma dii nelieŋõ hũmefafallenj aa ce-ni nelviŋ nuõ. ¹⁷ Diilonj-nelma tigiŋj Diilonj-nolŋo-i fafamma u hi u fuõngu-i tuõ gbã u ce ãnfafamma-i ma sinni-na hiere.

4

Wanj Diilonj-nelma-i

¹ Yesu-Kirsa jomma maama-na duõ ji ger cicẽlmantaamba-i baa bikuõmba-i, baa u *nellentesinni bi maama-na, mi ka wanj nel daama-i kuõla-mei baa-ni Diilonjõ yufelle-na baa Yesu-Kirsa fuõ fere bi yufelle-na: ² Ta nŋ wanj Diilonj-nelma-i baa nuõmba-i. Ku balaanõ, ku faa o, ta nŋ wanj-ma. Dii nuõmba-i hũmefafalle-na. Umanj duõ cãl, wanj-ma baa-yo wuõ u cãlãa, aa nŋ ta nŋ bi dii siriŋja bei. Mafamma-i daama-i hiere, ta nŋ ce-ma baa hõhnãŋa. ³ Nŋ saa da, yiŋgu dii baa yiŋgu, nuõmba ka ta ba gbar ninsoŋo-na ba nyaanu ba yufienj-maama. Ba ka hiel ba yufellenj-nuõmba da bãmbãale ba ta ba piye kumanj suuriinunj-bei. ⁴ Ba ka cĩna ninsoŋo-i aa ta ba nu nelsõsõmma. ⁵ Nŋa nuõŋo-i, ta nŋ suõ nŋ ferenj belma weimana hiere, ta nŋ hãrã nŋ kuõma-i, ta nŋ kuye *Neldõdõlma wamma-i. Diilonj unj hãa-ni manaj hiere, ce-ma manj saaya ma ce dumaa.

Polyinni tle tt

⁶ Muõ fuõ, mi yinni tle tt. Mi ka ce nŋaa tãmmaŋ-kũngu hã Diilonjõ-i. ⁷ Mi kuõ ciefafaanŋu. Miŋ taa mi donya kumanj mi hii-ku. Mi saa nanna Diilonj-húmelle-i. ⁸ Fiefie-i-na, mi viisinnij-nyantuõluõ dii tuõ cie-mi. Itienj unj suõ u ger, u ka hã-mi baa-yo gẽŋgeryiŋgu-na. Aa muõ si mi diei yonj, u jommanj ka dõlnu bamanj hiere, bamanj niyanj u jomma-i, u ka hã kutaamba-i baa ba bi baamba-i.

⁹ Gbãŋ nŋ jo donduo mi wulaa. ¹⁰ Demasi nanna-mie aa tuõ yii baa miwaanj daayo huõya-niini. Dumandẽ-i-na, u taa kã Tesalonike. Kiresã fuõ kã Galasi aa Tite kã Dalmasi. ¹¹ Like yaa tũyãa baa-mi u diei yonj. Ta nŋ jo baa Marke-i, u maacemaa dii mi wulaa bõi. ¹² Mi puõraa Tisike-i Efesi. ¹³ Da nŋ ta nŋ jo, nŋ bie mi waan-jõngõruo-i Karpusi wulaa dii Torasi-i-na nŋ ji hã-mi, baa sebebãa-ba-i. Cãaniŋ-sebebãa-ba* kũngu yaa dii kpelle yanj.

¹⁴ Alẽsãndire manj fãnanõ-i, u cie karaanŋu baa-mi cor, Itienjõ ka pã-yo ku sõlaanŋu. ¹⁵ Inj waan Diilonj-nelma manj, u cĩnaana-mei hiere, a ce dumaanõ-na bel nŋ fere yuõ.

¹⁶ Banj'a ba ce mi ãndaanŋu-i yidielãŋgu-na, molo saa cu mi huõŋ-nu, ba naana-mie hiere. Diilo baa yuu-ba ku cẽmelle. ¹⁷ Banj fie nanna mie, Itienjõ saa nanna-mie; u hãa-mi holle mi wanj u maama-i manj saaya ma wanj dumaa. *Nieraamba-i nilieŋja-na hiere ba nuõ-ma ka saa. Aa u tiraa hũu-mi kuliŋgu nammu-na†. ¹⁸ Itienjõ ka cor tuõ hiel mi yungu-i weimana hiere; u ka kor-mi aa ce mi suur u nelle-na. Bõbõima gbie baa u yaa-i honni manj jonj. Ma cie.

Jaaluperienŋu

¹⁹ Jaal Pirsika-i‡ baa Akilasi-i a naara Onesifõr dumellenj-baamba-i nŋ hã-mi. ²⁰ Erati tũyãa dii Korẽnti. Turofimu saa da hinni mi yanj-yo dii Mileti. ²¹ Gbãŋ nŋ jo aa waanŋu suõ da ku tã.

* **3:8** Sanesi-i baa Sãmbiresi-i: *Yufu ba bĩncuõmba taa ba bĩ Espitaŋj hiriemba-i dumei. Niŋj ba maacemaa-i Helmanj-sebe-i-na (Exode) 7.11-12. † **3:9** Sanesibaa: Ku birii a saanu baa cerma Girekimma-na ma nyegãan wuõ «Sanesi baa Sãmbiresi». Niŋj 3.8. * **4:13** Cãaniŋ-sebebãa-ba: Bafamba taa ba ce cãani yaa nŋaa sebebãa ba nyegãŋ. ‡ **4:17** Kuliŋgu nammu-na: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuõ: Aa tiraa hũu-mi jara nunŋu-na. † **4:19** Pirsika yerre nande yaa Pirsili. Niŋj Popuar. 18.2.

Ebulusi paa η jaaluṅgu, baa Pudēnsi-i, baa Linusi-i, baa Kulodiya-i a naara Diiloṅ-dūṅ-
baamba namba-i hiere.

²² Itienjo tte baa-ni. U kāyā-nei hiere.

Polɛ nyɛgáan sebɛ manɛ há Tite-i Nelmuoyamma

Tite waa Pol wuɔratienɔ nanɔ. Nga u saa waa *Yuifuyienɔ; u waa *nieryienɔ aa hũu Yesu maama-i (Gal. 2.1-3). U káayá Pol boi u maacemma-na. Polɛ nyɛgáan sebɛ daayo-i há-yo huɔngu manɛ nuɔ-i, u waa Kireti. Pol naa ce u tɛna terienɔgu-na duɔ káayá Diilonɔ-dũnɔ-baamba-i ba suɔ ba maacemma belma Diilonɔ-dũnɔgu-na.

Pol piye Diilonɔ-dũnɔ-baamba yaataambanɛ gbɛ ba waa dumaa, aa cira bamanɛ miɛlɛan Diilonɔ-nelma-i ba pira nuɔmba-i, ba ta ba nuola-bɛi (sap. 1). U pigáan Tite-i unɛ saaya u wanɛ mamanɛ baa Diilonɔ-dũnɔ-baamba-i: Bincɔmba-i, cicɔraamba-i, naaciemba-i baa kɔraamba-i, nelienɔ nelienɔ baa u nelma (sap. 2). Ku huɔngu-na, u dii u nunɔgu-i Diilonɔ-dũnɔ-baamba saaya ba ta ba wuɔ gboluɔngu manɛ, aa da na ta na nunu na-naa tɛnamma-na kunɛ faa dumaa (sap. 3).

Jaaluɔngu

¹ Muɔ Pol, muɔmei nyɛgáan sebɛ daayo-i. Mi cáa Diilonɔ aa tiraa waa Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muɔ. Diilonɔ yufellenɛ hilaa bamanɛ nuɔ-i, u puɔraa-mi wuɔ mi káayá-bɛi ba hũu u maama-i aa pigáan-ba ninsoɔ-i ba da ba ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma. ² Mafamma da ma ce, Diilonɔ-i Ninsontienɛ unɛ páa cicɛlma manɛ nunɔgu-i aa suɔ duɔ jina miwaanɔ-i, ba ka ta ba hɛn ma taalunɔgu. ³ Diilonɔ-i i konkortienɛ unɛ naa dii huɔngu manɛ duɔ kor nelbiliemba-i, kunɛ juɔ hi, u puɔr-mi baa u nelma-i mi ta mi wuɔra mi wanɛ-ma baa nuɔmba-i ba da ba suɔ-ma.

⁴ Tite, mi nyɛgɛn sebɛ daayo-i da mi há nuɔnei baa-yo. Mei ferɛnɛ biɛnɔ'i nuɔnɔ-i i Diilonɔ-hũmelle-na. I To-i Diilonɔ-i baa i Konkortienɔ-i Yesu-Kirsa-i ba káayá-niɛ aa fɛ n huɔnga-i.

Diilonɔ-dũnɔ-baamba yaatienɔ stni-i

⁵ Tite, mi yaan-ni Kireti-i-na nɛ da nɛ perienɛ maacemma manɛ tɛyáa cemma terienɔgu-na aa nɛ da nɛ wuɔra fiɛl yaataamba há Diilonɔ-dũnɔ-baamba-i nilɛinɔ-na hiere naa minɛ wanɛ-ma baa-ni dumaa. ⁶ Da nɛ'a nɛ fiɛl umanɛ, cálmɔ saa saaya u da-yuɔ aa u saaya u waa cienɔ diei tienɔ. U bisálmba saaya ba hũu Yesu maama-i, ba ciluɔ saaya u vii aa ba saaya ba ta ba nu ba bincɔmba nunni-i. ⁷ Diilonɔ-dũnɔ-baamba yaatienɔ ce Diilonɔ-maacemma, a ce dumaanɔ-na cálmɔ saa saaya u da-yuɔ. U saa saaya u waa bombolmantienɔ, u huɔnga saa saaya ka maar-o, u saa saaya u tuɔ ce konhiliɔngu, u saa saaya u waa berkartienɔ, u saa bi saaya u tuɔ wuɔ huhurma-na. ⁸ Ku saaya u tuɔ suɔ niraamba belma aa waa ánfafammancerɔnɔ. Ku saaya u waa nelnuráɔnɔ, aa waa nelviinɔ, aa tiraa waa Diilonɔ-nolɔnɔ. Ku saaya u tuɔ suɔ u ferɛnɛ belma. ⁹ Kutienɔ saaya u nyaar Diilonɔ-nelma-na a wuɔ ma hũmelle-i naa unɛ háaláayá-mei dumaa, ku yaa u ka gbáa wanɛ-ma fafamma a dii sireinɛ nuɔmba-na aa da nunɔgu nuharuntaamba-na.

Bel nɛ ferɛ coikartaamba-na

¹⁰ Na saa da, yaagbáráamba maaraaya; ba nunni sa suɔ aa dɔl. *Yuifubaa-ba manɛ suurii Yesu horre-na, ba yaa boi. Da ba ce ba ta ba piye ba taal banamba-i. ¹¹ Mamanɛ saa saaya wamma, ba wanɛ ma yaa-i da ba da nallá ba nienɔ-i. Baa yanɛ ba cor baa-ku, ba guɔla dumienɔ boi dumaanɔ-na. ¹² Ba nellenɔ-tobiɔ nanɔ waa tuɔ suɔ yienɔgu, u saa fuo-ma, u wanɛ-ma wuɔ: «Kiretitaamba sa wanɛ ninsoɔ gbula. Ba balaanɛ naa kɛláamba aa tiraa waa yentaamba. Ba yii baa ba kusúnni yonɛ.» ¹³ Unɛ wanɛ mamanɛ, u saa kar coima. Terienɔgu fanɔgu-na, fulnu-bɛi nɛ wanɛ ninsoɔ-i baa-ba ku yaa ba ka vii Diilonɔ-hũmelle-na. ¹⁴ Wanɛ baa-ba wuɔ ba baa fer Yuifu ba yiinatɛmma-i, ninsoɔ sɛ; aa nuɔmba manɛ cɛinaana ninsoɔ-i, ba baa cu ba nelma huɔnɔ-nu. ¹⁵ Nelienɛ nuɔ nɛ huɔnɛ da ka waa welewele, nɛ weima-i hiere ma bi waa welewele dumɛi. Nga bamanɛ guɔlaaya ba ferɛ aa cɛina Diilonɔ-i, fafaanɔgu diei kuu si dii-bɛi. Ba balaanɛ baa ba hɔmmu-i hiere. ¹⁶ Ba wuɔra ba piye wuɔ bafamba suɔ Diilonɔ-i, a ne da banɛ cenɛ kumanɛ ku pigáan wuɔ ba sa suɔ-yo. Ba balaanɛ cor, ba sa nu nelienɛ ándaanɔgu, ánfafamma yaraa-ba cemma ma kúnɔgu-na hiere.

2

Babincɔmbanɛ saaya ba waa dumaa

¹ Tite, Diilonɔ-hũmellenɛ taaranɛ kumanɛ, nuɔ ta nɛ háalá nuɔmba-i ku yaa-i. ² Wanɛ baa babincɔmba-i wuɔ ba ta ba suɔ ba ferɛnɛ belma, ba waa bincɔfafaamba, ba waa nelnuráamba aa ba nyaar Diilonɔ-maama-na, ba yanɛ nelnyulmu waa-bɛi, aa ba waa hɔhinantaamba.

³ Aa η bi waŋ baa cicōraamba-i wuō ba ta ba ce Diilon-*bisālŋ* temma. Ba yaŋ sikuōŋa-i, ba baa bi yaŋ kolma ta yaaŋga bei. Ba ta ba dii nelfafamma nuōmba tūnni-na. ⁴ Ku yaa cabisālmba ka ta ba suō ba dol ba bōlbaa-ba-i baa ba bisālmba-i. ⁵ Ba ka ce nelnurāamba, baa cafafaamba. Ba ka yiēra terduōŋ-nu aa vii aa ta ba siē ba bōlbaa-ba wulaa. Mafaŋ da ma ce, molo siē da biēna Diilon-*hūmelle* yerre-i.

Titeŋ saaya u ce kumaŋ hā naaciemba-i

⁶ Dii nelma naaciemba tūnni-na wuō ba yaŋ bisānsinni-i. ⁷ Naŋ fere-i, η saaya η yaŋ η ciluō fa weima-na hiere; ba ta ba ne u yaa-i aa ta ba ce. Ta η waŋ Diilon-*nelma-i* baa-ba maŋ yeŋ dumaa; baa ta η puona baa-ma. ⁸ Ŋ nelma saaya ma koŋ, huhurma saa saaya ma waa-mei, ku yaa η bigārāamba siē da cāl-e. Mafaŋ da ma ce, ba yammu ka ture.

Kōraambaŋ saaya ba waa dumaa

⁹ Kōraamba saaya ba ta ba siē weima-i hiere ba nebimba wulaa. Ba ta ba ce ba hōmmu-i. Ba baa ta ba fanu baa-ba. ¹⁰ Ba baa bi ta ba cuo ba nagāŋ-niimi-i. Ba yaŋ aa ba firnu ba hōmmu-i baa-ba, ku yaa nuōmba ka siē Diilon-*nelma-i*, u yaa i koŋkortieŋo-i.

Diilonŋo hujarre yaa kuraa-ye

¹¹ Na saa da, Diilonŋo pigāaŋ-ye u hujarre-i a ce nelbiliemba-i hiere ba da ba gbāa kor. ¹² Diilon ŋ cīē hujarre-i yiē, ku cīē i hiel i naŋga kuubabalaanŋu cemna-na, aa ce i sa gbar nyaanu i yufieŋ-niimi-i banamba temma-i. U cīē kufanŋu-i i diē gbāa bel i fere fafamma nyuŋŋo ku bāaŋ daaku-na, aa vii aa tiē ce Diilonŋo huōŋga-i ¹³ i cīē yibuō maŋ inŋ hīŋ u taalunŋu-i. Yiinŋu fanŋu-na, i ka da Dombuō bōbōima-i, i ka da i koŋkortieŋo-i Yesu-Kirsa bōbōima-i. ¹⁴ U yaa hāa-ba u fere ba ko-yo i sōlaanŋu-i duō hiel i yunni-i āmbabalma-na aa migāaŋ i hōmmu-i da welewele ce-ye fuō baanŋ mie i diē gbāa tiē kuye ānfafamma cemna-i.

¹⁵ Niŋ saaya η ta η waŋ mamaŋ ma yaa mafamma-i. Nuōnei yaatieŋ nuōŋo-i, ta η dii siriŋa bei aa η bi ta η nuola-bei. Baa yaŋ molo ce yaadolle baa-ni.

3

Diilon ŋ taaraŋ wuōsaanŋu maŋ

¹ Ta η titirre-mei baa Diilon-dūŋ-baamba-i wuō ba saaya ba ta ba siē fāamaambaa-ba wulaa baa yuntaamba bi wulaa. Ba ta ba nu ba nunni-i aa ta ba kuye kuufafaanŋu cemna-i. ² Ba baa waŋ āndaparaanŋu a hā moloŋo, ba baa ce berru baa moloŋo. Ba suō ba fereŋ belma a ba bi bel nuōmba-i hiere da hīēhīē. ³ Na saa da, mie fere-i i waa dumei, i saa tiē suō kuyunŋu. I saa tiē hūu ānhūuma. Ii naa pira, i taa i ce kumaŋ dōlaanun-ye yoŋ, aa i yufieŋ-maama naa ta yaanŋa yiē. I maacemma saa naa fa, nenemunŋu waa-yiē. I waa popōraanŋ mie aa i taa i bigāaŋ i-naa. ⁴ Ŋga Diilonŋo-i i koŋkortieŋ ŋ juō'a u ka pigāaŋ nuōmba-i u fafaanŋu-i baa u nelnyulmu-i yiinŋu maŋ nuō-i kuŋ juō hi, ⁵ u kuraa-ye. Inŋ hii ce ānfafamma maŋ, u saa ne mafamma aa kor-e de! Ŋga i hujarre'i kuō-yo u kor-e. U hāa-ye u *Yalle yaa a kor-e. U Yalle caya-yiē hūmmanŋ temma a hur i āmbabalma-i a ce-ye nelfelaanŋ mie i doŋ tiē ce ānfelaŋo. ⁶ U puaraa i koŋkortieŋo-i Yesu-Kirsa yaa jo baa-de sāmbaga yufelle ji hā-ye. ⁷ U cīē mafamma-i wuō ŋ dōlaa-ye aa ce-ye nelviinŋ mie, inŋ hīŋ cīēlma maŋ taalunŋu-i, i ce ma taanŋ mie.

Bel η fere terbiēnataamba-na

⁸ Nel daama-i nuharunŋu si dii-mei, mi taara η waŋ-ma kuola-mei, ku yaa bamaŋ haa ba naŋga Diilonŋo-na ba ka ta ba kuye ānfafamma cemna-i. Ku faa aa ku kāyā nuōmba-i hiere. ⁹ Baa nyiēsŋ nelma maŋ yunŋu si dii-mei, biŋcuōŋ-yiēriŋa-i, cōcōgoluō-i, āndapirre-i *āŋŋnamma-na, hiel η naŋga nie. Mamaŋ mafamma-i daama-i hiere yunŋu si dii ma diei nuō, ma sa kāyā neliēŋo. ¹⁰ Da kuō nelgboroŋo dii na hōlma-na, da η gboya-yuō ku yu i hāi aa u saa nanna, hiel-o na hōlma-na. ¹¹ Ŋ suyaa kerre wuō fuō temma-i u naana Diilon-hūmelle-i. Aa ŋ yagaraa cor tuō ce kuubabalaanŋu-i, u kōsuōŋ u fere'i dumaanŋo-na.

Andaperieŋu

¹² Artemasi-i baa Tisike-i mi ka saanŋ unaa kā na wulaa. Duō kā, η gbāŋ η jā-mi Nikopolisi-i-na; mi taara mi ka ce waan-huōŋgu-i kusuōŋ-nu'i. ¹³ Senasi maŋ piienŋ u kāyā nuōmba-i gēŋgerbaa-ba-na, gbāŋ η kāyā-yuō baa Apolōsi-i, da ba biē hūmelle-i biŋkūŋgu baa naa ba wulaa. ¹⁴ I natobimba saa saaya ba waa yoŋ nelbiliemba; ba saaya ba hāalā ānfafamma cemna-i ta ba gbā ba kāyā sūntaamba-i.

¹⁵ Bamaŋ dii baa-mi hiere bande-i-na ba pāa η jaalunŋu. Inŋ daa jēnaamba maŋ Yesu horre-na, jaal-ba η hā-ye.

Diilo kāyā-nei hiere.

Polj nyegāan sebē manj hā Filemō-i Nelmuoyamma

Filemō waa nelbuo. U nuo Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i aa hūu-ma. U waa tiena Kolosi. Koraamba waa baa-yo. U koriēŋo nanjo-i ba taa ba bi-yo Onesimu. Onesimu ji gbar aa naa yanj-yo. Uj gbara dumaanjo-na, yiuŋgu nanju-na u kā ka da Pol dii kaso-i-na. Pol wuo piyē Yesu maama-i baa-yo fuo wuo bi hūu-ma.

Huoŋgu nanju juo hi, Pol wuo saan-yo hā u yuntienjo-i baa-yo. Ku waa koriēŋo manj duo gbar aa ba hi-yo bel-o, ba sa puona baa u kūōma huolma-i. Sebē daayo nyegēmmanj-yunju yaa kufanju-i duo cārā Filemō-i wuo u ce jande aa u yanj Onesimu bir suur u dumelle-na, u baa gāŋ baa-yo, u yanj aa u bel-o fafamma kerē ba cie baaduōmba *Kirsā horre-na.

Pol hiiriye u yalle-i baa u jienjo-i u sebē-i-na. U sa guor-o, u sa kpakpaa-yo, u saa bi cie-yo wuo u baa ce kumanj saaya cemma Onesimu-i-na. Nga Kirsā nelnyulmunj migāan tlenamma-i dumaa, u piyē ma yaa da ma tēnu u jienjo-i baa bamanj ka kalarj sebē daayo-i hierē.

Jaaluŋgu

¹ Muo Pol, ba bilaa-mi dii-mi kaso-i-na Yesu-Kirsā maama-na. Muo baa mi natobinjo-i Timote-i, miemei nyegāan sebē daayo-i die hā-ni Filemō. Nuōnei i jienj nuo, nuōnei i nabentienj nuo maacemmanj-hūmelle-na. ² I bi nyegāan-yo die hā Diilonj-dūŋ-baamba manj tigiŋj ŋ dumelle-na baa i tūo-i Apiya-i a naara Arsipe-i fuo manj vaa u ferē tuo ce Diilonj-maacemma-i baa-ye. ³ I To-i Diilonjo-i, baa Itienjo-i Yesu-Kirsā-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol nuo Filemō maama-i

⁴⁻⁵ Filemō, ninj dōl Diilonj-dūŋ-baamba-i dumaa, baa ninj haa ŋ nanja-i Itienjo-i Yesu-i-na dumaa, mi nuo-ma hierē. A ce dumaanjo-na, da mi ta mi cārā Diilonjo-i huonju huonju, mi ta mi jaal-o ŋ maama-na. ⁶ Mi cārā Diilonjo-i wuo ninj hūyāa u maama-i i waa horre manj nuo-i daade-i, u yanj di ta di kā baa di yaanja, ku yaa *Kirsāŋ cie ānfafamma manj yie, nuōmba ka suō-ma. ⁷ Kpōr, ninj dōl Diilonj-dūŋ-baamba-i dumaa, ku fiē ba hōmmu-i, a ce dumaanjo-na ku dolaanu-mie cor aa tiraa dii sireŋja mie.

Pol caara Filemō-i a hā Onesimu

⁸ Filemō, *Kirsā yerre-na mi gbāa guor-ni ŋ ce kumanj saaya cemma. ⁹ Nga mi nie da ku bōyaa mi ne ninj dōl nuōmba-i dumaa, aa cārā-nie ku yaa faa. Muo Pol, mi yaanja cāa, a naara kufanju-i ba diyaa-mi kaso Yesu-Kirsā maama-na. ¹⁰ Mi cārā-nie da mi hā Onesimu* yaa-i. U nuo Kirsā maama-i mi nunju-na kaso-i-na bande-i-na aa hūu-ma, a ce dumaanjo-na u cie mi biēŋo. ¹¹ Dielūo-i-na, u saa tuo fa weima u hā-ni, ŋga fiēfiē-i-na, u ka fa a hā nuōŋo-i aa bi fa hā muōŋo-i.

¹² Mi saan-yo da mi hā-ni, uu dii ŋaa mei ferēŋ tāmmanj-wuonjo ¹³ Minj yerj kaso-i-na bande-i-na *Neldōdōlma maama-na, mi taa mi taara mi jina-yuo mi caan-nu u tuo ce mi maacemma-i nanj fuonju-na. ¹⁴ Nga mi sa taara mi ce kumanj sa dolaanuj-nie. Mi sa taara mi guor-ni ŋ ce ānfafamma hā-mi. Mi taara da ŋ a ŋ ce kumanj hā-mi ku hel nanj ferēŋ huonj-na.

¹⁵ Ku gbāa ce Onesimu furaaya ŋ caanju-na da huonju celle aa duo bir kā ka waa baa-ni gbula hai gbāa suō? ¹⁶ Gboluonj daaku-na, baa bel-o ŋaa koriēgbāŋgbālāŋo, bel-o ŋaa ŋ nelkpekpeŋjo. U maama dii kpelle mi huonja-na; ŋga uŋ kāŋ na da na ka tēna baa na-naa, a naara nanj tiraa na ye Itienjo baan namaa na hā-i-na, u maama saaya ma waa kpelle nanj huonja-na a yanj muōŋo-i. ¹⁷ Da ŋ ta ŋ kāŋ-mi ŋ jienj muo, bel-o ŋaa ninj bilaa muōŋo-i dumaa. ¹⁸ Da ku u cālāa-ni baa weima, sisō ŋ cēmelle dii-yuo, muōmei ka pā-de hā-ni. ¹⁹ Muo Pol, muōmei nyegāan nel daama-i baa mi ferēŋ nanga wuo mi ka suu u cēmelle-i. Nga ŋ saaya ŋ suō wuo mei bi cēmelle dii nuōŋo-na: ŋ saaya ŋ pā ŋ ferē a hā-mi.† ²⁰ Mi natobinj nuo, jande, ne Itienjo-i aa ŋ ce-ma ŋaa minj waanj-ma dumaa; ne Kirsā-i aa ŋ fē mi huonja-i.

²¹ Minj yerj terienju manj nuō-i, mi suyaa wuo minj waanj mamanj baa-ni daama-i ŋ ka ce-ma, aa tiraa suō wuo ŋ ka ce cor kufanju-i.

²² Nanj cārāŋ Diilonjo-i, mi suyaa mie mi ka da hūmelle-i kā na wulaa, terienju fanju-na, ta ŋ tigiŋj mi muncōmmu-i ŋ cie-mi.

Jaaluperienju

* **1:10** Onesimu yunju yaa wuo «fa weima». † **1:19** Filemō hūyāa Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i ku i cie Pol wuo u cēmelle dii-yuo.

²³ Epafirasi pãa ŋ jaaluŋgu. Uu bi dii baa-mi kaso-i-na Yesu-Kirsa maama'i nuɔ-i. ²⁴ Marke-i baa Aritarke-i baa Demasi-i a naara Like-i, bafamba dii baa-mi i tie ce Diilon-maacemma-i, ba bi pãa ŋ jaaluŋgu. ²⁵ Itienjo-i Yesu-Kirsa kãyyã-nei.

Sebe man nyegāan há Ebirebaa-ba-i Nelmuoyamma

Uman nyegāan Ebire ba sebe-i, kutienjo nyegāan-yo a vii *Yuifubaa-ba man hūyāa Yesu maama-i aa ba ta ba mulleŋ-ba ma maama-na. U diyaa sireiŋa bei Yesu hūmelle wuosaan-gu-na; wuɔ da ba fie ta ba mulleŋ-ba di maama-na, ba baa yanj ba kūama seŋ.

U tagaaya pigāan-ba wuɔ Yesu-i ponsaan-wuonjo sɪ: U yaa Diilonj-Bieŋjo-i. Diilonjo cie u yaa-i *jigāntaamba yuntienjo-i. Yesu jigāntesinni deŋ baa Yuifu ba niini-i. Bafamba taa ba kor Diilonjo-i baa tammaŋ-niini, ŋga ba niikonni saa ta ni gbá ni pir nelieŋ ámbabalma. A ne da Yesu yaa cie u fere tammaŋ-kūngu a pá u fere há Diilonjo-i. U cie ku yaa-i a pir i ámbabalma-i a dii-ye i-naa nuɔ baa Diilonjo-i. Dumandɛ-i-na, u taa yaanŋa ye ka tlena Diilonjo caan-nu tuɔ cará-yuɔ u há-ye (sap. 1-9).

Sebetienjo diyaa sireiŋa boi Diilonj-dūŋ-baamba-na. Sebe periema-na, u tiraa dii sireiŋa bei wuɔ ba baa bir baa ba huonju Diilonj-hūmelle-na. Ba ne yinantaambaŋ wuoyaa-de dumaa aa ba ta ba ce ba temma. Ba ta ba ne Yesu yaa u diei yonj. Ba hlrá mullema-i aa ba sieya ba kūama-i fuɔ ku bálma (sap. 10-13).

Diilonjo puɔraa u Bieŋjo-i baa u nuŋ-ándaanŋu-i

¹ Yiinaa-i-na, Diilonjo taa u ce u *pɔpɔuɔrbiemba yaa ta ba piye baa i bincuamba-i. Baŋ piye baa-ba ku yuu niele, aa ba piye baa-ba sinni boi-na. ² Ŋga fiefie-i-na, yiŋeriej daani-na, u cie u Bieŋjo yaa piye baa-ye. Diilonjo curaa baa u yaa-i a hiel miwaanjo-i, aa bir bimbinni-i hiere dii u nan-na. ³ Diilonjo bɔbɔima da u yaa nuɔ-i, u fūnuŋ ko Tuonjo-i. U nuŋ-ándaanŋu dii baa fŋŋgū. U bilaaya bimbinni-i hiere baa ku yaa-i. U piri nelbiliemba ámbabalma-i aa nyugūŋ ka tlena Diilonjo-i Weimantienjo caan-nu dii dorɔ-i-na. ⁴ Diilonj-Bieŋjo maaraa *dɔrpɔpɔuɔrbiemba-i dumaa, u yerre bi maaraa ba yireiŋa-i dumei.

Diilonj-Bieŋjo maaraa dɔrpɔpɔuɔrbiemba-i

⁵ Na daa Diilonjo gbɛ *dɔrpɔpɔuɔrbilonj hayo-i dede wuɔ:

«Mi Bieŋjo yaa nuɔŋo-i.

*Muɔmei huɔŋ-ni nyunŋo-i-na.»**

Sisɔ u piye dɔrpɔpɔuɔrbilonj hayo-i maama-i dede wuɔ:

«Mi ka ce u To muɔ, u ka waa mi bieŋjo.»[†]

Na nuɔ-ma dede wei? ⁶ Ŋga unj'a u saan u Bɛpoldɛlɛŋjo-i hɛma-na, u ciera wuɔ:

«Dɔrpɔpɔuɔrbiemba-i hiere ba ta ba dūuna ba jaal-o.»[‡]

⁷ Uŋ waanŋ mamanj dɔrpɔpɔuɔrbiemba kūŋgu-na, u ciera wuɔ:

«Mi gbaa ce mi dɔrpɔpɔuɔrbiemba bir fafalmu,

mi gbaa ce mi maacembiemba bir daamu.»§

⁸ Ŋga u Bieŋjo kūŋgu-na, u ciera:

«Nuɔŋo-i Diilonj nuɔ, ŋ yuntesinni dii gbula.

Ŋ sa ce ŋ faamaanstinni-i baa huhurma.

⁹ Kumanj vii, ku yaa dɔlaanuj-nie, ŋ bigaŋ ámbabalma fuɔ.

Diilo, ku'i cie ŋ Diilonjo hiel nuɔnei ŋ nabaamba hɔlma-na

*a hure namma-i nie a ce-ni nelbuɔ nuɔ a fɛ ŋ huɔŋga-i.»**

¹⁰ U bi tiraa cira:

«Itie, nuɔnei hielaa hɛma-i dii ku domma-na,

nanj fereŋ nammu yaa maa dorɔ-i.

¹¹ Nifanni-i daani-i hiere ni ka gbuo,

ŋga nuɔ fuɔ ŋ sa ji gbuo dede.

Ni ka vaa hiere ŋaa kompammu.

¹² Ŋ ka pumannu-nie ŋaa banj pumannuj jonjgoruo dumaa jtna kɔtuɔŋgu.

Ŋ ka hor-ni ŋaa banj hor niidiini dumaa.

Ŋga nuɔ nii dii ŋ temma-i ŋ sa ji ka terieŋgu.»[†]

¹³ Diilonjo gbɛ dɔrpɔpɔuɔrbilonj hayo-i dede wuɔ:

«Jo ŋji tlena mi caan-nu;

aa ŋyanj mi mal ŋ bigaaráamba-i há ŋ ce ŋ baanŋu-i bei.»[‡]

* 1:5 Gbeliemān-nalāanŋu (Psaume) 2.7 † 1:5 Samiel sebehāaliŋo (2 Samuel) 7.14 ‡ 1:6 Gbeliemān-nalāanŋu (Psaume) 97.7 § 1:7 Gbeliemān-nalāanŋu (Psaume) 104.4 * 1:9 Gbeliemān-nalāanŋu (Psaume) 45.7-8 † 1:12 Gbeliemān-nalāanŋu (Psaume) 102.26-28 ‡ 1:13 Gbeliemān-nalāanŋu (Psaume) 110.1

¹⁴ Dɔrɔpɔurbiemba dii yonj ta ba ce Diilonjo maacemba; molo sa da ba yufelle. Diilonjo puor-ba ba ta ba jo ba kāyā uŋ ka kor bamanj.

2

Bilaaj Diilonj-nelma-i nammu hai

¹ Manj juo waa dumaajo-na, in nuɔ Diilonj-nelma manj, i saaya i gbuu bel-ma nammu hai, ku yaa i sie ji nanna hūmelle-i. ² Na saa da, *dɔrɔpɔurbiemba manj dɔrɔpɔurbiemba, ba nelma waa baa fɔŋgɔ. Umanj duɔ yagar ba nunŋu-i uŋ taaranj kumanj u da-ku. ³ Nga koŋkoro daayo temma nelma-i, die bel-ma baa i nanyuɔŋgu, i ka ce nie gbāa kor yaahuolo-na? Itie fuɔ fere yaa juɔ baa nel daama-i dɛlɛɔ, ku huonŋu-na, bamanj nuɔ-ma Itienjo nunŋu-na, ba tiraa tir-ma wuɔ ninsoŋo. ⁴ Ma tirma-na, Diilonjo taa u ce gbɛɛ-weima boi, baa nelma boi, duɔ hiel coima-i ba nunni-na, aa bi tuɔ cal u *Yalle papamunŋu-i a saa baa kuŋ dɔlaanu fuɔ fere-i dumaa.

Yesu juɔ baa koŋkoro

⁵ Inj wanj miwaanfelɛŋo manj maama-i wuɔ u jo dii, Diilonjo saa hā *dɔrɔpɔurbiemba baa u tesinni-i. ⁶ Ma nysgānj Diilonj-nelma-na terienŋu nanŋu-na wuɔ:

«Diilo, yuŋ haku-i dii nelienjo-na

aa ŋ bel-o fafamma belj daama temma-i?

Yuŋ haku-i dii nelbilonjo-na

aa ŋ vaa ŋ fere baa u kɔŋgu-i vaanj daama temma-i?

⁷ Nj birii-yo dɔrɔpɔurbiemba huonj-nu cellɛ. Nj cie u ce boi.

⁸ Nj haa-yo bimbinni-i hiere ni yuŋ-nu.»*

Da kuɔ Diilonjo haa nelienjo-i bimbinni-i hiere ni yuŋ-nu, ku yuŋgu yaa daaku wuɔ binjkuŋgu si dii kumanj tɔyāa nelienjo si dii ku yuŋ-nu. A ne da i sa da nelienjo yuntesinni-i bimbinni-na hiere fiefie-i-na yogo. ⁹ Nga Diilonj uŋ birii Yesu manj dɔrɔpɔurbiemba huonŋu-na celle, i daa u cie u ce boi. Uŋ kuu kuliŋgu manj, Diilonjo nie ku yaa-i aa ce u ce boi. Terienŋu fanŋu-na, Diilonjo hujarre yaa cie u nal kuliŋgu-i ne nelbiliemba-i hiere ba maama-na.

¹⁰ Diilonjo manj hielaa bimbinni-i hiere, aa bimbinni-i hiere ni tɔyāa fuɔ tɛma, u taa u taara nuɔmba boi suur u nelle-na ta ba ce ba bāanŋu-i baa-yo. A ce dumaajo-na uu naa saaya u yanj Yesu mulɛŋ a perienj u jommanj-yuŋgu-i duɔ gbāa duɔ puur hūmelle-i hā-ba.

¹¹ Yesu yaa piriinj nelbiliemba ambabalma-i. Fuɔ fere-i baa uŋ pirii bamanj ambabalma-i, Toduwaj bisalmba. Ku'i cie senserre sa da-yo u duɔ bi-ba u hamba. ¹² U ciera wuɔ:

«Diilo, mi ka wanj ŋ maama baa mi hamba-i,

mi ka gbelienj-ni ŋ baamba hɔlma-na.»†

¹³ U tiraa cira wuɔ:

«Muɔmi ka haa mi nanŋa-i Diilonjo yaa nuɔ-i.»‡

Aa tiraa cira:

«Muɔmei daami baa Diilonj uŋ haa-mi bisalmba manj.»§

¹⁴ Uŋ gbɛŋ bisalmba manj, baa dii tammaj-niemba hiere. Ku'i cie fuɔ bi ce u fere tammaj-nolonjo ba temma, a ku kɔsuɔŋ *Sitāni; u yaa diyaanj kuliŋgu-i nuɔŋ dumienja-na. ¹⁵ Yesu cie ku yaa-i a kor kuliŋguŋ taa ku dii korma bamanj nuɔ-i. Kuu naa ce-ba ŋaa kɔraamba. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa u juɔ duɔ ji kāyā dɔrɔpɔurbiemba dɛ, u juɔ duɔ ji kāyā *Abiramu hāayɛlmba. ¹⁷ Ku'i cie uu naa saaya u ce u fere u hamba nabieranjo weima-na hiere a jo ji ce *Diilojigantaamba yuntienjo manj hujantienjo aa vii baa Diilonj-jigāŋga-i duɔ pir nuɔmba ambabalma-i halanj-ma ba yunni-na. ¹⁸ Fuɔ fere uŋ mulāanj banj taa ba taara ba guɔl u gbɛini-i huonŋu manj nuɔ-i, u suyaa ku yaanŋa-i, a ce dumaajo-na u gbāa kāyā bamanj gbɛini-i guɔlaanj.

3

Yesu maaraa Moisi-i

¹ Tobinj namaa, ku'i cie Diilonj uŋ biɛ namaa namanj hiere ce-na u baanj namaa, na saaya na ta na ne Yesu yaa-i. Diilonjo puaraa u yaa-i. Inj wanj Diilonj-hūmelle manj maama-i, u yaa di *jigāntaamba yuntienjo-i. ² Diilonjo yaa haa-yo baa maacemba famma-i. U cie u maacemba-i Diilonjo yaanŋa-na manj saaya ma ce dumaa ŋaa *Moisinj cie u maama-i Diilonj-dūŋgu-na dumaa. ³ Yesu maaraa Moisi-i. U maaraa-yo nie nie? Ba sie gbāa gbelienj dūŋgu-i ji cor ku matienjo-i. ⁴ Dūnni-i hiere nuɔmba'i maa-ni ninsoŋo, ŋga na saaya na suɔ wuɔ bimbinni-i hiere Diilonjo-i maa-ni. ⁵ Moisi fuɔ waa maacembilonjo yonj. U cie u maacemba-i manj saaya ma ce dumaa Diilonj-dūŋ-baamba hɔlma-na. Diilonjo naa saaya u ji ce mamanj, Moisi naa wuɔya tuɔ suɔr ma yaa-i. ⁶ Nga *Kirsu fuɔ fere yaa Bɛpoljo-i. U bi

* 2:8 Gbeliemanj-nalāanŋu (Psaume) 8.5-7 † 2:12 Gbeliemanj-nalāanŋu (Psaume) 22.23 ‡ 2:13 Samiel sebhāalŋo

(2 Samuel) 22.3 § 2:13 Isayi (Ésaie) 8.18

ciɛ u maacemma-i maŋ saaya ma ce duma. U yaa Diilon-ɗɗ-ɓaamba yunɗu-na. In ha a nanɗa-i kumaŋ nuɔ-i aa tie gbeliɛŋ i fɛɛ, ku maama da ma saa hel i hɔmmu-na, miɛmei u ɗɗ-ɓaam miɛŋo-i.

Diilono tigiin fiisaan-terienɗu tuɔ ciɛ u baamba-i

⁷*Diilon-Yalle daa ma yaa di cira wuɔ:

«Da na nu Diilono nelma-i nyunɗo-i-na, ⁸baa na ctina-mɛi
ɗaa na bɪncuɓmba nan puu baa-yo duma
yiinɗu maŋ ba nan fteŋ-yo dii *hɛkuraanɗu-na.»

⁹Diilono ciɛra wuɔ:

«Na bɪncuɓmba daa min ciɛ kumaŋ bien komuɗa hai hɔlma-na,
ɗaa ba bilaa diilono-i a feŋ-mi da ba ce-mi ne

¹⁰ku'i ciɛ mi cira:

«Ba sa gbam haarma,
min taaran ba ce kumaŋ ba yaan-ku.»

Mi huɗga duu baa-ba cor.

¹¹Kan duu baa-ba dumaanɗo-na mi waasa miɛ:

«Min tigiin fiisaan-terienɗu maŋ, ba cɛraa ba da suur-ku.»*

¹²Tobin namaa, terienɗu fanɗu-na, bilaan na fɛɛ, na hɔlma-na unaa baa ji ce anyagarmantienɗo a ji tuɔ ctina Cicɛlmantienɗo-i. ¹³Nyunɗo ku baan daaku-na, Diilono tiraa u taara u piye baa-ye. A ce dumaanɗo-na taa na dii sireŋa na-naa nuɔ yinni maŋ jon; ku yaa binɗunɗu sie gbaa taal unan nuɔ dii-ni ambabalma cemma-na a ce-ni anyagarmantienɗo nuɔ.

¹⁴Ii dii *Kira kuoyataan miɛ nyunɗo-i-na. Nga die tie taara i tie u kuoyataan miɛ, in ha a nanɗa-i kumaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, i saaya i ha a nanɗa kuɔ. ¹⁵Ma waan wuɔ: «Da na nu Diilono nelma-i nyunɗo-i, baa na ctina-mɛi ɗaa na bɪncuɓmba nan puu baa-yo aa ctina-mɛi duma.»†

¹⁶A ne da na bɪncuɓmaba-i nuɔ Diilono nelma-i aa pu baa-yo? *Moisin hi laa baman hiere Esipi-i-na ba'i si wei? ¹⁷Aa Diilono huɗga duu baa baa-i bien komuɗa hai hɔlma-na? Baaduɗn daaba'i si wei? Ba yaa calaa aa ka ku dii hɛkuraanɗu-na. ¹⁸Diilono waasaan wuɔ baa-i sie da suur u fiisaan-terienɗu-na? Baaduɗn daaba'i si wei? Ba yaa naa yagaraa wuɔ ba sie nu Diilono nunɗu-i. ¹⁹Terienɗu fanɗu-na, kumaŋ ciɛ i bɪncuɓmba saa gbaa suur fiisaan-terienɗu-na, ku yunɗu yaa daaku: Ba yagaraa wuɔ ba sie ha a nanɗa Diilono-na ku'i ciɛ.

4

¹Diilon un paa nunɗu maŋ wuɔ i gbaa suur u fiisaan-terienɗu-na, u saa bir-ku yogo. Terienɗu fanɗu-na, bilaan na fɛɛ, na hɔlma-na unaa baa ji hel hɔntɔbilonɗo. ²Na saa da, miɛ in nuɔ *Neldɔɗɔlma-i duma, i bɪncuɓmba bi nuɔ-ma dumɛi. Nga ban nuɔ maman, ba saa huɗma hin, a ce dumaanɗo-na ma saa gbaa fa weima ha-ba. ³Miɛ maŋ ha a nanɗa Diilono-ɗɗaɗɗu-na, i ka suur fiisaan-terienɗu-na. Min gbɛn fiisaan-terienɗu maŋ, Diilono waan kufanɗu maama yaa u nelma-na wuɔ:

«Ku'i ciɛ mi huɗgan duu baa-ba mi waasa miɛ:

«Min tigiin fiisaan-terienɗu maŋ, ba cɛraa ba da suur-ku.»*

Diilono yaa piye duma, a ne da u balaa u maacemma-i dii miwaanɗo jnamman-huɗn-nu. ⁴Diilon-nelma piye *yitɛnanɗu maama terienɗu nanɗu-na wuɔ: «Diilon un balaa u maacemma-i, wuɔ fiisa niehai yiinɗu-na.»†

⁵Ma bi waan bande-i-na wuɔ:

«Min tigiin fiisaan-terienɗu maŋ ba cɛraa ba da suur-ku.»‡

⁶Baman nuɔ Neldɔɗɔlma-i ɗielɔ, ba yagaraa Diilono nunɗu-i, a ce ba saa da suur fiisaan-terienɗu-na, a ne da nuɓmba saaya ba suur-ku. ⁷Ku'i ciɛ Diilono tiraa dii nyunɗo ku yiinɗu-i a ha-ye. Ban yagaraa Diilono nunɗu-i, biena boi ku huɗnɗu-na, u juɔ ce *Davidi wan ku maama u gbelieman-neini-na. Mi nunɗu hii nelma famma-i cor ti wuɔ:

«Da na nu Diilono nelma-i nyunɗo-i-na, baa na ctina-mɛi.»§

⁸Yosuwen kaa baa *Isirahel-baamba-i kusuɗn-nu, kuɔ fiisaanɗu waa, Diilono naa waa hie tuɔ piye fiisaanɗu nan maama? ⁹Terienɗu fanɗu-na, Diilon un ciɛ u maacemma-i bal aa fiisa fiisaanɗu maŋ niehai yiinɗu-na, ku temma dii ta ku ciɛ u baamba-i. ¹⁰Uman duɔ da fiisaan daaku-i, u ka fiisa ɗaa Diilon un ciɛ u maacemma ti aa fiisa duma. ¹¹Terienɗu fanɗu-na, yaan i gbam i da fiisaanɗu fanɗu-i. Yaan i vaa i fɛɛ unaa baa ji yagar Diilono nunɗu-i a ji hel hɔntɔbilonɗo ɗaa i bɪncuɓmban ciɛ duma. ¹²Diilon-nelma-i nelkulemma si, maa dii baa

* **3:11** Gbelieman-nalaaŋu (Psaume) 95.7-11 † **3:15** Gbelieman-nalaaŋu (Psaume) 95.7-8 * **4:3** Gbelieman-nalaaŋu (Psaume) 95.11 ‡ **4:4** Miwaanɗo jnamman-sɛbɛ (Genɛse) 2.2 † **4:5** Gbelieman-nalaaŋu (Psaume) 95.11 § **4:7** Gbelieman-nalaaŋu (Psaume) 95.7

fɔŋgũ. Ma dɔl ma yan nunci hã jigãnga-i. Da ŋ nu-ma, ma suur ŋ huɔŋga-na a fienu ŋ kusũŋ-maama-i baa ŋ ɔnjɔguma-i. Ma hɔnu ŋ kusũŋ-maama-i ŋaa ban hɔnnun bɔŋwuɔŋo dumaa baa jigãdɔdɔŋga. ¹³ Diilon ŋ hielaa bimbinni man hiere, ku diei saa fuo-yuo, u yufelle dii-nie hiere, u da-ni hiere. U yaa kaa yuu-ye baa in ciɛ maman cor hiere.

Yesu yaa Diilɔjigãntaamba yuntebuo-i

¹⁴ *Diilɔjigãntienjo dii baa-ye. Diilɔjigãntienjo fanjo yaa Diilɔjigãntaamba yuntebuo-i. U yaa Yesu-i Diilon-Bienjo-i. U yaa nyugãan kã Diilonjo wulaa dii dɔrɔ-i-na. Terienju fangu-na, unj pigãan-ye hũmelle man, yaan j bel-de nammu hã. ¹⁵ Mie *Diilɔjigãntaamba yuntienjo-i hujantienjo, da ku ta ku nuɔl-e, u tuɔ kaal u kãyã-yie. Ba ciɛ weima-i hiere da ba guɔl u gbeini-i ŋaa ban guɔl mie niini-i dumaa, ŋga yinduɔŋgu u saa ji cãl Diilonjo-i. ¹⁶ Terienju fanju-na, baa na kãalã, yaan j pic Diilonjo-i hujarrentienjo-i. Die pic-yo, u ka ce hujarre yie aa firnu u huɔŋga-i baa-ye aa wein da ma da-ye u kãya-yie.

5

¹ *Diilɔjigãntaamba yuntienjo man duɔ hel nelbiliemba hɔlma-na, u maacemma yaa a tɛna tuɔ fa ba maama-i Diilon-hũmelle-na. U yaa buolaan Diilonjo-i aa tuɔ pã niipãnni-i u hã-yo ɔmbabalma maama-na. ² Fuo fere-i ku bi nuɔl-o Diilon-hũmelle-na, a ce dumaanjo-na baman sa suyaan kuyunju aa ta ba pira, u suɔ ba belma. ³ Aa kun nuɔl-onj dumaanjo-na, u saaya u kor Diilonjo-i baa tãmmãnj-kũngu a ce, aa bi kor-o hã banamba-i. ⁴ Molo sie gbãa bi sire u fereŋ nuɔ dumaa wuɔ fuɔ Diilɔjigãntaamba yuntienjo; Diilonjo'i hãa-nin kufanju munyierammu-i ŋaa unj hãa *Aarɔ-i baa-mu dumaa. ⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa *Kirsã-i, fuo fere saa jina u fere munyierammu fammu-na, Diilonjo'i jɛna-yuo. U gbie-yo wuɔ:

«Mi Bienjo yaa nuɔŋo-i,

*muɔmei huɔŋ-ni nyunjo-i-na.»**

⁶ Terienju nanju-na, u tiraa cira:

«Ŋ ciɛ jigãntien nuɔ a waa ku maacemma-na hɔnnin jon Melkisedeki temma.»†

⁷ Yesu naa suɔ wuɔ Diilonjo gbãa hũ-yo kuliinju-na, a ce dumaanjo-na, unj waa hɛma-na, u cãarã-yuo, gbuu cãrã-yuo baa kaasɔŋgu baa nyinyɔlma. Unj hiiriye u fere dumaanjo-na Diilonjo yaannga-na, Diilonjo sie u cãrãmma-i‡. ⁸ Unj ŋa naa fie waa Diilon-Bienjo, u hũyãa-ma ce sũlma-i a nu Diilonjo nunju-i. ⁹ Unj ciɛ u maacemma-i ka hi u fuonju-i, ku'i ciɛ baman nuɔŋ u nunju-i hiere, u ciɛ ba Konjortienjo a kor-ba gbula. ¹⁰ A ce dumaanjo-na Diilonjo ciɛ-yo jigãntaamba yuntienjo Melkisedeki temma.

Bincuaŋ-niiwuoni

¹¹ Terien daaku-na, nelma bɔi dii i die wanj-ma, ŋga na tũnni sa tiraa ni ye fiefie, a ce dumaanjo-na ma wamma dii kpelle. ¹² Na huɔŋgu cuɔ hũmel daade-na. Naa naa saaya na suɔ yienju ta na hãalã banamba-i, ŋga namei daana yogo ba saaya ba tiraa hãalã-nei Diilon-hũmelle-i ŋaa na suurii-die feɛemma. Na birii jo nyɔlma-na, a ne da naa naa saaya na ta na wuɔ bincuaŋ-niiwuoni. ¹³ Umanj duɔ tuɔ mɔsũnj yogo, tonto; u sa suɔ kumanj vii baa kumanj saa vii. ¹⁴ A ne da niiwuoni yaa bincuaŋ-niini-i. Ni wuoma mieŋ-ba, a ce dumaanjo-na ba suɔ kuufafaanju-i bɔ-ku kuubabalaanju-na.

6

¹ Terienju fanju-na, i ka cor Kirsã hũmelle domman-kalaŋo-i a tie kã ku yun-terien-nu. Kuu dii ŋaa dũnju tuole jɛna tɛ, i saaya i haaya-kuɔ. I sie gbãa tie titirre nelduɔŋ daama-i yinni man jor wuɔ na nanna na cilɔbalaŋo-i aa na haa na nanja-i Diilonjo-na. Mafamma waan cor tɛ baa-na. ² *Batemu ba kũngu-i baa a haa ŋ nanja-i nuɔmba yunni-na aa cãrã Diilonjo-i, ku waan tɛ baa-na. Kuomba sireman-kũngu-i baa Diilonj unj ka ger nuɔmba yun-maama-i dumaa, ku bi waan tɛ baa-na. ³ I ka yan mafamma-i dumaa aa Diilonj duɔ sie i kã yamma.

⁴ Nuɔmba man daa Diilonjo gbagbaama-i, baman nalãa Dorwuɔŋo papãmunju-i ne, baman daa *Diilonj-Yalle-i, ⁵ baman daa Diilonj-nelma fafaanju-i, baman nalãa bãanju man juɔŋ ku fɔŋgũ-i ne ⁶ aa tiraa bir bie ba ɔncɔlomma-i cor baa-ma, molo cɛraa u gbãa tiraa hiel-ba kuɔ bir dii-ba hũmefafalle-na. Ban yaan Diilonjo-i aa bir suur ba cilɔbalaŋo-na, kuu dii ŋaa ba birii gbu Diilon-Bienjo-i *daanju-na a hã nuɔmba ta ba nyc-yo.

⁷ Na saa da, diilonj duɔ tuɔ dãa fafamma, suonju man da ku ta ku ce dɛmma-i fafamma ku hã ku taamba-i, ŋ da Diilonjo firinu u huɔŋga-i baa suonju fanju-i. ⁸ Ngã da ku yan aa ta ku pa huɔni baa jukɛŋjo u kula, ku pigãan wuɔ sofafaanju sɛ, ku sie vaaya Diilonjo ka waasa-kuɔ aa dãamu i ka caa-ku.

⁹ Mi jɛnaan namaa, inj feŋ j piye dumandɛ-i, i suyaa wuɔ namaanjo-i na biyaa hũmefafalle yaa-i da na ka kor. ¹⁰ Diilonjo saa balan. Nanj ciɛ maacemma man hã-yo, ma sie gbãa

* 5:5 Gbelieman-nalãanju (Psaume) 2.7 † 5:6 Gbelieman-nalãanju (Psaume) 110.4 ‡ 5:7 Nieŋ Like sebe-i-na 22.42-43.

karaanu-yuɔ. Nanj káyān u baamba-i dumaa, ku pigāan wuɔ u maama dɔlnu-nei. ¹¹ I taara na hieroŋo-i na vaa na fereɛ dumɛi fuɔ ku bálma; ku yaa nanj hɪn kumanj taalunɟu-i, na ka da-ku ku temma-i. ¹² Terienɟu fanɟu-na, baa na dii yelma na fereɛ nuɔ. Diilonɟ unj páa nunɟu manj, bamanj haa ba nanɟa yuɔ aa fɛ ba hɔmmu-i ta ba cie-ku, taa na ce ba temma.

Diilon-nupálle

¹³ Diilon u nanj páa nunɟu-i baa *Abiramu-i wuɔ hielaa u niele u fereɛ nuɔ wuɔ u ka ce-ma. Bɪnkúnɟu si dii kumanj maaraa Diilonɟo-i u duɔ hiel u niele-i kuɔ, ku'i cie wuɔ hiel u niele-i u fereɛ nuɔ ¹⁴ aa naa cira: «*Coima saa fa, mi ka silaa ce baa-ni aa há-ni huonɟu bɔl.*» ¹⁵ Abiramu wuɔ bi fɛ u huonɟa-i tɛna. Unj fɛ u huonɟa-i tɛna tuɔ cie dumaanɟo-na, Diilonɟ unj páa nunɟu manj baa-yo, wuɔ bi ce-ku há-yo.

¹⁶ Molon duɔ wanj nelma aa tuɔ taara na suɔ wuɔ ninsoŋo, ŋ da u hielaa u niele-i bɪnkúnɟu manj maaraa fuɔ fereɛ-i. ¹⁷ Diilonɟ unj páa nunɟu-i baa bamanj, unj taaranj ba suɔ wuɔ ninsoŋo, keɛ u sie ji bir baa huon-ándaanɟu, ku'i cie u hiel u niele-i u fereɛ nuɔ a haa nupálle-na. ¹⁸ Nelma há maanɟ daama-na, Diilonɟo sie gbáa bir baa huon-ándaanɟu. Unj páa nunɟu-i aa hiel u niele-i u fereɛ nuɔ, u sie gbáa ni u saa ce-ma. Terienɟu fanɟu-na, miɛ manj gbaraaj ji cɪn Diilonɟo-na, unj'a u ka há-ye kumanj, nel daama dii sireinɟa yiɛ bámbáale i tɛ hɪn ku taalunɟu-i. ¹⁹ Inj hɪn kumanj taalunɟu-i, ku yaa miɛ kollun-ɟboruonɟu-i. I bilaaya ku yaa yiera Diilonɟ-húmelle-na. Ku yaa cie i suɔ wuɔ i ka ciel kompanɟa-i suur Diilodubilonɟo-na†. ²⁰ Yesu taa yaanɟa yiɛ suur kusuonɟ-nu'i baa i yunninɟ-maama-i. U yaa cie *Diilojigántaamba yuntienɟo-i a waa ku maacemma-na hɔnninɟ jonj Melkisedeki temma.

7

Melkisedeki stɪnni-i

¹ Melkisedeki* waa Salɛmu jámatigi, aa tiraa waa Dɔrwuonɟo jigántienɟo. *Abiramunj káa ka ce berru-i baa jámatigibaa-ba-i a yar-ba aa bir tuɔ jo, Melkisedeki wuɔ sire ka járá-yuɔ a cará Diilonɟo-i há-yo. ² Abiramunj daa bɪmbɪnni manj berru-na, wuɔ há-yo cɪnciel calnumma da-ma-diei niɛ hiere. Melkisedeki yerre yunɟu yaa wuɔ: «*Jámatigiviinɟo.*» A naara kufanɟu-i u waa Salɛmu jámatigi, ku yunɟu yaa wuɔ Yaafállenɟ-jámatigi. ³ Molo sa suɔ u to, molo sa suɔ u nyu, molo sa suɔ u bɪncɔinɟo nanɟo. U hommanɟ-maama saa wanj terienɟu, u kuliiɟ-maama saa bi wanj terienɟu. A ce dumaanɟo-na uu dii ŋaa ninɟ daa Diilonɟ-Bierɟo-i dumaa: U cie *jigántienɟo a waa ku maacemma-na hɔnninɟ jonj.

⁴ Nelbuɔ kelkel! Na saa da Abiramu fuɔ manj i bɪncɔinɟo, unj kaa da nimanj hiere berru-na, u birii ni cɪnciel calnumma da-ma-diei há-yo wei? ⁵ A ne da *Levi baamba manj jigántaamba, a saa baa *Moisi *ánɟɪnamma-i, ba yaa saaya ba ta ba huu *Isirahel-baamba nagán-niini cɪnciel calnumma da-ma-diei-i, ŋ sie suɔ wuɔ bafamba fereɛ-i Abiramu háayɛlmba namba'i. ⁶ Melkisedeki saa waa ba horre-na, ŋaa Abiramu háa-yo u bɪmbɪnni cɪnciel calnumma da-ma-diei-i aa u cará Diilonɟo-i há-yo; fuɔ manj Diilonɟo naa pá nunɟu-i baa-yo. ⁷ A ne da i suyaa wuɔ umanj maaraa u'i cáaránj Diilonɟo-i há umanj cekúo. ⁸ Isirahel-baambanj pánj ba cɪnciel calnumma-i ba há Levi baamba manj, bafamba ku, a ne da Abiramunj páa a há umanj, uu dii u saa ku ŋaa manj waanj dumaa Diilonɟ-nelma-na. ⁹ Terienɟu fanɟu-na, i gbáa cira Isirahel-baambanj pánj ba cɪnciel calnumma-i ba há Levi manj, Abiramunj páa u maama-i a há Melkisedeki-i Levi fanɟo saa naa hi honj yogo ŋga u páa. ¹⁰ U páa niɛ niɛ? Tuonɟo-i baa Melkisedeki-i banj daa ba-naa huonɟu-na, u waa húmellenj tuɔ jo, a ce dumaanɟo-na tuonɟonj páa kumanj, u nunɟu dii-kuo.

Kirsa cie jigántienɟo Melkisedeki temma

¹¹ Diilon unj háa *Isirahel-baamba-i *ánɟɪnamma manj, ma yunɟu waa *Levi baamba jigántesɪnni yaa nuɔ-i. Kuɔ ba jigántesɪnni naa hi ni fuonɟu-i, Diilonɟo naa waa hie yanj bafamba-i aa hiel *jigántienɟo nanɟo Melkisedeki temma? Bafamba manj *Aarɔ baamba. ¹² A ne da jigántesɪnɟ da ni hor, fuɔ ánɟɪnamma bi hor. ¹³ Inj wanj umanj maama-i, jigántesɪnɟ daani vii u yaa-i, u bɪncuonɟ-niini sí. U bɪncɔinɟo nanɟo saa sire cáa jigánɟa-i dede. ¹⁴ I suyaa-ma hiere wuɔ Itienɟo tobaa-ba haayienɟo yaa *Yuda-i, *Moisi saa wanj ba jigántesɪnninɟ-maama dede.

¹⁵ Ku migáan tiraa kaala dei, jigántie daa Melkisedeki temma, uuduonɟo sí baa Levi baamba-i. ¹⁶ U saa ce jigántienɟo a biɛ u bɪncuonɟ-maama ŋaa manj ceɟ dumaa ánɟɪnamma-na, ŋga unj yerɟ u sie gbáa ku, ku yaa cie-yo jigántienɟo-i. ¹⁷ Diilonɟ-nelma gbaraaj-ma wuɔ: «*Ŋ cie jigántienɟ nuɔ a waa ku maacemma-na hɔnninɟ jonj Melkisedeki temma.*»†

¹⁸ Terienɟu fanɟu-na, Diilonɟo gbuyaanu nelma namma ánɟɪnamma-na wuɔ yunɟu si dii-mɛi; ma sie gbáa káyá nelienɟo. ¹⁹ Na saa da, ánɟɪnamma saa gbáa migáanj weima ma hi ma

* **6:14** Miwaanɟo jɪnammanj-sebe (Genèse) 22.16-17 † **6:19** Nienɟ Matie sebe-i-na 27.51 baa Ebire ba sebe-i-na 10.20.

* **7:1** Nienɟ Miwaanɟo jɪnammanj-sebe-i-na (Genèse) 14.18-20. † **7:17** Gbeliemanj-naláanɟu (Psaume) 110.4

fuonngu-i Diilono yufelle-na. Nga fiɛfiɛ-i-na, Diilono diyaa-ye hümelle maŋ faa yaŋ. I haa i nanga-i di yaa nuɔ-i aa tɛna. Di yaa ciɛ i gbãa piɛ Diilono-i.

²⁰ A naara kufangu-i, Diilono pãa nuŋgu aa ce Yesu-i jigãntienjo. Ma temma saa ce banamba jigãntesinni damma-na. ²¹ Nga ma ciɛ Yesu niini damma-na. Diilono-nelma gbaraama wuɔ:

«Itienjo hielaa u niele u ferɛŋ nuɔ aa u sa ji bir u nuŋgu-i dede.

U ciɛra wuɔ: «N ciɛ jigãntienjo nuɔ a waa ku maacemma-na hõnnin joŋ.»

²² Terienjo fanngu-na, Diilono un bilaa *tobisɛfɛlenni maŋ baa nelbiliba-i, Yesu yaa yieraaya baa ni maama-i. ²³ A naara kufangu-i Levi bisãlmba huraa ba-naa bæi cor jigãntesinni-na; umãŋ duɔ nyugũŋ duɔ saa ji waa, unaa hor-o. Ku ciɛ dumɛi ba ciinu. ²⁴ Nga Yesu fuɔ dii gbula aa molo sa ji hor-o u jigãntesinni-na ²⁵ ku'i bi tiraa ce bamaŋ piyaan Diilono-i fuɔ barguɔ-i-na, u gbãa tuɔ kor-ba fafamma. Un yɛŋ u siɛ gbãa ku, u cãrã Diilono-i u hã-ba. ²⁶ Terienjo fanngu-na, Yesu yaa *Diilojigãntaamba yuntienjo maŋ gbɛ baa-ye. U huɔŋga kuɔŋ, u saa cãl, u saa ce ãmbabalma. Diilono biyaa-yo ka jina u caan-nu a maa-yo ãmbabalmanciraambana. ²⁷ Uu si dii ŋaa *Diilojigãntaamba yuntaamba namba-i: Bafama kor Diilono-i yinni maŋ joŋ baa tãmmaŋ-niini bafamba ferɛŋ ãmbabalma maama-na aa tiraa sire kor-o ba nellen-baamba bi maama-na. A ne da fuɔ pãa fuɔ ferɛŋ kerre yaa-i a kor Diilono-i i diei yon gbula. ²⁸ Anjinmaŋ ciɛ bamaŋ Diilojigãntaamba yuntaamba-i, ku nuɔl-ba Diilono-hümelle-na. Nga Diilono un hielaa u niele-i u ferɛŋ nuɔ aa ce umãŋ Diilojigãntaamba yuntienjo-i anjinamma huɔŋgu-na, fuɔ ferɛŋ Biɛŋo yaa-i. U jigãntesinni hii ni fuonngu-i aa mumbãlmu si-niɛ.

8

Tobisɛfɛlenniŋ-maama

¹ In waŋ mamaŋ, mamaŋ yunngu mei, ma yaa daama: In waan *Diilojigãntaamba yuntienjo maŋ maama-i baa-na, u yaa dii baa-ye. Uu dii tɛna Diilono-i Weimantienjo caan-nu dii doro-i-na ² tuɔ ce u maacemma-i Diilono-dün-kerre-na. Dünju fanngu-i, Itie fuɔ fere yaa maa-ku; nelbiliba si.

³ Diilojigãntaamba yuntienjo maacemma yaa a tuɔ buol Diilono-i aa tuɔ pã niipãnni-i u hã-yo. Terienjo fanngu-na, fuɔ miɛ wuonjo bi da kuanngu a hã Diilono-i ke. ⁴ Kuɔ uu naa waa hɛma-na, uu naa saa gbãa ce halle *jigãntienjo. Hama-i nuɔ-i? Jigãntaamba dii tɛ ta ba pã niipãnni-i ba hã Diilono-i a saa baa *anjinamma-i. ⁵ Bamaŋ dii hɛma-na bande-i-na, baŋ ceŋ ba maacemma-i dünju maŋ nuɔ-i, ku kerre yaa doro-i-na. Diilono pigãan *Moisi-i kufangu cemna yaa-i. U gbuɔya-yuɔ wuɔ: «Ne, ce-ku fafamma ŋaa miŋ pigãan-ni ku cemna-i dumaa tanunngu-na.» ⁶ Nga fiɛfiɛ-i-na, Diilono un pãa nufɛliɛŋgu maŋ *tobisɛfɛlenni-na, ku boyaa ðɛlã-künngu-na. Yesu yaa dii i hõlma-na baa Diilono-i tobisɛfɛlenni fanni cemna-na. Terienjo fanngu-na, Diilono hãa miɛ jigãntienjo-i maacemma maŋ maaraa hɛmaŋ-jigãntaamba maama-i titirre.

⁷ Kuɔ tobisɛfɛlãnni naa fa, Diilono naa waa hie tuɔ bel ninanni? ⁸ Nga i daa Itienjo taa u cãl u baamba-i un piye terienjo maŋ nuɔ-i wuɔ:

*«Yiŋgu dii baa yiŋgu mi ka bel tobisɛfɛlenni baa *Isirahɛl-baamba-i a naara *Yuda-baamba-i.*

⁹ Ni siɛ waa niiduɔni baa mi naŋ bilaa ba tobaa-ba nammu-i hiel-ba Esipi-i-na aa naa bel niman baa-ba.

Ba blenaana tobisɛfɛlenni fanni-i

ku'i ciɛ mɛi bi ne-ba aa yaŋ-ba.

¹⁰ *Miŋ ka bel tobisɛfɛlenni maŋ baa Isirahɛl-baamba-i bienja maŋ juɔŋ,*

mi ka dii mi anjinamma-i ba kusũnni-na,

mi ka nyɛgɛŋ-ma ba hõmmu-na.

Mi ka waa ba Diilono muɔ

aa ba waa mi baamba.

¹¹ *Yunngu si dii unaa duɔ ji cira u pigãan unarjo baa mi stni-i.*

Ba ka suɔ-mi hiere ka saa;

a donj bisãlmba-na ka hel baa bñcuɔmba-i hiere ba ka suɔ-mi.

¹² *Baŋ calãa-mi baa mamaŋ,*

mi ka yaŋ ma tɛ, mi ka hiel ba ãmbabalma-i mi huɔŋga-na.»†

¹³ Diilono un bɛ tobisɛfɛlenni daani-i niifɛlenni, kuu dii ŋaa u ciɛ ðɛlã-niini-i niicolonni. A ne da bñnkünngu maŋ vãa, ku kã gbuoma-na.

* 8:5 Helmaŋ-sebe (Exode) 25.40 † 8:12 Seremi (Jérémie) 31.31-34

9

Jigantie buora jigantien-na

¹ Dielä-*tobisinni waa baa ni buolman-hümienja baa ni buolman-terienju hlema-na bande-i-na. ² Baa naa ce kompadünju aa karnu ku huonga-i somma hai. Ninj suur gbuya kuman, ba taa ba bi-ku Diilon-dünju. Fitimbaa-ba waa kusuan-nu'i baa Diilon-buruonj waa taabale manj nuo-i hierie. ³ Haallnj-künju-i, ba taa ba bi-ku Diilodubilonjo. ⁴ Wusunanj-iganga nanga waa terienju-na, ka waa sene-kaanga, a naara *tobisinninj-kporuo-i; baa naa tinjo yo baa sene. Kporuo huonga-na, sene-birenja nanga waa baa *mani ka huonga-na. *Aarö gboruonju manj naa puu pülma-i* kuu naa bi waa a naara tobisinninj-nelmanj nyegäänj tämpienja manj nuo-i. ⁵ Ba taa ba künna tamma-i kporuo daayo suuluo yaa nuo-i ba kor Diilonjo-i ämbabalma maama-na. Baa naa kul Seribëbaa-ba† namba jina suuluo dorö-i-na ba ta ba pigäänj wuo Diilonjo dii. Seribëbaa daaba naa paarnu ba buncemmu-i kporuo yudorö-i-na a cinnu-yuo. Mii si dii da mi bie bimbij daani-i ni yunninj da mi wanj ni maama; ma wammanj-huonju si fiefie-i.

⁶ Kompadünju waa waanj daama temma yaa-i aa *Diilojigantaamba ta ba suur dudielänju-na yinni manj jonj ba ce ba maacemma-i. ⁷ Haallnj-künju-na, ba yuntienjo yaa taa u suur u diei yonj. Aa u taa u suur i diei belle-na. Fuo ferε-i, baa nuomba-i, banj caläa Diilonjo-i baa mamanj hierie, duo u suur, u suur baa binwuonj-tamma, ka kor-o.

⁸ Terienju fangu-na, *Diilon-Yalle pigään-ye wuo mamanj taa ma ce kompadudielänju-na, manj taa ma ce huonju-na, Diilodubilonjo dumelle saa naa hi puure yogo. ⁹ Kompadünj daaku pigään-ye nelma nyunjo ku bäänju-na. Ku pigään-ye wuo banj pänj niipänni manj ba hä Diilonjo-i a naara niikonni-i hierie a saanu baa mamanj nyegäänj, ni sie gbäa fe ni pätaamba hommu-i gbarnu. ¹⁰ Mamanj nyegäänj, ma pigäänj niwuoninj-künju yonj baa niinyoninj-künju a naara nelienj nuo ninj saaya nj migäänj nj küma-i dumaa Diilonjo yufelle-na. Nifanni-i daani-i hierie nelbilienj-ancemma. Ba taa ba ce-ma ba cie Diilonjo duo bibirre-mei.

¹¹ Fiefie-i-na, *Kirsaj juo ji ce *Diilojigantaamba yuntienjo, i die da bisinj ku fafaangu-i. Unj cenj u jigantesinni-i kompadünju manj nuo-i, ku maaraa hlemanj-künju-i aa tiraa fa yanj-ku. Kompadünju fangu-i nelbiliemba saa ce-ku, ku yunju yaa wuo hlemanj-künju si. ¹² Kirsaj suurii-kuo i diei yonj. U saa suur ka buol baa kaagbuonj-tamma, u saa bi suur ka buol baa balyunj-tamma. Nga u suurii ka buol baa fuo ferεnj tamma a kor-e gbula. ¹³ Bamanj guolaaya ba fere, ba migäänj-ba baa kaagbuonj-tamma, siso balaanj-tamma, da ma'i bi si naanononj-cuonju. ¹⁴ Bimbaanj-tamma da ma gbäa migäänj nelienjo-i migäänj daama temma-i, mie inj cie guoyuo manj, Yesu fuo manj saa ce kuubabalaangu da, aa pä u ferε hä Diilonjo-i Diilonj-Yalle barguo-i-na, fuo tamma ka hur i balaangu-i ka hi hie a migäänj i hommu-i i tie caa Diilonjo-i Cicelmantienjo-i?

¹⁵ Ku cie dumei u jo ji waa i hөлma-na baa Diilonjo-i tobisifelenni-na. Calmuo manj cie tobisicölnni-na, Yesu kuu a kor nuomba-i calmuo fanjo-na. A ce dumaanjo-na, Diilonj unj bie bamanj duo ji hä-ba u ciilunju manj sa tienj dede, ba ka gbäa da-ku njaaj unj päa nunju-i baa-ba dumaa.

¹⁶ Da nj nyegänj sebe a pigäänj nj ciilunju calnumma-i, da nj saa ku, ku sie gbäa cal. ¹⁷ Da nj waa cicelma yogo, sebe huoya-maama sie gbäa ce. Da nj ku, ku yaa ma suo gbäa ce. ¹⁸ Kuuduonju yaa-i baa Diilonj-tobisinni-i. Halle dielä-niini bilaa baa tämmanj-künju. ¹⁹ Kunj cie dumaa ku yaa daaku: Diilonj unj'a ba ta ba wuo hümienja manj, *Moisi kalaanj-ya baa-ba hierie igëna njaaj anj nyegäänj dumaa *änjnamma-na. Unj cie mafamma-i, baa naa ko nambiemba namba baa kaagbolaamba namba, wuo bie ba tamma-i a guol baa hümma, aa ce kumitedaama a vaa *isopefeli a dii misirrä änjnammanj-sebe-i-na aa bi dii misirrä nuomba-na hierie ²⁰ aa cira: «*Diilonj unj bilaa tobisinni-i baa-na baa tämmanj-niini manj, ni tamma yaa-i.*»²¹ ²¹ Aa naa bi misirrä kompadünju-na baa ku bimbinni-na hierie. ²² A saa baa änjnamma-i, ba migäänj bimbinni boi baa tamma-i. Aa ämbabalma sie gbäa pir ni tämmanj-künju saa ko.

²³ Hlemanj-bimbinni migäänj migäänj daama temma yaa-i baa bimbäänj-tamma, nga dorö-niini yaa kireinja-i, nifanni migäänj baa tamma manj boyaa bimbäänj-tamma-na. ²⁴ Bige-i cie mi wanj-ma dumaanjo-na? Ku yunju yaa daaku, nelbiliembanj maa Diilonj-dünju manj, Kirsaj saa suur kufangu-na, u suurii Diilonj-dünj-kerre yaa nuo-i dorö-i-na, ka waa u caanj-nu tuo wanj i yunj-maama-i baa-yo. ²⁵ Aa tobisicölnni-na, belle belle, Diilojigantaamba yuntienjo suur Diilodubilonjo-na baa binwuonj-tamma ka kor Diilonjo-i. Nga Kirsaj suurii a ka pä fuo ferεnj kerre yaa-i i diei yonj a hä Diilonjo-i. ²⁶ Die i ne miwaanjon duonj dii huonju-na ji hi baa nyunjo, ku u naa u pä u fere ku yu niele, uu naa mulienj boi de! Nga u juo i diei yonj gbula miwaanjo tmmanj-huonj daaku-na, a ji ce u fere tämmanj-künju duo gbuonu ämbabalma-i.

* 9:4 Nicnj Kammanj-sebe-i-na (Nombres) 17.16-25. † 9:5 Seribëbaa-ba: Ba bi *dörpöporöriemba namba'i dumaanjo-na.

‡ 9:20 Helmanj-sebe (Exode) 24.3-8

²⁷ Neliɛŋ nuɔ ŋ ku i diei yon̄ a ká Diilon̄o ka yuu-ni. ²⁸ Kuuduɔŋgu yaa baa Kirs-a, u cie u fere tammaŋ-kũŋgu a há Diilon̄o-i i diei yon̄ a pir nuɔmba ámbabalma-i. U ka bir jo. Duō jo gboluon̄gu fan̄gu-na, u sa ji pir ámbabalma, u ji kor bamaŋ ciyaan̄ u duō ji kor-ba.

10

¹ *An̄jnamma cie ta ma pigáan̄ bisɛŋ ku fafaan̄gu yalle yaa yon̄; ŋga ma'i sí fafaan̄gu fan̄gu fere-i. A ce dumaan̄o-na, bamaŋ kuraan̄ Diilon̄o-i baa tammaŋ-niini-i bien̄aŋ jon̄, tammaŋ-niini fanni cɛraa ni gbáa migáan̄-ba ba hi ba fuon̄gu-i Diilon̄o yufelle-na. ² Kuɔ nii na'a ni ka gbáa, nii naa pir ba calmuɔ-i bei i diei gbula aa ba síe tiraa nunu-yuɔ. A ce dumaan̄o-na dii yiinaa baa naa hiel ba nan̄ga buolma-na. ³ Na saa da, belle belle, buolŋ daama ce nuɔmba ámbabalma maama ta ma tienu-bei. ⁴ Hama-i nuɔ-i? Balŋ-tamma-i baa kaagbolaan̄-tamma síe gbáa pir neliɛŋo ámbabalma-i halan̄-ma u yun̄gu-na. ⁵ Ku'i cie Kirsan̄ taa u jo híema-na, u gbɛ Diilon̄o-i wuo:

«Ŋ ciera ŋ sa taara tammaŋ-kũŋgu baa b̄ŋkũp̄an̄gu.

Ŋga ŋ há-mi kũɔma mi da mi bir-ma há-ni.

⁶ Baŋ koŋ tammaŋ-niini maŋ aa kukul-ni, ni maama sa dɔlnu-nie, ámbabalmaŋ-tammaŋ-kũŋgu-i maaduɔma.

⁷ Ku'i cie mi cira:

Diilo, muɔmei daami!

Mi juɔ da mi ji ce niŋ taaran̄ kumaŋ,

*ŋaa maŋ nyegáan̄ dumaa mi kũŋgu-na Diilon̄-nelma-na.»**

⁸ Uŋ puurii u nuŋgu-i, neldielámma maŋ juɔ, ma yaa daama: «Ŋ ciera ŋ sa taara tammaŋ-kũŋgu baa b̄ŋkũp̄an̄gu, ŋ sa taara baŋ koŋ tammaŋ-niini maŋ aa kukul-ni, ŋ sa bi taara ámbabalmaŋ-niini-i, kere ni sa dɔlnu-nie.» A ne da an̄jnamma yaa juɔ baa niip̄an̄ daani-i hiere.

⁹ Aa tiraa cira: «Muɔmei daami, mi juɔ da mi ji ce niŋ taaran̄ kumaŋ.»

Ku pigáan̄ wuo u huraa áncencɔlomma-i baa maafelɛmma. ¹⁰ Diilon̄o uŋ taa u taara kumaŋ, Yesu-Kirs-a cie ku yaa-i. U páa u fere i diei yon̄ gbula tammaŋ-kũŋ temma, a pir i ámbabalma-i.

¹¹ Yinni maŋ jon̄ Diilojigántaamba ká ba ce ba maacemma-i. Ba hinu ba kor Diilon̄o-i korduɔŋ daama yaa-i baa tammaŋ-niini, a ne da tammaŋ-niini cɛraa ni gbáa pir neliɛŋ ámbabalma. ¹² Ŋga *Kirs-a páa u fere i diei yon̄ a pir nuɔmba ámbabalma-i aa ká ka tiɛna Diilon̄o caan̄-nu gbula ¹³ tuɔ cie Diilon̄o duō mal u bigáaraáamba-i há u ce u báan̄gu-i bei. ¹⁴ A ce dumaan̄o-na, uŋ pirii bamaŋ ámbabalma-i, u páa u fere-i diei yon̄ a migáan̄-ba ba hi ba fuon̄gu-i gbula. ¹⁵ *Diilon̄o-Yalle bi waan̄ ma yaa-i wuo:

¹⁶ «Itien̄o ciera:

*«Miŋ ka bel *tobistni maŋ baa-ba bien̄a maŋ juɔŋ,*

mi ka dii mi an̄jnamma-i ba hɔmmu-na,

mi ka nyegɛŋ-ma ba kusũnni-na.»

¹⁷ Aa tiraa cira:

«Mi ka hiel ba ámbabalma-i mi huɔŋga-na

baa ba calmuɔ-i hiere.»†

¹⁸ Da kuɔ Diilon̄o hielaa i ámbabalma-i u huɔŋga-na, yuŋ haku-i dii ŋ ka tiraa pá kuup̄an̄gu da ŋ hur-ma?

Yaan̄ i piɛ Diilon̄o-i baa huɔŋga diei

¹⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, tobiŋ namaa, Yesu tamma cie i suɔ wuo i ka gbáa tiɛ suur Diilodubilon̄o-na. ²⁰ U páa u fere tammaŋ-kũŋ temma, a taalnu kompan̄a maŋ waa Diilodubilon̄o dumelle yaan̄ga-na a puure húmefɛlende há-ye. Húmelle fande yaa cicɛlman̄-húmelle-i. ²¹ A ce dumaan̄o-na, *Diilojigántaamba yuntien̄o maŋ dii baa-ye Diilon̄o-dũŋgu yun̄gu-na, u temma si dii. ²² Terien̄gu fan̄gu-na, i ámbabalma an̄joguɔman̄ hilaa i hɔmmu-na aa i ce koŋ, yaan̄ i piɛ Diilon̄o-i baa huɔŋga diei aa i gbu i haa i nan̄ga yuɔ ku haama. ²³ U sa pá nungu aa ji bir baa huon̄-ándaan̄gu, a ce dumaan̄o-na, in̄ faran̄ i ne kumaŋ aa tiɛ wan̄ ku maama, yaan̄ i nyaar-kuɔ kpelle. ²⁴ Yaan̄ i tiɛ káyá i-naa i dii sirɛŋa i-naa nuɔ nelnyulmu cemma-na baa an̄fafamma bi cemma-na. ²⁵ Baa na yan̄ i tiɛ bir i tigiimambaa-ba-na ŋaa banambaŋ miɛŋ-kuɔ dumaa. Aa ji tiraa da nan̄ daa Itien̄o jomma piɛ ma jo de-i-na, yaan̄ aa i tiɛ dii sirɛŋa i-naa nuɔ.

²⁶ Na saa da, in̄ suyaa ninsoŋo-i, die suuye i yufien̄a-i aa cor tiɛ ce kuubabalaan̄gu-i, tammaŋ-kũŋgu nan̄gu si dii kumaŋ gbáa pir i ámbabalma-i. ²⁷ Die suuye i yufien̄a-i, kumaŋ

* 10:7 Gbelieman̄-naláan̄gu (Psaume) 40.7-9 † 10:17 Seremi (Jérémie) 31.33-34

tiyāa ku yaa daaku: I tēna baa hotiele-i i tie cie gēngeryiŋgu-i baa dāngbōguŋgu maŋ ka wuo Diilonjo bigāarāmba-i.

²⁸ Umanj duo cāl *Moisi *ānjīnamma-i, aa nuomba hāi sisō ba siei da-yo aa waŋ-ma, hujarre si dii-ku; ba ko kutienjo-i. ²⁹ Terienjo faŋgu-na, umanj duo saa dii Diilon-Bienjo nunju-i, umanj duo saa kāŋ *tobisinnij-tāmma maŋ pirii u āmbabaljar-i, umanj duo tuo biēna *Diilonj-Yalle yerre-i, ŋ sie suō wuo di yaa pigāan-yeŋ Diilonjo hujarre-i, fuō kūŋgu ka waa niē? Ku sie balan jaŋ umanj cālāa ānjīnamma-i wei? ³⁰ Umanj ciēra:

«Muōmei ka suu sōlaaŋgu-i;

muōmei ka pā nelienjo nelienjo baa uŋ cie kumanj.»

Ma si i suō kutienjo-i ke? U yaa Diilonjo-i. U tiraa cira wuo:

«Itienjo ka ce u baamba āndaanjo-i.»[‡]

³¹ Diilonjo-i Ciēlmantienjo-i, u nel da ma bel-ni, hotiele dii-kuo dē!

³² Yaan aa na ne kumanj curaa: Nanj hilaa kukulma-na, ku domma-na mulien hama-i saa haa-nei? Nga ma saa gbāa jŋya-nei. ³³ Na hōlma-na, ba taa ba tuora banamba aa ce-ba kpāncōlgūo nuomba-na. Bamanj naa tie, ba saa nanna banj ceŋ bamanj kpāncōlgūo-i; ba taa ba kāyā-bei. ³⁴ Na siyaa mulien baa kasobiemba-i aa na bi siyaa ba hūu na nagāŋ-niini-i ni maama saa jaŋ-na, aa suō kerre wuo bimbifafanni nanni dii baa-na a yaŋ banj hūyāa nimanj aa ni sa ji kā terienjo.

³⁵ Terienjo faŋgu-na, nanj daa holle maŋ dii ku domma-na, baa na yaŋ di korra-nei, ku yaa Diilonjo ka pā-na bōi. ³⁶ Vaan na fere na ta na ce Diilonj uŋ taaranj kumanj a gbāa da na da uŋ pāa nunju maŋ. ³⁷ Na saa da, ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo:

«Ku saa maa, ku tiyaa cēlle

aa umanj saaya u jo, u jo.

U sie vaaya.

³⁸ Umanj vii mi hūmelle-na, uŋ haa u nanja-i mie, u ka kor;

ŋga duō nanna hūmelle-i, ku sie dōlnu-mie baa-yo.»[§]

³⁹ Bamanj naana hūmelle-i aa ta ba kā da ba ka balla, mie ii si dii baa-ba. Nga bamanj hūyāa-ma da ba ka kor, ii dii baa ba yaa-i.

11

Nagāhaalenj-maama

¹ A haa ŋ nanja-i Diilonjo-na ku yuŋgu yaa wuo ninj hīŋ kumanj taalunjo-i, ŋ suyaa wuo ŋ ka da-ku, ku bi pigāan wuo ninj'a ŋ sa da kumanj baa ŋ yufelle, ŋ suyaa wuo kuu dii.

² Yiinataamba naa haa ba nanja Diilonjo-na ku'i cie Diilonjo gbelienj-ba.

³ I haa i nanja Diilonjo-na ku'i cie i suō wuo Diilonjo hielaa miwaanjo-i baa u nuŋ-āndaanjo yonj, a ce dumaanjo-na inj darj nimanj hierē baa i yufienja-i ni hilaa inj'a i sa da kumanj baa i yufienja yaa nuō-i.

⁴ Abel naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u pā bīŋkūfafaanjo hā Diilonjo-i a yaŋ Kayine-i*. Uŋ ŋa naa haa u nanja Diilonjo-na, ku'i cie Diilonjo gbelienj-yo wuo u vii aa cira u niipānni dōlaanu-yuo. Abelŋ haa u nanja-i Diilonjo-na, uŋ fie ku, u nelma dii-ye hūmefafalle-na yogo.

⁵ Enōki naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie Diilonjo bie-yo ka jīna u caan-nu u saa yaŋ u ku†. Ba juō'a ba ne naa-yo; moloŋ yufelle saa ji tiraa haa-yuo. Aa u suō duo ta, Diilonjo naa waŋ-ma wuo u kūŋgu dōlaanu-yuo. ⁶ Da ŋ saa haa ŋ nanja-i Diilonjo-na, ku sie gbāa dōlnu-yuo baa-ni. Umanj piyaan Diilonjo-i, u saaya u hūu-ma wuo Diilonjo dii, aa u pā bamanj taaraayanj-yuo.

⁷ *Nowe naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie Diilonj uŋ gbuōya-yuo baa mamanj, u hūu-ma a ne da ma saa naa hi ce yogo. U nuō Diilonjo nunju-i aa ce begubuo-i a suur baa u dumellenj-baamba-i hierē hūmma saa da wuo-ba. Uŋ cie mafamma-i u pigāan wuo mamanj daa banamba-i ba'i taaraaya-mei. Aa uŋ haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u ce nelviinjo Diilonjo wulaa.[‡]

⁸ *Abiramu naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u nu u nunju-i aa hūu-ma hel ba nelle-na ta tuo kā Diilonj uŋ pāa nunju-i baa-yo wuo u ka hā-yo nelle maŋ; a ne da u saa tuo suō di saanjo. ⁹ Uu naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie uŋ pāa nunju-i wuo u ka hā-yo nelle maŋ u kā ka tēna-die ŋaa nerienjo tuo cō kompadūŋ-nu. *Isaki-i baa *Yakōbu-i, ba bi waa kompadūnni yaa nuō-i aa nuduŋgu yaa bi pāa baa bafamba-i. ¹⁰ Diilonj uŋ fuu nelle maŋ aa ma-de u fere, dūnni yiēraaya dē, Abiramu yufelle waa di yaa nuō-i.

¹¹ Sara waa cēnyeŋ, ŋga uu naa bi haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u gbāa duo da bilonjo; ŋ sie suō wuo uu naa cor bilodalē-i gbuu maa. Uu naa suō wuo umanj pāa nunju-i baa-yo

[‡] 10:30 Anjīnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 32.35-36

§ 10:38 Abakuke (Habaquq) 2.3,4

* 11:4 Nienj

Miwaanjo jīnammanj-sebe-i-na (Genèse) 4.3-10.

† 11:5 Nienj Miwaanjo jīnammanj-sebe-i-na (Genèse) 5.21-24.

‡ 11:7

Nienj Miwaanjo jīnammanj-sebe-i-na (Genèse) 6-9.

wuɔ u ka da bilonjo u sie gbãa tãal-o, ku'i cie ma bi dɔl-o. ¹² Ku cie dumɛi bibiɛnjo diei honj a dii hɛma yu a ne da uu naa tuɔ yii baa u yungu. U huonju ciinu nja ninj daa mɛɛnɔ-i dumaa dɔrɔ-i-na; molo sie gbãa kãnj-ku.[§]

¹³ Bamanj bafamba-i daaba-i hiere, ba haa ba nanja Diilonjo-na ji ku. Diilonj unj pãa nunju manj, ba saa hi-ku; nja ba faara da-ku yaa-i a ce ba hɔmmu gbuu fɛ baa-ku. Bafamba fɛɛɛ waanj-ma wuɔ bafamba-i hũncortaamba, bafamba muntɛnammu sɪ hɛma-i. ¹⁴ Bamanj piijenj dumaanjo-na, ku pigãanj wuɔ ba taara ba nelle. ¹⁵ Banj hilaa dimanj nuɔ-i, kuɔ di kũɔma naa bel-ba, baa naa gbãa bir kã-die. ¹⁶ Nja ba taa ba taara dimanj faa yanj difande-i. Ba taa ba taara dɔrnelle. Ku'i cie Diilonjo sie ba ta ba bi-yo ba Diilonjo. Na saa da, u migãanj terienju hã-ba u nelle-na.

¹⁷ Abiramu naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie Diilonj unj fɛ ce-yo ne wuɔ u pã Isaki-i hã-yo, u saa yagar. U siyaa duɔ pã u beduɔla-i hã Diilonjo-i. ¹⁸ A ne da Diilonjo naa pã nunju baa-yo wuɔ: «Isaki yaa ka hã-ni huonju.»^{*} ¹⁹ Abiramu naa suɔ wuɔ Isaki duɔ fɛ ku, Diilonjo ka gbãa sire-yuɔ, ku'i cie Diilonjo bir u biɛnjo-i hã-yo. Nel daama cie antigãama.

²⁰ Isaki naa bi haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u cãrã-yuɔ hã Yakɔbu-i baa Esawu-i ba bisɩnuɔ maama-na.[†] ²¹ Yakɔbu naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie unj juɔ tuɔ yii duɔ ku u cãrã-yuɔ hã Yosefu bepuɔmba-i ba yunninj aa yiye u bũɔle-i a dũuna jaal Diilonjo-i.[‡]

²² Yosefu naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie unj juɔ pie kuliinj huonju manj nuɔ-i, u wanj-ma wuɔ *Isirahel-baamba ka hel Esipi-i-na aa pigãanj banj saaya ba ce kumanj baa u kogonni-i.[§]

²³ *Moisi bĩncuɔmba naa haa ba nanja Diilonjo-na ku'i cie banj huonj-yo ba fuo-yo u ce caamba siei. Baa naa da u faa cor a ce ba saa kãnj jãmatigi ãndaanju-i.*

²⁴ Moisi naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u yaanjanj juɔ cã u yagar wuɔ ba baa bi-yo jãmatigi hãayɛljo. ²⁵ U nie fiisaanju-i aa yanj-ku; wuɔ fiisaanju manj banj ceɲ-kuɲ ãmbabalma halma-na ku sa co; aa hɪrã u kũɔma-i ka mulɛn baa Diilonj-baamba-i. ²⁶ Uu naa ne da da n hɪrã tuosɩnni-i *Konjortienj manj ka jo u temma-i, kuu dii baa yungu a yanj weisɩnni-i hiere Esipi-i-na. U taa u fara u ne Diilonj unj ka pã-yo baa kumanj.

²⁷ Moisi naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u hel Esipi-i-na u saa kãnj jãmatigi hɔdulle-i. U nyaarãa nja u da Diilonjo-i baa u yufelle. ²⁸ Uu naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u ce *kɔrsɩnni tɩmmanj-ponsaanju-i. U cie Isirahel-baamba hure tãmma ba dumienj-yammuna wuɔ *dɔrɔpɔurɔbilonjo manj kuɔn nuɔmba-i duɔ ji tuɔ cor, u baa ko Isirahel-baamba bepuɔmba-i.[†]

²⁹ Isirahel-baamba naa haa ba nanja Diilonjo-na ku'i cie hũmma taal sɔmma hãi dãmmanj-nuoradãama-i-na[‡] aa ba wuɔ cor terkuraan-nu. Esipitaanj ba'a ba niya-bei ce ba temma-i hũmma wuo-ba.

³⁰ Isirahel-baamba naa haa ba nanja Diilonjo-na ku'i cie ba nu u nunju-i aa wuɔ cɪlã Yeriko-i yinni niediei. Niehãi yinjgu-na nelle-koko wuɔ cii.

³¹ Araabu manj waa saasorɛienjo-i uu naa haa u nanja Diilonjo-na ku'i cie u har Isirahel-baamba manj naa juɔ da ba ji cuo ne nelle-i, a ce dumaanjo-na ba saa ko-yo baa bamanj saa ta ba nu Diilonjo nunju-i.[§]

³² Mi tiraa wanj wuɔ nie? Mi sie da mi fɛɛɛ a piiye Sedeɔ maama-i, baa Baraku maama-i, baa Samusɔ maama-i, baa Yefite maama-i, baa *Davidi maama-i, baa *Samiel maama-i a naara *Diilopɔpɔurɔbiemba bi maama-i.* ³³ Banj haa ba nanja Diilonjo-na, ba cie berru-i a hũu jãmalãbaa bɔi. Ba wuɔyaa hũmelle aa Diilonj unj pãa nunju manj baa-ba, ba daa-ku. Ba suuye jarbaa-ba nunni-i. ³⁴ Ba diyaa-ba dãamu-na nja bɩnjkũngju saa ce-ba. Ba kuraa jĩgãnjga-na. Fɔnjgũ saa waa-bei, nja Diilonjo diyaa fɔnjgũ bei. Ba cie nanjkarabaa berru-na. Ba duɔnya nilɛinj bɔi sorosibaa ba gbar. ³⁵ Caamba namba naa haa ba nanja Diilonjo-na ku'i cie u sire ba kuomba-i hã-ba.

Ba muyaa nuɔmba namba ko-ba wuɔ ba cie nie ta ba wuɔ Diilonj-hũmelle-i. Kuɔ baa naa cɪna-die baa naa gbãa yanj-ba, nja ba yagaraa kufanjgu-i wuɔ da ba ku, Diilonjo ka sire-bei

§ 11:12 Nienj Miwaanjo jɩnammanj-sebe-i-na (Genɛse) 22.17. * 11:18 Miwaanjo jɩnammanj-sebe (Genɛse) 21.12

† 11:20 Nienj Miwaanjo jɩnammanj-sebe-i-na (Genɛse) 27.28-29,39-40. ‡ 11:21 Nienj Miwaanjo jɩnammanj-sebe-i-na

(Genɛse) 48.1-20; 47.31. § 11:22 Nienj Miwaanjo jɩnammanj-sebe-i-na (Genɛse) 50.24-25 baa Helmanj-sebe-i-na (Exode)

13.19. * 11:23 Ba gbɛ Esipi jãmatigi manj naa ciera ba ko bisalmba-i. Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 1.8-22. † 11:28

Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 12.1-30. ‡ 11:29 Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 14.21-31 baa Pɔpɔur. 7.36. § 11:31

Nienj Yosuwe sebe-i-na (Josué) 2. * 11:32 Sedeɔ: Nienj u kũngju-i Gɛnjgertaamba sebe-i-na (Juges) 6-8. Baraku: Nienj u

kũngju-i Gɛnjgertaamba sebe-i-na (Juges) 4.6-16. Samusɔ: Nienj u kũngju-i Gɛnjgertaamba sebe-i-na (Juges) 14-16. Yefite: Nienj

u kũngju-i Gɛnjgertaamba sebe-i-na (Juges) 11. * Davidi: Nienj u kũngju-i Samiel sebedɛlãno-na (1 Samuel) 17.23-51. * Samiel:

Nienj u kũngju-i Samiel sebedɛlãno-na (1 Samuel) 7.9-11.

ba ta ba ce ba bāan̄gu-i baa-yo. ³⁶ Ba bi nyie banamba sūlma aa muo-ba aa vaa banamba dii-ba kaso. ³⁷ Ba naan̄ banamba baa tām̄piɛŋa ko-ba. Ba karaanu banamba sōmma hāi, aa f̄s banamba baa jigāmmu ko-ba. Muncōmmu saa waa baa banamba. Kutaamba taa ba wuōra ba b̄iŋ. Ba taa ba h̄i cāani. B̄iŋkūŋgu saa waa baa-ba. Nuōmba mulāan̄-ba aa ce-ba sūlma. ³⁸ Miwaan̄o saa naa saaya baa-ba. Ba taa ba wuōra ba b̄iŋ h̄iɛŋ-nu, tānni-na aa ta ba cō fonniŋ.

³⁹ Baman̄ bafamba-i daaba-i hiere, Diilon̄o gbelaan̄-ba wuō ba haa ba nan̄ga yuō, a ne da un̄ pāa nun̄gu man̄, ba saa da-ku. ⁴⁰ Bige-i cie ba saa da-ku? Diilon̄o nie da mie die hi i fuon̄gu-i baa bafamba-i hiere kuuduōŋgu aa da-ku, ku yaa bōyaa. U saa tuō taara bafamba da-ku mie i yaan̄-na ku'i cie.

12

Yaan̄ i h̄irā i kūōma-i

¹ Terien̄gu fan̄gu-na, nelpūŋgu man̄ siire wuō Diilon̄-hūmelle-i daaku-i, ku taa i yaan̄-na ta ku pigāan̄-ye hūmelle-i. A ce dumaan̄o-na, kuman̄ bilaayan̄-yie i sa gbā i kā yamma Diilon̄-hūmelle-na, yaan̄ i h̄iel i nan̄ga kuō. Ambabalma man̄ sōgōlaan̄uŋ i gbeini-na f̄eū, yaan̄ i yan̄-ma aa i vaa i fer̄e baa gbarun̄gu man̄ dii i gbeini-na. ² Yaan̄ i tie ne Yesu yaa-i. U yaa cie i haa i nan̄ga-i yuō aa u yaa ka ce i haa-ka hi i fuon̄gu-i. U h̄irā kuliŋgu-i *daan̄gu-na, u saa ne ku senserre-i. Hofelle man̄ taa di cie-yo, u taa u fara u ne di yaa-i. Fiefie-i-na, uu dii t̄ena Diilon̄o caan̄-nu.

³ Nien̄ un̄ h̄irā nelbabalaamba bigāaru-i dumaa, ku yaa kūōkaralle sie ta di mul̄ɛŋ-na. ⁴ Nan̄ yen̄ malun̄gu man̄ nuō-i baa āmbabalma-i, unaa saa t̄e-man̄ yogo do! ⁵ Aa Diilon̄ un̄ dii sireiŋa man̄ nei wuō u bisāl̄ŋ namaa, sireiŋa fan̄a maama karaanu-nei wei? Ma nyegāan̄ wuō:

«Mi bie, Itien̄ duō kaya ŋ yun̄gu-i maman̄ nuō-i, baa bie-ma ansōsōmma.

Duō nuola-nie, baa yan̄ ŋ kūōma kara.

⁶ Uman̄ maama-i dōlaan̄uŋ Itien̄o-i, u dii u yaa-i hūmefafalle-na.

*Un̄ b̄iŋ uman̄ u bieŋo, u muo u yaa-i.»**

⁷ Taa na h̄irā mul̄ɛma-i, Diilon̄o dii-na hūmefafalle-na baa ma yaa-i. U ce dumei baa u bisāl̄mba-i. Namaa daa bisāl̄ān̄ hayo-i dii aa u to sa nuola-yuō? ⁸ Diilon̄o nuola u bisāl̄mba-i hiere. Duō yan̄ namaan̄o-i u sa nuola-nei, na saaya na suō wuō u bisāl̄ŋ-kireiŋ namaa s̄i; na to dii u den̄.

⁹ Tonaamba dii baa-ye h̄iɛma-na bande-i-na ta ba nuola-yie aa i tie kāŋ-ba. Ku ce nie i sie nu i To man̄ d̄arō-i-na u nun̄gu-i aa da cic̄ɛlma man̄ sa t̄iɛŋ dede-i? ¹⁰ I tobaa-ba nuolaaya-yie a saanu baa kun̄ dōlaan̄u bafamba dumaa, aa ba nuolamma bālāa h̄iɛma-na bande yon̄. A ne da Diilon̄o ne mie fafaan̄gu'i aa tuō nuola-yie i die bir fuō birma.

¹¹ Da ba ta ba nuola-nie, ban̄ nuolan̄-nie huōŋgu man̄ nuō-i ku sa dōlnu-nie, ku bir yan̄ aa ta ku jan̄-ni. Nga da ŋ sie ba nuola-nie, ku huon̄gu jo baa viis̄nni baa yaafelle.

¹² Terien̄gu fan̄gu-na, baa na yan̄ na kūōma kara. ¹³ Biyaan̄ hūmefafalle ku yaa baman̄ gbeini-i nuyāanu ku ka ta ku buō-bei ku kā, ku sie hor-bei.†

Aŋgbuyamma

¹⁴ Gbāan̄ kpelle na ta na dōl nuōmba-i hiere aa na yan̄ Diilon̄o bir-na u birma. Uman̄ duō saa yan̄ Diilon̄o bir-o, u sie gbāa da Itien̄o yufelle. ¹⁵ Bilaan̄ na fer̄e unan̄ nuō ŋ baa ji c̄ina Diilon̄o hujarre-i. Baa na yan̄ c̄eiŋ-purru da unan̄-na na hōlma-na a ji tuō celien̄ banamba-i baa u balaan̄gu-i. ¹⁶ Molo baa ji dii u nan̄ga b̄iŋwos̄inni-na, molo baa bi bel Diilon̄-b̄iŋkūŋgu nan̄gu baa u nanyuon̄gu Esawu temma-i: Esawu huraa u bepols̄inni-i baa jukalaan̄gu. ¹⁷ Na suyaa wuō ku huon̄gu-na u juō tuō taara tuon̄o cārā Diilon̄o-i hā-yo b̄epuōmba namba temma, ŋga tuon̄o saa hūu-ma. Un̄ fie kaal cārā-yuō ma saa dōl-o.‡

¹⁸ Namaan̄o-i nan̄ piyaa Diilon̄o-i dumaa, kuuduōŋgu s̄i baa *Isirahel-baamba-i. Bafamba kāa t̄anun̄-nu. Ba daa dāamu-i, baa fafalmu-i a naara kukulberre nan̄ temma t̄anun̄gu-na. ¹⁹ Ba nuō yerre buu, aa bi nu molo piiye da gbagaga. Ba cārā kutien̄o-i wuō u baa tiraa u piiye baa-ba. ²⁰ Un̄ waan̄ maman̄, ma saa ta ma du dei ba t̄unni-na ku'i cie. U gb̄ɛ-ba wuō: «Uman̄ duō yiya t̄anun̄ daaku-i, halle da ku fie waa b̄iŋwuōŋo, na nan̄ kutien̄o-i baa t̄amp̄ɛŋa na ko-yo.»§ ²¹ Nelma man̄ cie t̄anun̄gu-na*, maa naa silaa ta ma nyen̄ kūōma ma cor, a ce *Moisi fuō fer̄e u cira: «Korma cie mi kūōma gbuu ta ma nyen̄!»†

* 12:6 Bincun̄-nelman̄-sebe (Proverbes) 3.11-12

† 12:13 Isayi (Ésaïe) 35.3

‡ 12:17 Nien̄ Miwaan̄o

j̄lman̄-sebe-i-na (Genèse) 25.29-34; 27.30-40.

§ 12:20 Helman̄-sebe (Exode) 19.12-13

* 12:21 Nien̄

Helman̄-sebe-i-na (Exode) 19-20 baa An̄j̄namma tiyemman̄-sebe-i-na (Deutéronome) 4-5.

† 12:21 Nien̄ An̄j̄namma

tiyemman̄-sebe-i-na (Deutéronome) 9.19.

²² Nga kuuduŋgu sí baa namaaŋo-i. Namaa na káa *Sinyo-tánuŋ-nu, na káa Cicēlantienjo nelle yaa nuo-i; *Yerusalēmu maŋ doro-i-na, na káa u yaa nuo-i. *Dorɔpɔuɔrbieмба dii u yufelle ta ba ce ba báaŋgu-i. ²³ Namaaŋo-i, na suurii Diilonɔ-bepuamba-na. Ba yireiŋa nyegáan doro-i-na. Na piyaa Diilono-i, u yaa nelbilibiamba-i hiere ba gēŋgertienjo-i. Na suurii nelviimba-na. Ba yaa hii ba fuoŋgu-i Diilon-terienjo-na. ²⁴ Namaaŋo-i, na piyaa Yesu maŋ *tobisifelenni yaanɔna. U yaa kuu kúnna u támma-i. U támma káayá-yie a yaŋ Abel maama-i.† ²⁵ Terienjo fanɔgu-na, bilaan na fere! Baa na yagar wuɔ na sie nu uman piijen baa-na u nelma-i. Uman taa u piije baa Isirahel-baamba-i hēma-na bande-i-na, bamaŋ naa yagar wuɔ ba sie nu u nelma-i, ba saa gbáa kor-yaahuolona. Uman piijen baa miēŋo-i, uŋ yēŋ doro, die saa nu u nuŋgu-i, i ka ce nie gbáa kor-yuɔ? ²⁶ U piije dede fuɔ hēma sagalla§; nga fiefie-i-na, u paa nuŋgu baa-ye wuɔ: «*Mi ka tiraa sagalla hēma-i i diei baa doro-i naara.*»* ²⁷ Uŋ waan mafamma-i, ku pigáan wuɔ ku yiingu-na, uŋ hielaa bímbinni maŋ hiere, ni ka bíena halan aa yaŋ niman sie gbáa bíena. ²⁸ In ka ce i báaŋgu-i nelle maŋ nuo-i, di sie gbáa bíena. Terienjo fanɔgu-na, yaan i tie ce Diilono-i kasi saa da-yo. I tie cáa-yo aa i tie jaal-o kun dolaanu-yuɔ dumaa. I tie dii u nuŋgu-i aa i tie káala-yuɔ. ²⁹ Ni ma'i sí u ce ŋaa dáamu.†

13

Kumaŋ dolaanuŋ Diilono-i

¹ Namaaŋo-i, yaan na maama cor ta ma dolnu ma-naa ŋaa céduŋ-bien namaa. ² Baa na yagar niraamba harma na dumienja-na. Na saa da, banamba tɔyáa niraamba harma-na, a ji har *dorɔpɔuɔrbieмба aa ba saa suɔ. ³ Yaan bamaŋ dii kaso-i-na ba maama ta ma tienu-nei; ku waa ŋaa naa dii baa-ba kaso-i-na. Aa nan yēŋ támmaŋ-nuŋ namaa, baa na yaŋ ban cen bamaŋ súlma-i ba maama karaanu-nei.

⁴ Nelienjo nelienjo, u saaya u tuɔ kán ánsorre-i aa bamaŋ dii ánsorre-na ba vii baa ba-naa, ni ma'i sí, bamaŋ cien saasorsinni-i baa *fuocesinni-i Diilono ka gán baa-ba.

⁵ Gbein-nyulmu saa saaya mu ta yaanɔna nei. Yaan na nagán-niini ta ni ye-na. Na saa da, Diilo fuɔ fere ciɛra wuɔ:

«*Mi sie yaŋ-ni ŋ diei,*

Mi sie nanna-nie gbula.»*

⁶ Terienjo fanɔgu-na, nelienjo nelienjo, u gbáa da holle cira:

«*Itienjo yaa káayāŋ muɔ;*

mi sie káala bíŋkúŋgu

Nelbilo fuɔ gbáa ce bige-i mi?»†

⁷ Na yaataamba maŋ siire waŋ Diilon-nelma-i baa-na, baa na yaŋ ba maama karaanu-nei. Nien ban siire haa ba nanɔa-i Diilono-na dumaa ji ta ba ku, aa na ce ba temma.

⁸ Yesu-Kirsan waa dumaa cicuŋgu-na, uu dii dumei nyunjo-i-na, aa u ka bi tie dumei yinni maŋ jon. ⁹ Baa na yaŋ ba hel baa nelma yanɔna nana a ji pira-nei mie hümelle-na. Baa na yaŋ ba cu na yammu-i baa niwuonin-maama. Na saa da, ku saaya Diilon-hujarre yaa ce nelien nuɔ ŋ huŋɔna tiena terduŋ-nu, niwuonin-maama sí. Bamaŋ firaa niwuonin-maama-i, ma saa káayá-bei dede gbula.

¹⁰ Yesu cie u fere támmaŋ-kunɔgu a pir i ámbabalma-i. *Diilojigántaamba maŋ curaa baa bíncuŋ-jigánɔa-i kompadunɔgu-na, ba nuŋgu si dii baa-ye. ¹¹ Da ba ko bímbaamba-i dumande-i-na, *Diilojigántaamba yuntienjo suur baa támma yaa Diilodubilonɔ-na ka kor Diilono-i ámbabalma maama-na, aa bímbaamba famba fere-i ba hel baa ba ghorsannin ka caa-ba. ¹² Ku'i cie na bi da Yesu kuu ghorsannin duɔ pir nuamba ámbabalma-i baa fuɔ fereŋ támma-i.

¹³ Terienjo fanɔgu-na, yaan i hírá tuosinni-i fuɔ temma-i aa i hel i nyaanu-yuɔ dii ghorsanni-na. ¹⁴ Na saa da, ninon-nelle si dii baa-ye hēma-na bande-i-na diman cuŋ, i taara bisin ku diele yaa-i. ¹⁵ Yaan i tie pá jaalunɔgu-i hōnni maŋ jon i há Diilono-i Yesu maama-na. Mie támmaŋ-kunɔgu yaa kufanɔgu-i. I tie ce-yo boi baa i nuŋ-andenni-i. ¹⁶ Baa na yaŋ ánfafamma cemma maama karaanu-nei, aa na bi ta na káayá-na-naa ŋaa céduŋ-bien namaa, kufanɔgu temma saa baa támmaŋ-kunɔgu maŋ dolaanuŋ Diilono-i.

¹⁷ Taa na nu na yaataamba nuni-i, taa na sie ba wulaa. Ba yaa káayāŋ-nei Diilon-hümelle-na. Ba suyaa wuɔ yiingu dii baa yiingu, Diilono ka yuu-ba ban cie kumaŋ na hōlma-na. Gbáan ba ta ba ce ba maacemma-i baa hōfelle. Da na du ba hōmmu-i ku sie fa weima há-na.

‡ 12:24 Yesu kuliŋgu cie i suɔ hujarre-i a ne da Abel kunɔgu taa ku taara sólaanɔgu. § 12:26 Nien Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 19.18. * 12:26 Ase (Aggée) 2.6 † 12:29 Anjlnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 4.24 * 13:5 Anjlnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 31.6,8; Yosuwe (Josué) 1.5 † 13:6 Gbeliemaŋ-nalaanɔgu (Psaume) 118.6,7

¹⁸ Taa na cārā Diiloŋo-i na hā-ye. I suyaa wuɔ i hɔmmu kuɔŋ; i taara i tiɛ ce kumaŋ faa hɔnni-na hiere. ¹⁹ Jande mi gbu mi cārā-nei: Cāaraŋ Diiloŋo-i u yaŋ mi bir donduo kā na wulaa.

Jaaluperienŋu

²⁰⁻²¹ Diiloŋo yaa hɔfɛlle tieno-i, u siire Itieno-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U kāyā-nei na ta na gbā na ce anfafamma-i ma sɪnni-na hiere a gbāa ta na ce u huɔŋga-i. U ce Yesu-Kirsa bir-e uŋ taaraŋ i waa dumaa. Yesu-Kirsa yaa i ninsoŋ-tayaana-i[‡]. U yaa ciɛ u fere tammaŋ-kūŋgu a bel Diiloŋo *tobisɪnni-i baa-ye. Tobisɪnni fanni sa ji boruona dede. Jaaluŋgu gbɛ baa u yaa-i hɔnni maŋ joŋ! Ma ciɛ!

²² Tobinŋ namaa, mi diyaa nelma'i na tūnni-na. Mi saa nyegɛŋ-ma boi. Jande fiɛŋ na hɔmmu-i baa ma numma-i. ²³ Yaanŋ mi tūnu-nei, ba naana i natobiŋo-i Timote-i. Duɔ jo donduo, mi ka kā baa-yo i ka ne-na.

²⁴ Mi jaalaa yaataamba-i baa Diiloŋ-dūŋ-baanŋ namaaŋo-i hiere. *Italitaamba pāa-na jaaluŋgu.

²⁵ Diilo kāyā-nei hiere.

[‡] **13:20-21** Girekimma-na ba bɛ Yesu-i «āncɪnaŋo» bande-i-na. Ba taara ba pigāaŋ wuɔ u yaa i yaanŋa-na Diiloŋ-hūmelle-na tuɔ kāyā-yiɛ. Fuɔ fere yaa bɛ u fere dumaanŋo-na. Nienŋ Nsāa sebe-i-na 10.11.

Saken nyegāan sebe man Nelmuoamma

Sake man nyegāan sebe daayo-i u waa yaafienjo Diilon-dünngu-na *Yerusalemu-i-na (Gal. 2.9). U nyegāan-yo a hä Diilon-dün-baamba man dii hienngu-na hiere, a duo pigāan-ba ban saaya ba ta ba hel ba ce dumaa yinni man jon.

Sake nunngu hii nelma boi: U waan gbeintesinni maama, baa nawalsinni maama. Aa wein da ma da-ni nin saaya n nyaar dumaa Diilon-hümelle-na u waan-ku (sap. 1). Wuo cielu sa fa tienamma-na aa bi tiraa cira Diilon-nelma sa hüu yon nun-nu, da n hüu-ma, ma saaya ta ma da n ciluo-i-na, ni ma'í sí n ce gbängbän (sap. 2). Wuó i bel i fere i nunni-na, aa tagaaya pigāan Diilon u n bñ kuman nelnulle-i (sap. 3). Wuó Diilon-dün-baamba yan berru-i baa ba-naa calma aa ba hiel ba nannga bombolma-na (sap. 4).

Sebe periema-na, u gbuoya waamba-i aa dii sireinja Diilon-dün-baamba-na wuo ba fe ba hommu-i ba ta ba cie Itienjo jomma-i aa ba ta ba carā Diilonjo-i weima-na hiere (sap. 5).

Jaaluŋgu

¹ Diilon-dün-baan* namaa namān dii hienngu-na hiere, mi jaalaa-na! Muo Sake, mi cāa Diilonjo baa Itienjo-i Yesu-Kirsa, muomei nyegāan sebe daayo-i da mi hä-na.

Taa na nye baa na sülma-i

² Tobin namaa, weima weima da ma da-ni, ta n gbu n nye baa-ma. ³ Na saa da, wein da ma da-ni aa n nyaar Diilonjo-na, ku yaa cien n nan kaasinni fafamma Diilon-hümelle-na. ⁴ Nga na saaya na gbän, na kaasinni suur kā yaan-na, ku yaa na ka da fönģüo yiera fafamma aa bñkūngu sie naa-nei.

⁵ Nelnulle da di yor uman nuó-i, u carā-die Diilonjo wulaa, u ka hä-yo baa-de. Diilonjo firiinu u huŋga-i baa nuomba-i hiere. ⁶ Nga ma diei dii, da n'a n carā bñkūngu bñkūngu Diilonjo wulaa, baa ce n hommu-i mu häi, haa n nannga-i yuo wuo u ka hä-ni nin carān kuman. Uman cien u hommu-i mu häi, uu dii ŋaa hümma, fafalmu ta mu wuora mu pira-mei. ⁷⁻⁸ Fuó temma-i un'a u sa kā yaduŋga u weima-na hiere dumaanjo-na, u baa tuo hñ taalungu wuo sí u ka da bñkūngu Itienjo nammu-na.

⁹ Diilon-dün-baamba man nawalaamba-i, ba ta ba nye; Diilonjo ka ce-ba nelbömbömbaa u hümelle-na. ¹⁰ Aa waamba ta ba bi nye; Diilonjo ka hiere-bei. Baa dii ŋaa pülma; ba sa cō. ¹¹ Da ma ce ma pu ta ma ne da fafamma, bāan da ku huol, ma pōtor hül diire hiere, n sa tiraa da ma fafaanjo-i. Waamba dii dumei, da ba ce ba tie ba maacemma-na ji kanu aa yan-ma.

¹² Wein da ma da uman aa u nyaar Diilonjo-na, kutienjo yunģu dōlaa. Un nyaarāa Diilonjo-na, Diilonjo ka pā-yo baa cicēlma man sa tien dede. U maaman dōlnun baman, u pāa cicēlma famma nunģu yaa baa-ba.

¹³ Anjōgōbabalamma da ma waa uman huŋ-na'i, u baa cira Diilonjo'i diyaa-ma u huŋga-na. Molo sie gbāa taal Diilonjo-i dii-yo kuubabalaanģu cemma-na, aa fuó fere sa bi taal nelienjo dii-yo kuubabalaanģu cemma-na. ¹⁴ Nelien nuó n kusūn-maama yaa kāan baa-ni ka taal-ni dii-ni kuubabalaanģu cemma-na. ¹⁵ Da n sie n kusūn-maama-i, ku'i juon baa āmbabalma-i. A ne da āmbabaln da ma gbuu vāa, ma jo baa kuliinģu.

¹⁶ Terienģu fanģu-na, mi jēnaan namaa, baa na taal na fere! ¹⁷ Anfafamma-i hiere, baa bimbifafanni-i hiere ni hel dōro; Diilonjo yaa hāan-yeŋ baa-ni. Bāanģu-i baa cēnjo-i a naara mōnģa-i hiere, fuó yaa hielaa-ni. U hielaa-ni ni ta ni pa aa ta ni suor cuobaa-ban kaal dumaa, ŋga fuó fere-i u sa tí bāan temma aa yan-ye kukulma-na. ¹⁸ U waan ninsoŋ-nelma-i baa-ye a ce i hoŋ die gbāa waa yaanģa bimbinni man un hielaa-ni hiere. Ku dōlaanu u yaa-i u ce-ma dumaanjo-na.

A nu nelma-i aa ce-ma

¹⁹ Mi jēnaan namaa, baa na yan nel daama karaanu-nei: Yaan na tūnni waa fiefie. Baa na yan na nunni ta ni dōl. Baa na bi yan na hommu ta mu du fiefie. ²⁰ Na saa da, nelien nuó n huon da ka du, n sa ce ānviima Diilonjo yufelle-na. ²¹ Terienģu fanģu-na, nelma man balaan hiere, hielaan n gboluonģu mei; aa na bi ne hōbabalanģa-i aa na yan-ka. Yaan bombolma-i aa Diilon un diyaa nelma man n hommu-na, na bel-ma nammu häi; ma yaa ka gbāa kor-na.

²² Baa na gonya Diilon-nelma numma yon aa na sa ce-ma. Uman duo dii mafamma-i u huŋga-na u taal u fere. ²³ Na saa da, uman nuon Diilon-nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa uman

* 1:1 Ma nyegāan girekimma-na wuo: «*Isirahel dūnni cñcielu baa ni häi baamba.» Ba bñ Diilon-baamba yaa dumaanjo-na.

niε u ferε duolen-na²⁴ aa hel ta. U saa maa u maama karaanu u ferε.²⁵ Nga ānjinafamma manj ciε i waa i ferεj nuo, umanj duo tuo ne-ma torro, aa bel-ma nammu hāi, umanj duo yanj ma tēnu-yuo, aa tuo wuo ma hūmelle-i, fuo temma-i duo dii u nanja-i mamanj nuo-i ma fa u wulaa.

²⁶ Umanj duo cira wuo fuo wuo Diilonj-hūmelle-i, aa u nunju ta yaanja yuo, kutienjo taal u ferε; yunju si dii u Diilonj-hūmelle wuosaangu-na.²⁷ Diilonj unj binj kumanj Diilohūmefafalle-i, ku yaa daaku: A ta η kāyā yombimba-i baa bikulcaamba-i aa η baa yanj nelbiliemba celienj-ni baa ba balaangu-i. Diilonjo taara ku yaa-i.

2

Baa na ta na ce ciεluo

¹ Tobinj namaa, Itienjo-i Yesu-Kirsanj yenj nelbuo aa na haa na nanja-i yuo, baa na ta na ce ciεluo. ² Njaa nuombba hāi da ba jo ji suur na hōlma-na, unajo-i weinjo, unajo-i nawaljo. Weinjo gbuu diiya u ferε da fafamma aa dii sēne-naafonterre, aa nawaljo dii nyarkpātānni kā ka hel. ³ Na sire jaal weinjo-i aa gbē-yo wuo: «Jo η ji tēna yaanj-na bande.» Aa bir gbē nawaljo-i dumaa wuo: «Hai daayo-i, yiεra dii terienju-na! Siso jo η ji tēna hēma-na bande!» ⁴ Da na ta na ce kufanjo-i, ba sa bī ku yaa-i ciεluo-i wei? Anjogobabalamma'i saa dii-na mafamma-na wei?

⁵ Mī jēnaan namaa, na saa da! Nelbiliembanj nej bamanj wuo nawalaamba, Diilonjo yufelle hilaa ba yaa-i nuo-i u ce-ba waamba u hūmelle-na aa ba da ba suur u *nelle-na ηaa unj pāa ma nunju-i dumaa baa u maamanj dōlnu bamanj. ⁶ A ne da namaa birii yanj nawaljo-i aa ta na kān weinjo yaa-i! Ma sī waamba yaa ciεj-nanj sūlma-i aa ta ba bī-na fāamaanj ba terni-na ke? ⁷ Banj haa yefafalle manj nei, ba yaa sa biēnaanaj-die wei?

⁸ Nelma manj maaraa *ānjīnamma-na hiere, da na wuo-ma ηaa manj nyegāanj dumaa Diilonj-nelma-na, ku faa. Ma nyegāanj wuo: «*η saaya η dōl η nanoljo-i ηaa niη dōl η ferε dumaa.*» ⁹ Njaa namaa da na ta na ce ciεluo, kuu dii ηaa na calāa ānjīnamma-i, na ciε āmbabalma'i dumaaajo-na. Anjīnamma ka bel-na. ¹⁰ Da η ta η wuo ānjīnamma-i hiere aa ma diei yar-ni wuosaangu, kuu dii ηaa η calāa-ma hiere ma kūnjo-na. ¹¹ Hama-i nuo-i? Umanj ciera: «*Baa ce *fuocesinni*»[†], uuduonjo fanjo yaa bi ciera: «*Baa ko nelienjo.*»[‡] Da η fiε'a η saa ce fuocesinni-i aa sire kā ka ko moloηo, η saa cāl ānjīnamma-i wei?

¹² Terienju fanju-na, nanj suyaa wuo Diilonjo kaa yuu-na a saa baa ānjīnamma manj ciεj i waa i ferεj nuo, taa na piye aa na ta na ce na weima-i na saa baa ma yaa-i. ¹³ Na saa da, umanj duo u sa ce hujarre, gēngeryiηgu-na, Diilonjo siε bi ji ce hujarre kutienjo-na. Nga hujarrentienba saa tie holle baa yiηgu fanju maama-i.

Ba suo Yesu noljo-i u āncemma'i nuo-i

¹⁴ Tobinj namaa, umanj duo tuo piye wuo fuo haa u nanja Diilonjo-na, aa ba sa da-ku u ciluo-i-na, yunj haku-i dii-kuo? Unj haa u nanja-i dumaa Diilonjo-na, ku gbāa ce u ka da Diilonjo-i wei?

¹⁵ Njaa na hōlma-na, niidiini si dii baa unajo, niwuoni bi sī baa-yo u tuo wuo. ¹⁶ Nanja na boro, na bir gbē-yo wuo: «I ka waa! Baa yanj waangu ko-ni, baa bi yanj nyulmu ko-ni.» Kumanj maama-i dii-yuo da na saa hā-yo baa-ku, yunj haku-i dii na nelma famma-na? ¹⁷ A haa η nanja-i Diilonjo-na kuu dii dumei, da kuo ku sa da η ciluo-i-na, yunju si dii-kuo.

¹⁸ Unaa bi gbāa cira: «Banamba haa ba nanja Diilonjo-na, aa banamba ta ba ce ānfafamma.» Mī ka gbē kutienjo-i miε: «Nuo da η saa ce bīnkūngu, nanj ka pigāanj-mi niε mi suo wuo nanj haa η nanja-i Diilonjo-na? Muo fuo, mei ka pigāanj-ni mi nahaale-i mi āncemma-na.» ¹⁹ Ma sī η hūyāa-ma wuo Diilonjo dii u diei yonj ke? Ku faa. Nga η saaya η suo wuo *jīnabaa-ba bi hūyāa-ma nanj temma-i wuo Diilonjo dii u diei aa ba kūoma nyen baa-yo yere. ²⁰ N sa gbuu jōguonj kā yaanj-na! N taara mi pigāanj-ni wuo da η haa η nanja-i Diilonjo-na aa ku sa da η ciluo-i-na η ce gbāngbān wei? ²¹ Bige-i naa ciε Diilonj wuo tuo kān i bīncōinjo-i *Abiramu-i nelviinjo? U ciluo'i sī wei? Unj ciε u bepōljo-i *Isaki-i tāmmaj-kūngu duo pā-yo hā Diilonjo-i, ku'i ciε Diilonjo tuo kān-yo nelviinjo. ²² N saa da, unj haa u nanja-i Diilonjo-na dumaa, ku kā baa u ciluo-i. U āncemma pigāanj wuo u haa u nanja-i Diilonjo-na ninsonj-haama. ²³ Mamanj nyegāanj Diilonj-nelma-na wuo: «*Abiramu haa u nanja Diilonjo-na, Diilonjo ne nahaale-i aa cira nelviinjo*»^{*}, nelma famma'i saa ce daama-i wei? Kunj ciε dumaaajo-na, Diilonjo tuo bī-yo u jienjo. ²⁴ Terienju fanju-na, na saa da, Diilonjo ne nelienjo āncemma yaa-i aa dii-yo baa nelviimba-i, u sa ne unj haa u nanja-i fuo-na dumaa yonj.

* 2:8 Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.18 † 2:11 Helmanj-sebe (Exode) 20.14 ‡ 2:11 Helmanj-sebe (Exode) 20.13 § 2:21 Nienj Miwaanjo jīnammanj-sebe-i-na (Genèse) 22. * 2:23 Miwaanjo jīnammanj-sebe (Genèse) 15.6

²⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa Araabu man waa saasorciɛŋo-i. U ciluɔ yaa naa ciɛ Diilon wuɔ tuɔ kɛŋ-yo nelwiɛŋo. U haraa *Isirahɛl-baamba pɔpuɔrbiemba-i. Ban juɔ'a ba ta, u pigaaŋ-ba ban saaya ba biɛ hɛmelle man ka suur hɛnni. ²⁶ Na saa da, nelieŋ nuɔ ŋ yal da die hel aa yan-ni, ba gbɛa tiraɔ bi-ni nelieŋ nuɔ wei? Kuuduɔŋgu yaa baa daaku-i: Anfafaŋ da ma'a maa si dii ŋ Diilon-ɛmelle wuɔsaŋgu-na, ŋ ce gbɛŋgbɛŋ.

3

Taa na suɔ nuɔŋgu

¹ Tobin namaa, na suyaa wuɔ Diilon un ka ger u nelpigɛataaŋ miɛŋo-i dumaa ku ka kuola yan banamba kɛŋgu-i. Terieŋgu faŋgu-na, namaa namaŋ taaraayan na ce Diilonelpigɛataaŋ namaa, baa na ciinu. ² I hieroŋo-na hiere i cal. Uman sa calaaŋ u piyuo-i-na, fuɔ fuɔ u faa. Mi gbɛa cira, u faa hi u fuoŋgu-i. U gbɛa bel u ferɛ u aŋcemma-na hiere. ³ Ba dii iyoŋo-i sɛŋo nuŋgu-na wuɔ u tuɔ ce nin taaraŋ u ce kumaŋ: Da ŋ bir-o de, u bir; da ŋ bi bir-o de, u bir. ⁴ Kunaŋgu yaa baatoŋo-i. Baatoŋo-i baa u bɔbɔima-i hiere, fafal da muɔ fiɛ maara niɛ niɛ, u gbartieŋo miɛl-o baa yileŋga yoŋ. ⁵ Kuuduɔŋgu yaa-i baa nelieŋ nuɔ ŋ jumelle-i: Di yuraanu, ŋga di ce nelkɛŋkarɛiŋa aa ta di kaal di fere.

Na saa da, dɛncoiŋo diei gbɛa caa nelle-i hiere! ⁶ Jumelle dii ŋaa dɛamu. Binƙɛbalaanŋu nanŋu-i i kɛɔma-na dumaanŋo-na. Di celieŋ nelieŋ nuɔŋo-i baa di balaanŋu-i. Di balaanŋu hilaa *Sitani wulaa. Di kɔsuɔŋ-ni baa balaanŋ daaku-i fuɔ ŋ kuliŋgu.

⁷ Nelbilonŋo gbɛa nuola bɛmbaamba-i hiere ba bir fuɔ birma a ta ba nu u nuŋgu-i: Hurimba-i baa niibulni-i a naara titiraamba-i, u biri banamba u birma. ⁸ Nga jumelle-i, molo siɛ gbɛa nuola-die. Di balaanŋ cor aa di sa bi tiraɔ yiera terduɔŋ-nu. Di yuu baa tɛmma. ⁹ I tuolu i To-i Diilonŋo-i baa di yaa-i, aa bi tie waasa nuɔmba-i baa di yaa-i. A ne da Diilonŋo-i hiela-ba aa ce-ba fuɔ nabieraamba. ¹⁰ Nuŋgu man tuɔlaanŋ Diilonŋo-i, ku'i bi waasaŋ nuamba-i. Tobin namaa, yaanŋ i hiel i nanŋa kufaŋgu-na. ¹¹ Namaa daa hɛnfafamma-i baa hɛmbabalamma gbɛa ta ma hel hɛnfoeduɔle-na wei? ¹² Tobin namaa, *yensaŋgu gbɛa man musieŋa wei? Siɔ hɛlaaŋgu gbɛa man *yensaɛbieŋa wei? Terieŋgu faŋgu-na, hɛnfafamma siɛ gbɛa da hɛnfoebabalande-na.

Diilon un biŋ kumaŋ nelnulle-i

¹³ Na hɔlma-na, uman duɔ fuɔ nu nelma aa tuɔ cɛ, kutieŋo pigaaŋ-ku u ciluɔ-i-na i ne. Die da u aŋcemma faa aa u sa ce bombolma, i ka suɔ suɔ wuɔ u nu nelma-i aa tiraɔ tuɔ cɛ. ¹⁴ Nga da na ta na ce nenemuŋgu-i baa yelma-i, baa na ta na kaal na fere wuɔ namaa nu nelma. Na kar coima. ¹⁵ Nelnulle fande temma sa hel dorɔ; di hel hɛma-na, nelbilieŋ-diele; *Sitani' i juɔ baa-de. ¹⁶ Ku yunŋu yaa daaku: Nenemuŋgu-i baa yelmaŋ yeŋ kusuɔŋ-nu, berru-i baa aɛmbabalma-i ma sinni-na hiere nii dii kusuɔŋ-nu'i. ¹⁷ Nga uman u nelnulle hilaa dorɔ, kutieŋo huɔŋga dii welewele igɛna, ijieni sa dolnu-yuɔ, uu dii hɛhɛ, u kɛŋgu si dii kpelle, u ce hujarre aa u aŋcemma-i hiere ma faa, u sa ce ciɛɔ aa hukurmantieŋo si. ¹⁸ Berrun'a du sa dolnu bamaŋ, ba fɛ ba muntɛnammu-i. Ba maacemma sullu yaa viisinni.

4

Baa na yan na yufieŋ-niini ta yaanŋa-nei

¹ Bige-i juɔŋ baa ijieni-i na hɔlma-na? Bige-i juɔŋ baa berru-i? Na kusuniŋ-maama' i si wei? ² Binƙɛŋ-maama dii-nie, da ŋ saa da ku binƙɛŋgu-i, ŋ sire ta ŋ taara ŋ ko moloŋo mafamma-na. Ŋ yufelle hilaa binƙɛŋ-nu aa ŋ saa gbɛa da ŋ da ku binƙɛŋgu-i, ŋ sire ta ŋ kar berru. Nan taaraŋ nimaŋ, na sa cara-nie Diilonŋo wulaa ku' i ciɛ na sa da-ni. ³ Aa na aŋjɔguɔma balaanŋ ku' i ciɛ da na fiɛ cara kumaŋ Diilonŋo u ha-na baa-ku. Na cara na yufieŋ-niini yoŋ, da na ta na ce na baanŋu. ⁴ Naa dii ŋaa saasorbaa namaa. Na saa suɔ wuɔ uman gbaraanŋ u nyaanu miwaanŋ daayo bɛmbɛnni-i kutieŋo bigaaŋ Diilonŋo-i wei? Uman duɔ tuɔ kuye miwaanŋ daayo bɛmbɛnni-i, ku pigaaŋ wuɔ u bigaaŋ Diilonŋo-i. ⁵ Mamaŋ nyegaaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «Diilonŋ un diyaa u *Yalle man i hammu-na, u sa gbuu sieya-die; u ce yelma di maama-na»; na yu ba'a nelsɔsɔmma wei? ⁶ Nga Diilonŋo ce baa-ye u cor, ŋaa man nyegaaŋ dumaa Diilon-nelma-na wuɔ: «Diilonŋo sa gbo baa bombolmantaamba-i, ŋga u faa baa bamaŋ hiiriyeŋ ba fere.» ⁷ Terieŋgu faŋgu-na, taa na nu Diilonŋo nuŋgu-i, aa na baa huɔ-ma baa *Sitani-i, ku yaa u ka yan na da fiisa. ⁸ Piyaanŋ Diilonŋo-i, na ka bi da u piyaa-na. Ambabalmanciraanŋ namaa daana, hielaanŋ na nanŋa aɛmbabalma-na. Hommu ha-mu-hai taan namaa temma-i daana-i, hielaanŋ aŋjɔgɔbabalamma-i na hommu-na. ⁹ Na saaya na suɔ wuɔ na maacemma saa fa. Haan na nammu-i na yun-ninŋ na ta na kaal kuliŋ-kaalunŋu. Yaan nyɛmbɛnni-i aa na ta na

* 4:6 Bincoŋ-nelmaŋ-sebe (Proverbs) 3.34

kaal. Yaaj ponsaanju-i aa na haa na nammu-i na yuŋ-niŋ. ¹⁰Hiirriyeŋ na fere na hã Itienjo-i ku yaa u ka tetey-na doro.

Yaaj na-naa calma

¹¹Tobinŋ namaa, baa na ta na biena na-naa yireiŋa. Umanŋ duo tuo biena u nabentaamba yireiŋa-i, sisu duo tuo cal-ba, kuu dii ŋaa u biena Diilonŋ-anjinamma yerre yaa dumaanjo-na aa tuo bi cal-ma. A ne da uu naa saaya u tuo wuo ma humelle'i, u bir yarŋ aa tuo cal-ma. ¹²Diilonjo yaa *anjinamma tienjo-i, u yaa geŋgertienjo-i u diei yonŋ. U yaa gbãa kor nelbilibamba-i, u yaa gbãa kosuonŋ-ba. Terienju fanju-na, nanŋ hilaa hie aa da manamma ta ŋ cal banamba-i?

Yaaj bombolma-i

¹³Nieŋ, da na ce na ta na piye wuo: «Bisinuo mi ka ka nel daade-na ka ce torguonju belle diei a taara gbeiŋa.» ¹⁴Namaa naman piyeŋ dumaanjo-na, na suo Diilonjo kusunju-i wei? Na suo cuo unŋ ka kaal baa maman wei? Yuŋ haku-i dii namaanjo-na? Ma si naa dii ŋaa finfirunju. Cuo duo kaal, da ŋ da-ku, celle da ŋ'a ŋ ne, ŋ naa-ku. ¹⁵Da na'a na piye, na gbie na cira: «Diilon duo sie, i ka ce daama baa daama baa daama.» ¹⁶Ŋga na sa ce mafamma-i; na yii baa bombolman-ãdenni yaa yonŋ. Bombolma famma temma saa fa. ¹⁷Terienju fanju-na, umanŋ duo suo anfafamma-i aa yagar ma cemma, kutienjo cie ambabalma'i dumaanjo-na.

5

Waamba cilbabalarjo-i

¹Fiefe-i-na, waanŋ namaa nieŋ, sulma manŋ ka har-nei, duonŋ na ta na kaal higohigo! ²Na nagãŋ-niini hõraa, nyei wuyaa na bimbinni-i hiere. ³Gbelluo bilaa na sene-i baa na gbeiŋa-i hiere. Gbelluo daayo yaa ka pigãan-na na balaanjo-i. U ka kosuonŋ-na ŋaa daamuŋ kosuonŋ daangu duma. Miwaanjo tie ti, aa namaa migãan ta na kũal gbeiŋa-i na jina kotuonju. ⁴Maacenciraamba manŋ cie maacemma-i na sonni-na aa na yagar na saa pã-ba, ba kaal baa na yireiŋa-i. Baŋ kaal baa-ya Dombuo nuu. ⁵Hieŋa-na bande-i-na, na cie na bãanjo-i. Kumanŋ dolaanu-nei, na cie ku yaa-i. Na wuyaa niidodolni-i cel da kpẽŋkpẽnie ŋaa bimbaanŋ namaa ta na cie na kuliinŋ-yiinju-i. ⁶Na karaa coima-i haa nuomba-na aa bel-ba ko-ba, a ne da ba saa ce weima. Kutaamba saa gbãa huu ba fere na nyisenni-na.

Fieŋ na hommu-i

⁷Tobinŋ namaa, fieŋ na hommu-i na ta na cie Itienjo jomman-yiinju-i. Na saa da kuraamba-i wei? Da ba duu dimma-i ifelle domma-na, ba fe ba hommu-i ta ba cie di timma aa da ba suo kar-ma. ⁸Namaa na bi saaya na fe na hommu-i dumei aa na dii sireiŋa na fereŋ nuu; Itienjo jomma piyaa.

⁹Tobinŋ namaa, da na ta na waana baa na-naa, Diilonjo ka yuu-na. Umanŋ ji geraanŋ nuomba yuŋ-maama-i u jomma piyaa. ¹⁰*Diilopopuorbiemanŋ hieã muliema-i hiramma manŋ, ma si ma tiyaanu-nei ke? Hieãŋ muliema-i bafamba temma-i. ¹¹Na saa da, bamanŋ nyaaraã tie Diilonŋ-humelle-na, i ciera wuo ba yunni dolaa. Yobuŋ hieã muliema-i hiramma manŋ, ma si na nuu ma maama ke? Aa ma si na daa Itienjoŋ juo pã-yo baa kumanŋ ke? Coima saa fa, Itienjo faa baa nelbilibamba-i aa tiraa waa hujantienjo.

¹²Tobinŋ namaa, mamanŋ gbãanŋ, nuoni manŋ da ŋ'a ŋ sa taara Diilonjo ka yuu-ni, da ŋ'a ŋ piye, ŋ baa cira «muo baa Diilonjo», ŋ baa bi cira «muo baa hieŋa», ŋ baa gbuŋ bi binjuŋ yerre. Mamanŋ da ma ce, ŋ cira ma cie, mamanŋ da ma saa ce, ŋ cira ma saa ce; gere.

Fõŋgũo dii Diilocaralle-na

¹³Na holma-na umanŋ duo tuo mulienŋ, u tuo carã Diilonjo-i. Umanŋ huonjo-i da ka fe, u tuo hal neini u tuolnu Diilonjo-i. ¹⁴Umanŋ duo tuo janŋ, u bi Diilonŋ-dunŋ-baamba yaataamba-i ba ji hure namaa u yaanga-na Itienjo yerre-na aa carã Diilonjo-i hã-yo. ¹⁵Da ba haa ba nanga Itienjo-na aa carã-yuo caramma famma temma-i, jeiŋo ka sire. Itienjo ka sire-yuo aa da kuo u cie ambabalma, u ka bi hur-ma. ¹⁶Terienju fanju-na, da na ce ambabalma manŋ, na tũnu na-naa baa-ma aa na carã Diilonjo-i na hã na-naa ku yaa na ka sire na jarma-na. Fõŋgũo manŋ dii nelviinjo Diilocaralle-na ponsaanŋ-wuonjo si. ¹⁷Na saa da, *Eli waa nelbilonjo mie temma yaa-i; ŋga u carã Diilonjo-i, carã-yuo, carã-yuo wuo u baa dãa; Diilonjo ce bienja siei baa caamba niediei u saa dãa. ¹⁸Ku huonju-na, u tiraa carã-yuo, u donŋ tuo dãa gonjorre gbãa da di ta di ce.*

¹⁹Tobinŋ namaa, na holma-na, umanŋ duo pira Diilonŋ-humelle-na, umanŋ duo maaya ninsonjo-i aa aanŋ nuu ŋ dii-yo humelle-na, ŋ cie maacenfamma. ²⁰Na saaya na suo wuo molonŋ duo pira aa ŋ gbãŋ baa-yo dii-yo humefafalle-na, ŋ kuraa-yo kuliinju-na aa unŋ cie ambabalma manŋ cor hiere, Diilonjo ka hur-ma.

* 5:18 Nieŋ Jamatigi ba schedelãŋo-na (1 Rois) 17-18.

Pierñ nyegáañ sebedieláño man Nelmuoamma

Pier nyegáañ sebe daayo-i a há Diilon-dún-baamba man dii *Asi huongá-na. Ban yey Yesu horre-na, nuomba sa dól-ba. Pierñ daa-ku dumaanjo-na, u nyegēñ sebe daayo-i duó dii sirēñja bei. U tagaaya pigáañ-ba Diilon-dún-wuonjon saaya u waa dumaa baman cinaana Diilonjo-i ba hálma-na. U tirii-ma baa-ba wuo Yesu fuó fere bi mullañ fuó ku ji ta ku ce kuliñgu. Nga Diilonjo siire-yuó aa ce u ce bó. Aa u pãa nuñgu wuo umañ duó hũu Yesu maama-i u ka ce kutienjo-i Yesu temma-i. Wuó nupálle fande yaa diyaañ sirēñja-i Diilon-dún-baamba-na, halle da ba fie ta ba ce-ba sũlma-i, ba kũma sa senj. U diyaa nelma ba túnni-na; wuo baman dii Yesu horre-na, ba bie Yesu maama-i.

Jaalunju

¹ Muó Pier, Yesu-Kirsa *pɔpɔwɔrbilon muó. Muómei nyegáañ sebe daayo-i da mi há Diilonjo yufeller hilaa namaa naman nuó-i aa na waa hĩnggu-na. Banamba dii P5, banamba Galasi, banamba Kapadasi, banamba *Asi aa banamba Bitini. ² I To-i Diilonjo yufelle hilaa-nei ñaa man waa u huongá-na dumaa u ce u *Yalle bó-na na denj a ce-na fuó baan namaa na da na ta na nu Yesu-Kirsa nuñgu-i aa u tãmma da ma misĩrrã-nei a migáañ-na há-yo.

Diilonjo firnu u huongá-i u tuó kãyã-nei aa u tuó fẽ na hõmmu-i.

Nahaale pã neliño

³ Yaan i tie tuólnu Diilonjo-i, Itienjo-i Yesu-Kirsa To-i. U cie hujarre yie aa ce-ye nelfelaan mie Yesu-Kirsa siremma barguó-i-na a ce i migáañ haa i nanga-i yuo. ⁴ Aa un ñena ciilunju man duó há u baamba-i, i bi hĩñ ku taalunju. Ciilunju fangu sa kusirre, ku sa blena, ku sa bi pitelle. Diilonjo ñena-kuó tuó cie-na doró-i-na. ⁵ Nan haa na nanga-i yuo, u niya-nei fafamma duó ji kor-na miwaanjo tímmanj-yiñgu-i. Nuomba-i hiere ba ka da un kuraa-na dumaa. ⁶ Terienju fangu-na, taa na nye. Mi suyaa mie na yammu huolaa fiefie-i-na, ñga ku sie kã yaan-na. Taa na nye. ⁷ Sēne man sēne, yiñgu dii baa yiñgu u ka gbuo; ñga ba dii-yo dáamu-na a ne da kuó u faa. Namaa nahaale saa buó sēne-i-na wei? Ba ce nie ba sie ne-de si di faa? Ba ne nahaale-i baa yaahuolo yaa-i. Yaahuolo duó saa gbãa kara na kũma-i Diilonjo-humelle-na, Yesu-Kirsa duó ji bir jo yiñgu man nuó-i, Diilonjo ka tuólnu-nei aa gbeliñ-na aa ce na ce bó. ⁸ Na yufelle saa haa Yesu-Kirsa-i-na dede, ñga u maama dolaanu-nei. Na saa hi da-yo yogo, ñga na haa na nanga-i yuo aa na hõmmu gbuu fẽ da yogogo. Na hõmmun fie dumaa, ma sie gbãa wanj. ⁹ Diilonjon duonj tuó kor-na, kufangu hõfelle yaa dumaanjo-na. Nan haa na nanga-i Diilonjo-na da na da konkoro man, na duonj ta na da-yo.

¹⁰ *Diilopɔpɔwɔrbiemba siire taara konkoro daayo yaanã-i aa túnu-nei Diilon unj ka firnu u huongá-i baa-na dumaa. ¹¹ *Kirsa *Yalle waa ba hõmmu-na; dii naa túnu-bei wuo Kirsa ka mullēñ, aa ku huongu-na u ka ce bó. A ce dumaanjo-na ba gbuu vaa ba fere da ba suó ma cemman-huonju-i baa manj ka ce dumaa. ¹² Diilonjo yanj aa wanj baa-ba wuo unj puwraa-ba baa nelma manj, ma sie ce bafamba bãañ-nu, kere ma ka ce namaa bãañ-nu. Nelma famma yaa banj wanj-manj baa-na nyunjo-i-na. Bamanj waan *Neldóðolma-i ba yaa waan-manj baa-na. Diilonjo yaa saanj u Yalle-i di ji dii-ma ba nunni-na. *Dɔrpɔpɔwɔrbiemba famba fere-i ba taara ba suó ma yaanã-i.

Vüstmi yaa dolaanuj Diilonjo-i

¹³ Terienju fangu-na, tigiin na fere, baa na dii na yunni-i. Haan na nanga-i Diilonjo-na ku haama wuo u ka ce hujarre nei Yesu-Kirsa jommanj-yiñgu-na. ¹⁴ Taa na nu Diilonjo nuñgu-i ñaa bisãñfēñ unj nuñ u to nuñgu dumaa. Nan ña na'a na saa ta na suó kuyunju huongu-na, kumanj taa ku dólnu-nei cemma, baa na bir na suur-kuó. ¹⁵ Yaan na weima-i hiere ma fa ñaa Diilonjo maamanj faa dumaa. U yaa buó-na na denj a ce-na u baan namaa. ¹⁶ Na saa da, ma nyegáañ Diilon-nelma-na wuo: «*Muóminj yey nelfēñ muó dumaa, na saaya na waa nelfafaanj namaa dumel.*»*

¹⁷ Da na ta na cãrã Diilonjo-i na ta na bí-yo «Baba», na ninsonjo. U yaa pãañ nuomba-i a saanu baa banj cie kumanj; u sa ce cieluó. Terienju fangu-na, yinni manj tãyã na wulaa hĩema-na, gbãañ na ciluó tuó pigáañ wuo na kãalã-yuó. ¹⁸ Nan siire bie ãnsosomma manj na bĩncuomba wulaa, na suyaa banj sãa na yunni-i baa kumanj a hiel-ni mei. Ba saa sãa-ni baa gbeñja, ba saa bi sãa-ni baa sēne, nifanni sa gbãñ ciima. ¹⁹ Ñga ba sãa na yunni-i baa tãmma. Aa tãñ hama-i? *Kirsa tãmma. Ba cie-yo ñaa *tũmbilonjo manj faa buolma; jarma

* 1:16 Buolman-sebe (Lévitique) 19.2

si-yuo, pādorre si-yuo. A ko-yo sāa na yunni-i. ²⁰ Diilonjo naa par ma yaa hā-yo aa miwaanjo suu dūo doj. U cie ma yaa daama hōperienj daaku-na dūo kor-na. ²¹ Fuō yaa cie na haa na nanja Diilonjo-na. Diilonjo siire-yuo hiel-o kuomba hōlma-na aa ce u ce bōi ku'i cie na haa na nanja Diilonjo-na aa ta na hil na ne-yo.

²² Nanj siyaa ninsonjo-i, kuu dii ŋaa na migāan na hōmmu-i da na gbāa ta na dōl na-naa fafamma ŋaa cēduōj-bienj namaa. Terienju fangu-na, yaan na maama gbuu ta ma dōl nu ma-naa. ²³ Na saa da, na cie nelfelaan namaa, na huōj felemma. Gboluonj daaku-na nelbilo saa hoj-na, Diilonjo'i huōj-na. Nelbilonjo ku, ŋga Diilonjo sa ku. U huōj-na baa u nuj-āndaanjo yaa-i. Ku sa ji gbuo dede. ²⁴ Na saa da, ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo:

«Nelbiliemba-i hiere baa dii ŋaa hēŋgu.

Ba fafaanjo dii ŋaa pūlma.

Hēŋ da ku kuol, ku pūlma hul.

²⁵ *Ŋga Itienjo nelma dii gbula, ma sa ji gbuo dede.»†*

Itienjo nelma yaa hama-i? Ma yaa *Neldōdōlma manj banj manj baa-na.

2

Piyaan Cicēlmantienjo-i

¹ Nanj cie nelfelaan namaa, hielaan na nanja balaanjo-i ku sīnni-na hiere, baa nuōmba tāalma-na, baa huhurma-na, baa nenemungu-na, baa yebēnande-na. ² Tonto mōsūŋ nyōlma yaa a vāa. Nyōlmanj dōlnun-yuo dumaa, yaan Diilonj-nelma ta ma dōl nu namaanjo-i dumei, ku yaa na ka nanj kaasīnni a kor. ³ *Na daa Itienj uŋ faa dumaa ke*?*

⁴ Piyaan-joŋ, u yaa cicēlmantienjo-i, uu dii ŋaa tāmpēlle manj nuōmbanj cīnaana-die ŋga di yaa hilaa Diilonjo yufelle-na u hiel-de. ⁵ Namaa fere-i naa dii cicēlma aa naa bi dii ŋaa tāmpēlēinja. Da na pie-yo, Diilonjo ka ce-na ma u *Yalle dūŋgu-i baa-na. Na ka waa jigāntaanj namaa ta na pā niipānni-i na hā Diilonjo-i a saa baa u Yallenj taaranj-kuo dumaa. Yesu maama-na, u ka tuo sie na niipānni-i fafamma. ⁶ Diilonj-nelma waan-ja wuo:

«Nienj, mi hiela a tāmpēfafalle,

*mi ka jīna-die dūŋgu tuole-na *Sinyo-i-na.*

Umanj dūo haa u nanja die, u yaanjo sie ture.»†

⁷ Namaa namanj haa na nanja-i tāmpēl daade-na, Diilonjo cie na ce bōi. Ŋga bamanj saa haa ba nanja die, ma nyegāan ba kūŋgu-na wuo:

«Dūmaraambanj cīnaana tāmpēlle manj,

di yaa juō bella dūŋgu-i.»‡

⁸ Ma tiraa nyegēŋ terienju nanju-na wuo:

«Nuōmba tišŋ ba fere tāmpēl daade-na.

Di mal nuōmba-i.»§

Banj'a ba saa nu Diilonjo nunju-i ku'i cie ba ta ba tišŋ ba fere die. Ma yaa naa saaya ma da-ba. ⁹ A ne da Diilonjo yufellenj-nuōmba yaa namaanjo-i. Namei Itienjo jigāntaanj namaanjo-i. Namei Diilonjo baan namaanjo-i. Namei Diilonjo naporreenj-nuōj namaanjo-i. U bīc-na hiel-na kukulma-na a jo baa-na u gbagbaama-na na da na ji ta na wanj u maacenfafamma maama-i baa nuōmba-i.* ¹⁰ Dielūo-i-na, na saa naa waa Diilonj-baanj namaa; fiefie-i-na, na cie Diilonj-baanj namaa. Dielūo-i-na, u saa tuo ce hujarre nei; ŋga fiefie-i-na, u ce hujarre nei.†

Taa na kanj na yuntaamba-i

¹¹ Mi jēnaan namaa, naa dii hūncortaan namaa hiema-na bande-i-na. Terienju fangu-na, mi cārā-nei, nanj kuyenj āmbabalma manj, hielaan na nanja mei; ma kōsuōj nelienjo. ¹² Nanj yēŋ *niēraamba hōlma-na, yaan na ciluo vii ku yaa da ba fie ta ba biēna na yireinja-i wuo nelbabalaan namaa, ba ka da na maacenfafamma-i aa ba ka gbēlienj Diilonjo-i u jommanj-yiŋgu-i.

¹³ Nienj Itienjo-i aa na ta na sie fōŋgōtaamba wulaa. Na ta na sie *jāmatigi wulaa, u yaa nuōmba-i hiere ba yunju-na. ¹⁴ Na ta na sie fāamaambaa-ba wulaa; jāmatigi jīēna ba yaa-i nileinja-na ba ta ba nuola āmbabalmanciraamba-i aa ta ba gbēlienj ānfafammanciraamba-i. ¹⁵ Na saa da, Diilonjo taara na ta na ce ānfafamma ku yaa mimiēlmba manj sa suyaan kuyunju aa ta ba biēna na yireinja-i ba nunnī ka suuye. ¹⁶ Naa dii na fereŋ nuō ninsonjo, ŋga baa na pāŋ na ce kufangu-i gboruonju na ta na ce kuubabalaanjo-i. Na saaya na waa ŋaa Diilonj-cāaraan namaa. ¹⁷ Taa na dii nuōmba-i hiere ba nunju-i. Nanj yēŋ baa bamanj

† 1:25 Isayi (Ésaie) 40.6-8 * 2:3 Gbeliemanj-nalāanjo (Psaume) 34.9 † 2:6 Isayi (Ésaie) 28.16 ‡ 2:7

Gbeliemanj-nalāanjo (Psaume) 118.22 § 2:8 Isayi (Ésaie) 8.14 * 2:9 Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 19.5-6; Anjīnamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 4.20, 7.6; Isayi sebe-i-na (Ésaie) 9.1; 43.20-21. † 2:10 Nienj Ose sebe-i-na (Osée) 1.6,9; 2.1,23,25.

Yesu horre-na, yaan ba maama ta ma dólnu-ñei. Taa na káalá Diilonjo-i. Taa na dii jámatigi nunju-i.

Biyaan Kirsa maama

¹⁸ Maacembienj namaa, taa na sie na yuntaamba wulaa aa na ta na kánj-ba fafamma. U balaan baa-ni wa, u faa baa-ni wa, ta η sie u wulaa. ¹⁹ Na saa da, mullema man nanj maama sí, da ba haa-ma há-ni aa η sie-ma Diilonjo maama-na, ku faa. ²⁰ Da η cäl aa sie muoru-i, yer hade-i dii-kuo? Nga da ba ta ba huol η yaanja-i η ánfafamma maama-na aa η sie yaahuolo fanjo-i, yerre dii ku yaa nuo-i aa ku faa Diilonjo wulaa. ²¹ Diilonjo taara ku yaa na wulaa. *Kirsa fuo fere muláan namaa maama-na. U pigáan-na nelma'i dumaano-na na da na ta na ce u temma-i. ²² «Fuo manj saa cal, aa huhurma diei saa hel u nunju-na dede»[‡] ²³ ba tuoraaya-yuo, u saa ji sie moloño. Ba cie-yo súlma-i, u saa ji wur moloño. U yaan aa yanj-ma há Diilonjo wuo u yaa suyaaj u pá. ²⁴ U biyaa i ámbabalma-i túu-ma fuo ferej yunju-na a ká baa-ma *daangu-na. U cie ku yaa-i a ce i hiel i nanja ámbabalma cemma-na a ce-ye nelviinj mie i tie ce kumanj dolaanuj Diilonjo-i. Fuo mullema yaa cie na waa na ferej nuo dumande-i-na. ²⁵ Naa naa waa ta na wuora na yun-nu njaá túlmba manj baala; njaá fiefie-i-na na birii jo na tienjo wulaa, u yaa nieyanj-ñei.

3

Ansorrej-tienamma

¹ Kuuduonju yaa baa caanj namaano-i; taa na sie na bálbaa-ba wulaa, ku yaa bamanj saa htu Diilonj-maama-i ba hólma-na, na ciluo ka ce ba htu-ma. Ku sie hi na puur na nunni-i wuo na piye baa-ba. ² Da ba da na ciluo faa, aa ne da na kánj-ba, ba ka htu Diilonj-maama-i. ³ Baa na ta na kuye bombormanj-fafaangu-i: Baa na gonya yumigáale, baa sene ba diima, baa kompafafamunj-vaama. ⁴ Yaan aa na ta na taara huoya-fafaangu: Na ta na taara hófafammu baa hóhlnammu; nifanni sa vaa dede. Aa ni yaa dii baa yunju Diilonjo wulaa. ⁵ Yinaticamba manj naa húyaa Diilonj-maama-i aa haa ba nanja-i yuo, ba taa ba diyaa ba fere baa ni yaa-i ba sie ba bálbaa-ba wulaa. ⁶ Unajo yaa Sara-i. Sara taa u nu *Abiramu nunju-i, a ce dumaano-na u taa u bí-yo «Baba». Da na da holle ta na ce ánfafamma-i, namei Sara bienj namaano-i kelkel.

⁷ Kuuduonju yaa baa bólaanj namaano-i; bilaanj na caamba-i fafamma na tienamma-na, aa na saaya na suw wuo na fónjóbbaa-ba sa saa. Diilonj unj cie baa-na aa cira u ka há-na cicélma manj, ba nunju bi dii-meí. Terienju fanju-na, taa na kánj-ba ku yaa na cacáranju sie gbáa sonj yanja nanja.

Htra mullema-i η ánfafamma cemma-na

⁸ Minj ka perienj baa mananj ma yaa daama: Yaanj nelduama yaa yu na hómму-i hiere. Bilaanj na-naa kpelle. Taa na dól baa na-naa njaá ceduoñ-bienj namaa. Bilaanj na-naa híehle, baa na ta na teten na fere. ⁹ Baa na ta na suu ámbabalma solaangu-i baa ámbabalma. Baa na bi ta na suu tuosinni solaangu-i baa tuosinni. Yaanj aa na ta na haa na nufafaangu kutaamba-na. Diilonjo taara ku yaa na wulaa. Da na haa na nufafaangu bei, Diilonjo ka bi haa u nufafaangu namaano-na. ¹⁰ Na saa da, ma nyegáanj Diilonj-nelma-na wuo:

«Umanj duw tuw taara u ce u baangu-i,

umanj duw tuw taara u huonja fe,

kutienjo saaya u hiel u nanja noparaanj-ándenni-na baa coima-na.

¹¹ U saaya u nanna kuubabalaangu-i aa tuw ce kuufafaangu.

U vaa u fere weima baa ji suur u hólma-na baa moloño.

¹² Na saa da, Itienjo saa nanna nelviimba-i.

U tunju dii ba cacáranju-na.

Nga u sa gbo baa bamanj cienj kuubabalaangu-i.»*

¹³ Da na vaa na fere baa ánfafamma cemma-i hai ka ce kuubabalaangu nei? ¹⁴ Halle da ba fie ce-na súlma na ánfafamma maama-na, na yunni dala. Baa na ta na káalá nuomba-i, baa na bi yanj na hómму ta mu cu baa-ba. ¹⁵ Na saaya na suw wuo *Kirsa yaa u diei Itienjo-i. Taa na dii u nunju-i fafamma. Tigijn na ta na cie, umanj duw yuu-na wuo bige-i cie na haa na nanja Kirsa-i-na, na wanj ma yaanja-i baa-yo. ¹⁶ Na fé na hómму-i baa ma wamma-i aa na baa bi tiel moloño. Nanj suyaá kumanj faa, taa na ce ku yaa-i. Ku yaa bamanj biénaanaj na yireinja-i Kirsa huonju-na ba yammu ka ture. ¹⁷ Diilonj duw cira η mulienj, da η mulienj ánfafamma cemma-na, ku boyaa η mulienj ámbabalma cemma-na.

¹⁸ Na saa da, Kirsa fuo fere bi muláanj aa ku nelbiliemba ámbabalma maama-na. U cie-ma i diei gbula. Fuo manj waa nelviinj, u siyaa ku nelbabalaamba solaangu-na, duw dii-na na-naa nuw baa Diilonjo-i. Ba kuw-yo, njaá *Diilonj-Yalle siire-yuo. ¹⁹ Diilonj-Yalle yaa bi cie u

ká ka piye Diilon-nelma-i baa bamañ dii kuliingu nyisenni-na. ²⁰ *Nowe bāanġu-na, ba yaa naa puu hubuəsinni baa Diilono-i. Bañ puu hubuəsinni baa-yo dumaanġo-na, Diilon wuə fē u huonġa-i aa yañ Nowe ce beñġo-i. Nuamba bai saa suur beñġo fañġo-na; nuamba niisiei suurii yonġ a kor hümma-na. ²¹ I gbāa saa hümma famma-i baa *batemu hümma. Nuamba bi kor dumei nyunġo-i-na batemu hümma-na. Batemu hümma-i maacemma si ġ kũma-na, ŋa ma yunġu yaa wuə ŋ hā Diilono-i ŋ fere baa huonġa diei. Yesu-Kirsa siremma yaa cie batemu tuə kor-e. ²² U siire nyunġuñ ká daro-i-na ka tiena Diilono caan-nu, a waa *dorpöpuərbiemba yun-nu baa fönġotaamba-i hiere.

4

Taa na ce kumañ dolaanuj Diilono-i

¹ *Kirsañ mulāan u kũma-na dumaa, namaa fere-i na saaya na tiena baa-ma wuə na ka mulleñ fuə bi temma-i. Na saa da, umañ duə mulleñ u kũma-na, ŋ da u hiela u nanġa āmbabalma cemna-na. ² U ce mafamma-i duə gbāa nanna nelbilibemba kuuceñġu-i aa tuə ce Diilon-huonġa u yinni boluonġu mañ tīyāa hēma-na. ³ Na cie na bāanġu-i dei baa *nieraamba-i ba kuuceñġu-na: Na cie na bāanġu-i tlāsinni-na, baa biñwosinni-na, baa koñhiliingu-na, baa wuolalle-na, baa nyolle-na. Aa na duu Diilono huonġa-i baa na tinni-i. ⁴ Fieñe-i-na, nieraambañ daa na sa tiraa na ce kakarkuonġo fañġo-i baa-ba, ku bir yañ aa cu ba hõmmu-i ba bigāan-na. ⁵ Ŋga bañ ceñ kumañ hiere, Diilono ka gāñ baa-ba. U tigiñ tī duə yuu cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i hiere. ⁶ Ku'i cie na da *Neldodolma bi waan halle baa kuomba-i. A ce dumaanġo-na, bañ waa hēma-na aa mamañ fie da-ba a saanu baa ba āncemma-i, fieñe-i-na *Diilon-ŷalle ka gbāa ce ba sire waa baa Diilono-i.

Taa na suə Diilon-caluo belma

⁷ Weima-i hiere ma piyaa t̄mma. Terieñġu fañġu-na, baa na dii na yunni-i, aa na saaya na suə na fereñ belma ta na gbāa na cārā Diilono-i. ⁸ Kumañ gbāan, yaan na maama ta ma gbu ma dolnu ma-naa. Na saa da, *nelnyulmu sa kañ ambabalma bai**. ⁹ Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma, baa na ta na waana baa-ba. ¹⁰ Diilono hāa-na na da-na-deñ fönġobaa hiere. Nelieñġo nelieñġo u saaya u suə u wuonġo belma a gbāa duə tuə kāyā banamba-i baa-yo. ¹¹ Diilon duə hā umañ jumefafalle-i, kutieñġo saaya u ce-de tuə wañ Diilon-nelma baa-de. Duə hā umañ kakāyāmmañ-fönġuə-i, u tuə kāyā nuamba-i baa u yaa-i. Yesu-Kirsa maama-na, ku saaya na āncemma-i hiere ma ta ma ce nuamba ta ba bi Diilono yefafalle. Yefafalle-i baa fönġuə-i ni vii u yaa-i hõnni mañ jonġ. Ma cie.

Taa na htra mullema-i Yesu-Kirsa maama-na

¹² Mi jēnaañ namaa, yaahuolo mañ haan-nei daayo-i, baa na yañ na hõmmu cu baa-yo; u sagalla-nei duə ne. Baa na da nie si ba fieñ-na baa-yo. ¹³ Yaan aa ku ta ku dolnu-nei wuə na nalāa *Kirsa mullema temma ne. Terieñġu fañġu-na, duə ji jo u fönġotesinnij-jomma-i, na hõmmu ka fē gbarnu. ¹⁴ Da ba tuora-nei Kirsa maama-na, na yunni dolaa. *Diilon-ŷalle dii baa-na aa Diilono bõbõima da di yaa nuə-i. ¹⁵ Molo baa yañ ba ji bel-o ta ba huol u yaanġa-i wuə u kuə nelieñġo, sišo u cuyaa, sišo u cie kuubabalaanġu mañ temma, da ma'i bi si u diyaa u nunġu-i nelma mañ saa hi-yo. ¹⁶ Ŋga da ba ta ba huol ŋ yaanġa-i wuə Kirsa wuon nuə, baa yañ senserre da-ni. Niñ yeñ Kirsa horre-na, yañ aa ŋ ta ŋ jaal Diilono-i mafamma-na. ¹⁷ Gēñgeryiingu hii. Diilono duonġ tuə gāñ baa u dūñ-baan miemei igēna. A ne da duə donġ tuə gāñ baa miēñġo-i, gēñgero periema ka waa nie baa bamañ cīnaana Diilon-*Neldodolma-i? ¹⁸ A saa baa Diilon-nelmañ waan-ma dumaa:

«*Da kuə nelviitjo korma dii kpelle,*

ambabalmanciraamba kũñġu ka waa nie?»†

¹⁹ Terieñġu fañġu-na, Diilon duə nuoni mañ mulleñ, baa yañ ŋ kũma kara; cor ŋ ta ce ānfafamma-i aa ŋ dii ŋ fere Weimantieñġo nañ-na. U yaa maa-ni. U sa wañ weima aa ji bir baa huon-āndaanġu.

5

Bilaanġ Diilon-dūñ-baamba-i dei

¹ Fieñe-i-na, mi ka fulnu Diilon-dūñ-baamba yaataamba yaa-i. Mei fere-i yaatieñ muo; mi daa *Kirsa mullema-i nuə baa mi yufelle. Duə ji bir jo duə ji ce u yuntesinni-i, mi ka ce mi bāanġu-i baa-yo. Miñ ka wañ mamañ baa yaataañ namaanġo-i ma yaa daama: ² Diilon uñ hāa-na nuamba mañ, bilaanġ-bañ dei ŋaa āncīnañ uñ bel u muoro-i dumaa. Baa na bel-ba ŋaa ba guoraa-na, bilaanġ-bañ baa hofafanġa ŋaa Diilon uñ taaranġ-kuə dumaa. Baa na bi ce-ku gbeitaara-hümelle; yaan aa na ta na ce-ku baa pāama. ³ Diilon uñ diyaa bamañ na

* 4:8 Nieñ Bincuañ-nelmañ-sebe-i-na (Proverbes) 10.12. † 4:18 Bincuañ-nelmañ-sebe (Proverbes) 11.31

nammu-na, baa na ta na haa na fōngūo-i bei; yaan ba ta ba da namaa cilofafano yaa aa ta ba ce. ⁴ Ku yaa āncīnaamba yuntienj *duo ji jo, na ka da nyantuoluo manj sa cuōraayan dede.

⁵ Kuuduōngū yaa baa naacienj namaano-i, taa na sie yaataamba wulaa. Aa na hierono-i na saaya na nanna bombolma-i. Na saa da, Diilonj-nelma ciēra wuo:

«Diilonj sa gbo baa bombolmantaamba-i,
 ņga u firīnu u huōngā-i baa bamanj hīriiyenj ba fere.»[†]

⁶ Terienjū fanjū-na, taa na hiire na fere Weimantienjō yaanģa-na ku yaa na tetemmanj-yiinj da ku hi, u ka tetenj-na. ⁷ U yaa yieraaya baa na yunninj-maama-i, haraanj-manj hiere na hā-yo.

⁸ Baa na dii na yunni-i! Siirenj na yiera! Na bigāarāno-i *Sitāni dii tuo wuōra u bīn aa tuo bure ņaa nyulmu bilaa jara. U taara moloņo duo wuo. ⁹ Bilaanj Diilonj-maama-i nammu hāi na bigāarāno baa ji yar-na. Na saaya na suo wuo terni-na hiere yaahuolo fanjō temma yaa daanj Diilonj-dūn-baamba-i. ¹⁰ Na ka mulienj cēlle yogo, ņga Diilo fuo manj ānfafamma-i hiere ma tienjō-i, u ka bir dii-na na fonni-na. U ka dii sireinģa nei aa ce na yiera doņ u hūmelle-na. U yaa bīe-na na da na ta na ce na bāanģu-i baa-yo Kirsa horre-na hōnni manj jōņ. ¹¹ Fōngūo dii baa u yaa-i honni manj jōņ! Ma cie.

Jaaluperienģu

¹² Mi nyēģāanj sebeyel daade-i da mi dii sireinģa nei aa wanj baa-na wuo nanj vaa na fere baa Diilonjō manj maama-i, u yaa ninsoņ-Diilonjō-i. Mi waanģ fuo hujarre maama yaa baa-na. U hujarre temma si dii. Silasi yaa kāyā-mie mi nyēģēn sebeyel daade-i. U nyaarāa Yesu huonģu-na.

¹³ Diilonj-dūn-baamba manj *Babilōni-i-na bande-i-na, Diilonjō yufellenj hilaā bamanj nuo-i namaa bi temma-i, ba pāa-na jaalunģu. Mi biēņo-i[‡] Marke bi jaalaa-na.

¹⁴ Taa na jaal na-naa fafamma ņaa cēduōņ-bienj namaa.

Namaa namanj dii *Kirsā horre-na Diilo kāyā-nei.

* 5:4 Ancīnaamba yuntienjō-i: Ba gbē Yesu fuo fere yaa. Niēņ Nsāa sebe-i-na 10.11. (Proverbs) 3.34

‡ 5:13 Niēņ Tim. dīe. 1.2; Tite sebe-i-na 1.4.

† 5:5 Bīncuōņ-nelmanj-sebe

Piern nyegáan sebeháallŋo man Nelmuoyamma

Piern taa u nyegēn sebe daayo-i huongu man nuo-i, uu naa suō wuō u yinni saa tiraa tie boi. U taa u taara halle duō fie'a u saa ji waa, uŋ waan maman baa Diilon-dün-baamba-i Yesu künŋu-na, ma baa hel ba hōmmu-na.

U duōŋ piye pigāan-ba wuō ba saaya ba waa ŋaa Diilon uŋ taaran ba waa dumaa, aa Yesu *pōpuorbiemban pigāan-ba ninsoŋo man, ba nyaar-yuō nammu hái, ba baa yan u ji korra-bei (sap. 1).

U gbuoya-bei wuō ba bel ba fere coikartaamba man wuō bafamba hāalā nuōmba-i baa Diilon-nelma aa cakünŋu cer muonu ba yunni-i (sap. 2). Sapitiri daayo nyaanu u-naa baa Yuda sebe-i.

U piraan u sebe-i baa Yesu jomman-maama. Banamba ciēra wuō Yesu sa tiraa u ye dii jomma-na. Pier wuō kutaamba kar coima. Wuō da ŋ da Yesu hii yin daani-i u sa jo u jo, kuu dii ŋaa u fie u huong-a-i baa nuōmba-i ba da ba su-yo hiere aa bir ba hōmmu-i (sap. 3).

Jaalunŋu

¹ Muō Simō-Pier, Yesu-Kirsa cāarāŋ muō aa tiraa waa u *pōpuorbilōn muō. Muōmei nyegāan sebe daayo-i da mi hä Yesu-Kirsa fafaanŋuŋ cie namaa naman haa na nanga-i yuō mie temma-i. U yaa i Diilonŋo, u yaa i Konkortienŋo. ² Nan suyaa Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-i, Diilonŋo firnu u huong-a-i u tuō kāya-nei aa tuō fe na hōmmu-i.

Kertlestnni fafaanŋu-i

³ Na saa da, Diilonŋo himma pigāan-ye kuman gbāa fa i maama-i hiere i die gbāa tie wuō Diilon-hümelle-i diŋ saaya di wuō dumaa. In suō-yo, ku'i cie u ce kufanŋu-i hä-ye. U yaa bie-ye duō ji pigāan-ye u bōbōima-i baa u fafaanŋu-i. ⁴ Ku cie dumei uŋ ŋa naa pā nufafaanŋu man baa-ye, uŋ ŋa naa pā nubāmbāale man baa-ye, u ce-ku hä-ye. U cie-ku hä-ye i die gbāa hiel i nanga nelbiliemba kusün-maama-na, ma kōsuōŋ nelienŋo; aa bie fuō kusün-maama. ⁵ Terienŋu fanŋu-na, gbāan kpelle na naara ānfafamma-i na āŋhūuma-na, aa na taara Diilonŋo huong-a-i na suō-ka na naara na ānfafamma-i. ⁶ Na ta na suō na ferenŋ belma a naara Diilonŋo huong-a-i na pāama-na. ⁷ Na ta na ce horre-i a naara na Diilon-hümelle wuōsafafaanŋu-i, aa na naara nelnyulmu-i na horre cemma-na. ⁸ Maman daama-i hiere, da ma waa-nei aa na firnu na hōmmu-i baa ma cemma-i, ku yaa pigāan wuō na suō Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa yunŋu dii u suōma-na. ⁹ Ŋga da ma'a maa si dii uman nuō-i, kutienŋo dii ŋaa yironŋo; u sa da dei. Kuu dii ŋaa u yaan ma karaanu-yuō wuō Diilonŋo hurii u āmbabalma-i cor.

¹⁰ Terienŋu fanŋu-na, tobiŋ namaa, Diilonŋ u yufellen hilaa-nei u bi-na, gbāan kpelle na baa ji bir u babimuo-i-na. Da na sie u babimuo-i, na sa ji gbāa cii u hümelle-na gbula. ¹¹ Mafan da ma ce, Yesu-Kirsa nellen-hümelle ka puure da gbāa a hä-na. U yaa Itienŋo-i, u yaa i konkortienŋo-i aa u nelle sa ji muonu dede.

Bilaan ninsoŋo-i nammu häi

¹² Nan fenŋ na suō nel daama-i, mi sie budii mi nuŋŋu-na. Mi suyaa mie na nyaarāa ninsoŋ-belle-na, ŋga mi ka cor ta mi titurre-mei baa-na ma ta ma tlenu-nei. ¹³ Da mi waa yogo mi saa ku, mei wulaa ku saaya mi ta mi häl-ma nalāanŋu baa-na, ku yaa ma sie karaanu-nei. ¹⁴ Mi suyaa mie ku sie da huongu Diilonŋ-babimuo ka hi-mi. Itienŋo-i Yesu-Kirsa gbuoya-mie ti baama. ¹⁵ Terienŋu fanŋu-na, mi ka gbān kpelle, da mi saa ji waa, nel daama baa karaanu-nei.

¹⁶ Na saa da, in waan Itienŋo-i Yesu-Kirsa jomman-maama-i baa u fōŋgūō maama man baa-na, ku saa ce ŋaa i karaa i huoyasanga de! I saa kar i huoyasanga, mie fere-i i daa u bōbōima-i nuō baa i yufelle. ¹⁷ I To-i Diilonŋo yaa hāa-yo bōbōima famma-i. U tyyāa dii u yuntesinni-na dōrō-i-na aa fara cira: «Mi Biēŋo yaa daayo-i, u maama sa suō aa dōlnu-mie. U yaa fienŋ mi huong-a-i.»

¹⁸ Uŋ taa u piye mafamma-i, mie fere-i i waa u tānuŋŋu-na baa Yesu-i a nu uŋ piyenŋ. ¹⁹ Ku'i cie i fūnuŋ haa i nanga-i *Diiloppuorbiemba nelma-na. Maa dii ŋaa fitnuō ta ma ce cecerma kukulman yen terni man nuō-i. Ma ce kufanŋu-i ta ma cie cicānjāale-i. Huongu fanŋu yaa nuō-i cuomōele[†] ka hel a kaala weima-i hiere na hōmmu-na. Terienŋu fanŋu-na, taa na ne-ma torro. ²⁰ Maman yunŋu, na saaya na suō wuō nelienŋ nuōŋo-i ŋ yundaanŋu-i,

* **1:17** Nienŋ Matie sebe-i-na 17.1-5; Marke sebe-i-na 9.2-7; Like sebe-i-na 9.28-35. † **1:19** Cuomōele-i: Ba gbē Yesu yaa-i. Nienŋ Amp. 22.16.

ŋ sie gb̄aa hielnu Diilop̄opuorbiembanj nyeḡaanj mamaj Diilonj-nelma-na.† 21 Na saa da, Diilop̄opuorunġu nanġu saa jo nelbilonj-jomma-i dede, *Diilonj-yalle'i diyaa-kunġ ba nunni-na.

2

Sulma haraa bamanj cie ba fere Diilop̄opuorbiemba (Yuda 4-13)

1 Nuomba nanġ cie ba fere *Diilop̄opuorbiemba dumaa *Isirahel-baamba hólma-na, ma temma ka bi ce namaa hólma-na. Ba ka jo baa coima nanġ temma ji ta ba táal-na. Kutaamba ka cíina Itieŋo-i, ŋ sie suw wuo u yaa s̄aa ba yunni-i. A ce dumaanġo-na ba sie gb̄anġ aa k̄osuŋ ba fere. 2 Nuomba b̄oi ka cu ba huŋŋ-nu ba b̄iŋwosinni-na. Ba ka ce ninsonj-húmelle yerre bíena. 3 Gbeinj-nyulmu ka ce coikartaanġ daaba kar ba huoyasammu baa-na a h̄u u na naḡanj-niini-i. Nġa kumanġ ka haa-bei, ku suyaa tí jina; ba k̄osuŋmanj-yinni saa maa.

4 Na saa da, halle *d̄orp̄opuorbiemba manġ naa cálaa ku huŋŋu-na, Diilonġo saa yanġ-ba; u yaa-ba d̄ii-ba fobabalaanġu-na d̄ii kukulma-na a jina tuw cie ḡeŋġeryiŋgu-i. 5 U saa bi yanġ yinaataamba-i, baa naa silaa balanġ baa-yo cor. U dáa h̄úmma wuo-ba hiere aa ji yanġ *Nowe yaa yonġ baa nuomba niehá baa-yo*. Nowe taa u hel u wanġ viisinniŋ-maama-i baa-ba, nġa molo saa ji h̄u-ma. 6 Diilonġo bi páa Sod̄mutaamba-i baa Gomortaamba-i ba ámbabalma sullu-i; u kukulii n̄ileiŋ daaya-i a piḡaanġ bub̄olaamba-i mamaj ka da-ba.† 7 Nġa u kuraa Loti-i. Fuw waa nelfefeinġo ba hólma-na. Baa naa silaa mulieŋ-yo baa ba b̄iŋwosinniŋ-maacemba-i.† 8 Uŋ waa nelfefeinġo dumaanġo-na aa waa ba hólma-na tuw da ba cilu-i aa tuw nu ba piiyuo-i yinni manġ jonġ, ku taa ku janġ-yo ku cor.

9 Na saa da, Itieŋo suw unġ ka hiel nelviimba-i dumaa muliema-na aa f̄e nelbabalaamba-i jina tuw cie ḡeŋġeryiŋgu duw ji piḡaanġ-ba u jáyamma-i. 10 Kakarkuŋŋ-maacemmanġ d̄olnuġ bamanġ ba ta ba ce-ma aa ba sa k̄anġ Itieŋo-i, u ka gbo kakalle-i bafamba yunni-na.

Coikartaamba manġ wuo bafamba háalá nuomba-i Diilonj-nelma, bombolma sa suw aa d̄olnu-bei, aa ba yammu sa suw aa gb̄anġ; ba tuora d̄orniemba-i halle ba sa k̄aalá. 11 A ne da d̄orp̄opuorbiemba manġ d̄orp̄opuorbiemba, ba f̄oŋḡu j̄lenya coikartaanġ daaba wuŋo-i, aa ba tiraa hi yanġ-ba; nġa ba sa wanġ d̄orniemba yebabalalle baa Diilonġo-i. 12 Nġa coikartaanġ daaba sa c̄e, ba ce ba w̄ima-i ba yunġ-nu n̄aa b̄imbaamba. Banġ'a ba sa suw mamaj, ba diyaa lunġu ma yaa nuw-i. Ba ka ko-ba n̄aa banġ koŋ b̄imbaamba dumaa. Na suyaa wuo b̄imbaamba gb̄ie baa komma yaa yonġ. 13 Banġ cie ámbabalma manġ, ma solaanġu ka suu-bei. Tilásinniŋ-maacemba sa suw aa d̄olnu-bei, halle báhulaanġu-na ba ce-ma. Da ba waa baa-na na ponsanni-na, coikarre d̄olnu-bei n̄aa bige-i! A ce dumaanġo-na ku bíena na yerre-i aa ta ku ce-na senserre. 14 Ba sa da cieŋo baa ba yufelle aa cor-o, aa ba sa ye ámbabalma cemman-na. Bamanġ saa nanġ kaasinni Diilonj-húmelle-na ba hi ba yaa-i ba táal-ba. Gbeinj-maama yuu ba hammu-i cor. Diilonġo waasaanġ-ba. 15 Ba naana h̄umefalle-i aa cu Bosor b̄ienġo-i Balamu huŋŋ-nu. Balamu naa ce u fere Diilop̄opuorbilonġo. Huhurmanġ-gbeinj damma taa ma d̄olnu-yuw n̄aa bige-i! 16 Nġa unġ'a naa yagar Diilonġo nunġu-i aa tuw taara kumanġ, u daaku: Kak̄umuw-i piye baa-yo p̄anġ ce u nanna u miminsinni-i.†

17 Coikartaanġ daaba d̄ii n̄aa h̄unfonna manġ kuolaa; baa d̄ii n̄aa diilonġo manġ biilii aa cor baa fafalmu. Diilonġo tigiinġ kukulberre nande'i tuw cie-ba ba da ba ka tíena. 18 Bombolmanġ-ándenni sa suw aa d̄olnu-bei, a ne da yunġu bi si d̄ii ba nelma-na. Ba ce ma yaa-i ba táal bamanġ naana h̄umebabalalle-i f̄elemma-i wuo ba ta ba ce b̄iŋwosinni bafamba temma-i. 19 Ba waanġ-ma kuola-m̄ei baa-ba wuo da ba sie ba nunġu-i ba ka waa ba fereŋ nuw; a ne da bafamba fere-i baa si d̄ii ba fereŋ nuw. Ba kus̄unġ-maama cie-ba n̄aa k̄oraamba. Ma ka wuo-ba. Na saa da, nelieŋo nelieŋo, duw yanġ b̄iŋk̄unġ-maama ta yaanġa yuo, ku b̄iŋk̄unġu ce-yo n̄aa ku k̄orieŋo! 20 Bamanġ suyaa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i, bamanġ suyaa koŋkortieŋo-i a kor nelbiliemba ámbabalma cemman-na, da ba ji tiraa yanġ ma ta yaanġa bei, ku miḡaanġ balanġ-a yanġ díelá-k̄unġu-i. 21 Kuw ba saa naa suw h̄umefalle-i, kuu naa buw-bei yanġ banġ suyaa-de aa yagar Diilonġo nunġ-ándaanġu-i. 22 Bincumba cieŋa wuo: «Juoro sa ta yanġ u wuosaanġu», aa «Perieŋ duw tuw hel h̄uncelle-na u tuw suur kp̄ok̄p̄otunġu-na.» Ku yaa n̄aa bafamba k̄unġu-i.

3

Itieŋo ka bir jo

1 Mi j̄enaanġ namaa, mi nyeḡaanġ sebe nanġo há-na cor tí, háalŋj-wuŋoŋo yaa daayo-i. Ba hái-i-na hiere, mi tirii nelma b̄oi baa-na da mi k̄ayá-nei na ta na j̄oguŋ áŋj̄oḡofafamma.

† 1:20 Girekimma-na terieŋ daaku gb̄aa bi nu nunġ daama-i: «Diilop̄opuorbiembanġ nyeḡaanġ mamaj hiere, nelieŋ huoyasanġa sí.» * 2:5 Nowe: Nieŋj u k̄unġu-i Miwaanġo j̄nammanġ-sebe-i-na (Gen̄ese) 6.1-7.24. † 2:6 Nieŋj Miwaanġo j̄nammanġ-sebe-i-na (Gen̄ese) 19.24. ‡ 2:7 Nieŋj Miwaanġo j̄nammanġ-sebe-i-na (Gen̄ese) 19.1-16. § 2:16 Nieŋj Kámmaŋ-sebe-i-na (Nombres) 22.4-35.

² *Diilopápuorbiembanj waanj mamaj cor yiinaa-i-na, yaan ma ta ma tienu-nei a naara Itienjo nuŋ-ándaanġu-i. U yaa koŋkortienjo-i. U *pápuorbiemba yaa hii-na baa u nuŋ-ándaanġu-i. ³ Kumaj yunġu, na saaya na suó wuó yiperieni-na, nuómba namba ka sire ta ba ce ba kuudolnunu yon. Ba ka ta ba nye-na ⁴ aa ta ba piie wuó: «Na Yesu páa nuŋgu wuó u ka bir jo, u cie bige-i aa duó jo? I bíncuómbanj kuu ji hi baa nuŋgu, weima dii ma temma-i ŋaa manj waa dumaa dii ku domma-na; ma saa bibirre.» ⁵ Bamanj piijenj dumaanjo-na, ba yaan ma karaanu-bei wuó Diilonjo cie u nuŋ-ándaanġu yon a hiel dóró-i baa hie-ma-i. Ba yaan ma karaanu-bei wuó u hielaa hie-ma-i húmma yaa nuó-i aa tigiin-ma terduon-nu húmma huonġa-na* ⁶ U bi cie húnduonj daama yaa-i a kósuonj yiinataamba-i *Nowe báanġu-na†. ⁷ Aa inġ danj hie-ma manj daama-i baa dóró manj daayo-i, Diilonj nuŋ-ándaduonj daaku yaa bilaayanié jina ta ku cie dáamu-i ġeŋġeryiinġu-na. Yiinġu fanġu-na, bamanj sa káaláayánj Diilonjo-i, u ka kósuonj-ba.

⁸ Ŋga mi jénaanj namaa, nelma diei dii na saa saaya na yanj ma karaanu-nei: Na saaya na suó wuó Itienjo wulaa, yiinġu diei dii ŋaa bien nuósi-ba ndii, aa bien nuósi-ba ndii dii ŋaa yiinġu diei‡. ⁹ Itienjo sa férē baa u nupálle cem-ma-i ŋaa banambanj jóguonj-ma dumaa. Ŋga namaa maama yaa cie u kúnna u huonġa-i; u sa taara molo ji kósuonj u fere; u taara nelienjo nelienjo u ne u cilóbabalanjo-i aa yanj-yo.

¹⁰ Na saa da, Itienjo jommanj-yiinġu ka tugol nuómba-i ŋaa cuoyuo unj tugol dumaa. Yiinġu fanġ da ku ji hi, ijiebabalanni nanj temma ka ce aa dóró páŋ balla. Dáamu ka hál ceinjo-i baa báanġu-i baa mœŋa-i hiere, aa hie-ma-i baa bímbínni manj dii ma dóró-i-na hiere, ni ka caa.

¹¹ Nimanj daani-i hiere ninj yenj da ni caa, namaa ciluó saaya u waa nie? U saaya u fa ŋaa Diilonj unj taaranj u fa dumaa aa na vaa na fere baa Diilonj-maama-i ¹² na ta na cie Diilonj unj diyaa yiinġu manj, aa na gbánj ku hi donduo. Yiinġu fanġu-na, dóró ka bel dáamu caa, aa ceinjo ka hál baa báanġu-i baa mœŋa-i hiere! ¹³ Ŋga miéŋo-i, Diilonj unj páa nuŋgu-i baa-ye wuó u ka hiel dórfeleŋo baa hiefeleŋma há-ye; i cie ni yaa-i. Balaanġu sie waa terienġu-na.

¹⁴ Terienġu fanġu-na, mi jénaanj namaa, inj yenj tie cie yiinġu fanġu-i, gbáanġu kpele Diilonjo baa ji da balaanġu nei, u baa ji da cálmuo nei, ku yaa na huleinġa sie ta a tie baa-yo. ¹⁵ Na saaya na suó wuó Itienjo vaayamma kor nuómba ŋaa i jienjo-i Polġ bi nyegáanġ-ma dumaa há-na. Diilonjo yaa diyaa-ma u nuŋgu-na. ¹⁶ Pol waanġ nel daama-i u sebebbaa-ba-na hiere. Nelma namma dii u sebebbaa-ba-na ma suóma dii kpele. A ce dumaanjo-na, bamanj sa suyaanġ Diilonj-nelma-i ká yaanġ-na aa ba saa tiraa nanj kaasínni u húmelle-na, ba miel-ma. Kutaamba bi miel Diilonj-nelma-i hiere ma kúnġu-na dumei. Ba kósuonj ba fere'i dumaanjo-na.

¹⁷ Mi jénaanj namaa, namaa fuó mi gbuóya-nei tí baa nel daama-i. Bilaanġ na fere nelbabalaanġ daaba baa ji pira-nei a ce nanj daa munyerarafammu manj, mu korra-nei.

¹⁸ Itienjo-i Yesu-Kirsa cie hujarre yié, yaanġ aa na ta na nanj kaasínni u huonġu-na, aa na ta na bi háalá na suó-yo na ká. U yaa koŋkortienjo-i, jaalunġu gbíe baa u yaa-i fiefie-i-na baa hónni-na hiere. Ma cie.

* 3:5 Nienj Miwaanjo jlnammanj-sebe-i-na (Genèse) 1.6-9.

† 3:6 Nienj Miwaanjo jlnammanj-sebe-i-na (Genèse) 7.11.

‡ 3:8 Nienj Gbeliemanj-naláanġu-na (Psaume) 90.4.

Nsáan nyegáan sebedieláño man Nelmuoyamma

Nuomba namba naa ji sire ta ba gual Diilon-dün-baamba gbeini-i wuó Diilon-Bieno sie gbáa jo ji hon nelbilon temma; aa tiraa cira Diilon un páa nungu-i wuó u ka saan *Korjortieno man, u'i sí Yesu-i, aa cor ta ba ce kuubabalaangu-i ba ká. Nsáan daa-ma dumaango-na, u nyegēn sebe daayo-i há Diilon-dün-baamba-i wuó ba bel ba fere kutaamba-na. U waan-ma kaala-meí u sebe-i-na wuó Yesu yaa Diilon-Bieno-i aa u juó ji hon nelbilon temma. U waan-ma baa-ye wuó: Nelnyulmu tieno yaa Diilono-i. Aa cira Diilono dii ñaa gbagbaama hiere; kukubelle diei dii si dii-yuó. A ce dumaango-na in yey Diilon-bisáñ mie, ku saaya i hiel i nanja ámbabalma-na aa ku saaya i tie dól banamba-i a pigáan wuó i dól Diilono-i.

Cicēlman-nelma

¹ Uman* waa dii ku domma-na, i daa-yo baa i yufienja-i aa ne-yo aa nu u nelma-i baa i túnni-i aa yiya-yuó baa i nammu-i. Kufangu tieno yaa cicēlman-nelma-i. I wan fuó maama yaa baa-na. ² Cicēlmantieno caraaya i da-yo aa tie wan u maama. U waa baa Diilono, fiefie-i-na u caraaya i da-yo. I cie cicēlma man sa tieñ dede-i ma wataañ mie a tie wan-ma baa-na. ³ In daa maman aa nu maman, i bi wan-ma baa namaango-i i die gbáa ce baaduñ mie i To-i Diilono horre-na. In yey horre man nuó-i baa Diilono-i, ii dii di yaa nuó-i baa u Bieno-i Yesu-Kirsa-i. ⁴ Da na da i nyegēn nel daama-i die há-na, i taara i hierono-i i hōmmu fē gbarnu.

Diilono yaa gbagbaama-i

⁵ In nuó maman Yesu-Kirsa nungu-na aa tie wan-ma baa-na, ma yaa daama: Diilono dii ñaa gbagbaama; kukubelle diei dii si dii-yuó. ⁶ Die cira ii dii u horre-na, aa tie ce kukulman-maacemma-i, i cie coikartaan mie, i saa ku ninsono huon-nu. ⁷ Nga die tie ce i weima-i hiere gbagbaama-na ñaa Diilo fuó fere un kuon dumaa, i ka waa horre-na baa i-naa aa u Bieno-i Yesu támma ka ta ma pir i ámbabalma-i hiere ma halan-ma yie.

⁸ Die cira ámbabalmanciraan mie sí, i taal i fere; aa i naana ninsono hūmelle-i. ⁹ Nga die sie i cálmuo-i Diilono yaanga-na u ka ce jande yie aa pir i ámbabalma-i hiere halan-ma yie. U faa, u sa wan nelma aa ji bir baa huon-ándaangu. ¹⁰ Diilon wuó nuomba-i hiere ba caláa; die cira i saa cal, kuu dii ñaa i cie Diilono-i coikartieno, ku pigáan wuó u nelma si dii i hōmmu-na.

2

¹ Mi bisáñ namaa, mi sa taara na ta na ce kuubabalaangu-i ku' i cie na da mi nyegēn nel daama-i da mi há-na. Nga uman duó pira ce kuubabalaangu-i, kakáyátieno dii baa-ye i To caangu-na; u yaa Yesu-Kirsa-i, u yaa Nelviño-i, u saa cal dede. ² U yaa páa u fere támman-kün temma a pir i ámbabalma-i halan-ma i yunni-na. Aa mie sí yon; u páa u fere duó bi pir nelbiliemba-i hiere ba ámbabalma-i.

³ Die tie nu Diilono nun-ándaangu-i, ku yaa i gbáa cira i suó-yo. ⁴ Uman duó puur u nungu-i cira: «Mi suó Diilono-i» aa kutieno sa nu u nun-ándaangu-i, u kar coima, u sa suó Diilono-i aa u naana ninsono hūmelle-i. ⁵ Nga uman nuon Diilono nungu-i, Diilon-nelnyulmu hii mu fuongu-i fuó huonga yaa nuó-i kelkel. Die tie nu Diilono nungu-i, ku yaa i gbáa cira ii dii u horre-na. ⁶ Uman duó cira fuó dii Diilono horre-na, kutieno saaya u bie Yesu maama-i.

Dodolun-maama

⁷ Mi jénaañ namaa, miñ nyegēn nelma man da mi há-na daama-i, maafelemma sí; maacolomma. Na nuó-ma dii ku domma-na. Nel daama-i na nuó-ma cor tí wuó na saaya na ta na dól na-na.* ⁸ Mi gbáa bi cira maafelemma. Ma da *Kirsa wuósaangu-na aa bi da namaa wuósaangu-na. Na saa da! Kukulma duon ta ma ta aa terienju ta ku kaala baa gbagbaaman-kerre-i.

⁹ Uman duó cira fuó dii gbagbaama-na aa tuó bigáan u natobino-i, kutieno dii kukulma-na yogo. ¹⁰ Uman u natobino maama dolnu-yuó, u yaa dii gbagbaama-na. Un yey gbagbaama-na dumaango-na, u sie gbáa pira. ¹¹ Nga uman duó bigáan u natobino-i, uu dii kukulma-na. Kukulma yirii-yo a ce u tuó wuó u sa suó un kán kusuon-nu.

¹² Mi bisáñ namaa, Yesu-Kirsa maama-na na ámbabalma hurii halan, ku' i cie mi ta mi nyegēn sebe daayo-i da mi há-na. ¹³ Bincun namaa, nan suyaa uman waa dii ku domma-na, ku' i cie mi ta mi nyegēn sebe daayo-i da mi há-na. Naacien namaa, nan yaraa *Bigáarano-i, ku' i cie mi ta mi nyegēn sebe daayo-i da mi há-na. ¹⁴ Bisáñ namaa, nan suyaa i To-i, ku' i

* 1:1 U gbē Yesu-Kirsa yaa-i.

* 2:7 Niñ Nsáa sebe-i-na 13.34.

ciɛ mi ta mi nyɛgɛŋ sɛbɛ daayo-i da mi hã-na. Bincuwɛŋ namaa, naŋ suyaa uman̄ waa dii ku domma-na, ku'i ciɛ mi ta mi nyɛgɛŋ sɛbɛ daayo-i da mi hã-na. Naacien̄ namaa, na gbãŋ, ku'i ciɛ mi ta mi nyɛgɛŋ sɛbɛ daayo-i da mi hã-na. Diilon̄-nelma dii na hɔmmu-na aa na yaraa Bigaarãŋo-i.

¹⁵ Terien̄gu fan̄gu-na, baa na fer miwaan̄o-i baa u balaan̄gu-i. Da na fer-o, i To maama siɛ gbãa ta ma dɔlnu-nei. ¹⁶ Na saa da, kuman̄ balaan̄ miwaan̄ daayo-na: Nuɔmba gbar ba nyaanu ba kusũŋ-maama, ba ce cãncayaa aa tiraa ta ba ce bombolma baa ba nagãŋ-niini-i. Mafamma-i daama-i hiere Diilon̄-maama sɛ, nelbilien̄-huɔya-maama. ¹⁷ Miwaan̄o tɛ u kã baa u balaan̄gu-i hiere, ŋga uman̄ ciɛŋ Diilon̄o huɔŋga-i, kutien̄o dii gbula; u sa ji kã terien̄gu.

Kirsa bigaarãmba maama

¹⁸ Mi bisãlŋ namaa, miwaan̄o tɛmman̄-huɔŋgu hii tɛ. Ma sɛ ma waan̄ baa-na wuɔ *Kirsa bigaarãŋo ka jo kɛ? Ku yaa daaku fiefie-i-na nuɔmba bɔi bigãan̄ Kirsa-i i hɔlma-na. Ku pigãan̄ wuɔ miwaan̄o tɛmman̄-huɔŋgu hii tɛ. ¹⁹ Kutaamba waa baa miemei aa ji bir i huɔŋ-nu. Kuɔ baa naa waa miɛ baamba kelkel, baa naa saa bir. Ŋga mafamma ciɛ i die suɔ wuɔ ba hieron̄o-na, molo saa waa miɛ wuon̄o.

²⁰ Kirsa hãa namaan̄o-i *Diilon̄-Yalle-i, a ce dumaan̄o-na na hieron̄o-i, na suɔ ninson̄o-i. ²¹ Ku saa ce ŋaa na sa suɔ ninson̄o-i ku'i ciɛ mi ta mi nyɛgɛŋ sɛbɛ daayo-i da mi hã-na de! Na suɔ-yo ku'i ciɛ mi ta mi nyɛgɛŋ-yo; aa na bi suyaa wuɔ coima-i baa ninson̄o-i ni sa gbo.

²² Uman̄ duɔ cira: «Diilon̄ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u'i sɛ Yesu-i» ba bɛ kufan̄gu tien̄o yaa coikartien̄o-i. U yaa Kirsa bigaarãŋo-i. U ciinaana i To-i Diilon̄o-i baa u Biɛŋo-i Yesu-i hiere. ²³ Uman̄ duɔ ciina Bɛpoln̄o-i, kuu dii ŋaa u ciinaana Tuon̄o yaa-i; aa uman̄ duɔ siɛ Bɛpoln̄o-i, kuu dii ŋaa u bi siyaa Tuon̄o yaa-i.

²⁴ Terien̄gu fan̄gu-na, bar̄ waan̄ maman̄ baa-na dii ku domma-na, yaan̄ ma tɛɛ na hɔmmu-na. Naŋ nuɔ maman̄ ku domma-na, da na yaŋ ma tɛɛ na hɔmmu-na, na ka tɛɛ i To horre-na baa u Biɛŋo-i hiere. ²⁵ Uŋ pãa nuŋgu man̄ baa-ye, ku yaa daaku: Wuɔ u ka hã-ye cicɛlma man̄ sa tɛŋ dede-i.

²⁶ Baman̄ taaraayan̄ ba pira-nei, ba yaa ciɛ mi ji ta mi nyɛgɛŋ nel daama-i da mi hã-na. ²⁷ Namaa fuɔ, Kirsa hãa-na Diilon̄-Yalle-i, dii dii na hɔmmu-na. Di pigãan̄-na weima-i hiere. Aa diŋ pigãan̄-na maman̄ coima sɛ; ninson̄o yaa-i. Terien̄gu fan̄gu-na, na taara pigãatien̄o nan̄o da na ce bige-i baa-yo? Nyaaarãan̄ Kirsa-i-na ŋaa Diilon̄-Yallen̄ waan̄-ma baa-na dumaa.

²⁸ Mi bisãlŋ namaa, nyaarãan̄ Kirsa-i-na, ku yaa duɔ ji tuɔ jo yiin̄gu man̄ nuɔ-i korma siɛ da-ye baa-yo, aa i yammu siɛ bi ture u yaan̄ga-na. ²⁹ Na suyaa wuɔ Kirsa-i nelviin̄o. Terien̄gu fan̄gu-na, na saaya na bi suɔ wuɔ uman̄ duɔ tuɔ ce anviiima-i Diilon̄-bilon̄o.

3

Ba suɔ Diilon̄-bisãlmba-i niɛ?

¹ Nien̄ i To-i Diilon̄ uŋ dɔlɔa-ye dumaa! Ku ciɛ u tuɔ bi-ye u bisãlŋ miɛ! Ninsie u bisãlŋ miɛ. Ŋga nelbilieman̄'a ba saa suɔ Diilon̄o-i, ba saa suɔ wuɔ u bisãlmba'i miɛŋo-i.

² Mi jɛnaan̄ namaa, nyungo-i-na, ii dii Diilon̄-bisãlŋ miɛ, ŋga iŋ ka waa dumaa jebi bisɛnuɔ-i-na, i saa suɔ ku yaa yogo. Iŋ suyaa ma diei maama man̄, ma yaa daama: *Kirsa duɔ ji jo, uŋ yɛŋ dumaa, i ka bi da-yo dumɛi; aa uŋ yɛŋ dumaa, i ka bi waa dumɛi. ³ Baman̄ haa ba nan̄ga-i Kirsa-i-na aa tɛna kufan̄gu tɛnamma-i, ba hielaa ba nan̄ga ambabalma-na da ba gbãŋ ce nelfafaamba Kirsa temma-i.

⁴ Ambabalma yaa a maar Diilon̄o nuŋgu-i. Terien̄gu fan̄gu-na, uman̄ duɔ tuɔ ce ambabalma-i, kutien̄o maar Diilon̄o nuŋgu yaa dumaan̄o-na. ⁵ Na suyaa wuɔ Yesu-Kirsa juɔ hiɛma-na duɔ ji pir ambabalma. Fuɔ-i ambabalman̄-huɔŋga si dii-yuɔ. ⁶ A ce dumaan̄o-na, uman̄ duɔ nyaar-yuɔ, ŋ da kutien̄o yaan̄ ambabalma-i. Ŋga uman̄ duɔ cor tuɔ ce ambabalma-i, ŋ suɔ kerre kutien̄o sa suɔ-yo aa u saa da-yo dede.

⁷ Mi bisãlŋ namaa, baa na yaŋ ba pira-nei baa viisinn̄i-kun̄gu-i. Uman̄ ciɛŋ kuuviin̄gu-i u yaa nelviin̄o-i a biɛ Yesu-Kirsa maama-i. ⁸ Ŋga uman̄ duɔ tuɔ ce ambabalma-i, kutien̄o dii baa *Sitãni. Na saa da, Sitãni duon̄ baa ambabalma cemma-i dii ku domma-na. Diilon̄-Biɛŋo jomman̄-yun̄gu-i hiɛma-na, u juɔ duɔ ji biɛna Sitãni maacemma.

⁹ Uman̄ duɔ ce Diilon̄-bilon̄o, Diilon̄o tãmma'i dii-yuɔ, a ce dumaan̄o-na ŋ da u yaan̄ ambabalma cemma-i. Uŋ ciɛ Diilon̄-bilon̄o, u ce niɛ gbãa cor tuɔ ce ambabalma-i? ¹⁰ Bar̄ suɔ Diilon̄-bisãlmba-i dumaa ba bɔ-ba Sitãni-baamba-na ku yaa daaku: Uman̄ sa ciɛŋ kuuviin̄gu-i baa uman̄ sa dɔlaan̄ u natobimba-i, ba hãi-i-na hiere Diilon̄-bisãlmba sɛ, Sitãni-baamba.

Niŋ saaya ŋ dɔl ŋ natobin̄o-i dumaa

¹¹ Ma waaj baa-na dii ku domma-na wuɔ: «I saaya i tie dól i-naa.» ^{*} ¹² Molo baa suur Kayine gboluonɔ-*na*; fuɔ waa *Sitáni-nolɔ ku' i cie u ko u háanɔ-i. Kayine maacemma naa balan aa u háanɔ maama cer fa, ku' i cie u bigáan-*yo* aa ko-*yo*.[†]

¹³ Tobin namaa, terienɔ fanɔ-*na*, nelbilien da ba bigáan-*na*, baa na yan ku ce-*na* gberɛ. ¹⁴ Mie i suyaa wuɔ i hilaa kuliin-húmelle-*na* a bie cicélan-húmelle. I natobimba maamanɔ dólun-*ye*, ku' i cie i suɔ mafamma-*i*. Uman sa taaraayan u da u natobinɔ-i baa u yufelle, kutienɔ dii kuliin-húmelle-*na* yogo. ¹⁵ Umanɔ duɔ bigáan u natobinɔ-i, kutienɔ saa baa nelkoronɔ. Aa ma sí na suyaa wuɔ nelkoronɔ-i baa cicélan man sa tierɔ dede-*i* ba maaya ba-naa kɛ? ¹⁶ Yesu-Kirsa juɔ ji ku i maama-*na* ku yaa cie i suɔ nelien nuɔ nin saaya ɔ dól ɔ natobinɔ-i dumaa. Mie ferɛ-*i* bi saaya i húu-*ma* ku i natobimba maama-*na*. ¹⁷ Da ku waa baa nuɔ aa ɔ da ɔ natobinɔ-i muliɛma-*na* aa yagar wuɔ ɔ sie káyá-*yuɔ*, nan ka bel-*ma* nie cira Diilonɔ-nelnyulmu temma dii nuɔ-*na*? ¹⁸ Mi bisálɔ namaa, baa na yan i tie dól i-naa i nunninɔ yan; yan ku ta ku da i ciluɔ-*na* wuɔ i dól i-naa kelkel.

¹⁹ Die tie dól i natobimba-*i*, ku yaa pigáan wuɔ i cuu ninsonɔ huon-*nu* aa i huleinɔ sie ta a tie baa Diilonɔ-*i*. ²⁰ Diilonɔ suɔ weima-*i* hiere; halle i hon da mu fie'a mu sa húu-*ma*, baa na yan ku ce-*ye* binɔkɔngu. Diilonɔ un suɔ manan, ma maaraa mie hommu-*i*. ²¹ Aa mi jénaan namaa, da kuɔ i hommu huyáa-*ma*, terienɔ fanɔ-*na* i gbáa da holle yiera Diilonɔ yaanga-*na* a cárá aa u há-*ye*. ²² In nuɔ u nuɔ-ándaanɔ-*i* aa tie ce u huonɔ-*i*, ku' i cie die cárá kumanɔ u há-*ye* baa-*ku*. ²³ U nuɔ-ándaanɔ yaa daaku: Wuɔ i húu u Bieɔ-*i* Yesu-Kirsa maama-*i* aa i tie dól i-naa ɔaa Kirsan taaran-*kuɔ* dumaa i wulaa.[‡] ²⁴ Uman nuɔn Diilonɔ nuɔ-ándaanɔ-*i*, kutienɔ dii baa Diilonɔ-*i* aa Diilonɔ bi waa baa kutienɔ-*i*. Diilonɔ un háa-*ye* u *Yalle man, di yaa pigáan wuɔ uu dii baa-*ye*.

4

*Ba suɔ Diilonɔ-Yalle maacemma-*i* nie?*

¹ Mi jénaan namaa, bilaan na ferɛ. Na saa da, baman karaan coima-*i* wuɔ bafamba *Diilonɔ-puarbiamba, ba gbuyaa terni-*i* hiere. A ce dumaanɔ-*na* umanɔ duɔ cira fuɔ ce u weima-*i* baa *Diilonɔ-Yalle fɔngúɔ, baa na pán na cu kutienɔ huon-*nu*. Cien-*yon* na ne igéna, da kuɔ Diilonɔ-Yalle yaa kelkel, na ka suɔ. ² Na gbáa suɔ Diilonɔ-Yallentienɔ-*i* dumaa ku yaa daaku: Umanɔ duɔ tuɔ piye wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji hon nelbilien temma, kufanɔ tienɔ yaa Diilonɔ-Yalle dii-*yuɔ*. ³ Nga umanɔ duɔ yagar mafamma-*i*, kutienɔ-*i* Diilonɔ-wuonɔ sí, *Kirsa bigáaranɔ. Na nuɔ fuɔ maama yaa wuɔ u ka jo, u juɔ tí.

⁴ Nga mi bisálɔ namaa, namaanɔ-*i* Diilonɔ-baan namaa. Diilonɔ un háa namaanɔ-*i* fɔngúɔ man, u maaraa *Sitánin háa nelbiliemba-*i* fɔngúɔ man, a ce dumaanɔ-*na*, na maama yaraa coikartaan daaba-*i*. ⁵ Bafamba-*i* bande ku taamba; ba piye bande ku tímma. Aa bande ku taamba-*i* nuon ba nelma-*i*. ⁶ A ne da mienɔ-*i* Diilonɔ-baan mie. Umanɔ duɔ tuɔ suɔ Diilonɔ-*i* ɔ da u nu i nelma-*i*. Nga umanɔ duɔ Diilonɔ-wuonɔ sí, ɔ da kutienɔ sa nu i nelma-*i*. I suɔ ninsontienɔ-*i* dumai a bo-*yo* coikartienɔ-*na*.

*Nelnyulmu tienɔ yaa Diilonɔ-*i**

⁷ Mi jénaan namaa, nelnyulmu hel Diilonɔ-*na*, a ce dumaanɔ-*na* yaan i tie dól i-naa. Umanɔ duɔ tuɔ dól banamba-*i*, kutienɔ-*i* Diilonɔ-bilonɔ; ku yungu yaa wuɔ u suɔ Diilonɔ-*i*. ⁸ Nelnyulmu tienɔ yaa Diilonɔ-*i*. Umanɔ duɔ u sa dól u nabaamba-*i*, kutienɔ sa suɔ Diilonɔ-*i*. ⁹ Diilonɔ un pigáan-*ye* u nelnyulmu-*i* dumaa ku yaa daaku: U saan ɔ Bɛduɔla jo híɛma-*na* a ji há-*ye* baa ninson-cicélan-*i*. ¹⁰ Nelnyul daamu-*i*, ku saa ce ɔaa miemei dóláa Diilonɔ-*i* de! Nga u yaa dóláa-*ye* aa saan u Bieɔ jo ji ce u ferɛ támman-kɔngu a pir i ámbabalma-*i* halan-*ma* i yunni-*na*.

¹¹ Mi jénaan namaa, da kuɔ Diilonɔ dóláa-*ye* dól daama temma-*i*, mie ferɛ-*i* bi saaya i dól i-naa. ¹² Molon yufelle saa háa Diilonɔ-*na* dede, nga die tie dól i-naa, u ka waa baa-*ye* aa u nelnyulmu ka hi mu fuonɔ-*i* i hommu-*na*.

¹³ Diilonɔ háa-*ye* u *Yalle-*i* ku' i cie i suɔ wuɔ uu dii baa-*ye* aa i bi waa baa-*yo*. ¹⁴ A naara kufanɔ-*i* un saan u Bieɔ jo híɛma-*na* duɔ ji kor nelbiliemba-*i*, mie i daa-*yo* nuɔ baa i yufelle, ku' i cie i tie wan-*ma*. ¹⁵ Umanɔ duɔ tuɔ piye wuɔ Yesu-*i* Diilonɔ-Bieɔ; kutienɔ dii Diilonɔ horre-*na* aa Diilonɔ bi waa baa kutienɔ-*i*. ¹⁶ Aa Diilonɔ un dóláa-*ye* dumaa, i daa-*ku* aa i háa i nanɔ yuɔ. Nelnyulmu tienɔ yaa Diilonɔ-*i*. Nelnyul da mu waa uman nuɔ-*i*, Diilonɔ dii baa kutienɔ-*i* aa kutienɔ bi waa Diilonɔ horre-*na*. ¹⁷ Nelnyul da mu hi mu fuonɔ-*i* i hommu-*na*, i huleinɔ sie ta a tie baa gɛngeryianɔ maama-*i*. In biyaa Yesu maama-*i* híɛma-*na* bande-*i*-*na*, ku' i cie i huleinɔ sa tie baa-*ma*. ¹⁸ Nelnyul da mu waa-*nie*, ɔ holle sa tie baa weima. Nelnyul da mu hi mu fuonɔ-*i* nie, korma ta hiere. Diilonɔ-berru yaa juon baa korma-*i*. Umanɔ duɔ suɔ

* 3:11 Nien Nsáa sebe-*i*-na 13.34. † 3:12 Kayine: Nien u kɔngu-*i* Miwaanɔ jɔnamman-sebe-*i*-na (Genèse) 4.1-8. ‡ 3:23 Nien Nsáa sebe-*i*-na 13.34; 15.12,17.

wuɔ Diilonɔ kaa gāŋ baa-yo, ŋ da kutieŋo holle tie. Umanɔ duɔ tuɔ káalá, ŋ suɔ kerre Diilon-nelnyulmu saa hi mu fuonɔŋu-i u huɔŋga-na. ¹⁹ Miɛŋo-i, da ŋ da i dɔl nuɔmba-i baa Diilonɔ-i hiere, kuu dii ŋaa Diilonɔ dɔlaa-ye dɛlɛlɛlɛ ku'i ciɛ. ²⁰ Umanɔ duɔ tuɔ bigāŋ u natobiŋo-i aa cira fuɔ dɔl Diilonɔ-i, kutieŋo kar coima. Niŋ danɔ umanɔ baa ŋ yufelle, da ŋ saa gbāa dɔl ufaŋo-i, ŋ ce niɛ gbāa dɔl Diilonɔ manɔ ŋ sa da-yo? ²¹ *Kirsanɔ hāa-ye mamanɔ, ma yaa daama: Umanɔ duɔ tuɔ dɔl Diilonɔ-i u saaya u bi tuɔ dɔl u natobiŋo-i.

5

Ba dɔl Diilonɔ-i niɛ?

¹ Umanɔ duɔ hūu-ma wuɔ Diilonɔ unɔ saanɔ *Konɔkortieŋo manɔ u yaa Yesu-i, kutieŋo-i Diilon-bilonɔ. Aa da ŋ ta ŋ dɔl Tuonɔ-i ŋ siɛ gbāa ni ŋ sa dɔl u bisálmba-i. ² Diɛ tie dɔl Diilonɔ-i aa tie nu u nuŋ-āndaanɔŋu-i, ku yaa pigāŋ wuɔ i dɔl u bisálmba-i. ³ A dɔl Diilonɔ-i, ku yaa haku-i? Ku yaa a tie ce u nuŋ-āndaanɔŋu-i. A ne da u nuŋ-āndaanɔŋu saa kuola. ⁴ Ku saa kuola niɛ niɛ? Umanɔ duɔ ce Diilon-bilonɔ, ŋ da u maama yaraa nelbiliemba-i. Unɔ haa u nanɔa Yesu-i-na, u hielaa u nanga nelbiliemba balaanɔŋu-na. Ku'i ciɛ u maama yar-ba. ⁵ Da ma hel bamanɔ hūyāa-ma wuɔ Yesu-i Diilon-Bieŋo, hai moloŋo-i gbāa hiel u nanɔa nelbiliemba balaanɔŋu-na?

⁶ Yesu-Kirsa yaa juɔ hɛma-na ji *batiɛŋ hūmma-na aa ce u ferɛ tāmmanɔ-kūŋgu. Ku saa ce ŋaa u juɔ ji batiɛŋ yonɔ de! U juɔ ji batiɛŋ aa tiraa ce u ferɛ tāmmanɔ-kūŋgu. *Diilonɔ-Yalle yaa ninsonɔ tieŋo-i; di yaa pigāŋ Yesu-Kirsa sɛnni-i. ⁷ Bimbɛnni siei pigāŋ-yen u sɛnni-i. Bimbɛnni siei niŋ daani yaa daani: ⁸ Diilonɔ-Yalle, baa hūmma, a naara tāmmanɔ. Aa ni siei-i-na hiere ni pigāŋ ānduɔma.

⁹ Ma sɛ nelbilieŋ da ba da mamanɔ aa wanɔ-ma baa-ye, i hūu-ma wuɔ ninsonɔ ke? A ne da Diilon-nelma dii baa yunɔŋu yan nelbiliemba maama-i. Diilon-nelma yaa hama-i? Ma yaa unɔ waanɔ mamanɔ a vii u Bieŋo-i. ¹⁰ Terieŋgu fanɔŋu-na, umanɔ duɔ hūu Diilon-Bieŋo maama-i, Diilon unɔ waanɔ mamanɔ u Bieŋo kūŋgu-na, ma ka tie kutieŋo huɔŋga-na. Nɔa umanɔ duɔ saa hūu-ma, kutieŋo ciɛ Diilonɔ-i coikartieŋo. U ciɛ-yo coikartieŋo niɛ niɛ? Diilon unɔ waanɔ mamanɔ u ferɛŋ Bieŋo kūŋgu-na, kutieŋo bilaa diilonɔ-i cɛna-mɛi. ¹¹ Diilonɔ waanɔ wuɔ niɛ u Bieŋo kūŋgu-na? Wuɔ u hāa-ye ciɛlma manɔ, ma da u Bieŋo yaa nuɔ-i. Ciɛlma famma sa tɛ dede. ¹² Umanɔ duɔ siɛ Bepolɔ-i, ciɛlɛŋ daama dii baa kutieŋo-i; ŋga umanɔ duɔ saa siɛ Bepolɔ-i, u siɛ gbāa da ciɛlɛŋ daama-i.

Diilonɔ sa yagar u baamba wulaa

¹³ Namaa namanɔ hūyāa Diilon-Bieŋo maama-i, mi nyegɛŋ nel daama-i da mi hā namei, na da na suɔ wuɔ na daa ciɛlma manɔ sa tieŋ dede-i tɛ. ¹⁴ Diɛ tie cārā Diilonɔ-i i huleiŋa sa tie baa-yo. I suyaa wuɔ die cārā kumanɔ dɔlaanunɔ-yuɔ, u siɛ yagar. ¹⁵ A ce dumaanɔ-na, inɔ suyaa wuɔ u sa yagar i wulaa, i bi suyaa wuɔ die cārā kumanɔ u ka hā-ye baa-ku.

¹⁶ Da ŋ da ŋ natobiŋo ce āmbabalma, da kuɔ āmbabalma famma gbāa hur a hiel-o dāamuŋ-hūmelle-na, cārā Diilonɔ-i ŋ hā-yo; Diilonɔ ka kor-o. Kufanɔŋu vii bamanɔ ba āmbabalma gbāa hur halanɔ-bei. Nɔa āmbabalma diei dii, ma siɛ gbāa hur aa ma ká baa ma cetieŋo-i dāamu-na*, mi saa cira na cārā Diilonɔ-i mafamma-na. ¹⁷ Mamanɔ saa vii hiere, āmbabalma. Nɔa āmbabalma-i hiere ma sa ká baa ma cetieŋo-i dāamu-na; manamma gbāa hur.

¹⁸ I suyaa wuɔ Diilon-bilonɔ sa ce āmbabalma, Diilon-Bieŋo dii tuɔ neya-yuɔ, a ce dumaanɔ-na *Bigāarāŋo yufelle yuɔ. ¹⁹ I bi suyaa wuɔ miɛŋo-i Diilon-baanɔ miɛ, a ne da banamba-i hiere baa dii Bigāarāŋo nanɔ-na. ²⁰ I bi tiraa suɔ wuɔ Diilon-Bieŋo juɔ, u yaa Yesu-Kirsa-i. U juɔ ji ce i tie suɔ ninsonɔ-Diilonɔ-i. Ii dii baa-yo ninsonɔ-Diilonɔ horre-na. U yaa ninsonɔ-Diilonɔ-i. U yaa ciɛlma manɔ sa tieŋ dede-i ma tieŋo-i.

²¹ Mi bisálɛŋ namaa, bilaanɔ na ferɛ cuffeŋa-na.

* **5:16** Umanɔ duɔ tuora *Diilonɔ-Yalle-i, jande cɛraa u ce-yuɔ hɛma-na bande-i-na baa dɔro-i-na hiere. Niɛŋ Matie sɛbe-i-na 12.31.

Nsáaŋ nyegáaŋ sebháallŋo maŋ Nelmuoyamma

Nsáa nyegáaŋ sebe daayo-i há Diilonŋ-dŋŋ-baamba namba. U bíe ba yaa wuó cieŋo nanŋo baa u bisálm̄ba.

Nsáa kuye dádolunŋ-maama'i baa-ba; wuó ba ta ba dól ba-naa; aa ba ta ba wuó ba saanu baa Diilonŋ-nelma-i. U gbuaya-bei wuó bamaŋ cŋinaana Yesu-Kirsa-i, ba bel ba fere kutaamba-na.

Jaalunŋu

¹ Cieŋ nuó, Diilonŋo yufellen hilaa nuóni maŋ nuó-i, na yaatienŋo nyegéŋ sebe daayo-i duó há nuóni baa ŋ bisálm̄ba-i. Coima saa fa, na maama sa suó aa dól nu-mie. Aa na maama sa dól nu muó mi diei yonŋ; bamaŋ siyaa ninsoŋo-i hiere, na maama bi dól nu-bei. ² Ninsóŋo maŋ dii i hóm mu-na, u yaa cie na maama ta ma dól nu-yie. Ninsóŋo daayo dii i hóm mu-na u sa ji ká terienŋu. ³ I To-i Diilonŋo-i baa u Biéŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba ka káyá-yie aa ce hujarre yie aa fē i hóm mu-i i die gbáa tŋe ninsoŋo hómelle-na aa tie dól i-naa.

A dól ŋ nanolŋo-i ku yaa yunŋu

⁴ Mi nuó wuó ŋ bisálm̄ba namba wuó ninsoŋo hómelle-i ŋaa i Tonŋ taaraaya-kuó dumaa i wulaa. Nel daama gbuu silaa fē mi huŋŋa-i cor. ⁵ Cieŋ nuó, minŋ taaraŋ kumaŋ ŋ wulaa fiefie-i-na, ku yaa daaku: Yaanŋ i tie dól i-naa. Ku saa ce ŋaa mi nyegéŋ nelfelemma'i da mi há-ni; nelfelemma sí. Inŋ nuó mamaŋ cor dii ku domma-na, ma yaa-i. ⁶ Die tie dól i-naa, kuu dii ŋaa i ce Diilonŋo nuŋ-ándaanŋu yaa-i. Aa Diilonŋo nuŋ-ándaanŋu yaa haku-i? Ku yaa nanŋ nuó nelma maŋ dii ku domma-na wuó na saaya na ta na dól na-naa.*

Bilaanŋ na fere Kirsa bigáaraamba-na

⁷ Na saa da, coikartaamba bói wuóra terni-na hiere ba táal nuómba-i. Kutaamba yagaraama wuó Yesu-Kirsa juó ji honŋ nelbilonŋ temma. Ba bi ba yaa-i táal nuómbaa-ba-i. Ba yaa *Kirsa bigáaraamba-i. ⁸ Terienŋu fanŋu-na, bilaanŋ na fere i maacemma baa ji ce maacenŋgbánŋbálamma na hólma-na. Gbáanŋ na da ma sullu-i du kúnŋu-na hiere.

⁹ Umanŋ duó yanŋ Kirsa maama-i aa tuó ce u deŋ-maama, kutienŋo nuŋŋu si dii baa Diilonŋo-i. Nga umanŋ duó bel-ma nammu hái, u nuŋŋu dii baa Diilonŋo-i baa u Biéŋo-i hiere. ¹⁰ Bamaŋ yaanŋ Kirsa maama-i aa ta ba wuóra ba wanŋ ba deŋ-maama, umanŋ duó ká na wulaa, baa na há-yo muntŋenammu. Halle baa na jaal-o ku jaalunŋu. ¹¹ Umanŋ duó jaal-o, kutienŋo nuŋŋu dii baa-yo u maacembabalamma-na.

Nelperiema

¹² Nelma bói dii mi da mi wanŋ-ma baa-na, nga mi sa taara mi nyegéŋ-ma sebe nuó há-na. Diilonŋ duó sie, mi ka ká na wulaa. Da mi ká, meí fereŋ nuŋŋu yaa ka wanŋ-ma baa-na, ku yaa i hóm mu ka fē gbarnu.

¹³ Cieŋ nuó, Diilonŋo yufellen hilaa ŋ moló maŋ nuó-i, u bisálm̄ba páa-ni jaalunŋu.

* 1:6 Nieŋ Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

Nsáaŋ nyegáaŋ sebesielinjo maŋ Nelmuoyamma

Nsáa nyegáaŋ sebe daayo-i há Diilon-dünj-baamba yaatienjo nanjo-i baa-yo; ba taa ba bi-yo Gawusi. Gawusi taa u káyá Diilon-dünj-baamba-i ku'i cie Nsáa nyegēŋ sebe daayo-i duó jaal-o aa duó gbuya-yuó wuó u bel u fere Diyotirefu-i-na kere yaatesinni dolnu-yuó a ne da u maacemma saa fa.

Nsáa gbelaan Gawusi-i boi wuó u vii baa Diilonjo-i aa tiraa firnu u huonga-i baa Diilon-dünj-baamba-i. U bi kaalaa Diilon-dünj-wuonjo nanjo-i, ba taa ba bi-yo Demetursi. Nuamba taa ba bi u yefafalle-i terni-na hiere.

Nsáa pigáaŋ-ye u sebe daayo-na wuó i baa cu nelbabalaamba huon-nu, i yan aa i tie ce anfafamma-i baangu-i baa isuonju-i, ku yaa pigáaŋ Diilon-dünj-wuonjo sinni-i.

Gawusi wuosaangu-i

¹ Gawusi, yaatienjo nyegēŋ sebe daayo-i duó há nuonei. Kpɔr, coima saa fa, ŋ maama sa suó aa dolnu-mie. ² Mi cará Diilonjo-i da ŋ dii ŋ nanja-i mamaŋ nuó-i ma fa ŋ wulaa, aa ŋ kúoma waa ma ferēŋ nuó ŋaa nin yer ŋ ferēŋ nuó dumaa Diilon-húmelle-na.

³ Tobimba namba juó a hel na terienju-na a jo ji tūnu-mie wuó ŋ bilaa ninsoŋo-i nammu hái aa ŋ wuó u húmelle-i. Nel daama gbuu silaa fē mi huonga-i cor. ⁴ Da mi gbuu nu wuó mi bisálmba wuó ninsoŋo húmelle-i diŋ saaya di wuó dumaa, ku yaa fleŋ mi huonga-i ku yan weima-i hiere.

⁵ Kpɔr, nin káyāŋ tobimba-i dumaa, ku yaa pigáaŋ wuó ŋ wuó Diilon-húmelle-i fafamma. Halle nin fie'a ŋ sa suó bamaŋ, ŋ káyá-bei. ⁶ Tobimba namba juó bande-i-na aa waŋ-ma baa Diilon-dünj-baamba-i wuó ŋ bilaa-ba fafamma. Ta ŋ káyá-bei dumei ŋaa Diilon uŋ taaraŋ-kuó dumaa, ba ta ba cor baa ba húmelle-i. ⁷ Ba hilaa ba nilēiŋa-na Itienjo maacemma maama'i nuó-i, ba sa hūu binjūŋgu bamaŋ si dii Yesu horre-na ba wulaa. ⁸ Tobimba famba temma-i, i saaya i dii i nanja baa-ba a káyá-bei ninsoŋo wamma-na.

Diyotirefu maama baa Demetursi

⁹ Mi nyegáaŋ sebeyunju nanju a há-na Diilon-dünju-na. Ŋga yaatesinnin dolnuŋ Diyotirefu-i, die waŋ mamaŋ u sa ce-ma. ¹⁰ Da mi ká, uŋ ceŋ kumaŋ, mi ka waŋ-ku tūnu-nei: U wuora u biena i yireiŋa-i. Aa u saa bál mafamma-na, tobimba maŋ da ba ká da ba ka har-yuó, u yagar. Molon duó hūu-ma ba da ba har-yuó wuó hli; aa donya kutienjo-i Diilon-dünju-na.

¹¹ Kpɔr, baa dii ŋ gboluonju-i nelbabalaamba maacemma-na, yan aa ŋ cu nelfafaamba. Uman cien anfafamma-i, Diilon-wuonjo. Ŋga uaman cien kuubabalaangu-i, u sa suó Diilonjo-i.

¹² Kumaŋ ŋaa Demetursi künju-i, nuamba-i hiere ba bi u yefafalle. Uŋ wuó ninsoŋo húmelle-i dumaa, ku pigáaŋ wuó nelfeŋinjo. Mie fere-i i bi bi u yefafalle. Aa ŋ suyaa wuó in waŋ mamaŋ u künju-na, ninsoŋo yaa-i.

¹³ Nelma boi dii mi da mi waŋ-ma baa-ni, ŋga mi sa taara mi nyegēŋ-ma sebe nuó há-ni. ¹⁴ Diilon duó sie, ku sie vaaya, i ka da i-naa; die da i-naa, i ka saa-ma.

¹⁵ Diilo káyá-nie. Ŋ jēnaamba paa-ni jaalunju. Jaal i jēnaamba maŋ dii terienju-na hiere ba da-ba-diei ŋ há-mi.

Yudan nyegāan sebe man Nelmuoyamma

Sebe daayo-i Yuda'i nyegāan-yo. U nyaanu u-naa baa Pier sebehāalīŋo-i (Pier hāa. 2). Yuda-i baa Pier ba sa gbo baa baman waan Diilon-nelma-i baa coima-i aa ba sie bi tiraa hiel ba nanga bliŋwosīnni-na.

Yuda piye duɔ tūnu Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ ban nuɔ Diilon-nelma-i dumaa Yesu *pɔpuarbiemba wulaa, ba bel-ma dumei aa ba ta ba kāyā ba-naa Diilon-hūmelle-na.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Yuda, Sake hāan muɔ, mi cāa Yesu-Kirsa. Muɔmei nyegāan sebe daayo-i da mi hā i To-i Diilon un dolaa baman aa fiel-ba jīna tuɔ cie Yesu-Kirsa-i.

² Diilonjo firnu u huɔŋga-i u tuɔ ce hujarre-nei aa u fē na hɔmmu-i aa yu-mu baa nelnyulmu.

Nelbabalaamba ka da-ma

(Pier hāa. 2.1-17)

³ Mi jēnaan namaa, Diilon un kuraa-ye hiere dumaa, mi gbuu ta mi taara mi nyegēŋ ku yaa-i hā-na, ŋga sebe daayo kūŋgu cie mi naa mi yan mafamma-i aa da mi nyegēŋ u yaa-i da mi dii sireiŋa nei, wuɔ na vaa na fere baa Diilon-maama-i un hāa u baamba-i baa maman i diei gbula. ⁴ Na saa da, nelbabalaamba namba yagalaa suur na hɔlma-na; kutaamba sa kālā Diilonjo-i. Ba siire ta ba t̄aal-na wuɔ Diilon un faa, da ŋ fie ta ŋ ce bliŋwosīnni-i u sie gāŋ baa-ni. Ba cīnaana Yesu-Kirsa-i, a ne da u yaa i Yuntienjo-i u diei yon aa tiraa waa Itienjo. Maman ka da-ba, ma waan Diilon-nelma-na ku bāanŋu cuɔ.

⁵ Yaan mi tir nel daama-i baa-na: Ma si Itien un kuraa *Isirahel-baamba-i dumaa Esipi-i na ma t̄yāanu-nei ke? Aa ku huɔŋgu-na un kuɔ baman saa haa ba nanga-i yuɔ dumaa, ma diei saa fuo-nei. ⁶ Aa *dɔrpɔpuarbiemba man cīnaana ba munyerammu-i aa ta halan ba muntermu-na, Diilonjo bilaa-ba suuye-bei kukulma-na jīna tuɔ cie gēŋgeryiŋgu-i duɔ yuu-ba. Yaan mafamma ta ma bi t̄enu-nei. ⁷ Kuuduŋgu yaa baa Sodɔmutaamba-i baa Gomortaamba-i a naara nileiŋa man a katōnni-na, ba taa ba galla baa ba-naa ba yuŋ-nu aa ba saa bāl-ku nelbiliemba-na yon.* Ku'i cie Diilonjo dii bafamba-i dāamu-na ba ta ba ce sūlma-i. Dāamu fammu sa d̄iŋ da. U diyaa-ba duɔ pigāan nuɔmba-i nelma.

⁸ Mafamman fie ce, nelbabalaan daaba siire ta ba ce maaduɔma yaa-i. Ba pepiŋgu cie ba ta ba guola ba fere, ku cie ba sa kāŋ yuntienjo, aa tiraa ce ba ta ba tuora dɔrpɔpuarbiemba-i. ⁹ Ma si na suɔ Misel man dɔrpɔpuarbiemba yuntienjo-i ke? Ban taa ba ce ba-naa baa *Sitāni-i huɔŋgu man nuɔ-i *Moisi fuuremman-kūŋgu-na, Misel saa sie piye babalaa hā-yo. Un waan maman ma diei maama-i, u ciera: «Itienjo baa yan-ni.»

¹⁰ Ŋga nelbabalaan daaba-i, ban'a ba sa suɔ maman, ba diyaa luŋgu ma yaa nuɔ-i. Ba ce ba weima-i ba yuŋ-nu ŋaa bīmbaamba. Ma ka wuo-ba. ¹¹ Sūlma haraa-bei! Ba suurii Kayine† nallu-na, aa gbein-maama cie ba nanna hūmelle-i Balamu‡ temma-i. Ba anyagarma ka kɔsuɔŋ-ba ŋaa Kore§ maaman kɔsaan-yo dumaa. ¹² Da na tigiin na-naa da na wuo niwuoni-i, ba yaa bīnaanan na niwuoni wuoma-i. Senserre sa da-ba baa ba gbuloaŋgu-i. Ba yii baa ba kusūnni yon. Baa dii ŋaa diilonjo man biilii aa cor baa fafalmu. Baa dii ŋaa tibiŋgu man sa maan bienja; da ba jūŋ kufanŋu temma-i kuu dii ŋaa ku kuu hīŋ. ¹³ Ba hel baa ba senserreŋ-maacemma-i bomborma-na ŋaa dāman-nuoraanŋu hiel ku sāmpugaaru-i ku nanna bomborma-na dumaa. Baa dii ŋaa mɔeŋa man wuɔraayan a bīŋ. Diilonjo tigiin kukulberre* nande'i tuɔ cie-ba ba da ba ka t̄e terienŋu-na gbula.

¹⁴ Enoki man Adāma hāayētiluo† waan bafamba maama yaa cor. U ciera wuo: «Nien, Itienjo ka jo baa u dɔrpɔpuarbiemba-i nellen-yufelle ¹⁵ a ji ger nelbiliemba-i hiere ba āndaanŋu-i. U ka cāl āmbabalmanciraamba-i ba āmbabalma-na hiere. Ban'a ba sa kāŋ-yo, aa ba sa bi nu u nuŋgu-i, ba sie bi tiraa wan āndafaanŋu hā-yo, u ka cāl-ba babalaa.»

* **1:7** Nien Miwaanjo jīnamman-sebe-i-na (Genèse) 19.1-29. † **1:11** Kayine: Nien u kūŋgu-i Miwaanjo jīnamman-sebe-i-na (Genèse) 4.3-8. ‡ **1:11** Balamu: Nien u kūŋgu-i Kāman-sebe-i-na (Nombres) 31.16. § **1:11** Kore: Nien u kūŋgu-i Kāman-sebe-i-na (Nombres) 16.1-35. * **1:13** Kukulma pigāan wuɔ ba sa ka da suur Diilon-nelle-na; saa-ku baa Matie 22.13. † **1:14** Hāayētiluo: Ku birii a saanu baa cerma. Ku kaalaya girekimma-na wuɔ Enoki naa waa Adāma hāayēljo hāayēljo hāayēljo. Adāma hāayēlman cuu ba-naa dumaa, nien-kun Miwaanjo jīnamman-sebe-i-na (Genèse) 5.1-24.

¹⁶ Nelbabaļan daaba-i ba hõmmu sa fē da, ba hel ba waana yaa yinni maņ jor; kumaņ dõlaa-baņ ba gbar ba nyaanu ku yaa-i. Bombolmaņ-āndenni sa suõ aa dõlnu-bei aa ta ba puur nuõmba ta ba kāyā-bei.

Aṅgbuyamma

¹⁷ Nḡa mi jēnaaņ namaa, namaaņo-i, Itieņo-i Yesu-Kirsa *popuõrbiembaņ waaņ mamaņ, yaaņ ma ta ma tēnu-nei. ¹⁸ Ba waaņ-ma baa-na wuõ: «Miwaanõ tīmmaņ-huõņgu-na, nuõmba namba kaa ta ba nyē Diiloņo-i aa ta ba ce kumaņ dõlaaņ-bei.» ¹⁹ Bamaņ buõraņ nuõmba-i ba-naa nuõ, ba yaa bafamba-i. Ba ce ba weima-i ba yuņ-nu; *Diiloņ-Yalle sī ba hõmmu-na. ²⁰ Nḡa mi jēnaaņ namaa, namaaņo-i, taa na ce na weima-i na saanu baa na Diiloņ-hūmelleņ-kūņgu yaa-i. Di maama saa fa baa fafaanḡu-i; aa na ta na cārā Diiloņo-i baa Diiloņ-Yalle-i yaa na hõmmu-na. ²¹ Baa na yaņ Diiloņo nelnyulmu maama karaanu-nei. Taa na ce-mu na cie Itieņo-i Yesu-Kirsa duõ ce hujarre nei aa hā-na cicēlma maņ sa tēņ dede-i. ²² Taa na ce hujarre bamaņ cieņ ba hõmmu-i mu hā-mu-hāi. ²³ Kuraaņ-baņ dāamu-na. Banamba dii na saaya na ta na ce hujarre-bei, ṅga na saaya na bel na fēre ba baa ji celieņ-na baa ba kakarkuõņ-maacemma-i. Halle ba niidiini gbāa celieņ-na.

Diiloņ-jaaluņgu

²⁴ Taa na jaal Diiloņo-i, u yaa gbāa ce na sie cii u hūmelle-na aa ce-na welewele na yiera u yaanḡa-na baa hõfēlle. ²⁵ Yaaņ i tē jaal-o, u yaa u diei Diiloņo-i. U cie Itieņo-i Yesu-Kirsa jo ji kor-e. Bõõima-i baa yuntesīnni-i, baa fāņḡotesīnni-i baa nellentesīnni-i, nii dii baa u yaa dii ku domma-na ji hi baa ficfē aa ni sa ji tī dede! Ma cie.

Ampigáaman-sebe Nelmuoyamma

Sebe daayo huoya-maama-i Yesu-Kirsa yaa caraaya Nsáa-i baa-ma aa ce u nyegēŋ-ma hã Diilon-dün-baamba-i ba da ba suo-ma.

Huonju fangu-na, *Orome ba *jãmatigi taa u ce Diilon-dün-baamba-i kpãncõlgũ wuo ba cie nie yan ufanjo-i aa ce Yesu-Kirsa yaa ba Yuntienjo-i ta ba jaal-o. Sebe daayo dii sireinja Diilon-dün-baamba-na Diilon-hümelle wuosaangu-na. Uu dii ŋaa gbãnalãangu, bĩmbaamba-i baa nelbiliemba-i baa *dõrppuõrbiemba-i ba ce weima-i baa ba-naa. U gbuyaa baa antigáama: Bĩmbĩielni dii, dadãa-niini dii, jũŋo dii, *Tũmbilonjo dii baa u dõrŋo, saasorcienjo dii; ba haa u yerre-i *Babilõni-i. Babilõni-i nelle nan yerre-i dumaarjo-na, ŋga di maacemma saa naa fa ku'i cie sebe daayo-na ba haa di yerre-i saasorcienjo-na. Bĩmbĩielni pigãan fafaangu, dadãa-niini pigãan yaahuolo. Jũŋo pigãan *Sitãni-i. Tũmbilonjo-i baa u dõrŋo-i, Yesu yaa baa Diilon-dün-baamba-i. Bĩmbĩnni boi dii, nii dii niehã-niehã. Niehã pigãan Diilonjo beyufienja yaa-i.

Sebe domma-na, Yesuŋ caraaya Nsáa-i a wanj mamanj baa-yo *Asi Diilon-dün-baamba maama-na, ma yaa dii (sap. 1-3). Asi fanjo yaa, banj bĩŋ-yon Turki-i nyunjo-i-na.

Ku huonju-na, *Diilon-Yallenj kãa baa-yo dõrõ-i-na u ka da mamanj, u wanj ma yaa-i (sap. 4-22). Wuõ yĩngju dii baa yĩngju, Diilonjo ka kor bamanj haa ba nanja yuo hiere aa nyaar-yuo, aa kõsuonj Sitãni-i baa u huonj-baamba-i hiere. U ka hiel hĩefelemma baa dõrfelɛŋo a tɛna baa u baamba-i.

Domma

¹ Nelma manj naa fuo aa Diilonjo hã Yesu-Kirsa-i baa-ma u duõ puure-mei pigãan u cãarãamba-i, ma yaa dii sebe daayo-na. Nelma famma ka donj ta ma ce yibien daaya-na. Yesu-Kirsa puõraa u *dõrppuõrbielonjo-i baa nelma famma-i u ka tũnu u cãarãŋo-i Nsãa-i baa-ma. ² Nsãa uŋ daa mamanj, Yesu-Kirsanj puõraa ba ji tũnu-yuo baa Diilon-nelma manj, u wanj ma yaa-i sebe daayo-na. ³ Nelma famma cemanj-huonju hii tɛ, a ce dumaarjo-na, umanj duõ kalanj sebe daayo-i, kutienjo yunju dõlaa. Bamanj da ba bi nu u huoya-maama-i aa bel-ma nammu hã, kutaamba yunni bi dõlaa.

Nsãa jaalunju-i

⁴ Muõ Nsãa, muõmei nyegãan sebe daayo-i da mi hã Diilon-dũnni niehã manj dii *Asi-i-na. Diilonjo manj dii, u yaa waa, u yaa ka waa; fuõ baa yaleinja niehã^{*} manj u caangu-na ba kãya-nei aa fẽ na hammu-i. ⁵ Yesu-Kirsa fuõ manj sa cienj huhurma baa Diilon-nelma-i, u bi kãya-nei aa fẽ na hammu-i. U yaa siire igẽna kuomba hõlma-na, aa u yaa yuntaamba-i hiere hĩema-na ba yuntienjo-i.

I maama dõlnu *Kirsa-i. U siyaa ce u ferẽ tãmmanj-kũngju a hũu-ye i ãmbabalma nyisenni-na. ⁶ U cie-ye u nelle taanj miẽ aa tiraa ce-ye jigãntaanj miẽ i die tie cãa u To-i Diilonjo-i. Bõbõima-i baa fõŋgõtesinni gbĩe baa u yaa-i hõnni-na hiere. Ma cie!

⁷ Nieŋ u yaa juonj daayo duherru-na.†

Nuõmba-i hiere ba yufelle ka haa-yuo.

Halle bamanj fũ-yo baa puõlungu-i ba ka da-yo.‡

Nuõmba-i nileinja-na hiere ba ka haa ba nammu-i ba yunninj ta ba kaal u maama-na.

Ninsonjo! Ma ka ce.

⁸ Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo manj dii, u yaa waa, u yaa ka waa; u ciera wuo: «Muõmei yaannga-i, muõmei huonju-i.»

Yesu pigãan Nsãa-i baa u ferẽ

⁹ Muõ Nsãa, muõmei dii baa-na Yesu-Kirsa horre-na. Muõieduõma yaa haan-yie, Diilon-nellenj-baanj miẽmei hiere, aa i nyaarãa Yesu-i-na nyaarduõma yaa hiere. Ba bilaa-mi kã baa-mi Patimosi, dii dãmmanj-nuoraangu holle-na, wuo mi cie nie ta mi wanj Diilon-nelma-i baa nuõmba-i mi pigãan-ba Yesu-Kirsanj juõ baa ninsonjo manj. ¹⁰ Banj naana yĩngju manj ta ba jaal Itienjo-i kunj juõ hi, *Diilon-Yal die sire-mie. Miẽ mi ne da molo piye mi huon-yanja-na da gbagaga ŋaa ba bu yerre. ¹¹ Kutienjo taa u piye wuo: «Niŋ danj mamanj, nyegēŋ-ma sebe nuõ ŋ saan-ja ŋ hã nileinja niehã waan daaya Diilon-dün-baamba-i: Efesi, Simine, Pergamu, Tiyatire, Sardesi, Filadelfi a naara Lawodise.»

¹² Mi mielãa ku yaa da mi ne umanj piyenj baa-mi, a da sēne-fitĩmbaa niehã. ¹³ Fitĩmbaa daaba hõlma-na, moloŋo nanjo waa yiera ŋaa Moloŋ-Bienjo, uu naa dii jonjorbuõ aa pēyē-yuo

* 1:4 Yalɛnj daaya pigãan *Diilon-Yalle yaa-i. † 1:7 Nieŋ Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.13 baa Marke sebe-i-na 14.62.

‡ 1:7 Sakari (Zacharie) 12.10, Nsãa 19.37

u pämpínanġa-na baa sēne-kpānġkaanġu. ¹⁴ U yunġu naa gbuu pu da cagaa aa u yuffienja ta a caa ŋaa dāamu. ¹⁵ U gbeini taa ni caa ŋaa da ba kul kōvēllun-bīnġunġu-i aa hu-ku kunġ caa dumaa, aa u yalle waa ŋaa hūnġulammanġ dunġ dumaa. ¹⁶ Mōeŋja niehāi waa u nadienġa-na aa jigāpōruoŋġu nanġu waa u nunġu-na, ku waa yammu hāi aa ku maama saa naa fa baa dōdōlma-i. U yaanġa taa ka carra ŋaa bāanġ da ku hi yuhuōŋġa-i kunġ carraŋġ dumaa. ¹⁷ Miŋ daa-yo, mi pāŋġ cii nanġyir u caanġu-na. U haa u nadienġa-i miē aa cira: «Baa yanġ ŋ holle tie. Muōmei dīelūō-i, muōmei tuogbuole-i, ¹⁸ muōmei Cicēlmantienġo-i. Mii naa ku, ŋġa fiefie-i-na mi siire waa cicēlma, mi ka tē gbulā. Kuliŋġu-i baa kuonġ-nelle-i hiere nii dii mei nanġ-na. ¹⁹ Terienġu fanġu-na, nyegēŋ ninġ daa mamanġ: Mamanġ cienġ fiefie-i-na baa mamanġ ka jo hiere, nyegēŋ-ma. ²⁰ Aa ninġ daa mōeŋja niehāi manġ mi nadienġa-na daaya-i, baa sēne-fitmbaa niehāi-baanġ daaba-i, yanġ mi wanġ ni yunġu-i pigāanġ-ni: Mōeŋja niehāi-waanġ daaya yaa *dōrpōpuōrbiemba manġ nieyanġ Diilonġ-dūŋ-baamba manġ nileiŋja niehāi-waanġ daaya-na[§], aa fitmbaa niehāi-baanġ daaba yaa Diilonġ-dūŋ-baamba manġ nileiŋja niehāi-waanġ daaya-na.»

2

Yalle manġ kaa Efesi Diilonġ-dūŋ-baamba wulaa

¹ «Nyegēŋ sebe ŋ wanġ baa *dōrpōpuōrbilōŋo manġ nieyanġ Efesi Diilonġ-dūŋ-baamba-i wuo: «Mōeŋja niehāiŋ yeyŋ umanġ nadienġ-na-i, aa u tuō wuōra sēne-fitmbaa niehāi-baamba hōlma-na, u nuŋ-āndaanġu yaa daaku: ² Mi suō na maacemba-i baa na mulēma-i baa na pāama-i hiere. Mi suyaa miē na sa gbāa ko na hōmmu-i baa nelbābalaamba-i. Bamanġ karaanġ coima-i wuo mei *pōpuōrbiemba, na firiiye-bei. ³ Na hinu pāama, na mulāanġ mei maama-na aa na kūōma saa ġi seŋ yinduōŋġu. ⁴ Ŋġa nelma diei dii ma sa dōlnu-miē baa-na: Mi maamanġ taa ma dōlnu-nei dumaa dīelūō-i-na, ma sa tiraa dōlnu-nei dumaa fiefie-i-na. ⁵ Jogaanġ na ne kunġ ŋa naa waa dumaa yiinaa-i-na baa fiefie-i, ku saa pie ku-naa! Yaanġ aa na ta na ce nanġ taa na ce dumaa dīelūō-i-na. Da na yagar, mi ka jo ġi biē na fitnūō-i halanġ-yo u terienġu-na. ⁶ Kumanġ dōlaanġ-miŋ baa-na ku yaa daaku: Nikola-baamba maacemmanġ balannuŋ muōŋo-i dumaa, ma bi balannu namaanġo-i dumei.»

⁷ «*Diilonġ-Yallenġ wanġ mamanġ baa Diilonġ-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanġ duō u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanġ, cicēlmanġ-tibiŋġu manġ dii Diilonġ-suonġu-na*^{*}, mi ka hā kutienġo-i kufanġu bienġa yaa u wuo.»

Yalle manġ kaa Simine Diilonġ-dūŋ-baamba wulaa

⁸ «Nyegēŋ sebe ŋ wanġ baa *dōrpōpuōrbilōŋo manġ nieyanġ Simine Diilonġ-dūŋ-baamba-i wuo: «Umanġ dīelūō-i baa tuogbuole-i, umanġ naa ku aa sire, u ciera: ⁹ Mi suō na mulēma-i baa na nawalsīnni-i. Ŋġa coima saa fa, nawalaanġ namaa sl, waanġ namaa. Baŋ blienanġ na yireiŋja-i blienammanġ manġ, mi suyaa-ku. Bamanġ cienġ kufanġu-i ba ciera bafamba *Yuifubaa, a ne da Yuifukiriŋja si; ba hieroŋo-i hiere Sitānitaamba! ¹⁰ Baŋ ka haa mulēma manġ nei, baa na yanġ ma tie na huleiŋja-i. Na saa da, *Sitāni ka ce ba dii banamba na hōlma-na kaso a sagalla-nei ne. Ba ka ce-na sūlma-i yinni cīncieluō. Da ba fie'a ba ka ko-na, baa na cīina Diilonġo hūmelle-i. Mafanġ da ma ce, mi ka pā-na baa cicēlma manġ sa tīenġ dede.»

¹¹ «*Diilonġ-Yallenġ wanġ mamanġ baa Diilonġ-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanġ duō u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanġ, hāalŋġ-kuliŋġu yufelle-yuō.»

Yalle manġ kaa Pergamu Diilonġ-dūŋ-baamba wulaa

¹² «Nyegēŋ sebe ŋ wanġ baa *dōrpōpuōrbilōŋo manġ nieyanġ Pergamu Diilonġ-dūŋ-baamba-i wuo: Jigāpōruoŋġu yeyŋ baa umanġ, u piiye baa-na. U jigāŋġa dii baa yammu hāi aa ku maama saa fa baa dōdōlma-i. U ciera wuo: ¹³ «Mi suō na nelle-i. Mi suyaa miē *Sitāni yaa di tienġo-i. Ŋġa na bilaa mi maama-i kpelle cor, a ce halle banġ fie ko Antipasi-i yibienġa manġ nuō-i na Sitāni-nelle-na, na saa cīina-miē. Antipasi saa tuō kar u huōyasanga baa Diilonġ-nelma-i. ¹⁴ Ŋġa nelma diei dii ma sa dōlnu-miē baa-na: Na hōlma-na, nuōmba namba cuu Balamu āndaanġu huonġ-nu. A ne da u yaa pigāanġ Balaki-i u taal *Isirahel-baamba-i dii-ba cufienġ-kūōma wuoma-na baa bliŋwosīnni cemmanā.† ¹⁵ A naara kufanġu-i, nuōmba namba bi cuu Nikola-baamba huonġ-nu na hōlma-na. ¹⁶ Terienġu fanġu-na, da na saa bir na ciluō-i, ku sie vaaya, mi ka kā kutaamba huonġ-nu baa jigāpōruoŋġu manġ mi nunġu-na.»

¹⁷ «*Diilonġ-Yallenġ wanġ mamanġ baa Diilonġ-dūŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanġ duō u ka nu, u nu! Da ku saa yar umanġ, mi ka hā-yo *mani manġ fuyaa u tuō wolo aa bi hā-yo tämpēpilande. Yefelelle nysgāanġ tämpēlle fande-na. Da ma hel fuō-i-na, molo sa suō yerre manġ nyegāanġ-dic.»

§ 1:20 Nileiŋja fanġa yaa verse 11-na. * 2:7 Cicēlmanġ-tibiŋġu: Nienġ ku kūŋġu-i Miwaanġo ġnammanġ-sebe-i-na 2.8-9 baa Ampigāamanġ-sebe-i-na 22.2. † 2:14 Balamu-i baa Balaki-i: Nienġ ba kūŋġu-i Kāmmānġ-sebe-i-na (Nombres) 25.1-2; 31.16.

Yalle man kaa Tiyatire Diilon-dün-baamba wulaa

¹⁸ «Nyegēñ sebe η wan̄ baa *dɔrpɔpuɔrbilɔŋɔ man̄ nieyan̄ Tiyatire Diilon-dün-baamba-i wuɔ: «Diilon-Beñɔ-i, uman̄ u yuffieŋa caa ŋaa dāamu aa u gbeini ta ni caa ŋaa kɔvelli, u ciera wuɔ: ¹⁹ Mi suɔ na maacemma-i, aa suɔ na nelnyulmu-i, aa suɔ wuɔ na haa na nan̄ga mie, aa tiraa suɔ na pāama-i. Mi daa nan̄ kāyāŋ banamba-i dumaa. Mi suyaa mie na vaa na fere fiefe-i a yan̄ d̄ielu-i-na. ²⁰ Ŋga n̄elma diei dii ma sa dɔlnu-mie baa-na: Na tiera cieŋ daayo nuongu-i na cor. Mi gb̄e Sesabel yaa-i. Mi daa-yo sɔ wuɔ Diilonɔ'i puɔraa-yo. U kar coima. U t̄aal mi c̄aarāamba-i u dii-ba b̄iŋwos̄inni cemma-na baa cufieŋ-k̄uɔma wuoma-na. ²¹ Mi h̄aa-yo huɔŋgu wuɔ s̄i u ka nanna, ŋga u sa taara u nanna u b̄iŋwos̄inni-i. ²² Mi ka ce u galla yaahuol-gallamma. Baman̄ cieŋ b̄iŋwos̄inni-i baa-yo hiere, mi ka bi haa yaahuolo bei, mi saa yagar-ma da ba hiel ba gboluongu cieŋ daayo b̄iŋwos̄inni-na. ²³ Mi ka ko u huon̄-baamba-i ku yaa Diilon-dün-baamba-i n̄ileiŋa-na hiere ba ka suɔ wuɔ muɔmei suyaan̄ nelbiliemba kus̄unni-i baa ba h̄ommu-i. Mi ka p̄a-na hiere a saa baa nan̄ cie kuman̄ na da-na-diei-na hiere.»

²⁴ «Aa yan̄ namaa naman̄ saa cu cieŋ daayo huon̄-nu Tiyatire-i-na, ban̄ b̄iŋ kuman̄ wuɔ «Sit̄ani-kus̄ungu» na saa taara na suɔ-ku, a ce dumaan̄o-na mi sie yuu-na baa weima. ²⁵ Ŋga ma diei dii: Nan̄ nuɔ mi nun̄gu-i dumaa aa h̄u-ku, bilaan̄-kun̄ kpelle dumei fuɔ mi jomma.

²⁶ «Da ku saa yar baman̄, baman̄ da ba gb̄aa ce mi huɔŋga-i ji hi mi jomman̄-yiŋgu-i, mi ka haa kutaamba-i n̄ileiŋa yun̄-nu.

²⁷ Ba ka ta ba ce ba f̄on̄ḡotes̄inni-i baa k̄ollun̄-b̄ɔeŋa;

uman̄ duɔ ce ba muonu-yuɔ ŋaa ba muyaanu bituon̄gu. §

²⁸ «F̄on̄ḡuɔ fan̄ɔ-i muɔmi daa-yo mi To yaa wulaa-i; mi ka h̄a kutaamba-i baa-yo. Mi ka bi h̄a-ba cuom̄eɔe.»

²⁹ «*Diilon-Yalleŋ wan̄ maman̄ baa Diilon-dün-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

3*Yalle man kaa Sardesi Diilon-dün-baamba wulaa*

¹ «Nyegēñ sebe η wan̄ baa *dɔrpɔpuɔrbilɔŋɔ man̄ nieyan̄ Sardesi Diilon-dün-baamba-i wuɔ: «Diilon-Yaleiŋa nieh̄ai* yen̄ baa uman̄, baa m̄eŋa nieh̄ai-i; u ciera wuɔ: Mi suɔ na maacemma-i. Nuɔmba daa nie si n̄aa dii cic̄elma, a ne da na kuu. ² Bige-i cie mi wan̄-ma dumaan̄o-na? Mi nie da na weima sa hel Diilon-yufellen. Terien̄gu fan̄gu-na, siiren̄! Aa kuufafaan̄gu man̄ t̄yaa c̄elle-kun̄gu-i na wulaa, na ne-ku dei ku baa ji kusirre gbuo! ³ Nan̄ nuɔ Diilon-nelma-i dumaa aa h̄u-ma, yaan̄ ma maama ta ma t̄enu-nei na wuɔ ma h̄umelle-i dei aa na nanna na cilobabalan̄ɔ-i. Da na saa sire yiera na gbeiniŋ, mi ka jo ji tugol-na ŋaa cuoyuo muɔ. Aa ma maaraa-na na suɔ miŋ ka jo huɔŋgu man̄ nuɔ-i. ⁴ Ŋga banamba dii na h̄olma-na Sardesi-i-na, ba saa guɔla ba fere. Kufan̄gu taamba yaa gb̄aa piɛ-mi. Ba ka dii jon̄gorpiɛlmba i tie wuɔra.

⁵ «Terien̄gu fan̄gu-na, da ku saa yar uman̄, kutien̄go ka bi dii jon̄gorpilaŋo bafamba temma-i, aa mi sa ji hur u yerre-i gbula cic̄elman̄-sebe-i-na. Mi ka bi sie-ma mi To yaan̄ga-na baa u dɔrpɔpuɔrbiemba bi yaan̄ga-na wuɔ kutien̄go-i mei wuon̄go.» §

⁶ «*Diilon-Yalleŋ wan̄ maman̄ baa Diilon-dün-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

Yalle man kaa Filadelfi Diilon-dün-baamba wulaa

⁷ «Nyegēñ sebe η wan̄ baa *dɔrpɔpuɔrbilɔŋɔ man̄ nieyan̄ Filadelfi Diilon-dün-baamba-i wuɔ: «Diilon-noln̄o man̄ c̄almuɔ s̄i yuɔ, Ninsontien̄go-i, *Davidi dielen̄ yen̄ baa uman̄, uman̄ duɔ h̄il d̄un̄gu-i molo sie gb̄aa b̄iŋ-ku, aa duɔ b̄iŋ-ku molo sie gb̄aa h̄il-ku, u ciera wuɔ: ⁸ Mi suɔ na maacemma-i. Mi suyaa mie f̄on̄ḡuɔ si dii-nei, ŋga na nuɔ mi nun̄gu-i aa na saa c̄ina-mie. Terien̄gu fan̄gu-na, mi puurii dumelle h̄a-na, molo sie gb̄aa suu dumelle fande-i. ⁹ Nieŋ, Sit̄anitaamba man̄ karaan̄ coima-i wuɔ bafamba *Yuifubaa, miŋ ka ce kuman̄ bei ku yaa daaku: Mi ka guor-ba ba ta ba d̄utuna ba jaal-na. Ba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ na maama d̄olnu-mie.» ¹⁰ Nan̄ nuɔ mi nun̄gu-i aa vaa na fere, yaahuolo man̄ ka jo ji

‡ 2:23 Nieŋ Gbelieman̄-nalāan̄gu-na (Psaume) 62.13 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. § 2:27 Gbelieman̄-nalāan̄gu

2.8-9. * 3:1 Diilon-Yaleiŋa nieh̄ai: Da ba cira Diilon-Yaleiŋa nieh̄ai, ku saa ce ŋaa Yaleiŋa nieh̄ai dii baa Diilonɔ-i, ŋga ba taara ba piŋaan̄ wuɔ u *Yalle dii terni-na hiere aa di suɔ weima-i hiere. † 3:3 Nieŋ Matie sebe-i-na 24.43-44; Like sebe-i-na 12.39-40; Tes. d̄e. 5.2; Pier h̄aa. 3.10. ‡ 3:5 Cic̄elman̄-sebe: Diilon-dün-baamba yireiŋan̄ nyeḡaan̄ sebe man̄ nuɔ-i ba gb̄e u yaa-i. Ba yaa daa cic̄elma man̄ sa t̄eŋ dede-i. Nieŋ Filip. 4.3. § 3:5 Nieŋ Matie sebe-i-na 10.32 baa Like sebe-i-na 12.8. * 3:9 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 49.23; 60.14.

sagalla nuomba-i hiere miwaan-na, muo mi ka bi káyá namaano-i yaahuolo daayo-na. ¹¹ Mi jomma saa maa; a ce dumaano-na nanj hii fuonngu man, gbáan molo baa ji bir baa u huonngu a ce unaa hūu u maacemma sullu-i.

¹² « Da ku saa yar uman, mi ka ce-yo tibibu Diilonjo dubuo-i-na, u waa kusuon-nu'i kudei. Mi ka nyegēn Diilonjo yerre-i baa mi yefelēle-i yuo. Aa bi nyegēn Diilonjo nelle yerre-i yuo.† Diilonjo nelle yaa Yerusalemuŋeŋe man unj saan-yo u hel doro-i-na tuo hiere u jo.»

¹³ «*Diilonj-Yallen warj maman baa Diilonj-dūn-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman duo u ka nu, u nu!»

Yalle man kaa Lawodise Diilonj-dūn-baamba wulaa

¹⁴ «Nyegēn sebe ŋ warj baa *dɔrɔpɔurbilono man nyeyan Lawodise Diilonj-dūn-baamba-i wuo: «Ban bñj uman «Ninsoŋo-i», uman sa cien huurma baa Diilonj-nelma-i, Diilonj unj cie uman hiel bimbinni-i hiere, u ciera wuo: ¹⁵ Mi suo na maacemma-i. Na saa huol, na saa bi fē. Naa naa gbē na par ma diei! ¹⁶ Nanj yen hōlma-na, na saa huol, na saa bi fē, mi ka turenei taalun temma. ¹⁷ Da na ce na ta na piye wuo namaa waan namaa, wuo bimbinni-i hiere nai dii baa namaa. A ne da na saa suo wuo namei sūntaan namaano-i, namei kuon hujarre, namei nawalaan namaano-i, namei yirii, namei tãmporni. ¹⁸ Terienju fanju-na, mi ka dii nelma na tūnni-na: Da na ta na taara na ce waan namaa kelkel, juon na ji saa sēne kerre-i mi wulaa, baa bimbipiēni, na ta na dii na cinu na kūoma-i, ku yaa senserre sie ta di da-na, aa na saa yufien-tiŋgu na ta na dii na yufien-na a ka buo na ta na da baa-ya. ¹⁹ Muo minj dɔl baman hiere, uman duo cāl, mi nuola-yuo, mi dii-yo hūmelle-na.‡ Terienju fanju-na, gbáan kpelle na nanna na cilɔbabalaano-i. ²⁰ Na saa da, muomei yieraaya daami dumelle yaanŋa-na ta mi bī, uman duo nu aa sie mi suur; i ka wuo niwuoni-i baa i-naa.

²¹ « «Kun' a ku saa yar muoŋo-i aa mi ká ka fena baa mi To-i u fōngūo-i-na dumaa, da ku saa yar uman, mi ka ce kutienjo jo ji fena baa muoŋo-i dumei mi fōngūo-i-na.»

²² «*Diilonj-Yallen warj maman baa Diilonj-dūn-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Uman duo u ka nu, u nu!»

4

Ban tuolnuj Diilonjo-i dumaa doro-i-na

¹ Kufanju huonngu-na, miē mi tiraa ne a da dumelle nande puurii doro-i-na. Minj ŋa naa nu moloŋo man piye baa-mi, uman yalle-i waa ŋaa ba bu yerre, wuo gbē-mi wuo: «Nyugūn ŋ jo bande mi ji pigáan-ni maman juon bisnuo-i-na.»

² Terduonngu fanju-na, *Diilonj-Yalle sire-miē. Miē mi ne da mi fere doro. Aa da fōngōtaan-teterre nande-i baa moloŋo di doro. ³ Kutienjo taa u caa ŋaa jape-tãmpēle, u caa ŋaa sarduani-tãmpēle. Diilonj-porunngu naa cilá teter daade-i. Ku taa ku caa ŋaa emerodi-tãmpēle*.

⁴ Titien† komorre baa a naa waa cilá fōngōtaan-teter daade-i. Bincumba komorre baa ba naa-i waa fena-yei aa dii bimbipiēni baa sēne-nyantuolbaa ba yunni-na. ⁵ Teterre man waa hōlma-na, di taa di nyiesŋ aa ta di naar ŋaa diilonjo, di taa di bi ce ijieni. Fitmbaa niehāi naa celien jina di yaanŋa-na. Fitmbaa daaba yaa Diilonj-Yaleŋa niehāi-waanja-i. ⁶ Fōngōtaan-teterre yaanŋa-na, ku waa ŋaa hūmma, da kilekilekile. Da ŋ yiera, ŋ ta ŋ da ŋ yalle-i. Bimuomba namba naa dii-de huonŋa. Ba waa ba naa. Yufienja-i naa gbuo ba yammu-i baa ba honni-i hiere. ⁷ Dielá-wuonjo waa ŋaa jara, hāalin-wuonjo waa ŋaa balyungu, sielin-wuonjo yaanŋa waa ŋaa nelbilon-yaanŋa aa Naalin-wuonjo waa ŋaa kuocuro duo tuo yuul unj yen dumaa.‡ ⁸ Bimuonj daaba waa baa buncemmu niede-niediei. Ba kūoma naa gbuo hiere baa yufienja ka hel baa ba buncemmu cicaara-i hiere. Baanŋu-i baa isunngu-i ba bi hāl neini yaa-i. Ba taa ba hāl wuo:

«U faa, u faa, u faa,

Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo

man naa waa, u yaa dii, u yaa ka waa;

u faa kelkel.»§

⁹ Da ba ta ba hāl ba tuolnu fōngōsinnin-teterre Tienjo-i, uman dii gbula u sa ji ká terienju-i, da ba ta ba hāl ba tuolnu-yuo, ba ta ba gbēlien-yo aa ta ba jaal-o. ¹⁰ Da ba ta ba ce kufanju-i, bincumba komorre baa ba naa-baan daaba sire dūna jaal uman dii gbula aa u sa ji ká terienju-i. Da ba'a ba ce mafamma-i, ba hiel ba nyantuolbaa-ba-i jina u yaanŋa-na aa cira: ¹¹ «Diilonj nuo, Itienj nuo,

† 3:12 Nien Isayi sebe-i-na (Ésaie) 62.2. ‡ 3:19 Bincun-nelman-sebe (Proverbs) 3.12; Ebre 12.6. * 4:3 Tãmpēle nande-i ban bñj-deŋ dumaano-na, ba ce niibilenni baa-de. † 4:4 Titien daaya bi waa fōngōtaan-titienja; ku kaalaaya girkimma-na. ‡ 4:7 Nien Esekial sebe-i-na (Ézéchiel) 1.5-10,22; 10.14. § 4:8 Nien Isayi sebe-i-na (Ésaie) 6.2-3.

tuolnumma saaya-nie,
 gbeliema saaya-nie,
 jaalungu saaya-nie,
 himma saaya-nie
 wuɔ nuɔnei hielaa bimbinni manj dii hiere.
 Bimbinni manj dii hiere
 ni hilaa nanj helma
 aa tle nanj tlema.»

5

Hai ka gbáa puur sebe-i?

¹ Mié mi ne da umanj tleenaana fɔngɔtaanj-teterre-na u bilaaya sebe nanjo u nadiengana. Sebe faŋo-i baa naa nyegɛŋ u yaanŋa-na baa u huonŋu-na hiere aa piŋ-yo ŋaa fiŋŋu aa nyaar-o somma niehái aa dánya-méi. ² Aa da *dɔrpɔpuɔrbilonjo* nanjo piye da gbagaga wuɔ: «Hai moloŋo-i ka gbáa yer dányɔbaa daaba-i halan-ba aa puur sebe-i?» ³ Molo saa da! Molo saa da dɔrɔ-i-na, molo saa da hlema-na, molo saa bi da kuon-nelle-na duɔ puur sebe-i a ne u huɔya-maama-i. ⁴ Moloŋ unj'a u saa da dumaanjo-na, mié pán ta mi kaal higohigo! ⁵ Bincuoŋ daaba-i, unanjo gbé-mi wuɔ: «Budii; baa kaal! Ne, jara manj hilaa *Yuda-baamba-na†, u yaraa u bigáaraamba-i. *Davidi háayɛŋjo yaraa. U ka gbáa yer dányɔbaa daaba-i aa puur sebe-i.»

⁶ Mié mi ne da *Tumbilonjo nanjo yieraaya fɔngɔtaanj-teterre caanŋu-na bimuɔmba naabaan daaba hɔlma-na, bincuoŋba yaanŋa-na. U taa u ne ŋaa ba cáa u nuon-nu. U waa baa yieŋja niehái baa yufieŋja niehái. Yufieŋ daaya yaa Diilonj-Yaleiŋja niehái-waanja-i‡. U saan a yaa-i terni-na hiere hlema-na.

⁷ Tumbilonj wuɔ pié umanj tleenaana fɔngɔtaanj-teterre-na a htu sebe-i u nadiengana. ⁸ Bimuɔmba naabaan daaba-i baa bincuoŋba komorre baa ba naabaan daa baa pán sire dũuna Tumbilonjo yaanŋa-na. Ba waa baa koncoyieŋja ba yunnin hiere baa sɛnc-biremmu. Bireŋ daamu naa yu baa wusũnanjo. Wusũnanj daayo yaa pigáan Diilonj-baamba cacáranŋu-i. ⁹ Ba taa ba hál naláfeliŋgu wuɔ:

«Banj kuɔ-ni,
 ŋ cié ŋ támma-i a sáa nuɔmba yunni-i terni-na hiere,
 baa dũnni-na hiere,
 baa nelmambaa-ba-na hiere,
 baa niléiŋja-na hiere
 a há Diilonjo-i.

Nuɔnei gbáa bié sebe-i a yer dányɔbaa-ba-i aa puur-o.

¹⁰ Ninj sáa bamanj,
 ŋ cié-ba Diilonj-nellenj-baamba
 aa ce-ba jigántaamba
 ba ta ba cáa Diilonjo.
 Ba ka waa hlema yunj-nu.»

¹¹ Mié mi tiraa ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba-i ŋaa slamba! Ba waa ŋaa nyeiŋjo; molo sie gbáa kanj-ba. Ba waa kalla bimuɔŋ daaba-i baa bincuoŋ daaba-i baa fɔngɔtaanj-teter daade-i hiere. ¹² Ba taa ba hál kabakaba wuɔ:

«Banj cáa Tumbilonjo manj nuon-nu'i,
 himma saaya-yuɔ, weisinni saaya-yuɔ,
 nelnulle saaya-yuɔ, fɔngɔ saaya-yuɔ,
 bɔbɔima saaya-yuɔ, gbeliema saaya-yuɔ,
 tuolnumma saaya-yuɔ!»

¹³ Diilonj unj hielaa bimbinni manj hiere, nimanj dɔrɔ-i-na, baa nimanj hlema-na, baa nimanj kuon-nelle-na a naara nimanj hũmma-na, bimbinni-i hiere miwaanjo-na, mié nu ni hál wuɔ:

«Umanj tleenaana fɔngɔtaanj-teterre-na,
 fuɔ baa Tumbilonjo-i,
 tuolnumma saaya ba yaa-i,
 bɔbɔima saaya ba yaa-i, gbeliema saaya ba yaa-i,
 fɔngɔ saaya ba yaa-i hɔnni manj jonj!»

¹⁴ Bimuɔmba naabaan daa baa sie wuɔ: «Ma cié.» Aa bincuoŋ daa baa dũuna jaal-ba.

* 5:2 Girekimma-na ba pigáan *dɔrpɔpuɔrbilonj daayo sinni-i wuɔ u waa baa fɔngɔ ŋaa manj waanj dumaa 10.1. † 5:5 Jara manj hilaa Yuda-baamba-na: Nienj Miwaanjo jɔnammanj-sebe-i-na (Genèse) 49.9. ‡ 5:6 Diilonj-Yaleiŋja niehái: Nienj 3.1 baa naaruɔ-i cicaara-i-na. § 5:11 Nienj Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.10.

6

Dányóbaa-ba yerma-i

¹ Ku huonǵu-na, mi da *Tumbilonǵo yiraa dányoǵielǵaŋo-i. Bimuǵmba naa-baanǵ daaba-i miǵ mi ne unanǵo piye da gbagaga ŋaa diilonǵo-i naaraa wuǵ: «Jo bande!» ² Miǵ mi ne da sumpilaŋo nanǵo hilaa. Umanǵ waa u dǵrǵo-i-na táanǵu waa u nanǵa-na. Uŋ juǵ, baa há-yo nyantuoluo wuǵ u yaraa cor; wuǵ ta duǵ ka tiraa yar u bigáarǵamba-i.

³ Tumbilonǵ uŋ juǵ yer háalǵŋ-dányuǵo-i, miǵ nu háalǵŋ-bimolonǵo ciera wuǵ: «Jo bande!» ⁴ Súnǵo nanǵo tiraa hel, fuǵ waa dáa ŋaa támma. Uŋ juǵ, umanǵ waa u dǵrǵo-i-na, baa há-yo ku fǵŋǵuǵo-i u duǵ tuǵ dii berru terni-na hiere híema-na, a ce nuǵmba ta ba hel ba ko ba-na. Ba háa ufanǵo-i jigǵǵorunǵu.

⁵ Tumbilonǵ uŋ juǵ yer sielǵŋ-dányuǵo-i, miǵ nu sielǵŋ-bimolonǵo ciera wuǵ: «Jo bande!» Miǵ mi ne da súnǵo nanǵo hilaa da kirkirkir. Umanǵ waa u dǵrǵo-i-na, kilo waa u nanǵa-na. ⁶ Miǵ nu ŋaa molo piye bimuǵmba naa-baanǵ daaba hǵlma-na wuǵ: «Yuure dímma sullu-i. Ŋ ce yinduǵŋ-maacemmanǵ-sullu gbáa sáa mahǵbieŋa-i kilo diei yonǵ aa da kuǵ jijaanǵa-i, kilobaa-ba siei. Namma-i baa duvǵŋo-i baa yuure nifanni sullu-i.»

⁷ Tumbilonǵ uŋ juǵ yer naalǵŋ-dányuǵo-i, miǵ nu naalǵŋ-bimolonǵo ciera wuǵ: «Jo bande!» ⁸ Miǵ mi ne da súnǵo nanǵo hilaa, u waa puguu. Umanǵ waa u dǵrǵo-i-na, ba taa ba bí-yo Kuliŋgu, aa u saatienǵo-i ba taa ba bí-yo «Kuon-nelle». Banǵ juǵ, baa há-ba fǵŋǵuǵo-i wuǵ ba ko nelbiliemba namba. Da ba calnu nelbiliemba-i sǵmma naa-i, ba háa-ba fǵŋǵuǵo-i sǵmma diei nuǵ wuǵ ba ce berru ko banamba, aa ce nyulmu ko banamba, aa ce jarma ko banamba, aa ce bímbabalmba ko banamba.

⁹ Tumbilonǵ uŋ juǵ yer diilunǵ-dányuǵo-i, banǵ kuǵ bamanǵ Diilonǵ-nelma maama-na, miǵ da ba yaleiŋa-i mumbuolmunǵ-terienǵo cicaara-i-na ¹⁰ a piye da gbagaga wuǵ: «Yuntienǵ nuǵ, nuoni manǵ faa aa tiraa ta ŋ wanǵ ninsonǵo-i; bamanǵ kuǵ miǵŋo-i, ŋ cie bige-i aa da ŋ yuu-ba? Ŋ cie bige-i aa da ŋ suu ku sólaanǵu-i nelbiliemba-na?» ¹¹ Baa há-ba jonǵorpielmba hiere ba yunninǵ, ba dii. Aa naa wanǵ baa-ba wuǵ ba fǵ ba hammu-i cǵlle, kere banǵ taaranǵ nungu manǵ ku saa yu yogo. Banǵ taa aa yanǵ ba natobimba manǵ, banǵ taa aa yanǵ ba namaacembiemba manǵ Diilonǵ-suonǵu-na, ba ka bi ko-ba bafamba temma-i. Ba'i ka jo ji yuliiye-bi.

¹² Ku huonǵu-na, mi da Tumbilonǵo yiraa dányuǵo manǵ niediei-wuonǵo-i. Uŋ yiraa-yo terienǵu manǵ nuǵo-i, híema gbuu sagalla da de! Báanǵ-yufel diei bir kau ŋaa kompabilenǵa, ceinǵo bir ŋaa támma da dáa! ¹³ Mǵeŋa par diire hiere híema-na ŋaa fafalmanǵ hǵl kpaani dumaa nanna. ¹⁴ Dǵrǵo wuǵ plǵŋ halanǵ ŋaa ba plǵŋ figiŋgu. Tánni-i baa dámmaŋ-nuoraanǵunǵ ciláayá niléiŋa manǵ hiere níe halanǵ ni terni-na hiere.† ¹⁵ Nuǵmba-i hiere baa gbar ka fuo tánninǵ: Yuntaamba-i, nelbǵmbǵmbaa-ba-i, sorosi ba yuntaamba-i, waamba-i, fǵŋǵtaamba-i, baa nuǵmba namba-i hiere, kǵraamba-i baa nebibma-i hiere, baa gbar ka fuo tánfonniŋ! ¹⁶ Aa naa ta ba wanǵ baa tánni-i wuǵ: «Ciiŋ na haa-yie na fuo-ye, umanǵ tíenaana fǵŋǵtaanǵ-teterre-na u baa da i yufelle aa Tumbilonǵo baa bí da-ye gǵŋ baa-ye.‡ ¹⁷ Banǵ ka pigáanǵ ba jáyǵmma-i yiinǵu manǵ nuǵo-i ku hii. Hai ka gbáa kor?»§

7

Dǵrǵǵuǵorbilonǵo haa dányuǵo Diilonǵ-cáaraamba-na

¹ Kufanǵu huonǵu-na, miǵ da *dǵrǵǵuǵorbiemba naa calaanu yiera híema-na a suu fafalmu-i terni-na hiere wuǵ mu baa jo híema-na, mu baa sagalla hǵmma-i, mu baa bí sagalla tibinǵu diei. ² Diilonǵo háa ba yaa-i fǵŋǵuǵo-i ba da ba guǵla híema-i baa hǵmma-i. Miǵ mi ne tiraa da dǵrǵǵuǵorbilonǵo nanǵo hilaa bápagǵŋgu-na tuǵ jo. Cicǵlmantienǵ uŋ haa u dányuǵo-i baa kumanǵ, ku waa u nanǵa-na. Uŋ juǵ hí, wuǵ piye da gbagaga baa ba naa-baanǵ daaba-i wuǵ: ³ «Baa na hí na guǵla híema-i, baa hǵmma-i, baa tibinni-i! Yaanǵ i haa dányóbaa Diilonǵ-cáaraamba yammu-na igǵna.» ⁴ Banǵ juǵ haa-bei tí, baa bí ba nunǵu-i baa-mi: Ba waa nuǵmba neifienǵ-komuŋa siei baa cíncieluo neifienǵa hái *Sirahel-dǵnni cíncieluo baa ni hái baamba-na hiere.

⁵ Ba hǵlma-na, *Yuda baamba waa neifienǵ-niediei,

Urubǵ baamba-i neifienǵ-niediei,

Gadi baamba-i neifienǵ-niediei,

⁶ Aser baamba-i neifienǵ-niediei,

Nefutali baamba-i neifienǵ-niediei,

Manase baamba-i neifienǵ-niediei,

* **6:5** Nicŋ Sakari sebe-i-na (Zacharie) 1.8; 6.1-8. † **6:14** Nicŋ Isayi (Ésaie) 13.10-13; 34.4; Esekiel (Ézéchiel) 32.7-8; Amosi (Amos) 8.9 baa Yowel (Joél) 2.10; 3.3-4. ‡ **6:16** Nicŋ Ose sebe-i-na (Osée) 10.8 baa Like sebe-i-na 23.30. § **6:17** Nicŋ Yowel sebe-i-na (Joél) 2.11 baa Sofoni sebe-i-na (Sophonie) 2.2-3. * **7:3** Nicŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 9.4-6.

7 Siminyo baamba-i neifier-niediei,
 *Levi baamba-i neifier-niediei,
 Isakaar baamba-i neifier-niediei,
 8 Sabulō baamba-i neifier-niediei,
 Yosefu baamba-i neifier-niediei,
 *Bensaamic baamba-i neifier-niediei.

Nelpūngu man kuraa

9 Kufangu huongu-na, mie mi tiraa ne, a da nelpūngu nan temma molo sie gbāa kār-ba. Baa naa hel terni-na hiere, dūnni-na hiere, nilēnja-na hiere baa nelmambaa-ba-na hiere a jo ji yiera fōngōtaan-teterre yaanga-na *Tūmbilōjo yaanga-na. Ba waa hiere ba jōngorpielmba baa nampurni† ba nammu-na. 10 Ba taa ba piye da gbagaga wuo:

«Uman tēnaana fōngōtaan-teterre-na, Diilōjo yaa-i.
 Fuo baa Tūmbilōjo-i ba'i kuraa-ye.»

11 *Dōrpōpuorbiemba-i hiere baa dii fōngōtaan-teterre-i huōnga baa bīncuōmba-i a naara bimuoōmba naa-baān daaba-i. Bañ diyaa-ba huōnga dumaango-na, baa dūna hiere teterre yaanga-na a jaal Diilōjo-i. 12 Ba taa ba piye wuo:

«Ninsoŋo!
 Tuolnumma saaya Diilōjo-i, gbēliema saaya-yuo,
 nelnulle saaya-yuo, jaalungu saaya-yuo, boboima saaya-yuo,
 himma saaya-yuo, fōngūo bi saaya-yuo hōnni man jōn!
 Ma ciē.»

13 Bīncuōŋ daaba-na, unango yuu-mi wuo: «Baman diyaa jōngorpielmba-i daaba-i, ŋ suyaa-ba wēi? N suyaa bañ hilaa kusōŋ-nu wēi?»

14 Mi gbē-yo mie: «Yuntie, mi daa-ba hie ta mi suo-ba? Jande ŋ sa pigāan-mi ba sīnni-i wēi?»

Wuo cira: «Baman hilaa yaahuolbabalaŋo-na, ba yaa-i. Ba saaraa ba jōngorbaa-ba-i Tūmbilōjo tāmna-na ba pusūŋ. 15 Ku'i ciē ŋ da ba yieraaya Diilōjo-teterre yaanga-na aa ta ba jaal-o bāaŋgu-i baa isuōngu-i u dubuo-i-na. Uman tēnaana teterre-na u ka tuo naya-bēi. 16-17 Aa Tūmbilōjo-i fōngōtaan-teterre-na, u'i ka waa ba āncīnaŋo-i. U ka ceŋ-ba kā baa-ba cicēlman-ñūnfoeŋa-na.

Nyulmu sa ji tiraa bel-ba,
 hūŋkuōsīnni sa ji tiraa ko-ba,
 bāaŋgu sa ji tiraa ye-ba,
 babāaŋgu sa ji tiraa mulleŋ ba kūōma-i.
 Aa Diilo fuo fere yaa ka hur ba nyinyōlma-i hiere.»*

8

Danyuo man niehāi-wuōŋo yerma-i

1 *Tūmbilōj un juo yer danyuo man niehāi-wuōŋo-i, kuō ce da sensenseŋ dōro-i-na ler boluōj temma. 2 *Dōrpōpuorbiemba namba dii niehāi Diilōjo caaŋgu-na u tuo puor. Mie mi ne da ba hāa-ba yieŋa niehāi ba yunninŋ.

3 Dōrpōpuorbilōjo naŋo jo ji yiera mumbuolmun-terienŋu caaŋgu-na baa sēne-bitiele u nanŋa-na. Bitiel daade-i ba ciē-de ta ba dii wusūnaŋo die. Un juo ji yiera dumaango-na, baa hā-yo wusūnaŋo-i da bāmbāale wuo u pā-yo mumbuolmun-terienŋu-na a hā Diilōjo-i baa Diilōj-baamba cacārāŋgu-i fōngōtaan-teterre yaanga-na. Mumbuolmun-terier daaku waa sēne-kūŋgu. 4 Bañ hāa-yo wusūnaŋo-i, wuo dii-yo bitiele-na, wuo wur kā Diilōjo-na baa Diilōj-baamba cacārāŋgu-i.

5 Ku huōngu-na, dōrpōpuorbilōj wuo gbāl dāamu mumbuolmun-terienŋu-na a yu bitiele-i aa fara nanna-diē hēma-na. Diilōj wuo pān doŋ tuo nyieŋŋ aa tuo naar, terni-i hiere ijieni aa hēma sagalla.

Yieŋa hii bumma

6 Hēman sagalaaya dumaango-na, *dōrpōpuorbiemba niehāi man bañ hāa-ba yieŋa-i, baa tigiŋ da ba bu-ya.

7 Dieleŋ-wuōŋo bu u yerre-i. Un buu-de terienŋu man nuō-i, diilōj-tāleŋja nan aa kūnna hēma-na, aa guōlaa baa dāamu baa tāmna. Hēma yieŋgu diei kuō caa baa ku tibinni-i ka hel baa hēbīnaaŋgu-i hiere. Yieŋgu man caa, da ba calnu hēma-i sōmma siei, kuu dii ŋaa sōmma diei caa.

8 Hāalīŋ-wuōŋo bu u diele-i. Baa nan kulaŋgu naŋgu dii-ku dāmman-nuoraanŋu-na. Ku waa ŋaa tānūngu ta ku caa. Nuoraanŋu yieŋgu diei bir tāmna hiere. Da ba calnu-kuō sōmma siei,

† 7:9 Ba taa ba jāra yuntaamba-i baa nampurni yaa ba nammu-na. Nien Nsāa sebe-i-na 12.13. ‡ 7:16-17 Nien Isayi sebe-i-na (Ésaie) 25.8; 49.10 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 34.23.

kuu dii ɲaa sɔmma diei birii tǎmma-i. ⁹ Ku bɪmbaan ɲaa ku hiere aa baatombaa-ba man ɲaa holma famma-na baa bi bɪna hiere.

¹⁰ Sieliŋ-wuonɔ bu u yerre-i. Mɔɛkǎnkarre nande hel dɔrɔ-i-na ta di caa dǎamu di jo; jo ji suur nuoranni-na baa hũnfɔnni-na. Da ba calnu-nie sɔmma siei, kuu dii ɲaa di suurii sɔmma diei nuɔ. ¹¹ Ba taa ba bɪ mɔele falle-i «Gbagamma». Diŋ suurii hũmma man nuɔ-i, maa bir hiere da gbagaga. Man cie gbagaga dumaanɔ-na, nuɔmba man nyuon-ma ba fɔŋgũ baa ku.

¹² Naaliŋ-wuonɔ bu u diele-i. Bǎan-yufelle yiengu diei kuɔ pǎn ku, ceinɔ-i maaduɔma, mɔɛɲa nan aa balla, a ce cecerma parra. Da ba calnu bǎanyufelle-i baa ceinɔ-i sɔmma siei, kuu dii ɲaa sɔmma da-ma-diei naa kuu-nie. Aa calnu mɔɛɲa-i sɔmma bi siei, sɔmma diei naa baala-yei. A ce dumaanɔ-na bǎanɲu saa ta ku ye dumaa aa ceinɔ saa tuɔ muora dumaa.

¹³ Mie mi tiraa ne a da kuɔcurɔ nanɔ biŋ dii fɛnfelle-na aa tuɔ kaasɲ wuɔ: «Gbɛɛ o gbɛɛ! Gbɛɛ o gbɛɛ! Dɔrɔpɔurbiemba man tɲyǎa ba siei-baamba-i, da ba bu ba yiɛɲa-i sũlma haraa nelbiliemba-na!»

9

¹ *Dɔrɔpɔurbielonɔ man diilun-wuonɔ bu u yerre-i. Mie da mɔele nande diiriye hɛma-na. Diŋ diiriye dumaanɔ-na, baa hǎ-de fobabalaanɲu diele-i. ² Die puur fobabalaanɲu-i. Nyaasilbabalanɲi nan temma ta ni hel da kirkirkir, a ce terienɲu pǎn bir ce da kullu hiere. ³ Dũngbermba nan temma hel nyaasɲ daani-na a gbuo hɛma-i hiere. Baa naa ce ba ta ba ce ɲaa namelmba. ⁴ Baa gbɛ-ba wuɔ ba baa yiɛya hɛnɲu-i, baa dimma-i, baa tibinni-i, ɲaa Diilon-dǎnyuɔ un'a u sɪ baman yammun, kɛɛ ba ta ba yii baa ba yaa-i yon. ⁵ Ba saa cira ba ko-ba, ba'a ba huol ba yammu-i caamba ndii. Namien duɔ doŋ-ni kun jan-nin dumaa, bafamba ka haa jamma famma temma yaa kutaamba-na. ⁶ Caamba ndii daayo-na, nuɔmba ka ta ba taara kuliŋgu-i ɲaa ba sie da-ku. Ba ka mul dǎamu taara-kuɔ, ɲaa molon yufelle sie gbǎa haa-kuɔ.

⁷ Dũngberɲ daaba taa ba niya berru domma-i ɲaa bercesũnaamba. Ninanni nanni waa ba yunni-na ɲaa sɛne-nyantuolbaa, aa ba yammu waa ɲaa nelbilien-yammu. ⁸ Ba yukuɔsɪnni waa pɔmpɔr ɲaa caan-niini aa ba nyieni-i ɲaa jar-nyieni. ⁹ Ba pǎmpinammu waa ɲaa ba diyaa kollun-jonɲorbaa-ba'i muɔ, aa da ba ta ba yuul, ba bũncemmu ta mu du ɲaa sũn-wotorbaa-ban dun dumaa berrun-hũmelle-na. ¹⁰ Pelni waa baa-ba baa tureiɲa ɲaa namelmba. Ba ka ce nuɔmba-i sũlma baa tureiɲa fanja yaa-i caamba ndii daayo holma-na. ¹¹ Fobabalaanɲu dieien yen baa dɔrɔpɔurbielonɔ[†] man, u yaa dii ba yunɲu-na. Ba bi-yo ebiremma-na «Abadɔ», girekimma-na «Apolinyɔ» ku yunɲu yaa wuɔ Guɔyɔtienɔ.

¹² Yaahuol-dielǎnɔ curaa. Ba hǎi tɲyǎa.

¹³ Dɔrɔpɔurbielonɔ man niediei-wuonɲ wuɔ bu u yerre-i. Mie nu molo piiye sɛne-mumbuolmun-terienɲu kotɔnni naa-i-na, Diilonɲ yaanga-na. ¹⁴ Kutienɔ taa u piiye baa dɔrɔpɔurbielonɔ man niediei-wuonɲ yaa wuɔ: «Ba vaa dɔrɔpɔurbiemba[‡] namba jina Efurata[§] caanɲu-na, baa dii ba naa. Fir-ba ɲ nanna.» ¹⁵ Wuɔ fir-ba nanna. Diilonɲ naa dii bel daade yaa-i, baa cein daayo yaa-i, baa yiin daaku yaa-i, baa huɔɲ daaku yaa-i, a hǎ dɔrɔpɔurbielien daaba-i ba da ba ko nelbiliemba-i parra-bei. Da ba calnu-bei sɔmma siei, ban ka ko baman, ba ka waa sɔmma diei. ¹⁶ Bercetaamba waa baa dɔrɔpɔurbielien daaba-i. Ba waa baa sũnaamba. Baa bi ba nuɲgu-i baa-mi. Ba waa nuɔmba milnyombaa nuɔsũ. ¹⁷ Miŋ daa sũnaamba-i damma man baa ba gbartaamba-i ku yaa daaku: Ba kollun-jonɲorbaa-ba waa dǎdǎa ɲaa dǎamu, banamba kakau ɲaa bula-hũmma, banamba bɔjũmmu. Sũnaamba yunni waa ɲaa jar ba yunni. Dǎamu taa mu hel ba nunni-na, baa nyaasɪnni, baa naarjũmmu. ¹⁸ Dǎamu man taa mu hel ba nunni-na baa nyaasɪnni-i a naara naarjũmmu-i, guɔyɔ-bimbɪnni. Nelbiliemban calaanu sɔmma siei-i, nie ko sɔmma diei bei. ¹⁹ Sũnaan daaba himma waa ba nunni, baa ba pelni. Na saa da! Ba pelni waa ɲaa jɛnaamba. Yunni waa-nie, aa ba taa ba kɔsuon nelbiliemba-i baa ni yaa-i.

²⁰ Guɔyɔ-bimbɪnni siei niin daanin'a ni saa ko baman, ba saa nanna ba cilɔbabalanɔ-i; ba saa yan ba cuffɛɲa buolma-i. Ba buol *ɲnabaa-ba-i dii, ba buol tɪnni-i dii, a ne da ba yaa cie-ni ba fɛɛ. Ba cie ninanni baa sɛne, ninanni baa wargbe, ninanni baa kɔvɛllu, ninanni baa tǎmpɛɲa, ninanni baa daanɲ. Ni sa da, ni sa nu, ni sa bi wuɔ. ²¹ Ba saa nanna ba nelkolle-i, baa ba isɔmma-i, baa ba biŋwosɪnni-i, baa ba cuoyunɲu-i.

10

Nsaa wuyaa sebeyelle-i

* **9:9** Niŋ Yowel sebe-i-na (Joël) 1.6; 2.4-5. † **9:11** Dɔrɔpɔurbielon daayo-i, ba yaa cɪnaana ba munyerammu-i. Niŋ Yuda sebe-i-na 6. ‡ **9:14** Dɔrɔpɔurbiemba daaba-i, ba yaa cɪnaana ba munyerammu-i. Niŋ Yuda sebe-i-na 6.

§ **9:14** Efurata-i nuorabuɔ nan yerre-i dumaanɔ-na, ku kaalaaya girekimma-na.

¹ Ku huongu-na, mi tiraa da *dǝrpǝpuǝrbilɔŋɔ nanjo hilaa dǝrɔ-i-na tuɔ hiire u jo. U waa baa fɔŋgũɔ. Duherru naa dii-yo huɔŋga aa diilonj-pǝruɔŋgu waa u yudǝrɔ-i-na. U yaanga taa ka caa ŋaa bǝanju, aa u gbeini-i ŋaa dáamu. ² Sebeyelle nande waa u nangga-na, sebeyel daade naa puur. Uŋ juɔ hi, wuɔ dii u nadiɛgboluɔŋgu-i dǝmmanj-nuoraanju-na aa jina u nanyuo-kũŋgu-i bomborma-na. ³ Aa naa kaasɩŋ da gbagaga ŋaa jara buure. Uŋ kaasaaŋ, diilonj wuɔ naar da niehái a sie-yo. ⁴ Uŋ siyaa-yo baa maaŋ miɛ mi nyegɛŋ-ma jina, miɛ mi ne da molo nie piye baa-mi dǝrɔ-i-na wuɔ: «Diilonj uŋ naaraa wanj maaŋ, baa yanj molo nu-ma; baa nyegɛŋ-ma.»

⁵ Dǝrpǝpuǝrbilɔŋɔ daa wuɔ sire u nadienaŋga-i dǝrɔ-i-na ⁶⁻⁷ aa naa cira: «Ku hii! Dǝrpǝpuǝrbilɔŋɔ manj tɩyaa niehái-wuɔŋɔ-i, duɔ donj tuɔ bu u yerre-i Diilonj uŋ ŋa naa wanj u kusũŋgu manj baa u cáarǝamba-i, uŋ ŋa naa wanj u kusũŋgu manj baa u *pǝpuǝrbiembra-i, u ka ce-ku. Diilonj yaa mi sie-ra. U yaa hielaa dǝrɔ-i baa hɛma-i, aa hiel dǝmmanj-nuoraanju-i baa bimbinni-i hiere, uu dii gbula, u sa ji kǝ terienju.»

⁸ Umanj naa piye baa-mi dǝrɔ-i-na u tiraa gbɛ-mi wuɔ: «Kǝ dǝrpǝpuǝrbilɔŋɔ manj yieraaya a dii u gboluɔŋgu diei dǝmmanj-nuoraanju-na, aa jina ku diei bomborma-na u wulaa, ŋ ka hũu sebeyelle manj puurii u nangga-na.» ⁹ Mi piyaa kǝ ku yaa-i ka gbɛ dǝrpǝpuǝrbilɔŋɔ-i miɛ u hǝ-mi sebɛ-i. U gbɛ-mi wuɔ mi hũu-yo mi wuo-yo. Da mi wuo-yo, u ka waa kpɛnne mi nuŋgu-na ŋaa sollu, ŋga u ka waa gbegege mi kusũŋgu-na. ¹⁰ Miɛ hũu sebɛ-i u wulaa a wuo-yo. U waa ŋaa sollu mi nuŋgu-na da kpɛnne, ŋga minj juɔ hɩŋ-yo, u bir da gbegege mi kusũŋgu-na.*

¹¹ Ku huongu-na, baa gbɛ-mi wuɔ: «Diilonj taara u puɔr-ni baa nuɔmba bɔi maama, baa nilɛɩŋa bɔi maama, baa fɔŋgɔtaamba bɔi maama, ŋ gbɛ ŋ ka tiraa wanj-ma.»

11

Diilopǝpuǝrbiembra hǝi maama

¹ Ku huongu-na, baa hǝ-mi gboruɔŋgu nanju, ba fi baa-ku; aa gbɛ-mi wuɔ: «Sire ŋ ka fi *Diilodubuɔ-i baa mumbuolmunj-terienju-i, aa ŋ kǝŋ bamaŋ dii ta ba jaal Diilonj-i Diilodubuɔ-i-na. ² Baa ji cira ŋ fi gɔŋgũɔŋ-huɔŋga-i, ba yaanj-ka hǝ *niɛraamba baa-ka. Ba ka serɛ Diilonjɔ nelle-i* caamba komuɔŋa hǝi baa ba hǝi. ³ Kuu dii ŋaa yinni nuɔsiba niediei komuɔŋa siei. Mi ka puɔr mi nuɔmba hǝi baa mi nelma-i ba ka ta ba wanj-ma yinni fanni-na hiere. Kutaamba ka dii balaan-jɔŋgorbaa.»

⁴ Nuɔmba hǝi baan daaba dii hɛma Tienjɔ[†] caan-nu. Baa dii ŋaa *Olivi-tibinni, baa dii ŋaa fitɩmbaa.‡ ⁵ Umanj duɔ tuɔ taara u ce-ba kuujanju, dáamu nammu hel ba nunni-na a kɔsuɔŋ kutienjɔ-i. Ba bigǝarǝamba ka ku kuliŋgu fanju temma yaa-i. ⁶ Baŋ ka ta ba wanj Diilonj-nelma-i bienja manj nuɔ-i hiere, ba gbǝa bella diilonjɔ-i u sie dáa bienja fanja-na. Ba gbǝa bi ce hũmma bir támma hiere. Aa ámbabalma manj da ma dɔlnu-bei, ba gbǝa dii-ma miwaanjo-na huɔŋgu manj dalaanu-bei.

⁷ Ŋga da ba ji wanj Diilonj-nelma-i tɩ, biŋwobaljo manj dii fobabalaanju-na, u ka hel kar berru-bei aa ko-ba. ⁸⁻⁹ Duɔ ko-ba, ba sie yanj ba fuure-bei; ba ka nanna-bei nellenj-huɔŋga-na ponsanatigerre-na. Ba ka tɩɛ terienju-na a ce yinni siei baa boluɔŋgu nuɔmba ta ba jo ba ne-ba. Nuɔmba ka hel terni-na hiere, baa nilɛɩŋa-na hiere, baa dũnni-na hiere, baa nelmambaa-ba-na hiere a ji ne-ba. Manj ka ce nelle manj nuɔ-i, nelle fande-i nebuɔ; ba gbuu Itienjɔ-i kusuɔŋ-nu[†] i ko-yo. Ba gbǝa bi nelle falle-i Sodɔmu[§]; ba gbǝa bi bi-de Esipi di balaanju maama-na. ¹⁰ *Diilopǝpuǝrbiembra hǝi-baan daaba kuliŋgu ka silaa dɔlnu nelbiliembra-i ji cor. Ba mulǝan nuɔmba-i cor baa ba nelma-i; a ce dumaanjo-na, ba ka ce ponsaanju ma yerrenj aa hǝ ba-naa bimbinni ponsaanj daaku-na.

¹¹ Ŋga yinni siei baa boluɔŋ daakun juɔ cor, Diilonj hul fafalnu dii ba memmu-na, ba sire. Bamaŋ taa ba ne-ba, korma fũnunj bel-ba. ¹² Diilopǝpuǝrbienj daaba nu molo piye baa-ba da gbagaga dǝrɔ-i-na wuɔ: «Nyugǝan jɔ bande!» Ba ta ta ba nyugũŋ ku yaa nuɔ-i baa duherru, ba bigǝarǝamba ta ba ne ba ta ba kǝ. ¹³ Huɔŋgu fanju-na, hɛma gbuu sagalla. Manj sagalaaya dumaanjo-na, nelle muonu yienju diei. Da ba calnu-die somma cɩncieluo-i, somma diei-i muyaanu. Nuɔmba neifeŋa siei nuɔsiba ndii tɩɛ-manj. Bamaŋ tɩyaa ba saa ku, ba kũma ta ma nyen. Ba ta ba piye wuɔ: «Diilonjɔ-i bibiɛŋɔ.»

¹⁴ Hǝalɩŋ-yaahuolo curaa, ŋga ma saa tɩ; sielɩŋ-wuɔŋɔ jo dii.

Yerperiele buu

¹⁵ Ku huongu-na, *dǝrpǝpuǝrbilɔŋɔ manj niehái-wuɔŋɔ bu u yerre-i. Nuɔmba namba ta ba piye dǝrɔ-i-na da gbagaga wuɔ:

* 10:10 Nienj Esekiel sebɛ-i-na (Ézéchiel) 2.8, 3.1-3. † 11:2 Diilonjɔ nelle-i bande-i, ba gbɛ *Yerusalemu yaa-i. † 11:4 Hɛma Tienjɔ yaa Diilonjɔ-i. ‡ 11:4 Nienj Sakari sebɛ-i-na (Zacharie) 4.3,11-14. § 11:8-9 Sodɔmu: Nienj u kũŋgu-i Miwaanjo jinanmanj-sebɛ-i-na (Genése) 18-19.

«Miwaanjo yuntesinni-i fiefie-i-na ni cie Itienjo da-u-diei niini, fuo baa unj saanj *Konjortienjo manj.

Yuntesinj daani ka tie baa ba yaa-i ni sa ji ti dede.»

¹⁶ Nuonj daabanj piye dumaano-na, bincumba komorre baa ba naa manj tienaana Diilonjo caangu-na, ba sire duuna hiere a jaal Diilonjo-i ¹⁷ aa cira:

«Itienj nuo, Diilonj nuo, Weimantienj nuo, nii naa waa, aa nii dii.

Ninj huyaa nelle-i a pigaanj nj fongotesinni-i i ce-ni kasi saa da-ni.

¹⁸ *Nieraamba taa ba ganj baa-ni.

Nga fiefie-i-na nuonei ka ganj baa-ba.

Nj ka pigaanj-ba nj jayamma-i.

Bikuomba germa hii.

Nj caaraamba manj waanj nj nelma-i, ba pammanj-huonju hii,

ka hel baa nj baamba manj kaanj-ninj hiere,

nelbombombaa-ba-i baa nyuonyuo-baamba-i hiere ba pammanj-huonju hii.

Bamanj bi guolaayanj hieba-i, ba kasuomanj-huonju yaa hii daaku-i.»

¹⁹ Banj juo piye ti, *Diilodubuo manj doru-i-na wuo puur, *tobisinni-kporuo wuo carra dii u huonja-na, diilonj wuo dorj tuo nyiesinj aa tuo naar. Terni-i hiere ijieni. Hieba sagalla, diilonjo wuo tuo gbu u daa baa tampelinja.

12

Gberε

¹ Ku huonju-na, mie mi ne da gberε nanj temma doru-i-na: cienjo nanjo. Uu naa dii baanyufelle-i jonjor temma, aa haa u gbeini-i ceinjo-na aa dii nyantuoluo baa mænja cinciuluo baa a hai juo. ² Kusunju waa-yuo a hi homma. Kunj bilaa-yo ta ku janj-yo, wuo tuo kaasinj.

³ Mie mi ne tiraa da gberε nanjo doru-i-na: Junjo nanjo da daa baa yunni niehai baa yienja cinciuluo! Nyantuolubaa-ba waa u yunni-na hiere. ⁴ U pelienju pir mænja-i yienju diei nanna hieba-na. Da ba calnu mænja-i somma siei, u pirii somma diei nanna. Wuo jo ji yiera cienj daayo caangu-na wuo duo boru u hinj bilonjo-i. ⁵ Cienj wuo boru naacombilonjo. Unj bi buara, baa bie bilonjo-i ka baa-yo ka jina-yuo Diilonjo caangu-na. U waa tiena u fongotaanj-teterre-na. Naacombilonj daayo yaa saaya u sire waa nileinja-i hiere a yunju-na. U ka sire ce u fonguo-i baa kollun-buole. ⁶ Banj biyaa bilonjo-i ta baa-yo, nyunj wuo gbar suur hienj-nu. Diilonjo naa tigiinj terienju nanju dii hienju-na duo ka fie-yo yinni nuosiba niediei komuonja siei.

⁷ Huonju fanju-na, beru nandu sire doru-i-na. Misel-i* baa u napuorbiemba yaa kaa ka suuye junj daayo-i baa u baamba-i. ⁸ Banj daa ba-naa dumaano-na, baa yar junjo-i baa u baamba-i, a ce dumaano-na ba saa gbaa da ba tiena doru-i-na. ⁹ Ba sie-yo nanna hieba-na. U yaa jleblincainjo-i. U yerre yaa *Sitani, dinande yaa *Bigaarano. U yaa taalaa nj nuomba-i hieba-na hiere. Ba sie-yo nanna baa u opuorbiemba-i hiere hieba-na.†

¹⁰ Mie mi ne da molo piye doru-i-na da gbagaga wuo:

«Fiefie fuo, i kuraa.

I Diilonjo pigaanj u fongotesinni-i baa u nellentesinni-i.

Diilonj unj saanj *Konjortienjo manj,

fongotesinni dii u nanj-na.

Umanj taa u cal i baamba-i baangu-i baa isuonju-i Diilonjo yaanga-na,

ba duonya-yuo doru-i-na.

¹¹ Tumbilonjo tamma-i

baa Diilonj-nelma manj hilaa i baamba nunni-na,

ma yaa cie ba yar-o.

Ba hieba kuliingu-i njaa ku sa janj-ba.

¹² Terienju fanju-na, namaa namanj dii doru-i-na hiere, taa na nye.

Nga namaa namanj dii hieba-na, baa humma-na, sulma haraa-nei!

Sitani hiiriye ka na wulaa baa hodulle,

u suyaa wuo u yinni saa tie boi.»

¹³ Junjor juo a u ne da u fere hieba-na, wuo sire cu cehuonacienj daayo huonj-nu. ¹⁴ Baa ha cienjo-i kuacuro bunemmumu hai, u yuul ka diire dii *hienju-na banj tigiinj terienju manj ha-yo u duo ka tiena ce bienja siei baa boluonju jienjo baa da u yufelle. ¹⁵ Unj yuulii ka diire dumaano-na, jienjo wuosa humma, kuo panj ce nuoraanju ta ku bunj da ku ka wuo cienjo-i.

* **12:7** Misel yaa *doruopuorbiemba yuntienjo-i. Nienj Yuda sebe-i-na 9. † **12:9** Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genese) 3.1 baa Like sebe-i-na 10.18.

¹⁶ Hiema yan-yo aa naa yiernu hñj daama yaanga-na, maa bñj jo ji suur hiere. Hiema bir suuye. ¹⁷ Jñjo huongga funun du baa cieño-i. Bisálmba namba waa baa cieño-i. Jñjo gũunu ka tuó gån baa ba yaa-i. Bisálñ daaba yaa baman nuon Diilonjo nungu-i aa bel Yesu nelma-i nammu hái. ¹⁸ Ku huongu-na, jñjo jo ji yiera dãmman-nuoraangu nungu-na tuó ne.

13

Bñjwobaljo nanjo hilaa hũmma-na

¹ Ku huongu-na, mié mi ne da bñjwobaljo nanjo hilaa dãmman-nuoraangu-na. U waa baa yunni niehái baa yieña cñcieluo. Nyantuolbaa-ba waa yieñ daaya-na hiere. Aa Diilonjo tuosinnin-yieñja naa nyegēñ u yunni-na hiere. ² Bñjwobaljo daayo waa ñaa kēñjo, u gbeini waa ñaa dånkilaan-gbeini aa u nungu waa ñaa jara nungu.* Jñj wuó há-yo himma-i baa yuntetsinni aa bi há-yo fñngbámbaale. ³ Baa naa posol bñjwuon daa u yungu nanju-i babalaa, da ñ ta ñ ne-yo ñaa u ka ku, ñga pãan daaku jo ji fē. Kuó ce nuomba-i hiere gbere, baa ta ba nyaanu-yuó ba ne-yo. ⁴ Jñj un háa bñjwuon daayo-i fñngũ-i, nuon baa don ta ba dũuna ba jaal jñjo-i. Ba taa ba bi dũuna ba jaal bñjwuonjo-i aa ta ba piye wuó: «Hai gbáa saa u fere baa bñjwuon daayo-i? Hai gbáa yii baa-yo?»

⁵ Baa há bñjwuonjo-i hũmelle-i wuó u kaal u fere aa u tuora Diilonjo-i. Ba háa-yo hũmelle-i wuó u ce u báanngu-i caamba komuonja hái baa ba hái. ⁶ Wuó don tuó tuora Diilonjo-i, u bñna u yerre-i baa u dũngu yerre-i ka cor baa baman dii u nelle-na hiere ba yieñja-i. ⁷ Baa bi háa-yo hũmelle-i wuó u ce berru baa Diilonjo-baamba-i. Kere duó ce berru-i baa-ba, u ka yar-ba. Ba haa-yo dũnni-i hiere ni yun-nu, baa terni-i hiere ni yun-nu, baa nelma-i hiere ma yun-nu, baa nilēñja-i hiere a yun-nu.† ⁸ Da ma hel baman yieñja-i nyegāan cicēlman-sebe-i na dii miwaanjo jñnamma-na, nelbilibiamba-i hiere ba ka ta ba dũuna ba jaal-o. Cicēlman-sebe daayo-i, banj kuó *Tũmbilonjo man, fuó wuonjo-i.

⁹ Umanj duó u ka nu, u nu! ¹⁰ Diilonj duó cira ba bel umanj, ba ka bel-o; duó cira ba cáa umanj nuon-nu-i, ba ka bi cáa-ku. Teriengu fanju-na, Diilonjo-baamba saaya ba hñra ba kũoma-i aa haa ba nanja-i Diilonjo-na.

Bñjwobaljo nanjo hilaa hĩema-na

¹¹ Mié mi ne tiraa da bñjwobaljo nanjo hel hĩema-na u jo. Yieñja hái waa u yungu-na. A waa ñaa terbeyun-waanja. U taa u piye ñaa jñj daa un piyen dumaa. ¹² Bñjwobaljo man hilaa hũmma-na u naa há-yo fñngũ-i u duó tuó ce himma-i aa fuó tēna tuó ne u tuó ce. A ce dumaanjo-na, un hilaa, u guor nelbiliemba ta ba dũuna ba jaal bñjwobaljo man hilaa hũmma-na. Fuó yungu yaa naa posol babalaa aa fē. ¹³ Umanj hilaa hĩema-na, u naa u ce himma bñi. Halle u taa u ce dáamu ta mu hel doró-i-na mu diire hĩema-na nuomba-i hiere ba yufelle-na. ¹⁴ Un daa fñngũ man tuó gbá u ce himma-i umanj hilaa hũmma-na u yufelle-na, u taa u pira nelbiliemba-i. Uu naa wanj baa nuomba-i wuó banj posolaa bñjwobaljo man baa jigápõruonjo-i aa u saa ku, ba ce daangu ba sisñ-yo ba jñna ba ta ba dũuna ba jaal-o. ¹⁵ Baa naa há bñjwobaljo man hilaa hĩema-na ku fñngũ-i u ce banj sisāan umanj jñna u tuó fiisa aa gbáa tuó piye aa tuó bi ko baman sa dũunaananj ba jaal-o hiere. ¹⁶ Mafammanj cie, bñjwuon daa wuó guor nuomba-i hiere, nelbõmbõmbaa-ba-i baa nyuonyuó-baamba-i, waamba-i baa nawalaamba-i, koraamba-i baa nebibamba-i wuó ba danya ba fere ba nademmu-na sisó ba yaadamma-na. ¹⁷ Danyuó duó uu si dii nuoni man nuó-i, ñ sie gbáa sáa bñjkũngu, ñ sie bi gbáa suor bñjkũngu. Bñjwobaljo yerre yaa waa danyuó fanjo-i sisó niele man saa baa u yerre-i.

¹⁸ Terienj daaku-i nelnurāan-teriengu. Niel daade yaa nuósiba siei komuonja siei baa niediei (666). Di pigāan molonjo nanj sinni-i dumaanjo-na. Umanj duó tuó cē u jõguonj u ne.

14

Bamanj kuraa ba maama-i

¹ Mié mi tiraa ne da *Tũmbilonjo yieraaya *Sinyo-tañungu-na baa nelpũngu nanj temma. Ba waa nuomba neifienj-komuonja siei baa cñcieluo nuomba neifienja hái. Tũmbilonjo yerre-i baa u To diele naa nyegēñ ba yaadamma-na. ² Mié ta mi nu ba yaleñja-i doró-i-na. A taa a du ñaa hñnjulamma, a taa a du ñaa diilonjo'i naaraa. A taa a du ñaa ba mar konconni. ³ Ba waa ta ba hál naláfeliengu fñngõtaan-terterre yaanga-na, bimuoamba naa-baan daaba yaanga-na, bñncuomba bi yaanga-na. Da ma hel bafamba-na, molo sie gbáa suo nalāan daaku-i hál-ku. Diilonjo sáa bafamba yunni yaa hĩema-na. Baa dii nuomba neifienj-komuonja siei baa cñcieluo neifienja hái. ⁴ Baa dii welewele, ba saa guóla ba fere baa caamba. Ba yaan aa ta ba cu *Tũmbilonjo huon-nu un kån terni man nuó-i hiere. Diilonjo yufelle hilaa ba yaa-i nuó-i igēna nelbiliemba hõlma-na u sáa ba yunni-i ba da ba ce fuó baa Tũmbilonjo-i ba baamba. ⁵ Ba nunni saa puur baa coima-i dede. Cálmuó si dii-bēi.

* 13:2 Nienj Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.3-6. † 13:7 Nienj Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.8,21,25.

Dǎrpǎpuǎrbiemba siei maama

⁶ Míe mi ne da *dǎrpǎpuǎrbilono nano yuul dii fɛnfɛlle-na u jo baa neldǎdǎlma namma. Nelma famma sa ji saara dede. U jo baa-ma duɔ ji wan-ma baa nelbilibiamba-i terni-na hiere, dǔnni-na hiere, nelmambaa-ba-na hiere baa nilɛiŋa-na hiere. ⁷ U taa u piye da gbagaga wuɔ: «Diilon uŋ ka ger nuɔmba ándaanŋu-i huɔŋgu man nuɔ-i ku hii ti, a ce dumaanŋo-na, taa na kǎŋ-yo aa na ta na gbɛliɛŋ-yo. Taa na dǔuna na jaal uman hiela dǎro-i baa hiema-i. Taa na jaal uman hiela nuoranni-i baa hǔnfonni-i!»

⁸ Dǎrpǎpuǎrbilono nano tiraa cu diɛlá-wuonŋo-i tuɔ piye wuɔ: «U muyaanu! *Babiloni muyaanu! Nebuɔ man cilaan nilɛiŋa-i hiere baa u saasorsinni-i, u muyaanu!»

⁹ Unaa tiraa cu háalŋ-wuonŋo-i tuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Uman duɔ tuɔ dǔuna biŋwobalŋo yaanŋa-na, sisɔ u karkuuyo* yaanŋa-na, aa dǎnya u nadienŋa-na, sisɔ u yaadǎmma-na, ¹⁰ kutienŋo sie kor Diilon-berru-na. Diilonŋo ka pigáan-yo u jáyǎmma-i. U ka waa ŋaa ba guoraa moloŋo há-yo kombabalamma u nyɔŋ. Kufanŋu taamba ka mulɛiŋ dǎngbɔguɔŋgu-na, dǎrpǎpuǎrbiemba yaanŋa-na, baa Tǔmbilono yaanŋa-na. ¹¹ Dǎamu man muláan-ban, mu sa ji diŋ dede. Mu nyaasinni sa ji yan wurma-i dede. Baman dǔunaanan biŋwobalŋo yaanŋa-na, sisɔ u karkuuyo yaanŋa-na, baman dǎnya ba fere baa u yerre-i, ba cɛraa ba da fiisaanŋu gbula.»

¹² Ku'i ciɛ Diilon-baamba-i, baman nuɔŋ u nuŋgu-i aa haa ba nanŋa-i Yesu-i-na, ba saaya ba híra ba kǔama-i.

¹³ Ku huonŋu-na, mi nu molo piye baa-mi dǎro-i-na wuɔ: «Nyeŋɛŋ nel daama-i: «A don fife-i-na, baman kuun baa Itienŋo maama-i ba hǔmmu-na, ba yunni dǎlaa. *Diilon-Yalle waan-ma wuɔ ninsonŋo, kɛɛ ba ka fiisa, ba silaa ce weima; ba ka da ba mulɛma sulu-i.»»

Dǔmma hii karma

¹⁴ Míe mi tiraa ne a da nyaaspilanni nanni dǎro-i-na, moloŋo nano waa tɛna ni dǎro-i-na, ŋaa Moloŋ-Bieŋo. Sɛne-nyantuoluo waa u yunŋu-na baa jukǎrdǎdǎlŋu u nanŋa-na. ¹⁵ *Dǎrpǎpuǎrbilono nano hel *Diilodubuɔ-i-na a piye da gbagaga baa uman waa tɛna nyaasinni-na wuɔ: «Dǔmma vǎa hi karma hiema-na, biɛ ŋ jukǎruɔŋgu-i ŋ don!» ¹⁶ Uman waa tɛna nyaasinni-na wuɔ biɛ u jukǎruɔŋgu-i a kar dǔmma-i hiere hiema-na.

¹⁷ Dǎrpǎpuǎrbilono nano tiraa hel Diilodubuɔ-i-na dii dǎro-i-na; jukǎrdǎdǎlŋu bi waa baa fuɔ-i.

¹⁸ Dǎrpǎpuǎrbilono nano tiraa hel mumbuolmun-teriɛŋgu-na, u yaa waa dǎamu tienŋo-i. Wuɔ piye da gbagaga baa jukǎruɔntienŋo-i wuɔ: «Ne! *Eresɛ biɛ hiema-na, kǎ baa ŋ jukǎruɔŋgu-i ŋ ka kar-o.» ¹⁹⁻²⁰ Wuɔ ce u jukǎruɔŋgu-i a kar eresɛ-i hiere hiema-na aa kǔɔl-o kǎ baa-yo ban kǎmal-ŋ kusuan-nu. Ku waa ghorannin. Baa jámallá eresɛ daayo-i kǎmal-o, tǎmma bir yan aa ta ma hel-yuɔ, gbuu ta ma biŋ ŋaa nuoraanŋu. Ma bǔɔŋ kilobaa nuɔsɔ komuɔŋa ndii temma.† Ma pupurma waa sɔŋ duɔ suu, u bál u nuon-nu. Daaku-i hiere ku pigáan Diilonŋo jáyǎmma yaa-i.

15*Dǎrpǎpuǎrbiemba juɔ baa ámbalma niehái*

¹ Míe mi ne a tiraa da gbere nan temma dǎro-i-na: *dǎrpǎpuǎrbiemba niehái baa ámbalma niehái ba nammu-na. Ambalperiema yaa-i. Diilonŋo ka pigáan u jáyǎmma-i baa ma yaa-i a perien.

² Aa da kulangu nanŋu ŋaa nuoraanŋu, ku caa ŋaa duɔlenŋo, baa dǎamu ku huonŋa-na. Baman yaraa biŋwobalŋo-i, baman saa hǔu-ma ta ba dǔuna u karkuuyo* yaanŋa-na, baman saa sie ba haa u dǎnyuɔ-i bei, ba waa yiɛra nuoraanŋo daaku-na. Diilonŋo naa há-ba konconni ³ ba ta ba há! *Tǔmbilono naláanŋu-i. Diilonŋo-cáaranŋo-i *Moisi hálaa-ku cor.

Ba taa ba há! wuɔ:

«Itien nuɔ, Diilon nuɔ, Weimantien nuɔ.

Ŋ maacemma temma si dii fafaanŋu-na.

Nilɛiŋa-i hiere a Itien nuɔ.

Ŋ áncemma faa aa tiraa vii.

⁴ Itien nuɔ, nuɔnei Diilon nuɔŋo-i ŋ diei yon.

Hai moloŋo-i ka sie cira u sie kǎalá-nie?

Hai moloŋo-i ka sie cira u sie bí ŋ yefafalle?

Nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba daa nin pǎn fafamma duma baa ba yufelle.

* **14:9** Karkuuyo: Ban gbɛŋ karkuuyo man bande-i-na, da ba sisin daan-biŋkɔŋgu, ba bí-ku yaa karkuuyo-i. Ku gbáa waa nelienŋo, ku gbáa bi waa biŋwuonŋo'i ban sisáan. † **14:19-20** Ma nyegáan girekimma-na wuɔ: «Ma bǔɔŋ sitadibaa nuosiba niisiei.» A saanu baa mie niifinni-i, i gbáa saa-ba baa kilobaa nuosɔ komuɔŋa ndii temma. * **15:2** Karkuuyo: Nien 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

Ba ka jo ji dũna jaal-ni hier.e.»

⁵ Ku huongu-na, mie mi ne da *Diilodubuo-i dorɔ-i-na u puurii, aa da *Tobisinnij-dungu-i dii huongga-na. ⁶ Uŋ puurii dumaanjo-na, dorɔpuorbiemba niehái man naa bella ámbalma-i, baa hel. Baa naa dii jongorpielmba aa pēyē-bei baa sēne-kpāŋkpanni. Ba jongorbaa-ba taa ba carra. ⁷ Bimuoamba naa-baanj daaba-na, unanjo há *dorɔpuorbierj niehái-baanj daaba-i sēne-cimmu niehái. Muu naa yu hier.e baa Diilonj-berru, wu man dii gbula. ⁸ Diilonjo bɔbɔima-i baa u himma ce Diilodubuo wuo pānj yu baa nyaasinni a ce molo saa naa waa u gbáa suur-yuo, fuo dorɔpuorbiembanj juo baa ámbalma niehái man ma cor igēna.

16

¹ Ku huongu-na, mie nu molo piye da gbagaga Diilodubuo-i-na baa dorɔpuorbiemba niehái-baanj daaba-i wuo: «Diilonj-berru manj cimmu niehái-muunj daamu-na, káan na ka kũna-duo híema-na.»

² Dorɔpuorbilo-dielāŋo ta ká ka jier u kaanġa-i híekuole-na. Pábabalanni nanj temma donj ta ni kar bñjwobaljo dánjuonj waa bamanj nuo-i aa ba ta ba dũna u karkuuyo* yaanġa-na. Pānj daani maama saa naa fa baa jamma-i.

³ Háalij-wuonjo ká ka jul u kaanġa-i dámmanj-nuoraanġu-na. Húmma bir hier.e ŋaa bikulonj-támma, a ce dumaanjo-na bímbaamba manj waa hier.e húmma-na baa ku.

⁴ Sielij-wuonjo ká ka jier u kaanġa-i nuoranni-na baa hũnfonni-na, húmma bir hier.e támma. ⁵ Mie nu dorɔpuorbilono manj húmma tienjo-i u ciēra wuo:

«Diilo, nuoni manj dii, nuoni manj waa;

nuoni manj Diilonj nuo, ŋ fafaanġu temma si dii.

Ninj cie nel daama-i dumaa, ma yaanġa yaa dumaanjo-na.

⁶ Banj kuo ŋ baamba-i baa ŋ *pɔpuorbiemba-i,

ku'i cie ŋ há-ba támma wuo ba nyonj.

Banj taa ba taara kumanj ba daa-ku.»

⁷ Ku huongu-na, mi nu molo piye mumbuolmunj-terienġu-na wuo: «Ninsoŋo! Itienj nuo, Diilonj nuo, Weimantienj nuo, ŋ maacemma-i hier.e ma faa. Da ŋ pá umanj baa kumanj, ku'i saaya baa-yo.»

⁸ Naalij-wuonjo ká ka jier u kaanġa-i báanyufelle-na. Die pānj bir ŋaa dáamu gbuu ta ku ye nuamba-i. ⁹ Báanġunj fiē ku ye-ba, ba saa nanna ba cilɔbabalanjo-i a fē Diilonjo huongga-i, ba bir yanj aa ta ba tuora-yuo, ŋ sie suo wuo mamanj daan-banj daama-i ma tienjo yaa ufanjo-i.

¹⁰⁻¹¹ Diilonj-wuonjo ká ka jier u ciinġa-i bñjwobaljo fñġgōtaan-jeterre-na, u nilēinġa-i hier.e aa pānj bir da kullu. Pānnij karaa nuamba-na ta ni mullēn-ba, baa gbuu ta ba wuo ba nyieni-i, ba saa nanna ba cilɔbabalanjo-i, ba bir yanj aa ta ba tuora Dorwuonjo-i.

¹² Niediei-wuonjo ká ka jul u kaanġa-i nuorabuo nanjo-na, ba bí-yo Efurata. Nuoraan daa ku pānj kuol a ce jámatigibaa-ba manj hilaanj bápagũŋgu-na ba da ba da muncormu.

¹³ Ku huongu-na, mi da *jĩnabaa-ba siei. Unanjo taa u hel jũno nunġu-na, unanjo-i bñjwobaljo nunġu-na, unanjo-i u pɔpuorbilono nunġu-na.† Jĩnabaa daaba waa ŋaa ma-maamba. ¹⁴ Ba yaa *Sitāni cáarāmba-i ta ba ce himma-i. Ba ka wuora gbura jámatigibaa-ba-i hier.e híema-na wuo ba ji gānj baa Diilonjo-i Weimantienjo-i unj ka pigāanj u jáyamma-i yĩinġu manj nuo-i.

¹⁵ Itienjo waanj-ma wuo: «Niej, mi ka jo ŋaa cuoyuo muo. Umanj duo saa gonya duofũmmu aa tigiinj tēna baa u jongorbaa-ba-i u nuonġu-na, u yunġu dɔlaa. U sie hel bebelle, a ce dumaanjo-na senserre sie da-yo baa banamba-i.»

¹⁶ Jĩnabaa baa tigiinj jámatigibaa-ba-i terienġu nanġu-na, ba bí-ku ebiremma-na «Ar-magedō».

¹⁷ Dorɔpuorbilono manj niehái-wuonjo fara jier u ciinġa-i a guola fafalmu-i. Mie nu molo piye da gbagaga fñġgōtaan-jeterre-na Diilodubuo-i-na wuo: «Ma tē!» ¹⁸ Huongu fangu-na, diilonj wuo donj tuo nyiesñj aa tuo naar, terni-i hier.e ijieni. Híema gbuu sagalla baa fñġgō. Diilonj unj hielaa nelbiliemba-i ma temma saa sagalla dede! ¹⁹ Manj sagalaaya dumaanjo-na, nebuo manj banj bñj-yonj *Babiloni-i wuo taalnu sɔmma siei. U maacembabalamma saa karaanu Diilonjo-i, wuo pigāanj-yo u jáyamma-i. U cie-yo ŋaa ba háa moloŋo kombabalamma u nyonj. Aa nilēinġa nanġa-i jámalámba-ba-na hier.e aa muonu. ²⁰ Tānni gbuo hier.e baa dámmanj-nuoraanġunj diyaa híema manj huongga-i, molo saa suo ninj curaa kusuoŋ-nu. ²¹ Diilonj wuo tuo dáa baa támpékāŋkareinġa u nanj nuamba-i. Tälle diei gbáa yu kilobaa komuoŋa hái. Kunj gbuu silaa balanj cor dumaanjo-na, nuamba ta ba tuora Diilonjo-i.

* 16:2 Karkuuyo: Niej 14.9 baa naarus-i-na cicaara-i-na. † 16:13 Bñjwobaljo yaa bñjwuonjo manj hilaa húmma-na aa u pɔpuorbilono yaa umanj hilaa híema-na. Niej sapitiri-i-na 13.

17

Babilóni dii ŋaa saasorcienjo

¹ Ku huonɔgu-na, *dɔrɔpɔuɔrbilɔmba nieháí manj waa baa cimmu nieháí, unanjo jo ji gbɛ-mi wuo: «Jo mi ji pigáan-ni kumanj ka haa saasorcienjo manj tɛnaana kanni hálma-na.

² Jámátigibaa-ba-i hɛma-na hiere ba gaala baa-yo, u guolaaya nuɔmba yunni-i cor baa u saasorsinni-i nileiŋa-na hiere.»

³ Uŋ waan mafamma-i, *Diilonj-Yal die sire-mie. Mi da dɔrɔpɔuɔrbilɔnj daa u káa baa-mi hɛɛj-nu. Mie mi ne da cienjo nanjo tɛnaana bɛɛwodáama nanjo-na, Diilonjo tuosinnij-yireiŋa'i nyegáan gbuo bɛɛwuonj daayo-i hiere. U waa baa yunni nieháí baa yieŋa cincieliuo. ⁴ Cienj daayo naa gbuo diyaa u fere baa kompafanɔa nanɔa, ka waa dáa kaanɔa. Sɛne saa waa dei u nuonɔgu-na baa u nienɔa-na a naara u niibilenni-i. Sɛne-ciinɔa waa u nanga-na, kaa naa yu baa kakarkuonj-bimbinni, baa saasor-bimbinni. ⁵ Yerre nande naa nyegɛŋj u yaadamma-na. Di yungu naa fuo. Ku yaa daaku wuo: «Babilónibuɔ yaa-i, saasorbaa-ba nyu yaa-i, kakarkuonjo manj cienj hiere miwaanjo-na u nyu yaa-i.»

⁶ Mi ne da cienj daayo nyuonj Diilonj-baama támma-i a ye cor kolmanj temma. Banj kuɔ bamanj Yesu maama-na, u nyuonj ba támma-i ye. Minj daa cienj daayo-i danj damma-i, kuɔ ce-mi gberɛ. ⁷ Dɔrɔpɔuɔrbilɔnj wuo gbɛ-mi wuo: «Baa yanj ku ce-ni gberɛ! Cienj daayo-i baa bɛɛwuonjo manj tuya-yo, mi ka firre-bei pigáan-ni. ⁸ Ninj daa bɛɛwuonjo manj daayo-i baa yunni nieháí baa yieŋa cincieliuo-i, uu naa waa yiinaa-i-na, nga fiefie-i-na uu si dii, u kuu. Nga u ka sire hel fobabalaanɔgu-na. Duɔ hel, u ka ká baa u yaanɔa ka kɔsuonj u fere. Nelbilliamba manj ba yireiŋa si dii cicɛlmanj-sebe-i-na dii miwaanjo jɛnamma-na, da ba ji da-yo, ku ka ce-ba gberɛ. Uu naa waa, fiefie-i-na, uu si dii, nga u ka bir jo.

⁹ «Teriej daaku-na fuo ŋ waa cɛcɛmuntienj nuɔ baa nelnuránj nuɔ. Bɛɛwuonjo yunni nieháí pigáanj tánni nieháí cienj daayonj tɛnaana nimanj nuɔ-i. Ni bi pigáanj jámátigibaa nieháí. ¹⁰ Jámátigibaa nieháí-baanj daaba-na, ba ndii cie ba báanɔgu-i cor tɛ, aa u diei dii tuɔ ce u kúnɔgu-i; nieháí-wuonjo saa hi nyugúnj yogo. Duɔ ji nyugúnj, u sie cɔ. ¹¹ Bɛɛwuonjo manj naa waa aa u saa ji waa, u nuonɔgu dii jámátigibaa nieháí-baanj daaba-na. U ka tiraa bir jo ji ce jámátigi, ba ce jámátigibaa niisie. U ka ká baa u yaanɔa ka kɔsuonj u fere.

¹² «Yieŋa cincieliuo manj ninj daa-ya bɛɛwuonjo-na daaya-i, jámátigibaa-ba'i dumaanjo-na, nga ba saa donj ba báanɔgu-i yogo. Ba ka há-ba húmelle-i ba ce ba báanɔgu-i baa bɛɛwuonjo-i ler diei yonj. ¹³ Nelma diei dii jámátigibaa daaba hɔmmu-na hiere; ma yaa daama: a ce ba fɔngúo-i ta ba cáa bɛɛwuonjo-i baa-yo. ¹⁴ Ba ka sire ka kar berru *Túmbilɔnjo-na, nga Túmbilɔnj unj yenj yuntaamba-i hiere ba Yuntienjo, aa tiraa waa jámátigibaa-ba-i hiere ba Jámátigi, u ka yar-ba. U baamba-i, unj bɛe bamanj, u yufellenj hilaa bamanj nuɔ-i, bamanj haa ba nanga-i yuo ba ka bi yar jámátigibaa daaba-i.»

¹⁵ Dɔrɔpɔuɔrbilɔnjo tiraa gbɛ-mi wuo: «Ninj daa kanni manj saasorcienj unj tɛnaana kusuonj-nu, ni pigáanj nuɔmba'i dumaanjo-na, ni pigáanj nileiŋa'i dumaanjo-na, ni pigáanj nelmambaa-ba'i dumaanjo-na. ¹⁶ Ninj daa yieŋa cincieliuo manj daaya-i, mi waan-ma baa-ni mie jámátigibaa-ba'i dumaanjo-na; bafamba-i baa bɛɛwuonjo-i ba ka bigáanj saasorcienjo-i. Ba ka húu u nagánj-niini-i aa firre-yuɔ yanj-yo bebelle. Ba ka wuo-yo aa caa u boini-i baa dáamu. ¹⁷ Diilonjo yaa diyaa-ma ba hɔmmu-na wuo ba ce-ma dumaanjo-na, kɛɛɛ u taara-mɛi dumei. Ba ka ce kuuduonɔgu a ce ba fɔngúo-i ta ba cáa bɛɛwuonjo-i baa-yo. Ba ka ta ba ce dumei ba cie Diilonjo unj waanj mamánj hiere manj ka perienj ce yiiŋu manj nuɔ-i.

¹⁸ «Aa ninj daa cienjo manj daayo-i, u yaa *Babilóni-i, u yaa nebuɔ-i, u yaa jámátigibaa-ba-i hɛma-na hiere ba yungu-na.»

18

Babilóni muonumma hii

¹ Ku huonɔgu-na, mi da *dɔrɔpɔuɔrbilɔnjo nanjo hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ hiire u jo. U waa nelbuɔ, u taa u caa ŋaa duɔlenjo, a ce hɛma-i hiere da cerre. ² U piiye da gbagaga wuo:

«U muyaanu! Babilónibuɔ muyaanu hiere.

Terienɔgu cie *jɛna ba terienɔgu fiefie-i-na, ku cie jɛna ba muncɔmmu.

Huribabalaamba manj molo sa taara u da ba yufelle, ba káa ka tɛe kusuonj-nu'i.*

³ Nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba diyaa ba gboluonɔgu u saasorsibabalanni-na.

Jámátigibaa-ba-i hɛma-na hiere ba gaala baa-yo aa u bisinnij-hálmaanɔgu cie torgoci-raamba ce waamba hɛma-na hiere.»

⁴ Ku huonɔgu-na, mi tiraa nu molo piiye dɔrɔ-i-na wuo: «Mei baan namaa, siirenj na hel *Babilóni huonɔga-na, ni ma'i sí, na nunni ka waa u ámbabalma-na, aa kumanj ka haa-yuɔ, da na tɛna, ku ka bi haa-nei. ⁵ U ámbabalma haaya ma-naa fuo ka ta ma yieya diilonjo-i.

* 18:2 Nienj Isayi sebe-i-na (Ésaie) 13.19-22.

Ma diei-maama saa karaanu Diilono-i. ⁶ Uŋ haa kuman banamba-na, suuŋ ku sɔlaangu-i yuo. Uŋ cie karaangu maŋ baa nuamba-i, cieŋ ku temma yuo na tir. Uŋ haa nuamba-i koŋgbaaŋo maŋ temma-i ba nyoŋ, diyaan mamaŋ bie yaŋ mafamma-i tir na hã-yo. ⁷ Uŋ taaraaya yerre-i dumaa, aa ce u baaŋgu-i dumaa baa gbeija-i, haan mullema-i yuo dumei baa yaahuolo-i. Duo ce u tuo piye u huon-na wuo: «Mii dii ta mi ce mi baaŋgu-i ŋaa jamatigi muo. Bikulcieŋ muo sɩ, aa balaangu cɛraa ku da-mi.» ⁸ Yinduŋgu yoŋ ambabalma-i hiere ma ka cure-yuo: Jarma ka har-yuo, balaangu ka har-yuo, nyulmu ka bi har-yuo. Fuo fere-i daamu ka caa-yo. Ku pigaaŋ wuo Diilon-berru-i ponsaaŋ-duulu sɩ.»[†]

⁹ Jamatigibaa-ba-i hieŋma-na hiere baŋ gaala baa-yo aa ce ba baaŋgu-i baa-yo, da ba ji da nyaasinni-i tugugu u yudɔɔ-i-na, ba ka paŋ haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal. ¹⁰ Korma ka da-ba ba yiera da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba piye wuo:

«Gberɛ hayo-i temma-i daayo-i!

Babiloni naŋ sɩŋ daama!

Nuo baa ŋ fɔŋgɔ-i baa ŋ bɔbɔima-i hiere ŋ guɔlamma saa gbuu boŋ baaŋgu.»[‡]

¹¹ Torgociraamba-i hiere hieŋma-na ba ka bi waa kuliŋ-kaaluŋ-nu wuo molo sie da saa ba niisuorni-i. ¹² Sɛne dii baa-ba, baa wargbe, baa niibilefaffanni-i ni sɩnni-na hiere, baa kompafafammu-i mu sɩnni-na hiere, baa denni maŋ hũoŋ vãmmu, baa gbɛlŋ-nyienin-bimbinni-i ni sɩnni-na hiere, baa daafafannin-bimbinni-i ni sɩnni-na hiere, baa kovelluŋ-bimbinni-i ni sɩnni-na hiere, baa kolluŋ-nobimba-i ba sɩnni-na hiere, baa talɛfɛfeija-i a sɩnni-na hiere. ¹³ Baŋ ceŋ nantilma-i baa fiɛlu maŋ, duu dii du sɩnni-na hiere, baa natikolobaa-ba-i, baa *miir baa wusunambaa-ba-i. Duvɛŋo dii, namma dii, jũmmu dii, dɩmma dii, niimba dii, tũlmba dii, sũnaamba dii, wotorobaa-ba dii, kɛraamba bi dii. [§] ¹⁴ Ba ka ta ba piye wuo: «Babiloni, nin taa ŋ kuye nimaŋ hiere ni taa nyaasinnin, ŋ bimbifaffanni taa aa yaŋ-ni; ŋ cɛraa ŋ tiraa da-ni.»

¹⁵ Torgociraamba maŋ cie bɩŋkũtaamba Babiloni-i-na, korma ka da-ba ba yiera da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba kaal kuliŋ-kaaluŋgu* ¹⁶ aa ta ba piye wuo:

«Gberɛ hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuɔ maŋ taa u diyaa u fere baa kompafafammu-i mu sɩnni-na hiere, baa niibilefaffanni-i ni sɩnni-na hiere, baa sɛne-bimbinni-i ni sɩnni-na hiere.

¹⁷ Bimbifafan daani biɛnamma saa gbuu boŋ baaŋgu.»

Bamaŋ taaraayan ba nuŋ-juuru-i dammaŋ-nuoraangu-na: Baaton-gbartaamba-i, hũncortaamba-i, baa bamaŋ cieŋ maacemma baatombaa-ba-na, da ba ji da nyaasinni-i tugugu nelle yudɔɔ-i-na, ba ka yiera da yargaa ¹⁸ ta ba fara ba ne aa ta ba piye da gbagaga wuo: «Nel daade bɔbɔima temma saa waa!» ¹⁹ Ba ka kũɔ hieŋma kũna ba yunni-na aa haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal aa ta ba piye wuo:

«Gberɛ hayo-i temma-i daayo-i!

Nebuɔ maŋ cie baatontaamba ce waamba hiere baa u bisinnin-hãlmaangu-i, u biɛnamma saa gbuu boŋ baaŋgu.»[†]

²⁰ Dortaan namaa, taa na nye! Diilon-baan namaa, taa na nye! Yesu *pɔpuɔrbien namaa, taa na nye! *Diilopɔpuɔrbien namaa, taa na bi nye! Nebuɔ daa uŋ cie karaangu maŋ baa-na, Diilono pãa-yo baa kufangu sulu yaa-i.

²¹ Ku huongu-na, mi da *dɔɔpɔpuɔrbilonɔ naŋo-i, fɔŋgɔ waa-yuo. U biyaa tãmpɛbuɔ naŋo-i, uu dii ŋaa namelle, a fara naŋ-yo dii-yo dammaŋ-nuoraangu-na aa cira: «Babiloni, nuo baa ŋ bɔbɔima-i hiere, ba ka fara nanna-nie dumandɛ'i nuɔ-i, molo sie tiraa da ŋ yufelle. ²² Fãnaa sie ji waa ŋ huongu-na, koncomaraamba sie ji waa, tulahlultaamba sie ji waa, gbamaraamba sie ji waa, nagãŋ-maacenciraamba sie ji waa. Molo cɛraa u tiraa nu buoŋ dumma ŋ huongu-na. ²³ Fitɩŋ-cecema ka gbuo gbula. Molo sa ji tiraa waŋ cejãllen-maama ŋ huongu-na. Kumaŋ cie ku gbuo-nie dumaŋo-na, ŋ torgociraamba cie ba fere ba temma si dii hieŋma-na hiere, aa ŋ piera nuamba-i nilɛija-na hiere baa ŋ isomma-i. ²⁴ A naara kufangu-i, ba kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i baa Diilon-baamba-i naŋ huongu yaa nuɔ-i. Baŋ kuɔ bamaŋ hiere hieŋma-na, ŋ nuŋgu dii ba kuliŋgu-na.»

19

¹ Ku huongu-na, mi nu ŋaa nelpũngu'i piiyen da gbagaga dɔɔ-i-na wuo:

«Yaan ŋ tie jaal Diilono-i!

Koŋkoro dii baa u yaa-i, bɔbɔima gbɛ baa u yaa-i,

himma dii baa u yaa-i.

² U maacemma faa aa ma yaanŋa yaa dumaŋo-na.

† **18:8** Niŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 48.8-9. ‡ **18:10** Niŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26.16-17. § **18:13** Niŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.12-13,22. * **18:15** Niŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.31,36. † **18:19** Niŋ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 27.29-34.

U gáan̄ baa saasorcenampānto man̄ taa u celien̄ nuamba-i híema-na hiere baa u kakarkuon̄o-i.

Un̄ kuɔ Diilon̄-cáarāamba man̄,
Diilon̄o suu ku solaangu-i yuo.

³ Nebuɔ daayo dáamu sa ji dín̄ dede,
u nyaasínni sa ji yan̄ wurma-i dede.»

Aa naa tiraa cira:

«Yaan̄ i tie jaal Diilon̄o-i!»

⁴ Bincuaamba komorre baa ba naa-baan̄ daaba-i, a naara bimuaamba naa-baan̄ daaba-i*,
ba sire dūuna jaal Diilon̄o-i fñgōtaan̄-tetterre-na aa ta ba piye wuo:
«Ninson̄o! Yaan̄ i tie jaal Diilon̄o-i!»

Tumbilono dərno ponsaan̄gu-i

⁵ Mafamman̄ cie, molo nie piye fñgōtaan̄-tetterre yan̄ga-na wuo:

«Yaan̄ i tie jaal Diilon̄o-i!

Namaa naman̄ cáan̄-yon̄, namaa naman̄ káan̄-yon̄,

nelbōmbōmbaa namaan̄o-i, baa nyuonyuo-baan̄ namaan̄o-i hiere,
taa na jaal Diilon̄o-i.»

⁶ Ku huon̄gu-na, mi da ŋaa nelpūn̄gu'i piijen̄. Ba piyuo taa u du ŋaa hūnjulamma. Ku waa
ŋaa diilon̄-naarma. Ba taa ba piye wuo:

«Yaan̄ i tie jaal Diilon̄o-i!

Itien̄o-i Diilon̄o-i Weimantien̄o yaa weima-i hiere ma yun̄-nu fiēfiē-i.

⁷ Yaan̄ i yan̄ i hōmmu fē i tie nyc

aa tie gbēliēn̄ Diilon̄o-i!

*Tumbilono dərno ponsaan̄gu hii t̄i,
u dərno tigiin̄ u fere t̄i.

⁸ Ba hāa dər̄cien̄o-i jon̄gorfēleŋo u dii.

Ban̄ nyie-yo baa kompan̄ga man̄, ka caa da muimui!»

Kompan̄ daaka pigāan̄ Diilon̄-baamba maacenfafamma yaa-i.

⁹ *Dər̄p̄uər̄bilono gbē-mi wuo: «Nyegeŋ nel daama-i wuo: «Ban̄ b̄ie baman̄ *Tumbilono
kalle-na, ba yunni dōlaa.» Aa tiraa cira: «Nel daama-i hiere ma hilaa Diilo fuɔ fereŋ nun̄-nu,
huhurma sí mei.»

¹⁰ Mi dūuna u yaan̄ga-na mie mi jaal-o, u gbē-mi wuo: «Baa ce dumaa! Muɔ baa nuon̄o-i
baa baman̄ wuɔyaan̄ Yesun̄ juɔ baa ninson̄o man̄ u hūmelle-i, ii dii kuuduon̄gu yaa-i. Diilon̄-
cáarāan̄ mie hiere, unaa saa maar unan̄o. Diilon̄o'i gbē baa jaalun̄ daaku temma-i.»

Yesun̄ juɔ baa ninson̄o man̄, *Diilon̄p̄uər̄bieman̄ waan̄ maman̄ hiere, ma hilaa u yaa
nuo-i.

Berru wuyaa bñwobalño-i

¹¹ Ku huon̄gu-na, mi da dər̄o puurii. Un̄ puurii dumaan̄o-na, mi da naacolño nan̄o nyugāan̄
sūmpilan̄-na. Ba b̄i naacolño-i Nelviño, u yerre nande yaa Ninsontien̄o. U suɔ germa aa u ce

berru-i u ninson̄o-i. ¹² U yufien̄a taa a caa ŋaa dáamu, aa nyantuolbaa-ba waa b̄oi u yun̄gu-
na. Yerre nande naa nyegeŋ yuo, da ma hel fuɔ-i-na molo sa suɔ di yun̄gu-i. ¹³ Jon̄goruo man̄

waa u nuon̄gu-na, uu naa gbuo baa tamma hiere. U yerre nande yaa waa wuo: Diilon̄-nelma.

¹⁴ Dər̄sorosibaa-ba cu u huon̄-nu baa sūmpielmba aa naa dii b̄imb̄iēl̄ni, dugaangu saa waa
ku diei nuɔ. ¹⁵ Jigāp̄uər̄on̄gu waa u nun̄gu-na, ku maama saa naa fa baa d̄od̄olma-i. U ka ce ku

yaa-i a muo nuamba-i nileiŋa-na hiere. U yaa ka waa ba yun̄-nu baa kollun̄-būle. U yaa ka
bi kámal-ba ŋaa ban̄ kámal *ereṣē dumaa a hiel u hūmma-i, ku yaa ba ka suɔ Itien̄o-i Diilon̄o

jáyamma-i. ¹⁶ U sínni nyegāan̄ u jon̄goruo-i-na baa u corre-na wuo: «Jámatigi ba Jámatigi,
yuntaamba Yuntien̄o.»

¹⁷ Ku huon̄gu-na, mi da *dər̄p̄uər̄bilono nan̄o yiēraaya b̄ānyufelle-na. Wuo piye da
gbagaga baa dūnaamba-i baa kpaalbaa-ba-i dii fēnfēle-na wuo: «Diilon̄o cie kalle, juon̄ na

ji wuo niūwuoni-i. ¹⁸ Juon̄ na ji wuo jámatigi ba kūoma-i baa sorosi ba maama-i, baa ba
yuntaamba bi maama-i. Juon̄ na ji wuo sūnaamba-i baa ba taamba kūoma-i. Nelbiliemba-i

hiere ba kūoma dii: Kōraamba-i baa nebimba-i, ba kūoma dii; nelbōmbōmbaa-ba-i baa
nyuonyuo-baamba maama bi dii, juon̄ na ji wuo.»

¹⁹ Ku huon̄gu-na, mi da bñwobalño-i baa jámatigibaa-ba-i híema-na hiere ba tigiin̄ baa ba
sorosibaa-ba-i da ba ce berru baa sūmpilantien̄o-i baa u bi sorosibaa-ba-i. ²⁰ Sūmpilantien̄

wuɔ bel bñwobalño-i baa u p̄p̄uər̄bilono-i†. P̄p̄uər̄bilono fan̄o yaa taa u ce gbere-weima-i u
cu nuamba yammu-i ba ta ba cu bñwobalño huon̄-nu. Baman̄ naa haa bñwobalño dányuo-i

* **19:4** Bincuaŋ daaba-i baa bimuaŋ daaba-i, nieŋ 4.4,6. † **19:20** Bñwobalño yaa bñwuoŋo man̄ hilaa hūmma-na aa
u p̄p̄uər̄bilono yaa uman̄ hilaa híema-na. Nieŋ sapitiri 13 baa 16.13.

ba ferēŋ nuo aa ta ba dūna u karkuuyo[‡] yaanŋa-na, u cie gberē-weima famma yaa a pira-bei. Sūmpilantien ŋ bilaa-ba, wuo dii-ba cicēlma dāŋgboguŋŋu naŋ temma-na, ku maama saa fa baa hūlāŋŋu-i. ²¹ Aa naa ko ba sorosibaa-ba-i hiere nanna baa jigāpōruŋŋu maŋ waa u nuŋŋu-na. Dūnaamba-i hiere baa kpaalbaa-ba-i baa jo ji ta ba ce ba bāanŋu-i.

20

Bien nuosiba ndii yuntestnni-i

¹ Ku huonŋu-na, miē mi ne da *dōrpōpōrbilōŋo naŋo hiere u jo. Fobabalaanŋu diele waa u nanŋa-na baa jōlgōbuo naŋo. ² Ūŋ juo ji hi, u bel jīēbīncōŋo-i. U yerre yaa *Sitāni, dinande yaa *Bigāārāŋo. U bilaa-yo vaa-yo baa jōlgō-i u duo ce bien nuosiba ndii. ³ Ūŋ vaa-yo dumaanŋo-na, u sē-yo dii-yo fobabalaanŋu-na aa gbonu-kuo baa diele-i aa tīēlāa-kuo wuo u baa gbāa hel ka pira molōŋo bien daaya hōlma-na. Bien daaya da a cor, ba ka suō hiel-o nanna u da yinni celle.

⁴ Kufanŋu huonŋu-na, mi da fōŋgōtaan-titiēŋa. Bamaŋ waa tīēna-yēi ba hāa-ba fōŋgō-i ba ta ba ger. Aa baŋ kuō bamaŋ wuo ba cuu Yesu ninsoŋo huon-nu, baŋ kuō bamaŋ Diilon-nelma maama-na, miē bi da bafamba yalēŋa-i. Kufanŋu taamba saa ta ba dūna bīŋwobalŋo yaanŋa-na baa u karkuuyo^{*} bi yaanŋa-na. Ba saa naa bi haa u dānyuo-i ba ferēŋ nuo. Kuŋ cie dumaanŋo-na, baa sire kuon-nelle-na a jo ji tīēna fōŋgō-i-na baa *Kīrsa-i da ba ce bien nuosiba ndii. ⁵ Kuomba siretīēlamma yaa-i mafamma-i. Banamba ka cie bien daaya ka tī aa ba suō sire. ⁶ Bamaŋ ka sire siretīēlamma-na, ba yunni dōlāa! Baŋ yerŋ Diilon-baamba, hāalīŋ-kuliŋŋu yufelle bei. Ba ka ce *Diilōjigāntaamba baa *Kīrsa jigāntaamba aa ba ka tīēna fōŋgō-i-na baa Kīrsa-i bien nuosiba ndii daayo-na.

Ba yaraa Sitani-i

⁷ Bien nuosiba ndii-waan daaya da a cor, ba ka hiel *Sitāni-i u kaso-i-na. ⁸ Duo hel, u ka wuōra bīŋ nilēŋa-na hiere a tāal Gōgi-i baa Magōgi-i[†]. Ba bī nelbīliemba yaa dumaanŋo-na. U ka wuōra gbura-bei wuo ba ji ce berru baa Diilonŋo-i. Ba ka hel ŋaa nyēŋo. ⁹ Ba hīlāa terni-na hiere a jo ji dii Diilon-baamba terienŋu-i huonŋa, Diilon ŋ kuyen nelle maŋ maama-i, ba juo ji dii-de huonŋa. Ūŋa dāamu hīlāa dōrō-i-na a jo ji kukul-ba hiere. ¹⁰ Sitāni maŋ taa u tāal-ba, ba bilaa ufanŋo-i dii-yo dāŋgboguŋŋu-na u kā ka yuo bīŋwobalŋo-i baa u popuōrbilōŋo-i[‡]. Ba ka ce sūlma-i terienŋu-na bāanŋu-i baa isuonŋu-i ba sa ji hel-mēi dede.

Diilon ŋ ka ger dumaa

¹¹ Ku huonŋu-na, mi da fōŋgōtaan-tetembuo naŋo-i, u waa uupilāŋo; baa u Tienŋo-i u dōrō. Dōrō-i baa hīēma-i ni gbar halāŋ kutienŋo caanŋu-na, molo saa ji tiraa da-ni. ¹² Ku huonŋu-na, mi da nelbōmbōmbaa-ba maŋ kuu baa nyuōnyuō-baamba-i hiere, ba yieraaya fōŋgōtaan-teterre yaanŋa-na, aa da sebebāa-ba namba puurii, aa bi da cicēlmaŋ-wuonŋo puurii. Baa ger kuonŋ daaba-i hiere ba āndaanŋu-i a saanu baa baŋ cie kumaŋ hīēma-na, a saanu baa mamaŋ nyegāan sebebāa daaba-na. ¹³ Hūmmaŋ wuyaa nuōmba maŋ hiere, maa jo baa-ba. Kuliŋŋu-i baa kuon-nellen wuyaa bamaŋ hiere, niē jo baa-ba. Baa ger ba āndaanŋu-i hiere a saanu baa ba maacemma-i. ¹⁴ Baŋ juo ger-ba tī, baa se kuliŋŋu-i baa kuon-nelle-i dii-ni dāŋgboguŋŋu-na. Hāalīŋ-kuliŋŋu yaa dāŋgboguŋŋu daaku-i. ¹⁵ Bamaŋ yireŋŋa-i saa waa cicēlmaŋ-sebe-i-na hiere baa bi se bafamba-i dii-ba dāŋgboguŋŋu-na.

21

Dōrfelēŋo baa hīēfēlemma

¹ Ku huonŋu-na, mi da dōrfelēŋo baa hīēfēlemma^{*}. Nimaŋ waa dīēlūō-i-na ni gbuyaa. Dāmmanŋ-nuoraanŋu saa waa. ² Aa da Diilonŋo nelle hīlāa dōrō-i-na ta di hiere di jo. Yerusalemufelēŋo yaa juōŋ dumaanŋo-na. U maama saa fa baa fafaanŋu-i. U gbuu migāan u ferē ŋaa sīnjārāŋ ŋ diiyan u ferē dumaa duo ka puona baa u dōrō-i. ³ Miē nu molo piye da gbagaga fōŋgōtaan-teterre-na wuo: «Diilonŋ-muntienammu dii nelbīliemba hōlma-na fīēfē-i-na! U ka tīēna baa-ba, ba ka ce u baamba. Fuō ferē yaa ka waa baa-ba, u i ka waa ba Diilonŋo-i.[†] ⁴ U ka hur ba nyinyōlma-i hiere. Kuliŋŋu sie tiraa waa, balaanŋu sie tiraa waa, kaalunŋu sie tiraa waa, mulēma sie tiraa waa. Ancōlomma gbuyaa hiere.»[‡]

[‡] **19:20** Karkuuyo: Nienŋ 14.9 baa naaruō-i-na cicaara-i-na. ^{*} **20:4** Karkuuyo: Nienŋ 14.9 baa naaruō-i-na cicaara-i-na.

[†] **20:8** Gōgi-i baa Magōgi-i: Ba bī Diilonŋ-bigāārāmba yaa dumaanŋo-na bande-i-na. Nienŋ Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 38.2; 39.1. [‡] **20:10** Bīŋwobalŋo-i baa u popuōrbilōŋo-i, ne-ku 19.20 baa naaruō-i cicaara-i-na. ^{*} **21:1** Dōrfelēŋo baa hīēfēlemma: Nienŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 65.17. [†] **21:3** Nienŋ Esekīel sebe-i-na (Ézéchiel) 37.27. [‡] **21:4** Nienŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 25.8; 35.10; 65.19.

⁵ Kufanġu huonġu-na, umanġ tlenaana fānġōtaanġ-teterre-na u cira: «Fieġie-i-na, mi bir bimbinni-i hiere niifelenni.» Aa gbē-mi wuo: «Nel daama-i hiere ninsoġo, nyegēġ-ma ŋ jġna. Huhurma si dii-mei.»

⁶ Aa tiraa cira: «Fieġie-i-na, mi cie mi maacemma-i tġ! Muōmei yaanġa-i, muōmei huonġu-i; muōmei mundommu-i, muōmei mumbālu-mi. ⁵ Hūnġuōsġnġ da ni bel umanġ, mi ka hā-yo cicēlanġ-hūnfoelenġ-hūmma-i gbānġbānġ u nyōġ.* ⁷ Da ku saa yar umanġ, mi ka pā-yo pānġ daama yaa-i. Mi ka waa u Diilonġ muō aa u waa mi bepōlnġ. ⁸ Aa kortaamba-i baa bamanġ naama mi hūmelle-i, baa pōpōraamba-i, baa nelkuraamba-i, baa bamanġ cieġ bġnġwosinni-i, baa isuōtaamba-i, baa cufēbuoltaamba-i ka hel baa coikartaamba-i ba ka dii bafamba-i dānġbōġuonġu nanġ temma-na, ku maama saa fa baa hūlāanġu-i. Hāalġnġ-kuliġnġu yaa ka waa kufanġu-i.»

Yerusalemufeleġo

⁹ *Dōrpōpuarbiemba niehāi-baamba manġ naa bella cimmu niehāi-muumu-i baa āmbalperiema-i mu hōmmu-na, unanġo jo ji gbē-mi wuo: «Jo mi ji pigāanġ-ni sġnġārānġo-i, jo ŋ ji da *Tūmbilonġo dōrġo-i.»

¹⁰ *Diilonġ-Yal die sire-mie. Mi da dōrpōpuarbilōnġo kāa baa-mi tānujaataama nanġo dōrō-i-na ka pigāanġ-mi Diilonġo nelle-i, ka pigāanġ-mi Yerusalemu manġ hūlāa dōrō-i-na tuo hiere u jo. ¹¹ Diilonġo naa ce u tuo caa da kpoikpoi ŋaa fuō uġ caa dumaa. U taa u caa ŋaa jape-tāmpēlle, da muimui ŋaa kamoeyilanni. ¹² Kokojaataama nanġo naa dii-yo huōnġa, baa dumieġa cġncieluo a hāi, baa dōrpōpuarbiemba cġncieluo ba bi hāi ba ta ba niya dumieġa daaya-i. Baa naa nyegēġ *Isirahel dūnni cġncieluo ni hāi niimi yieġeġa-i dumieġa yammuna, dūnġu dūnġu baa ku dumelle. ¹³ Dumieġa sa-a-sieġi waa koko yammu naa-i-na hiere: a sieġi bāpagūnġu-na, a sieġi bāsuurūnġu-na, a sieġi dōryanġa-na, a bi sieġi cicaaryanġa-na.† ¹⁴ Baa naa jġna koko daayo tuole-i baa tāmpġerġ cġncieluo a hāi. Baa naa bi nyegēġ Tūmbilonġo *pōpuarbieġ cġncieluo ba hāi baamba yieġeġa-i tāmpġerġ daaya-na.

¹⁵ Kuufġnġu waa baa dōrpōpuarbilōnġo manġ taa u piġye baa-mi. Ku waa sēne-gboruonġu. Uu naa saaya u fi nelle-i baa di dumieġa-yammu-i baa koko fuō fere-i hiere. ¹⁶ Nelle naa waa pōġōnni naa, di pōpōrma taa ma saa baa di kpoikpomumma-i. Dōrpōpuarbilōnġo wuo fi-de hiere baa u gboruonġu-i a da yieġu diei yuu sitadibaa‡ niimieġa; ku saa baa kilobaa neifelle nuōsūō. Di pōpōrma-i baa di kpoikpomumma waa kuuduonġu, halle baa di jajaatamma-i hiere. ¹⁷ Wuō fi koko jajaatamma-i a da u yuu nelbilieġ mie nakōrni§ komuonġ-niehāi baa ni naa; ku saa baa metiribaa komuonġa sieġi baa ba ndii temma. ¹⁸ Koko daayo naa ma baa jape-tāmpēlle, aa nelle fande fere-i di ma baa sēne kerre. Sēne daayo taa u ne u tānu ŋaa kamoole. ¹⁹ Tāmpēllefeġeġa-i a sġnni-na hiere a yaa naa ce tuōlnu koko tuole-i:

Dieġā-diele-i jape-tāmpēlle,
hāalġnġ-diele-i safir-tāmpēlle,
sieġiġ-diele-i agate-tāmpēlle,
naalġnġ-diele-i emerodi-tāmpēlle,
²⁰ diilunġ-diele-i onike-tāmpēlle,
niedieġ-diele-i sarduōni-tāmpēlle,
niehāi-diele-i kirsoliti-tāmpēlle,
niisieġ-diele-i beril-tāmpēlle,
nennaa-diele-i topasi-tāmpēlle,
cġnciel-diele-i kirsopasi-tāmpēlle,
cġncieluo baa dieġā-diele-i turkuōsi-tāmpēlle
aa cġncieluo baa hāalġnġ-diele-i ametisi-tāmpēlle.

²¹ Baa naa sisġnġ dumieġa cġncieluo baa a hāi-waanġ daaya dūnfenni-i baa niibilennġnġ-tāmpġerġa. Dūnfieġu diei tāmpēlġfille diei. Baa naa ce sēne-kerre a haa ponsanatġgerre-na hiere. U taa u ne u tānu ŋaa kamoole.*

²² Diilonġ-dūnġu saa waa nel daade-na. Itieġo-i Diilonġo-i Weimantieġo-i, baa *Tūmbilonġo-i, banġ yeġ ba fere, yunġu si dii Diilonġ-dūnġu waama-na. ²³ Diilonġ uġ cie di ta di caa kpoikpoi dumaanġo-na, bāanġ-maama saa waa bei, cieġnġ-maama saa bi waa bei. Tūmbilonġo yaa waa ba fitġnuō-i. ²⁴ Nuōmba-i nileġeġa-na hiere, ba ka ta ba ce ba bāanġu-i nel daade cecerma-na. Jāmatġibaa-ba-i hēma-na hiere, ba ka jo baa ba nagānġ-niimi-i kusunġu-nu'i. ²⁵ Ba sa suō isuonġu nel daade-na, a ce dumaanġo-na di dumieġa yammu sa bġnġ da. ²⁶ Ba ka jo baa nileġeġa-i

§ 21:6 Nieġ 1.8. * 21:6 Nieġ Isayi sebe-i-na (Ēsaie) 55.1. † 21:13 Nieġ Esekġel sebe-i-na (Ēzéchieġ) 48.30-35. ‡ 21:16 Sitadibaa: Gireki ba niifinni-i. Sitadi diei yuu metiribaa nuōsūō. Terieġu fangu-na, sitadibaa neifienġ-niedieġi yuu kilobaa neifelle nuōsūō temma. § 21:17 Nakōrni: Yiinaatamba taa ba fi baa ba nakōrni-i, a ce dumaanġo-na ba kuufġnġu-i ba bi-ku nakōruonġu. Nakōruonġu diei saa baa metiri boluonġu temma. * 21:21 Nieġ Isayi sebe-i-na (Ēsaie) 54.11-12.

hiere a bimbifafanni-i baa a daluo-i kusuonj-²⁷nga bñkūbabalaanġu sie gbāa suur-die, pōpōraamba sie gbāa suur, coikartaamba sie bi gbāa suur. Baŋ nyegāan bamaŋ yireiŋa-i Tūmbilonġo cicēlmanj-sebe-i-na, ba yaa ka suur yonj.[†]

22

¹*Dōrpōpuorbilonj wuo pigāan-mi cicēlmanj-nuoraanġu-i. Ku gbuu ta ku ne da kilekilekile. Ku taa ku bñj ku hel Diilonġo-i baa Tūmbilonġo-i ba teterre yaa nuo-i^{*} ²ku suur nellen-huonġa-na. Cicēlmanj-tibiinġu waa nuoraanġu daaku kotōnni hāi-i-na hiere. Ku taa ku maŋ cñcieluo i hāi benduole-na; cēiŋo cēiŋo ku maŋ. Ba taa ba ce perru baa ku fielu-i nileiŋa-na hiere. ³Diilonj unj haa u nubabalaanġu-i kumaŋ nuo-i, ku sie gbāa da nel daade-na.

Diilonġo-i baa Tūmbilonġo-i ba teterre ka waa nellen-huonġa-na. Diilonġo cāaraamba ka ta ba jo ba jaal-o die. ⁴Ba ka ta ba da u yufelle, u yerre ka nyegēŋ ba yaadamma-na. ⁵Itienġo-i Diilonġo ka ce terienġu-i cerre ha-ba. A ce dumaanġo-na ba sie tiraa ta ba suo isuonġu nel daade-na; fitiŋ-maama sie tira waa-bei, bāanġ-maama sie bi tiraa waa-bei. Ba ka tle fōŋgūo-i na gbula, ba sa ji kã terienġu.

Yesu jomma piyaa

⁶Ku huonġu-na, *dōrpōpuorbilonġo gbē-mi wuo: «Nel daama-i hiere ninsonġo, huhurma si dūi-mēi. Itienġo-i Diilonġo maŋ diyaanġ nelma-i u *pōpōrbiemba nunni-na, u puaraa u dōrpōpuorbilonġo duo ji tūnu u cāaraamba-i mamaŋ ka ce yibienġ daaya-na.»

⁷Yesu waanġ-ma wuo: «Nienġ, mi ka jo yibienġ daaya-na! Bamaŋ bilaa nelma maŋ nyegāan sebe daayo-na nammu hāi, kutaamba yunni dōlaa.»

⁸Nel daama-i hiere, muo Nsāa mi daa-ma nuo, aa tiraa nu-ma baa mi tūnni-i. Miŋ daa-ma dumaanġo-na, dōrpōpuorbilonġo maŋ pigāan-mi baa-ma, mi dūuna u yaanġa-na da mi jaal-o. ⁹U gbē-mi wuo: «Baa ce dumaa! Muo baa nuonġo-i hiere Diilonġ-cāaraanġ mie. Ii dūi kuuduonġu yaa baa ŋ natobimba-i *Diilopōpuorbimbiemba-i, baa bamaŋ bilaa sebe daayo nelma-i nammu hāi hiere; unaa saa maar unanġo. Diilonġo'i gbē baa jaalunġ daaku temma-i!»

¹⁰Aa naa cira: «Nel daama cemmanġ-huonġu hii tē, a ce dumaanġo-na baa fuo mamaŋ nyegāan sebe daayo-na. ¹¹Bamaŋ cienġ kuubabalaanġu-i, ba cor baa ba kuubabalaanġu cemmanġ-i. Bamaŋ guolaaya ba fere, ba cor ba ta ba guola ba fere ba kã. Bamaŋ cienġ ānfafamma-i, ba faya ba fere baa ma cemmanġ-i. Bamaŋ biyaa Diilonġ-maama-i, ba cor ba ta ba ce Diilonġo huonġa-i.»

¹²Yesu waanġ-ma wuo: «Nienġ, mi ka jo yibienġ daaya-na! Aa da mie mi jo, mi ka bel bñjkūŋġu mi naŋ-na ji pã nelienġo nelienġo baa u maacemma sullu-i.[†]

¹³Muomēi yaanġa-i muomēi huonġu-i, muomēi dēlūo muomēi tuogbuole-i, muomēi mundommu-i muomēi mumbālmū-i.[‡] ¹⁴Bamaŋ saaraanġ ba jonġorbaa-ba-i ba yunni dōlaa. Ba ka da wuo cicēlmanj-tibiinġu bierja-i aa da munsuurmu Yerusalemufelenġo-na. ¹⁵Nga pōpōraamba-i, baa isuotaamba-i, baa kakarkuontaamba-i, baa nelkuraamba-i, baa cuffēbuoltaamba-i, baa coimanġ muyaanu bamaŋ yunni-i hiere ba sie da munsuurmu.

¹⁶«Muo Yesu, muomēi puaraa mi dōrpōpuorbilonġo-i baa nel daama-i u duo ji waŋ-ma pigāanġ Diilonġ-dūŋ-baanġ namaanġo-i hiere. Muomēi *Davidi hāayēŋ muonġo-i. Muomēi cuomōele-iš.»

¹⁷*Diilonġ-Yalle-i baa Tūmbilonġo dōrġo-i^{*} ba cira: «Jo!»
Umanġ duo bi nu-ma, u gbē u cira: «Jo!»

Hūŋkuōsŋj da ni bel umanġ, kutienġo jo. Umanġ duo tuo taara cicēlmanġ-hūmma-i, u jo u ka da-ma gbāŋgbāŋ.

Andaperienġu

¹⁸Muo Nsāa, mi ka gboya-nei baa nel daama-i: Nelma maŋ waanġ sebe daayo-na, nuoni maŋ da ŋ nu-ma aa dūi kunaŋġu mei naara, āmbalma maŋ maama-i waanġ sebe huonġa-na, Diilonġo ka naara-mēi ŋ mullēma-na. ¹⁹Umanġ duo bi hiel kunaŋġu nel daama-na, Diilonġo ka hiel kutienġo nunġu-i bimbifafanni maŋ maama-i waanġ sebe daayo-na: U sie da wuo cicēlmanj-tibiinġu bierja-i, u sie bi da suur Diilonġo nelle-na.

²⁰Ninsowaraŋġ yaa waanġ daama-i baa-mi hiere, u gbaraa-ma wuo: «Mi ka jo yibienġ daaya-na ninsonġo.»

Yesu, Itienġ nuo, jo! Mi taara ku yaa-i.

²¹Itienġo-i Yesu u kāyā-nei hiere.

[†] **21:27** Nienġ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 60.3-5,11,19-20; 52.1 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 44.9. * **22:1** Cicēlmanġ-nuoraanġu: Nienġ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 47.1 baa Sakari sebe-i-na (Zacharie) 14.8. † **22:12** Nienġ Gbeliemanġ-nalaanġu-na (Psaume) 28.4 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. ‡ **22:13** Nienġ 1.8. § **22:16** Nienġ 2.28; 5.5. * **22:17** *Tūmbilonġo dōrġo yaa Diilonġ-dūŋ-baamba-i. Nienġ 19.5-10.